

Kommunstyrelsens arbetsutskott kallas till sammanträde

Datum: 2019-02-20

Tid: kl. 13:00-19:00

Plats: Nämndrummet, Skillingehus, Skillingaryd

Gert Jonsson (M)

Ordförande

Rose-Marie Moberg

Sekreterare

Val av protokolljusterare samt godkännande av dagordning

Förslag på protokolljusterare: Ulf Abrahamsson (C)

Kallade ledamöter

Ulf Abrahamsson (C), vice ordförande, Thomas Axelsson (KD), Kenth Williamsson (S), 2:e vice ordförande, Kenneth Åberg (S)

För kännedom till ersättare

Allan Ragnarsson (M), Jörgen Johansson (C), Jenny Larsen (KD), Annelie Borgström (S), Anna Karin Slunge (S)

1. **Remissyttrande över Regional utvecklingsstrategi, RUS 2019-2035 (KS 2018/309)** Kanslichef Torbjörn Åkerblad
2. **Kommunstyrelsen mål 2019 fortsatt arbete (KS 2018/109)** Verksamhetsutvecklare Camilla Wallin Kupferberg 13:30
3. **Kommunfullmäktiges arbetsordning - revidering (KS 2019/034)** Verksamhetsutvecklare Camilla Wallin Kupferberg
4. **Analys av resultaten i Aktuell hållbarhets ranking för 2018 (KS 2019/040)** Miljöstrateg Lina Larsson 14:30
5. **Vaggeryds kommuns följsamhet Dataskyddsförordningen (GDPR) Delrapportering 1 Granskning av Dataskyddsombudet och sammanfattning av Informationssäkerhetssamordnaren (KS 2018/222)** Samordnare Informationssäkerhet Annika Lagerqvist 15:00
6. **Kommunstyrelsen - Handlingsplan för budget i balans (KS 2019/039)**
7. **Kommunstyrelsens verksamhetsberättelse 2018 (KS 2019/048)**
8. **Idrottsplatserna - Utredning av driftsformen (KS 2018/187)**
9. **Motion - Ändring av namn Götarps hage till Nestors (KS 2018/038)**
10. **Detaljplan för bostäder på del av Hok 2:110 m.fl. - godkännande av samrådsredogörelse (KS 2018/031)**
11. **Samrådsredogörelse - Del av Hok 2:110 m.fl. - ny förskola (KS 2018/108)**
12. **Planuppdrag - Ny detaljplan för Skänkelund 1 m.fl, Vaggeryds tätort (KS 2018/294)**
13. **Återrapportering av uppdrag angående köp av Sörgården 1:50 (KS 2018/302)**
14. **Slutredovisning VA – utökat verksamhetsområde Bondstorp – ID 9370 (KS 2013/185)**
15. **Remiss - Trafiksäkerhetsprogram för Vaggeryds kommun (KS 2018/272)**
16. **Kommunalt stöd och verksamhetsberättelse - Skillingaryds- och Vaggeryds Internationella Vänner (KS 2019/015)**
17. **Namnförslag till det nya vård- och omsorgsboendet i Skillingaryd med arbetsnamn "Mejeriet" (KS 2019/042)**

18. Budget och verksamhetsplan för Kommunal utveckling för 2019 (KS 2019/018)
19. Införa InfoPoints med utvärdering efter år 2019 (KS 2018/299)
20. Uppdrag att utreda behovet av riktlinjer för parkering/parkeringsnorm (KS 2019/045)
21. Information från kommundirektören (KS 2019/002)
22. Delgivningar (KS 2019/004)
23. Övrigt (KS 2019/009)

1

Remissyttrande över Regional
utvecklingsstrategi, RUS 2019-2035

KS 2018/309

Kommunledningskontoret

Dnr KS 2018/309

Till Kommunstyrelsens
arbetsutskott

Remissyttrande över Regional utvecklingsstrategi, RUS 2019-2035

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott tar kommunledningskontorets förslag till yttrande som sitt eget

Paragrafen justeras omedelbart

Sammanfattning av ärendet

Region Jönköpings län har skickat ut en remissutgåva av regional utvecklingsstrategi för Jönköpings län 2019- 2035. Den tidigare utvecklingsstrategin gjordes 2013 med sikte på 2025.

Utvecklingsstrategin ska revideras en gång per mandatperiod.

Kommunens svar ska vara regionen tillhanda den 20 februari. Arbetsutskottet behöver därför besluta om omedelbar justering.

Beslutsunderlag

Remissyttrande över Regional utvecklingsstrategi, RUS 2019-2035, daterat 2019-02-07

Beslutet ska skickas till

Region Jönköpings län

Handläggare

Tina Blomster
Samhällsutvecklare

Torbjörn Åkerblad
Kanslichef, bitr. kommundirektör

Kommunstyrelsen

Remissyttrande över Regional utvecklingsstrategi, RUS 2019-2035

Bakgrund

Region Jönköpings län har skickat ut en remissutgåva av regional utvecklingsstrategi för Jönköpings län 2019- 2035. Den tidigare utvecklingsstrategin gjordes 2013 med sikte på 2025. Utvecklingsstrategin ska revideras en gång per mandatperiod.

Den reviderade utvecklingsstrategin har som ambition gjorts mer kortfattad för att bli ett användbart och använt dokument.

Visionen är att Jönköpings län år 2035 ska vara Sveriges mest hållbara, attraktiva och tillgängliga region.

Utvecklingsstrategin är uppdelad i fem insatsområden

1. En hållbar region
2. En attraktiv och tillgänglig region
3. En smart region
4. En kompetent region
5. En global region.

Även handlingsplaner och riktade projektutlysningar ska tas fram i arbetet med revideringen av RUS.

Vaggeryds kommuns synpunkter och reflektioner:

Den reviderade versionen av RUS, är föredömligt kortfattad. Själva strategin försvinner dock i mängden av bakgrundsmaterial. Strategin bör lyftas fram så att läsaren lätt kan ta till sig den. Bakgrunden kanske skulle kunna ligga som en bilaga?

För att målsättningarna i RUS ska kunna nås krävs att samarbetet mellan de olika aktörerna i Jönköpings län intensifieras och struktureras.

Plattformer för dialog och samverkan är viktiga för uppfyllandet av målen i RUS. Detta bör tydligt framgå i handlingsplanen. I nätverket för kommunutveckling där kommunerna i Gislaved, Gnosjö, Vaggeryd, Värnamo, Sävsjö och Nässjö, samt Länsstyrelsen ingår, har den nya regionala utvecklingsstrategin diskuterats.

Vi är överens om att processen kring handlingsplan bör göras i bred samverkan mellan region, kommun, regionala aktörer, civilsamhälle, och näringsliv. Detsamma gäller uppföljning och återkoppling av resultat. Regionens kommuner behöver gemensamt utvecklas för att nå målen. Detta samarbete och samverkansformer borde lyftas fram.

Strukturbild Skåne är en inspirationskälla som med kartor och illustrationer pekar ut viktiga stråk, arbetsmarknadsregioner och kopplingar mellan orter. Ett gott exempel på hur många aktörer kan enas om stora och viktiga framtida prioriteringar för regionens utveckling med fokus på tillväxt och infrastruktur. Ett liknande upplägg skulle vara ett bra strategiskt verktyg när respektive kommunal översiktsplan tas fram. Det skulle också kunna leda till tydligare kopplingar mellan den regionala utvecklingsstrategin och den regionala infrastrukturplaneringen samt utvecklingen av länets kollektivtrafik. En strukturbild för Jönköpings län skulle också visa länet i ett interregionalt perspektiv.

Strategin bör tydligt inriktas på de utmaningar länet står inför och som spetsas mot de styrkor vi vill utveckla. Regionen har unika möjligheter, som borde lyftas och där vissa vägval ska göras. En risk med alltför många målsättningar, var och en med mycket hög ambitionsnivå, är att fokus tappas och vi blir ineffektiva i vårt utvecklingsarbete.

Indikatorerna bör tydligare kopplas till målsättningar som finns för den regionala utvecklingen. Indikatorer som inte är relevanta för målen bör tas bort. Sträva efter att hålla nere antalet indikatorer, ha kvar de som är relevanta. Ett alltför stort antal indikatorer medför mycket administration då exempelvis kommunen söker och hanterar extern finansiering från EU.

Följande områden saknas i utvecklingsstrategin, eller skulle kunna lyftas fram mer:

- Inkludering på arbetsmarknaden. En mycket central fråga för att öka länets konkurrenskraft. Ta vara på den internationella kompetens som finns i länet.
- Trygghets- och säkerhetsfrågor
- Barn- och ungas perspektiv
- Segregationsperspektivet
- Landsbygdsperspektiv
- Framtidens elförsörjning
- Demokratiutveckling. Delaktighet och medborgarinflytande
- Vikten av Jönköpings flygplats och hur den kan öka ännu mer i betydelse
- Uppkoppling, såväl fysisk som digital, är en viktig fråga för att säkerställa utveckling i hela länet. Skapa effektiva digitala lösningar.
- Samarbete med högskolor och universitet
- I en allt mer elektrifierad framtid är försörjningen av elkraft en viktig förutsättning som behöver fångas i utvecklingsstrategin
- Den psykiska ohälsan är en av våra största utmaningar att hantera inom ramen för ett hållbart samhälle – detta skulle behöva fångas tydligare
- Arbetet med att arbeta för en höghastighetsjärnväg borde betonas mer. Det är också viktigt att beskriva hur denna kan vidareutveckla hela länet genom att koppla befintlig och ny kollektivtrafik till de framtida höghastighetsstationerna
- Lyfta arbetet för att utveckla kompetens inom alla nivåer och inom alla kommuner och i samarbete med Jönköpings högskolor, men också med Linnéuniversitetet som för flera områden i länet är ett naturligare val än länets högskolor. Högskolor och universitet har ett stort, globalt kontaktnät som i liten grad efterfrågas av offentlig sektor och näringsliv i länet – vidare utveckling av triple helixlösningar är ett utvecklingsområde med stor potential.

Tina Blomster
Samhällsutvecklare

Torbjörn Åkerblad
Kanslichef, bitr. kommundirektör

Remittering av Jönköpings län regionala utvecklingsstrategi 2019-2035

Region Jönköpings län inbjuder härmed länets kommuner och berörda myndigheter samt organisationer och övriga som kan ha ett intresse av den regionala utvecklingsstrategin i Jönköpings län att yttra sig. Under remisstiden finns underlaget tillgänglig på webbsidan <https://utveckling.rjl.se>.

Region Jönköpings län har, enligt förordningen om regionalt tillväxtarbete (SFS 2017:583) regeringens uppdrag att samordna och leda det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet. Det innebär bland annat att ta fram och fastställa en strategi för utvecklingen i länet – regional utvecklingsstrategi (RUS). Denna strategi ska revideras en gång per mandatperiod.

Denna remissutgåva är en revidering av den RUS som gjordes 2013 med sikte på 2025. Remissutgåvan är dock omdisponerad där prioriteringar och mål har reviderats och anpassats utifrån en uppdaterad analys och förändringar i de nationella- och internationella styrdokumentet. Underlaget bygger på två års arbete då ett hundratal workshops genomförts med länets olika aktörer. En ambition har varit att hålla den regionala utvecklingsstrategin kort och tydlig för att det ska bli ett användbart och använt dokument. Prioriteringarna har begränsats för att ge möjlighet till länets kommuner att utveckla strategier för sin utveckling. Ett mer utförligt underlag ”Bakgrund till den Regionala utvecklingsstrategin i Jönköpings län 2019-2035”, källhänvisningar, definitioner, underlag och exempel har tagits fram och inkluderas i remissutgåvan. I framtiden kommer den att finnas på <http://utveckling.rjl.se>.

Visionen är ett löfte för vad vi har bestämt oss att Jönköpings län ska uppfattas i det långsiktiga perspektivet, såväl inifrån som utifrån. Visionen är en vägvisare för hur Jönköpings län ska vara år 2035 - ***Jönköpings län – Sveriges mest hållbara, attraktiva och tillgängliga region.***

De fem prioriteringarna är:

1. En hållbar region
2. En attraktiv och tillgänglig region
3. En smart region
4. En kompetent region
5. En global region

Dessa prioriteringar bygger på den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft. Den regionala utvecklingsstrategin ska utgå från den nationella strategin – samtidigt som den nationella strategin bygger på de regionalt identifierade behoven. Den nationella strategin ska revideras inför 2021. Arbetet med detta påbörjas inom kort. Vi erbjuder därför också länets aktörer att på detta sätt komma med inspel inför processen att revidera den nationella strategin. Se punkten tre nedan.

Vi önskar få svar på följande:

1. Vi önskar främst få synpunkter på de fem prioriteringarna, dess mål samt ambitionsnivån i vår regionala utvecklingsstrategi (kapitel 4) då själva underlaget som heter ”Bakgrund till den regionala utvecklingsstrategin i Jönköpings län 2019-2035” ska ses som ett analysunderlag till själva strategin.
2. Vilka indikatorer på läns- och kommunnivå behöver vi använda som visar att vi är på väg att nå prioriteringarna, målen och ambitionsnivån i den regionala utvecklingsstrategin? (Ambitionen är att hålla dessa så få som möjligt)
- 3.a Vilka strategiska och prioriterade områden bör finnas med i den nationella strategin från 2021? Vilka inriktningar bör dessa ha?
- 3.b Hur kan dessa bidra till social, ekonomisk och miljömässig hållbar utveckling?
- 3.c En sammanfattning av de samhällsutmaningar, möjligheter och förutsättningar för hållbar regional tillväxt och utveckling i länet och olika delar av länet som finns – ur ert perspektiv.
(Utgångspunkten för 3.a-c ska vara den regionala utvecklingsstrategin – men har vi missat något i den regionala strategin inför framtiden behöver det komma fram här.)

Remissvaren ska kommit Region Jönköpings län tillhanda senast **20 februari 2019**.

Märk remissvaren med diarienummer: RJL 2018/3079.

Skicka era remissvar per e-post till regionen@rjl.se i Wordformat alternativt i både Word- och PDF-format. Om remissinstansen inte har några synpunkter räcker det att svaret ger besked om detta.

Frågor under remisstiden kan ställas till:
Region Jönköpings län/Regional Utveckling
regional.utveckling@rjl.se

Kristina Athlei
Regional utvecklingsdirektör

Remissinstanser

Almi Företagspartner
Arbetsförmedlingen
Boverket
Försäkringskassan
Havs- och vattenmyndigheten
Jönköping University
Länsstyrelsen Jönköpings län
Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
Myndigheten för yrkeshögskolan
Naturvårdsverket
Post- och telestyrelsen
Riksantikvarieämbetet
Riksarkivet
Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige
Sametinget
Skogsstyrelsen
Statens energimyndighet
Statens jordbruksverk
Statens kulturråd
Statens skolverk
Statens filminstitut
Sveriges export- och investeringsråd
Sveriges geologiska undersökning
Tillväxtverket
Trafikanalys
Trafikverket
Universitetskanslersämbetet
Verket för innovationssystem

Aneby kommun
Eksjö kommun
Gislaveds kommun
Gnosjö kommun

Habo kommun
Jönköpings kommun
Mullsjö kommun
Nässjö kommun
Sävsjö kommun
Tranås kommun
Vaggeryds kommun
Vetlanda kommun
Värnamo kommun
Region Kronoberg
Länsstyrelsen Kronoberg
Regionförbundet Kalmar
Länsstyrelsen Kalmar
Region Halland
Länsstyrelsen Halland
Region Blekinge
Länsstyrelsen Blekinge
Västra Götalandsregionen
Länsstyrelsen Västra Götaland
Region Skåne
Kommunförbundet Skåne
Länsstyrelsen Skåne
Region Östergötland
Länsstyrelsen Östergötland

Politiska partier i Regionfullmäktige
Region Jönköpings läns arbetsgrupp för HBTQ-frågor

Almi Invest
Astrid Lindgrens hembygd
Business Sweden
Campus I12
Coompanion i Jönköpings län
EEN
Elmia
ESF
Exportkreditnämnden
Företagarna i Jönköpings län
Handelskammaren
Hela Sverige ska leva
Hushållningssällskapet
ING 2
Interior Cluster Sweden
Jönköpings läns bildningsförbund
Kulturhuset i Jönköping
LEADER

LEADER Länsstyrelsen
LEADER Sommenbygd
LEADER Sommenbygd Vätterstrand
LEADER Västra Småland
LEADER Östra Småland
LO
LRF
Länsmuseet
Norra Smålands Scoutdistrikt 1 och 2
Nya Småland
Nyföretagarcentrum i Jönköping
Nyföretagarcentrum i Vetlanda
Polymercentrum
Resurscentrum Winnet
Räddsam F
Science Park Jönköping
Skärteknikcentrum Sverige AB
Smart Housing Småland
Smålands Turism
Smålandsidrotten
Stiftelsen Grenna Museum
Svenskt Näringsliv
Sverok
Swerea Swecast
TCO
Träcentrum i Nässjö AB
Ung Företagsamhet i Jönköping
Vandalorum

Försättsblad till remissutgåva av regional utvecklingsstrategi för Jönköpings län 2019-2035

Detta är en revidering av den regionala utvecklingsplanen (RUS) som gjordes 2013 med sikte på 2025. Föreliggande RUS är dock omvärderad, prioriteringar och mål har reviderats och anpassats utifrån en uppdaterad analys och förändringar i de nationella- och internationella styrdokument. Dokumentet har förändrats från 48 sidor till två dokument – en omfattande bakgrundsdel och ett kortfattat strategidokument om ca 12 sidor. Det har därför inte upplevs som meningsfullt att markera de förändringarna som är gjorda, utan dokumentet behöver ses och bedömas i sin helhet med förståelse för att det trots det ovan beskrivna är en revidering och inte en helt ny RUS.

En bärande tanke har varit att målen och indikatorerna ska kunna vara relativt konstanta över tid och att det är insatserna och aktiviteterna som förändras i takt med utvecklingen. Utifrån önskemål från framförallt kommunerna har den regionala utvecklingsstrategin delats i två delar: en kortfattad strategidel som pekar på riktningen framåt och en bakgrundsdel som utgör utgångspunkten för de strategiska vägvalen. Bakgrundsdelens kommer att revideras och publiceras varje år, kompletterad med den statistik på läns- respektive kommunal nivå som visar utvecklingen utifrån RUS:ens indikatorer.

Det strategiska dokumentet – själva RUS:en – (kapitel 4 i detta samlade dokument) har avsiktligt hållits mycket kortfattat för att det ska bli ett välanvänt och funktionellt dokument som utmanar och verkligen har potential att göra skillnad. Antalet mål och prioriteringar har diskuterats tillsammans med representanter för kommunledningarna i samtliga länets kommuner och i dessa diskussioner har kommunerna och Regionen enats om att RUS:en inte bör innehålla fler än en handfull mål för att dessa verkligen ska bli genomförda. De 44 prioriteringarna som funnits med under processen att revidera RUS:en har därför processats tillsammans med representanter för länets kommunledningar och har mynnat ut i fem strategiska mål. Dessa är formulerade med utgångspunkten att om dessa nås – når länet de 44 prioriteringar som funnits med under RUS-revideringsprocessen.

Indikatorerna ska kunna följas på läns- och kommunnivå årligen. De ska handla om länets samlade utveckling och vara på en så aggregerad nivå så att uppnåendet av dem också indikerar att andra angelägna mål/indikatorer uppnåtts.

Tidplan för revideringsprocessen

Remissperioden pågår till 20 februari 2019 och beslut tas i mars-april 2019. Under remisstiden kommer arbete med Regionens handlingsplaner (interna processer) och indikatorer för uppföljningen att pågå. För indikatorerna kommer ett utgångsvärde och ett målvärde att definieras. När beslutet tas av regionfullmäktige kommer handlingsplaner för Regionens arbete, indikatorer och mål för indikatorerna att inkluderas i beslutet.

Arbetet med RUS:ens genomförande fram till 2035

För att säkerställa att RUS:en verkligen genomförs kommer mål och indikatorer ska vara relativt konstanta till 2035. Årligen kommer en uppföljning av indikatorerna att göras på läns och kommunnivå och denna uppföljning kommer tillsammans med ett uppdaterat bakgrunds- och analysdokument att presenteras på årliga attraktivitetsdagar. Varje mandatperiod kommer handlingsplaner för Regionens arbete att revideras för att utifrån ett systematiskt uppföljnings- och analysarbete säkerställa att rätt insatser görs för att nå målen i RUS:en. Varje mandatperiod kommer också de strategier och handlingsplaner som finns på länsnivå att ses över och eventuellt revideras för att säkerställa att de bidrar till utvecklingen i enlighet med RUS:en.

Bakgrund till den regionala Utvecklingsstrategin i Jönköpings län 2019-2035

Innehållsförteckning

Inledning – En regional utvecklingsstrategi som visar vägen mot en hållbar framtid	6
En vision som lyfter	6
Sammanfattning	7
1.0 Regional utvecklingsstrategi – RUS	9
1.1 Bakgrund till innehållet i RUS:en	10
Regional utvecklingsstrategi 2013-2025	10
Den reviderade strategin 2019-2035	10
Andra strategier och styrande dokument	11
Samsyn, samverkan och samhandling	12
1.2 Vägen fram till den regionala utvecklingsstrategin	12
3.0 Bakgrund, utgångsläge och utmaningar	13
3.1 Hållbar utveckling och livsmiljö	13
3.1.1 Agenda 2030	13
3.1.2 Hållbarhet	15
3.1.3 Klimat, miljö och energi	16
3.1.4 Livsmiljö och hälsa	26
3.1.5 Jämställd regional tillväxt	28
3.1.6 Social sammanhållning	29
3.1.7 Sammanfattning hållbar utveckling	30
3.2 Attraktivitet och tillgänglighet	32
3.2.1 Attraktivitet	32
3.2.2 Demografisk utveckling	33
3.2.3 Kultur	39
3.2.4 Stad och land	41
3.2.5 Infrastruktur och transportsystem	43
3.2.6 Fysisk planering och boende	47
3.2.7 Tillgänglighet genom informations- och kommunikationsteknik	47
3.2.8 Tillgänglighetsanpassning	49
3.3 Innovation och företagande	50
3.3.1 Läge och näringslivsstruktur	50
3.3.2 Företagande och företagsklimat	50
3.3.3 Teknikintensitet och kunskapsintensitet	51
3.3.4 Ekonomisk potential	53
3.3.5 Viktiga utvecklingsnäringar	56

3.3.6 Innovation	62
Smart specialisering	63
3.3.7 Sammanfattning innovation och företagande	64
3.4 Kompetensförsörjning och arbetsmarknad	66
3.4.1 Arbetsmarknadspotential.....	66
3.4.2 Kompetensnivå.....	67
3.4.3 Tillgång till arbetskraft.....	68
3.4.4 Utbildning	69
3.4.5 Forskning	72
3.4.6 Livslångt lärande.....	72
3.4.7 Sammanfattning kompetensförsörjning och arbetsmarknad	73
3.5 Internationellt samarbete	75
3.5.1 Globalisering.....	75
3.5.2 Internationell samverkan	76
3.5.3 Sammanfattning internationell samverkan.....	76
3.6 Sammanfattning bakgrund, utgångsläge och utmaningar	78
Befolkning och yta	78
Regionens potential	78
4.0 Regional utvecklingsstrategi 2019-2035	80
Förord.....	80
En vision som lyfter	81
1. En hållbar region	82
2. En attraktiv och tillgänglig region.....	83
3. En smart region	84
4. En kompetent region.....	85
5. En global region.....	86
Handlingsplan.....	87
BILAGA 1.....	88
BILAGA2.....	89
BILAGA 3.....	90
BILAGA 4.....	103

Inledning – En regional utvecklingsstrategi som visar vägen mot en hållbar framtid

Den regionala utvecklingsstrategin (RUS) utgår från en vision, de nationella och internationella styrdokumenterna och en omfattande process i länet för att tillsammans med kommuner, länsstyrelsen, näringsliv och civilsamhälle identifiera länets behov och prioriteringar för en hållbar utveckling och tillväxt för hela länet.

Den regionala utvecklingsstrategin har utgångspunkten att förmågan att attrahera, behålla och utveckla kompetenser, företag och kapital är avgörande för att utveckla attraktiva och konkurrenskraftiga regioner och kommuner. Det är människor som bidrar med kompetens, som driver företag och som investerar kapital. De söker en livsmiljö som ger möjligheter att kombinera bra boende med bl.a. arbete, service, omsorg, hälsa och fritid. I Jönköpings län ska det vara enkelt att bo i en kommun, jobba i en annan och besöka kulturupplevelser i en tredje. En livsmiljö som erbjuder ett bra liv idag och i framtiden.

För ett bra liv i framtiden krävs en hållbar utveckling idag. Styrdokument, som Agenda 2030, pekar på de arbetsområden som krävs för en hållbar utveckling och genom den omfattande process som lett fram till denna regionala utvecklingsstrategi blir det tydligt att Jönköpings län har högre ambitioner än så. Hållbarhetsarbetet är inte bara en hygienfaktor, det är en drivkraft för den regionala utvecklings- och tillväxtarbetet som ska säkerställa att hela länet lever och utvecklas på ett hållbart sätt även i framtiden.

En vision som lyfter

Visionen är inte bara en vägvisare, den är också ett löfte. Den innebär att Jönköpings län bestämt sig för hur länet ska uppfattas i det långsiktiga perspektivet – såväl inifrån som utifrån. Visionen är en vägvisare för hur Jönköpings län ska vara år 2035.

Jönköpings län – Sveriges mest hållbara, attraktiva och tillgängliga region.

Visionen ska leda till ett län med bra miljö, goda möjligheter till boende, arbete, företagande, utbildning och utveckling, bra kommunikationer och ett rikt fritids- och kulturliv som ger förutsättningar för god hälsa och ett bra liv för alla. Visionen och strategin ska leda till att människor vill söka sig till länet och få dem att stanna.

Arbetet med Agenda 2030 för hållbar utveckling ska förändra vår värld i en mer hållbar riktning. Arbetet med målen ska verka för att utrota fattigdom och hunger, säkerställa ett aktivt arbete för planeten och dess naturresurser, verkställa mänskliga rättigheter för alla världsmedborgare samt arbeta för jämställdhet och för kvinnors och flickors egenmakt. Länet och dess utveckling ska därför präglas av hållbarhetens tre dimensioner.

Alla invånare i Jönköpings län ska känna att de har samma förutsättningar för att leva ett bra liv i länet, oavsett kön, ålder, bakgrund eller individuella förutsättningar. Tillgången till arbete, hälso- och sjukvård, barnomsorg, kultur och friluftsliv ska vara jämlik och tillgänglig i hela länet. Genom att skapa förutsättningar för att leva, verka och bo i alla kommuner i länet skapas långsiktig attraktivitet.

Möjligheten att utveckla ett framtida hållbart välfärdssamhälle hänger intimt samman med ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv som skapar hållbar tillväxt utan att äventyra miljön eller människors hälsa. En smart och affärsdriven miljöutveckling ska därför bidra till att de traditionella näringarna i vårt län ska fortsatt kunna växa och utvecklas samtidigt som nya näringar kan få fäste och bidra med nya företag och innovationer. Forskningen och högskolans starka ställning ska bidra ytterligare med innovationer och ökad konkurrenskraft till hela länet.

Attraktivitet handlar också mycket om ekologi. Att länet även i framtiden har rent vatten och luft, att länet har fungerande kretslopp, en biologisk mångfald som säkerställer livsmedelsproduktionen, upplevelse- och besöksmiljöer, ekosystem som skyddas och utvecklas och som bidrar till nya näringar och cirkulära ekonomiska system. Det krävs anpassning för att nå klimatmålen, till klimatförändringar, ett riskförebyggande arbete och riskhantering liksom miljöskydd och effektivt resursutnyttjande i övergången till en koldioxidsnål ekonomi för att nå målet att vara ett ”plusenergilän” 2050.

RUS:en ska leda till att år 2035 är Jönköpings län ett hållbart och attraktivt län där det är bra för alla att leva.

Sammanfattning

Denna remissversion av den Regionala utvecklingsstrategin innehåller dels det bakgrundsdokument med länets utgångsläge inför revideringen av den regionala utvecklingsstrategin (kapitel 1-3) och remissutgåvan av strategin (kapitel 4).

Den regionala utvecklingsstrategin (RUS) utgår från visionen, de nationella och internationella styrdokumenterna och en omfattande process i länet för att tillsammans med kommuner, länsstyrelsen, näringsliv och civilsamhälle identifiera länets behov och prioriteringar för en hållbar utveckling och tillväxt för hela länet. De fem fokusområdena är: *en hållbar utveckling/Agenda 2030, innovation och företagande, attraktiva miljöer och tillgänglighet, kompetensförsörjning samt internationellt samarbete*. Dessa områden har döpts till: *En hållbar region, En smart region, En attraktiv och tillgänglig region, En kompetent region och En global region*. Efter önskemål från framförallt kommunerna har en ambition varit att hålla den regionala utvecklingsstrategin kort och tydlig för att det verkligen ska bli ett användbart och använt dokument. Det har också funnits en önskan om att våga sätta utmanande mål. Innehållet i den regionala utvecklingsstrategin redovisas sammanfattande nedan. Detta kompletteras med indikatorer för strategins genomförande. Under remissprocessen kommer handlingsplaner att tas fram jämte utgångsläge och mål för indikatorerna.

Vision

"För ett bra liv och en hållbar utveckling i en attraktiv region"

En hållbar region

2035 är Jönköpings län den bästa platsen att besöka, växa upp, bo, leva, verka och åldras på

2035 är Jönköpings län den bästa platsen att besöka, växa upp, bo, leva, verka och åldras på för alla. Detta tillstånd omfattar alla invånare, oavsett kön, sexuell läggning, ålder, utbildning, yrke, hälsa, funktionsförmåga, ursprung, livsåskådning, identitet eller inkomstnivå. Målen i Agenda 2030 har nåtts, den hållbara utvecklingen inom samhällets alla områden har lett till att länet är på väg att bli ett plus-energi-län att fossila råvaror fasats ut och att länet bidrar aktivt till 1,5 grads målet. Resursanvändningen minskar och vi har en hållbar konsumtion och produktion. Länets natur och miljö mår allt bättre.

En attraktiv och tillgänglig region

I Jönköpings län säkerställs matchningen genom det livslånga lärandet

2035 har länets hållbara utveckling tillsammans med satsningen på smarta tätorter och livsmiljöer, attraktiva och väl dimensionerade boenden, ett rikt utbud av kultur och fritidsaktiviteter lett till att hela länet utvecklas och är attraktivt att bo och verka i för alla. Utvecklingen av stambanan och höghastighetsbanan har revolutionerat resande såväl som transporter, infrastrukturen och kollektivtrafiken i länet stödjer ett multimodalt resande, de funktionella arbetsmarknadsregionerna, länsinvånarnas resor till arbete, studier, fritidsaktiviteter och kultur samt besöksnäringen. Länet har en robust digital infrastruktur och 100 procents mobiltäckning. 2035 är länets alla strukturer tillgänglighetsanpassade så att alla länsinvånares potential kommer till sin rätt.

En smart region

I Jönköpings län skapas tillgänglighet utvecklingskraft

2035 har länet utvecklats till ett smart internationellt innovationscentrum för prototyp- och produktionsutveckling och för förädling av bioråvara. Länet ger ett nettobidrag till landets självförsörjning av livsmedel. Länets strategiska läge har befast länets position som logistik- och e-handelscentrum i Skandinavien. Digitaliseringen jämte tjänstenäringarnas starka utveckling har skapat förutsättningar för offentliga tjänster i världsklass och en besöksnäring med internationell lyxkraft. Länet ses som en förebild inom arbetsmiljöutveckling, jämställdhet och jämlikhet, för alla samt har ett näringsliv som aktivt bidrar till miljöutvecklingen. 2035 är Jönköpings län den fjärde tillväxtregionen i Sverige.

En kompetent region

Jönköpings län ska vara den fjärde tillväxtregionen i Sverige 2035

2035 erbjuder länet landets mest spännande arbetstillfällen och lockar därför internationell spetskompetens. Strukturerna för utbildning och kompetensutveckling stödjer näringslivets utveckling varför alla invånarnas potential förverkligas och kompetens tas tillvara, sysselsättningen är hög och matchningen säkerställs genom det livslånga lärandet.

En global region

Ett internationellt konkurrenskraftigt län

2035 bidrar länets internationalisering och globala prägel till landets utveckling. Det goda klimatet för nyetableringar och direktinvesteringar bidrar till länets status som tillväxtmarknad. Länets näringsliv

är en självklar länk i de globala värdekedjorna och länet är en del av den arbetsmarknadsregion som sträcker sig till norra Tyskland. Länet är pådrivande

i utvecklingen av Europa och övriga världen samt bidrar till att stödja andra länders utveckling i riktning mot en allt mer hållbar värld.

1.0 Regional utvecklingsstrategi – RUS

Arbetet med regional utveckling utgår från lagar och nationella styrdokument¹ samt nationella strategier kopplade till områden som berörs inom dessa styrdokument. Dessa anger att ansvarig för regional utveckling ska leda arbetet genom att utarbeta och fastställa en regional strategi för länets utveckling² (RUS) och samordna insatser för genomförande av strategin. Detta arbete ska utformas och bedrivas i sektorsövergripande³ samarbete mellan aktörer på lokal, regional, nationell och internationell nivå. Utvecklingen i länet ska kontinuerligt analyseras, följas upp och utvärderas. Utifrån dessa analyser ska resultatet av det regionala tillväxtarbetet årligen redovisas till regeringen.

Den regionala utvecklingsstrategin ska fungera som en samlad strategi för det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet som tar sin utgångspunkt i de internationella och nationella styrdokumenten och utifrån dessa fokuserar på länets behov och utvecklingsförutsättningar.

Syftet med en starkare regional förankring av utvecklingsfrågor är att uppnå samordningsvinster och tillräckligt stort befolkningsunderlag för att komma fram till bra lösningar. Samtidigt handlar det om att behålla närhet till människor och verksamheter som ska stå för utvecklingsinsatserna och driva utvecklingen framåt och att kunna ta hänsyn till specifika regionala förutsättningar och utmaningar.

Den regionala utvecklingsstrategin är den regionala länken i en logisk kedja från internationella och nationella program och strategier till lokala utvecklingsplaner. Det är en ständigt pågående utvecklingsprocess, där den ena nivån påverkar den andra och där programinnehåll överförs till nästa nivå, uppåt och nedåt. Den regionala utvecklingsstrategin är ett viktigt underlag i gränsöverskridande samarbeten inom och utom länet och ska samordnas med de nationella målen för utvecklingspolitiken samt kopplas till Europa 2020-strategin, som är EU:s övergripande strategi för utveckling och tillväxt.

En ambition har varit att hålla den regionala utvecklingsstrategin kort och tydlig för att det verkliga ska bli ett användbart och använt

dokument. Prioriteringarna har begränsats för att också ge möjlighet för länets kommuner att ta fram strategier för sin utveckling. Ett mer utförligt underlag finns i detta dokument jämte källhänvisningar, definitioner, underlag och exempel som har samlats på <http://utveckling.rjl.se>.

I det nationella uppdraget definieras fyra utmaningar som den regionala utvecklingsstrategin ska hantera: *demografisk utveckling, globalisering, klimat, miljö och energi* samt *social sammanhållning*. Dessa utmaningar ska i den regionala utvecklingsstrategin vändas till möjligheter genom fyra prioriteringar för regionalt tillväxtarbete: *innovation och företagande, attraktiva miljöer och tillgänglighet, kompetensförsörjning* samt *internationellt samarbete*. Utöver dessa fyra områden ska Agenda 2030 och de tre hållbarhetsaspekterna integreras i strategin. Utöver dessa har länets identifierade behov av utveckling lyfts in.

För att ge den regionala utvecklingsstrategin kraft och för att bidra till att länet fokuserar sitt arbete för att genomföra strategin kommer handlingsplaner och riktade projektutlysningar att kopplas till insatsområdena i RUS:en. Detta ligger i linje med både Europeiska Unionens och Sveriges nationella

¹ Lag om regionalt utvecklingsansvar i vissa län (2010:630), Förordning om regionalt tillväxtarbete (2017:583), årliga Villkorsbeslut och Regleringsbrev från regeringen, Nationell strategi för hållbar tillväxt och attraktionskraft 2015-2020, Agenda 2030.

² Revidering pågår under 2017-2018 för beslut i januari 2019

³ Alla delar av det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet behöver integreras – då de alla är olika delar av samma process och beroende av varandra.

arbete med prioriteringarna och bidrar till den röda tråden genom styrsystemet.

1.1 Bakgrund till innehållet i RUS:en

Detta är en revidering av den regionala utvecklingsstrategi som antogs 2013 av dåvarande Regionförbundet i Jönköpings län.

Regional utvecklingsstrategi 2013-2025

Den strategin tog sin utgångspunkt i visionen att "Region Jönköping skapar kraft". Det långsiktiga målet var: "En snabbare, öppnare och smartare Region Jönköping".

Den organiserades i två målområden: näringsliv och livsmiljö. Den var uppdelad i fyra delstrategier och sju framgångsfaktorer. Allt stod på en grund av en ekologisk, ekonomisk, social och kulturell hållbar utveckling. Helheten illustrerades av ett hus, ett "RUS-hus".

I revideringsprocessen har denna modell diskuterats och både innehåll och målområden gäller i hög grad fortfarande. Kritiken handlar om att den är komplicerad och svår att förstå samt är begränsat känd.

Den reviderade strategin 2019-2035

Den regionala utvecklingsstrategin har i denna version anpassats för att samspela med förändringar i de styrande nationella och internationella dokumenten. Exempelvis har den nationella strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015-2020 som ska vara vägledande för det regionala tillväxtarbetet⁴ först nu integrerats i den regionala utvecklingsstrategin för Jönköpings län. Agenda 2030 har tillkommit och integreras nu i RUS:en. Sedan den regionala strategin antogs 2013 har Region Jönköpings län bildats och ansvaret för den regionala utvecklingsstrategin övertogs därmed i enlighet med lagen om regionalt utvecklingsansvar i vissa län (2010:630) och förordning 2017:583 av den nybildade regionen.

De synpunkter och medskick som framkommer i den OECD rapport⁵ som beställts av de tre

Smålandslänen och Blekinge har integrerats i analysen och deras utvecklingsrekommendationer finns med bland mål och indikatorer.

Ambitionen i denna uppdaterade och reviderade version har varit att dels tydligt integrera de nationella och internationella styrdokument, dels att begränsa och tydliggöra mål och indikatorer för att strategin verkligen ska göra skillnad samt att utöka analysen och underlaget för strategin. På förslag från kommunerna delas den regionala utvecklingsstrategin i två dokument: en strategidel och en bakgrunds- och analysdel. Förhoppningen med det är att strategidelen ska bli ett välanvänt dokument som fler tar del av och stödjer sig mot och att analysdelen blir ett användbart dokument för kommuner, myndigheter och andra intressenter som vill tränga djupare ner i bakgrund, utvecklingsområden och mål.

Utifrån detta är den regionala utvecklingsstrategin starkt omredigerad och omdisponerad, analys och bakgrund är uppdaterade och målen är betydligt färre än i den förra strategin.

I revideringsprocessen har betoningen legat på inflytande och delaktighet av länets kommuner, länsstyrelsen, näringsliv, civilsamhälle, akademi och myndigheter. Ett stort antal workshops har genomförts med olika aktörer i länet under två år. Under slutfasen har också barn och ungdomars perspektiv särskilt lyfts in genom workshops som genomförts på skolor.

Fokus i den nya strategin

Den reviderade regionala utvecklingsstrategin fokuserar på fem områden: Hållbarhet – *En hållbar region*⁶, Innovation och företagande – *En smart region*, Attraktiva miljöer och tillgänglighet – *En attraktiv och tillgänglig region*, Kompetensförsörjning – *En kompetent region* samt Internationellt samarbete – *En global region*.

De övergripande målen i strategin är tänkta att fånga upp den högsta aggregerade nivån inom respektive område – dvs om det målet nås – säkerställs att alla andra eftersträvaransvärda mål också nås. Detta gör att strategin kan hållas kortfattad.

⁴ Förordning om regionalt tillväxtarbete (2017:583)

⁵ OECD Rapporten: "A Territorial Review of Småland-Blekinge: Monitoring Progress since 2012" (Second draft per 2018-05-21)

⁶ Begreppet *region* används genomgående i enlighet med begreppsapparaten i nationella och internationella dokument som avser regionernas/länens utveckling och avser just länet. När organisationen *Region Jönköpings län* avses skrivs hela organisationens namn ut.

Andra strategier och styrande dokument

Den regionala utvecklingsstrategin existerar inte på egen hand utan baseras som nämnts på flertalet nationella och internationella styrdokument. Den regionala utvecklingsstrategin utgör också utgångspunkt för många av länets strategier och handlingsplaner. De blir därmed en förlängning av den regionala utvecklingsstrategin och går in mer specifikt på varje område – geografiskt eller tematiskt. Den regionala utvecklingsstrategin kan således ses som ett paraply över dessa strategier som tillsammans utgör det strategiska styrsystemet för Jönköpings län.

Övergripande nationella och internationella styrdokument

På internationell nivå finns Agenda 2030 och MR-konventioner som Barnkonventionen. På EU-nivå finns till exempel EU 2020, Östersjöstrategin och CEMR-deklarationen⁷.

På nationell nivå finns den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015-2020 som ska integreras i den regionala utvecklingsstrategin. Den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft fastställer också de regionala utvecklingsstrategiernas roll för sammanhållningspolitiken inom EU.

På nationell nivå finns också strategier och program som exportstrategin, strategin för smart industrialisering, bredbandsstrategin, digitaliseringsstrategin, livsmedelsstrategin, landsbygdsprogrammet m.fl. Dessa påverkar och sätter ambitionsnivån för den regionala utvecklingsstrategin i tillämpliga delar.

Övergripande regionala styrande dokument

Det finns ett flertal regionala styrdokument och handlingsplaner. En sammanställning av dem visar att de i huvudsak pekar på samma väg framåt för länets utveckling, men att det finns viss överlappning, vissa motsägelser och vita fläckar. En del betydelsefulla planer har också visat sig begränsat kända, även för aktörer som är viktiga för deras genomförande. En övergripande ambition framöver bör därför vara att synkronisera

dokument, begränsa deras omfattning, antalet mål och insatser för att de verkligen ska betyda något för länets utveckling och göra skillnad över tid.

För länets utveckling finns bland andra följande styrande dokument som på olika sätt ska samspela med eller realiserar innehållet i den regionala utvecklingsstrategin: den regionala transportplanen 2018-2029, regionalt trafikförsörjningsprogram 2014-2025, den regionala kulturplanen, den regionala digitala agendan för Jönköpings län (REDA), strategin tillsammans för en jämlik hälsa och ett bra liv i Jönköpings län 2016-2025, den regionala innovationsstrategin 2017-2025, klimat och energistrategin, regionalt serviceprogram, strategi för KKN (Kulturella och Kreativa Näringar), handlingsplan för landstings, regioners och kommuners samarbete inom e-hälsoområdet.

För länets utveckling spelar också Strukturfondspartnerskapet, Regionsamverkan Sydsverige, Brysselsamarbetet Småland Blekinge Halland – South Sweden, Europa Direkt, medlemskapet i Assembly of European Regions (AER), KomHem avtalet, Sjukvårdsregionen, olika positionspapper och olika handslag betydande roller.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen ansvarar för det regionala handlingsprogrammet för landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet 2014-2020, jämställdhetsprogrammet 2014-2018, den regionala livsmedelsstrategin, strategi för integrationsarbete, träbyggnadsstrategin, skogsstrategin, (dessa båda gäller för de tre Smålandslänen) landskapsstrategin för biologisk mångfald, klimat- och energistrategin, grön handlingsplan 2018-2022 och åtgärdsprogram för hälsans miljömål 2016-2020, minskad klimatpåverkan 2015-2019, vattnets miljömål 2017-2021 m.fl. dokument.

Kommunerna

Utöver detta har kommunerna egna strategier, planer och handlingsplaner för sin utveckling. Tillsammans ska dessa planer utgöra mål och ambitionsnivåer i styrsystemet för länet. Information om ovanstående strategier, planer och andra dokument finns på <http://utveckling.rjl.se>

Utvärdering och analys

Prioriteringarna av vad som behöver göras för att uppnå den vision och de mål som finns i den

⁷ Den europeiska deklarationen för jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och regional nivå (CEMR-deklarationen). Council of European Municipalities and Regions (CEMR) är de europeiska kommun- och regionförbundens samarbetsorganisation. CEMR-deklarationen är ett verktyg för kommuner, landsting och regioner att integrera jämställdhetsperspektivet i det politiska beslutsfattandet och i

den praktiska verksamheten. Avsikten är att se till att diskrimineringslagstiftningen efterlevs och att principer reglerade i internationella avtal omsätts i praktik på lokal och regional nivå.

regionala utvecklingsstrategin tas fram genom: utvärderingar, mätningar, att dra slutsatser av statistiken, jämförelser mellan nuläget och målsättningarna och inventeringar av de insatser som pågår. Dessa analyser görs årligen för att säkerställa att arbetet verkligen bidrar till målen. Mål och handlingsplaner integreras i budget, flerårs- och verksamhetsplaner för Region Jönköpings län.

Vad som pågår och vad som behöver prioriteras presenteras löpande digitalt på Region Jönköpings läns utvecklingsplats, <http://utveckling.rjl.se>. En årlig sammanställning av länets utveckling i enlighet med den regionala utvecklingsstrategin kommer att göras på länsnivå och i tillämpliga delar också på kommunnivå.

Samsyn, samverkan och samhandling

Ett län är inte en organisation eller ett företag. Det består av en lång rad självständiga aktörer, med egna agendor och intressen. För att arbetet för en hållbar regional utveckling och tillväxt ska bli framgångsrikt krävs att samhällets insatser är samordnade så att resurserna riktas och används på bästa möjliga sätt. En förutsättning är ett välfungerande samspel mellan offentlig verksamhet med politiska företrädare, högskola, forskningsinstitut och näringsliv, men också att enskilda invånare, föreningsliv, fackliga organisationer och andra sammanslutningar är delaktiga. På så sätt hittar aktörerna tillsammans, de för samhället, bästa helhetslösningarna och kan prioritera åtgärder som ger synergieffekter mellan de sociala, kulturella, ekonomiska och miljömässiga dimensionerna.

Utvecklingen i länet drivs av de människor som lever och verkar här. Det finns behov av att utveckla och förbättra den samverkan och samsyn som finns för att på ett mer effektivt och övergripande sätt lyckas med de utmaningar som presenteras i den regionala utvecklingsstrategin. Samverkan behöver ske på alla nivåer, såväl lokal som nationell och internationell. De faktorer som driver utveckling och tillväxt följer inte administrativa gränser och aktörerna på lokal och regional nivå måste se sin roll ur ett mer globalt- och gränsöverskridande perspektiv.

Att samsyn, samverkan och samhandling är avgörande för att kunna arbeta med hållbar tillväxt inom länet är en självklarhet. Samsyn och samverkan är det kitt som får länets aktörer att tillsammans sikta mot gemensamma mål, lyckas koordinera insatser gemensamt och utvecklas sida vid sida. Samhandling går ett steg längre och betecknar det gemensamt koordinerade och

simultana arbetet mot våra mål som exempelvis prövas när utländska aktörer intresserar sig för att etablera sig i länet och många intressenter är berörda, beslut behöver fattas på olika nivåer och arbetet behöver gå fort för att inte missa en värdefull möjlighet för länet. Samsyn, samverkan och samhandling är således avgörande aspekter för att alla aktörer inom Jönköpings län ska kunna arbeta tillsammans för en fortsatt hållbar tillväxt och ett attraktivt län där människor, oavsett kön, bakgrund eller individuella förutsättningar, vill leva, verka och bo och där företag kan utvecklas, växa och blomstra.

1.2 Vägen fram till den regionala utvecklingsstrategin

I inledningen av detta kapitel beskrivs vad den regionala utvecklingsstrategin är och vad uppdraget om regional tillväxt och utveckling innebär.

Innehållet och utformningen av strategin har skett med insyn och påverkan från de råd och nätverk som finns för regional samverkan kring olika frågor i länet. Exempel på sådana råd och nätverk är Kompetensrådet, Tillväxtrådet, nätverket för vuxenutbildningsrektorer, nätverket för kommunernas näringslivschefer, klimatrådet, integrationsrådet, jämställdhetsrådet, Digitaliseringsrådet, nätverk för branschföreträdare och kommundirektörsnätverket (där Länsstyrelsen och JU också är representerade) m.fl. I nätverken finns både offentliga och privata organisationer representerade. Under revideringsprocessen av den regionala utvecklingsstrategin har dessa råd och nätverk konsulterats för att hitta de aktuella utmaningarna och prioriteringarna som Jönköpings län står inför. Representanter för det företagsfrämjande systemet, akademien och den sociala ekonomin har kommit med inspel.

Tvärsektoriella arbetsdagar har arrangerats för att skapa en dialog om länets utmaningar, behov och styrkor. Genom detta har en bred representation säkerställts där olika intressenter har fått delta i arbetet med den nya versionen av RUS. Det har genomförts mängder av workshops, bland annat med kommunernas och olika organisationers utsedda RUS-ombud. Totalt har ett hundratal workshops och arbetsdagar genomförts under en tvåårsperiod.

Genom den politiska förankringen och de politiska beslut som fattas om innehållet i strategin, säkerställs att länet och alla dess kommuner har delaktighet i både framtagande och genomförande av den regionala utvecklingsstrategin.

3.0 Bakgrund, utgångsläge och utmaningar

Kapitlet bakgrund, utgångsläge och utmaningar har strukturerats utifrån det nationella uppdraget som ska vara vägledande för den regionala utvecklingsstrategin och innehåller avsnitten *Hållbar utveckling och livsmiljö*, följt av *Attraktivitet och tillgänglighet*, *Innovation och företagande*, *Kompetensförsörjning* och *Internationellt samarbete*. De utmaningar som beskrivs i Agenda 2030 och de fyra utmaningarna i det nationella uppdraget (*demografisk utveckling*, *globalisering*, *klimat*, *miljö och energi*, samt *social sammanhållning*) sammanfaller i hög grad med länets utmaningar, även om de inte alltid yttrar sig på samma sätt, och de kräver åtgärder anpassade för länets förutsättningar, behov och målbilder för att säkerställa länets måluppfyllelse, tillväxt och utveckling över tid.

3.1 Hållbar utveckling och livsmiljö

En utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov – det är en hållbar utveckling⁸. Begreppet hållbar utveckling innehåller två grundläggande koncept: behov - speciellt de grundläggande behoven hos världens fattiga för vilka prioritet ska ges - och de begränsningar av ekosystemens möjligheter att tillgodose nuvarande och framtida behov som också bestäms av teknologi och social organisation. All regional tillväxt och utveckling ska utgå från en långsiktigt hållbar utveckling och de globala mål som identifierats i Agenda 2030. Uppdraget till regionerna är att Sverige ska vara ledande i arbetet med att nå en hållbar utveckling internationellt, samt att målen i Agenda 2030 ska nås. För att nå många av de utsläpps- och hållbarhetsmål som Sverige åtagit sig och som länet beslutat om behöver denna regionala utvecklingsplan visa på vägen dit. 2035 ska arbetet redan vara gjort, lösningarna finnas på plats och länet i alla delar bidra till att skapa en hållbar utveckling. Hållbarhet är därmed en av de största utmaningarna i denna regionala utvecklingsstrategi.

Ett bra liv handlar om livskvalitet. Upplevd livskvalitet är till sin natur subjektiv och är svår att mäta på regional och kommunal nivå. Livskvalitet får därför i denna strategi begränsas till förutsättningarna för god livskvalitet, då sämre förutsättningar för livskvalitet som exempelvis sjukdom, inte betyder att en individ som är sjuk har en sämre livskvalitet än en individ som är frisk. Därför avgränsas begreppet här till yttre, mätbara betingelser som förväntas leda till en positiv subjektiv upplevelse.⁹ God hälsa är en grundläggande förutsättning för människors möjlighet att nå sin fulla potential och att bidra till samhällets utveckling. Ett attraktivt och tillgängligt län där människor och miljö mår bra, kräver ett ständigt arbete med livsmiljö och hälsa.

3.1.1 Agenda 2030

Att förändra vår värld, så inleds Agenda 2030 för hållbar utveckling. Agendan identifierar 17 globala mål för hållbar utveckling som Sverige förbundit sig att nå. De flesta målen ska vara uppnådda just

2030, men det finns också delar som ska vara uppnådda redan 2020. Utifrån en genomförd GAP-analys av Jönköpings län i förhållande till Agenda 2030 och regionens arbete med att stödja utveckling i andra delar av världen, har de 17 målen integrerats i mål och indikatorer.

⁸ Begreppet "hållbar utveckling" är idag etablerat och lanserades i *Brundtland rapporten*, 1987

⁹ Tillväxtverket och Reglab har i ett gemensamt projekt tagit fram ett breddat mått på hållbar utveckling och förutsättningar livskvalitet i svenska regioner: BRP+. Det är ett mått som kombinerar bruttoregionprodukten (BRP) med värden som anger som produktionen skett på ett sätt som bidragit till ökad livskvalitet för invånarna och bidragit till en ekonomisk, miljömässig och social hållbar utveckling.

1. Ingen fattigdom

Mål ett är att avskaffa all form av fattigdom överallt. Fattigdom innebär förutom ekonomiska medel också brist på frihet, makt, inflytande, hälsa, utbildning och fysisk säkerhet. Särskilt utsatta är kvinnor och flickor.

2. Ingen hunger

Mål två är att avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning, uppnå en bättre kosthållning och främja hållbart lantbruk. Den svenska självhusgraden av livsmedel är lägst i Europa. För att säkra livsmedelsförsörjningen över tid behöver produktionen i Sverige öka dramatiskt.

3. Hälsa och välbefinnande

Mål tre är att säkra att alla kan leva ett hälsosamt liv och verka för alla människors välbefinnande. God hälsa är en grundläggande förutsättning för människors möjlighet att nå sin fulla potential och bidra till samhällets utveckling.

4. God utbildning för alla

Mål fyra är att säkerställa en inkluderande och jämlik utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla. Forskning visar att en inkluderande utbildning av god kvalitet för alla är en av de viktigaste grunderna för välbefinnande, hälsa och jämställdhet i ett samhälle. Utbildningssystemet måste möta människors behov under hela livet – från tillgång till förskola över grundskoleutbildning till att alla unga personer ges möjlighet till gymnasie-, yrkes- och högre utbildning.

5. Jämställdhet

Mål fem är att uppnå jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt. Jämställdhet är ett mål men

också en förutsättning för en hållbar och fredlig utveckling. Jämställdhet uppnås när alla kvinnor och män, pojkar och flickor har lika rättigheter, villkor, möjligheter samt makt att själva forma sina liv och bidra till samhällets utveckling.

6. Rent vatten och sanitet

Mål sex är att säkerställa tillgång till och hållbar vatten- och sanitetsförvaltning för alla. Vatten är en förutsättning för allt levande på jorden och därmed också en förutsättning för en hållbar utveckling. Vatten är en förutsättning för livsmedels- och energiproduktion samtidigt som klimatförändringar visar sig tidigt och tydligt i förändrad vattentillgång. En hållbar vattenförvaltning och en restaurering av ekosystemens vattenhållande förmåga är av avgörande betydelse.

7. Hållbar energi för alla

Mål sju är att säkerställa att alla har tillgång till tillförlitlig, hållbar och modern energi till en överkomlig kostnad. Tillgång till modern och förnybar energi och rena bränslen är en förutsättning för att möta många av samhällsutmaningarna och nå målen i Agenda 2030. Mer kraftfulla åtgärder behöver göras för att påskynda omställningen till ett mer hållbart energisystem globalt.

8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Mål åtta är att verka för en inkluderande och långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla. Goda förutsättningar för privat företagande och entreprenörskap är en förutsättning för tillväxt. För att företagen ska kunna utveckla sin potential är tillgång till

regionala, nationella och globala marknader avgörande. Dessa faktorer är också viktiga för utländska investeringar som kan ge viktiga bidrag till sysselsättning, innovation, teknologiöverföring och produktiv kapacitet. För att lyckas attrahera och behålla kompetent arbetskraft är anständiga arbetsvillkor en förutsättning.

9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur
Mål nio är att bygga en motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering och främja innovation. En väl fungerande infrastruktur genererar flera positiva effekter och främjar ekonomisk tillväxt och utveckling.

10. Minskad ojämlikhet
Mål tio är att minska ojämlikhet inom och mellan länder.

11. Hållbara städer och samhällen
Mål elva är att städer och bosättningar ska vara inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

12. Hållbar konsumtion och produktion
Mål tolv är att främja hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

13. Bekämpa klimatförändringen
Mål tretton är att vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.

14. Hav och marina resurser
Mål fjorton är att bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt i syfte att uppnå en hållbar utveckling.

15. Ekosystem och biologisk mångfald
Mål femton är att skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstörelsen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.

16. Fredliga och inkluderande samhällen
Mål sexton är att främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, se till att alla har tillgång till rättvisa samt bygga upp effektiva och ansvarsskyldiga och inkluderande institutioner på alla nivåer.

17. Genomförande och globalt partnerskap
Mål sjutton är att stärka genomförandemedlen och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling.

Jönköpings län mot Agenda 2030

Arbetet med Agenda 2030 handlar dels om hur Jönköpings län ska lyckas med att utveckla de områden som behöver utvecklas i länet. Det kan bland annat handla om jämställdhet, hållbar miljö, hållbar konsumtion och god utbildning för alla. Dels handlar det om att bidra till en utveckling enligt Agenda 2030 i andra delar av världen eftersom en del av ansvaret handlar om att bidra till att andra länder lyckas nå de globala målen. För att lyckas med detta beaktas Agenda 2030 i hela den regionala utvecklingsstrategin och länets utvecklingsarbete behöver ses i ett globalt perspektiv, för en utveckling mot en mer hållbar värld.

3.1.2 Hållbarhet

Med utgångspunkt i Agenda 2030 är hållbarhet en central del i arbetet för utveckling och tillväxt för Region Jönköpings län. Hållbarhet ska vara ständigt närvarande i det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet.

Med basen i hållbarhetsdimensionerna skapas en medvetenhet kring de värden som är viktiga för såväl länet som för resten av världen och som förverkligas genom Agenda 2030. Hållbar utveckling innehåller ömsesidigt beroende dimensioner: den sociala och kulturella, den ekologiska och den ekonomiska, som alla beaktas i det regionala tillväxtarbetet.

Den sociala och kulturella dimensionen lyfter fram betydelsen av människors initiativ, engagemang och skaparkraft, liksom betydelsen av att resurser, inflytande och makt fördelas rättvist, jämlikt och jämställt. Alla människor ska garanteras social service, trygghet och delaktighet i samhällslivet, oavsett kön, bakgrund och individuella förutsättningar. Ett gemensamt ansvar och inflytande över utvecklingen förutsätter ett samhälle med mångfald och demokratiska värderingar, med beaktande av exempelvis FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och barnkonventionen, där alla invånare har möjlighet

till inflytande. Mångfald och demokratiska värderingar måste värnas och respekteras, men kultur är också dynamisk och förändras över tid. Det är därför viktigt att respektera kulturens betydelse men samtidigt tillåta förändring och flexibilitet för att fortsatt kunna värna om demokratiska värderingar och mångfald i vårt samhälle.

Den ekologiska dimensionen handlar om att ekosystemen ska skyddas och utvecklas för att ge förutsättningar för en god livsmiljö och för att kunna leverera de ekosystemtjänster som krävs för ett gott liv. Ekosystemtjänster är de funktioner hos ekosystemet som på något sätt gynnar människan, det vill säga upprätthåller eller förbättrar människans välmående¹⁰. De mest kritiska miljöaspekterna som utgör hinder för hållbar utveckling är klimatförändringarna, den kraftiga utarmningen av biologisk mångfald, brutna kretslopp av näringsämnen och spridning av miljögifter. Vart och ett av dessa problem kan äventyra både nuvarande och kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Det krävs anpassning till klimatförändringar, riskförebyggande och riskhantering liksom miljöskydd och effektivt resursutnyttjande i övergången till en koldioxidsnål ekonomi.

Den ekonomiska dimensionen syftar till att skapa stabila och sunda ekonomiska förhållanden. Möjligheten att utveckla ett framtida hållbart välfärdssamhälle hänger intimt samman med näringslivets utveckling. För den framtida ekonomiska tillväxten är produktivitetens utvecklingen i näringslivet och förmågan att utveckla och sälja nya varor och tjänster avgörande. Ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv ska bidra till att skapa hållbar tillväxt utan att äventyra miljön eller människors hälsa.

För att lyckas med hållbarhetsmålen krävs aktiva åtgärder som påverkar strukturerna för hur människor, företag och det offentliga producerar, konsumerar och återvinner produkter och material. Den linjära ekonomin har visat sig vara ohållbar över tid och för att kunna lämna över ett hållbart samhälle till nästkommande generationer krävs en cirkulär ekonomi.

Cirkulär ekonomi är ett uttryck för ekonomiska modeller för affärsmöjligheter där cirkulära kretslopp i ett företag, samhälle eller en organisation används snarare än linjära processer som hittills har varit dominerande. Cirkulär ekonomi handlar om att skapa kretslopp där material återvinns och görs om till nya produkter

istället för att påfresta jordens resurser med ännu mer råvaruuttag. Företag måste skapa nya modeller för att ta större miljöhänsyn, konsumenter måste göra mer aktiva och upplysta val och samhället måste säkerställa systematisk återvinning och återbruk.

3.1.3 Klimat, miljö och energi

Klimatförändringen är en av vår tids största utmaningar. Uppdraget till regionerna att Sverige ska vara ledande i arbetet med att nå en hållbar utveckling internationellt och målen i Agenda 2030 kräver därför omfattande och riktade insatser.

FN konstaterade i sin ”Emissions gap report 2017” att för att världen ska ha 50-60 procent chans att nå 1,5-gradersmålet behöver utsläppen år 2030 vara nere på 36,5 gigaton, vilket motsvarar en utsläppsminskning på cirka 30 procent. Det finns nya studier som säger att utsläppen 2030 måste ner till 24 gigaton koldioxid år för att vi ska ha mer än 66 procents chans att nå 1,5-gradersmålet. Dessa studier är dock än så länge få och har därför inte tagits med i rapportens huvudslutsats 2017, men FN bedömer att de kommer vara med i 2018 års rapport.

Jönköpings län har, förutom det nationella målet att Sverige inte ska ha några nettoutsläpp 2045, målsättningen att vara ett ”plusenergilän” 2050. För att nå dessa mål krävs ett aktivt och långsiktigt arbete på alla politiska nivåer och regionerna har ett stort ansvar att aktivt bidra till en grön resurseffektiv ekonomi, en affärsdriven miljöutveckling och hållbara konsumentmönster vilket utgör en viktig del av arbetet för att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen. Arbetet med att nå miljömålen är viktigt för att nå en långsiktigt hållbar regional tillväxt samtidigt som utmaningen innebär möjligheter genom den samhällsomställning som krävs för att nå målen.

Ministerrådets ”Regional potential index” visar också att regioner som är föregångare inom bioekonomi och ekoinnovationer har en stark utveckling och bedöms ha en högre regional potential än regioner som ännu inte erövrat dessa områden.

Klimatet

Regeringen konstaterade i Klimatstrategin 2017/18:238 att klimatet redan har förändrats – och att förändringstakten ökar. Flera milstolpar har passerats de senaste åren. År 2015 översteg den sammanlagda halten av koldioxid i atmosfären 400 ppm (miljondelar). I dag är koncentrationerna av

¹⁰ Definition enligt The Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB)

koldioxid, metan och lustgas högre än vad de har varit någon gång under de senaste 800 000 åren.

År 2015 var också det första året då den globala uppmätta medeltemperaturen var mer än en grad högre än under förindustriell tid. År 2016 var ännu varmare än 2015. El Niño bidrog sannolikt till en del av temperaturhöjningen under dessa år. Men medeltemperaturen under 2017 påverkades inte av El Niño och låg trots det kring 1,1° C högre än under förindustriell tid. Det innebär att 2017 var det varmaste året någonsin av de uppmätta år som inte har påverkats av El Niño. 2018 ser hittills ut att följa den trenden.

Regeringen konstaterar att landistäcket på Grönland och delar av Antarktis har minskat. Även utbredningen av havsisen på Arktis har minskat. Smältande glaciärer och landisar har i kombination med havens uppvärmning gjort att havsnivån stigit med nära 0,2 meter mellan 1901 och 2010. Takten i havsnivåstigningen har dessutom tilltagit, från en höjning mellan 2,5 och 2,9 millimeter per år under perioden 1993–2004 till mellan 3,3 och 3,7 millimeter per år under 2004–2015. Det finns också stöd för att en snabb avsmältning av havsisen i Arktis kan påverka jetströmmarna – kraftiga höghöjdsvindar som finns flera kilometer upp i atmosfären och som påverkar väderfenomen på jorden.

I takt med temperaturhöjningen riskerar permafrosten att tina och släppa ut metan som legat begravd djupt nere i marken. Metan är en mycket potent växthusgas som kan påskynda den globala uppvärmningen när den når atmosfären.

Haven har blivit surare genom att de har tagit upp delar av den koldioxid som människan har släppt ut. Haven har också blivit varmare, vilket i sin tur kan få följdkonsekvenser som mer intensiva orkaner. Observationer tyder även på att antalet skyfall sannolikt har ökat. Tecken tyder på att vädret blir mer extremt. Landet kommer att få vänja sig vid perioder av högre vattenstånd då bördig jordbruksmark står under vatten, liksom vid perioder med för våra breddgrader hög värme och extrem torka.

De förändringar som redan ses kan, om de inte bromsas i tid, leda till något som kallas återkoppling, vilket innebär att funktioner som normalt sett dämpar, kylar eller läker förändras till att istället bli förstärkande eller uppvärmande vilket skapar en accelererande växthuseffekt som i sin tur skapar fler accelererande processer. Allt fler klimatforskare tror att gränsen för när detta händer

är ca 2 graders global uppvärmning¹¹. Det talar för att 1,5 grad är den maximala uppvärmningen som får ske, annars riskerar stora delar av jorden som idag är mycket tätbefolkade att bli obeboeliga.

Klimat- och naturkatastrofflyktingar är redan idag mer än dubbelt så många som flyktingar undan krig och konflikter.

Klimatets utveckling i Sverige

Observationer från SMHI visar att temperaturförändringen i Sverige har varit ungefär dubbelt så stor som det globala genomsnittet som redovisas i FN:s klimatpanels (IPCC) utvärderingsrapport 2014¹². Eftersom konsekvenserna av klimatförändringarna märks redan i dag och kommer att bli allt mer påtagliga under åren som kommer, behöver – förutom arbetet med att bromsa utvecklingen - också arbetet med att klimatanpassa samhället utvecklas. För att klara den beredskap som är nödvändig krävs bland annat ett närmare samarbete med övriga EU-länder.

Det svenska målet för samhällets anpassning till ett förändrat klimat är att utveckla ett långsiktigt hållbart och robust samhälle som aktivt möter klimatförändringar genom att minska sårbarheter och ta tillvara möjligheter.

Världens utsläpp av växthusgaser

De globala utsläppen av växthusgaser år 2016 uppskattas till ungefär 52 miljarder ton koldioxidekvivalenter.¹³ De senaste åren har de globala utsläppen i stort sett legat still på samma nivå, vilket är ett trendbrott jämfört med tidigare då utsläppen generellt har ökat varje år förutom under ekonomiska kriser. En viktig förklaring till att utsläppen inte ökat i samma takt de senaste åren är att allt fler länder, regioner och städer liksom företag och andra aktörer påbörjat ett klimatarbete, samtidigt som förnybar energi blivit mer konkurrenskraftig gentemot fossila energikällor. (Se bilaga 4.)

Trots den goda utvecklingen är dagens utsläppsnivåer långtifrån hållbara och världens länder har genom Parisavtalet höjt ambitionen och vill begränsa den globala uppvärmningen till under 2° C och sträva efter att hålla den under 1,5° C. De närmaste årens utveckling är avgörande för om man ska lyckas nå målen i Parisavtalet och därmed minimera skadeverkningarna av klimatförändringarna.

¹¹ Se exempelvis PNAS

¹² www.ipcc.ch

¹³ Koldioxidekvivalenter är ett mått för den sammanlagda mängd koldioxid som utsläpp av olika växthusgaser motsvarar.

Sveriges utsläpp av växthusgaser

Utsläppen av territoriella växthusgaser i Sverige (liksom i hela EU) minskar. År 2016 uppgick utsläppen i Sverige till 52,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket kan jämföras med de 71,5 miljoner ton som släpptes ut 1990.

Inrikes transporter

År 2016 var utsläppen från inrikes transporter i Sverige 16,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Vägtransporter är den helt dominerande källan med 94 procent av sektorns utsläpp, medan utsläppen från inrikes sjöfart, inrikes luftfart och järnväg är förhållandevis små. Utsläppen från inrikes luftfart var 0,6 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2016.

Sedan 2007 har utsläppen långsamt minskat, och år 2016 var utsläppen från inrikes transporter som helhet 15 procent lägre än 1990. Minskningarna sedan mitten av 00-talet förklaras till stor del av ökad användning av biodrivmedel och dieslbilar med lägre utsläpp av koldioxid än motsvarande bensinbilar. En ökad generell energieffektivisering har också bidragit. Det beror dels på att nya lätta fordon blivit effektivare till följd av bland annat nya utsläppskrav inom EU, dels på att lätta och mer bränslesnåla dieselfordon vunnit mark gentemot bensinfordon. Ökningen av antalet dieslbilar under senare år har dock lett till högre utsläpp av luftföroreningen kväveoxid. Sedan 2011 har utsläppen av kväveoxider från dieseldrivna personbilar nästan fördubblats.¹⁴ Insatser när det gäller fossilfria transporter har alltså stor betydelse för att minska utsläppen.

Arbetsmaskiner

Arbetsmaskiner som används inom industri, jordbruk, skogsbruk och inom andra samhällssektorer släppte ut 3,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2016 i Sverige. Utsläppen från arbetsmaskiner är 13 procent högre än vad de var 1990. Arbetsmaskiner inom industrin svarar för drygt en tredjedel av sektorns utsläpp, medan arbetsmaskiner inom jordbruk och skogsbruk tillsammans står för ungefär en tredjedel och andra samhällssektorer för resten.¹⁵ Riktade satsningar på fossilfria drivmedel för arbetsmaskiner är därmed angelägna.

Avfall

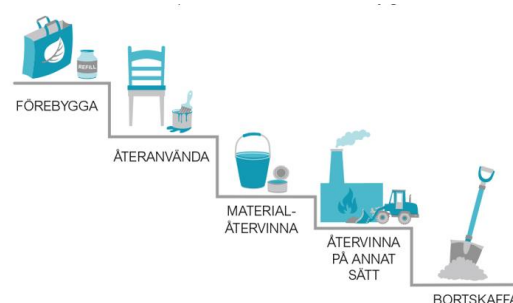
Avfallssektorns utsläpp uppgick till 1,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter i Sverige 2016. Den huvudsakliga utsläppskällan inom sektorn är metanläckage från avfallsdeponier. Sedan 1990 har sektorns utsläpp minskat med 65 procent tack vare deponiförbuden för brännbart avfall, i kombination

med andra styrmedel och åtgärder för att främja materialåtervinning och energiåtervinning ur avfall.

Samtidigt har utsläppen från förbränning av avfall med fossilt ursprung, som redovisas inom el- och fjärrvärmeproduktionen, mer än tredubblats sedan 1990.

Ett aktivt arbete med den av EU-beslutade avfallshierarkin ("avfallstrappan") är av central betydelse för att minska utsläppen av avfall och konsumtion. Avfallstrappan består av fem nivåer:

1. Förhindra att avfall skapas, så kallad avfallsminimering
2. Återanvänd
3. Återvinn material
4. Utvinn energi genom förbränning
5. Deponera, det vill säga lägg på soptipp

Figur: Källa SCB

För att lyckas med det behöver insatser göras på flera områden men störst tyngd behöver läggas på det förebyggande steget – avfallsminimering. Det gör att insatser behöver riktas mot exempelvis att minska råvaruuttag, konsumtionsmönster och produkters hållbarhet.

Bostäder och lokaler

Utsläppen från bostäder och lokaler för bland annat service, jordbruk och andra kommersiella ändamål har nationellt sett minskat med 87 procent mellan 1990 och 2016, från 9,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter till 1,2 miljoner ton. Minskningen beror främst på att oljebaserad individuell uppvärmning av bostäder, lokaler och varmvatten ersatts av fjärrvärme, värmepumpar och biobränslen.

Produktanvändning och fluorerade växthusgaser

Vid viss produktanvändning uppstår växthusgasutsläpp, till exempel när lösningsmedel och smörjmedel i produkter dunstar, när spray-

¹⁴ En klimatstrategi för Sverige 2017/18:238

¹⁵ En klimatstrategi för Sverige 2017/18:238

burkar med vissa drivgaser används eller vid läckage från kyl- och luftkonditioneringsanläggningar.

Växthusgasutsläppen från produktanvändning har ökat från 0,6 till 1,5 miljoner ton koldioxid-ekvivalenter under perioden 1990 till 2015. Detta beror främst på en ökad användning av HFC, en så kallad fluorerad växthusgas eller f-gas. HFC har ersatt ozonlagförstörande freoner, bland annat som köldmedium. Samtidigt har användningen av kyl- och luftkonditioneringsanläggningar samt värmepumpar ökat. F-gaser har sedan den 1 januari 2015 förbjudits och ersättningsämnen börjat användas.

Industrin

Industrins utsläpp av växthusgaser uppgick 2016 till 16,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter i Sverige. Sedan 1990 har industrins utsläpp minskat med 19 procent. Industrins växthusgasutsläpp omfattar förbränningsutsläpp (knappt två tredjedelar) och processutsläpp (en tredjedel) samt en liten del diffusa utsläpp, exempelvis från raffinaderier och läckage från ledningar. Även om industrins utsläpp har minskat totalt sedan 1990, är variationen stor till stor del beroende på svängningar i produktionsvolymen som följer konjunkturen.

Insatser som visat sig vara effektiva är förändrad bränsleanvändning, minskade produktionsvolymen samt effektiviseringsåtgärder.

El- och fjärrvärmeproduktion

Växthusgasutsläppen från el- och fjärrvärmeproduktion var 4,8 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2016 varav fjärrvärmeproduktion svarade för merparten. En trend mot minskande utsläpp kan urskiljas på övergripande nivå 1990–2016, men sektorns utsläpp har varierat kraftigt från år till år. Det beror framför allt på att det enskilda årets uppvärmningsbehov i hög grad påverkas av vintertemperaturen samt att vattenkraftsproduktionen påverkas av nederbörds mängden vilket kan medföra behov av produktion från andra kraftslag. Utsläppen varierar därmed ganska kraftigt mellan åren.

Den ökade användningen av fjärrvärme har allt sedan 1970-talet ersatt individuell uppvärmning med olja och därigenom bidragit till kraftigt minskade växthusgasutsläpp från bostäder och lokaler. Utsläppen från förbränning av fossilt avfall har mer dock än tredubblats sedan 1990 och uppgick till 2,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter

2016. Det motsvarar ungefär hälften av utsläppen från sektorn¹⁶.

Skogsbruk och annan markanvändning

I denna sektor redovisas nettoutsläpp och nettoupptag av växthusgaser från skogsmark, åkermark och annan mark enligt rapporteringen under klimatkonventionen. Kolflödena ovan och under mark redovisas, i både död och levande biomassa samt mark kol. Sektorn ingår inte i Sveriges nationella mål, men däremot i Sveriges åtaganden under Kyotoprotokollet och kommer att ingå i Sveriges åtagande gentemot EU från och med 2021.

Sektorns nettoutsläpp och nettoupptag behandlas vanligen separat från övriga sektors utsläpp bland annat på grund av att den innehåller såväl utsläpp som upptag av växthusgaser och att processerna är reversibla, dvs. en kategori som vid ett tillfälle utgör ett upptag kan vid ett annat tillfälle vara ett utsläpp. Ytterligare en orsak är att flödena, som i hög grad beror på biologiska processer, är svåra att mäta med stor osäkerhet som följd.

För hela området redovisades för 2016 ett nettoupptag, dvs. nettoupptag minus nettoutsläpp i sektorn, av växthusgaser om 43 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Under perioden 1990 till 2016 har det årliga nettoupptagets storlek i medeltal uppgått till nästan 40 miljoner ton koldioxidekvivalenter men det förekommer stor variation från år till år. Storleken på nettoupptaget påverkas framför allt av årlig tillväxt i skogen och avverkningsvolymen som påverkas starkt av konjunkturen, samt olika typer av störningar såsom exempelvis bränder och stormar.

Nettoupptaget har ökat i kategorin skogsmark mellan 1990 och 2016, vilket i huvudsak beror på att tillväxten av träden har ökat mer än avverkningen. Den totala mängden levande biomassa som utgörs av träd påverkas av förhållandet mellan avverkning och tillväxt respektive inlagring av kol i skogsmark. Även storleken på trävaruindustrins årliga produktion har stor betydelse för nettoupptaget eftersom långlivade träprodukter binder upp koldioxid och således bidrar med ett redovisat upptag de år produktionen är hög. Nettoupptaget i långlivade träprodukter är högre nu än 1990 till följd av ökad produktion av trävaror.

Utsläpp sker också genom avgång av koldioxid från utdikad organogen mark¹⁷, vilka tidigare i stor utsträckning varit våtmarker, i såväl skogsbruket som jordbruket samt från bebyggd mark. Skogs- och jordbruksmarken utgörs till en del av våtmarker

¹⁶ En klimatstrategi för Sverige 2017/18:238

¹⁷ Humusrika jordar, i detta sammanhang främst torvjordar

som har dikats för att kunna odla skog eller bedriva jordbruk. Dikningen innebär att syrehalten i marken ökar vilket leder till att torven bryts ned och att koldioxid avgår till atmosfären. Utsläppen som redovisas i kategorin bebyggd mark sker främst på grund av att koldioxid frigörs vid avskogning i samband med byggnation och vägbyggen.

Internationell sjöfart och flyg

De sammantagna utsläppen från internationell sjöfart och flyg globalt har ökat kraftigt sedan 1990-talet. Det finns i dagsläget ingen officiell statistik om utsläpp från den svenska internationella sjöfarten och flyget.¹⁸ Utsläppen till följd av internationell bunkring uppgick år 2016 till 9,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är 160 procent högre än 1990.

När det gäller utsläppen från internationell bunkring av flygbränsle så visar en studie att den fulla klimatpåverkan från svensks flygresor troligen är underskattade.¹⁹ Beräkningar för 2014 indikerar att utsläppen från svensks internationella personflyg är i storleksordningen 11 miljoner ton koldioxidekvivalenter och att de har ökat med 61 procent sedan 1990.

Konsumtionsbaserade utsläpp

Utsläpp som orsakats av svensks konsumtion går att uppskatta med modellberäkningar. Naturvårdsverket publicerar regelbundet detta kompletterande mått för att visa Sveriges utsläpp. Beräkningarna tyder på att växthusgasutsläppen orsakade av svensk konsumtion inom och utanför landets gränser är avsevärt större än de utsläpp som sker inom Sveriges gränser.

Dagens konsumtionsbaserade växthusgasutsläpp motsvarar omkring 11 ton koldioxidekvivalenter per person och år. Den totala nivån har varit stabil omkring 100 miljoner ton under de senaste tjugo åren. Andelen utsläpp som sker i andra länder och som orsakas av den svenska konsumtionen beräknas ha ökat med 50 procent medan de konsumtionsbaserade utsläppen som sker inom Sverige minskat med 30 procent.

Minskningen har främst skett inom sektorer vars utsläpp inte påverkas av handel, såsom uppvärmningen av bostäder och lokaler samt avfallsbehandling. Två tredjedelar av de konsumtionsbaserade utsläppen kommer från

hushållens konsumtion och resten från offentlig konsumtion och investeringar.

Enligt Statistiska centralbyråns (SCB:s) beräkningar svarar livsmedel och transporter för ungefär en tredjedel vardera av hushållens totala konsumtionsbaserade utsläpp.

Ökad köttkonsumtion och utrikes flygresor är särskilt bidragande till global klimatpåverkan från svensk konsumtion. Fram till och med 2016 har den totala köttkonsumtionen i Sverige ökat kraftigt. Den svenska produktionen av kött har minskat under samma period, men importen har ökat och utgör nästan hälften av det kött som konsumeras i Sverige. En total minskning av köttkonsumtionen parallellt med en övergång till att äta svenskt kött skulle få positiva klimateffekter och bidra till den nödvändiga utvecklingen att skapa förutsättningar för den svenska självförsörjningen av livsmedel.

I Sverige har antalet internationella flygresor som svenska invånare gör per person mer än fördubblats sedan början av 1990-talet. Även om det finns viss fortsatt potential för att minska flygets utsläpp per personkilometer genom bl.a. nya motorer, material, bränslen, teknik och processer så kommer denna effektivisering inte att vara tillräcklig för att väga upp utsläppen från framtida trafikökningar till 2030 eller 2040.

Område	1990*	2016*	Utveckling
Inrikes transporter	22,5	16,9	↓
Arbetsmaskiner	3,1	3,5	↑
Avfall	2,5	1,3	↓
Bostäder och lokaler	9,5	1,2	↓
Produktanvändning och fluorerade växthusgaser	0,6	1,5 (2015)	Förbud ↓
Industri	20,9	16,9	↓
El- och fjärrvärme-produktion	4,8	4,8	→
Skogsbruk och annan markanvändning	-40	-43	↓
Internationell sjöfart och flyg	5,9	9,4 (11)	↑
Konsumtionsbaserade utsläpp	100	100	→

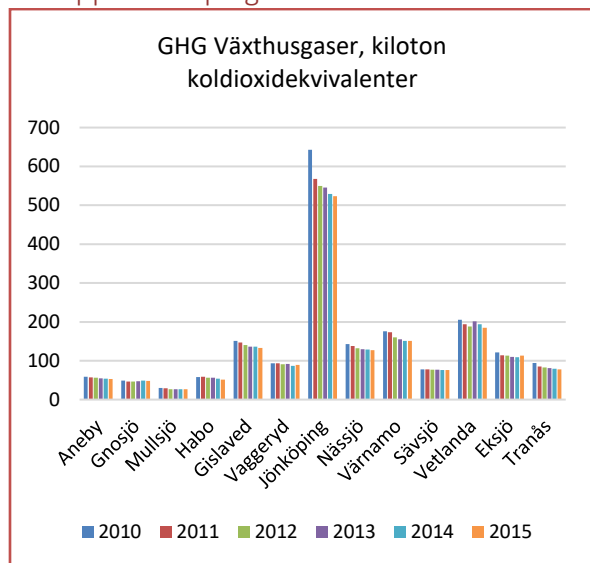
*Anges i miljoner ton koldioxidekvivalenter

¹⁸ Däremot tas statistik om utsläpp till följd av internationell bunkring fram årligen, alltså utsläpp från fartyg och flygplan som har tankat i Sverige och vars utsläpp sker under väg till en destination utanför Sverige. Dessa utsläpp återspeglar endast utsläppen från just tankningen i Sverige och tar inte hänsyn till resans/transportens mål, fullständiga längd eller ytterligare

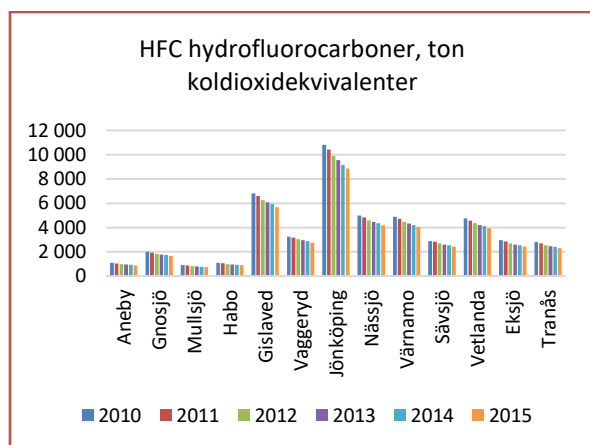
tankningar som skett utanför Sverige samt den ytterligare klimatpåverkan som orsakas av förbränning på hög höjd.

¹⁹ (Kamb et al. (2016), Klimatpåverkan från svenska befolkningens internationella flygresor, Chalmers tekniska högskola).

Utsläpp i Jönköpings län

Länets sammanlagda utsläpp av växthusgaser har minskat från 1900 kiloton koldioxidekvivalenter 2010 till 1654 kiloton 2015.

Länets samlade utsläpp av HFC har minskat från 49 219 ton koldioxidekvivalenter 2010 till 40 819 ton 2015.

Jönköpings län har ett tydligt behov av omställning från fossila produkter till biobränsle. Se Bilaga 4.

Miljö²⁰

Vår miljö bestående av skog och mark, luft och vatten har en stor påverkan på våra liv och vi på den. Miljön har många skyddande mekanismer för att upprätta balans i de ekologiska systemen som vi på olika sätt påverkar och till och med riskerar att förstöra.

Länsstyrelsen arbetar med att övervaka miljön och hur den mår samt med att samordna åtgärdsprogram och insatser.

Skog och mark i länet

Karaktistiskt för Jönköpings län är det småbrutna landskapet. Ett kuperat skogslandskap uppbrutet med en mängd små fält för jordbruksändamål. I kombination med länets rikedom på sjöar och våtmarker skapar detta en mycket omväxlande natur med goda förutsättningar för många arter och naturtypers fortlevnad.

Skogsbruket hör till en av de viktigaste näringarna i länet. Genom att kombinera ett aktivt skogsbruk, hänsyn till naturvärden och sociala värden så bidrar skogslandskapet till nytta för både människan och naturen.

Skogen är en av de artrikaste miljöerna i länet. Artrikedomen påverkas negativt av avverkning av värdefulla skogar, igenväxning av tidigare skogsbeten och brist på naturliga störningar som bränder och översvämningar. Skogarna i Jönköpings län har även påverkats negativt av till exempel försurande nedfall och nedfall av kväve.

Jordbrukslandskapet i Jönköpings län upptar drygt 12 % av landarealen (åker- och betesmark 2016). Länet har en småskalig odlingsbygd som ligger insprängd i det dominerande skogslandskapet. Arealen jordbruksmark var som störst i länet runt 1930. Därefter tog effektiviseringen av jordbruket sådan fart att mycket av åker-, ängs- och betesmark blev överflödigt.

Eftersom djurens vinterfoder produceras på åkermark brukas nästan inga slätterängar längre. De har övergått till betesmark eller vuxit igen. Många åkermarker och betesmarker har också övergivits. En förutsättning för att bevara biologisk mångfald i odlingslandskapet är att det finns ekonomiska förutsättningar för att bedriva nötkötts- och lammproduktion på bete.

Dagens jordbruk innebär också att det är mer växtnäring i omlopp, räknat per hektar åkermark, än vad det var för förr. Detta har gett problem med näringsläckage till vattendrag och sjöar.

Länet har flera skyddsvärda naturmiljöer i form av Store Mosses nationalpark, många naturreservat och ett biosfärsområde.

²⁰ Källa: Länsstyrelsen i Jönköpings län

Jönköpings län är rikt på våtmarker. Drygt 10 procent av ytan utgörs av våtmarker och de flesta finns i länets nederbördsrika västra delar. Våtmarker myllrar av liv, framförallt växter och smådjur, och har många viktiga funktioner i landskapet.

Våtmarkerna har en stor mångfald av arter med ett flertal rödlistade arter knutna till sig. De fungerar också som naturliga flödesreglerare genom att magasinera vatten vid flödestoppar eller lagring av grundvatten. Våtmarker har också förmågan att filtrera näringsämnen och miljögifter och fungerar på så sätt som naturliga reningsverk.

Opåverkade våtmarker är värdefulla kolsänkor till skillnad från dränerade våtmarker som läcker kol till atmosfären. Sett till hela landskapet har våtmarkerna stor betydelse för omgivande markers hydrologi, lokalklimat och ekologi.

Trots deras betydelse har våtmarkerna sedan drygt ett sekel omförd till andra marktyper, framför allt inom skogs- och jordbruket samt torvnäringen. En fjärdedel av den våtmarksareal som fanns i början av 1800-talet har försvunnit och de flesta återstående våtmarker är påverkade av dikning.

Länet har ett stort antal förorenade mark- och vattenområden som är en följd av småindustrin. Det läggs ned stora resurser på att riskbedöma och åtgärda dessa. Länet brottas också med försurningen och trots att nedfallet av försurade ämnen har minskat behöver kalkningen fortsätta.

Luften i länet

Det finns många källor till luftföroreningar till exempel vägtrafik (den viktigaste källan i tätortsmiljö) och småskalig vedeldning.

Jönköpings län påverkas inte bara av luftföroreningar som släpps ut i länet utan påverkas också i stor utsträckning av luftföroreningar från kontinenten. Omfattande mängder luftföroreningar transporteras in i länet och bidrar till förhållandevis höga halter även där det inte finns lokala utsläppskällor, som på landsbygden.

Viktiga ämnen i detta sammanhang är bland annat försurande och gödande svavel och kväve, marknära ozon samt partiklar. Det är ett av många skäl till att det är viktigt att arbeta internationellt och inom EU för att minska utsläpp och föroreningar globalt. Insatser vi bidrar med i andra länder gynnar också oss.

Vatten i länet

Jönköpings län är rikt på sjöar och vattendrag. Sjöytan är 1130 kvadratkilometer och täcker 9,7

procent av länets areal. Länet är beläget mitt på det småländska höglandet med avrinning mot såväl Östersjön som Västerhavet.

På grund av klimat- och markförhållanden är en stor del av länets sjöar och vattendrag känsliga för påverkan. Detta har resulterat i att ett antal vattendrag (framförallt i länets västra delar) drabbats av försurning. Försurning kan leda till problem med förhöjda metallhalter, till exempel höga kvicksilverhalter, i fisk.

I områden med större bördighet och näringsrikedom har vattnet ofta en större motståndskraft mot denna typ av påverkan. I dessa områden finns istället problem med utsläpp av näringsämnen från samhällen och jordbruk. Många vattendrag har sina källflöden i länet och har små flöden, vilket gör att även mindre tillskott av näringsämnen får stor effekt.

Rensning, dikning och andra fysiska ingrepp i vattenmiljön, men även reglering av vattnets flöde, har också en betydande påverkan på sjöar och vattendrag. Framförallt påverkar detta djurlivet i många mindre vattendrag. Effekter av olika miljögifter utgör också ett allvarligt hot mot vattnets ekosystem, vars konsekvenser är svåra att överblicka eftersom nya ämnen hela tiden kommer ut på marknaden.

Vättern är Sveriges näst största sjö, både till yta (1 893 km²) och volym (77,6 km³) och den är Europas sjätte största insjö. Vättern fyller flera viktiga funktioner i länet såväl som utanför länet. Det finns yrkesfiskare i länet som livnär sig på fisket och sjön är populär bland sportfiskare med sitt unika fiskbestånd. Vättern är en resurs för turism och besöksnäringen, den har stor potential i ett förändrat klimat, samtidigt som klimatförändringarna utgör ett av de stora hoten mot sjön. Vättern är djup, med det största kända djupet söder om ön Visingsö på 120 meter. Vättern rinner ut i Östersjön genom Motala ström och de största tillflödena står Forsviksån, Tabergsån och Huskvarnaån för. Göta Kanal passerar Vättern via Motala och Karlsborg. En vattendroppe behöver i genomsnitt 62,5 år för att lämna Vättern.

Vättern används som dricksvattenreservoar för sju kommuner kring sjön och genom vattenverket Skaraborgsvatten i Borgunda för i ytterligare tre kommuner. Två kommuner tar vatten från Motala ström. Totalt dricker uppåt 500 000 personer vatten från Vättern 2018. Planer finns för att Örebro och Stockholm i framtiden ska kunna hämta sitt dricksvatten från Vättern.

Biologisk mångfald

Sverige och de allra flesta andra länderna i världen har enats om att den biologiska mångfalden²¹ ska bevaras och att vi ska använda den på ett hållbart sätt ("hållbart nyttjande"). Sverige har skrivit på den så kallade Mångfaldskonventionen²². Målen för arbetet inom konventionen är bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald (Cartagenaprotokollet) samt att nyttan som uppstår vid användandet av genetiska resurser ska fördelas rättvist (Nagoyaprotokollet).

År 2010 antog världens länder en strategisk plan för biologisk mångfald under perioden 2011-2020. Denna plan innehåller 20 delmål som kallas Aichimålen. Planen innehåller en vision, samt målsättningar och arbetsprogram för att rädda den biologiska mångfalden och därigenom säkra fungerande ekosystem. Beslutet togs i Nagoya, Japan, inom FN:s konvention om biologisk mångfald. Målen i planen ska nås genom att varje land sätter egna mål, anpassade efter nationella förutsättningar. Resultatet från FN-mötet ledde år 2011 fram till en EU-strategi för biologisk mångfald med sex mål. Sveriges arbete beskrivs i regeringens proposition 2013/14 En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster²³.

Planen siktar mot att hejda förlusten av biologisk mångfald så att ekosystemen år 2020 är motståndskraftiga och har bra återhämningsförmåga (är resilienta), vilket är förutsättningar för att ekosystemen ska kunna fortsätta tillhandahålla de varor och tjänster som vi människor är beroende av. Planen är ett viktigt verktyg för konventionen och underlättar uppföljningen av Aichimålen. Planen är också en brygga mellan sektorer på både global (främst biståndet) och nationell nivå.

Det finns många olika hot mot den biologiska mångfalden. I grova drag kan de delas in i följande kategorier:

- Habitatdegradering eller –förstörelse, det vill säga att livsmiljön för djur, växter eller svampar försämras eller försvinner genom t.ex. åtgärder i de areella näringarna (jord- och skogsbruk) eller ändrad markanvändning. Det kan också handla om

att livsmiljöerna delas upp – fragmenteras – i för små delar genom t.ex. utbyggnad av vägar.

- Föroreningar, som direkt kan påverka förekomsten av djur, växter eller svampar, eller försämra deras fortplantningsförmåga. Effekterna av kvicksilver, PCB och DDT på till exempel rovfåglar är ett exempel på detta, och samtidigt ett exempel på ett miljöproblem som har minskat i Sverige tack vare bra miljöarbete.
- Överutnyttjande/ohållbar jakt eller fiske; det vill säga att människan jagar eller fiskar mer än vad vilt- eller fiskstammen tillväxer. Till exempel har torsken varit skyddad inom vissa områden på grund av överfiske.
- Invasiva främmande arter; det vill säga arter som har introducerats i ett nytt område av människan och där orsakat problem för den inhemska biologiska mångfalden genom konkurrens om resurser, predation eller sjukdomar. Lupiner och mink är några exempel på invasiva främmande arter i Sverige.

En utarmning av den biologiska mångfalden kan få lika allvarliga konsekvenser som klimatförändringar och föroreningar. Det visar till exempel en studie från bland annat Göteborgs universitet²⁴. Länet behöver arbeta på många olika sätt för att bevara den biologiska mångfalden. Det handlar om att skydda särskilt värdefulla områden, att arbeta med en grön infrastruktur i hela landskapet och att ta fram specifika åtgärder för hotade arter som behöver särskild hjälp. Det handlar också om att få in den biologiska mångfalden tydligare i hela samhällsplaneringsprocessen, bland annat genom att peka på den nytta människan har av biologisk mångfald i form av s.k. ekosystemtjänster.

Energi

Energi delas in i förnybar och icke förnybar energi.

Icke förnybar energi

Den icke förnybara energin kommer från jordens lager och är antingen fossila bränslen eller kärnkraft. Som fossil energi räknas olja, kol och naturgas. Vid förbränning av fossil energi bildas koldioxid som bidrar till växthuseffekten. Då det

²¹ Definition enligt FN:s konvention om biologisk mångfald: Biologisk mångfald är variationsrikedomen bland levande organismer av alla ursprung, inklusive från bland annat landbaserade, marina och andra akvatiska ekosystem och de ekologiska komplex i vilka dessa organismer ingår; detta innefattar mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem.

²² Konventionens formella namn är Convention on Biological Diversity (CBD), på svenska kallas den Konvention om

biologisk mångfald. Ibland benämns den även som Mångfaldskonventionen.

²³ Regeringens proposition 2013/14: En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (regeringens webbplats)

²⁴

<http://www.nature.com/nature/journal/vaop/ncurrent/full/nature11118.html>

tar miljoner år för fossila råvaror att bildas räknas de som icke förnybara.

Uran är visserligen en lagerresurs från jordens inre men inte en fossil energi. Uran är bränslet i kärnkraftreaktorer och utmaningen med uran är dess radioaktivitet som ska hanteras vid brytning, vid en eventuell kärnkraftsolycka och efter energiframställningen i form av utbränt avfall.

Förnybar energi

Förnybara energikällor delas upp i flödesresurser och fondresurser.

Flödesresurser kommer till jorden i ett flöde, oavsett vad vi gör i form av sol, vind och vatten.

Fondresurser är bioenergi från åker och skog som vid ett balanserat uttag är outtömliga. Vid överuttag däremot minskar underlaget. Bioenergigrödor produceras också i konkurrens med grödor för andra användningsområden som exempelvis foder och livsmedel.

När man använder biobränslen som biogas, ved eller energiskog släpps koldioxid ut. Denna koldioxid är lagrad under en kortare tid i växterna och tas upp av andra växter.

Torv är ett mellanting, som ibland definieras som förnybart och ibland som icke förnybart. Torv är inte fossilt, men en torvmosse har tagit tiotusentals år att bilda så den koldioxid som frigörs vid förbränning bidrar till växthuseffekten.

El och energi

El och energi är inte samma sak. El och vätgas är exempel på **energibärare** som kan produceras av olika typer av primära **energi****källor** som solstrålning, vind, fossila bränslen och biomassa. Om elen och vätgasen är miljövänliga eller ej beror på vad den producerats av.

El som producerats av flödesresurser är i allmänhet en miljövänlig resurs, medan el som producerats av fossila fondresurser i allmänhet inte är det.

Det pågår mycket forskning på att hitta sätt att producera ren energi och fusion ses som den ultimata lösningen vilket skulle innebära en närmast oändlig energikälla där den enda restprodukten är helium, en stabil och ofarlig ädelgas som redan finns i vår luft.

Det finns också försök med att producera energi från den koldioxid som bidrar till växthuseffekten. Det är en process som påminner om växternas fotosyntes, men istället för att producera socker som växterna gör, produceras i denna process

syntetiskt bränsle bestående av kolmonoxid och vätgas som antingen kan brännas direkt eller omvandlas till andra sorters bränsle som diesel.

Till dess att forskarna lyckas hitta metoder för storskalig produktion av fusion- eller koldioxidenergi är flödesresurserna de mest hållbara energikällorna.

Ett annat viktigt utvecklingsområde är att utveckla bättre och smartare system för lagring och distribution av el. Idag försvinner stora mängder el under distributionen samtidigt som stora mängder slösas bort genom att t ex lampor lyser utan att någon befinner sig i rummet. Här pågår ett arbete för att utveckla smartare system för lagring, distribution och elanvändning i vad som kallas ”smarta nät”. Utvecklingen begränsas bara av vår fantasi. På samma sätt som internet kopplade samman datorer till globala kommunikationsnätverk skulle smarta nät kunna koppla samman olika elektriska produkter och möjliggöra för dessa att kontinuerligt kommunicera precis hur mycket el de behöver.

Fordon och fordonsbränsle

Det finns flera olika typer av miljöanpassade bilar, både de som drivs med *alternativa bränslen* (dvs fossilfria bränslen) och bilar som är *extremt bränslesnåla*.

Elbilar är enligt många forskare²⁵ långsiktigt de mest miljövänliga bilarna även om produktionsprocessen och elens produktion räknas in. Hittills har deras räckvidd varit ganska begränsad, något som ändras fort. Laddningsinfrastrukturen, råvaror till batterier, utmaningar med utvinning av råvarorna och eltillgången är begränsningar. Olika tekniker där fordon laddas under färd testas, vilket skulle lösa en del av utmaningarna med laddstationer samt möjliggöra både mindre, mer miljövänliga batterier och längre körsträckor.

Hybridfordon drivs med en elmotor som samverkar med en annan, oftast bensindriven, motor. Bensinmotorn kan både driva bilen och ladda batteriet. Vid låga varvtal, exempelvis vid stadskörning på låga varvtal, går elmotorn, medan bensinmotorn kopplas in vid högre varvtal. Hybridfordon som kombinerar el och vätgas tror flera bilproducenter på.

Bränslecellsbilar bedöms av många att vara framtiden. En bränslecell kan beskrivas som ett batteri som tankas istället för att laddas. Bränslet i en bränslecell är vätgas eller metanol och avgaserna är rent vatten. Utmaningarna med att producera och

²⁵ Se bland annat livscykelanalyser av fordon från Chalmers

transportera bränslet samt med tankinfrastrukturen är dock ännu inte lösta.

Flexible Fuel Vehicle (FFV) är bilar som går att tanka på flera olika bränslen. Vanligen kombineras etanol och bensin eller gas (biogas eller naturgas) och bensin.

Avancerade biobaserade bränslen

Dagens biodrivmedel håller på att ersättas av så kallade "avancerade biodrivmedel" som dels kräver mer avancerad industriell teknik och men som i större utsträckning utgår från avfall eller mer svårnedbrutna råvaror, t.ex. skogsråvara.

Förhoppningar sätts till att kunna använda råvaror som finns i stora volymer och som har få andra användningsområden, exempelvis den cellulosarika stjälken av sockerrör, majsstjälkar och -kolvar, skogsavfall som grenar och toppar men även halm, gräs och energiskog.

Sammanfattning klimat, miljö och energi

Vid en sammanställning av de största utsläppsområdena ses att utvecklingen långsamt går åt rätt håll inom flera områden men att kraftfulla insatser behöver göras för att landet ska nå utsläpps- och klimatmålen. Vägtransporterna är ett prioriterat område och all vägtrafik som kan ersättas med kollektivtrafik och/eller cykling är av stort värde. Då merparten av arbetspendlingen i länets samtliga kommuner handlar om korta sträckor har insatser som bidrar till att fler cyklar eller väljer kollektivtrafiken potential att få stor betydelse.

Kvarvarande vägtrafik behöver sannolikt bli fossilfri tidigare än beräknat. Positivt i sammanhanget är att forskare, bland annat vid instituten Grantham Institute och Carbon Tracker bedömer att utvecklingen av elfordon och andra nollutsläppsbilar samt solenergi kommer gå betydligt fortare än vad bedömare hittills trott och de spår en peak på efterfrågan på fossila produkter redan 2020. För att lyckas behöver ladd- och tankinfrastruktur för el, avancerade biodrivmedel och vätgas lösas.

Alternativa bränslen för arbetsmaskiner behöver prioriteras och exempel från bland annat Västra Götalandsregionen visar att offentliga öppna testbäddar inom området kan visa vägen för alternativa bränslen för arbetsfordon inom privata näringar.

Avfall är starkt kopplat till konsumtion och förebyggande arbete. Samtidigt som de nationella utsläppen inom många områden utvecklas i en positiv riktning behöver de konsumtionsbaserade utsläppen minska drastiskt under relativt kort tid. Resande med flyg och köttätande står för den största delen av ökningen av konsumtionsutsläpp nationellt samtidigt som den svenska konsumtionen påverkar utvecklingen i andra länder negativt. Konsumentupplysning när det gäller avfall men framförallt hur konsumentval avgör utsläpp och klimatavtryck under lång tid behöver tas fram.

Resor med höghastighetståg i stället för flyg, resor med fossilfria bilar, kollektivtrafik och cykel, val av mer träbaserade och svenskproducerade produkter samt livsmedel skulle göra stora skillnader på de konsumentbaserade utsläppen.

När det gäller bostäder och lokaler är en fortsatt utveckling av fossilfri uppvärmning central.

Industrin behöver vidta omfattande åtgärder för att minska både förbränningsutsläppen och processutsläppen. En omställning till en miljödriven affärsutveckling och cirkulär ekonomi inom industrin är nödvändig för att nå utsläpps- och klimatmålen.

När det gäller el- och fjärrvärmeproduktion står förbränningen av fossilt avfall för ca hälften av utsläppen från sektorn. Ska dessa utsläpp minska bygger det på att konsumtionen av produkter av fossila material upphör.

Skogsbruk och annan markanvändning är genom sitt nettoupptag av utsläpp även ur detta perspektiv oerhört centralt för att klara utsläpps- och klimatmålen. En hög tillväxt i skogen, en ökad produktion av träbaserade produkter, en ökning av energigrödor samt en ökning av exempelvis frilandsodling inom jordbruket kan på flera sätt bidra till klimat, tillväxt och utveckling i länet.

När det gäller internationell sjöfart och flyg är återigen de svenska flygresorna utomlands den största utmaningen.

Länsstyrelsens arbete

Länsstyrelsen arbetar också intensivt med frågor kring miljö, klimat och hållbarhet och har tagit fram flera strategier och planer för en hållbar utveckling och det regionala utvecklings- och tillväxt arbetet behöver stödja dessa styrdokument så att planerna kan genomföras och målen nås²⁶.

²⁶ Se vidare på <http://utveckling.rjl.se> och på www.lansstyrelsen/jonkoping

Ett exempel på konkret scenario

IVL – Svenska Miljöinstitutets forskare har konkretiserat hur Regeringens vision att Sverige inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser 2050 skulle kunna se ut. Deras utgångspunkt har varit att skapa ett i princip fossilbränslefritt Sverige samtidigt som landet bevarar en konkurrenskraftig industriproduktion. I sitt energiscenario för år 2050 har de minimerat användningen av fossila bränslen och ersatt det med ett högt utnyttjande av vindkraft samt svenskproducerade biobränslen. De har utgått från antagandet att Sverige i stort sett ser ut som idag — som till exempel att människor även år 2050 åker bil och har lika stor industriproduktion som idag. De har även utgått från att vindkraften är utbyggd i enlighet med regeringens mål, alltså från dagens 1 TWh till hela 30 TWh. De har antagit att olja och direktverkande el i bostäder är ersatt med fjärrvärme, biobränsle och värmepumpar, vilket bidragit till att hushållens elbehov har minskat med 30 procent. Även uppvärmningsbehovet har i deras antaganden minskat kraftigt till följd av klimatförändringarna. Personfordonen är elhybrider med ett flytande biodrivmedel som hjälpdrivmedel. Vidare antar de att hälften av godstransporterna är spårbundna, en fjärdedel körs med flytande biodrivmedel och cirka en fjärdedel med biogas (syntetisk naturgas samt rötgas).

Deras slutsatser är att:

- Det finns åtgärder att vidta för att minska Sveriges koldioxidutsläpp från 52 miljoner ton CO₂ år 2007 till ca 5-10 miljoner ton CO₂ år 2050. Dessa åtgärder är till stor del kända.
- Men, för att nå denna vision behöver Sverige kraftigt öka användningen av biobränslen (inklusive avfall). Vid en avvecklad kärnkraft blir behovet en ökning från dagens 120 TWh till ca 270 TWh. Detta kommer att pressa produktionssystemet för bioenergi vilket sannolikt kommer att leda till konsekvenser för miljön och innebära stora krav på ett högrationellt skogs- och jordbruk.
- Systemsiftet i transportsektorn, där personfordon alla antas vara elhybrider leder till en minskad total primärenergianvändning för sektorn. Produktionen av biodrivmedel för transportsektorn sker som energikombinat, det vill säga samtidig produktion av el, värme och drivmedel. Denna tilläggsproduktion av el kan driva en del av elbilarna.
- En ekonomiskt rationell energieffektivisering i bostadssektorn i kombination med ett varmare klimat kommer att minska bostadssektorns energibehov, även när hänsyn tas till ökat kylbehov samt befolkningsökning.
- Industrins processemissioner bedöms vara svåra att helt ersätta mot förnybara alternativ. Det gäller framför allt användningen av metallurgiskt kol i

stålindustrin samt avgången av koldioxid vid cementproduktion. En del av dessa processutsläpp kan minskas med hjälp av koldioxidinfångning och lagring, men trots detta kommer det finnas en påtaglig mängd kvarvarande emissioner av CO₂. De bedömer att av industrins ca 17 miljoner ton CO₂ som släpps ut idag kommer ca 4-7 miljoner ton vara svåra eller orimligt dyra att åtgärda.

- De fossila utsläpp som inte kan åtgärdas i Sverige kan eventuellt kompenseras med reduktioner på andra ställen i Sverige eller utomlands. De bedömer dock att sådana krediter kan bli mycket knappa år 2050 då hela världen behöver minska sina utsläpp.
- Med de förutsättningar som antagits i deras scenario behöver inte befintlig kärnkraft ersättas av ny för att täcka Sveriges energibehov. Detta bygger på antaganden om att elbehovet minskar i (främst beroende på minskad elanvändning i bostadssektorn); på en kraftig expansion av vindkraften; på att den ökade vattenkraftspotentialen som följer av förväntade klimatförändringar kan tillvaratas och slutligen på en ökad biobränslebaserad elproduktion, delvis genom att en stor del av biodrivmedlen till transportsektorn produceras i energikombinat.

Det scenario som de presenterar är ett av flera tänkbara och naturligtvis ingen prognos. Deras syfte är heller inte att visa en trolig utveckling, utan att illustrera att en genomgripande förändring mot ett samhälle som inte är beroende av fossilbränslen, är möjlig. I ett nästa steg behövs såväl mer detaljerade scenarier som noggranna konsekvensanalyser. Till exempel måste konsekvenserna av ett högt uttag av biomassa noggrant undersökas.

Deras scenario baseras på redan idag kända åtgärder. De har i sina beräkningar inte uppskattat de *totala* kostnaderna, men de bedömer att en stor del av åtgärderna kan genomföras till lägre kostnad än nivån för dagens CO₂-skatt, det vill säga en krona per kg koldioxid.

3.1.4 Livsmiljö och hälsa

Viktiga förutsättningar för en god livskvalitet är en god livsmiljö och hälsa. En frisk befolkning är en förutsättning för länets utveckling. Mår invånarna i Jönköpings län bra, har de förutsättningar att klara vardagens krav och förverkliga sina livsdrömmar.

Vilka faktorer som långsiktigt påverkar människors hälsa är väl kända: livsstilsfaktorer som rökning, alkoholanvändning, sunda matvanor och rörelse, faktorer som att finnas i ett tryggt sammanhang och känna social gemenskap, att ha ett arbete som klarar försörjningen, att trivas i sin boendemiljö, jämlikhet och jämställdhet, en meningsfull och berikande fritid och inte minst att klara av skolan och kunna utvecklas genom livet.

Förebyggande arbete

Det är viktigt att se att goda livsmiljöer och hälsa är något som skapas långsiktigt. Ansvar för dessa faktorer finns både på individ-, grupp och samhällsnivå. Det offentligas ansvar handlar huvudsakligen om förebyggande arbete och att skapa goda förutsättningar. Mer om hur detta arbete behöver ske följer i kommande kapitel.

Vår livslängd blir allt längre, men skillnaderna i hälsa och välmående ökar, enligt Nordiska Ministerrådet. De svenska männen som föddes 2015 beräknas bli i snitt 80,4 år och de svenska kvinnorna som föddes samma år 84,1 år, vilket är en ökning med ett par procent sedan 2005.

När det gäller dödsfall orsakade av kroniska sjukdomar ligger länet relativt högt med i snitt mellan 700-800 per 100 000 invånare. När det gäller död i självmord ligger länet å andra sidan lägre än omgivande län med i snitt 10-12,5 fall per 100 000 invånare (vilket självklart är för högt det med).

Andelen invånare som behöver försörjningsstöd i länet är relativt högt, lägst är det i Habo (som ligger bland de lägsta nivåerna i landet) och högst är det i Nässjö (som å andra sidan ligger bland de högsta i landet).

Den bedömda risken för fattigdom ligger också relativt högt i länet.²⁷ Mellan 14-17 % av hushållen ligger lågt när det gäller disponibel inkomst.

För att lösa de stora samhällsutmaningarna över tid är det viktigt att alla kan bidra, att färre behöver välfärdstjänsterna och att behoven uppstår senare i livet. En förutsättning för det är att befolkningen är frisk, har ett arbete de trivs med och kan försörja sig på, känner sig delaktiga, har tillgång till kultur och fritidsaktiviteter, bor i en hållbar livsmiljö som berikar och att de känner sig sedda och trygga. Kort sagt, att de upplever att de har en god livsmiljö och en hög livskvalitet.

I Jönköpings län finns förutsättningarna för att länet ska vara en bra plats att leva och bo på och därmed kunna erbjuda en god livsmiljö för länets invånare. I OECD rapporten konstateras att Jönköpings län har fokuserat för lite på attraktivitet för de människor som bor i eller kan tänka sig vilja flytta till länet. Det handlar delvis om livsmiljön.

Det handlar om att kunna erbjuda natur, vatten och luft av god kvalitet och andra miljödimensioner i stad och på landsbygd. För att människor ska må bra och trivas med livet behövs också jämlika möjligheter till livslångt lärande, boende,

arbetstillfällen, kulturupplevelser, god infrastruktur och en väl fungerande offentlig sektor.

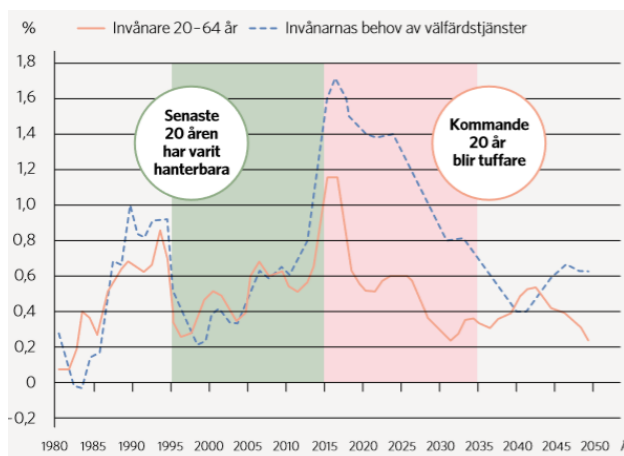
För att säkerställa denna livsmiljö krävs ett omfattande förebyggande arbete i nära samverkan mellan det offentliga, näringslivet, civilsamhället och invånarna. Dialog behöver föras och behov fångas upp.

Omsorg och Hälso- och sjukvård

Region Jönköpings län och länets kommuner arbetar för en jämlik omsorg, hälso- och sjukvård och folkhälsa på lika villkor oavsett kön, bakgrund och individuella förutsättningar. En hälso- och sjukvård i framkant med koppling till forskning och innovation är viktigt för ett livskraftigt län.

De flesta invånarna i Jönköpings län mår bra, men det finns skillnader i hälsa och levnadsvanor mellan olika grupper och mellan olika geografiska områden. Målet är att en så god hälsa som möjligt ska finnas hos så många som möjligt och att det ska bidra till att hälsoskillnader mellan olika grupper i samhället minskar. Alla ska ha möjligheten att leva ett bra liv i Jönköpings län.

Den demografiska utvecklingen gör att förutom att det bidrar till attraktivitet och att göra Jönköpings län till den bästa platsen att växa upp, bo, leva och åldras på – är helt nödvändigt att arbeta förebyggande för att klara välfärdsutmaningarna i framtiden. För att kunna ge invånarna den omsorg och hälso- och sjukvård som behövs 2020-2040 behöver åtgärder vidtas inom flera områden.

Figur: Behoven av välfärdstjänster ökar stort men inte den arbetande delen av befolkningen. Källa: SKL

Viktigast är det förebyggande arbetet så att behovet inte uppstår eller kan minimeras. Därutöver behöver vård och omsorg utvecklas i nya former för att färre människor inom vård och omsorg ska räcka till fler människors behov. Processerna inom vård

²⁷ Den del av befolkningen som har en disponibel inkomst som är lägre än 60 % av den disponibla medianinkomsten i landet.

och omsorg behöver effektiviseras för att räcka till. Var och en behöver ta ett större ansvar för sin vård och omsorg. Nya tjänster behöver utvecklas som via bredband erbjuds i hemmen och robotisering och automatisering behöver leta sig in även i välfärdstjänsterna, en utveckling som ses bland annat i Asien.

Parallellt med denna utveckling behöver ett helhetsperspektiv på människan säkerställas så att insatser görs av rätt insats och på rätt sätt utifrån helheten med en garanterad delaktighet och inflytande hos individen för att uppnå en så god livskvalitet och folkhälsa som bara är möjlig.

SKL har tillsammans med kommuner, landsting och regioner arbetat fram en "Strategi för hälsa" som utgår från det (var)dagliga arbetet med den bärande tanken att varje dag ska leda till något lite bättre när det gäller en hållbar och uthållig kvalitet som säkerställer en god och jämlik hälsa. För detta arbete har gemensamma mål och indikatorer identifierats som sträcker sig till 2022.

Detta arbete stämmer väl överens med de omfattande och långsiktiga processer som Region Jönköpings län arbetar med för ständiga förbättringar. Jönköpings län har antagit strategin "Tillsammans för jämlik hälsa och ett bra liv i Jönköpings län 2016-2025". I den vidareutvecklas hur arbetet för en förbättrad hälsa bedrivs i Jönköpings län.

3.1.5 Jämställd regional tillväxt²⁸

Jämställdhet handlar om jämlikhet mellan könen. Det betyder att kvinnor och män som grupp ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom livets alla områden. Jämställdhet handlar om att uppnå en jämn fördelning av makt och inflytande, ekonomisk jämställdhet, jämställd utbildning, jämställd fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, jämställd hälsa och att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Som aktör med regionalt utvecklingsansvar har Region Jönköpings län det nationella uppdraget att integrera ett jämställdhetsperspektiv i alla de verksamheter och program som ingår i det regionala tillväxtarbetet. Detta kallas jämställdhetsintegrering och är en politisk strategi som Sverige har jobbat efter sedan 1994. I denna revidering av den regionala utvecklingsstrategin har jämställdhetsperspektivet beaktats på ett nytt sätt. Med grund i arbetet med jämställd regional tillväxt har den regionala utvecklingsstrategin granskats och jämställdhetsintegrerats.

Tanken med jämställdhetsintegrering är att allt arbete i organisationer planeras utifrån ett jämställdhetsperspektivet finns med på alla nivåer. Liksom i resten av landet har Jönköpings län långt kvar till jämställdhet på många områden.

I Jönköpings län ska kvinnor och män, flickor och pojkar ha samma förutsättningar till inflytande i det regionala tillväxtarbetet. De ska på lika villkor kunna ta del av länets tillväxtresurser. I Jönköpings läns utveckling ska jämställdhet och likabehandling vara en självklarhet. För att lyckas med att stärka attraktionskraften, tillväxtpotentialen och sysselsättningen i hela länet ska allas potential tas till vara. Ett län där det finns en jämn fördelning av makt mellan kvinnor och män är också ett län som ser allas kompetenser, erfarenheter och olikheter som tillgångar. För att länet ska lyckas skapa en gynnsam utvecklingsanda, innovationskraft och hållbar tillväxt måste jämställdhetsperspektivet involveras i alla områden inom regional utveckling. Det är ingen hållbar tillväxt om inte jämställdhet beaktas fullt ut.

Jönköpings län har flera viktiga faktorer att arbeta med när det gäller jämställd regional tillväxt. Förutsättningarna för kvinnor behöver bli mer jämställda: lönerna behöver bli mer jämställda, uttaget av VAB och föräldraledighet behöver bli mer jämställt, fler kvinnor få förutsättningar att starta och driva företag, fler kvinnor behöver finnas i styrelser och fler kvinnor behöver bidra till innovation.

Kvinnor utbildar sig i högre grad eftergymnasialt och den nuvarande utvecklingen leder till att en betydligt större andel kvinnor än män skaffar sig en högre utbildning. Högre utbildningsurbaniserande effekt riskerar att leda till att länet får en allt större andel män i förhållande till kvinnor. Utvecklingen leder också till att männen halkar efter kvinnorna när det utbildning och framtida utvecklingsmöjligheter, något som leda till stora utmaningar inte minst socioekonomiskt. Andelen pojkar och män som väljer att läsa vidare efter gymnasiet behöver därför öka.

Jämlikhet och mångfald

Jämlikhet är ett tillstånd där alla människor har samma status, åtnjuter samma respekt och är lika mycket värda. Jämlikhet innebär också att alla människor har lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter, vilka omfattar samhället i sin helhet.

Med mångfald menas olika bakgrunder såsom religion eller annan trosuppfattning, etnisk tillhörighet, ålder, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning eller funktionshinder.

²⁸ Läs mer på www.rjl.se

Detta kan man kalla kategorisk mångfald. Även värderingar, olika erfarenheter, egenskaper, förmågor, färdigheter och kompetenser utgör en stor del av mångfalden. Detta kallas individuell mångfald. I Jönköpings län uppmuntras och värdesätts såväl kategorisk som individuell mångfald.

Insatser behöver ske för att stärka mångfaldsarbetet i länet både när det gäller kategorisk mångfald och individuell mångfald.

Mänskliga rättigheter

De mänskliga rättigheterna reglerar i grunden förhållandet mellan staten och individen. De utgör en begränsning av statens makt över individen och slår samtidigt fast vissa skyldigheter för staten. Ett exempel är att staten är skyldig att skydda individens rättigheter från att kränkas av andra enskilda.

De mänskliga rättigheterna anses vara universella, vilket innebär att de gäller över hela världen, oavsett land, kultur eller andra omständigheter. De gäller för var och en, oavsett etnisk tillhörighet, hudfärg, kön, språk, religion, sexuell läggning, politisk uppfattning eller social ställning. De slår också fast att alla människor är födda fria, är lika i värdighet och har samma rättigheter.

I alla delar av det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet ska de mänskliga rättigheterna beaktas.

Barnkonventionen

Barnkonventionen ger en universell definition av vilka rättigheter barn har, och stipulerar vad som borde gälla för alla barn i hela världen. Definitionen ska gälla i alla samhällen, oavsett kultur, religion eller andra särdrag. Konventionen handlar om det enskilda barnets rättigheter. Varje människa under 18 år räknas som barn, om man inte blir myndig tidigare enligt den nationella lagstiftningen.

I alla delar av det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet ska barnkonventionen beaktas.

3.1.6 Social sammanhållning

För att länet ska hålla samman krävs att välfärden kommer alla till del, att alla känner sig delaktiga, kan delta i samhällslivet, har möjlighet att påverka sin livsmiljö och forma sina liv efter sina förutsättningar. För att skapa en konkurrenskraftig region och för att möta de demografiska utmaningarna krävs att alla länets invånares kompetens, kreativitet och erfarenheter tas tillvara. Inte minst den resurs som står utanför arbetslivet i form av: människor med en kort utbildningsbakgrund, utrikes födda kvinnor och personer med funktionsnedsättning med en påverkad arbetsförmåga behöver synliggöras och

åtgärder behöver vidtas för att öka den sociala sammanhållningen.

I en stark urbanisering behöver också perspektivet stad och land lyftas fram för att människor i hela länet ska känna delaktighet och hela länet ska kunna utvecklas.

Integration

”Integration är en dynamisk dubbelriktad process med ömsesidigt tillmötesgående mellan alla invandrare och invånare i medlemsstaterna.”

Så står det i de europeiska grundprinciperna för integration som lyfter att integration är något som berör alla invånare i en stat eller ett samhälle. Vi ska alla integreras med varandra.

Integration är en dubbelriktad process som pågår under en lång tid innebär det att integration berör alla i Jönköpings län. Alla invånare bör vara involverade i processen för att den ska lyckas.

För att Jönköpings län ska få tillgång till och ta tillvara den mångfald av erfarenhet, kunskap och kunnande som länets utrikes födda invånare har med sig, krävs en kraftsamling och gemensam och engagerad handling av alla parter.

Integration är en förutsättning för att Jönköpings län ska kunna nå den tillväxt och utveckling som förutsätts i den regionala utvecklingsstrategin. Men integration är också en förutsättning för ett socialt inkluderande samhälle. Social sammanhållning uppnås genom människors lika möjligheter att delta och bidra i samhället. Att öka människors delaktighet är viktigt inte bara ur demokratisk synvinkel utan också ur ett folkhälsoperspektiv.

De som är födda utanför Norden har ett 30 procent lägre socialt och kulturellt deltagande än personer födda i Sverige. Andelen som saknar praktiskt stöd, det vill säga om de kan få hjälp av någon/några personer om de har praktiska problem eller är sjuka, är också större bland utrikes födda (både kvinnor och män) än bland de som är födda i Sverige. Kvinnor som är födda utanför Europa saknar i högre utsträckning emotionellt stöd, det vill säga har någon som de kan dela sina innersta känslor med och anförtra sig åt, än den övriga befolkningen.

För länet finns en av Länsstyrelsen antagen strategi för integrationsarbetet i Jönköpings län 2015-2020.

Ett starkt civilsamhälle

Jönköpings län har ett starkt civilsamhälle med ett brett föreningsliv där människor kan vara en del av mötesplatser och gemenskaper som skapar delaktighet i samhället, trygghet och inkludering. Där demokrati, delaktighet och jämställdhet är självklara förutsättningar kan människor känna sig

trygga med att de kan påverka sin egen livssituation och vara med och bidra till länets utveckling och tillväxt. I Jönköpings län ska alla känna sig välkomnade att dela med sig av synpunkter, idéer och tankar kring hur vi gemensamt skapar ett välmående län där människor vill och kan leva, verka och bo.

I en överenskommelse som är tecknad mellan regeringen, SKL och idéburen sektor slås det fast att mötesplatser är viktiga och att dessa behöver utgå ifrån människors olika behov. Människor hittar gemenskap i religionen, kulturen, politiken eller något annat. Mötesplatserna utgör arenor där behov kan mötas praktiskt i verkligheten.

Oavsett vem som driver en mötesplats ska den ha en genomtänkt idé om hur ömsesidiga möten skapas och kunskap om de kulturer som möts. Den behöver vara ändamålsenlig och tillgänglig och öppen även för nya, framväxande rörelser. Mötesplatserna behöver också vara proaktiva, dvs. inte vänta på besökarna utan analysera behoven och aktivt genom direkt kontakt erbjuda lösningar, möten och tillgång till befintliga nätverk.

Statistiken över deltagande i föreningslivet och det civila samhället i stort visar att andelen invandrade personer som är föreningsmedlemmar är klart lägre än motsvarande andel bland den svenskfödda delen av befolkningen. Den största skillnaden i medlemskap fanns inom kategorin idrottsförening eller förening för utomhusaktiviteter, där 41 procent av den svenskfödda befolkningen var medlemmar, men endast 17 procent av den invandrade befolkningen.²⁹

Påtagliga skillnader fanns också i andra kategorier, såsom konsumentorganisationer och sällskapsföreningar, medan kategorierna humanitär hjälp och mänskliga rättigheter samt religiösa och kyrkliga föreningar inte uppvisar några tydliga skillnader.

3.1.7 Sammanfattning hållbar utveckling

Hållbarhet är att tillgodose dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina, vilket gör hållbarhet till vår största utmaning. Hållbarhetens tre dimensioner, som konkretiseras i form av 17 mål i Agenda 2030, behöver genomsyra allt som görs. Samhället behöver uppfylla de grundläggande mänskliga rättigheterna, hushålla med mänskliga och materiella resurser, och garantera en ekonomisk utveckling som både säkerställer varje människas möjlighet till försörjning och som inte påverkar den

ekologiska eller sociala hållbarheten på något negativt sätt.

Grundläggande förutsättningar för vår livsmiljö som vattenförsörjning, biologisk mångfald och ekosystemtjänster behöver säkras långsiktigt. Förnybar energi och rena bränslen är viktiga beståndsdelar i flera av målen i Agenda 2030 och en förutsättning för klimatet och ett globalt hållbart energisystem.

Hållbarhetsperspektivet förstärker samhällets resiliens, dvs den långsiktiga förmågan att hantera förändringar och fortsätta utvecklas och skapar dessutom förutsättningar för en affärsdriven miljöutveckling. Hållbarhet, utifrån dess tre dimensioner, är därmed en bärande drivkraft i den regionala utvecklingsstrategin. I OECD rapporten konstateras att Jönköpings län har fokuserat för lite på attraktivitet för de människor som bor i eller kan tänka sig vilja flytta till länet. Ett tydligt fokus på hållbarhetsfrågorna med samsyn, samverkan och samhandling i genomförandet kommer att säkerställa att Jönköpings län är den bästa platsen att besöka, växa upp, bo och åldras på idag och i framtiden.

Vad krävs för att en plats ska vara den bästa platsen att besöka, växa upp, bo och åldras på? Det är inte bara i Agenda 2030 som hållbarhet är ett genomgående tema. I processen inför den regionala utvecklingsstrategin har svaren på den frågan varit många och varierande. Att alla får finnas, att alla känner sig trygga, att alla känner sig delaktiga, att alla har ett arbete, jämställda förutsättningar, en meningsfull fritid, rikt kulturutbud och ett starkt socialt nätverk, att det går lätt att ta sig dit – och därifrån, att det finns bra boendemiljöer, att företag växer och utvecklas, att det är bra förskolor och skolor, att det finns vård och omsorg som det går att lita på är vanliga svar. Men svar som återkommer oavsett vilket område som tas upp är långsiktighet, ansvar, miljö, natur, klimat, energi och de hållbara perspektiven – inte minst från de unga.

Länets aktörer är angelägna om att framtida generationer ska få tillgång till allt det som ses som viktigt idag på ett hållbart sätt. Människor vill växa upp, leva och åldras nära naturen, med rent vatten, ren luft, nyttig och god mat i ett hållbart samhälle med biologisk mångfald och fungerande ekosystemtjänster. De vill leva kompletta liv i balans mellan arbete, fritid och socialt umgänge. Människor vill leva på en hållbar plats och i en hållbar livsmiljö.

De förutsättningar som kunskapssamhället, digitaliseringen, globaliseringen och inte minst den

²⁹ Strategi för integrationsarbetet i Jönköpings län 2015-2020

gemensamma strategi som Agenda 2030 innebär för världens länder skapar också möjligheter för en hållbar utveckling ur alla perspektiv och därmed för livsmiljöer där människor trivs, vill verka och leva – oavsett om det är i staden eller på landsbygden.

Vår planet med dess natur, ekosystem, resurser och förutsättningar utgör den unika livsmiljö som vi människor behöver för att kunna fortleva som art. Även om det finns projekt vars mål är en permanent bosättning på mars redan 2023³⁰ så är rimligen en hållbar utveckling på jorden en förutsättning för de

kommande generationernas överlevnad och välmående.

En förutsättning för att människa ska uppleva att Jönköpings län är den bästa platsen att besöka, växa upp, bo och åldras på idag och i framtiden är därmed en långsiktigt hållbar utveckling.

³⁰ Projektet Mars One har som mål att etablera en permanent mänsklig bosättning på planeten Mars år 2023. Uppskjutningen planeras till den 14 september 2022 och landningen beräknas äga rum i april 2023. Färden planerar Mars One att sända live dygnet

runt. Även Nasa har planer på att kolonisera planeten Mars med den första resan preliminärt planerad till 2030-talet.

3.2 Attraktivitet och tillgänglighet

Förmågan att attrahera, behålla och utveckla kompetenser, företag och kapital är avgörande för att utveckla en attraktiv och konkurrenskraftig region. Det är människor som bidrar med kompetens, som driver företag och som investerar kapital. De söker en livsmiljö som ger möjligheter att kombinera ett bra boende, med bland annat arbete, service, omsorg och fritid. En livsmiljö som lockar människor till sig attraherar snart ännu fler.

För att vara ett attraktivt län behöver arbete tillsammans med kommunerna, omkringliggande regioner och nationella aktörer ske gemensamt och systematiskt för att utveckla attraktiva miljöer som vill leva, bo, besöka och driva företag i, oavsett kön, ålder, funktionsförmåga eller bakgrund i övrigt. Näringslivet och civilsamhället är viktiga aktörer och det är bara när arbetet sker tillsammans människor och företag kan erbjudas attraktiva miljöer. God tillgänglighet till arbetsmarknad, kommersiell- och offentlig service, kultur och naturupplevelser samt fritidsaktiviteter är viktiga delar i en attraktiv miljö.

Jönköpings län ligger i det geografiska stråk från Uppland, Mälardalen och Storstockholm, som i sydvästlig riktning sträcker sig över södra Sverige till Västra Götaland, Halland och Skåne som sammantaget bedöms ha den största potentialen i landet framöver. Med länets centrala geografiska läge och strategiskt viktiga infrastrukturella förutsättningar bör den demografiska potentialen kunna utvecklas och stärka länets tillgänglighet och attraktivitet.

Ett län som ur alla perspektiv är tillgängligt för alla bidrar till inkludering, sammanhållning, attraktivitet, näringslivsutveckling, tillväxt och inte minst turism.

3.2.1 Attraktivitet

Att attrahera människor att flytta hit, få de som redan bor här att vilja stanna kvar eller att få de som flyttar bort från länet för att utbilda sig att komma tillbaka, innebär att möjligheterna växer för alla. Attraktivitet är en framgångsfaktor för utvecklingen av Jönköpings län. Kreativa uttrycksmöjligheter, mötesplatser, kultur och fritidsaktiviteter, bra jobb, hälso- och sjukvård, skola och utbildning, kommunikationer och infrastruktur, boendemiljöer och bostäder är viktiga tillgångar.

OECD konstaterar i sin rapport att Jönköpings län har fokuserat för lite på attraktivitet för de människor som bor i eller kan tänka sig vilja flytta till länet. Attraktivitet är därför en viktig faktor som behöver genomsyra alla prioriteringar och utmaningar i Jönköpings län för att skapa ett län som människor vill leva, verka och bo i.

Människor idag, särskilt unga, lever i en globaliserad kontext. De är vana att kommunicera och umgås digitalt över gränser. Olikheter är en tillgång. Om länet ska nå målet att bli en attraktiv livsmiljö för människor med en modern global livsstil så måste hela länet arbeta aktivt med dessa frågor. Det som bidrar till attraktivitet är inte nödvändigtvis samma saker för alla grupper, med det finns faktorer som kommer igen: fysisk och virtuell struktur, tillgänglighet, bebyggelse, estetik, natur, kultur, anda och öppenhet, möjligheter till livslångt lärande, boende, arbetstillfällen med en sund arbetsmiljö för alla, flexibel barnomsorg, ett rikt kulturliv och en väl fungerande offentlig sektor. Attraktivitet handlar också om att kunna erbjuda natur, vatten och luft av god kvalitet och andra miljödimensioner i stad och landsbygd, inte minst för att kunna utveckla besöks- och turismnäringen.

Ett attraktivt län möjliggör för människor att leva, verka och bo i hela länet, både i stad och på landsbygd. För att Jönköpings län ska lyckas med att attrahera människor att bosätta sig på landsbygden förutsätter det att vi kan erbjuda god infrastruktur både för transport och digitala möjligheter, fullgod service avseende sjukvård, äldreomsorg, barnomsorg och skola. I Jönköpings län ska landsbygden fortsätta att utvecklas och växa med rätt förutsättningar för en god livsmiljö.

Närmiljöer behöver fungera stödjande och möjliggöra för alla människor, oavsett kön, bakgrund och individuella förutsättningar, att göra hälsosamma val. Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö för alla, där natur- och kulturvärden och åkermark tas tillvara.

Attraktivitet handlar också om att medborgare ska känna sig delaktiga i det län som de lever och verkar i. För att öka Jönköpings läns attraktivitet behöver alla, oavsett kön, bakgrund och individuella förutsättningar, på ett jämlikt och tillgängligt sätt kunna ta del av och påverka förutsättningarna i länet genom dialog och samverkan.

Idag är det många andra faktorer än tillgången till jobb som påverkar valet av bostadsort. Var unga vuxna, barnfamiljer och andra målgrupper väljer att etablera sig påverkas bland annat av tillgängligheten till familj och vänner, sociala relationer och attraktiva utbud av aktiviteter. Detta ställer krav på länet att lyckas med utmaningen att skapa den livskvalitet och tillgänglighet som krävs för att attrahera fler att flytta hit.

Attraktivitetsarbete innebär även varumärkesbyggnad, marknadsföring, värdskap och

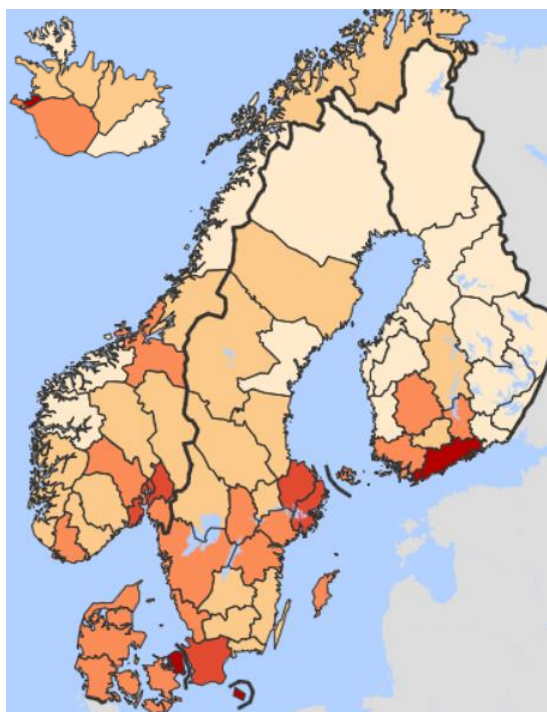
att bygga relationer till grupper som länet vill nå och att leva upp till det som marknadsförs både i tätort och på landsbygd. För att synliggöra länets starka sidor och attraktiva natur behöver länet ha en stark identitet.

3.2.2 Demografisk utveckling

Demografisk potential

Den nordiska demografiska situationen präglas av fyra huvudsakliga trender: den växer – i huvudsak tack vare flyktinginvandringen, urbanisering, en allt äldre befolkning och en större diversitet.³¹

Länets demografiska potential har minskat något sedan 2015, enligt Nordiska Ministerrådets bedömning, och ligger på 135 av 300 möjliga poäng.

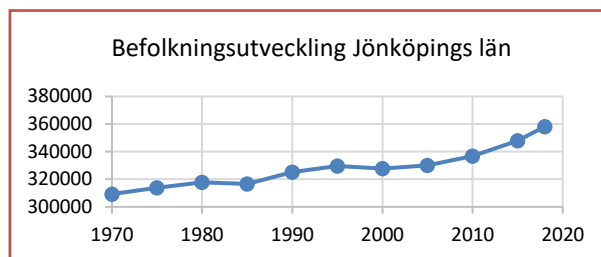
Demografisk potential 2018 – ju mörkare färg desto högre potential.

Växande befolkning

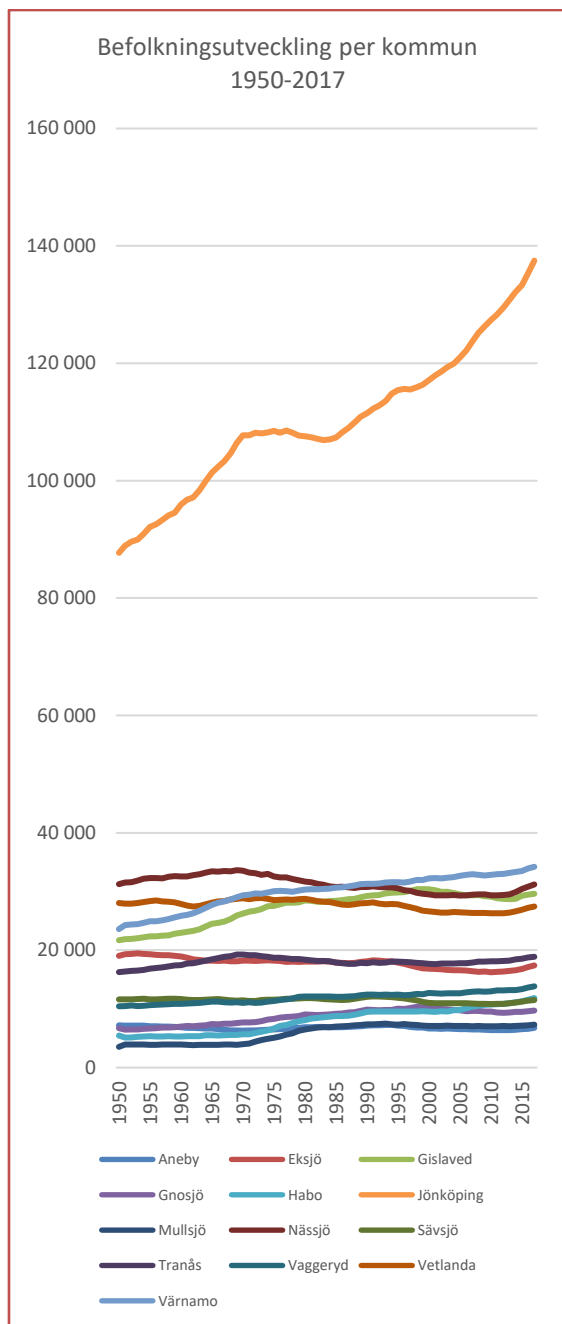
Fram till 2030 bedöms framförallt storstadsregionerna i Norden växa. I Sverige innebär det Storstockholm inklusive Uppsala län, Gävle och Mälardalen, regionen kring Linköping och Norrköping, Västkusten, Skåne, Kristianstadtrakten och de norra delarna av Jönköpings län. Tillsammans väntas dessa områden stå för mer än 80 % av landets befolkningstillväxt fram till 2030. En mer måttlig tillväxt med upp till 10 % prognosticeras också utmed de huvudsakliga

infrastrukturella stråken i södra delarna av landet. I Jönköpings län väntas exempelvis stråket utmed E4:an genom länet att växa.

Jönköpings län har haft en stark befolkningsutveckling över tid, i synnerhet de sista två årtiondena. Utvecklingen fördelar sig dock inte lika över länet, utan en stark urbaniseringstrend syns även i Jönköpings län.

³¹ State of the Nordic region 2018, Nordiska Ministerrådet

Jönköpings kommun är den i särklass största kommunen i länet med 137 863 invånare (2018).

Efter Jönköping är Värnamo länets största kommun, följt av Nässjö, Gislaved och Vetlanda. Aneby är länets minsta kommun, följt av Mullsjö kommun.

Länets befolkningstillväxt över tid drivs i stor grad av Jönköping, men även av Värnamo och Gislaved samt kommunerna som gränsar till Jönköping.

Kommun	Befolkning i kommunen 2017	Befolkning i kommun-huvudorten	Storlek km ²	Befolknings-täthet inv/km ²
Aneby	6 776	3 638	557	12
Eksjö	17 416	10 385	878	20
Gislaved	29 629	10 231	1 226	24
Gnosjö	9 733	4 573	452	22
Habo	11 845	8 039	464	26
Jönköping	137 481	93 797	1 935	71
Mullsjö	7 328	5 704	212	35
Nässjö	31 178	18 232	994	31
Sävsjö	11 496	5 473	733	16
Tranås	18 894	14 775	440	43
Vaggeryd	13 840	5 263	863	16
Vetlanda	27 415	13 668	1 510	18
Värnamo	34 206	19 569	1 391	25
Hela länet	357 237		10 475	34

Största staden

Jönköpings stad är den största staden i länet med 93 797 invånare (2015) och Jönköping är den tionde största kommunen i Sverige.

Kommun	Invånare 2017	Plats i ranking
Stockholm	949 761	1
Göteborg	564 039	2
Malmö	333 633	3
Uppsala	219 914	4
Linköping	158 520	5
Örebro	150 291	6
Västerås	150 134	7
Helsingborg	143 304	8
Norrköping	140 927	9
Jönköping	137 481	10
Umeå	125 080	11
Lund	121 274	12
Borås	111 026	13
Huddinge	110 003	14
Eskilstuna	104 709	15
Nacka	101 231	16
Gävle	100 603	17
Halmstad	99 752	18
Sundsvall	98 810	19
Södertälje	96 032	20

Även nationellt drivs befolkningsutvecklingen av urbaniseringen. Stockholm, Göteborg och Malmö drar ifrån övriga kommuner/regioner när det gäller befolkningstillväxt. De tre storstadsregionerna har stärkt sina positioner och Uppsala är därefter den kommun vars utveckling varit starkast och

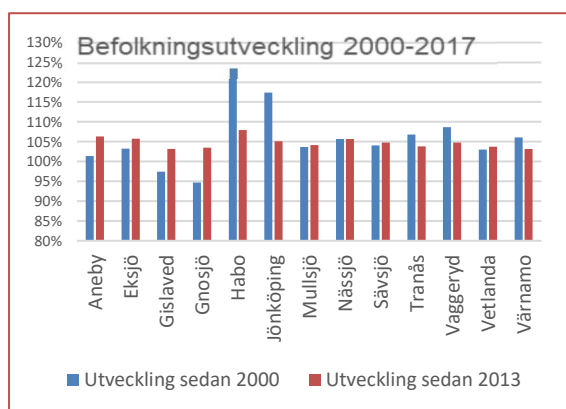
kommunen har nu etablerat sig som landets fjärde största.

Flera av kommunerna på topp-20-listan utgör tillsammans funktionella arbetsmarknadsregioner, vilket visar på betydelsen av att knyta ihop kommuner i större geografiska helheter för att skapa tillväxt. Dessa regioners utveckling kopplat till regionernas utvecklingspotential³² visar också på den stora betydelsen en stark centralort och en stark funktionell arbetsmarknadsregion har för ett läns/regions långsiktiga utveckling.

Enligt SKL:s definition är en storstadskommun i Sverige en kommun som har mer än 200 000 invånare varav minst 200 000 invånare i den största tätorten. Enligt denna definition har Sverige i dag tre storstadskommuner: Stockholm, Göteborg och Malmö. Uppsala är på god väg att etablera sig som en storstadskommun med kommunens 221 000 (2018) invånare och tätorten Uppsalas 156 854 invånare, som stadigt växer.

Uppsala län får, tillsammans med länets starka placering i State of the Nordic Region 2018³³, ses som landets fjärde tillväxtregion 2018. Det finns en del att lära av Uppsalas utveckling.

De senare årens flyktinginvandring har inneburit en befolkningstillväxt i hela Jönköpings län, varför samtliga kommuner haft en uppåtgående trend sedan förra RUS:en skrevs. Över tid har framförallt Habo och Jönköping haft en stark utveckling vilket illustrerar de funktionella arbetsmarknadsregionernas betydelse även i Jönköpings län. Flyktinginvandringen sedan 2013 har lett till en starkt utveckling i Aneby, Eksjö, Gislaved och Gnosjö kommuner.

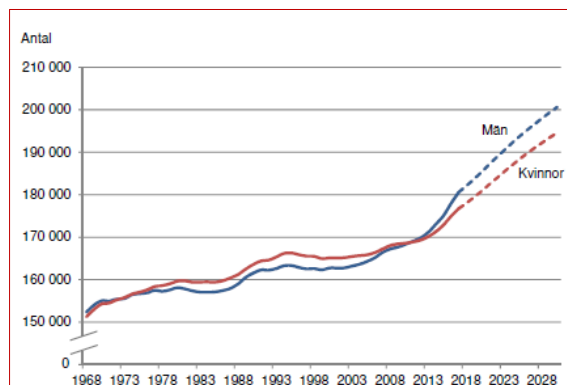
³² State of the Nordic Region 2018, (2018) Nordiska ministerrådet

³³ State of the Nordic Region 2018, (2018) Nordiska ministerrådet

Fördjupad statistik

Fördelning kvinnor och män

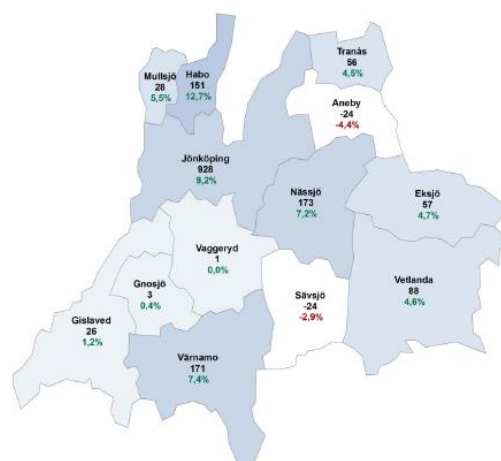
Fördelningen av kvinnor och män i länet avviker något från riksnittet som är 49,8 kvinnor (med en variation mellan landets kommuner på 46,8-51,2) för riket och 49,5 för länet. Störst andel kvinnor har Jönköpings kommun med 50,0 % och lägst andel kvinnor har Gnosjö kommun med 48,1 %.³⁴

Figur: Utveckling av fördelning kvinnor och män i länet 1968-2018 med prognos till 2030.

Fördelning per åldersgrupp

Åldersgruppen 0-17 år utgörs i länet av 21,7 % av befolkningen vilket kan jämföras med rikets 21 % (med en variation på 14,6-28,8 %). Högst andel unga har Habo kommun med 28 % (en av de högsta i landet), följt av Vaggeryds kommun på andra plats med 23,1 %. Lägst andel unga har Eksjö kommun med 20,3 % och Tranås med 20,8 % unga.

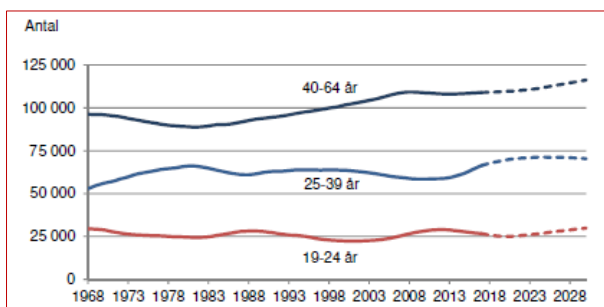
Figur: Förändring av antalet 5-åringar 2017-2030

³⁴ För samtliga kommuners uppgifter se bilaga 2.

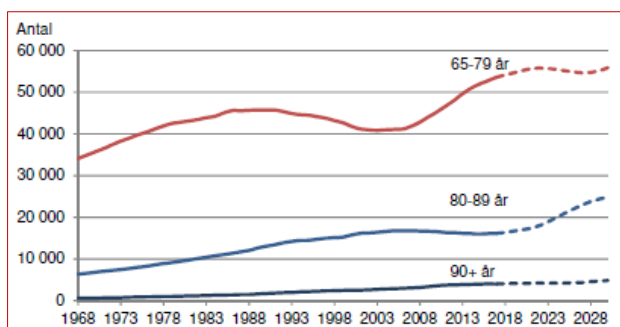
Utvecklingen fram till 2030 förväntas i viss mån förstärka denna bild med en stark förväntad ökning av barn i åldern 0-5 år i Habo, Jönköping, Värnamo och Nässjö och en svag förväntad utveckling i Aneby, Sävsjö, Vaggeryd, Gnosjö och Gislaved.

Andelen invånare i gruppen 18-64 år är i länet 57,7 %, jämfört med rikets 59,2 (variation på 48,3-67,4 %). Högst andel har Jönköping på 59,9 % och lägst Mullsjö på 54,1 %, Sävsjö 54,3 %, Habo 54,6 % och Tranås på 54,9 %.

Den prognosticerade utvecklingen av personer i arbetsför ålder framöver visar att åldersgruppen 40-64 år är den som växer starkast. Se nedan.

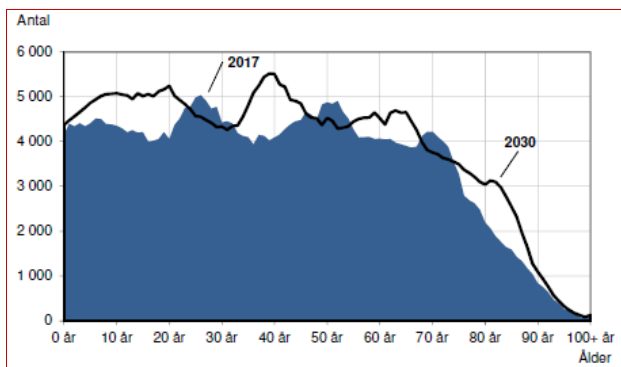
För gruppen 65 och äldre är länssnittet 20,6 % jämfört med rikets 19,8 (variation på 12,6-34,0 %). Högst andel äldre har Tranås kommun med 24,4 % och Eksjö med 24,2 %. Lägst andel har Habo

kommun med 17 %.

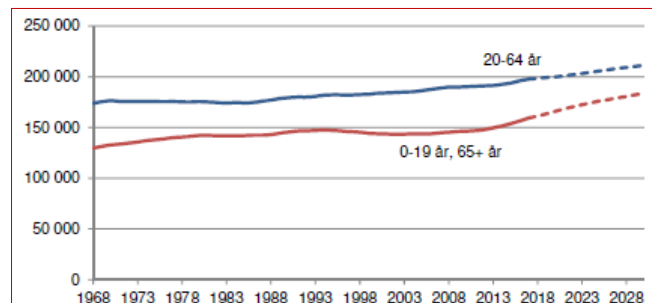
De kommande 12 åren väntas en stark ökning av personer i gruppen 65 år och äldre.

Åldersstrukturen i länet förväntas utveckla sig enligt ovan fram till 2030 jämfört med 2017. Det kommer att ställa nya krav på framförallt offentlig

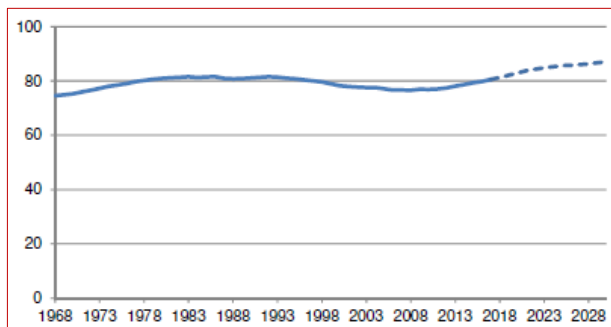
sektor under de kommande decennierna med en allt äldre befolkning.

Utvecklingen när det gäller andelen av befolkningen som förvärvsarbetar, respektive inte gör det prognosticeras enligt nedan.

Att andelen invånare i förvärvsarbetande åldrar relativt sett minskar samtidigt som andelen yngre och äldre relativt sett ökar leder till en ökad försörjningskvot. Försörjningskvoten visar andelen av befolkningen som är yngre än 20 år och äldre än 64 år (icke förvärvsarbetande åldrar) i förhållande till andelen av befolkningen som är 20-64 år (förvärvsarbetande åldrar).

Teoretiskt motsvarar detta hur många varje person i arbetsför ålder behöver försörja. År 2017 hade länet en försörjningskvot på 81, vilket innebär att det går 81 personer i icke förvärvsarbetande åldrar per 100 personer i förvärvsarbetande åldrar. År 2030 väntas kvoten ha ökat till 87.

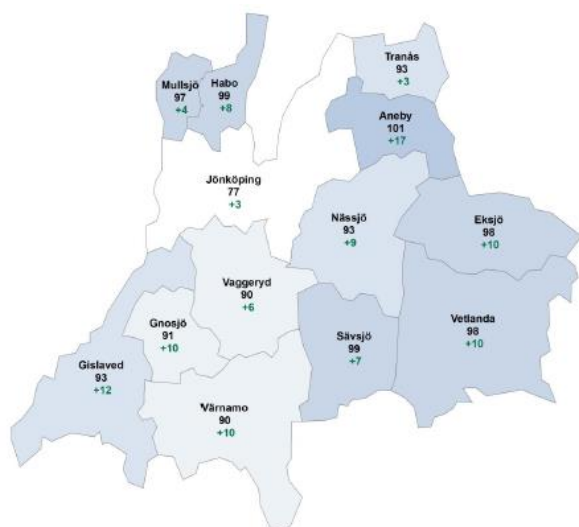

Försörjningskvoten väntas öka inom länets samtliga 13 kommuner under prognosperioden.

År 2017 var försörjningskvoten högst i Mullsjö, med en kvot på 93.

Vid prognosperiodens slut år 2030 beräknas Aneby kommun ha den högsta kvoten med 101, följt av Sävsjö och Habo med 99. Aneby är också den kommun där försörjningskvoten väntas öka kraftigast. Jönköping är den kommun som väntas ha

den lägsta försörjningskvoten med 77, en ökning från 74 år 2017.³⁵

Figur: Försörjningskvotens beräknade förändring till 2030.

Gifta och skilda

Nationellt sett är 33,2 % av invånarna i Sverige gifta (en variation på 26,3-42,7 % mellan landets kommuner) vilket ska jämföras med snittet i länet som är 37 %. Högst andel gifta finns i Habo kommun 40,8 % och lägst andel i Jönköping med 35,6 %. Alla kommuner i länet ligger därmed över rikssnittet.

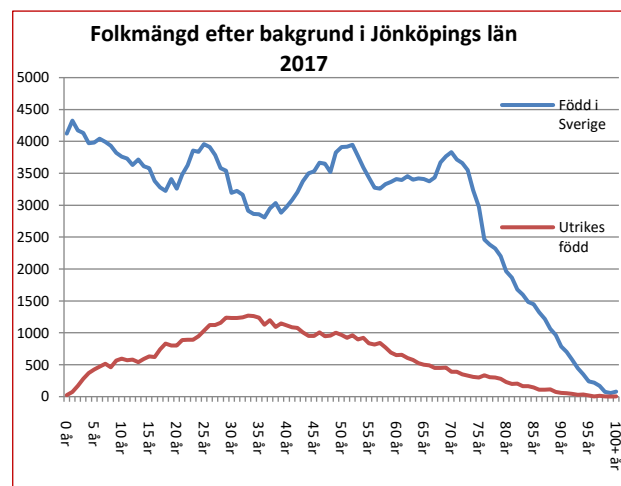
Andelen skilda är 9,7 % i riket (variation 5,8-12,6 %) vilket ska jämföras med länets 7,8 %. Lägst andel skilda personer återfinns i Habo kommun med 5,8 % - vilket också är lägst i landet – och högst andel skilda finns i Eksjö kommun med 8,8 % - vilket även det ligger under snittet i landet.

Utländsk bakgrund³⁶

Andelen personer i landet som har en utländsk bakgrund är 24,1 (variation mellan kommunerna i landet på 7,2-58,6) och i länet är motsvarande siffra 22,2 %. Högst andel har Gnosjö kommun med 32,8 % följt av Gislaved med 29,9 % invånare med utländsk bakgrund och lägst andel återfinns i Habo kommun med 9,3 %, vilket gör Habo kommun till en av de kommuner i landet som har lägst andel.

Andelen personer som är utlandsfödda i riket är 18,5 (variation på 6,2-41,5 %) och länet 17,1 %. Högst andel utlandsfödda bor i Gnosjö kommun (25,1 %) och Gislaved (22,7 %) och lägst andel bor i Habo kommun (7,6 %).

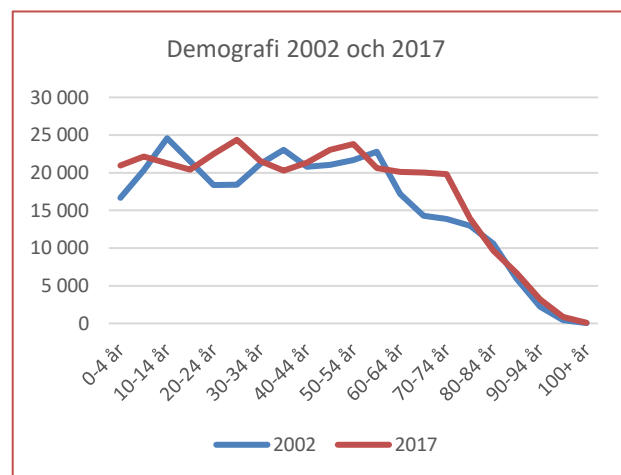
Andelen invånare med utländskt medborgarskap är i landet 8,9 % (3,0-27,8 %) jämfört med länets 7,9 %. Störst andel med ett annat än svenskt medborgarskap bor i Gnosjö (11,8 %), Sävsjö (11,2 %) och Gislaved (11,1 %) och lägst i Habo kommun med 3,5 %.

En allt äldre befolkning

Den allt äldre befolkningen konstateras även av Ministerrådet. Medan Europa – i synnerhet nordvästra – blir alltmer tätbefolkat är Sverige fortsatt relativt glesbefolkat, så också Jönköpings län.

Jönköpings län genomgår en demografisk utveckling som drivs av en åldrande befolkning och en stark urbanisering. Pensionsavgångarna är större än tillträdet av unga på arbetsmarknaden under överskådlig tid vilket leder till en förväntad brist på arbetskraft under överskådlig tid.

³⁵ Befolkningsprognos Jönköpings län 2018-2030. Se mer på: <http://utveckling.rjl.se>

³⁶ Källa SCB

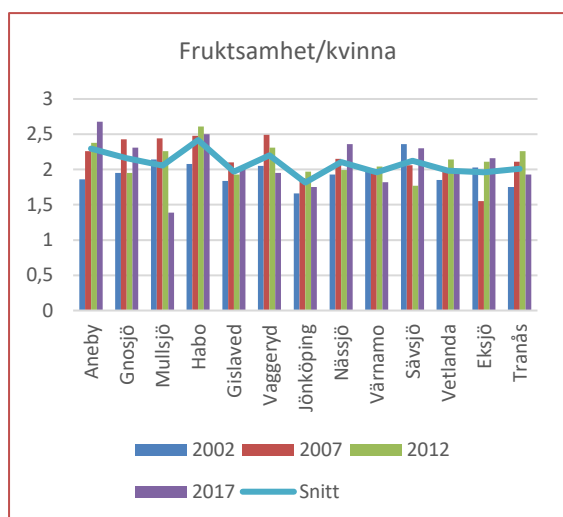
Migration

Länet har tagit emot många flyktingar, särskilt höglandskommunerna, Gislaved och Gnosjö har haft en hög internationell nettomigration under åren 2011-2016. Länet som helhet har under åren 2011-2016 vuxit tack vare flyktinginvandringen, samtidigt som några kommuner: Habo, Mullsjö, Jönköping och Vaggeryd växer även utan den.

Gnosjö har under åren 2011-2016 minskat något trots flyktinginvandringen.

Sysselsättningstillväxten³⁷ drivs av utrikes födda, den del av befolkningen i arbetsför ålder som ökar och därmed bidrar till större delen av arbetskraftstillskottet.

Barnafödandet har naturliga 20-25 årscyklar. Toppen har passerat denna gång och födelsetal kommer att minska de kommande 15 åren.

Försörjningsbördan för de sysselsatta i arbetsför ålder förväntas genom denna utveckling öka under de kommande tio åren.

Denna typ av befolkningsförändring ställer nya krav på att säkra kompetensförsörjningen på sikt. Länets aktörer behöver tillsammans säkerställa en attraktiv livsmiljö för småbarnsfamiljer och unga vuxna så att de ser möjligheter med ett liv i Jönköpings län. Det innebär även att större krav på en effektiv och välfungerande välfärdsservice genom sjukvård och äldreomsorg finns tillgänglig i länet.

Samtidigt som invandringen bidrar till att lösa arbetskraftsbristen räcker denna grupp inte till för

hela behovet utan hela arbetskraftsreserven måste matchas mot arbetsmarknadens behov.

Folkpensionen infördes 1913 och pensionsåldern var då 67 år samtidigt som medellivslängden var ca 60 år. Idag är den allmänna pensionsåldern 65 år samtidigt som medellivslängden är drygt 82 år. Pensionsåldern håller på att ses över och för samhället är det bra om människor som mår bra, orkar och vill väljer att jobba vidare efter 65 årsstrecket så att värdefull kompetens, erfarenhet och arbetskraft kan bidra till arbetskraftsförsörjningen framöver.

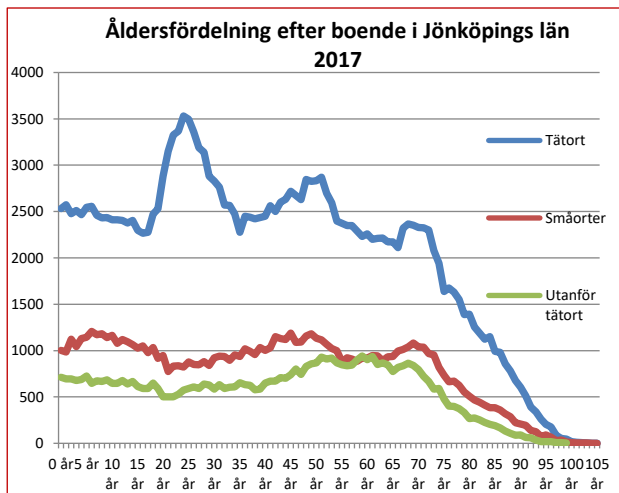
Personer med funktionshinder/-variationer måste beredas tillträde till arbetsmarknaden i högre utsträckning än idag. Tillgänglighetsarbetet och att synliggöra alla kompetenser behöver därför intensifieras. Unga som står utanför arbetsmarknaden behöver genom kraftfulla åtgärder beredas plats för att säkra den framtida kompetensförsörjningen och motverka social utslagning och kvinnor behöver i lika hög grad som män etablera sig på arbetsmarknaden.

Urbanisering

Urbaniseringen väntas öka – vilket bedöms få stora konsekvenser för länets möjlighet till kompetensförsörjning över tid. Jönköpings kommun fortsätter att växa, vilket kan innebära en möjlighet för länet då en inom-läns-urbanisering tillsammans med goda transportmöjligheter inom länet skulle kunna bromsa en utom-läns-urbanisering som riskerar att dränera länet på ung och kvalificerad arbetskraft. Det finns även en urbaniseringstrend inom länets övriga kommuner där många framförallt unga väljer att flytta till kommunens huvudort.

Urbaniseringen är dels utomregional genom att en hög andel av de unga flyttar till större städer utanför länet och dels inomregional då tätorterna (kommunernas huvudorter) växer mest. Småorterna har börjat växa igen i samband med flyktinginvandringen. Landsbygden har tappat befolkning under senare år.

³⁷ Prognos för arbetsmarknad 2018, Arbetsmarknadsutsikter hösten 2017 Jönköpings län, Arbetsförmedlingen

Den demografiska utvecklingen i kombination med försörjningskvoten och den allt äldre befolkningen ställer höga krav på samhällets förmåga att möta dessa utmaningar. Digitaliseringen behöver ses som en del av lösningen. Strukturomvandlingen i näringslivet måste mötas med en medveten strategi för livslångt lärande och karriärbyte för de människor som ersätts med robotar. Denna grupp utgör en stor potential och resurs för samhället. Parallellt behöver det offentliga, vård och välfärdstjänster digitaliseras i allt högre utsträckning både för att möta människors efterfrågan, behov och förmåga och för att lösa delar av de välfärdsutmaningar som den demografiska utvecklingen för med sig.

Diversitet

Länets befolkning blir allt mindre homogen. Det är en bild vi delar med övriga landet och stora delar av världen. Det ställer nya krav på samhället för att möta invånarnas olika behov, önskemål och förutsättningar. Samtidigt är det en faktor som driver utveckling, bidrar till nya lösningar, invånarinteraktion, en ökad och berikande mångfald samt ett större utbud av kultur, varor och tjänster.

Sammanfattning demografisk potential

Flyktinginvandringen stärker länets demografiska potential, samtidigt som den åldrande befolkningen och urbaniseringen sänker den och den heterogena befolkningen ställer nya krav på samhället.

Huruvida denna bild ska sänka eller höja länets potential beror på hur dessa faktorer hanteras och bemöts framöver. Den ökade flyktinginvandringen bidrar med eftertraktad arbetskraft i arbetsför ålder. Den åldrande befolkningen har en relativt stark betalningsförmåga och den efterfrågar nya produkter och tjänster.

Urbaniseringen kan utvecklas till länets fördel med starka mellanregionala infrastrukturstråk som höghastighetståg och vägtrafikstråk med välutbyggd infrastruktur för biodrivmedel, attraktiva tätorter och snabb och flexibel inomregional kollektivtrafik.

Men också länets relativt glesa geografiska strukturer kan bidra genom att erbjuda attraktiva och ekologiska boendemiljöer – i tätorter, i tätortsnära miljöer såväl som lantligt. Länets många natursköna miljöer och vattendrag kan i kombination med ett välutbyggt bredband, utbyggda servicepunkter och en välfungerande infrastruktur utgöra attraktiva boendemiljöer i hela länet.

En heterogen befolkning kan bidra till attraktivitet inte minst genom att de lösningar som möter de varierade invånarnas behov också är attraktiva för andra. Den kan driva fram välfungerande digitala välfärdstjänster, bidra till tjänstenäringens utveckling, stimulera utvecklingen av kultur och fritidsaktiviteter och bidrar till ett rikt, varierat och attraktivt län.

Jönköpings län ligger dessutom i det geografiska stråk från Uppland, Mälardalen och Storstockholm, som i sydvästlig riktning sträcker sig över södra Sverige till Västra Götaland, Halland och Skåne som sammantaget bedöms ha den största potentialen i landet framöver. Med länets centrala geografiska läge och strategiskt viktiga infrastrukturella förutsättningar bör den demografiska potentialen kunna utvecklas.

3.2.3 Kultur

Kultur och fritid

Livsstilsfaktorer värderas högt av både kvinnor och män när det gäller en attraktiv livsmiljö. Det handlar om faktorer som ett rikt och varierat kulturliv och god tillgång till fritidsaktiviteter. Undersökningar visar att för både gruppen landsortsbor och gruppen stadsortsbor är det av avgörande betydelse om det finns tillgång till konserter och andra typer av kulturevenemang i närområdet för valet att bo kvar, respektive flytta till en landsort (mindre tätort eller landsbygd). Ett rikt och varierat kulturliv är därmed inte bara viktigt för att länets nuvarande befolkning ska uppleva länet som attraktivt. Det är också av central betydelse för att länet över tid ska upplevas som attraktivt för unga människor, både de som bor här idag och de som bor i större städer.

Kultur och fritid driver utveckling

Kulturen och föreningslivet betyder också mycket för utvecklingen av den sociala sammanhållningen och kultur, kulturarv och naturmiljöer har betydande roller för individers utveckling. Kultur

och fritidsaktiviteter främjar människors kreativitet vilket är av stor betydelse för förnyelse- och innovationsförmåga. Det är egenskaper som bidrar till entreprenörskap, företagande och samhällsutveckling. Kulturens och fritidens betydelse för en hållbar samhällsutveckling och en långsiktig regional tillväxt och utveckling är alltså stor. Ett rikt utbud av kultur och fritidsaktiviteter är en långsiktig satsning på attraktivitet, innovation, företagande, tillväxt och utveckling.

Kultur och fritid lockar invånare

Indikatorer för kulturutnyttjandet hos befolkningen, mäts via biobesök, besök på bibliotek och museum i ”State of the Nordic Region 2018”.

Kultur konsumeras och upplevs på många andra sätt och i många andra former. Undersökningar visar att kultur i en vid mening är en viktig faktor när det gäller attraktivitet. Människor som kan tänka sig att bosätta sig på landsbygden eller i mindre tätorter efterfrågar i hög grad ett varierat, brett och lättillgängligt utbud av kultur, allt ifrån kommersiella evenemang, karnevaler, bio, museum, konserter av olika slag till musikteater men också ett mer specialiserat kulturutbud – även om de sedan inte utnyttjar det.

När det gäller biobesök ligger länet lågt i statistiken, även om Jönköpings kommun utmärker sig både när det gäller utbud och efterfrågan. Även Värnamo, Vetlanda och Eksjö kommuner höjer länets statistik något.

Bibliotek bidrar till livslångt lärande och integration

Länet har ett relativt gott utbud av bibliotek men biblioteken har, med undantag av Jönköpings kommun, relativt få besökare. Biblioteken fyller flera viktiga funktioner, inte minst den kompensatoriska funktionen för att alla invånare och skolor ska ha samma tillgång till böcker och databaser. Enligt Biblioteksföreringen visar forskning att personer med utländsk bakgrund ofta besöker biblioteken och att de spelar en viktig roll i integrationsprocessen. Dansk forskning³⁸ visar att biblioteken i Danmark bidrar med två miljarder till BNP genom att stimulera barns läsande och bidra till höjd utbildningsnivå i samhället. Med all sannolikhet bidrar biblioteken i Sverige till utvecklingen på ett likartat sätt.

Biblioteken har i stor utsträckning erövrat den digitala arenan och erbjuder förutom tryckta böcker ett stort utbud av e-böcker, databaser, film och stöd i att söka efter fakta. Flera av länets bibliotek driver eller bidrar på olika sätt till länets lärcentra, vilka fyller en viktig funktion när det gäller framförallt

högre utbildning på distans – vilket motverkar utbildningens urbaniserande effekter.

Museum och utställningar

När det gäller museum är länets utbud relativt litet vilket också återspeglar sig i besöksfrekvensen som Jönköpings kommun toppar av naturliga skäl. Samtidigt finns flera exempel på museum, utställningar och interaktiv konst runtom i länet som har potential att bidra till en utveckling av besöksfrekvens både av länsinvånare och gästande besökare. Nya former av utställningar, interaktiva besöksmål och levande museum har potential att bidra till attraktivitet och turism.

Besöksmål

Länet har ett rikt och varierat utbud av besöksmål, allt ifrån historiska platser och miljöer som Brahe hus, Visingsö, Eksjö gamla stadskärna, Nydala kloster och Habo kyrka, spännande historiska industrimiljöer som Kleva gruva, Tabergs gruvan, Husqvarna fabriksmuseum, Bruno Mattsson museet och Tändsticksmuseet, unika naturmiljöer som Store mosse, Skurugata/Skuruhatt och Björkenäs, publikmagneter som High Chaparral, Gränna, Filmbyn och Vandalorum till sportanläggningar som Hestra, Mullsjö alpint och Dreamhack tillsammans med många fler. Länets alla besöksmål har därmed stora möjligheter att både erbjuda länsinvånarna en berikande och varierad fritid men också att locka turister och andra besökare till länet - en viktig attraktivitetsfaktor även för länets invånare.

Fritidsaktiviteter

Ett rikt utbud av fritidsaktiviteter kräver oftast att det finns föreningar, organisationer eller kommuner som arrangerar och skapar förutsättningar för föreningslivet och dess aktiviteter. Många fritidsaktiviteter är beroende av ideella krafter, något som många föreningar vittnar om allt större utmaningar att rekrytera. Föräldrar fyller vanligen roller som ledare och funktionärer vid ungdomsaktiviteter och det kan vara svårt att rymma dessa uppdrag i livspusslet.

Vissa aktiviteter bygger vanligen på att det finns ett företag som vänder sig antingen via en förening eller direkt till kunder som ridskolor, elitsatsande idrottsklubbar och exempelvis företag som erbjuder trampolinträning.

Utbudet av fritidsaktiviteter varierar mellan kommunerna – ofta beroende på deras storlek och grad av förtätning. Ofta krävs resor för att ta sig till dessa aktiviteter. En kritisk faktor är därför ofta tillgång till bil (och när det handlar om ungdomar, föräldrar som har möjlighet att köra), kollektivtrafik

³⁸ Copenhagen Economics

och/eller säkra möjligheter att cykla. För att stärka möjligheterna till kultur- och fritidsaktiviteter och för att stärka ett långsiktigt hållbarhetsperspektiv behöver kollektivtrafik och cykelbanor stödja möjligheten att ta sig till och från olika kultur- och fritidsaktiviteter inom och mellan kommunerna.

Många människor njuter av natur och miljö under sin fritid. För att välbesökta besöksmål ska hålla för besökarna krävs strukturer som vandringsleder, möjligheter till sopsortering, toaletter och parkeringsmöjligheter. Tillgänglighetsanpassningar av publika naturmiljöer är en förutsättning för att alla länsinvånare och besökare ska kunna njuta av länets attraktiva natur och miljö.

Sammanfattning kultur och fritid

En attraktiv och god livsmiljö förutsätter tillgång till kultur- och fritidsupplevelser. I Jönköpings län ska alla ha möjlighet till att delta i, uppleva och skapa kulturinslag. Det ska finnas en jämlik tillgång till de kulturupplevelser som erbjuds och tillgängligheten ska vara god för länets alla invånare, oavsett kön, bakgrund eller individuella förutsättningar. Jönköpings län ska vara en plats där alla får plats och där en jämlik tillgång till olika fritidsaktiviteter inom olika områden finns att tillgå. Att ha en bred tillgång till fritid och föreningsliv möjliggör även en god inkludering av utrikesfödda, genom de mötesplatser som skapas inom föreningslivet välkomnas alla oavsett bakgrund, intressen, erfarenheter eller kultur. Det starka civilsamhället och föreningslivet är viktiga tillgångar för länet för att lyckas med integration och inkludering av nyanlända.

Det offentliga behöver bidra till att stödja civilsamhällets förutsättningar för att säkerställa ett rikt och varierat utbud av fritidsaktiviteter och länets infrastruktur behöver i högre grad stödja möjligheterna att ta sig till kultur och fritidsaktiviteter både i vardagen för länsinvånarna och för besökande och turister.

3.2.4 Stad och land

Den geografiskt starka placeringen som Jönköpings län har mellan de tre storstadsregionerna är en styrka. Jönköpings län kan vara ett nav när det kommer till transport och infrastruktur. För att ytterligare stärka den potentialen behöver länet arbeta för en ökad tillgänglighet när det kommer till transporter inom länet för arbetspendling och transporter. I och med den tilltänkta höghastighetsbanan som planeras med Jönköpings län som ett viktigt nav kommer länets möjligheter till tillväxt och attraktivitet att öka. Internationella jämförelser visar att tillväxten kring en höghastighetsnod sträcker sig ut i en ca 15 mils radie, vilket skulle omfatta större delen av södra Sverige. Länets samtliga kommuner kommer att gynnas av dessa stationsorter och förutsättningar för

regionala höghastighetståg kommer att utvecklas. Höghastighetsstationer centralt placerade i tre av länets kommuner kommer därför starkt att bidra till att Jönköpings län utvecklas till den fjärde tillväxtregionen.

Smarta städer

I den smarta staden skapar innovationer, digitalisering, miljö- och klimatteknik möjligheter att möta samhällets utmaningar på ett effektivt och hållbart sätt. Städerna behöver vara goda livsmiljöer för människor att leva i utan att för den skull slösa på jordens resurser. Hållbar utveckling är med andra ord en central utgångspunkt för smarta städer.

Den pågående urbaniseringen innebär en växande miljöbelastning. Urbaniseringen och den demografiska utvecklingen kan skapa motsättningar mellan befolkningsgrupper och utmaningar kring frågor som hälsa och omsorg. Samtidigt finns det i städerna stora möjligheter att ta sig an utmaningarna på ett effektivt sätt – till exempel genom effektiva infrastrukturlösningar och genom att den byggda miljön kan användas på ett smart sätt och delas av många. En förtätning av staden kan därför bidra till att minska den totala belastningen. Länet har stora möjligheter att gå före i en hållbar stadsutveckling, och det blir då viktigt att ta vara på innovationskraften och på de tekniska verktyg som idag finns tillgängliga.

Stadens infrastruktur är en viktig aspekt av utvecklingen av smarta städer både när det gäller hållbarhet och attraktivitet. Urbaniseringen gör att en allt större andel av befolkningen bosätter sig i tätorter. Det gör att stadens och tätortens infrastruktur behöver stödja utvecklingen av ren luft, minimerade utsläpp samt säkra och effektiva transporter. Gång, cykel och kollektivtrafik är transportslag som behöver stödjask på alla sätt. Örebro är en föregångare som har arbetet parlamentariskt med att ta fram en strategi. Deras mål är att sex av tio resor ska göras med gång-, cykel- och/eller kollektivtrafik. Bara i staden beräknas denna förändring leda till en samhällsekonomisk vinst med 1,75 miljarder kronor jämfört med andelen idag som ligger på 46 procent.

Då arbetspendlandet i länet i huvudsak sker på relativt korta sträckor och persontrafiken står för en stor del av utsläppen – både partiklar och kvävedioxidekvivalenter - kan satsningar på cykelbanor i tätorter och utmed länets läns- och riksvägar tillsammans med el-cyklar bidra till både attraktivare tätorter, ren luft, minskade utsläpp och en friskare befolkning.

Det svenska målet är att dubblera antalet resor i kollektivtrafiken från utgångsvärdet år 2006 till 2020. För att lyckas med det krävs en utveckling av

det som kallas "Smart kollektivtrafik". Det kan handla om att digitalisera kollektivtrafiken och länka samman uppkopplade fordon med intelligenta transportsystem (ITS). ITS innebär att olika transportformer sammanförs med fysisk digital infrastruktur som gör kollektivtrafiken mer integrerad, oberoende och anpassad efter passagerarna. Exempel på ITS-lösningar är att passagerare kan resa med samma biljett eller månadskort oavsett om de väljer buss, cykel (exempelvis hyrcykelsystem hämta-här-lämna-där) eller taxi. Självkörande fordon är i ITS-lösningar en självklar del av kollektivtrafiken. Genom ITS-lösningar spås kollektivtrafiken att växa och skapa ekonomiska, sociala och miljömässiga fördelar. Ensambilåkandet kan minimeras och ersättas med bussar, cyklar och tåg vilket minskar koldioxidutsläppen, köerna, partikelutsläpp och bullernivån.

Genom att utveckla öppna digitala infrastrukturella ekosystem som stödjer olika aktörer och multimodala transporter kan innovativa lösningar skapas som gynnar passagerarna, ökar kollektivtrafikens andel av det totala resandet och bidrar till en hållbar miljö.

Det som går att digitalisera kommer att digitaliseras och det som går att automatisera kommer att automatiseras framöver, det är de flesta framtidsforskare överens om. Detta gäller i hög grad staden och tätorternas utveckling. "Internet of things" kopplar samman saker, produkter, system och människor och kommer att underlätta människors vardag och bidra till att spara energi.

Alltifrån belysning och temperatur som anpassas till var vi är och hur vi rör oss och att hissen anländer när ytterdörren öppnas till helt nya interaktiva lösningar som vi ännu inte sett kommer att underlätta livet i framtiden i den smarta staden/tätorten. Det gör att smart stadsutveckling kommer att handla mycket om attraktivitet. Världsnaturfonden (WWF) har i en global studie funnit att den viktigaste attraktivitetsaspekten för städer världen över är ren luft. Städer som tidigt profilerar sig på en smart och hållbar utveckling kommer ha en konkurrensfördel jämfört med de som inte gör det.

Hållbar landsbygdsutveckling

Landsbygden behöver ses som en värdefull tillgång med många utvecklingspotentialer. Ett övergripande mål för länet är livskraftiga landsbygder med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd som leder

till en långsiktigt hållbar utveckling i hela länet. Landsbygden har en central roll när det gäller en hållbar tillväxt.

Landsbygden i länet har långsiktigt goda utvecklingsförutsättningar. Det finns areella näringar som kan erbjuda hållbar tillväxt och som kommer att ha en avgörande betydelse för samhällets omställning till en biobaserad och klimatanpassad ekonomi. Landsbygden rymmer stora naturresurser och kulturvärden som erbjuder miljöer för attraktiva permanent- och deltidsboenden, friluftsliv och rekreation.

En hållbar landsbygdsutveckling handlar mycket om en levande landsbygd där människor vill och kan bo, verka och utvecklas. För det krävs närhet till exempelvis vårdcentraler, skolor, affärer, bensinstationer och inte minst till arbetstillfällen. Det behövs också god mobiltäckning och goda möjligheter till bredband. För att dessa faciliteter ska kunna finnas krävs å andra sidan att det finns en viss mängd människor inom ett rimligt geografiskt upptagningsområde. Landsbygdsutveckling kan därmed inte ske utan människor som har möjligheter till och trivs med att bo på landsbygden.

Människor som är intresserade av att leva på och flytta till landsbygden och mindre orter har generellt ett stort klimat-, miljö och naturintresse. De är generellt välutbildade och angelägna om en hållbar utveckling³⁹.

I den av målgruppsanalys som Ungdomsbarometern genomfört på uppdrag av Jordbruksverket, kan vissa mönster skönjas kring vilka som vill och kan bo på landsbygden. Analysen ser en tydlig livsstilsgruppsfördelning bland de som vill flytta till landsbygden och bland de som vill stanna kvar i staden. De som vill flytta till landsbygden eller mindre orter är i första hand ideellt lagda, ofta välutbildade, drivs av sitt djur- och naturintresse men hindras av att det finns få attraktiva, högkvalificerade jobb på landsbygden. De vill jobba med något som engagerar dem. Det är av stor betydelse att det finns en jämställd arbetsmarknad.

De som vill stanna kvar på landsbygden är i mindre utsträckning intresserade av djur och miljö. De är däremot intresserade av att gå på konserter, festivaler, är intresserade av bilar, motorcyklar och mode. De går i högre utsträckning på ett yrkesprogram på gymnasiet och vill i hög

³⁹ Målgruppsanalys, (2012) Ungdomsbarometerns undersökning på uppdrag av Jordbruksverket och Ungdomskollen 2015, (2015) Västsvenska handelskammarens Rapport 2015:2

utsträckning (81 %) läsa vidare efteråt för att bli mer attraktiva på arbetsmarknaden.

Undersökningen ser också att tjejer är något mer positiva till att bosätta sig på landsbygden och att andelen som beskriver sig som positivt inställda till att bo på landet eller en mindre ort ökar med åldern.

För att skapa attraktiva boendemiljöer på landsbygden behöver det alltså finnas möjlighet till attraktiva och högkvalificerade jobb på landsbygden och inte bara inom de traditionella gröna näringarna. För en hållbar landsbygd behövs företag inom besöksnäringen, tillverkande och säljande företag, företag som kan erbjuda de gröna näringarnas företag den service och de tjänster de behöver för sin fortlevnad och utveckling.

Förutsättningarna för företagsamhet och sysselsättning på landsbygden behöver vara långsiktigt hållbara. Det kan handla om transportmöjligheter, ladd- och drivmedelsinfrastruktur, bärighetsklasser på vägar men också om tillgång till fiberuppkoppling med tillräcklig kvalitet och säkerhet, mobiltäckning och offentliga tjänster som kan skötas digitalt, oberoende av plats.

För att dessa förutsättningar ska nås krävs också attraktiva förutsättningar för boende på landsbygden som lockar fler grupper än de som bor på landsbygden idag. Attraktiva naturmiljöer som vacker utsikt, ostörd miljö och tillgång till vatten är faktorer som lockar boende, oavsett stad och land. Landsbygdens förutsättningar när det gäller dessa värden är stora och genom att strategiskt satsa på boendemöjligheter som erbjuder dessa värden kan länet erbjuda alternativ som kan konkurrera med västkusten och östkustens skärgård.

Landsbygdens sociala och ekonomiska utveckling bygger i högre grad än tätortens på ett samspel mellan privata, offentliga och ideella insatser. Insatser behöver göras för att utöka möjligheten till gröna jobb. Insatser behöver också göras för att ta tillvara, tillgängliggöra och utveckla värdefulla natur- och kulturmiljöer.

Landsbygderna är med rätt förutsättningar en stark resurs som bidrar till att stärka länets konkurrenskraft i en utveckling mot en cirkulär, biobaserad och fossilfri ekonomi, till ett hållbart nyttjande av naturresurserna och till att miljö kvalitetsmålen uppfylls.

Kommersiell service

Tillgänglighet till olika typer av service är en förutsättning för hållbar tillväxt i hela länet. Vissa tjänster kan med fördel skötas på distans med stöd av en väl fungerande digitalisering, post- och paketservice. Andra serviceformer kräver fysiska

besök på serviceställen. Avgörande för serviceställets funktion är dess lokalisering och hur transportsystemet fungerar. För en attraktiv boendemiljö krävs tillgång till dagligvaror, drivmedel, post, grundläggande betaltjänster och apoteksombud på rimligt avstånd. Servicepunkterna på landsbygden har en stor potential att utvecklas för att bidra till attraktiva miljöer och förutsättningar på landsbygden.

Tillgång till hälso- och sjukvård

Tillgång till hälso- och sjukvård är en viktig tillväxtfaktor och de tre akutsjukhusen är av stor betydelse för länets attraktivitet och arbetsmarknad.

Sammanfattning stad och land

Urbaniseringen är en globalt stark trend som även ses i Jönköpings län. Värden som ren luft, tillgång till naturen och en hållbar utveckling är attraktiva både i staden och på landsbygden. Utifrån ett attraktivitetsperspektiv är det därför av stor betydelse att Region Jönköpings län på alla sätt bidrar till en hållbar utveckling både i städerna och på landsbygden.

Smart utveckling – oavsett om det handlar om städer/tätorter, landsbygger eller infrastruktur - är attraktiv för invånare och företag. Digitaliseringen tenderar att jämna ut förutsättningar som service och handel förutsatt att tillgång till serviceställen med post- och paketutlämning, drivmedel och dagligvaror finns i närmiljön. Människor och aktiviteter kring människor är attraktivt, både på landsbygden och i tätorter. Unika boendemiljöer, exempelvis nära vatten, som landsbygden kan erbjuda kan bidra till attraktivitet för landsbygden och länet. Attraktivitet behöver – för att leda till länets mål - präglas av en gruppinställning, varför det är viktigt att säkerställa attraktivitet i hela länet och för alla grupper. För att Jönköpings län ska kunna fortsätta utvecklas är det av central betydelse att länsinvånarna blir fler, att fler vill flytta till länet och att de som bor i länet vill bo kvar. Då behöver bilden av Jönköpings län ur alla perspektiv vara ett attraktivt.

3.2.5 Infrastruktur och transportsystem

En stor samhällsutmaning är att minska den klimatpåverkan som resor och transporter innebär och att utveckla ett hållbart transportsystem. Det innebär bland annat att insatserna för att få en fordonsflotta som är fri från fossila bränslen behöver intensifieras.

En god tillgänglighet skapas genom bland annat effektiva, pålitliga och hållbara transportsystem. Dessa är en förutsättning för att utvidga och knyta ihop arbetsmarknadsregioner, att stärka kopplingen

mellan stad och land och att skapa förutsättningar för företag och kompetensförsörjning. Den strategiska plats som Jönköpings län har mellan de tre storstadsregionerna är en stor fördel som måste tas tillvara på genom att säkerställa en god infrastruktur och ett effektivt och ändamålsenligt transportsystem.

Framgångsfaktorer när det gäller tillgänglighet och attraktiva miljöer är helhetssyn och sektorsövergripande samordning. Samordningen mellan insatser och åtgärder som regional tillväxt, transport, informationsteknik, klimat, miljö och energi, fysisk planering, kompetensförsörjning, näringslivsutveckling, innovationer, bostadsbyggande, kultur och kulturmiljöer samt servicefrågor behöver därmed stärkas i länet.

Att vägar och järnvägar har en bra standard och finns mellan platser dit människor vill resa, och att bredband finns som gör det möjligt att använda internet, är viktigt för alla delar av samhällsutvecklingen.

Transportsystemets utformning

Transportsystemets utformning, funktion och användning ska bidra till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet, samt bidra till utvecklingskraft i hela länet. Infrastruktur knyter ihop länet och är en central förutsättning för en växande ekonomi, ökad befolkning, förbättrade möjligheter till pendling, besök och ökad sysselsättning. Infrastruktur i form av vägar, järnvägar, flyg såväl som bredband är förutsättningar för att företag ska kunna verka i hela länet och för att hela länet ska kunna utvecklas.

För att invånarnas resor ska kunna förbättras krävs också förbättrad tillgänglighet till kollektivtrafik – också över länsgränserna för att knyta samman de funktionella arbetsmarknadsregionerna. Men utvecklingen av transportsystemet måste även möta andra behov än arbetspendling. Människor behöver få tillgång till service, omsorg och fritidsaktiviteter. Näringslivet behöver godstransporter för tillverkningsindustrin, och persontransporter för tjänstenäringsringar som besöksnäringen. För ett hållbart transportsystem behövs också ett utökat nät av cykelvägar längs läns- och riksvägarna. Detta skapar också förutsättningar för besöksnäringen.

Infrastruktur och transportsystem måste vara hållbara och tillförlitliga för att människor ska ha tilltro till systemen. Underhållet behöver fungera och kollektivtrafiken behöver vara förutsägbar och tillförlitlig.

Transporter och arbetspendling

Att transporter kan göras på ett effektivt, hållbart och klimatsmart sätt är viktigt för länets utveckling och för att uppnå de svenska miljömålen. Länets

glesa geografiska strukturer är en utmaning och näringslivets behov av snabba och säkra transporter behöver säkerställas för att länets utveckling och tillväxt ska garanteras över tid. Näringslivets transporter behöver i högre grad gå via tåg och sjöfart framöver för att vara hållbara varför förutsättningarna för multimodala transporter behöver säkerställas i hela länet. För bland annat skogsnäringen har vägarnas bärighetsklassningar betydelse och för stora delar av länet kan hastighetsbegränsningar på vägnätet vara en konkurrensnackdel.

För att säkerställa hållbara transporter behöver ladd- och drivmedelsinfrastrukturen stärkas när det gäller avancerade biodrivmedel i hela länet.

Infrastrukturen är viktig för arbetspendlingen inom och utanför länet. Invånare behöver enkelt kunna ta sig mellan kommunerna för att kunna leva, verka och bo i länet. Lättare arbetspendling bidrar även till en förbättrad kompetensförsörjning och matchning mellan utbildning och näringsliv då fler kan hitta passande arbeten och studier om hela länet är lättillgängligt. Kollektivtrafiken behöver stärkas över länsgränserna i de funktionella arbetsmarknadsregionerna för att säkerställa kompetensförsörjningen och nå miljömålen.

För att möta miljömålen måste även förutsättningarna för gång, cykel och kollektivtrafik förbättras och tillgängliggöras i hela länet – även på landsbygden.

Cykeltrafik och ekoturism

En ökad cykeltrafik ses av många som en del i att sänka utsläppen från fordonstrafiken. Som tidigare nämnt sker en stor del av arbetspendlingen i länet över relativt korta distanser, varför de i stor utsträckning skulle kunna ersättas med kollektivtrafik och cykeltrafik. En förutsättning för detta är dock ett välutbyggt cykelbanenät utmed riks- och länsvägarna i länet så att dessa transporter kan ske på ett säkert och effektivt sätt. Cykeltrafiken behöver kunna kompletteras med kollektivtrafik för att hålla de individuella transporterna till ett minimum.

Cykelturism är en näring som ökar och allt fler väljer att uppleva Sverige på cykel. För att vara ett attraktivt län för cykelturism krävs upplevelser inom rimliga avstånd och tillgång till förutsättningar som cykelbanor, camping eller annat boende och mat. Länet har flera av de förutsättningar som krävs och cykelturismen ökar, inte minst kring Vättern, men för att näringen ska lyfta krävs infrastrukturella förutsättningar.

Andra besöksformer som ökar är vandring och att rida. Många län har utvecklat nät av ridleder ofta parallellt med vandringsleder vilket lett till en stärkt

besöksnäring särskilt i kulturellt och historiskt intressanta landsbygd.

I framtida infrastrukturplaner bör insatser utmed riks- och länsvägarna i hela länet åtföljas av cykelbanebyggnation. Infrastruktur för olika typer av ekoturism bör säkerställas, inte minst för att bidra till utvecklingen av besöksnäring på landsbygden.

Vägtrafik

E4:an och riksväg 40 utgör pulsådorr tillsammans med riksvägarna 26 och 27 som knyter ihop länet med väst- och östkusterna. Vägtrafiken kommer med all sannolikhet att ändra karaktär fram till 2035. Avancerade biodrivmedel och el spås vara de huvudsakliga drivmedlen inom en fem till tioårsperiod. För att säkra länets biltransporter behöver ladd- och drivmedelsinfrastrukturen utvecklas i hög takt. Möjligheter att ladda elbilar under färd bedöms vara en nödvändighet. Infrastrukturplaneringen behöver därför följa med utvecklingen för att länets förutsättningar ska tas tillvara under de snabbt föränderliga infrastrukturförutsättningarna.

Självkörande bilar kommer starkt liksom delningsekonomiska lösningar på persontransporter. Infrastruktur och samhällsplanering behöver stödja denna utveckling för att säkerställa en hållbar utveckling.

Kollektivtrafik

En utvecklad och tillgänglig kollektivtrafik bidrar även till ett mer jämlikt samhälle där alla invånare, oavsett ekonomisk förmåga eller funktionalitet har möjlighet att resa mellan studier, arbete och boende. En medvetenhet om att transportsystemet och kollektivtrafiken utnyttjas olika är också väsentligt för att skapa en förståelse för dess behov och funktion. Fler kvinnor än män och fler unga än äldre nyttjar kollektivtrafiken som transportmedel. En välfungerande infrastruktur möjliggör långt mycket mer än bara arbetspendling. Det är en förutsättning för att invånare ska kunna ta del av kultur- och fritidsaktiviteter, service och omsorg.

Även för besöksnäringen är ett välfungerande transportsystem av yttersta vikt för att lyckas locka turister till alla delar av länet.

Järnväg och tågtrafik

För en förbättrad och hållbar tillgänglighet behöver såväl det nationella järnvägsnätet som den regionala spårtrafiken byggas ut, bland annat med stambanor för höghastighetståg.

Södra stambanan är ryggraden för tåginfrastrukturen och tillsammans med kust till kustbanan, "krösatåget" och förbindelserna med Göteborg och Skövde är möjligheterna till resande

med tåg relativt goda. Utmaningarna handlar främst om att hela tågnätet i länet inte är elektrifierat och att underhållet av järnvägen är eftersatt i hela landet vilket medför onödigt långa restider, många avbrott och att tilliten till resande med tåg har minskat.

Höghastighetståg

Möjligheten till snabba transporter över stora avstånd är central för länets utveckling – både när det gäller transporter och kompetens. Flyget brottas med stora utmaningar när det gäller fossilfrihet och höghöjdsutsläpp. För att minska flygresandet, vilket är en nödvändighet för att klara utsläpps- och klimatmålen, behövs det ett alternativ som människor och företag bedömer som rimligt. I delar av världen är svaret på den utmaningen höghastighetståg. Förutsättningar för detta är dock säkerhet, tillförlitlighet och tillräckligt höga hastigheter så att restiderna kan hållas nere.

En höghastighetsbana via Jönköpings län skulle betyda en stor utvecklingspotential för länet. Dels möjliggör höghastighetsbanan snabba transporter och att de funktionella arbetsmarknadsregionerna förstoras, men banan frigör också kapacitet på de befintliga stambanorna vilket gör att de kan förbättra förutsättningarna för godstransporterna vilket bland annat är en förutsättning för logistiknäringen.

Höghastighetståg kan bidra till öka den tilliten till tåget igen och möjliggör att en större del av resandet sker via tåg. Tåget har många fördelar gentemot flyget och kortade restider kopplar ihop länet med Stockholm, Göteborg och Malmö på ett nytt sätt, men också norra Europa som blir en naturlig del i en större funktionell region.

Regionala höghastighetståg skulle förbättra förutsättningarna i hela länet och dess omgivande arbetsmarknadsregioner samt bidra till tillväxt i en ännu större region. Sverigeförhandlingen har i sitt förslag tre stationslägen i Jönköpings län, vilket är något av en jackpott för länet och dess utveckling. Exempel från andra regioner i världen visar vilken utveckling för både stationsorterna och den omgivande regionen höghastighetstågen lett till inom ett stort geografiskt område.

Flyget och flygtrafiken

Möjligheten till snabba transporter över stora avstånd nationellt såväl som internationellt är central för länets utveckling – både när det gäller transporter och kompetens. Därför är flygplatsen och flygtrafiken av stor betydelse för länets utveckling och behovet av flygtrafik måste ses i ett större sammanhang. Flygets klimatpåverkan är dock problematisk.

Naturvårdsverket slår fast att flygets klimatpåverkan är både stor och ökande. I Sverige har antalet utrikes flygresor per invånare mer än

fördubblats sedan början av 90-talet. Nya beräkningar bekräfta att Svenskarnas internationella flygande svarar för lika stora utsläpp som all biltrafik i Sverige. Dessa bygger på en uppskattning av antalet flygresor samt att effekten av utsläpp på hög höjd inkluderas. Det finns olika sätt att beräkna utsläppen beroende på om de ska rapporteras till FN, eller om syftet är att uppskatta de faktiska utsläppen från svenska invånares flygresor.

De uppskattade totala utsläppen från svenska invånares internationella flygresor år 2014 är cirka 11 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Det kan jämföras med 2,3 miljoner ton som rapporterats enligt internationella riktlinjer. De uppskattade utsläppen inkluderar klimatpåverkan på hög höjd och är baserade på resvaneundersökningar samt antalet flygresor under perioden 1990-2014.

Den långsammare ökningen av utsläppen jämfört med ökningen av antalet flygresor kan bland annat förklaras av en effektivisering. En stor del av effektiviseringen ligger i en ökning av kabinfaktorn, d.v.s. att flygplanen har färre tomma stolar.

Sveriges rapporterade utsläpp av växthusgaser från flyget baseras på bränsleanvändningen för inrikes flygresor samt det bränsle som tankats i Sverige för utrikes flygresor. Dessa utsläpp omfattar dock varken utsläppens fulla klimatpåverkan på hög höjd eller de fullständiga utsläppen till följd av svenska invånares flygresor utomlands.

Växthusgasutsläpp från bränsle som tankas i Sverige och används till utrikes flyg har ökat med 70 procent mellan 1990 och 2014 och var drygt 2 miljoner ton år 2014. Växthusgasutsläppen från internationellt flyg omfattas för närvarande inte av några internationella åtaganden om utsläppsminskningar och ingår alltså inte i de mål som antagits för Sveriges utsläppsminskningar under FN.

Utsläppsberäkningen baserad på internationella riktlinjer tar endast hänsyn till hur mycket bränsle som förbrukats och vad bränslemängden i sig motsvarar i växthusgasutsläpp. Därmed omfattas inte den ökade climateffekt som uppstår vid förbränning på hög höjd, på runt 10 000 meter.

En kortare inrikesflygning, exempelvis Stockholm-Jönköping, har inte mycket höghöjdsutsläpp då flyget aldrig stiger så högt. Under längre resor, exempelvis Jönköping-Frankfurt eller längre, stiger flygplanet normalt till över 10 000 meter och bidrar då till en ökad klimatpåverkan på grund av höghöjds effekten.

Förbränning på hög höjd uppskattas i runda tal dubblera climateffekten jämfört med om förbränningen skett på marknivå. Flygets förhöjda

klimatpåverkan kommer framför allt av effekter genom bildande av kväveoxider och vattenånga i den höga atmosfären. Även förbränning av förnybart bränsle ger en höghöjds effekt men forskare diskuterar hur stor effekten är jämfört med förbränning av fossilt bränsle.

Både kväveoxider och vattenånga är klimatvärmade på hög höjd. Forskare är dock fortfarande inte eniga om hur mycket påverkan ökar på grund av detta. Kväveoxider påverkar även ozonskiktet negativt då kväveföreningarnas omvandling till lustgas blir ett problem.

Den 5 juni 2018 lyfte det första elflyget i Sverige. Över tid ses en stor potential till eldrivet flyg på kortare resor, exempelvis inrikesflyget. Utveckling av elhybridflygplan med upp till 100 säten och en räckvidd på 200 mil pågår vilket innebär en stor potential då majoriteten av världens flygningar är kortare än två timmar. I kombination med fossilfria bränslen, kraftiga effektiviseringar, effektivare sätt att flyga och att använda lufrummet i kombination med höghastighetståg som minskar det totala flygandet kan flygets utsläpp minskas avsevärt.

Norge gör idag samma satsning på flyget som de tidigare gjort på elbilar. Det beslutet har lett till att 2018 är hälften av alla bilar som säljs i Norge el- eller hybridbilar. På samma sätt ska landet ställa om till en helt batteridrivna flygfart till 2040.

För att bidra till en hållbar regional tillväxt behöver Jönköpings flygplats – både när det gäller flygplatsen och flygresorna – bli fossilfria och mer effektiva för att därmed bidra till länets hållbara utveckling. Därutöver behöver flygresorna bli färre och de som kan ersättas med höghastighetståg.

Sammanfattning infrastruktur och transporter

En för länet viktig utmaning är att minska den klimatpåverkan som resor och transporter innebär och att utveckla ett hållbart transportsystem. Det innebär bland annat att insatserna för att få en fordonsflotta som är fri från fossila bränslen behöver intensifieras, att förutsättningarna för gång, cykling och kollektivtrafik behöver stärkas och att godstransporter i större utsträckning behöver ske på järnväg och till sjöss i stället för på väg.

Underhållet av järnvägssystemet behöver stärkas så att tågtrafiken kan bli mer tillförlitlig och arbetet med en hållbar stadsutveckling måste omfatta åtgärder för att säkerställa en effektiv kollektivtrafik. Samhällsplaneringen måste främja en hållbar och transportsnål samhällsutveckling, vilket i sin tur innebär en möjlighet att utveckla innovationer som kan leda till regionförstoring och regionintegrering med bland annat stöd av digitalisering och en utvecklad kollektivtrafik.

Något som särskilt kan gynna kommuner belägna i länets ytterkanter.

En omfattande satsning på cyklande och cykelbanor behöver ske i hela länet – också på landsbygden – liksom satsningar på småskalig infrastruktur för turism och besöksnäringen som vandrings-, cykel- och ridleder.

För att säkra länets konkurrenskraft över tid, långväga resor och transporter är höghastighetståg en nödvändighet, vilken också kommer bidra till att länet når målet om den fjärde tillväxtregionen.

3.2.6 Fysisk planering och boende

I det nationella uppdraget lyfts betydelsen av hållbara och effektiva fysiska strukturer som stärker sambanden inom och mellan regioner. För att lyckas med det krävs en sektorsövergripande samverkan och samplanering mellan Region Jönköpings län och kommunerna, som utgår från ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbara perspektiv. Särskilt ska frågor om fysisk planering och boendemiljöer prioriteras i det regionala tillväxtarbetet. Hur den fysiska miljön utformas har stor betydelse för såväl näringslivets utveckling och konkurrenskraft som för utvecklingen av attraktiva livs- och boendemiljöer.

Samhällsplanering

Samhällsplanering handlar om att skapa vårt framtida samhälle – en attraktiv plats för människor att leva, verka och bo på. Det handlar bland annat om att erbjuda varierande boendemiljöer för alla människor, oavsett kön, bakgrund och individuella förutsättningar, ett utbrett bredbandsnät för digital tillgänglighet över hela länet och möjlighet till att ta sig mellan kommungränserna.

Samhällsplaneringen ska också säkerställa att satsningar görs med en långsiktighet hållbarhet så att viktig åkermark skyddas, att skolor, förskolor och nya bostadsområden byggs där det finns tillgång till vatten och sanitet, vägar, kollektivtrafik och service, att boende, skolor, infrastruktur och andra förutsättningar planeras och dimensioneras efter de behov som finns och väntas uppstå utifrån demografi och andra samhällsförändringar och att utvecklingen blir långsiktigt ekologiskt hållbar.

Bostäder – en förutsättning

För att ett län ska kunna utvecklas och blomstra krävs det boenden för livets alla skeden. Många unga som är i startgroparna att flytta hemifrån, börja plugga eller skaffa sig ett första jobb begränsas av bostadsbristen. Inflyttningen till länet hämmas också när utbudet av lägenheter och hyresrätter är begränsat och när tillgången till bostäder som passar olika behov inte motsvarar

efterfrågan. För ett lyckat arbete kring bostadsförsörjningen krävs det att kommuner i hela länet samverkar och planerar med olika målgruppers behov i fokus.

Bristen på bostäder riskerar att bli ett hinder för länets utveckling och tillväxt. Utmaningen har flera dimensioner, bland annat att företagen får svårt att hitta arbetskraft om det inte går att hitta boenden i länet. Unga vuxna har svårt att etablera sig på orter för att studera eller arbeta. Det kan finnas svårigheter för utflyttade att återvända till sin hemort och äldre människor har inte ekonomisk möjlighet att byta bostad. Jönköpings län ska kunna erbjuda lugna, trygga och attraktiva boendemiljöer för alla skeden i livet.

För det krävs förutom ett väl avvägt byggande, att tomter erbjuds på attraktiva platser, att allmänna kommunikationer mellan kommuner och orter fungerar snabbt, smidigt och tillförlitligt så att boendet kan spridas mellan kommunerna i länet.

3.2.7 Tillgänglighet genom informations- och kommunikationsteknik

Tillgång till fiberuppkoppling med hög hastighet och hög kvalitet är 2018 närmast en hygienfaktor. Det är också en förutsättning för att samhället ska klara välfärdstjänsterna över tid och servicen till invånarna – inte minst på landsbygden. Då fler och fler viktiga samhällstjänster- och funktioner erbjuds digitalt så måste den digitala infrastrukturen vara robust och säker. Tekniken används överallt och nya tjänster tillkommer löpande.

Länets invånare behöver känna till och har möjlighet att använda tekniken, i arbetslivet och privat. Det handlar om demokrati och delaktighet. Det finns stora vinster att hämta hem rent samhällsekonomiskt genom effektivisering, rationalisering och via gemensamt upphandlade system. Var i länet invånarna bor ska inte avgöra hur god tillgängligheten till bredband och höghastighetsuppkoppling är. Företag och privatpersoner ska kunna verka och bo på landsbygden och ha likvärdiga förutsättningar som i stadsnära områden. En attraktiv boendemiljö kan erbjuda digital delaktighet och det ska alla invånare ha möjlighet till i Jönköpings län.

Tillgängligheten på höghastighetsuppkoppling är även en förutsättning för att företag i hela länet ska kunna ta del av digitala lösningar för effektivisering, kompetens- och affärsutveckling. Jönköpings län ska vara ett län i framkant som kan erbjuda digital tillgänglighet i hela länet och lägga grunden för att företag och privatpersoner etablerar sig även i landsbygdsområden. Därför måste det ske gemensamma satsningar på fiber och bredband för

att hela Jönköpings län ska vara livskraftigt och attraktivt.

Bredband och digitalisering

Utbyggnaden av fiber för bredband, i enlighet med den standard som anges i den nationella bredbandsstrategin beror till stor del på beslut som fattas på kommunal nivå. Utbyggnadstakten är en av de faktorer som påverkar bedömningen av länets sammanvägda ekonomiska potential. OECD kritiserar i sin rapport⁴⁰ Jönköpings län för utbyggnadstakten och de trycker på behovet av en snabb totalutbyggnad av bredbandsnätet i hela länet. I synnerhet på landsbygden går utbyggnadstakten långsamt i flera av länets kommuner samtidigt som just landsbygden är mer beroende av bredband för att få rimlig tillgång till myndigheter och service när dessa samordnas geografiskt och flyttar från landsbygden. Bredband är därför helt nödvändigt när det gäller förutsättningarna att bo och driva företag på landsbygden men också för det offentliga när det gäller att myndighets- och välfärdstjänster.

Andelen invånare som använder digitala tjänster är ytterligare en aspekt som vägs in och i Eurostats statistik ligger Sverige lägst bland de nordiska länderna när det gäller invånarnas användning av digitala tjänster. Nedbrutet på regioner ligger Småland med öarna näst lägst i landet när det gäller bedömd digitaliseringsgrad hos invånarna. Det bedöms finnas ett starkt samband mellan tillgång till bredband, utbud av digitala tjänster och efterfrågan och invånarnas digitaliseringsgrad.

Digitalisering

Digitalisering anses vara den enskilt starkaste förändringsfaktorn i samhället fram till år 2025. Digitaliseringen kan på många sätt bidra till ett mer hållbart samhälle. Data är hårdvaluta och den kommer att få en allt större betydelse då integrerade system kan skapa mervärde för människor och förenkla vardagen. Artificiell intelligens och robotar kommer att underlätta och ta över många uppgifter som idag sköts av människor. Det kommer att lösa många av utmaningarna med arbetskraftsbrist och är en förutsättning för att de arbeten som bara kan skötas av människor kan bemannas i framtiden och för att lösa välfärdsutmaningarna.

Genom att invånare som kan och vill - genom digitala system och nya välfärdstjänster - kan och får ta ett större ansvar för sin vardag, hälsa och sin vård frigörs resurser för de människor som behöver en annan typ av hjälp, stöd och vård.

Digitaliseringen bidrar till möjligheten att bo och leva på landsbygden utan att välja bort attraktiva arbeten eller kulturella och sociala upplevelser. Ur detta perspektiv är ett väl utbyggt bredbandsnät i hela länet med hög kapacitet inför framtiden en hygienfaktor och en förutsättning för att hela länet ska leva och för att hantera välfärdsutmaningarna framöver.

Digitaliseringen innebär möjligheter till möten, utbildning, lärande, upplevelser och samarbete utan att resa fysiskt. Det gör att digitaliseringen har potential att motverka urbanisering, säkerställa kompetensförsörjning, skapa förutsättningar för hela länet att utvecklas, minska klimatpåverkan och bidra till social samanhållning och en jämställd regional tillväxt och utveckling. Digitaliseringen har också potential att revolutionera områden som handläggning och utbildningssystemet. Redan idag tar artificiell intelligens hand om handläggning av okomplicerade ärenden i vissa kommuner och säkerställer därmed både en likvärdighet i bedömningen och att handläggare kan lägga tid på de ärenden som är mer komplicerande. Skolsystemet har de senaste 25 åren introducerat digitala verktyg i allt större utsträckning och utvecklingen går nu vidare mot att använda digitala verktyg och hjälpmedel i individualiseringen av undervisningen där digitala hjälpmedel både stödjer elever som behöver individuella upplägg som kompensatoriska insatser/särskilt stöd och de elever som behöver extra utmaningar och stimulans.

Samtidigt innebär digitaliseringen också många utmaningar. Våra värderingar, etik och moral präglas i allt högre grad av digitaliseringens förutsättningar där sociala medier tenderar att bekräfta, snarare än utmana, våra åsikter och värderingar varför åsikter snarare cementeras än utvecklas i dialog med andra människor. Samtidigt som förutsättningarna för demokrati och inflytande aldrig varit så goda som nu innebär digitaliseringen också möjligheter för människor och aktörer som vill störa eller manipulera demokratin, dess verktyg i form av val eller bilden av fakta.

Den digitala världen tar aldrig slut och genom sin interaktiva och omedelbart bekräftande karaktär kan andra aktiviteter ha svårt att konkurrera med exempelvis spel eller sociala medier. Även om dessa aktiviteter också innebär lärande och socialt utbyte riskerar de att minska tiden som unga och vuxna lägger på fysisk aktivitet och utomhusvistelse som också är viktigt för en hållbar utveckling och ett hälsofrämjande liv.

I händelse av kris, katastrofer och krig innebär vårt stora beroende av digitala verktyg, el och

⁴⁰ Second draft OECD

uppkoppling en utmaning som är svår att överblicka idag. Skulle el, mobiltelefoni och/eller internetuppkoppling slås ut som en konsekvens av klimathändelser, terroristhandlingar eller av en fientlig makt skulle både samhället och varje enskild individ påverkas på många sätt.

Digitaliseringen behöver därför å ena sidan drivas framåt för att stärka konkurrenskraft, lösa väldfärdsutmaningar, bidra till ett socialt sammanhållet samhälle samt att hela länet ska utvecklas. Samtidigt behöver å andra sidan länet utvecklas och byggas medvetet, med resiliens⁴¹ och redundans⁴².

3.2.8 Tillgänglighetsanpassning

Tillgänglighet är ett begrepp som används för att beskriva hur pass väl en verksamhet, plats eller lokal fungerar för människor som använder dem. Tillgänglighet gäller för alla människor. Det övergripande målet för tillgänglighetsarbetet är att skapa förutsättningar så att alla som vill ska kunna delta i samhället på lika villkor. Ungefär en femtedel av landets befolkning har någon form av funktionsnedsättning. En funktionsnedsättning är en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. För dessa personer är det extra viktigt med ett tillgängligt samhälle. Om omgivningen inte är tillgänglig kan funktionsnedsättningen bli ett hinder. Ett funktionshinder definieras som den begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i

relation till omgivningens utformning. Vad det innebär för olika funktionsnedsättningar varierar.

Tillgänglighet används som ett samlingsbegrepp för både tillgänglighet och användbarhet.

Tillgänglighetsarbete kan alltså bland annat handla om fysisk tillgänglighet, om tillgång till utbildning och information eller om ett bra bemötande. För att lyckas behöver arbetet riktas både inåt organisationen och utåt mot medborgarna och övriga samhällsaktörer.

Ett tillgängligt samhälle är bättre på att ta tillvara alla människors förmågor och potential. Ett tillgängligt samhälle skapar förutsättningar för delaktighet, inflytande och social inkludering för alla. Tillgänglighet bidrar också till tillväxt och utveckling, då alla människor får möjlighet att bidra utifrån sina förutsättningar vilket också är en friskfaktor som bidrar till hälsa hos invånarna.

Jönköpings län ska därför vara ett tillgängligt län där alla människors potential tas tillvara och alla människor får samma förutsättningar.

⁴¹ Den långsiktiga förmågan att hantera förändringar och fortsätta utvecklas

⁴² Tillförlitliga system genom att exempelvis ett alternativ finns om det huvudsakliga systemet skulle kollapsa.

3.3 Innovation och företagande

Jönköpings län är en av landets mest dynamiska småföretagarregioner. Här finns 30 000 företag, och varje år tillkommer det 1800 nya. Det är ett av de mest industritäta länen i landet med många små och medelstora företag inom främst låg- och medelteknologiska industrier som i allt högre utsträckning arbetar på en internationell marknad. Tre av länets 13 kommuner har sysselsättning inom högteknologisk industri men många små företag har en tillväxtvilja och potential att växa. För långsiktig tillväxt och utveckling krävs det att länet tar det bästa ur den industriella traditionen – den tekniska nyfikenheten, anpassningsförmågan och pionjärandan som präglat företagen och länet i stort – in i en ny tid. I framtiden handlar det om att behålla och driva på en långsiktigt hållbar utveckling av nuvarande industri. Det handlar också om att stärka utbildningskulturen, höja den formella utbildningsnivån i befintligt näringsliv och att bryta de könssegregerade utbildningsvalen. En stark industri är av stor betydelse för länet även framöver men en breddning av näringslivet är en viktig faktor för länets fortsatta utveckling. Därför måste nya näringar och affärsmöjligheter stödjas och stimuleras för att få möjlighet att växa.

Innovation, utveckling och förnyelse i samhällets alla delar spelar en central roll för förmågan att möta nya utmaningar och möjligheter i en föränderlig värld. Förändringstakten är hög och tekniska innovationer driver utvecklingen mot ett mer automatiserat, robotiserat och digitaliserat samhälle. Klimatförändringar, demografiska förändringar, en föränderlig världsekonomi och stigande sjukvårdskostnader är några av de utmaningar som samhället står inför idag och framöver. Företag ställs inför utmaningar på en internationell arena och utsätts för allt hårdare konkurrens från hela världen. Innovation och kunskap är ur detta perspektiv nyckeln till framgång.

3.3.1 Läge och näringslivsstruktur

Jönköpings län har en unik strategisk position i Sverige och i Skandinavien och är en naturlig nod i stråken mellan storstadsregionerna Stockholm/Mälardalen, Malmö/Öresund och Göteborg och en närhet till expansiva regioner som exempelvis Linköping/Norrköping, Växjö, Halmstad och Borås.

Jönköpings län har sedan bronsåldern varit en mötesplats och under lång tid ett centrum för kreativitet och skaparkraft. Duktiga entreprenörer och driftiga företagsledare har gjort att länet har utvecklats till en av landets mest dynamiska småföretagarregioner.

Jönköpings län har många och goda förutsättningar för att vara en stark, livskraftig och attraktiv region där företag kan växa, människor kan leva ett hälsosamt liv och där tillgängligheten till livsviktiga resurser för både företag och individer är hög.

Det starka civilsamhället, länets entreprenörsanda och det dynamiska näringslivet är centrala tillgångar för en fortsatt utveckling och tillväxt. Just det civila samhället med det rika föreningslivet och den sociala närheten uppfattas som positivt av många och är en styrka att värna om i Jönköpings län.

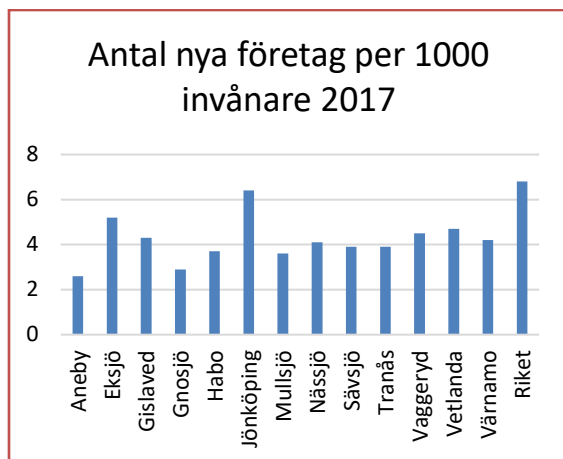
Samtidigt som länet är väl positionerat ur ett större geografiskt perspektiv har länet flera utmaningar att hantera.

Näringslivsstruktur idag

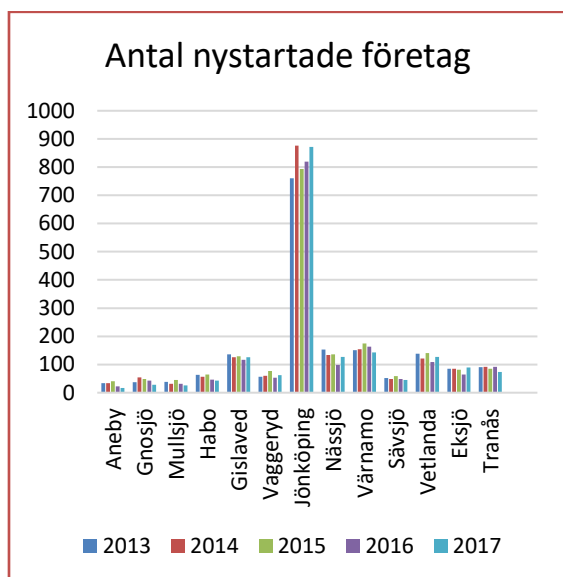
Jönköpings län har idag den största andel förvärvsarbetande inom industrin i landet. Samtidigt är andelen förvärvsarbetande inom bygg, finansiell verksamhet och företagstjänster, personliga och kulturella tjänster och utbildning lägst i landet. Även hotell- och restaurang samt offentlig förvaltning är förhållandevis små branscher. Transport och logistik är däremot en stark och växande bransch och länet har Sveriges högsta andel förvärvsarbetande i branschen. Branschstrukturen i länet är en utmaning men erbjuder också många möjligheter till utveckling och tillväxt inte minst genom smart specialisering.

3.3.2 Företagande och företagsklimat

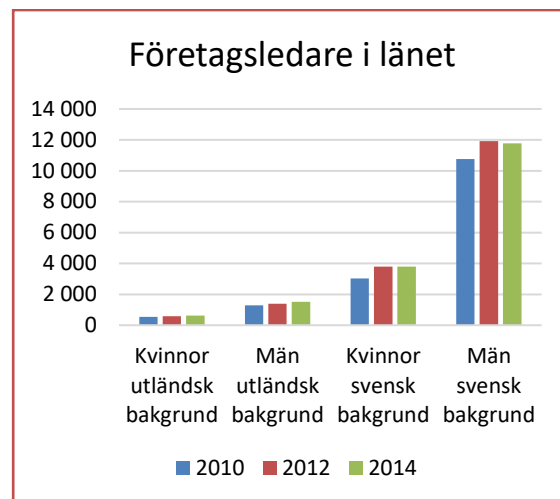
Nyföretagandet i länet är relativt lågt. I riket startades 6,8 nya företag per 1000 invånare i snitt under 2017. Ingen av länets kommuner nådde under 2017 upp till snittet. Jönköping toppade länsstatistiken med 6,4 nya företag per 1000 invånare, följt av Eksjö med 5,2 nya företag/1000 invånare. Lägst nyföretagande hade Aneby med 2,6 nya företag/1000 invånare följt av Gnosjö med 2,9 nya företag/1000 invånare.

I faktiska tal startas flest nya företag i Jönköping varje år, följt av Värnamo, Vetlanda, Nässjö och Gislaved.

Andelen kvinnor som driver företag är relativt lågt i länet, samtidigt som det är kvinnorna som står för den största ökningen sedan 2010 (med 24 %). Under samma period ökar männens företagande med 10 %. I gruppen män ska dock gruppen män med utländsk bakgrund särskilt lyftas fram där ökningen av antalet företagsledare ligger på 17 %.

När det gäller det lokala företagsklimatet har länet över tid legat relativt bra till.⁴³ Sju av länets kommuner finns på listan bland de 50 kommunerna med bäst företagsklimat 2017, (Habo plats 11, Gnosjö plats 12, Mullsjö plats 19, Tranås plats 21, Värnamo plats 34, Vaggeryd plats 37 och Aneby plats 49) vilket får anses som mycket bra. Ytterligare tre kommuner återfinns på platserna 50-100 (Vetlanda plats 57, Nässjö plats 90 och Sävsjö plats 93). Jönköping (plats 111) och Eksjö (plats 113) ligger i intervallet 100-150 och Gislaved hamnar i denna mätning längst ner av länets kommuner på 163:e plats.

Jämfört med 2016 har Mullsjö och Tranås starkt förbättrat sina positioner och även Nässjö har klättrat uppåt i rankingen, medan Jönköping och Eksjö fallit i positioner under året. Här kan kommunerna dra nytta av varandras erfarenheter när det gäller vilka insatser som av företagarna bedöms som positiva och tvärt om.

3.3.3 Teknikintensitet och kunskapsintensitet

Jönköpings län har en stor andel små och medelstora tillverkningsföretag och en relativt stor andel av länets befolkning arbetar inom dessa. I takt med att dessa företag automatiseras och robotiseras kan de dra ner på antalet medarbetare, i synnerhet de med relativt sett låg formell kompetensnivå. Detta gör processerna inom globaliseringen och automatisering till särskilda utmaningar för länet.

Samtidigt skapar dessa processer möjligheter då länet har den lägsta andelen invånare som arbetar

⁴³ Lokalt företagsklimat är en undersökning som årligen utförs av Svenskt Näringsliv och mäter företagsklimatet i Sveriges kommuner. Rankingen bygger på 18 faktorer som viktas olika. Tyngst väger företagens sammanfattande omdöme om företagsklimatet i kommunen. Detta står för en tredjedel av rankingen. Syftet är att lyfta fram var i Sverige det är bäst att starta och driva företag. Den senaste rankingen bygger på

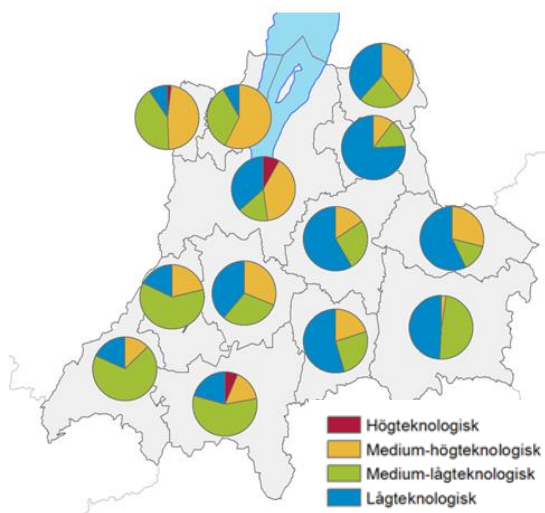
enkätsvar från 31 000 företagare och 7 000 kommunpolitiker som genomförs av Demoskop på Svenskt Näringslivs uppdrag. Undersökningen får därmed ses som en temperaturmätare på företagsklimatet och ingen objektiv sanning – även om företagarnas uppfattning bedöms som en viktig faktor när det gäller huruvida kommuninvånarna startar företag eller ej.

inom bygg, finansiell verksamhet och företagstjänster, personliga och kulturella tjänster och utbildning i landet. Även hotell- och restaurang samt offentlig förvaltning är förhållandevis små branscher. Dessa näringar har alla stora svårigheter att rekrytera medarbetare med rätt kompetens i länet. Det gör att de medarbetare som inte längre behövs inom industrin med rätt utbildningsinsatser kan komma att bidra till lösningen för många andra branscher som växer starkt nationellt och internationellt och därmed bör ha en stor potential även i Jönköpings län.

I takt med att gränsen mellan produkt- och tjänsteproduktion suddas ut bedöms särskilt tjänstenäringarna ha en stor potential i länet.

I "Regional utvecklingsstrategi för region Jönköping >> 2025" konstateras behovet av ett breddat näringsliv i länet med betoning på kunskapsintensiva företag. Utvecklingen på området har sedan det dokumentet antogs 2013 varit relativt blygsam. Behovet är med tanke på den snabba strukturomvandlingen i näringslivet inte mindre idag.

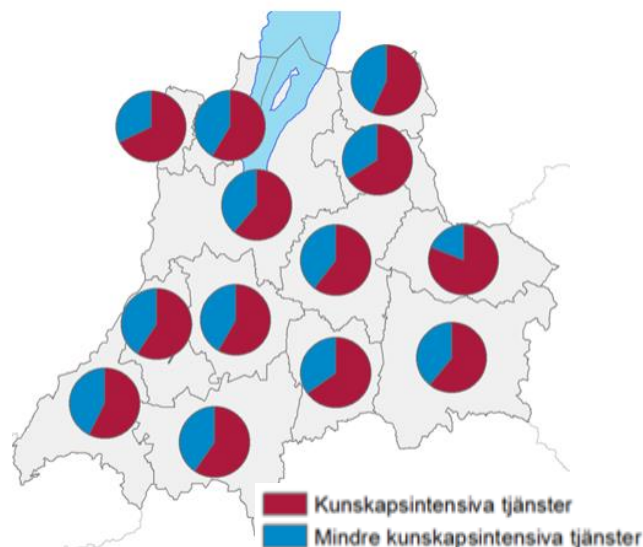
Kartorna nedan visar teknikintensiteten i tillverkningsindustrin och kunskapsintensiteten i tjänsteindustrin i respektive kommun, mätt som andel anställda.⁴⁴

Andel sysselsatta per teknologisk nivå inom tillverkningsindustrin 2015.⁴⁵

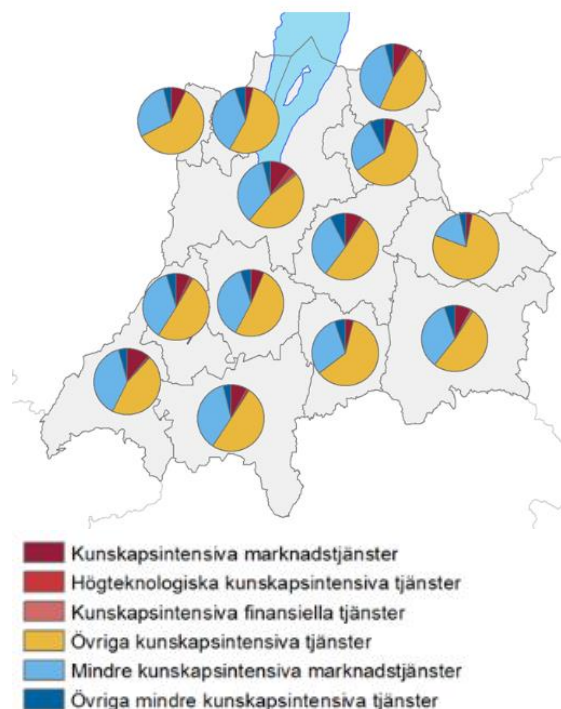
Habo, Mullsjö och Jönköpings kommuner har högst andel anställda inom hög- och medium-högteknologisk industri med 57 %, 49 % respektive 48 %. Vetlanda har lägst andel med 3 %. Av länets

13 kommuner har tre sysselsättningar inom högteknologisk industri: Jönköping, Värnamo och Mullsjö.

Andel sysselsatta per kunskapsnivå inom tjänsteindustrin 2015.⁴⁶

62 % av länets anställda i tjänstesektorn är sysselsatta i kunskapsintensiva tjänsteindustrier. Eksjö har högst andel med 81 %.

⁴⁴ Den klassificering av näringsgrenar som görs här följer Eurostats indelning av näringsgrenar på 2-siffrig nivå. SNI2007 motsvarar NACE Rev. 2.

⁴⁵ Källa SCB

⁴⁶ Källa SCB

*Andel sysselsatta per kunskapsnivå och inriktning inom tjänsteindustrin 2015.*⁴⁷

50 % av länets anställda i tjänstesektorn är sysselsatta i övriga kunskapsintensida tjänsteindustrier, vilka innefattar offentlig förvaltning och försvar, utbildning, vård och omsorg, samt kultur, nöje och fritid.

3.3.4 Ekonomisk potential

Ekonomiskt visar Nordiska ministerrådets ”State of the Nordic region 2018” att regioner som Stockholm, Oslo, Helsingfors, Köpenhamn och de västra regionerna i Norge har det bäst i Europa, sett till ekonomin. Det visar, enligt ministerrådet, att de stora städerna befäster sin roll som de ekonomiskt sett viktigaste tillväxtmotorerna i Norden.

I Jönköpings län har den ekonomiska potentialen förbättrats sedan mätningen 2015, men ligger fortsatt på relativt låga 120 av 300 möjliga poäng. Bruttoregionalprodukten har ökat med 0,5 % i länet sedan 2015. Den genomsnittliga disponibla hushållsinkomsten ligger mellan 30-40 tkr/månad i länet med en variation mellan 38 868 kr i Habo och 31 432 kr i Tranås.

Länets relativt andra läns låga resultat när det gäller ekonomisk potential beror på flera och vitt skilda faktorer. Om länets bedömda ekonomiska potential ska öka behövs insatser inom flera områden:

Bruttoregionalprodukten i länet behöver öka mer än den gjort de senaste åren, den genomsnittliga disponibla hushållsinkomsten behöver öka, vilket betyder att lönerna dels behöver höjas generellt och dels behöver bli jämställda mellan kvinnor och män. Det skulle även kunna förbättra statistiken och länets läge när det gäller välfärd och hälsa både genom att färre riskerar fattigdom, färre behöver försörjningsstöd och att färre riskerar att utveckla kroniska sjukdomar.

Näringslivet behöver utvecklas till en grogrund för innovation, länets företag och offentliga sektor behöver lägga mer pengar på forskning och utveckling, näringsliv och välfärdstjänster behöver digitaliseras i högre utsträckning och näringslivet behöver bli mera högteknologiskt och kunskapsintensivt.

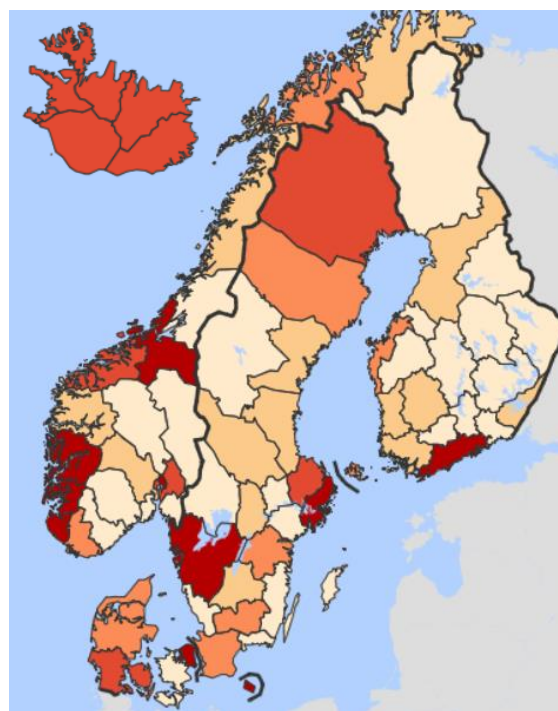
Utländska direktinvesteringar behöver främjas, nyetableringar underlättas, ekologisk innovation och bioekonomi behöver utvecklas, skogsbiprodukters och obrukad marks potential när det gäller bioenergi behöver tas tillvara.

Utbyggnadstakten av bredband behöver öka – särskilt på landsbygden där också servicen till

befolkningen behöver säkras så att hela länet har förutsättningar att leva och utvecklas.

Förutsättningar för kulturanvändning behöver stärkas i hela länet och länsinvånarna behöver dels i ökad grad använda det kulturutbud som redan finns, men också erbjudas ett ökat utbud över tid.

Skogen erbjuder också mervärden i form av en unik besöksmiljö med rika naturvärden på rimligt avstånd från norra Europa, varifrån många turister som besöker Sverige kommer. Besöksnäringen är en växande näringsgren som bedöms ha en stark fortsatt potential då många av de värden som turister efterfrågar finns i eller inom en relativ närhet av länet. Satsningar på upplevelse- och besöksnäringen bidrar till livskvalitet och attraktivitet även för boende i länet. Ett ökat fokus på matturism innebär en möjlighet för landsbygds- och livsmedelsproducerande företag.

Ekonomisk potential 2018. Ju mörkare färg desto högre potential.

Ett stimulerande och uppmuntrande näringslivs- och innovationsklimat underlättar och ökar intresset för att starta, driva och utveckla framgångsrika företag, vilket är av avgörande betydelse för jobb, välfärd och en hållbar regional tillväxt och attraktionskraft. Det är också avgörande för näringslivets konkurrenskraft och för en

⁴⁷ Källa SCB

miljödriven näringslivsutveckling inom alla branscher.

Jönköpings län är en av Sveriges ledande industriregioner, med många små- och medelstora företag. Den ökade efterfrågan på exportmarknaden, i kombination med en fortsatt relativt stark byggkonjunktur⁴⁸ samt god offentlig och privat konsumtion bidrar till ett fortsatt starkt konjunkturläge i Jönköpings län. Arbetslösheten är relativt låg samtidigt som allt tyder på att mer fördjupade kompetenser och högre utbildningsnivåer kommer att behövas framöver. Behovet av att anställa är stort eller mycket stort både i privat och i offentlig verksamhet, samtidigt som bristen på arbetskraft bedöms av företagen som största hindret för utvecklingen av länets företag.

Matchningen mellan behovet av kompetens och tillgången till denna bland personer som står till arbetsmarknadens förfogande är låg.

Nyföretagandet är för lågt samtidigt som fler företag behövs, företagarna har en hög medelålder och många företag har utmaningar med generationsväxling, något även OECD betonar är en utmaning för Jönköpings län. Länet har haft en stor flyktinginvandring där en del av gruppen har en relativt sett låg utbildningsbakgrund vilket ställer krav på en offensiv matchning mot arbetsmarknadens behov.

Förutsättningar för innovation

Som land ses Sverige ha mycket fina förutsättningar för innovationer och ses internationellt sett som en "ledande" nation, medan Jönköpings län – tillsammans med övriga Smålands län – får den något lägre värderingen "starka" innovationsregioner. När det gäller satsning på forskning och utveckling ligger Jönköpings län relativt lågt och har en svagare utveckling än övriga Smålands län. Även om det samlade länet lägger mer pengar på forskning och utveckling 2015 än 2007 är det en modest ökning från låga nivåer. Sett till andelen invånare i arbetsför ålder som jobbar inom högteknologiska och kunskapsintensiva sektorer ligger Jönköpings län, tillsammans med Kronoberg, Kalmar, Värmland, Dalarna och Gävleborgs län, lägre än övriga Sverige.

Så kallade eco-innovationsparker ses som en viktig tillväxtmarkör men även om Sverige som land har utmärkt sig inom området saknar Jönköpings län en eko-innovationsmiljö.

Globala värdekedjor

Företags produktionsprocesser blir allt mer fragmenterade och utspridda över världen. Det

innebär att det skapas så kallade globala värdekedjor. Den ökade specialiseringen, det vill säga att länder inriktar sig på olika delar av produktionsprocessen (t.ex. forskning och utveckling, produktion av insatsvaror, marknadsföring m.m.) har bidragit till en effektivare produktion och ett högre förädlingsvärde för Sverige, och även för många andra OECD-länder.

För länets företag är globala värdekedjor viktiga. Många företag har svårt att utveckla sin konkurrenskraft utan möjligheter att importera insatsprodukter, som ofta består av både varor och tjänster. De är med andra ord ofta beroende av import av insatsvaror och insatstjänster eftersom de inte produceras i Sverige på ett kostnadseffektivt sätt. Den här fragmenteringen och specialiseringen är nödvändig för att företag ska kunna konkurrera internationellt.

De globala värdekedjorna har stor inverkan på såväl tillväxt som sysselsättning i olika länder. De gör att länders gränser får en allt mindre betydelse för företagen och att marknader förstoras. Specialiseringen av produktionen i olika länder påverkar även utvecklingen på arbetsmarknaden.

Olika länder och regioner har specialiserat sig på olika delar av de globala värdekedjorna. Inriktningen beror i stor utsträckning på näringslivsstruktur, råvarutillgång, kompetensprofil, arbetsmarknaden, logistiska förutsättningar och olika länders olika lagstiftning.

Länet bedöms ha en potential att specialisera sig inom forskning och utveckling, prototypframtagning och produktion av snabbt föränderliga och relativt småskaliga produktionsserier. Länets samarbetskultur och kreativa företag med hög kompetens inom exempelvis material och verktygsmakeri, som är snabba att ställa om efter behov, skapar förutsättningar att finnas i produktutvecklingsstadiet och introduktionsstadiet av produktlivscykeln.

Digitalisering

Digitaliseringen anses, som nämnts tidigare, vara den enskilt starkaste förändringsfaktorn i samhället fram till år 2025. Digitaliseringen har genomgripande förändrat förutsättningarna för företag, processer, produktion och logistik. Den möjliggör automatiserad och robotiserade processer och produktion, att producenter, leverantörers och kunders digitala system är integrerade och att

⁴⁸ Den 22/3 2018 prognosticerade Sveriges Byggindustrier i sin "Regionala byggprognoser" att den totala byggvolymen i Jönköpings län 2019 kommer att uppgå till 10 145 mdkr, vilket

innebär en minskning av byggvolymen i länet under 2017-2019 om -1 procent. Detta kan jämföras med den nationellt bedömda minskningen under samma period om -3 procent.

kvalitet, flöden och logistik kan övervakas och kontrolleras i realtid. Företagsrelationer fördjupas och fler processer integreras i takt med att system kommunicerar med varandra. Logistikflöden blir snabbare och ledtider kortare. Digitalisering är en förutsättning för att kunna ta del av/vara en del av de globala värdekedjorna. OECD konstaterar att Jönköpings län saknar IT-kluster vilket driver utvecklingen i andra län.

För att utvecklas mot den bedömda potentialen behöver länet förflytta sig till täten av både den digitala omvandlingen för att dra nytta av möjligheterna som kommer med den fjärde industriella revolutionen⁴⁹ och den globala gröna omställningen. Uppkopplad industri och nya material ska bidra till att påskynda arbetet med att digitalisera industrin och säkerställa att länet bättre tar vara på kompetens och det världsledande kunnandet kring material. Den fjärde industriella revolutionen möjliggör digitaliserad produktion, nya sätt att bemöta kunder och förändrade affärsmodeller. Kompetens och innovationskraft är avgörande för att lyckas.

Flera projekt drivs i länet inom området digitalisering som riktar sig mot näringslivet.

Direktinvesteringar och nyetableringar

Sverige bedöms som ett attraktivt land för utländska direktinvesteringar och landet ligger på topp tio som mottagarland för direktinvesteringar i Europa. Under perioden 2003-2016 kom direktinvesteringarna till Jönköpings län främst från Norge. Även om värdet av de direktinvesteringar som gjorts inte utmärker sig som särskilt högt eller flödet är särskilt intensivt är det stabilt över åren. När det gäller de viktiga nyetableringarna låg de stabilt men relativt lågt i länet under åren 2003-2015. Ett långsiktigt arbete är inlett för att i nära samarbete med Business Sweden stärka länets position när det gäller utländska direktinvesteringar.

Affärsdriven miljöutveckling

För att inte förstöra förutsättningarna och villkoren för människans överlevnad behövs kraftfulla åtgärder för att minska klimatpåverkan snabbt. Världen befinner sig i ett paradigmskifte – ett paradigmskifte som skapar möjligheter. Alternativ till fossila råvaror ska utvecklas, nya processer, produkter och affärsmodeller ska implementeras.

Den som är snabbast med de nya lösningarna kommer att få ett försprång när det gäller tillväxt och utveckling. Affärsdriven miljöutveckling handlar om de nya möjligheter till affärer som miljöarbetet och klimatomställningen erbjuder. Regioner som satsat på bioekonomi, eko-innovation och CleanTech⁵⁰ är enligt ministerrådet och OECD de regioner som utvecklas starkast och som bedöms ha den största potentialen framöver. CleanTech är ett starkt växande affärsområde som kräver mer forskning, innovation och kapital till investeringar.

Många goda exempel på affärsdriven miljöutveckling har också utvecklats i samverkan mellan det offentliga, näringslivet och civilsamhället vilket också banar väg för nya innovativa affärsmodeller och sociala företag.⁵¹

Bioekonomi

Bioekonomin växer snabbt i Norden och på övriga tillväxtmarknader i världen. Den baseras på förnybara naturresurser från mark, vatten och biologiskt avfall istället för fossila bränslen och material. Den förser marknaden med både produkter och tjänster som mat, dryck, ren luft och energi, ekosystemtjänster och klimatförbättrande produkter och tjänster.

Bioekonomin ersätter också produkter baserade på fossil råvara, i form av exempelvis biodrivmedel, bioplaster, textilier och bioläkemedel.

Bioresurserna finns huvudsakligen på landsbygd och i glesbygd och är en tillväxtnäring som kan skapa förutsättningar för hela länet att leva och utvecklas. Jönköpings län har stora och goda förutsättningar att utveckla bioekonomin. Bioekonomin baseras dock i hög grad på innovation och av kunskapsintensitet. Jönköpings län har en omfattande och driven skogsindustri med en omfattande och varierad förädlingsindustri. Det gör att vanliga råvaror i bioekonomisk industri, så kallade skogsbiprodukter, finns tillgängliga, samtidigt konstateras att länet ligger efter när det gäller att utveckla bioekonomin,

Länet har fortfarande en relativt låg produktion av biogas även om insatser görs för att skapa en ökad efterfrågan genom offentliga satsningar på biogasdrivna fordon.

⁴⁹ <http://www.regeringen.se/informationsmaterial/2016/01/smart-industri---en-ny-industrialiseringsstrategi-for-sverige/>

⁵⁰ CleanTech – eller Clean technology – refererar till produkter, processer eller tjänster som minskar den negativa miljöpåverkan genom omfattande energieffektiviseringar, hållbar användning av råvaror och resurser samt miljöförbättrande aktiviteter. CleanTech finns representerat inom ett stort antal affärsområden

som återvinning, förnyelsebar energi, informationsteknologi, gröna transporter, elmotorer, grön kemi, belysning, vatten, avlopp och sanitet m.m.

⁵¹ Se exempelvis BeGreenUmeå

Avancerade biodrivmedel

Avancerade biodrivmedel är en potentiell framtidssektor som dels kräver mer avancerad industriell teknik och men som i större utsträckning utgår från avfall eller mer svärnedbrutna råvaror, t.ex. skogsråvara.

Förhoppningar sätts till att kunna använda råvaror som finns i stora volymer och som har få andra användningsområden, exempelvis den cellulosa-rika stjälken av sockerrör, majsstjälkar och -kolvar, skogsavfall som grenar och toppar men även halm, gräs och energiskog. Målet är att det ska gå att producera större volymer biodrivmedel per hektar mark och år och att mark som är för mager eller för fuktig för annan odling kan användas för odling av energigröda/råvara, om fler grödor och bioråvaror kan användas i produktionen.

Som mest odlades ca 50 % mer mark i Sverige jämfört med idag. En stor del av den marken används inte idag eftersom dess avkastning när det gäller livsmedel är låg. Här kan finnas en potential att odla exempelvis energigrödor som dessutom kan bidra med andra miljövärden som förbättrad vattenkvalitet, ökat skydd för djurlivet, viss kolinlagring i marken och ökad inhemsk produktion av proteinfoder.

3.3.5 Viktiga utvecklingsnäringar

Industrin

Industrin och den industrinära tjänstesektorn är en tillväxtmotor i länets ekonomi och har stor betydelse för länets välbefinnande och välfärd. Länets näringsliv består till stor del av små- och medelstora företag så kallade SME-företag.

Länet har förutsättningar att bli världsledande inom modern och hållbar industriell produktion – en produktion som är smart, flexibel, resurseffektiv och samtidigt erbjuder attraktiva arbetsplatser – så kallad smart industri. Med landets största andel sysselsatta inom industrin och länets starka tradition av samarbete och entreprenöriellt nytänkande har länet potential att för den smarta industrins utveckling bli vad Silicon Valley varit för dator- och elektronikindustrins utveckling. Att länets industristruktur består av och vidareutvecklats över tid innebär att länet har en fördel och ett försprång i utvecklingen av den fjärde industrirevolutionen⁵².

Sveriges teknik- och kunskapsförsprång kan inte tas för givet när konkurrensen hårdnar internationellt och när industrin står inför omvälvande

förändringar, framförallt pådrivna av digitaliseringen och krav på hållbar produktion och produkter. Inom flera områden där Sverige varit världsledande, som digitalisering, robotisering, innovation m.m. kommer andra länder ikapp eller går om.

För att behålla och utveckla Sveriges konkurrenskraft krävs därför ny kunskap och att innovation och spetstillverkning driver utvecklingen. Nya hållbara material, molntjänster, robotik och additiv tillverkning skapar möjligheter inom alla branscher och är en förutsättning för att klara konkurrenskraften i länet. Dessutom är nya hållbara material och avancerad miljö- och klimatteknik nyckeln för att uppnå en mer effektiv, giftfri och hållbar produktion.

Digitaliseringen i näringslivet och i synnerhet i industrin i länet ligger under rikssnittet. Automatiseringsgraden i företagen är med en del undantag relativt låg. Länets näringslivsstruktur kan också bidra till den lägre automatiserings- och digitaliseringsgraden då verksamheter som nationellt sett driver utvecklingen, som offentlig förvaltning, finans- och tjänstenäringsarna relativt sett är mindre i länet. Då digitalisering, automatisering och robotisering blir allt viktigare för företagen för att kunna hävda sig på global marknad och vara en del av de globala värdekedjorna behöver denna utveckling prioriteras och offentliga insatser i nära samarbete med forskning behöver genomföras för att stödja den.

En högre automatiseringsgrad skulle potentiellt kunna frigöra resurser till andra näringar med hög arbetskraftsbrist och lösa många av länets långsiktiga utmaningar med kompetensförsörjning.

För att länet ska nå klimatmålen behöver produktions- och energisystemen utvecklas så att beroendet av fossil energi minimeras, andelen förnybar energi ökar, den negativa miljöpåverkan av transportsektorn minskas och en energieffektiv samhällsutveckling främjas.

Många av länets industriföretag står inför generationsskiftet. Det kan – men behöver inte – innebära att incitament till teknik-, produkt- och processutveckling saknas för dessa företag. Det är av stor betydelse att företagen får stöd i sina ägarbytesprocesser för att länets industristruktur och tradition ska kunna utvecklas vidare för ett starkt och smart industrilän.

⁵² Regeringen har lanserat: Smart industri – en nyindustrialiseringsstrategi för Sverige. Den bärs av visionen att: Sverige ska vara världsledande inom innovativ och hållbar industriell produktion av varor och tjänster, med målet att: Industrin i hela Sverige ska öka sin konkurrenskraft och sitt

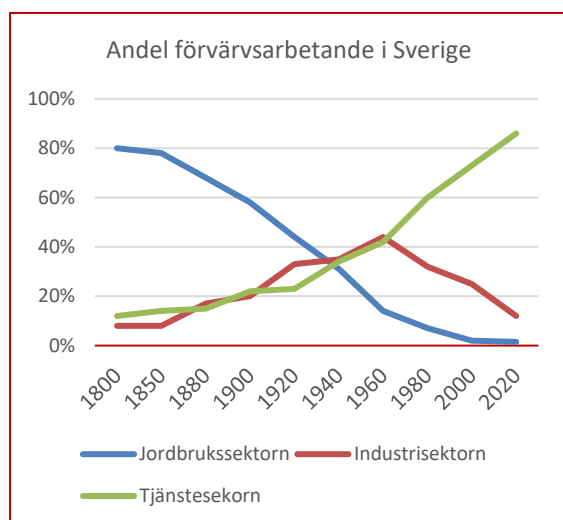
deltagande i främst de högkvalificerade delarna av de globala värdekedjorna.

En förstudie pågår inom området Smart industri och en projektansökan lämnas in hösten 2018 för ett större genomförandeprojekt.

Tjänstenärings och tjänstedesign

Tjänstesektorn är en övergripande benämning på offentliga eller privata producenter av olika slags tjänster. Den offentliga tjänstesektorn innefattar stat, region/landsting och kommuner och den privata tjänstesektorn inkluderar olika typer av tjänsteföretag och ideella organisationer.

Ett tjänstesamhälle är ett samhälle som utmärks av att merparten av den arbetande befolkningen är sysselsatta inom tjänste- eller servicesektorn och en mindre del av befolkningen arbetar inom basnäringar som industri, jordbruk och fiske. Västvärlden genomgick förändringen till ett tjänstesamhälle under 1960-70-talen. Tjänstesektorn är numera den största företagssektorn i många av världens utvecklade länder. Den innefattar bland annat företag inom parti- och detaljhandel, restaurang och hotell, samfärdsel, post och tele, bank och försäkring, sjukvård och fastighetsförvaltning.

Sysselsättningen inom den svenska tjänstesektorn, då även offentlig sektor räknas in, uppgår till över 80 procent av den totala sysselsättningen. I Jönköpings län är andelen förvärvsarbetande inom bygg, finansiell verksamhet och företagstjänster, personliga och kulturella tjänster och utbildning lägst i landet. Även hotell- och restaurang samt offentlig förvaltning är förhållandevis små branscher. Transport och logistik är däremot en stark och växande bransch och länet har Sveriges högsta andel förvärvsarbetande i branschen.

Detta kan ses som en utmaning men också en möjlighet och stor potential för länet. I takt med att industrin automatiseras kommer antalet medarbetare som behövs i den sektorn – i synnerhet medarbetare med mindre specifik kompetens och/eller låg formell kompetensnivå – att minska

vilket innebär en möjlighet för tjänstenäringsen att växa. Näringsgrenar som dras med arbetskraftbrist kommer att få lättare att rekrytera.

Mellan industrin och tjänstenäringsarna finns det ett stort utbyte och ett symbiotiskt förhållande. Tjänstesektorn är nödvändig för industrins utveckling. Att tjänstesektorn är relativt outvecklad i länet är därför en utmaning även för industrin. Industrins automatisering är därför även ur detta perspektiv en nödvändighet för att säkerställa förutsättningar för tillväxt och utveckling även i framtiden.

Samtidigt ställer en växling av medarbetare från industrin till tjänstenäringsarna krav på strukturer för kompetensväxling och kompetensutveckling. Förutsättningar för det livslånga lärandet kommer att behöva utvecklas och samverkan mellan det offentliga, medarbetare och företag behöver ske i god tid innan företagen är färdiga i sin automatiseringsprocess för att säkerställa en smidig övergång för människor, att inte riskera att arbetslösheten stiger och garantera den framtida matchningen på arbetsmarknaden.

Tjänstedesign

Tjänstedesign, eller servicedesign, innebär att planera och organisera både människor, infrastruktur, kommunikation och andra komponenter kring en tjänst för att förbättra dess funktion eller måloppfyllnad. Syftet är att förhöja kundens upplevelse av tjänsten. Genom att utforma en tjänst efter kundens behov blir den användarvänlig, konkurrenskraftig och relevant utifrån kundens perspektiv.

Tjänstedesignens inverkan på en tjänst kan innebära att en befintlig tjänst förändras, en ny tjänst skapas eller att tjänsteleverantören av tjänsten omorganiseras. Basen i denna process är att förstå kundens beteende och behov och utifrån kundförståelsen skapa tjänster som efterfrågas av kunden. På detta sätt är det kunden som sätter agendan och en kundinsiktsbaserad tjänst skapas.

Det blir allt vanligare att företag och organisationer som premierar kundupplevelsen och som strävar efter konkurrenskraftiga och användarvänliga tjänster använder sig av tjänstedesign. Genom tjänstedesign kan man också skraddarsy tjänster till specifika målgrupper.

Digitaliseringen innebär revolutionerande möjligheter till utveckling av tjänstedesign för att möta olika målgruppers individuella och interaktiva behov och efterfrågan. Inte minst inom det offentliga kan myndigheter och andra organisationer erbjuda nya tjänster och arenor för tjänsterna som innebär en större tillgänglighet, effektivare och mer demokratiska processer, mer inflytande och delaktighet, större kundnöjdhet och en mer ändamålsenlig användning av resurser.

Inom kommunerna digitaliseras många processer som är möjliga att standardisera, för att garantera rättssäkerhet och kunna lägga tid på de ärenden som behöver hanteras manuellt, inom många myndigheter som Polisen, Skolinspektionen, Skatteverket, Arbetsförmedlingen, Bolagsverket, Försäkringskassan med flera har – liksom många privata aktörer - sedan ett tiotal år fokuserat på utvecklingen av digitala tjänster, snarare är lokal närvaro vilket förändrat förutsättningarna för kontakter med myndigheter, företag och tjänster. Tillgängligheten har ökat då många e-tjänster är öppna betydligt längre än tidigare kontor var, möjligheterna är lika goda i staden som på landsbygden – eller på resande fot, information samlas på ett ställe där besökare i lugn och ro kan ta del av den och beslut och åtgärder kan i många fall gå snabbare.

Hälso- och sjukvård

Vård- och omsorg är inne i en transformationsprocess där utvecklingen går från att vara professionsstyrd, det vill säga där professionen äger den personliga informationen, till att bli mer patientstyrd där patienten i större utsträckning får tillgång till sin egen information. Valmöjligheterna har blivit fler och vårdalternativen mer varierade. Fler vård- och omsorgstjänster kommer att bli digitala och en större patientmedverkan eller ansvar är en nödvändighet för att klara de framtida vård- och omsorgsbehoven. Digitaliseringen skapar nya möjligheter till övervakning i hemmet, digitala möten och bedömningar samt effektivare kontakter. Fiber i hemmen möjliggör nya lösningar för hemtjänst och kommunal omsorg, liksom utvecklingen av olika robotiserade lösningar där hushålls- och vårdrobotar redan är en verklighet i delar av världen.

Utvecklingen går från att i form vara relativt lika till att bli mer individanpassad samtidigt som kraven behöver bli allt större på en jämlik vård och omsorg oavsett vem patienten är, dess situation eller vilken bakgrund den kommer från, var patienten än befinner sig och i vilken form vård och omsorg än ges.

Hälso- och sjukvården med den omsorg, de vårdinrättningar och sjukhus som finns har en betydelse för regional tillväxt och utveckling på flera olika sätt. Verksamheterna bidrar till andra branscher genom att vara stora köpare av varor och tjänster, de har generellt ett högt FoU-innehåll och har i många fall en innovationsdrivande verksamhet. Hälso- och sjukvården är stora arbetsgivare som både direkt och indirekt påverkar andra samhällsstrukturer genom att vara en viktig arbetsmarknad för kvinnor och män, unga och gamla från alla bakgrunder, religioner och etniciteter med mera. Hälso- och sjukvården är också en personalintensiv tjänstebransch med god

tillväxtpotential inom den privata sektorn, såväl som den offentliga varför branschen har en viktig roll att fylla i transformationen av länets näringslivsstruktur. Utifrån demografi och välfärdsutmaningarna kommer Hälso- och sjukvården att behöva genomgå en omfattande transformationsprocess där digitaliserings stora möjligheter tas tillvara fullt ut för att fortsatt erbjuda en patientnära vård. Slutligen har tillgång till Hälso- och sjukvård en psykologiskt viktig roll när det gäller en plats attraktivitet och människors val av boendemiljö.

E-handel och logistik

Transport och logistik är starka näringar i en snabb utveckling med stor potential. Jönköpings län har under de senaste 20 åren utvecklats till ett logistikcentrum vilket varit en framgångsrik strategisk satsning från flera av länets kommuner utifrån det unika läget länet har. Det stora antalet logistikföretag som attraherats till länet driver utvecklingen av andra näringar som tjänstenäringen, vilket bidrar till ett breddat och diversifierat näringsliv i länet.

Området har goda förutsättningar att utvecklas vidare genom e-handel och vidare satsningar på multimodala transportsystem.

Infrastrukturella förutsättningar behöver stödja utvecklingen. Satsningar på fossilfria transporter och dess ladd-/tankinfrastruktur behöver göras, företagens förutsättningar behöver tydliggöras vid planering av insatser på vägnätet – både på riks- och länsvägar men också det finmaskiga vägnätet som når fram till många av länets företag på landsbygden. Med en höghastighetsbana genom länet frigörs utrymme på stambanorna och förutsättningarna för godstrafik förbättras ytterligare.

Skogsnäringen och dess förädlingsindustri

Skogen i länet bidrar med både ekonomisk tillväxt, arbetstillfällen och viktiga ekosystemtjänster. Merparten av länets markyta täcks av skog, tillväxten är hög och länet har skogsområden med helt unika naturmiljöer. Förutom produktionsvärden, naturvärden och möjligheten till rekreation har skogen också en viktig roll i energiomställningen och för att minska klimatpåverkan.

Länet har förutom en omfattande skogsnäring förädlingsindustri inom varierade områden. Länet är bland annat ledande inom trähusbyggnation och känt för sin möbeltillverkning. Betydelsen av trä som material ökar. Flervåningshus byggs av trä, träråvara används i ökad utsträckning för produktion av textilier och materialutveckling av

förpackningar och nya produktionsområden utvecklas snabbt som glas och fiskfoder.

Produkter som baseras på trä har ett relativt lågt klimatavtryck, i synnerhet om de har en lång livslängd, något som kommer att gynna exempelvis kvalitativa trämöbler. En konsumtionstrend att i högre grad återanvända gamla/antika möbler vore eftersträfvansvärd.

Merparten av bioenergin i Sverige, som i allt högre grad ersätter fossila bränslen, hämtas från skogen. Det handlar framför allt om avverkningsrester och biprodukter från skogsnäringen i form av bland annat bark och flis. Sedan 1990 har användningen av biobränslen ökat kraftigt i Sverige, vilket har lett till att växthusgasutsläppen minskat med omkring 25 procent. Skogen tar samtidigt nästan upp lika mycket koldioxid som de sammanlagda utsläppen från industrin, transporter och energiproduktionen i Sverige. Ytterligare satsningar på skogsnäringen och dess varierade förädlingsindustri är därmed av stor betydelse inte bara för dessa näringar utan också för utvecklingen av en bioekonomi och för att klara utsläpps- och klimatmålen.

De tre Smålandslänen har beslutat om en gemensam Skogsstrategi samt en Trästrategi och en projektledare för dessas genomförande anställs.

Hållbar livsmedelsproduktion och förädlingsindustri⁵³

I framtidskommissionens rapport konstateras att den globala matproduktionen står inför stora utmaningar. Världsbefolkningen väntas öka till ca 9,3 miljarder människor 2050 och fram till 2030 beräknas efterfrågan på mat öka med 35 procent. Samtidigt som utvecklingsländerna ökar sin efterfrågan och själva importerar alltmer mat, gör klimatpåverkan att stora livsmedelsproducenter som Nya Zeeland och Australien sänkt sin produktionskapacitet.

Det finns därför ett stort behov både av att öka matproduktionen globalt såväl som i Sverige och att ställa om den så att den blir långsiktigt hållbar. För att säkerställa att Sverige har tillgång till mat i

framtiden behöver självförsörjningsgraden öka. Regeringen har dessutom som målsättning att den svenska livsmedelsexporten ska dubblas.

Framtidskommissionen konstaterar därför att vi i Sverige behöver utveckla befintliga och nya metoder att producera mat. Produktionen behöver ske på ett hållbart sätt, produktionsmetoderna behöver utvecklas och bli mer hållbara, resurseffektiva och energisnåla. Nya grödor behöver introduceras i det Svenska lantbruket liksom mer resistent varianter på dagens grödor. Jordbruksmarken behöver förbättras – bland annat halten av organiskt kol behöver öka - och effektiviteten i hela livsmedelskedjan behöver förbättras.

Fosfor är en ändlig resurs, vars användning behöver effektiviseras. Fosfor är nödvändig i alla levande celler och som är lika beroende av fosfor som av vatten. Livsmedelsproduktionen är det största användningsområdet och idag bedöms att upp till 80 % av den använda fosfor i världen går förlorad, genom ineffektiv användning, ofullständigt upptag, matsvinn och att fosfor i avfall och fekalier inte återförs till åkermarken. Dessa förluster gör att en begränsad och livsnödvändig resurs går förlorad, ut i vattendrag, sjöar och hav och orsakar där negativa effekter som exempelvis övergödning. Sveriges livsmedelsproducenter gödslar generellt effektivt, men hela kedjan behöver bli bättre på att säkerställa en återföring av fosfor till åkermarken på ett hållbart och effektivt sätt.

Fiskodlingar är ett annat område som behöver öka. Redan idag kommer ca hälften av alla fisk vi äter från fiskodlingar och andelen väntas öka. Detta behöver dock göras ur ett hållbart miljöperspektiv.

Samtidigt med den globala utvecklingen av matproduktionen redovisades i delbetänkandet SOU 2014:38 tydliga tecken på en svag och vikande konkurrenskraft inom delar av den Svenska primärproduktionen. Detta avspelar sig i minskande produktionsvolym, svag lönsamhet och genom en försämrad handelsbalans för jordbruksprodukter och livsmedel. Rapporten visade vidare på ett scenario där det samlade värdet i fasta priser för svensk jordbruksproduktion kommer att minska med motsvarande 35 procent fram till 2030 om inte

⁵³ Svenska framtidsutmaningar – Slutrapport från regeringens framtidskommission, (2013) DS 2013:19

<http://esa.un.org/wpp/>. Avser prognos medium.

Global Trends 2030. Alternative Worlds. Washington, DC: National Intelligence Council.

Jonsson, Helena (2013). Utmaning: Att mätta uthålligt.

I Strömbäck, Jesper (red.), Framtidsutmaningar: det nya Sverige (sid. 47–56). Stockholm: 8tto.

Inriktning för det civila försvaret, (2014) DS 2014:20

Cressey, Daniel (2009). Future Fish. Nature, 26 mars 2009.

Tillväxt och värdeskapande – Konkurrenskraft i svenskt jordbruk och trädgårdsnäring, (2014) SOU 2014:38

<http://www.miljomal.se/sv/Miljomalen/Generationsmalet/Uppfoljning/>

Attraktiv, innovativ och hållbar strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring, (2015) SOU 2015:15

Svenska framtidsutmaningar – Slutrapport från regeringens framtidskommission, (2013) DS 2013:19

åtgärder vidtas. Detta väntas leda till stora konsekvenser för sysselsättningen i jordbruket, liksom effekter på biologisk mångfald, landskap och ekosystemtjänster. Dessutom skulle det innebära en minskad tillgång på närproducerade produkter och ökande livsmedelspriser.

Regeringen har i regeringsdeklarationen höga ambitioner för att öka den ekologiska produktionen och konsumtionen i landet. Den gör bedömningen att mer ekologisk mat kan göra jordbruket och svensk mat mer konkurrenskraftigt och att mer ekologisk produktion kan leda till fler jobb och stärkt konkurrenskraft för svenska livsmedelsproducenter. Regeringen bedömer att det är viktigt att skapa incitament och driva på utvecklingen av produktion och konsumtion inom den ekologiska sektorn.

I Jönköpings län finns en långtgående företagstradition inom lantbruks- och landsbygdsföretag. För länet skapar behovet av en större och mer diversifierad livsmedelsproduktion och en ökad förädlingsindustri stora möjligheter. Länet har en omfattande mjölk- och köttproduktion och förutsättningarna för att utveckla frilandsodlingen är goda. Svenskproducerat kött har en lägre klimatpåverkan än kött som importeras och förändringar av konsumtionsmönster till att äta mindre, men svenskproducerat kött leder till en mer hållbar utveckling.

Efterfrågan på nya produkter och grödor är en möjlighet för länets lantbrukare att bredda sin produktion och att möta framtidens behov av livsmedel.

Förädlingsindustrin i länet är begränsad och det finns ett utrymme för fler förädlingsföretag som tar hand om och förädlar produkterna från primärproduktionen.

Länet har tagit beslut om en livsmedelsstrategi, en projektledare för dess genomförande anställs.

Besöksnäring och turism

Turismen omsatte 317 miljarder kronor i Sverige 2017. Turismens andel av svensk ekonomi var 2,8 procent av BNP och den fortsätter att växa i relation till Sveriges totala export och sysselsättning. Den främsta drivkraften är en stark fortsatt ökning av utländsk konsumtion. Den inhemska turismen står för drygt två femtedelar, affärsresorna för en knapp femtedel och utländska besökare för två femtedelar. Antalet anställda som ett resultat av turism i Sverige ökade med 6,4 procent under 2017 jämfört med 2016. Nationellt ökade gästnätterna med 3,8 procent medan ökningen i Jönköpings län var 5,2 procent. Flest utländska turister kommer till Jönköpings län från Tyskland, följt av Danmark, Nederländerna och Norge.

Sedan år 2000 har Sveriges totala export av varor och tjänster haft en god utveckling och ökat med 98 procent i löpande priser. Under motsvarande period har turismens exportvärde ökat mer än dubbelt så mycket, totalt med 229 procent. Den totala sysselsättningen har ökat med 16 procent sedan 2000 medan turismnäringen har ökat med 34 procent. Turismens exportvärde i Sverige är lika stort som det sammanlagda värdet för Sveriges järn- och stållexport plus exporten av personbilar. Den största mottagaren av de här turismintäkterna är varuhandeln, då 6% av deras förädlingsvärde kommer från turism.

I Tillväxtverkets statistik finns uppskattningar av vilka produkter som besökarna spenderar pengar på. De varor och tjänster som de svenska fritidsresenärerna spenderade mest på 2017 var resor och transporter samt boende, varav utgifterna för fritidshus var de största. De svenska affärsresenärernas största turismutgifter var för boende. De utländska besökarna skiljer sig från de svenska genom att de spenderar mer på varuinköp (exklusive livsmedel) och utemåltider, såväl relativt andra produkter som relativt de svenska besökarna.

Målet för regeringens turismpolitik är att ”Sverige ska ha en hög attraktionskraft som turistland och en långsiktigt konkurrenskraftig turistnäring, som bidrar till en hållbar tillväxt och ökad sysselsättning i alla delar av landet”. Turism och resande bidrar till att skapa förståelse och bygger broar mellan människor från olika platser och kulturer samtidigt som turismen är handelsskapande och välbästandsbärande.

Med en hållbar turismutveckling skapas ett långsiktigt breddat utbud av besöksmål, aktiviteter, hotell, restauranger och butiker, och därmed attraktivare miljöer inte bara för besökare, utan även för boende och företag som vill etablera sig. Turism och resande ger inkomster och skapar arbetstillfällen. Turismen ger samhället skatteintäkter och bidrar till att utveckla en bättre och mer attraktiv infrastruktur. Inte minst landsbygden gynnas av turismens utveckling.

Hållbar turism

Turismens sannolikt största utmaning framöver är att åstadkomma en hållbar utveckling: ekonomiskt, socialt och miljömässigt. Det globala resandet och den miljömässiga hållbarheten kommer att kräva särskild omsorg, mot bakgrund av klimatförändringar och lokala miljömässiga påfrestningar, i kombination med den snabba tillväxten av den globala turismen.

Höghastighetsjärnvägen med dess tre planerade stationslägen i länet innebär en stor möjlighet för

turismens utveckling genom att bland annat erbjuda ett hållbart alternativ till flyget från kontinenten.

E-turism och smart turism

Tätt efter hållbarheten kommer utmaningarna och möjligheterna med e-turism⁵⁴ och smart turism. E-turismen revolutionerar alla affärsprocesser, värdekedjan samt en turismorganisations strategiska relationer med sina intressenter⁵⁵. Smart turism består av tre delar: smarta upplevelser, smarta verksamheter och smarta destinationer.⁵⁶

Smarta destinationer kan ses som specialfall av smarta städer. Detta innebär att principerna från smarta städer tillämpas på en attraktion/destination/landsbygden/mindre städer som inte bara tar hänsyn till invånare utan även turister när det gäller insatser för att stödja mobilitet, resursfördelning, hållbarhet och livs-/besökskvalitet.

Smarta verksamheter refererar till komplexa ekosystem som skapar och stödjer utbyte av turistresurser och samskapande av turistupplevelser. Här finns en stor potential för teknisk innovation, digital utveckling, konceptutveckling och affärskluster för att erbjuda besökarna mervärden och mer attraktiva resmål.

Smarta turistupplevelser har en omfattande betydelse. Turister är idag mer aktiva deltagare i processen av upplevelsen. Information har traditionellt producerats, spridits och kontrollerats av leverantörerna för att marknadsföra sina egna tjänster men nu skapas, återskapas, sprids och bekräftas – eller dementeras - information av konsumenterna och besökarna själva. De kommenterar och förbättrar data på ett sätt som utgör grunden till upplevelsen, till exempel genom uppladdade bilder på Instagram med destinationsspecificerade hashtaggar. Den ”smarta” turisten och dennes ”digitala jag” använder smarta telefoner för att utnyttja informationsinfrastrukturer som tillhandahålls på destinationen eller virtuellt med ett syfte att lägga till värde – för sig själv eller andra - på deras upplevelse.

Den digitala tekniken innebär också oändliga utvecklingsmöjligheter med tekniskt medierade upplevelser. På så sätt blir smart turism ett socialt fenomen som uppstår i en kombination av IKT och turistupplevelser, där smarta upplevelser utgår från tekniskt medierade turistupplevelser utifrån

användaranpassning, kontextmedvetenhet och realtidsobservationer. På så sätt skapas också en närmare relation mellan besökaren och besöksmålet, dess invånare, lokala verksamheter och sevärdheter.

Med ökad användning av mobila enheter har organisationer och företag blivit tvungna att skapa responsiva versioner av sina webbplatser och bygga mobila applikationer för att marknadsföra sina tjänster och stödja ett interaktivt besökande. Dessutom har en kraftig ökning och konsumentdriven användning av smarta telefoner lett till att dagens besökare använder sig alltmer av sina egna enheter för arbetsrelaterade ändamål och digitala tjänster som de är vana vid, såsom sociala nätverk för att kommunicera på arbetsplatsen även under resor och semester, vilket ställer nya krav på uppkoppling och mobiltäckning.

Länets förutsättningar för besöksnäring

Det finns en stor möjlighet för länet att profilera sig inom besöksnäring och turism – inte minst när det gäller en hållbar besöksnäring och ekoturism. Länet bjuder på många och varierade möjligheter till turism: naturturism och friluftsliv, kulturminnen och historiska besöksmål, aktiviteter som skidåkning, bad och flyg, anläggningar som bland annat erbjuder motor- och ridsport, golf, hockey och fotboll, musik, konst och teater. Det finns nöjesparker, utställningar och trädgårdar, evenemang som ”Dream hack”, idrottstävlingar och festivaler, det finns hantverk, caféer, restauranger och gårdsbutiker och mycket mer. Länets livsmedelsproducenter och småskaliga förädlingsindustri erbjuder rika och varierade möjligheter till matturism, ett område som länet har goda förutsättningar att profilera sig mer inom. Jönköping har seglat upp som en av landets mest besökta städer. Höglandet lockar besökare som reser i Astrid Lindgrens fotspår och länet har ett stort utbud av röda stugor med vita knutar att hyra. Länet har alltså ett rikt och varierat utbud av turism- och besöksmål tillsammans med en rik natur och miljö, spännande och intressanta städer och tätorter och en vacker landsbygd.⁵⁷

Infrastruktur för turism

Länet behöver, förutom höghastighetsbanor, utveckla den småskaliga infrastrukturen kopplat till turismen och med det erbjuda en förlängning som knyter ihop vandringsleder och ridleder som finns i Västra Götalands län, Östergötland, Kalmar län,

⁵⁴ Den breda termen e-turism grundas på tillämpning av informations- och kommunikationsteknologi (IKT) på turistnäringen. Begreppet e-turism innefattar därmed alla typer av turistbranschens processer och värdekedjor.

⁵⁵ Buhalis och Soo (2011)

⁵⁶ Gretzel et al. (2015)

⁵⁷ Se fler exempel under kapitel 3.2.3

Kronobergs län och Halland. Cykelbanor behöver byggas utmed läns- och riksvägarna för att möjliggöra cykelturism och faciliteter behöver utvecklas för alla de utländska turister som semestrar genom att cykla runt eller utmed Vättern.

Fler viktiga utvecklingsområden för länet är destinationsutveckling, forskning, teknikutveckling och investeringar för hållbara och attraktiva transportlösningar. Hållbarhetsperspektivet behöver utvecklas ur alla perspektiv och lokalbefolkningen behöver inkluderas i utvecklingen av turismen för att få deras långsiktiga stöd för satsningar som görs.

Samverkan kring besöksnäringen

Besöksnäringen är starkt beroende av samspelet mellan privat och offentligt, eftersom besökarnas upplevelser i hög grad byggs kring platser och tjänster som utvecklas och tillhandahålls av det offentliga, såsom transporter och infrastruktur, stads- och kulturmiljöer, rekreationsområden och lokal offentlig service.

Ett annat sätt att beskriva nödvändigheten av samspel mellan privat och offentlig sektor är utifrån termerna konkurrenskraft respektive attraktionskraft. Bilden av konkurrenskraft att det i första hand skapas i företag, måste när det gäller turismen kompletteras med platsens eller aktivitetens attraktionskraft. När det gäller turistföretag är det ofta den avgörande faktorn för framgång; det räcker inte med företagets egna insatser utan det krävs ett utvecklat samarbete mellan många olika aktörer för att skapa konkurrenskraft för en plats eller en destination.

Ett långsiktigt arbete har också pågått under många år för att ta tillvara på de goda förutsättningar som finns i regionen för turist- och besöksnäring. Smålands Turism har på många sätt profilerat länet och skapat förutsättningar för besöksnäringen. Flera kommuner i länet arbetar med destinationsutveckling. Konkurrensen om nationell och internationell uppmärksamhet är stark och en växande turist- och besöksnäring är strategiskt angeläget för den regionala utvecklingen. Ett sätt att synas och få uppmärksamhet, i syfte att göra regionen mer känd, är att etablera fler återkommande arrangemang med lyskraft som lockar många besökare.

Kulturella och kreativa näringar

Kulturella och kreativa näringar (KKN) är viktiga för den regionala och lokala utvecklingen på flera sätt: till exempel för jobbtillfällen, turistintäkter, identitetsskapande, en god livsmiljö, för att få unga människor att stanna och återvända, öka upplevelseinnehållet i traditionella produkter och en diversifiering av näringslivsstrukturen.

De kulturella och kreativa näringarna, som till exempel arkitektur, form och design, film, konst, mode, litteratur, musik, scenkonst, spel och media är på stark framväxt nationellt. Den har en stark internationell anknytning då mycket av de tjänster och varor som produceras inom KKN exporteras. Att ta tillvara på möjligheterna som dessa näringar erbjuder möjliggör ett diversifierat näringsliv där en bredare arbetsmarknad och fler jobb kan erbjudas. Jämfört med övriga län och regioner i Sverige har Jönköpings län en låg andel kulturella och kreativa näringar. En stärkt KKN-sektor kan vara ett viktigt strukturellt utvecklingsområde tillsammans med den traditionella industrin. Verksamheter inom KKN har ett starkt samband med en plats attraktivitet och är en viktig förutsättning för att människor ska vilja bo, flytta till och besöka en ort.

3.3.6 Innovation

Innovation, utveckling och förnyelse i samhällets alla delar spelar en central roll för förmågan att möta nya utmaningar och möjligheter i en föränderlig värld. Klimatförändringar, demografiska förändringar, en föränderlig världsekonomi och stigande sjukvårdskostnader är några av de utmaningar som samhället står inför idag och framöver. Företag ställs inför utmaningar på en internationell arena och utsätts för allt hårdare konkurrens från hela världen.

En av de stora utmaningarna för länet handlar om att behålla alla de tillgångar som är förknippade med industriregionen och samtidigt förflytta sig in i kunskapssamhället. Det handlar om att både förädla befintligt näringsliv, skapa fler kunskaps- och idébaserade företag och att öka inrikes och utrikes födda kvinnors företagande. Det handlar också om att både behålla det starka civila samhällets alla positiva egenskaper, fliten och arbetsamheten samtidigt som nyfikenheten och öppenheten inför nya hållbara, smarta och kunskapsintensiva idéer och lösningar behöver utvecklas inför framtiden.

Innovation, utveckling och förnyelse i samhällets alla delar spelar en central roll för förmågan att möta nya utmaningar och möjligheter i en föränderlig värld. Nya förutsättningar måste kunna leda till nya förhållningssätt.

Möjligheter och utmaningar med innovation

Jönköpings län har på många vis goda förutsättningar för att skapa och behålla ett gott innovationsklimat. Den industriella traditionen och den höga entreprenörsandan ger goda förutsättningar för innovationer att gro. Högskolan är även den en plattform för innovationskraft där utbytet med internationella studenter skapar nytänkande i kombination med samverkan med samhället. Det regionala innovationsstödssystemet i

länet är på ett unikt sätt förankrat i alla länets kommuner.

Utmaningarna inom innovation ligger framför allt i den industrikultur som råder i länet. I och med att många av länets industriföretag är underleverantörer ser de sina produktioner som den slutgiltiga produkten. Många av de idéer som skulle kunna föra företagens utveckling framåt kommer inte fram och här finns det stor utvecklingspotential för länet.

Innovation uppstår ofta som ett resultat av mötet mellan olika kunskaper, kompetenser, egenskaper och erfarenheter i olika branscher och sektorer. Närhet och mångfald är därför en viktig förutsättning för att idéer ska uppstå och omsättas till ny ekonomisk verksamhet och tillväxt.

Även inom det offentliga är innovation och intraprenörskap centrala utvecklingskrafter. Ett exempel på organisation för forskning och innovation är Jönköping Academy som drivs i samverkan mellan Jönköping University, Region Jönköpings Län samt kommunerna i Jönköpings län. Verksamheten syftar till att främja hälsa och välfärd genom att ta fram och nyttiggöra kunskap om förbättring och ledarskap inom vård och omsorg. Inte minst för tjänsteutvecklingen är det centralt med innovationsmiljöer inom offentliga verksamheter.

Utmaningar som kräver innovativa lösningar

Klimatförändringar, demografiska förändringar, en föränderlig världsekonomi och stigande sjukvårdskostnader är några av de utmaningar som vårt samhälle står inför idag och framöver. Företag ställs inför utmaningar på en internationell arena och utsätts för allt hårdare konkurrens från hela världen. De traditionella lösningarna möter inte denna utveckling utan nya lösningar behövs och kunskap och innovation är nyckeln till framgång.

Samtidigt som innovation är en framgångsfaktor för att uppnå de övergripande målen i den regionala utvecklingsstrategin är länets näringslivs investeringsgrad inom forskning och utveckling låg, under snittet för riket. OECD identifierar detta som ett viktigt utvecklingsområde för att stärka länets konkurrenskraft. Nordiska ministerrådet konstaterar att länet ligger efter när det gäller eko-innovation och visar på betydelsen av utveckling inom bioekonomi och eko-innovation för ett långsiktigt hållbart och framgångsrikt näringsliv. Ett gott innovationsklimat förutsätter en nära samverkan mellan näringsliv, offentlig sektor, akademi och civilsamhälle för att identifiera behov, utmaningar och lösningar. Strukturer för samverkan finns som fungerar väl i det innovationsfrämjande

stödsystemet och länet har ett regionalt innovationssystem som är förankrat i länets alla kommuner.

Utmaningar för Jönköpings län är bland annat ett lågt kunskapsinnehåll i det som produceras och glesa geografiska strukturer. Utvecklingen globalt går mot mer komplexa produkter med ett alltmer högteknologiskt innehåll. De glesa strukturerna behöver kompenseras med mötesplatser som stimulerar utbyte av kunskaper, kompetenser, egenskaper och erfarenheter mellan olika branscher och sektorer, i syfte att stimulera innovation och nya lösningar.

Styrkor som behöver uppmärksammas och utvecklas vidare är en industriell och entreprenöriell tradition med internationell lyskraft och en expansiv högskola vars samverkan med det omgivande samhället är framstående och som har en omfattande och framgångsrik internationalisering. Utvecklingsförmågan inom hälso- och sjukvården är uppmärksammas och det finns en internationell efterfrågan på den tjänste- och processinnovationsutveckling som utvecklats i Region Jönköpings län.

En förutsättning för att lyckas hänga med i den snabba utvecklingen där innovationer och nya lösningar är avgörande för en fortsatt konkurrenskraft och attraktivitet för länet måste Jönköpings län fokusera på smart specialisering. Det handlar om att samla aktörer i regionen och skapa ett tydligt fokus kring vilka styrkeområden länet har och utgå ifrån dessa för fortsatt utveckling och innovation. Innovationsklimatet gynnas av att det finns en branschöverskridande samverkan.

Jönköpings län ska vara en plats där det är enkelt att förverkliga sina idéer, oavsett kön, bakgrund och individuella förutsättningar. Den miljödrivna näringslivsutvecklingen behöver fokuseras och de gröna näringarna har potential att genom innovation få en avgörande betydelse för samhällets omställning till en biobaserad, cirkulär och klimatanpassad ekonomi.

Region Jönköpings län har antagit en innovationsstrategi med tre insatsområden: ”Attityder för innovation”, ”Samverkan för innovation” samt ”Effektiva processer för innovation”.

Smart specialisering

Samtidigt som länet har många utmaningar finns också många styrkor. Dessa kan utvecklas vidare för att bli ännu starkare och genom synergieffekter bidra till en långsiktigt hållbar utveckling och tillväxt.

Historiskt har Jönköpings län haft en stark industri som utgjort en stor del av det lokala näringslivet

och arbetsmarknaden. Industrin är fortsatt en viktig faktor för länet och industrins utveckling är av yttersta vikt för en fortsatt konkurrenskraftig position när det kommer till såväl nationell som internationell handel. En utmaning ligger i att locka till sig rätt kompetens. Industrieföretagen har idag svårt att nyanställa och det påverkar produktionen negativt. En ändrad attityd till industrin är av yttersta vikt för att locka nästa generations medarbetare.

En stark entreprenörsanda har varit och är fortfarande starkt förknippat med Jönköpings län. Det är en styrka för länet med den nyföretagaranda, tillväxtvilja och det engagemang som finns.

Samtidigt behöver entreprenörer och företagare få rätt förutsättningar att lyckas med sina idéer och innovationer. Att fortsätta underlätta för företagare att införliva sina mål förutsätter en fortsatt utveckling mot ett öppet och jämlikt innovationsklimat i hela länet.

Inom EU fokuseras nu inom allt fler områden på regionernas smarta specialiseringsstrategier.

I strategierna har regionerna identifierat dels de områden där länet redan upplever sig som världsledande och har fortsatt framtida potential och dels de områden där länet har en relativ konkurrensfördel jämfört med andra regioner och ambitionen att bli globalt konkurrenskraftigt. Dessa områden utgör tillsammans områdena för smart specialisering. Områdena ska ha potential att byggas på med närliggande branscher/näringar i en smart diversifiering/kluster som bidrar till länet/regionens utveckling och tillväxt över tid.

Under våren 2018 har en process pågått för att identifiera de områden som kan utgöra smart specialisering i Jönköpings län. De sex områden som identifierats är:

1. Smart industri/kunskapsintensiva tillverkningsföretag
2. E-handel och logistik
3. Skogsnäring och träförädling
4. Besöksnäring
5. Livsmedel och livsmedelsförädling
6. Tjänstedesign

Dessa sex områden är de som, genom klusterutveckling och diversifiering, ska utveckla Jönköpings län till den fjärde tillväxtregionen 2035. Perspektiven på denna utveckling ska vara *jämställt, smart och hållbart*.

OECD har även undersökt vilka områden de ser har potential att utgöra smart specialisering i

Jönköpings län och deras bedömning är att en integration av skogsnäringen, miljöperspektivet och livsmedelsproduktionen utgör länets starkaste utvecklingspotential. De konstaterar också att turismen ökar mest i Jönköping och den innebär en potential för länets utveckling.

3.3.7 Sammanfattning innovation och företagande

Jönköpings län ska ha en attraktiv arbetsmarknad och ett hållbart arbetsliv, där alla har möjlighet att vara delaktiga på likvärdiga villkor oavsett kön, bakgrund eller individuella förutsättningar. Ett näringsliv där människors olika kompetenser är ovärderliga resurser och där tillgången på arbetskraft med rätt kompetens är tryggad. Där goda förutsättningar för nyföretagande, en mångfald av specialiserade tjänster och tillgång på välutbildad arbetskraft driver på tillväxt och utveckling. Ett varierat och breddat näringsliv skapar sysselsättning, stimulerar till inflyttning och bidrar till goda ekonomiska förutsättningar för en fungerande samhällssektor i hela länet. En stärkt kulturell och kreativ sektor, förstärkta gröna näringar, stärkt turism och besöksnäring, fortsatt utveckling av tjänstesektorn med betoning på kunskapsintensiva företag och ett stärkt nyföretagande är således viktiga förutsättningar för att Jönköpings län ska kunna fortsätta växa och utvecklas.

Jönköpings län tappar när det gäller regional potential i Norden från plats 30 år 2015 till plats 35 år 2017.⁵⁸ Även om länets potential när det gäller arbetsmarknad, tack vare den låga arbetslösheten, och demografiskt, tack vare flyktinginvandringen, har stärkts något tappar länet ordentligt i ekonomisk potential. Ekonomiskt ligger länet på svaga 120 poäng, jämfört med Stockholms topplacering om 300 poäng.

Faktorer som bidrar till den negativa utvecklingen i tillväxtpotential i länet (enligt State of the Nordic region 2018) är att Jönköpings län, relativt sett har:

- en långsam bredbandsutbyggnad,
- en hög dödlighet i kroniska sjukdomar,
- många invånare som behöver socialbidrag,
- många invånare som ligger i riskzonen för fattigdom,
- en låg kulturkonsumtion per invånare,
- en låg kunskapsintensitet i produktion och innovation,
- en låg nivå när det gäller affärsdriven näringslivsutveckling,

⁵⁸ State of the Nordic region 2018, Nordiska ministerrådet

- en låg investeringstakt när det gäller Green Tech (bioekonomi och eko-innovation),
- en relativt låg biogasproduktion,
- en låg andel direktinvesteringar,

samtidigt som länet på plussidan har en relativt hög skogsavverkning.

En av de viktigaste faktorerna för regionerna att jobba med enligt EU:s strategi 2020 och den nationella strategin 2020 är omställningen till ett mer kunskapsintensivt och hållbarhetsdrivet näringsliv och innovationssystem. Inom detta område är Jönköpings län relativt sett svagare än de omgivande länen och Sverige i snitt⁵⁹ med en blygsam ökning om 0,1-2 % sedan 2007. Detta kan jämföras med Kronobergs län som under samma period ökat med mer än 6,1 %. För att nå målet att bli den fjärde tillväxtregionen behövs alltså omfattande och genomgripande insatser inom området.

Miljödriven näringslivsutveckling och energifrågor är nödvändiga fokusområden för länets utveckling. För att möta klimat-, miljö- och energiutmaningarna och samtidigt främja ett konkurrenskraftigt näringsliv krävs det förändringar i näringslivet. Det krävs såväl strukturella förändringar som en övergång till förnyelsebara resurser. Genom att hållbart nyttja landsbygdens biologiska resurser kan en biobaserad samhällsekonomi utvecklas som alternativ till en fossilbaserad ekonomi.

I OECD rapporten görs en liknande analys och behovet av att öka kunskapsinnehållet i produktion och innovation understryks. OECD konstaterar också att Jönköpings län saknar IT-kuster vilket driver utvecklingen i andra län.

Klimat-, miljö- och energiutmaningarna utgör en drivkraft för teknik-, varu- och tjänsteutvecklingen i alla branscher och därmed en miljödriven

näringslivsutveckling. Med tanke på den låga utvecklingstakten inom området i länet krävs en kraftsamling inom den affärsdrivna miljöutvecklingen då den utgör en stor potential och tillväxtpotentialen bedöms hög i de regioner som leder utvecklingen.

Affärsmöjligheter skapas för länets företag i och med den växande globala efterfrågan på hållbara och resurseffektiva varor och tjänster samt på förnybar energi och produktion med låga utsläpp till luft, mark och vatten. För att styra mot en hållbar ekonomi krävs affärsmodeller, system och metoder som främjar förändrad och förbättrad teknik och ekosystemförvaltning, förnybara energikällor och förbättrade kretsloppsflöden. Konsumtionsmönstren av varor och tjänster måste påverkas för att dessa ska orsaka så små miljö- och hälsoproblem som möjligt över tid.

Den åldrande befolkningen skapar också möjligheter i form av att nya produkter, tjänster och innovationer krävs och efterfrågas. Digitalisering och robotisering skapar nya sätt att möta medborgare och patienter vilket skapar förutsättningar för tjänsteutveckling inom vård- och välfärdstjänster. Bredband i hemmen erbjuder också nya sätt att stödja och serva invånarna. Region Jönköpings län ligger i framkant inom tjänsteutvecklingen inom vård- och välfärdstjänster och har potential att ytterligare stärka och utveckla området från en stark position.

För att stödja och säkerställa länets utveckling mot den fjärde tillväxtregionen koncentreras det regionala tillväxt- och utvecklingsarbetet inom området "näringsliv och innovation" på digitalisering, områdena för smart specialisering, innovation samt en affärsdriven miljöutveckling mot en cirkulär och biobaserad ekonomi.

⁵⁹ Sverige leder utveckling i Europa tillsammans med Tyskland, Storbritannien, Danmark och Finland

3.4 Kompetensförsörjning och arbetsmarknad

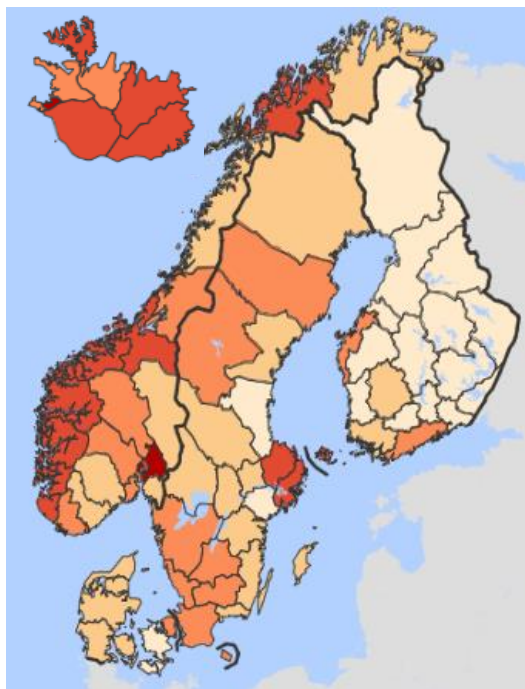
Jönköpings län har 2018 en hög andel sysselsatta i relation till övriga riket. Främst handlar det om sysselsättning inom tillverkningsindustrin. I allt högre takt i och med teknikens och digitaliseringens framväxt ställs högre krav på effektivisering, kvalificerad kompetens och innovation. Många jobb som idag utförs av människor kommer i framtiden att skötas av robotar, detta kräver en förändring i kompetensförsörjningen i länet. En högre efterfrågan på högutbildad arbetskraft blir en given följd av den här utvecklingen och företagen vittnar redan om den stora utmaningen i att hitta rätt kompetens. Länet står därför inför stora utmaningar inom kompetensförsörjningen som riskerar att begränsa länets utvecklingsmöjligheter. Behovet av en höjd utbildningsnivå är påtaglig och en av de största utmaningar som länet har framför sig.

Ytterligare en stor utmaning för länet är arbetskraftsförsörjningen. Den brist på arbetskraft som ses kommer att bli än värre i framtiden i takt med urbanisering och den demografiska utvecklingen. För att motverka arbetskraftsbrist och förbättra matchningen behöver hela arbetskraftens potential tas tillvara. Potential hos grupper och människor som idag står utanför arbetsmarknaden behöver tas tillvara och förutsättningar behöver skapas för att fler ska kunna jobba högre upp i åldrarna. Attraktivitetsskapande faktorer som en god och modern arbetsmiljö, jämlikhet, jämställdhet, inkludering, inflytande och delaktighet samt tillitsbaserad styrning behöver utvecklas och i framtiden utgöra en del av Jönköpings läns varumärke.

Den demografiska utvecklingen gör att tillgången till arbetskraft i länet riskerar att minska under överskådlig tid samtidigt som tillgången till kunskap och kompetens i bred bemärkelse är en central konkurrensfaktor för länet i den globala kunskapsekonomin. För att vända denna utmaning till en styrka behöver alla invånares kompetens ses, tillvaratas och utvecklas för att kunna främja företagande, entreprenörskap, utveckla nya varor, tjänster, affärssystem och tekniska lösningar. Tillgång till relevant kompetens är en förutsättning för fortsatt utveckling av näringsliv och offentlig verksamhet i länet.

3.4.1 Arbetsmarknadspotential

I ”State of the Nordic Region 2018” har länets potential när det gäller arbetsmarknad förbättrats något sedan den förra mätningen 2015 och ligger 2018 på 160 av 300 möjliga poäng. Det beror till stor del på sysselsättningsgraden.

Figur: Arbetsmarknadspotential 2018, ju mörkare färg desto högre potential

Sysselsättning och arbetskraftsbrist

Sysselsättningsgraden har ökat från, med Europeiska mått mätt, höga nivåer och den inhemskt födda befolkningen har enligt arbetsförmedlingen full sysselsättning och sysselsättningstillväxten drivs av flyktinginvandringen. När det gäller sysselsättningen totalt har länet en av de högsta nivåerna i landet. Trots det är variationen stor inom länet. Tranås och Nässjö kommuner har en något lägre sysselsättning, medan Aneby, Vaggeryd och Habo har en mycket hög sysselsättningsgrad.

Näringsliv och offentliga verksamheter redovisar i hög grad arbetskraftsbrist⁶⁰ och matchningen mellan de personer som står utanför arbetsmarknaden och de efterfrågade kompetenserna är låg. Samtidigt finns det ingen outnyttjad arbetskraftsreserv att tillgå utan lösningar behöver skapas genom att fullt ut använda den arbetskraft som finns och i än högre grad se alla människors potential, inklusive unga, personer med kort utbildningsbakgrund, personer med funktionshinder, personer som ännu inte behärskar svenska fullt ut och personer som passerat 67 år. Parallellt med detta behöver nya lösningar skapas genom automatisering och robotisering av tillämpliga delar av industrin och digitalisering av möjliga välfärdstjänster.

Länets sysselsättningsprofil skiljer sig fortfarande i hög grad från övriga landets med en relativt hög andel som arbetar inom industrin och transportsektorn och en relativt låg andel som arbetar inom tjänstenäringarna, bygg, turism och offentlig sektor.

Länets samtliga kommuner klassas som industrikommuner med viss variation av profilen, vilket bidrar till en, relativt andra regioners, något snävare arbetsmarknad.

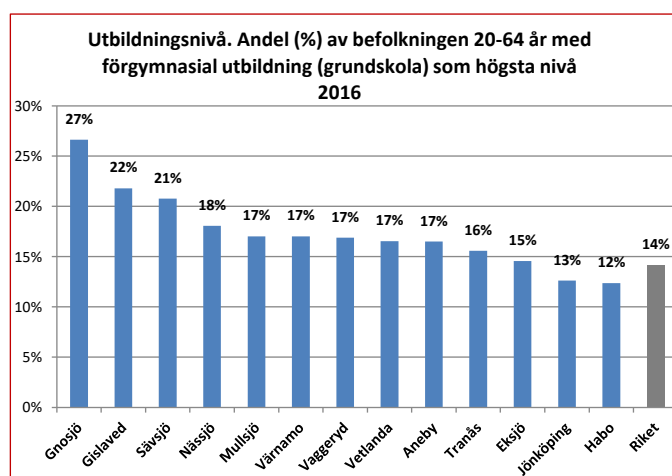
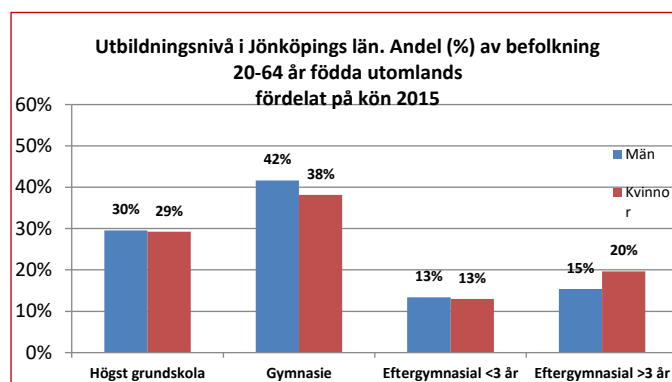
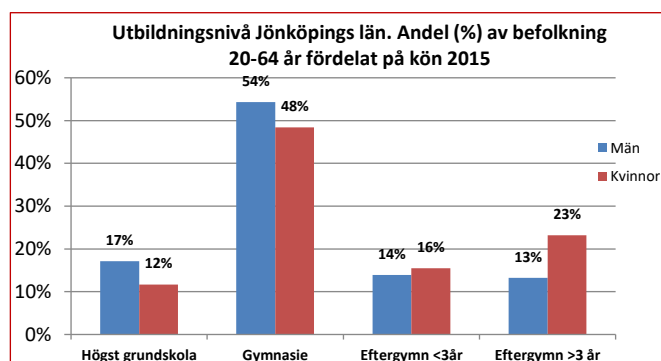
Ungdomsarbetslösheten har minskat de senaste åren i länet. Bortsett från gruppen utlandsfödda kvinnor med kort utbildningsbakgrund är gruppen unga män på landsbygden som lämnar skolan tidigt den grupp som har svårast att etablera sig på arbetsmarknaden. Överlag är skolavhopp en riskfaktor för utanförskap.

3.4.2 Kompetensnivå

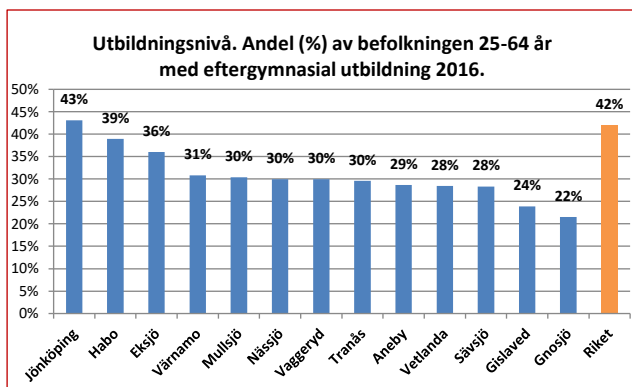
Länet präglas av ett stort yrkeskunnande och en stolt industriantverkstradition, det som benämns informell kompetens. Den formella kompetensnivån i länet är dock relativt låg. Gnosjö är den kommun i landet med högst andel av den arbetsföra befolkningen som har grundskola som högsta utbildningsnivå. Även Gislaved hör till de kommunerna med högst andel lågutbildade.

Sverige har relativt sett en låg andel invånare som har grundskolan som sin högsta formella kompetensnivå. Det finns också en stark korrelation - nationellt sett – mellan kort utbildningsbakgrund och arbetslöshet. Där är Gnosjö och Gislaveds kommuner idag undantag, för i dessa kommuner gäller inte det sambandet. I takt med näringslivets strukturomvandling och automatisering bedöms

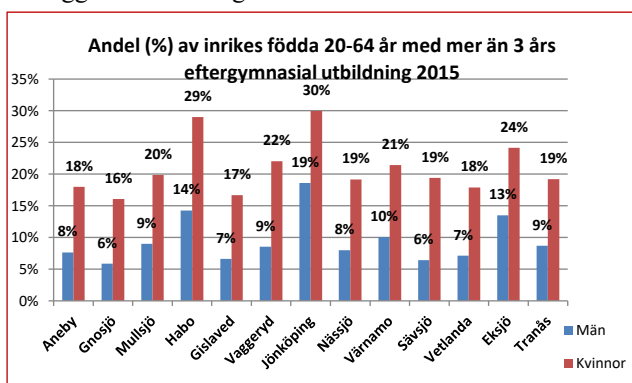
behovet av höjd formell kompetensnivå gälla hela länet.

⁶⁰ De har haft ett behov av att rekrytera, försökt och misslyckats, vilket påverkar verksamheten negativt.

Länets andel invånare med eftergymnasial utbildning är även den relativt låg, bland de lägsta i landet. Återigen är variationen inom länet stor med högst andel i Jönköpings kommun följt av Habo kommun medan Gislaved och Gnosjö kommuner ligger bland de lägre i landet.

Noteras bör att kvinnorna i länet satsar på en mer än treårig eftergymnasial utbildning i mer än dubbelt så hög utsträckning jämfört med männen. Insatser för att stimulera männen att välja längre akademiska utbildningar måste göras och analyser av vad som händer med ett samhälle när kvinnors utbildningsdominans blir så stor behöver göras.

Högre utbildnings urbaniserande effekt

Det finns en inneboende konflikt i behovet av högutbildad arbetskraft, urbanisering och otillräcklig tillgång till utbildning på högskolenivå inom länet. Högre utbildning har en urbaniserande effekt, inte minst för att unga ofta måste flytta till en högskole- eller universitetsort för utbildningen där de sedan hinner etablera sig. Forskning visar att om denna grupp skaffar barn relativt direkt efter avslutade studier flyttar de i högre grad tillbaka till länet medan om de inte väljer att bilda familj direkt efter studierna i hög grad stannar kvar även efter studierna.

Högre utbildnings urbanisering drivs också av att människor söker arbeten som matchar utbildningen och så länge länets näringslivsstruktur och kraven på formell kompetens inte ändras kommer länets attraktivitet för personer med en längre eftergymnasial utbildning att påverkas av det. Utifrån bilden av mäns och kvinnors utbildningspreferenser i länet finns det en risk för

att kvinnor söker sig till arbetsmarknader som matchar deras kompetensprofil och männen i högre grad stannar kvar länet.

I takt med att näringslivsstrukturen förändras kommer efterfrågan på arbetskraft inom nya yrkeskategorier att uppstå, vilket ytterligare betonar individens behov av kompetensutveckling, livslångt lärande och förmåga till omställning. Det ställer också krav på utbildningssektorn att kunna möta snabbt skiftande utbildningsbehov och anpassa insatser individuellt för att länet ska kunna nyttja dels den potential som står utanför arbetsmarknaden men också digitaliseringens möjligheter.

Högre utbildnings urbaniserande effekt är både en möjlighet och en utmaning. Med ett näringsliv som i högre grad efterfrågar eftergymnasiala kompetenser kommer länets attraktivitet att öka för personer med den kompetensprofilen, en jämställd arbetsmarknad underlättas och näringslivets utveckling stöds. Attraktiva miljöer för barn och barnfamiljer kan stödja den utvecklingen, liksom fler möjligheter till högre utbildning i länet – inom yrkeshögskolan, på högskolan och på länets lärcentra.

3.4.3 Tillgång till arbetskraft

Då arbetskraftsbristen är stor 2018 och utifrån den demografiska profilen kommer bli ännu större inom en 15 årsperiod kommer förmågan att ta tillvara på hela arbetskraftens kompetens, kreativitet och erfarenhet oavsett bakgrund, kön, härkomst, ålder eller boendeort att vara helt avgörande för länets långsiktiga tillväxt och utveckling. Det är också avgörande för att säkra välfärden och den sociala sammanhållningen i hela länet. Arbetet med matchning utifrån det utbud och den efterfrågan som finns i länet kommer bli centralt.

Grupper som står utanför arbetsmarknaden idag är i huvudsak unga som av olika skäl inte avslutat gymnasiet, nyanlända som ännu inte pratar svenska, utlandsfödda kvinnor med kort utbildningsbakgrund, personer som socialt slagits ut av något skäl och personer med en funktionsnedsättning som påverkar arbetsförmågan på något sätt. Bland den inhemskt födda befolkningen bedömer Arbetsförmedlingen att det råder full sysselsättning i länet. För att klara arbetskraftsförsörjningen behöver alla människor i länet få en plats på arbetsmarknaden och därutöver behöver länet ett betydande tillskott på arbetskraft. Insatser som attraherar människor att flytta till länet – från andra delar av landet eller från utlandet - är därför av stor betydelse.

För ungas tillträde till arbetsmarknaden är det av största vikt att de fullföljer utbildningen på ett nationellt program i gymnasieskolan.

Matchning

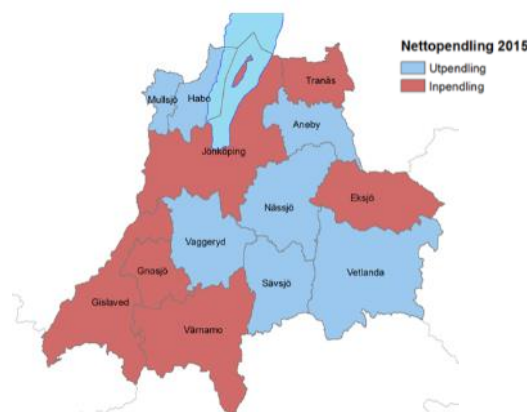
En akut utmaning är att arbetsmarknadens kompetensbehov och kompetensen hos de som står till arbetsmarknadens förfogande inte matchar. Samtidigt innebär grupperna som idag står utanför arbetsmarknaden, tillsammans med invandringen, ett nödvändigt tillskott till arbetsmarknaden då arbetskraftsbristen fortsätter stiga i de flesta branscher i länet. Arbetskraftsbristen uppgick i december 2017 enligt Arbetsförmedlingen till: ca 40 procent inom industrin, den privata tjänstesektorn och IT-sektorn, drygt 50 procent inom byggbranschen, bland transportföretagen samt inom finansiell verksamhet och företagstjänster, 60 procent inom hotell- och restaurang och 75 procent inom offentlig sektor, (framförallt utbildning) vilket hämmar tillväxten i länet⁶¹.

Könsmärkta yrkesval en utmaning

En stor utmaning för Jönköpings län är de könsmärkta utbildnings- och yrkesvalen bland kvinnor och män i länet. Kvinnor och män måste uppmuntras att göra mer icke-traditionella yrkes- och utbildningsval för att länet ska kunna komma ifrån den könssegregerade arbetsmarknaden och bli mer jämställt. Fler män måste se möjligheterna med högre utbildning och de högt utbildade kvinnorna måste uppmuntras till att stanna kvar i eller återvända till länet efter avslutade studier. De könsmärkta näringarna i länet, så som bland annat industri och vård- och omsorg, måste brytas genom att länet arbetar för att uppmuntra både kvinnor och män att göra otraditionella och normbrytande yrkesval. Detta bidrar även med större flexibilitet och rörlighet på arbetsmarknaden som gynnar näringslivet och behovet av en säkrad kompetensförsörjning och arbetskraft med högre utbildning.

Pendling

De flesta människor i Jönköpings län arbetar i närheten av sin bostadsort och möjligheten att röra sig mellan orter i länet och inom de funktionella arbetsmarknadsregionerna, som ofta sträcker sig utanför länsgränserna, med allmänna kommunikationsmöjligheter är i flera fall begränsad. Arbetspendlingen är även ojämnt uppdelad mellan kvinnor och män, då män pendlar mer än kvinnor både in och ut över kommun- och länsgränsen.

Jönköpings kommun har den största nettoinpendlingen med 4079 fler personer som pendlar in än som pendlar ut och Habo har den största nettoutpendlingen med 1792 fler personer som pendlar ut än in. (Källa SCB).

Förutom arbetsmarknadsregionerna inom länet finns det flera funktionella arbetsmarknadsregioner som sträcker sig in i angränsande län med en betydande dagpendling. Exempel på dessa är regionen Tranås, Åreby, Linköping och Ydre, Vetlanda, Sävsjö och Växjö, Gislaved, Tranemo och Hylte, samt Habo, Mjölby, Tidaholm, Hjo och Falköping. Ett långsiktigt mål bör vara att underlätta för en större andel av dessa pendlare att åka med kollektiva transporter.

3.4.4 Utbildning

Snabba förändringar i omvärlden gör att det blir allt viktigare med ny eller förbättrad kunskap. Det ställer i sin tur krav på en väl utbyggd utbildningsverksamhet med både bredd, djup och kvalitet. Tillgången till utbildning är viktig för människors utveckling och välmående, men också för hela länets utveckling. I Jönköpings län finns kommunal grund- och gymnasieskola, eftergymnasial utbildning på Jönköping University, länets folkhögskolor, kommunala vuxenutbildningar och yrkeshögskolor. Dessutom erbjuder studieförbund och utbildningsanordnare

⁶¹ Prognos för arbetsmarknad 2018, Arbetsmarknadsutsikter hösten 2017 Jönköpings län, Arbetsförmedlingen

både längre utbildningar och kortare kurser. Länet ska ha ett jämlikt utbildningssystem där alla, oavsett kön, bakgrund och individuella förutsättningar, har tillgång till utbildning, kompetensutveckling och fortbildning.

Utbildningssystemet ska också vara en grund för social inkludering och integration. Jönköpings län har nio folkhögskolor som erbjuder både förberedande kurser som hela program. Att säkerställa en god jämlik tillgång på utbildning på flera nivåer säkerställer också att vi möjliggör för en god integration och tillvaratagande av viktig kompetens i länet. Alla människor ska ha rätt till goda förutsättningar för lärande och arbete i Jönköpings län.

Formell utbildning

Det formella utbildningssystemet innefattar de delar av skolsystemet som ger ”formella meriter” som grundskolan, gymnasiet, yrkeshögskolan och högskola/universitet.

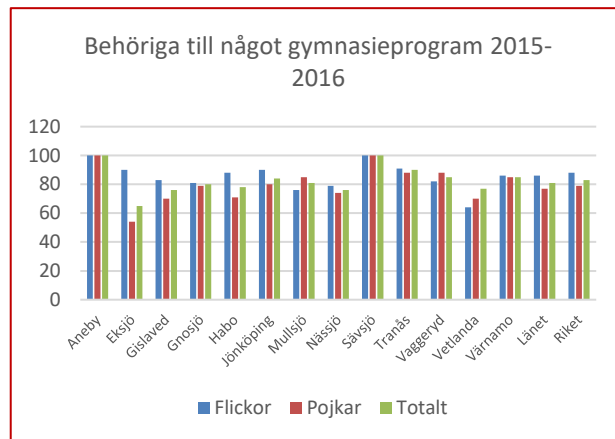
Gymnasieutbildning

Länets kommuner erbjuder gymnasieutbildning själva eller i samverkan med andra kommuner. Under maj 2018 ställde sig det primärkommunala samverkansorganet positiva till en utredning av länsövergripande gymnasiesamverkan i hela Jönköpings län.

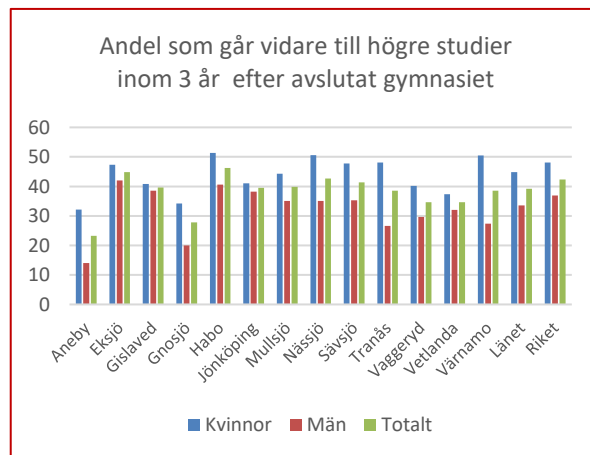
Gymnasieskolan har 18 nationella gymnasieprogram: sex högskoleförberedande program och 12 yrkesprogram. Det finns också sex riksrekryterande gymnasieprogram och fem introduktionsprogram. Till gymnasieskolan söker eleverna med sina betyg från grundskolan.

Behörigheten till gymnasiet från grundskolan varierar stort mellan länets kommuner. Andelen elever som är godkända till något gymnasieprogram är 83 procent i riket och 81 procent i länet. Aneby och Sävsjö har 100 procentiga utfall totalt under läsåret 2015-2016 medan Eksjö, Vetlanda, Nässjö och Habo kommuner ligger lägst. Skillnaderna mellan flickor och pojkar är fortsatt stora nationellt så väl som i länet där pojkars resultat ligger 10 procent lägre än flickors resultat.

Inom länet skiljer sig resultatet däremot. Jämställda resultat ses i Aneby, Sävsjö, Gnosjö, Värnamo och Tranås. Jönköping och Nässjö ligger i närheten av det nationella snittet. Mullsjö och Vetlanda avviker från den nationella trenden med ca 10 *högre andel pojkar* som är behöriga till något gymnasieprogram. Eksjö, Habo och Gislaved avviker från den nationella trenden genom att *flickor i betydligt högre grad* är behöriga till något gymnasieprogram.

Att avsluta ett nationellt gymnasieprogram är närmast en förutsättning för att etablera sig på arbetsmarknaden idag. Tidiga insatser för att möta unga elevers individuella behov, förutsättningar och önskemål för en optimal lärandesituation är av största betydelse för såväl individen - på kort och lång sikt - som samhällsekonomiskt. Att pojkar och flickor i lika hög grad får förutsättningar att lära, utvecklas och klara av skolan är centralt i arbetet för social inkludering, jämställdhet och för länets långsiktiga tillväxt och utveckling.

När det gäller att gå vidare till högre studier efter avslutat gymnasium mäts resultatet efter tre år. I riket går 42,4 procent av de unga vidare till högre studier inom tre år. Unga kvinnor läser vidare i betydligt högre utsträckning, närmare 50 procent av kvinnorna läser vidare medan bara en dryg tredjedel av de unga männen gör det.

Länssnittet ligger under det nationella med 39,2 procent av länets unga som läser vidare inom tre år. I Eksjö kommun är andelen störst och skillnaderna mellan kvinnor och män är relativt små. Habo och Nässjö ligger också över det nationella snittet men medan Habos skillnader mellan flickor och pojkar ligger kvar på ungefär samma nivå, väljer kvinnor i Nässjö i betydligt högre grad att läsa vidare jämfört med de unga männen.

Även Sävsjö ligger i närheten av det nationella snittet totalt och det gör även könsfördelningen vid högre studier inom tre år efter avslutat gymnasium. Aneby, Gnosjö, Vaggeryd och Vetlanda ligger lägst. I Aneby läser bara en dryg femtedel av ungdomarna totalt vidare samtidigt som kvinnorna gör det i mer än dubbelt så hög utsträckning som männen.

Region Jönköpings län är på uppdrag av kommunerna huvudman för Naturbruksgymnasierna i länet. Dessa har en nyckelroll när det gäller ökad självförsörjningsgrad och en långsiktigt hållbar livsmedelsproduktion i länet.

Yrkeshögskoleutbildning (YH)

Yrkeshögskoleutbildningarna har nu etablerat sig som utbildningsform efter övergången från kvalificerade yrkesutbildningar (KY) 2009-2013. Utbildningarna är 1-3 år långa och genomförs i mycket nära samarbete med näringslivet som ska uppleva både en konkret efterfrågan och ett konkret behov av den aktuella kompetensen för att en utbildning ska få starta. 2017 pågick 1965 utbildningsomgångar i länet, varav 768 startade under 2017. Totalt fanns 21 600 platser och 34 nya utbildningar startade. Jönköpings län hade 4130 yrkeshögskoleplatser 2017, vilket betyder att länet är yrkeshögskoletätast i landet.

Att Jönköpings län ligger i topp vad gäller antalet platser per invånare inom yrkeshögskoleutbildningar, är något som ska ses som en styrka och som kan bidra till att höja kompetensen och motverka matchningsproblematiken på arbetsmarknaden. Yrkeshögskoleutbildningar leder i stor utsträckning till att människor får jobb. Att det finns många utbildningsplatser i länet är också viktigt för att ta tillvara på våra nyanlända länsinvånares kompetens. Genom validering av kunskap skapar vi vägar in på arbetsmarknaden.

På kort och medellång sikt bedöms behovet av yrkeshögskoleutbildningar vara fortsatt mycket stort inom länet.

Högskoleutbildning

Högskolan hade totalt 301 000 platser i landet hösten 2018 och till dem kom det in 360 152 anmälningar, vilket innebär ett minskande söktryck för fjärde året i rad. 224 460 av dessa var kvinnor och 135 692 var män vilket betyder att 65 % fler kvinnor sökte till högskolan jämfört med männen.

Till Jönköping University sökte 23 513 personer från 131 länder, av dem sökte 6446 personer Jönköping University i första hand. Jönköping University består av de fyra fackhögskolorna Hälsohögskolan, Högskolan för lärande och kommunikation, Jönköping International Business School och Tekniska högskolan. Jönköping University erbjuder en stor bredd med ungefär 80 olika högskoleprogram/inriktningar för de totalt 11000 studenterna. Ca 2000 av dessa är internationella studenter. Skolan har en stark internationell prägel och samverkan med länets företag är stor.

På medellång och lång sikt kommer behovet av längre högskoleutbildningar att öka. Att Jönköping University får tillräckligt med utbildningsplatser inom för länet, det offentliga och länets företag kritiska utbildningsområden är av stor betydelse för att långsiktigt försörja länet med relevant arbetskraft - både inom offentliga och privata näringar - och för att höja den formella kompetensnivån i länet.

Därutöver behöver länets lärcentra fortsätta arbetet med att attrahera distansutbildningar från andra högskolor och universitet till länet som kan komplettera utbudet vid Jönköping University. Aktörer som Jönköping Academy kan utvecklas vidare för att ytterligare stödja länets långsiktiga behov av kompetensförsörjning.

Informell och oformell utbildning

Informell utbildning sker utanför det formella utbildningssystemet men kan på många sätt vara minst lika viktig och hålla en lika hög kvalitet. Många medarbetare inom länets näringsliv har börjat arbeta tidigt och utvecklat sig genom sitt jobb och på så sätt tillägnat sig en unik, attraktiv och för företaget nödvändig kompetens – den räknas dock inte som formell kompetens. Samtidigt som den formella kompetensnivån i Jönköpings län är relativt låg är den informella kompetensnivån i stora delar hög. Informell utbildning kan handla om utbildning inom exempelvis folkhögskolan, branschorganisationers utbildningar, internutbildningar och uppdragsutbildningar på olika nivåer. Oformell utbildning kan till exempel vara utvecklade kurser på ett studieförbund⁶², kompetens som tillägnas genom föreningsliv och personlig utveckling inom olika områden. Oavsett hur och var individen lär och utvecklas bidrar det till individens kompetens och förmåga att utvecklas privat såväl som inom arbetslivet.

⁶² Ibland talas när det gäller studieförbund om oformell kompetens.

Folkbildning

Den starka folkbildningstraditionen som finns i Jönköpings län är en viktig faktor när det kommer till bland annat livsmiljö, trivsel och attraktivitet. Jönköpings län har den största folkhögskoleverksamheten mätt i antal deltagarveckor i långa kurser. Folkbildningen och folkhögskolorna bidrar med delaktighet och inkludering av personer med kort utbildning, funktionsvariationer och nyanlända. Det är en viktig resurs för att inkludera och möjliggöra en god livsmiljö och livslångt lärande för alla, oavsett kön, bakgrund eller individuella förutsättningar.

3.4.5 Forskning

Som nämnts tidigare läggs relativt lite resurser på forskning i länet. För att stimulera innovation och höja kunskapsnivån i länets produkter och produktion är forskningen av avgörande betydelse. Region Jönköpings län och Jönköpings University arbetar tillsammans för att stärka forskningsfinansieringen för högskolan. Under 2017 invigdes den nya forsknings- och utbildningsmiljön inom kunskapsintensiv produktframtagning (SPARK). Den ska bidra till att utveckla länets och Sveriges tillverkningsföretag mot mer kunskapsintensiva produkter och processer.

I Jönköpings län sker mycket forskning i nära samarbete med näringsliv och samhällsaktörer. Det gör att den nya kunskapen sprids och snabbt stimulerar till nya idéer och innovationer. Ett län som är känt för att ligga långt framme inom forskning attraherar fler forskare, experter och specialister av olika lag. Jönköping University är en motor för länets utveckling genom den forskning som bedrivs.

Kreativ och innovativ forskning är också avgörande för att hålla en hög nivå på utbildningarna. Jönköping University är en viktig aktör för forskning inom till exempel hälsa, vård och socialt arbete, lärandets och kommunikationens villkor, entreprenörskap, ägande och förnyelse. Jönköping University samarbetar också med små och medelstora tillverkande företag samt närliggande tjänsteföretag vilket innebär möjligheter att i samverkan utveckla ett starkare kunskaps- och innovationssystem.

3.4.6 Livslångt lärande

Livslångt lärande är ett pedagogiskt begrepp som på 1990-talet ersatte begreppet livslång utbildning. Dagens snabbt föränderliga värld förutsätter att människor kontinuerligt ställer om sin kunskap och kompetens för att matcha arbetsmarknadens behov. Människor kan behöva byta inriktningar på sitt yrkesliv både tre och fyra gånger. Gemensamt för

de flesta yrken är att det som var aktuell kompetens igår inte nödvändigtvis är det i morgon.

Alla länsinvånare behöver därför utveckla sina färdigheter och kompetenser hela livet igenom, inte bara för att kunna utnyttja sin personliga potential och aktivt delta i samhället, utan också för att ha chans att lyckas på en arbetsmarknad i ständig förändring. Denna ständiga kompetensutveckling kallas det livslånga lärandet.

De kunskaper, färdigheter och kunnande som länets arbetskraft har spelar stor roll för innovationen inom länet, liksom för dess produktivitet och konkurrenskraft. Ökande internationalisering, snabba förändringar och ständig utveckling av ny teknik betyder att länsinvånarna inte bara måste se till att ha aktuella specifika yrkesrelaterade färdigheter, utan också att de har en allmän kompetens som gör att de kan anpassa sig till förändringar. En kompetent arbetstagare är också mer motiverad och trivs bättre på arbetsplatsen, vilket påverkar arbetsinsatsen i positiv riktning.

Möjligheterna att skaffa sig tillgång till information och tjänster förändras hela tiden. Ny kompetens krävs för att behärska den nya digitala världen, inte bara genom tekniska färdigheter, utan också genom djupare förståelse av de möjligheter, utmaningar och etiska frågor som den nya tekniken ger upphov till.

Hastiga förändringarna ställer krav på vår sociala sammanhållning. Risken är att många människor känner sig förbispungna och marginaliserade på grund av globaliseringen och den digitala revolutionen. Detta hotande främlingskap skapar behov av att stärka medborgarnas känsla av att vara en del av det demokratiska samhället. Dels måste medborgarna hålla sig informerade om och intressera sig för det samhälle de lever i, dels måste de delta aktivt i samhällslivet. Detta innebär att normerna för vilka kunskaper, färdigheter och kunnande som behövs måste förändras.

Mot denna bakgrund har Europarådet och Europaparlamentet antagit en europeisk referensram för nyckelkompetenser för livslångt lärande. I denna referensram kartläggs och fastställs vilka nyckelkompetenser medborgarna behöver för att kunna uppfylla sin personliga potential, för att integreras i samhället och på arbetsmarknaden och för att ta aktiv del i samhällslivet och lyckas på arbetsmarknaden i vårt kunskapsbaserade samhälle. Utbildningssystemet bör bidra till att utveckla sådan kompetens hos alla ungdomar, medan vuxen- och fortbildningssystemen bör ge alla vuxna verkliga möjligheter att lära sig och underhålla sådana färdigheter och kvalifikationer.

Kompetens definieras här som en kombination av kunskaper, färdigheter och attityder som är

anpassade till det aktuella området.

Nyckelkompetens är den kompetens som alla individer behöver för personlig utveckling, aktivt medborgarskap, social integration och sysselsättning.

Denna referensram omfattar åtta nyckelkompetenser:

1. Kommunikation på modersmålet
2. Kommunikation på främmande språk
3. Matematiskt kunnande och grundläggande vetenskaplig och teknisk kompetens
4. Digital kompetens
5. Lära att lära
6. Social och medborgerlig kompetens
7. Initiativförmåga och företaganda
8. Kulturell medvetenhet och kulturella uttrycksformer

Alla nyckelkompetenser anses lika viktiga, eftersom var och en av dem kan bidra till ett framgångsrikt liv i kunskapssamhället. Många av dessa kunskaper och färdigheter överlappar och kompletterar varandra och aspekter som är väsentliga på ett område stöder kompetensen på ett annat. Grundläggande kunskaper i språk, läs- och skrivkunskaper, matematiska färdigheter och kunskaper i informations- och kommunikationsteknik (IKT) är en viktig grund för lärande, och att "lära att lära" stöder allt lärande.

Det finns en rad teman som används i hela referensramen: kritiskt tänkande, kreativitet, initiativtagande, problemlösning, riskbedömning, beslutsfattande och konstruktiv hantering av känslor och som alla har en central roll när det gäller de åtta nyckelkompetenserna. Detta är kompetenser och förhållningssätt som människor behöver besitta för att vara attraktiva på arbetsmarknaden och hänga med i den snabba utvecklingen.

Högskolan i Jönköping är värddorganisation för Encell – ett nationellt kunskapscentrum för livslångt lärande som har i uppdrag att främja ett livslångt lärande som bidrar till tillväxt och rättvisa. Encell utgör en viktig resurs i utvecklingen av ett länsövergripande system som stödjer det livslånga lärandet.

Förutsättningar för livslångt lärande

Förutsättningarna för livslångt lärande behöver byggas dels hos individen men också i samhället och näringslivets strukturer. På det individuella planet behöver varje ung människa och varje vuxen som möter utbildningssystemets olika delar dels få

utveckla de faktiska nyckelkompetenser som krävs men också tränas i förhållningssätt, det personliga mästarskapet⁶³, kommunikation och de teman som är förutsättningar för det livslånga lärandet.

I arbetslivet behöver förutsättningarna stärkas för kontinuerlig fortbildning och kompetensutveckling inom både det informella, det oformella och det formella utbildningssystemet. Flexibiliteten när det gäller att läsa kurser eller gå utbildningar parallellt med arbete, föräldraledighet eller andra studier behöver utvecklas vidare. Samarbete mellan företag och utbildningssystemet behöver utvecklas och underlättas, inte minst när det gäller validering. Det formella utbildningssystemet behöver i ökad utsträckning erbjuda möjligheter till att sälja kurser, utbildningar och att anpassa utbildningsinsatser till företags behov.

Utbildningssystemet behöver sänka trösklarna för kontinuerlig utbildning genom hela livet, med vidareutveckling av flexibla lärförhållanden som är oberoende av tid, rum, form och tempo. Kommunernas lärcentra är viktiga resurser för att dels attrahera distansutbildningar till länet och des för att stödja individers och näringslivets behov av kompetensutveckling. Bibliotek, handledare och studie och yrkesvägledningen är viktiga resurser kopplade till lärcentrum som kan handleda och stödja individernas utveckling inom både nyckelkompetenserna och de teman som ingår i referensramen för livslångt lärande.

De områden inom livslångt lärande som behöver prioriteras för hela länet utifrån RUS-processen är systematisk kompetensutveckling och lärande i arbetslivet, ledarskap och mänskliga resurser, lärande och kunskapsöverföring mellan generationer, genus och jämställdhet, mångfald och inkludering, samt frågor om vuxnas lärande inom formell och icke-formell utbildning och validering.

3.4.7 Sammanfattning kompetensförsörjning och arbetsmarknad

Det traditionella näringslivet med fokus på industri och yrkesskicklighet samt en god tillgång på arbetstillfällen har bidragit till att högre utbildning inte prioriterats i länet.

Med länets utbildningssystem, där vuxenutbildningarna i de tretton kommunerna, anordnare för yrkeshögskoleutbildningar, Jönköping University och Region Jönköpings län nära samverkar skapas förutsättningar för att ändra

⁶³ Det kan handla om områden som självkunskap, känslor, attityder och mål

den bilden och skapa ännu bättre möjligheter för livslångt lärande och karriärbyten.

För att länets företag ska kunna hävda sig i den globala konkurrensen behöver länet en högre andel högutbildade som dessutom väljer att stanna kvar och arbeta i länet efter avslutade studier. Högre utbildning är redan - och kommer fortsätta att vara - en förutsättning för att säkra kompetensförsörjningen hos länets företag över tid.

Ett nära samarbete mellan arbetsliv, utbildning och forskning säkerställer att den kompetens som finns i länet kan tillvaratas och utvecklas. Det är när praktiken möter teorin som vi kan skapa livslångt lärande för länets invånare och samtidigt skapa ett attraktivt län att arbeta och bo i. Ett nära samarbete och samverkan möjliggör även att förändringar i efterfrågan på arbetskraft kan tillmötesgå av utbildningssystemet.

Sysselsättningsgraden är idag hög och tillsammans med arbetskraftsbrist inom de flesta näringar innebär det en utmaning för länet i den högkonjunktur som råder 2018. Graden av automatisering och robotisering i länet är relativt låg jämfört med andra industrilän och i takt med den strukturomvandling som länets industriföretag går igenom kommer behovet av högre formell kompetensnivå i form av högskoleutbildad arbetskraft att öka.

För att dels möta det stora behov av arbetskraft inom näringar som idag har arbetskraftsbrist som exempelvis tjänstenäringar och offentliga sektorn och samtidigt motverka en omfattande arbetslöshet bland personer med låg formell utbildningsbakgrund behövs omfattande insatser göras för att lyfta den formella kompetensnivån i hela länet. Det behöver göras på kort, medellång och lång sikt. Insatser behöver startas i nära samarbete med länets företag, utbildningsarrangörer och högskolan innan personer riskerar att bli arbetslösa.

Med den typen av insatser kommer automatiseringen och robotiseringen att vara lösningen för andra näringar som har potential att utvecklas och som saknar arbetskraft idag och därmed bidra till länets attraktivitet.

För att säkra länets tillväxt och utveckling behöver fungerande samverkansstrukturer kring utbildning, kompetensutveckling och livslångt lärande vidareutvecklas. Yrkesutbildningar på gymnasial och yrkeshögskolenivå har på kort sikt en särskilt stor betydelse för kompetensförsörjningen i länet för att säkra den direkta kopplingen till näringslivets behov av arbetskraft.

Samverkan med Jönköping University har en strategisk roll för att skapa förutsättningar för

innovation, utveckling och att möta behovet av kompetens i länet på lång sikt.

3.5 Internationellt samarbete

Behovet av internationellt samarbete har ökat och det är en förutsättning för att klara utmaningarna inom många områden. Agenda 2030 visar vägen för ansvar och samarbete när det gäller att lösa de stora globala utmaningarna, inte minst klimatet. Samarbetet med andra är också avgörande för den långsiktiga stabiliteten och freden i vår del av Europa. Hot mot freden och svensk säkerhet avvärjs bäst i gemenskap och samverkan med andra länder. Sverige ska kunna verka tillsammans med andra och ge och ta emot stöd.

Även för länets utveckling, både det offentliga och näringslivet är det viktigt med internationellt samarbete för att lära av andra, dra nytta av varandras likheter – och olikheter, för att hitta nya marknader och kompetens. För att länet ska vara en del av de globala värdekedjorna krävs samverkan och samarbete, internationellt utbyte och anpassning till de globala förutsättningarna. För länets utveckling är det också av stor betydelse med direktinvesteringar och en ökande export.

3.5.1 Globalisering

I dag delas arbetslivet och vardagen i allt högre grad inte bara med resten av Sverige, Norden och Europa – utan med resten av världen. Internationellt samarbete är därför viktigt för att Jönköpings län ska kunna möta de utmaningar som samhället står inför.

Kommunikation, handel och tillgänglighet till andra länder ökar, inte minst genom digitaliseringen, vilket gör att gränsernas betydelse minskar och arbetsmarknader och ekonomier integreras allt mer. Arbetskraften blir mer rörlig och det sker ett allt tätare utbyte av information och teknologi.

Digitaliseringen möjliggör för företag och offentliga aktörer att hämta spetskompetens på en global marknad och länets företag får tillgång till nya import- och exportmarknader. Globaliseringens möjligheter är stora samtidigt som förutsättningarna för företag och branscher snabbt kan förändras. Företagens konkurrenskraft är till stor del beroende av hur de kan ta till sig ny information och kunskap och därefter omsätta detta i nya varor och tjänster på marknader som i allt högre grad är globala.

Globaliseringen påverkar också hur kultur, livsåskådningar och värderingar formas. Genom att aktivt delta i globaliseringen och den internationella konkurrensen kan länet skapa nya relationer med andra människor, med andra platser och med andra länder. Jönköpings län ska vara tillgängligt för alla människor, möjliggöra för företag att expandera, erbjuda besökare internationellt attraktiva sevärdheter och ta tillvara internationella kunskaper och erfarenheter genom utbytesstudenter, internationell forskning och länets nyanlända.

Utvecklingen går allt snabbare och med hjälp av sociala medier sprids uppfattningar, trender och rörelser snabbt och får omedelbart stor global

påverkan. För att hävda sig i denna miljö krävs en stor lyhördhet och förmåga att anpassa sig och sina produkter. Företags värdegrund och ansvarstagande när det gäller mänskliga rättigheter, produkter och processers hållbarhet samt arbetsmiljö och arbetsgivarvarumärke får allt större betydelse för konsumenters val och allmänhetens syn på ett företag.

Denna utveckling skapar möjligheter men kräver en stark samordning mellan olika aktörers – inte minst internationaliserings- och exportfrämjande aktörers - insatser för att positionera länet och dess företag på den globala kartan. Förmåga att jobba värdegrundsbaserat och hållbart med örat mot marken är en stark konkurrensfördel i det globala näringslivslandskapet.

Jönköpings län har många ekonomiskt viktiga branscher som i hög grad påverkas av globaliseringens effekter, exempelvis underleverantörer till fordonsindustrin, sysselsatta med råvaruutvinning ur skogen samt transport. Det offentliga behöver arbeta tillsammans med näringslivet för att skapa de bästa förutsättningar för länets företag på den globaliserade marknaden.

Jönköpings län behöver vara ett attraktivt län för utländska aktörer och människor. Utländska affärsinvesteringar, internationella utbyten inom Jönköping University och besöksnäringen är några av de områden som påverkas av den internationella närvaron. Genom att synas bland annat inom ramarna för EU genom länets Brysselkontor och aktivt arbeta med utländska kontakter och nätverk skapas förutsättningar för ett län utan gränser mot omvärlden.

Internationalisering

Internationalisering är ett begrepp med olika betydelser beroende på utgångspunkten. Generellt

innebär internationalisering anpassning till och samarbete mellan flera nationer. Inom teknik och kultur innebär internationalisering att man skapar förutsättningar för samarbete och förståelse mellan nationerna. Exempel kan vara en produkt som är "internationaliserad" användas i flera kultur- och språkområden.

Inom området ekonomisk geografi görs ofta en skillnad mellan internationalisering och globalisering, där globalisering avser en djupare gränsöverskridande ekonomisk interaktion medan internationaliseringen snarare avser samarbete mellan nationer. Skillnaden mellan globalisering och internationalisering är att globaliseringen upphäver nationsgränsernas betydelse medan internationalisering betyder ett samarbete över nationsgränserna.

Inom företagsekonomi innebär internationalisering i vilken grad företaget är engagerat i internationella affärer. Internationalisering kan därför ske i båda riktningarna, dels genom en utåtriktad internationalisering, exempelvis export, men även en inåtriktad internationalisering, exempelvis genom import.

För länets utveckling är samtliga sätt att se på internationalisering och globalisering högaktuella. Exporten behöver öka liksom utländska direktinvesteringar och nyetableringar.

För att stödja företagets möjligheter på exportmarknader behövs en utveckling av relationer på för länets utveckling lämpliga platser och regioner. En ständig vidareutveckling av det exportstödande systemet är av stor betydelse.

Samtidigt behöver det offentliga arbeta aktivt tillsammans med företagen för att attrahera utländsk arbetskraft till länet och för att underlätta deras etablering i länet.

3.5.2 Internationell samverkan

Region Jönköpings län deltar aktivt i samarbeten med andra län i Sverige. Tillsammans med Region Kalmar⁶⁴, Region Kronoberg och Region Blekinge samt Jönköping University och Linné universitetet drivs det gemensamma Brysselkontoret som sprider kunskap från Bryssel om EU:s ramprogram och hur de kan användas i Sverige.

Region Jönköpings län är även medlem i Assembly of European Regions (AER) som företräder flertalet europeiska regioner i EU för att värna om närhetsprincipen och det demokratiska självbestämmandet som dessa regioner har.

Jönköping University är en viktig del i Jönköpings läns internationella attraktivitet. Högskolan har en stark internationell profil och flertalet utbildningar erbjuder undervisning på engelska vilket bidrar till en hög grad av internationella studenter som väljer att bosätta sig i länet under sin studietid. Den internationella profilen lockar även utländsk kompetens i form av forskare till länet. Jönköpings län måste se detta som en möjlighet att skapa internationella perspektiv inom fler områden med Jönköping University som en viktig motor för utveckling.

Direktinvesteringar och export

Direktinvesteringar och nyetableringar av utländska företag i länet bidrar med inflöde av kapital och skapar arbetstillfällen. För att lyckas attrahera utländska investerare krävs tidigare nämnda samhandling. Ett trippel helixperspektiv är ofta en förutsättning för investeringarna varför goda samsynsstrukturer behöver utvecklas och bibehållas över tid med det offentliga, näringslivet och akademien som samsynspartners.

Exportmarknaden är central för många av länets företag och en förutsättning för länets långsiktiga utveckling är att länets företag erövrar de globala värdekedjorna. Insatser behöver kontinuerligt göras för att stödja företagets exportambitioner.

Be Global är ett regionalt exportcentrum som driver arbetet med näringslivets export.

3.5.3 Sammanfattning internationell samverkan

Länets behov av internationellt samarbete har ökat och det är en förutsättning för att klara utmaningarna inom många områden. EU-samarbetet och Agenda 2030 visar vägen för ansvar och samarbete när det gäller att lösa de stora globala utmaningarna, inte minst klimatet. Samarbetet med andra är också avgörande för den långsiktiga stabiliteten och freden i vår del av Europa. Hot mot freden och svensk säkerhet avvärjs bäst i gemenskap och samverkan med andra länder. Sverige ska kunna verka tillsammans med andra och ge och ta emot stöd.

Direktinvesteringar och export är två viktiga områden för länets långsiktiga utveckling och tillväxt. Det är också viktigt med internationellt samarbete för att lära av andra, dra nytta av varandras likheter – och olikheter, för att hitta nya

⁶⁴ När RUS:en antas komma Regionförbundet i Kalmar och Landstinget i Kalmar län att ha bildat region Kalmar.

marknader och kompetens. För att länet ska vara en del av de globala värdekedjorna krävs samverkan och samarbete, internationellt utbyte och anpassning till de globala förutsättningarna. För länets utveckling är det också av stor betydelse med direktinvesteringar och en ökande export.

Inom hälso- och sjukvården bedrivs ett omfattande internationellt samarbete som på olika sätt bidrar både till utvecklingen i länet men också till utvecklingen i andra länder och därmed stödjer arbetet med Agenda 2030.

3.6 Sammanfattning bakgrund, utgångsläge och utmaningar

Befolkning och yta⁶⁵

Jönköpings län är det *sjätte största länet i Sverige* sett till folkmängd⁶⁶ (det tolfte största sett till ytan om 10 437 km²). Länet består av tretton kommuner. Länet hade 358 102 invånare den 31/3 2018 vilket gör länet till det elfte mest tätbefolkade länet i landet med 34,3 invånare per km². Sett till antalet invånare är Jönköpings län det största och mest tätbefolkade av de tre Smålandslänen.

Regionens potential

Nordiska ministerrådet gör en sammanställning av utvecklingen i Norden vart annat år. Den redovisas i "State of the Nordic region"⁶⁷. Överlag ser utvecklingen i Norden bra ut relativt övriga Europa i 2018 års redovisning.

I sammanställningen redovisas ett "Regional potential index" som är en sammanvägning av ekonomiska, demografiska och arbetsmarknadsmässiga faktorer. Varje region får poäng baserade på dessa tre områden och utifrån den sammanslagna poängsumman rangordnas nordens regioner. Stockholms län är den region av de 74 nordiska som går allra bäst och som bedöms ha störst potential inför framtiden, följt av Oslo-, Köpenhamns-, Reykjavik- och Helsingforsregionerna. Bland de svenska regionerna kommer Västra Götalandsregionen på andra plats, Uppsala på tredje och Skåne på fjärde plats⁶⁸. Jönköping kommer på en delad åttondeplats tillsammans med Västerbotten efter Östergötland, Halland och Kronoberg.

Totalt faller Jönköpings län från en 30:onde plats i mätningen 2015 till en 35:e plats av 74 i den bedömda potentialen 2018.

Vid en analys av positionerna ses en intressant utveckling över de senaste åren för Island. För tio år sedan brottades landet med stora ekonomiska

utmaningar och landet var helt beroende av fiskeexporten. Idag återfinns samtliga Islands åtta regioner på topp 26 i Norden och de isländska regionerna har i snitt förbättrat sin placering med 13 platser sedan bedömningen 2015. Förändringen förklaras till största delen av en strategisk och systematisk satsning på ekoturism och bioekonomi, vilket lett till utveckling och tillväxt i hela landet.

En sammanställning över ländernas respektive regioner visar att Finland har den sämst bedömda potentialen och att Norge har en fortsatt stark utveckling även om landet faller tillbaka något sedan förra mätningen. Danmark har trots sin relativa geografiska närhet utmaningar att få med hela landet i den starka utveckling som präglar huvudstadsregionen och södra Jylland.

Sverige stärker sin position som land något samtidigt som länens bedömda potential når en större spridning, medan några regioner blir allt starkare lyckas landet inte med utmaningen att hela landet ska präglas av utveckling och tillväxt.

Plats	Sverige	Norge	Danmark	Finland	Island
1-26	4 (5)	8 (11)	4 (3)	2 (5)	8 (3)
27-50	12 (8)	10 (7)	2 (3)	3 (0)	0 (5)
51-74	5 (8)	1 (1)	1 (1)	14 (14)	0 (0)
Snitt plats	37 (39)	30 (25)	31 (34)	56 (53)	16 (29)
Totalt	21 reg.	19 reg.	7 reg.	19 reg.	8 reg.

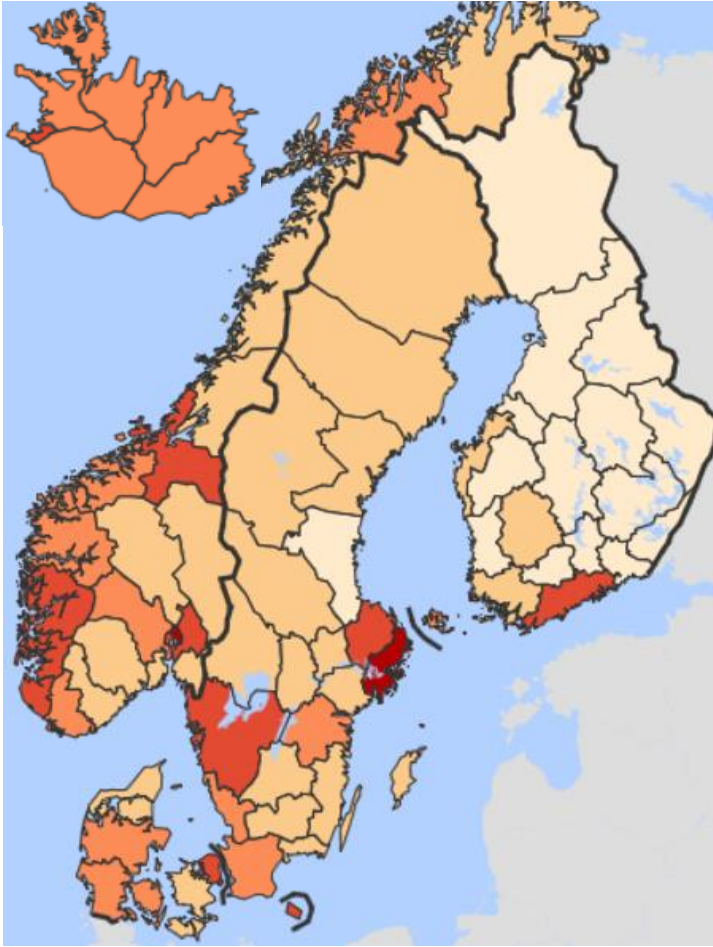
Figur: Fördelningen av platser på rankningen 2018 med rankingen 2015 inom parentes.

⁶⁵ Källa SCB

⁶⁶ Störst är Stockholms län med 2 308 143 invånare, på andra plats kommer Västra Götalands län med 1 690 782 invånare, på tredje Skåne län med 1 344 689 invånare, på fjärde plats kommer Östergötlands län med 457 496 invånare, på femte plats Uppsala län med 368 971 invånare. Efter Jönköpings län kommer Halland på sjunde plats med 324 825 invånare, Örebro län på åttonde plats med 298 907 invånare, Södermanlands län med 291 341 på nionde plats och Dalarnas län på tionde plats med 286 165 invånare. Källa SCB 20180221.

⁶⁷ Se State of the Nordic Region 2018 (2018) Nordiska ministerrådet

⁶⁸ Stockholm får i mätningen 758 av 900 möjliga poäng, Västra Götaland 655, Uppsala 625 och Skåne 538 poäng. Östergötland är det svenska län som ligger på plats fem med 470 poäng, Halland plats sex med 465 poäng, Kronoberg plats sju med 435 poäng och Jönköpings län på en delad plats åtta, tillsammans med Västerbotten med 415 poäng. Därefter kommer Örebro, Västmanland och Norrbotten på en delad niondeplats med 405 poäng.

Figur: Regional potential index 2018. Ju mörkare färg desto högre potential. Notera att Islands samtliga regioner nu bedöms ha en mycket starkt potential och att Islands samtliga regioner ligger på topp 26 av listan.

4.0 Regional utvecklingsstrategi 2019-2035

Förord

Den regionala utvecklingsstrategin (RUS) utgår från visionen, de internationella och nationella styrdokumenterna och en omfattande process i länet för att tillsammans med kommuner, Länsstyrelsen, näringsliv och civilsamhälle identifiera länets behov och prioriteringar för en hållbar utveckling och tillväxt för hela länet fram till 2035.

Den regionala utvecklingsstrategin har som utgångspunkt att förmågan att attrahera, behålla och utveckla kompetenser, företag och kapital är avgörande för att utveckla attraktiva och konkurrenskraftiga regioner och kommuner. Det är människor som bidrar med kompetens, som driver företag och som investerar kapital. De söker en livsmiljö som ger möjligheter att kombinera bra boende med bl.a. arbete, service, omsorg och fritid. I Jönköpings län ska det vara enkelt att bo i en kommun, jobba i en annan och besöka kulturupplevelser i en tredje. En livsmiljö som erbjuder ett bra liv idag och i framtiden.

För ett bra liv i framtiden krävs en hållbar utveckling idag. 2035 ska generations- och klimatmål i stor utsträckning vara nådda. Den regionala utvecklingsstrategin ska därför visa vägen för denna utveckling. För att lyckas är ingen insats för liten. Styrdokument, som Agenda 2030, pekar på de arbetsområden som krävs för en hållbar utveckling och genom den omfattande process som lett fram till denna regionala utvecklingsstrategi blir det tydligt att Jönköpings län har högre ambitioner än så. Hållbarhetsarbetet är inte bara en hygienfaktor, det är en drivkraft för den regionala utvecklings- och tillväxtarbetet som ska säkerställa att hela länet lever och utvecklas på ett hållbart sätt även i framtiden.

Den regionala utvecklingsstrategin är den regionala länken i en logisk kedja från internationella och nationella program och strategier till lokala utvecklingsplaner. Det är en ständigt pågående utvecklingsprocess, där den ena nivån påverkar den andra och där programinnehåll överförs till nästa nivå, uppåt och nedåt. Den regionala utvecklingsstrategin är ett viktigt underlag i gränsöverskridande samarbeten inom och utom

länet och ska samordnas med de nationella målen för utvecklingspolitiken samt kopplas till Europa 2020-strategin, som är EU:s övergripande strategi för utveckling och tillväxt.

Ambitionen har varit att hålla den regionala utvecklingsstrategin kort och tydlig för att det verkligen ska bli ett användbart och använt dokument. Prioriteringarna har begränsats för att också ge möjlighet för länets kommuner att utveckla strategier för sin utveckling. Ett mer utförligt underlag ”Bakgrund till den Regionala utvecklingsstrategin i Jönköpings län 2019-2035”, källhänvisningar, definitioner, underlag och exempel har samlats på <http://utveckling.rjl.se>.

I det nationella uppdraget definieras fyra utmaningar som den regionala utvecklingsstrategin ska hantera: *demografisk utveckling, globalisering, klimat, miljö och energi* samt *social sammanhållning*. Dessa utmaningar ska i den regionala utvecklingsstrategin vändas till möjligheter genom fyra prioriteringar för regionalt tillväxtarbete: *innovation och företagande, attraktiva miljöer och tillgänglighet, kompetensförsörjning* samt *internationellt samarbete*. Utöver dessa fyra områden ska Agenda 2030 och de tre hållbarhetsaspekterna integreras i strategin tillsammans med länets identifierade behov av utveckling.

För att ge den regionala utvecklingsstrategin kraft och för att bidra till att länet fokuserar sitt arbete för att genomföra strategin kommer handlingsplaner och riktade projektutlysningar att kopplas till insatsområdena i RUS:en. Detta ligger i linje med både Europeiska Unionens och Sveriges nationella arbete med prioriteringarna och bidrar till den röda tråden genom styrsystemet.

Återkommande medskick under processen fram till RUS:en har varit att verkligen våga spetsa målen, att höja ambitionerna för länet och att se hela länets potential. I denna Regionala utvecklingsstrategi har därför Jante fått stå tillbaka och med stor tilltro till länets fantastiska förutsättningar syftar RUS:en till att utveckla länet till Sveriges fjärde tillväxtregion 2035.

En vision som lyfter

Visionen är inte bara en vägvisare, den är också ett löfte. Den innebär att Jönköpings län bestämt sig för hur länet ska uppfattas i det långsiktiga perspektivet – såväl inifrån som utifrån. Visionen är en vägvisare för hur Jönköpings län ska vara år 2035.

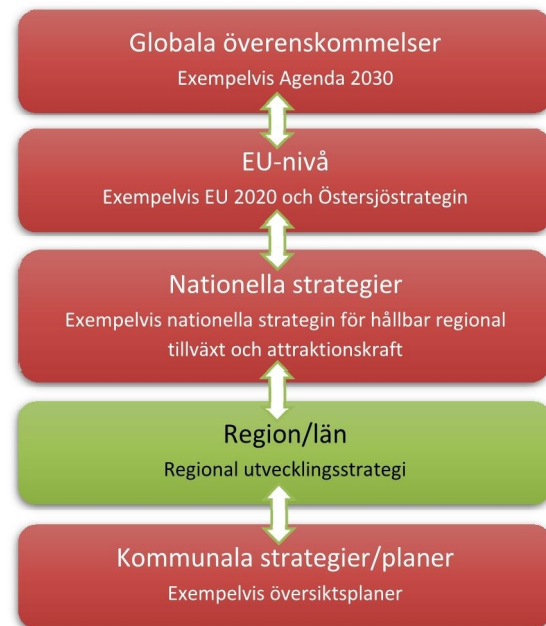
Jönköpings län – Sveriges mest hållbara, attraktiva och tillgängliga region.

Visionen ska leda till ett län med bra miljö, goda möjligheter till boende, arbete, företagande, utbildning och utveckling, bra kommunikationer och ett rikt fritids- och kulturliv som ger förutsättningar för god hälsa och ett bra liv för alla. Visionen och strategin ska leda till att människor vill söka sig till länet och få dem att stanna.

Arbetet med Agenda 2030 för hållbar utveckling ska förändra vår värld i en mer hållbar riktning. Arbetet med målen ska verka för att utrota fattigdom och hunger, säkerställa ett aktivt arbete för planeten och dess naturresurser, verkställa mänskliga rättigheter för alla världsmedborgare samt arbeta för jämställdhet och för kvinnors och flickors egenmakt. Länet och dess utveckling ska därför präglas av hållbarhetens tre dimensioner.

Invånare i Jönköpings län ska känna att de har samma förutsättningar för att leva ett bra liv i länet, oavsett kön, bakgrund eller individuella förutsättningar. Tillgången till arbete, hälso- och sjukvård, barnomsorg, kultur och friluftsliv ska vara jämlik och tillgänglig i hela länet. Genom att skapa förutsättningar för att leva, verka och bo i alla kommuner i länet skapas attraktivitet.

Möjligheten att utveckla ett framtida hållbart välfärdssamhälle hänger intimt samman med ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv som skapar hållbar tillväxt utan att äventyra miljön eller människors hälsa. En smart och affärsdriven miljöutveckling ska därför bidra till att de traditionella näringarna i vårt län ska fortsatt kunna

växa och utvecklas samtidigt som nya näringar kan få fäste och bidra med nya företag och innovationer. Forskningen och högskolans starka ställning ska bidra ytterligare med innovationer och ökad konkurrenskraft till hela länet.

Attraktivitet handlar också mycket om ekologi. Att länet även i framtiden har rent vatten och luft, att länet har fungerande kretslopp, en biologisk mångfald som säkerställer livsmedelsproduktionen, upplevelse- och besöksmiljöer, ekosystem som skyddas och utvecklas och som bidrar till nya näringar och cirkulära ekonomiska system. Det krävs anpassning för att nå klimatmålen, till klimatförändringar, ett riskförebyggande arbete och riskhantering liksom miljöskydd och effektivt resursutnyttjande i övergången till en koldioxidsnål ekonomi för att nå målet att vara ett "plusenergilän" 2050.

Den regionala utvecklingsstrategin ska leda till att år 2035 är Jönköpings län ett hållbart och attraktivt län där alla människor trivs, utvecklas och mår bra.

1. En hållbar region

Mål: *2035 är Jönköpings län den bästa platsen att besöka, växa upp, bo, leva, verka och åldras på för alla*

2035 är Jönköpings län den bästa platsen att besöka, växa upp, leva, verka och åldras på för alla. Detta tillstånd omfattar alla invånare, oavsett kön, sexuell läggning, ålder, utbildning, yrke, hälsa, funktionsförmåga, ursprung, livsåskådning, identitet eller inkomstnivå. Målen i Agenda 2030 har nåtts, den hållbara utvecklingen inom samhällets alla områden har lett till att länet är på väg att bli ett

plus-energi-län, att fossila råvaror fasats ut och att länet bidrar aktivt till 1,5 graders-målet. Resursanvändningen minskar och vi har en hållbar konsumtion och produktion. Länets natur och miljö mår allt bättre.

För att målet ska nås krävs insatser inom två områden: hållbarhet över tid och de faktorer som minskar ojämlikheter och påverkar människors livskvalitet.

Indikatorer:

Tillväxtverkets BRP+

Hållbarhet över tid:

1. Naturkapital
2. Ekonomiskt kapital
3. Humankapital
4. Socialt kapital

Livskvalitet och jämlikhet:

1. Medborgarengagemang och demokratisk delaktighet
2. Miljökvalitet
3. Inkomst och förmögenhet
4. Bostad
5. Hälsa
6. Sociala relationer
7. Tillgänglighet till tjänster
8. Arbete och löner
9. Balans arbete och fritid
10. Utbildning och kompetens
11. Subjektivt välbefinnande

2. En attraktiv och tillgänglig region

Mål: I Jönköpings län skapar tillgänglighet utvecklingskraft

Förmågan att attrahera, behålla och utveckla kompetenser, företag och kapital är avgörande för att utveckla en attraktiv och konkurrenskraftig region. Det är människor som bidrar med kompetens, som driver företag och som investerar kapital. De söker en livsmiljö som ger möjligheter att kombinera ett bra boende med bland annat arbete, service, god hälsa, omsorg och fritid. En livsmiljö som lockar människor till sig attraherar snart ännu fler.

2035 har länets hållbara utveckling tillsammans med satsningen på smarta tätorter och livsmiljöer, attraktiva och väl dimensionerade boenden, tillgång till god omsorg och sjukvård, ett rikt utbud av kultur och fritidsaktiviteter lett till att hela länet utvecklas och är attraktivt att bo och

verka i för alla. Utvecklingen av stambanan och höghastighetsbanan har revolutionerat resande såväl som transporter, infrastrukturen och kollektivtrafiken i länet stödjer ett multimodalt resande, de funktionella arbetsmarknadsregionerna, länsinvånarnas resor till arbete, studier, fritidsaktiviteter och kultur samt besöksnäringen. Länet har en robust digital infrastruktur som når alla och 100 procents mobiltäckning. 2035 är länets alla strukturer tillgänglighetsanpassade så att alla länsinvånares potential kommer till sin rätt.

För att nå målet krävs insatser inom området attraktivitet och inom området tillgänglighet, fysisk såväl som digital.

Indikatorer:

1. Demografi
2. Nettoflyttning
3. Arbetskraftsrörlighet
4. Segregation
5. Boendeformer och bostadsbyggnation
6. Kulturbredd
7. Uppkopplade hushåll och företag
8. Uppkopplade företag och hushåll med digitala tjänster
9. Tillgång till god vård
10. Andel digitalt uppkopplade hållplatser med realtidsinformation
11. Marknadsandelen för kollektivtrafiken
12. Närhet till kollektivtrafik inom 1 km, 3 km, 5 km
13. Närhet mellan hem och arbetsplats 3 km, 5 km
14. Strategiska mätningar av antalet cyklister.
15. Årsdygnstrafik och vägstandard i strategiska stråk
16. Antal digitala välfärdstjänster till enskilda individer
17. Utbud av fritidsaktiviteter
18. Besökande i länet
19. Km småskalig infrastruktur för besöksnäringen
20. HBTQ-certifiering

3. En smart region

Mål: Jönköpings län ska vara den fjärde tillväxtregionen i Sverige 2035

2035 har länet utvecklats till ett smart internationellt innovationscentrum för prototyp- och produktionsutveckling och för förädling av bioråvara. Länet ger ett nettobidrag till landets självförsörjning av livsmedel. Länets strategiska läge har befäst länets position som logistik- och e-handelscentrum i Skandinavien. Digitaliseringen jämte tjänstenäringsarnas starka utveckling har skapat förutsättningar för offentliga tjänster i världsklass och en

besöksnäring med internationell lyskraft. Länet ses som en förebild inom arbetsmiljöutveckling, jämställdhet och jämlikhet för alla, samt har ett näringsliv som aktivt bidrar till miljöutvecklingen. 2035 är Jönköpings län den fjärde tillväxtregionen i Sverige.

För att lyckas med målet krävs insatser inom både innovation, företagande och offentlig sektor.

Indikatorer:

1. Kunskapsnivå i produktionen
2. Bioekonomiutveckling
3. Affärsdriven miljöutveckling
4. Kunskapsintensiva företagstjänster
5. Branschbredd
6. Forskningsmedel som används/söks i länet.
7. Mäta effekten av affärsutvecklingscheckar med olika intervall 1, 3, 5 och 7 år efter avslutat checkprojekt.
8. Likvärdiga förutsättningar för företagande
9. Innovationsgrad i länet
10. Tillväxt i innovation
11. Ökning av nystartade företag
12. Arbetsmiljö
13. Samverkansgraden i projekt
14. Integration av målen i Agenda 2030 i projekt

4. En kompetent region

Mål: I Jönköpings län säkerställs matchningen genom det livslånga lärandet

2035 erbjuder länet landets mest spännande arbetstillfällen och lockar därför internationell spetskompetens till länet. Strukturerna för utbildning och kompetensutveckling stödjer näringslivets utveckling varför alla invånarnas potential förverkligas och kompetens tas tillvara, sysselsättningen är hög och matchningen säkerställs genom det livslånga lärandet.

För att nå målet krävs insatser för att alla människors potential ska tas tillvara på

arbetsmarknaden, att matchningen mellan näringslivets behov och arbetskraftens kompetens är god, att strukturer för livslångt lärande möjliggör en kontinuerlig utveckling för varje invånare både när det gäller kompetens och personlig utveckling samt att allt större resurser läggs på forskning.

Indikatorer:

1. Utbildningsnivå	7. Högskoleplatser
2. Könsegregering i utbildning	8. Yrkesvuxplatser
3. Könsegregering på arbetsmarknaden	9. Företagens kompetensbehov på kort, medellång och lång sikt
4. Sysselsättning	10. Rekryteringsbehov
5. Livslånga lärandet	11. Matchning
6. Antal studerande inom YH	

5. En global region

Mål: Ett internationellt konkurrenskraftigt län

2035 bidrar länets internationalisering och globala prägel till landets utveckling. Det goda klimatet för nyetableringar och direktinvesteringar bidrar till länets status som tillväxtmarknad. Länets näringsliv är en självklar länk i de globala värdekedjorna och länet är en del av den arbetsmarknadsregion som sträcker sig till norra Tyskland. Länet är pådrivande i

utvecklingen av Europa och övriga världen samt bidrar till att stödja andra länders utveckling i riktning mot en allt mer hållbar värld.

För att länet ska nå målet krävs samverkan och samarbete, internationellt utbyte och anpassning till de globala förutsättningarna.

Indikatorer:

1. Andel som röstat i Europaparlamentsvalet
2. Antal skolbesök inom länet med EU-undervisning
3. Vad länet tycker om EU
4. Antal utländska direktinvesteringar
5. Andel företag som exporterar
6. Antal internationella noder för internationaliseringsfrämjande
7. Antal uppdrag till Brysselkontoret

Handlingsplan

Efter remissperioden och inför beslut av den regionala utvecklingsstrategin tas handlingsplaner fram för Regionens arbete med strategins genomförande. I samma process definieras utgångsläge och målvärde för strategins indikatorer. I nästa fas behöver länets övriga strategier och handlingsplaner synkroniseras med RUS:en. Dessa ska också ses över och revideras en gång per mandatperiod för att säkerställa att insatserna verkligen leder till att målen nås.

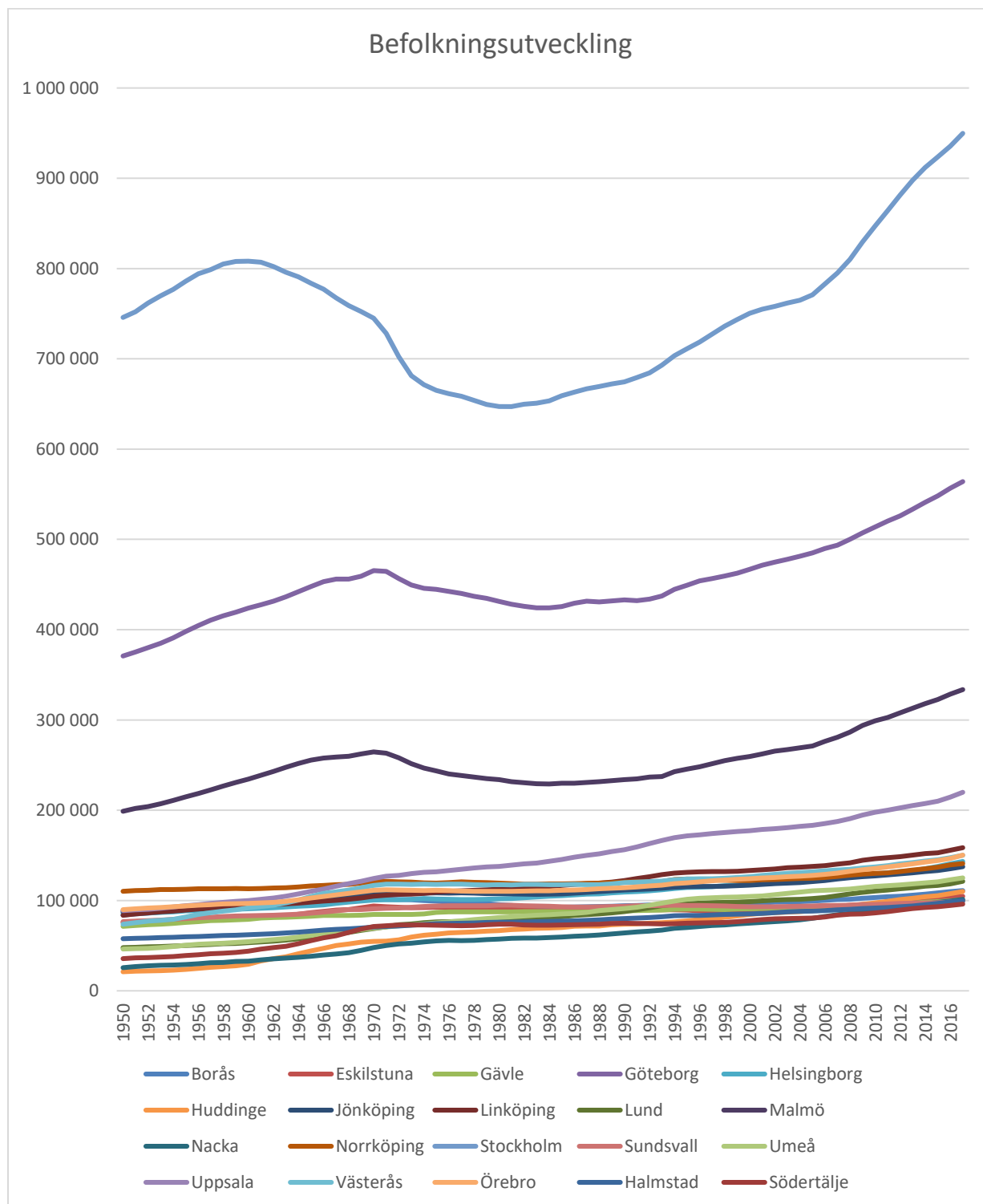
För att ge den regionala utvecklingsstrategin kraft och för att bidra till att länet fokuserar sitt arbete för att genomföra strategin kommer riktade projektutlysningar att kopplas till insatsområdena i RUS:en. Detta ligger i linje med både Europeiska Unionens och Sveriges nationella arbete med prioriteringarna och bidrar till den röda tråden genom styrsystemet.

När beslut om den regionala utvecklingsstrategin tas finns således även dess handlingsplaner på regional nivå och indikatorer för uppföljning på plats. En uppföljning kommer att göras årligen där länets utveckling följs upp och analyseras på dels regional och dels på kommunal nivå för att säkerställa att målen i den regionala utvecklingsstrategin nås och utvecklingen går i rätt riktning. Resultatet redovisas på en årlig konferens för attraktionskraft.

En genomgång och eventuell revidering av målen kommer att göras varje mandatperiod för att säkerställa att målen och indikatorerna fortsatt är aktuella.

BILAGA 1

Befolkningsutvecklingen i Sverige drivs av en stark urbanisering och några kommuner/regioner drar ifrån övriga när det gäller befolkningstillväxt. De tre storstadsregionerna har stärkt sina positioner och Uppsala är därefter den kommun vars utveckling varit starkast och kommunen har nu etablerat sig som landets fjärde största.

BILAGA2

	Kommun- grupp	Folkmängd	kvinnor	män	0-17 år	18-64 år	65- år	gifta	skilda	med utländsk bakgrund	utrikes födda	utländska medborgare	Medel- ålder
Hela riket		10 120 242	49,8	50,2	21	59,2	19,8	33,2	9,7	24,1	18,5	8,9	41,2
JKPG län		357 237	49,5	50,5	21,7	57,7	20,6	37,0	7,8	22,2	17,1	7,9	41,4
Aneby	B4	6 776	48,9	51,1	21,5	56,8	21,8	39,2	7,5	14,8	12,3	7,9	42,4
Eksjö	C7	17 416	49,8	50,2	20,3	55,4	24,2	36,6	8,8	17,5	15,0	9,7	43,6
Gislaved	C8	29 629	48,8	51,2	22,2	57,6	20,2	37,7	7,8	29,9	22,7	11,1	41,7
Gnosjö	C7	9 733	48,1	51,9	22,3	57,8	20,0	39,5	7,4	32,8	25,1	11,8	41,4
Habo	B4	11 845	49,2	50,8	28,0	54,6	17,4	40,8	5,8	9,3	7,6	3,5	38,4
Jönköping	B3	137 481	50,0	50,0	21,1	59,9	19,0	35,6	7,9	22,8	16,9	6,7	40,3
Mullsjö	B4	7 328	49,8	50,2	22,5	54,1	23,3	38,8	8,7	13,0	10,8	5,2	42,2
Nässjö	B5	31 178	49,0	51,0	22,2	56,7	21,1	36,4	8,4	22,7	18,2	10,7	41,6
Sävsjö	C7	11 496	48,6	51,4	22,4	54,3	23,4	39,6	6,5	22,6	18,8	11,2	42,5
Tranås	B5	18 894	49,6	50,4	20,8	54,9	24,4	36,3	8,3	17,7	14,6	8,4	43,3
Vaggeryd	B5	13 840	49,4	50,6	23,1	56,9	20,0	39,4	6,8	21,0	16,1	6,7	41,1
Vetlanda	C8	27 415	48,9	51,1	21,2	55,5	23,4	37,3	7,4	18,5	15,1	8,3	43,0
Värnamo	C6	34 206	49,5	50,5	21,2	57,9	20,9	38,0	7,8	25,7	19,2	6,8	42,3

Källa SCB (Kommunala jämförelser 2018-02-21)

BILAGA 3

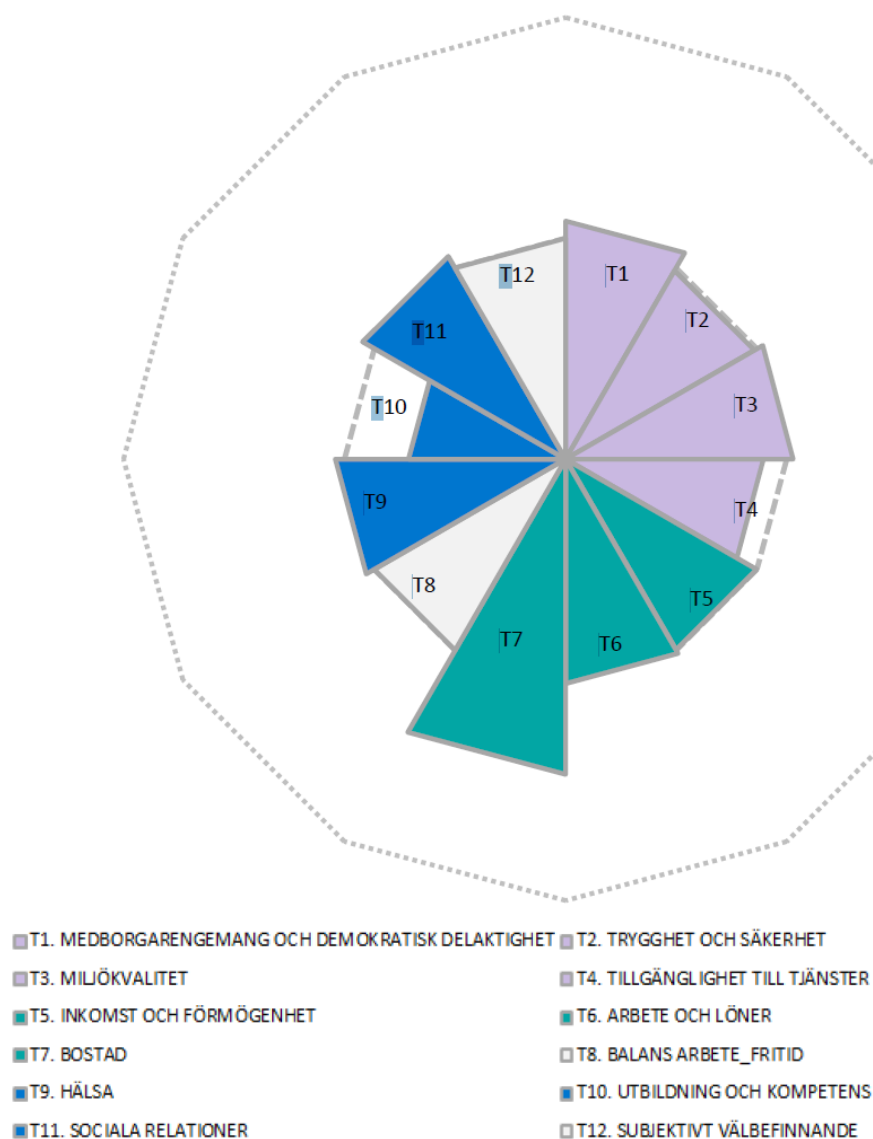
BRP+ Jönköpings län

Livskvalitet här och nu

I figuren nedan visas hur länet presterar inom respektive temaområde inom livskvalitet här och nu (varje stapel/område avser ett tema). Indexvärdena har beräknats om så att länets värden för varje tema relateras till riket – den streckade linjen i figuren avser snittet för riket (=100) för varje tema inom livskvalitet. Skalan i figuren går mellan 0-200, där värdet 200 (den prickade linjen längst ut) innebär ett indexvärde dubbelt så högt som rikets. Det saknas data för två temaområden, vilka är *Tema 8 Balans arbete-fritid* samt *Tema 12 Individuellt välbefinnande*.

Figuren visar exempelvis att länet överlag presterar bättre jämfört med riket för temaområdet *Bostad* medan länet presterar relativt sämre inom temat *Utbildning och kompetens*.

FIGUR 1 LÄNETS INDEXVÄRDEN I JÄMFÖRELSE MED RIKET PER TEMA (STERCKAD LINJE AVSER RIKET). STAPLAR ÖVER (UNDER) STRECKAD LINJE INNEBÄR BÄTTRE (SÄMRE) LIVSKVALITET JÄMFÖRT MED RIKET.

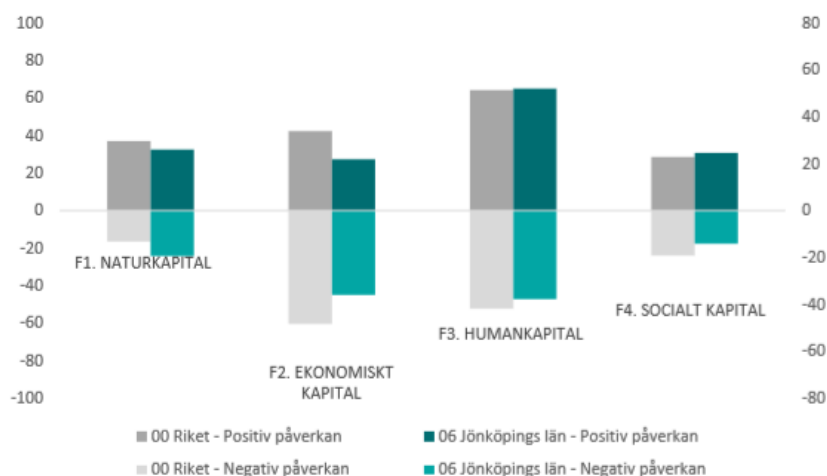

Hållbarhet över tid

Figuren nedan visar länets negativa och positiva påverkan på hållbarheten över tid uppdelat på de fyra olika framtidskapitalen. Även rikets värden finns med som jämförelse.

Överlag presterar länet bättre än riket för det sociala kapitalet, medan påverkan på naturkapitalet är sämre.

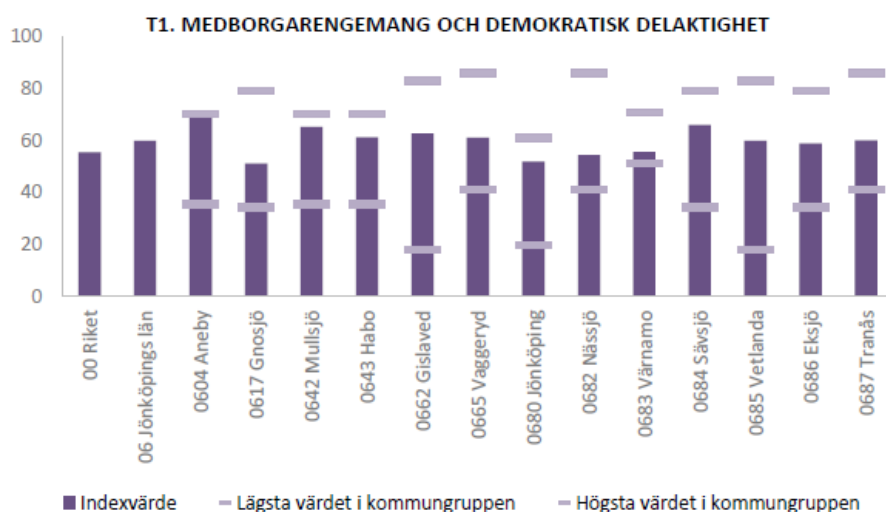
FIGUR 2 LÄNETS INDEXVÄRDEN I JÄMFÖRELSE MED RIKET UPPDELAT PÅ NEGATIV OCH POSITIV PÅVERKAN PÅ FRAMTIDSKAPITALEN.

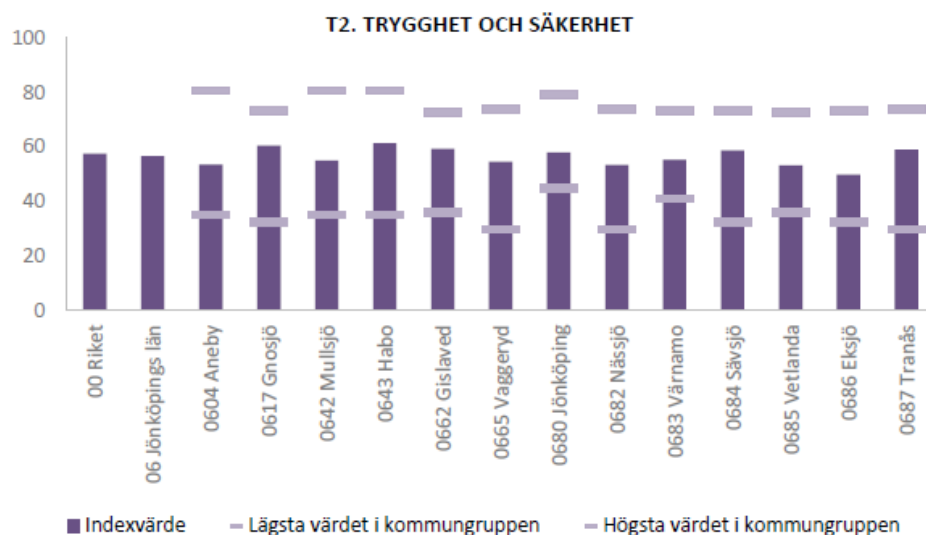
Kommunresultat uppdelat på teman för livskvalitet

Temaområde 1 inom livskvalitet avser *Medborgarengagemang och demokratisk delaktighet*.

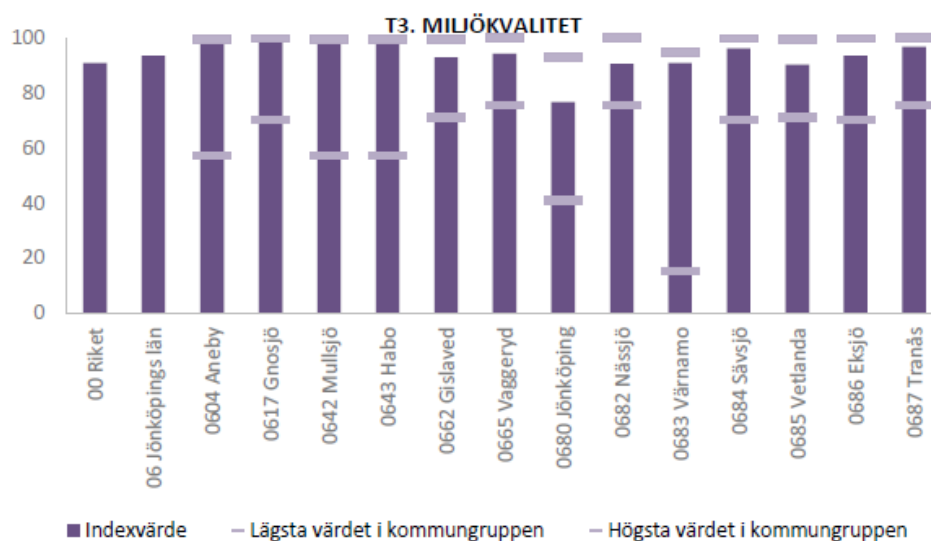
Inom temat finns två aspekter: *Demokratisk delaktighet* och *Engagemang i samhället*. Totalt är det två indikatorer som ingår i temaområdet. I figuren nedan visas kommunernas värden inom länet, jämfört med snittet för länet och riket. Strecken i figuren avser de lägsta och högsta observerade värdena i riket för varje kommuns tillhörande kommungrupp enligt SKL:s kommungruppsindelning.

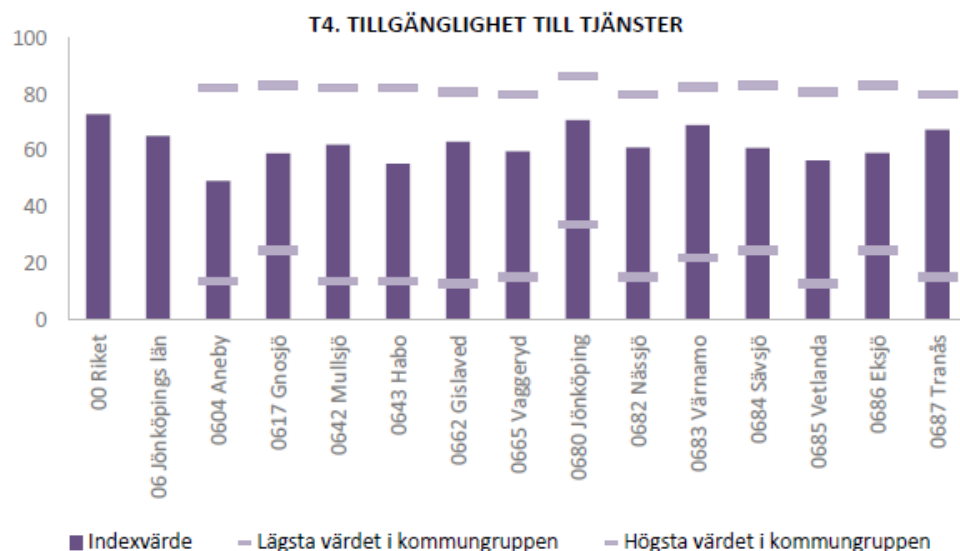
Temaområde 2 inom livskvalitet avser *Trygghet och säkerhet*. Inom temat finns två aspekter med data på: *Olycks- och skaderisk* och *Utsatthet för brott* (data saknas för aspekten *Samhälls- och naturkatastrofer*). Totalt är det fyra indikatorer som ingår i temaområdet. I figuren nedan visas kommunernas värden inom länet, jämfört med snittet för länet och riket. Strecken i figuren avser de lägsta och högsta observerade värdena i riket för varje kommuns tillhörande kommungrupp enligt SKL:s kommungruppsindelning.

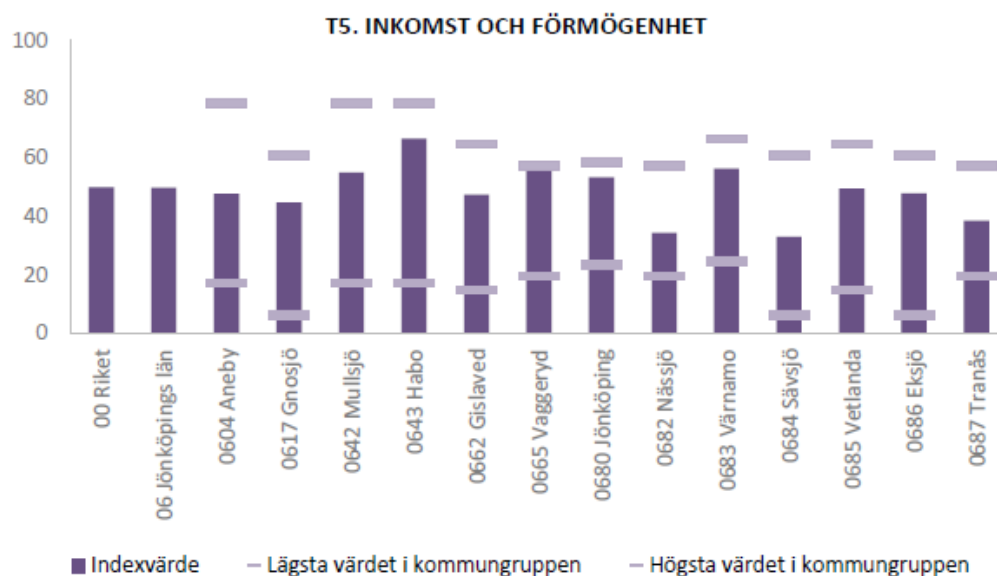
Temaområde 3 inom livskvalitet avser *Miljö kvalitet*. Inom temat finns en aspekt med data på, vilket är *Luft* (data saknas för aspekterna *Kemikalier*, *Buller* och *Lokal miljö*). Det är en indikator som ingår i temaområdet (Emissioner PM2., ton totalt). Höga indexvärden motsvarar låga utsläppsnivåer. Länet värden avser ett genomsnitt av de ingående kommunerna. I figuren nedan visas kommunernas värden inom länet, jämfört med snittet för länet och riket. Strecken i figuren avser de lägsta och högsta observerade värdena i riket för varje kommuns tillhörande kommungrupp enligt SKL:s kommungruppsindelning.

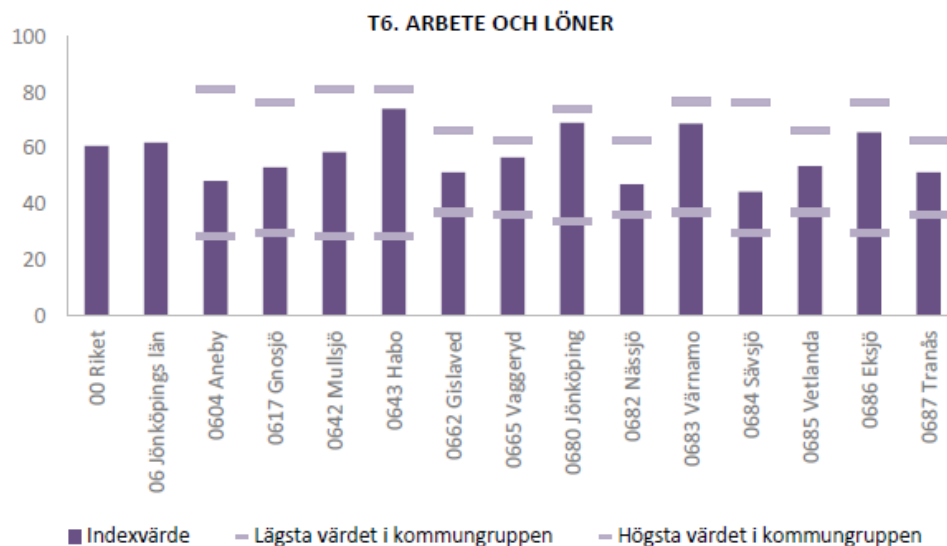
Temaområde 4 inom livskvalitet avser *Tillgänglighet till tjänster*. Inom temat finns två aspekter: *Närhet till tjänster/service* och *Trängsel och köer till tjänster/service*. Totalt är det fyra indikatorer som ingår i temaområdet. I figuren nedan visas kommunernas värden inom länet, jämfört med snittet för länet och riket. Strecken i figuren avser de lägsta och högsta observerade värdena i riket för varje kommuns tillhörande kommungrupp enligt SKL:s kommungruppsindelning.

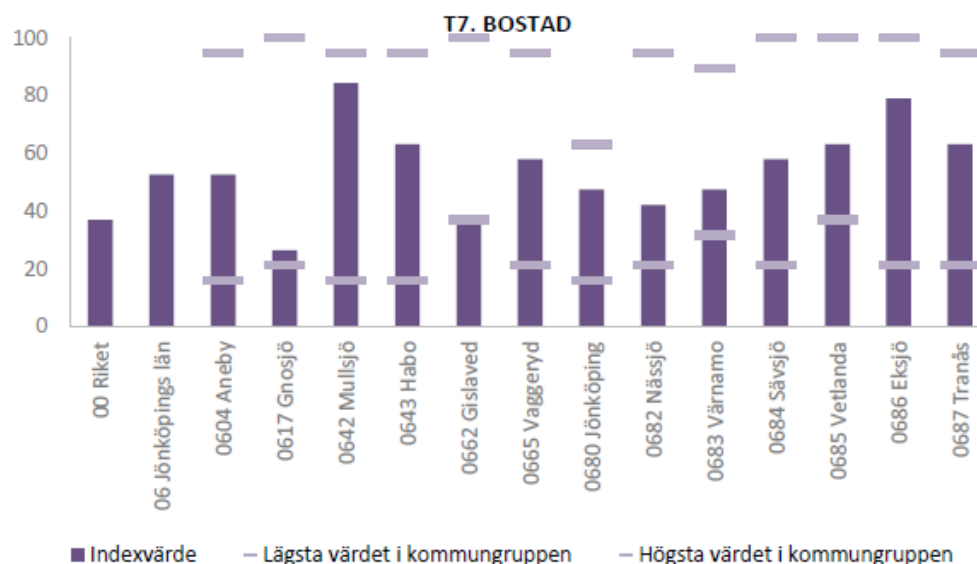
Temaområde 5 inom livskvalitet avser *Inkomst och förmögenhet*. Inom temat finns en aspekt, vilket är *Levnadsstandard*. Totalt är det två indikatorer som ingår i temaområdet. I figuren nedan visas kommunernas värden inom länet, jämfört med snittet för länet och riket. Strecken i figuren avser de lägsta och högsta observerade värdena i riket för varje kommuns tillhörande kommungrupp enligt SKL:s kommungruppsindelning.

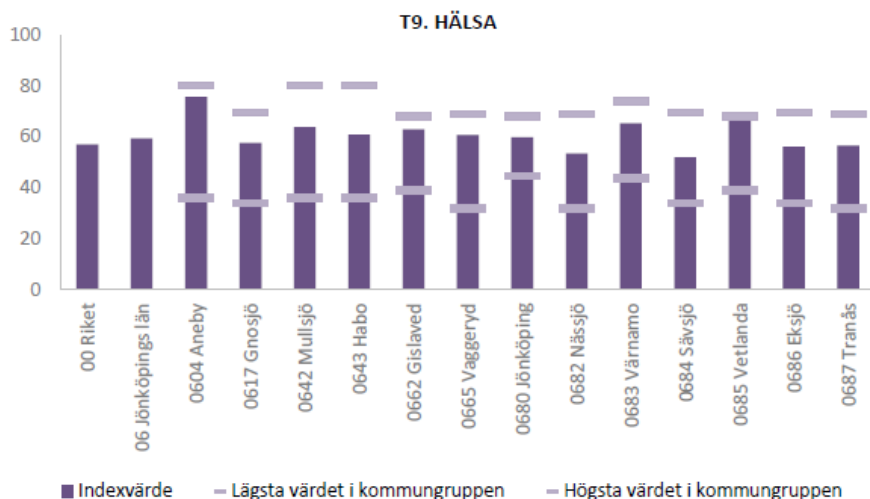
Temaområde 6 inom livskvalitet avser *Arbete och löner*. Inom temat finns fyra aspekter: *Integration, Löneklyftor, Matchning* och *Tillgång till arbete*. Totalt är det fyra indikatorer som ingår i temaområdet. I figuren nedan visas kommunernas värden inom länet, jämfört med snittet för länet och riket. Strecken i figuren avser de lägsta och högsta observerade värdena i riket för varje kommuns tillhörande kommungrupp enligt SKL:s kommungruppsindelning.

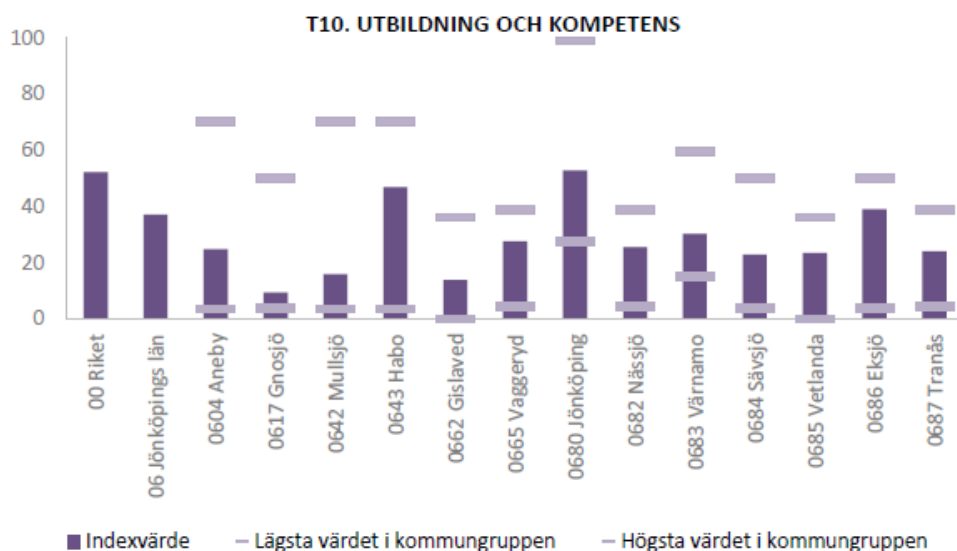
Temaområde 7 inom livskvalitet avser *Bostad*. Inom temat finns en aspekt, vilket avser *Trångboddhet*. Det finns en indikator som ingår i temaområdet (Genomsnittlig bostadsyta per person i hyresrätt). Höga värden avser lägre trångboddhet. I figuren nedan visas kommunernas värden inom länet, jämfört med snittet för länet och riket. Strecken i figuren avser de lägsta och högsta observerade värdena i riket för varje kommuns tillhörande kommungrupp enligt SKL:s kommungruppsindelning.

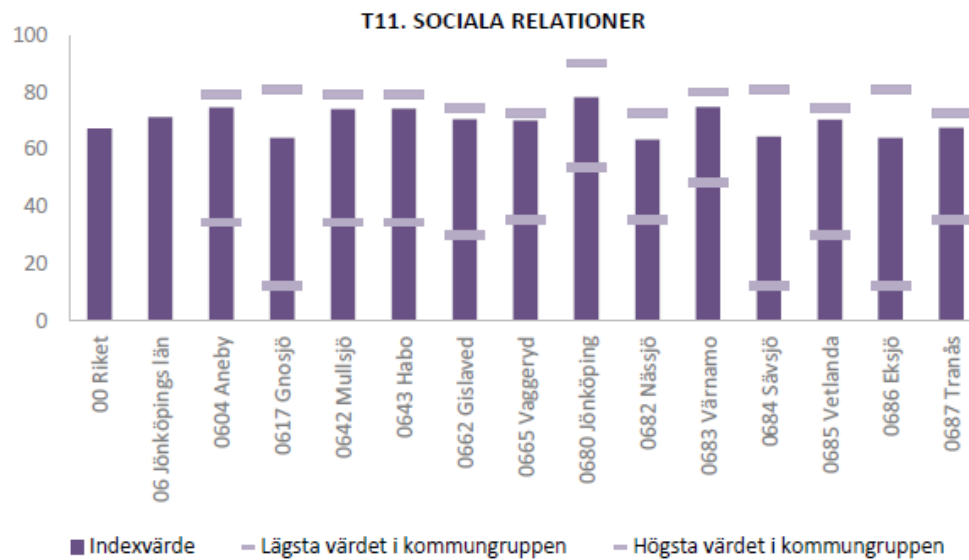
Temaområde 9 inom livskvalitet avser *Hälsa*. Inom temat finns två aspekter: *Allmänt hälsoläge* och *Sjukdomar*. Totalt är det sex indikatorer som ingår i temaområdet. I figuren nedan visas kommunernas värden inom länet, jämfört med snittet för länet och riket. Strecken i figuren avser de lägsta och högsta observerade värdena i riket för varje kommuns tillhörande kommungrupp enligt SKL:s kommungruppsindelning.

Temaområde 10 inom livskvalitet avser *Utbildning och kompetens*. Inom temat finns en aspekt med data på, vilket är *Formell utbildning* (data saknas för aspekten *Kompetens*). Det är en indikator som ingår i temaområdet (Högskoleutbildning). I figuren nedan visas kommunernas värden inom länet, jämfört med snittet för länet och riket. Strecken i figuren avser de lägsta och högsta observerade värdena i riket för varje kommuns tillhörande kommungrupp enligt SKL:s kommungruppsindelning.

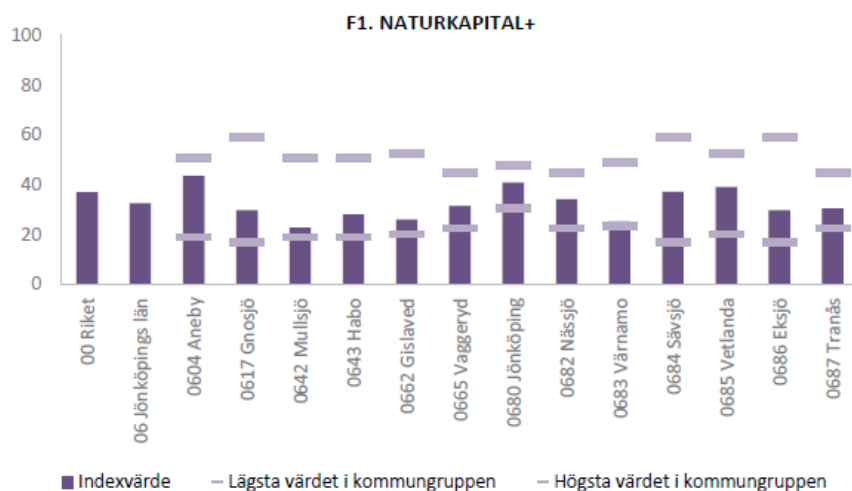
Temaområde 11 inom livskvalitet avser *Sociala relationer*. Inom temat finns en aspekt, vilket är *Utanförskap*. Totalt är det två indikatorer som ingår i temaområdet. I figuren nedan visas kommunernas värden inom länet, jämfört med snittet för länet och riket. Strecken i figuren avser de lägsta och högsta observerade värdena i riket för varje kommuns tillhörande kommungrupp enligt SKL:s kommungruppsindelning.

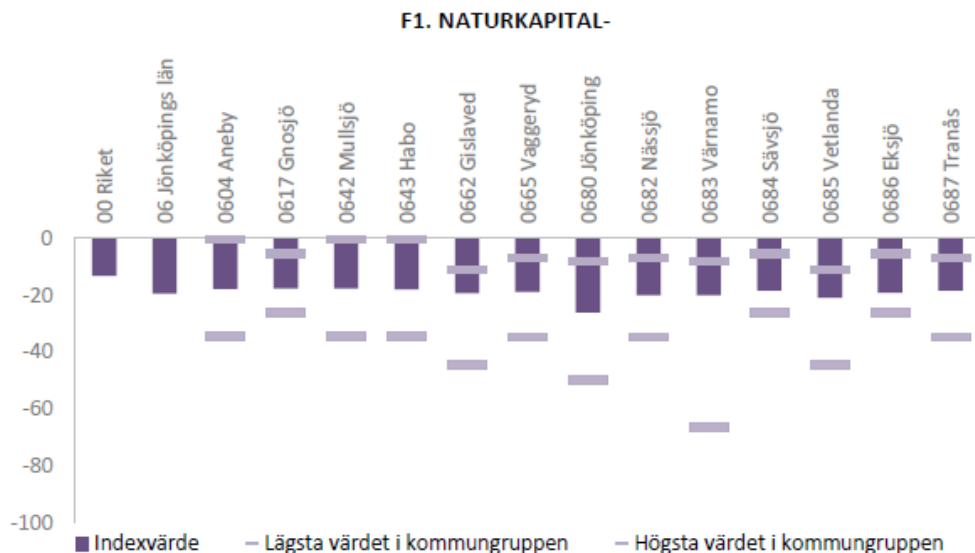
Kommunresultat uppdelat på framtidskapital

Indexet för hållbarheten över tid är uppdelat i fyra framtidskapital, vilka är *Naturkapital*, *Ekonomiskt kapital*, *Humankapital* och *Socialt kapital*. De fyra framtidskapitalen är uppdelad i positiv och negativ påverkan på framtidskapitalet. Totalt sett ingår det således 8 teman inom indexet för hållbarheten över tid.

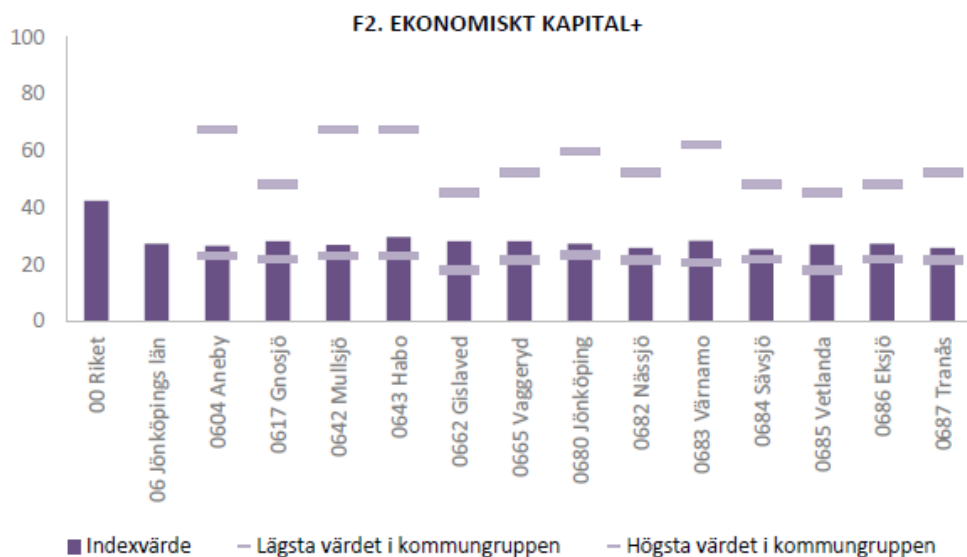
Inom den positiva påverkan på *Naturkapitalet* finns tre aspekter, vilka är *Resursproduktivitet* (där det för närvarande enbart finns ett värde för riket), *Återbruk* och *Skyddade naturresurser*. Totalt är det fyra indikatorer som ingår i positiv påverkan på naturkapitalet. I figuren nedan visas kommunernas värden inom länet, jämfört med snittet för länet och riket. Strecken i figuren avser de lägsta och högsta observerade värdena i riket för varje kommuns tillhörande kommungrupp enligt SKL:s kommungruppsindelning.

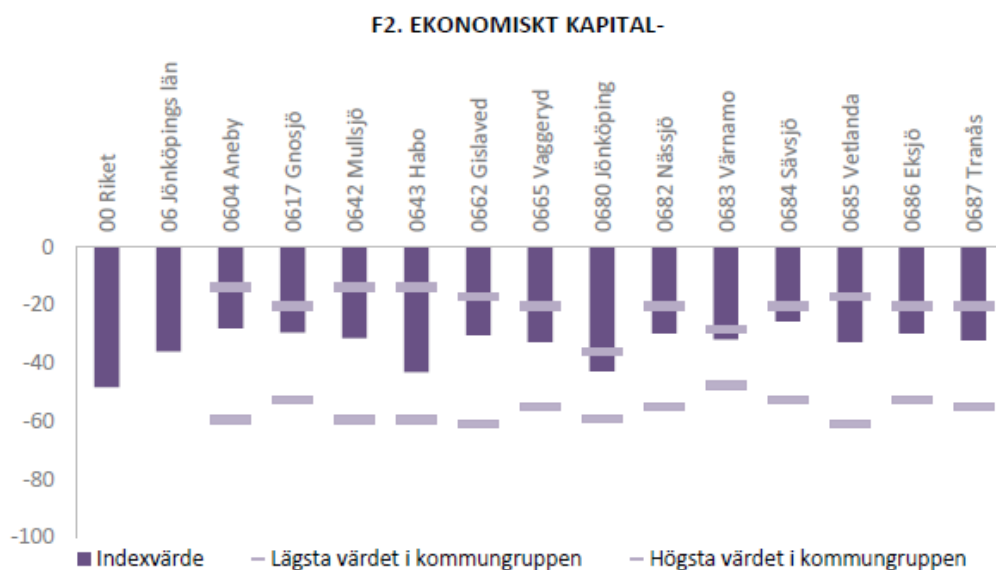
Inom den negativa påverkan på *Naturkapitalet* finns tre aspekter med värden, vilka är *Påverkan på det levande*, *Påverkan på luft (lokalt och globalt)* och *Påverkan på marken* (indikatorer saknas för den fjärde aspekten *Påverkan på vatten*). Totalt är det 8 indikatorer som ingår i negativ påverkan på naturkapitalet. I figuren nedan visas kommunernas värden inom länet, jämfört med snittet för länet och riket. Strecken i figuren avser de lägsta och högsta observerade värdena i riket för varje kommuns tillhörande kommungrupp enligt SKL:s kommungruppsindelning.

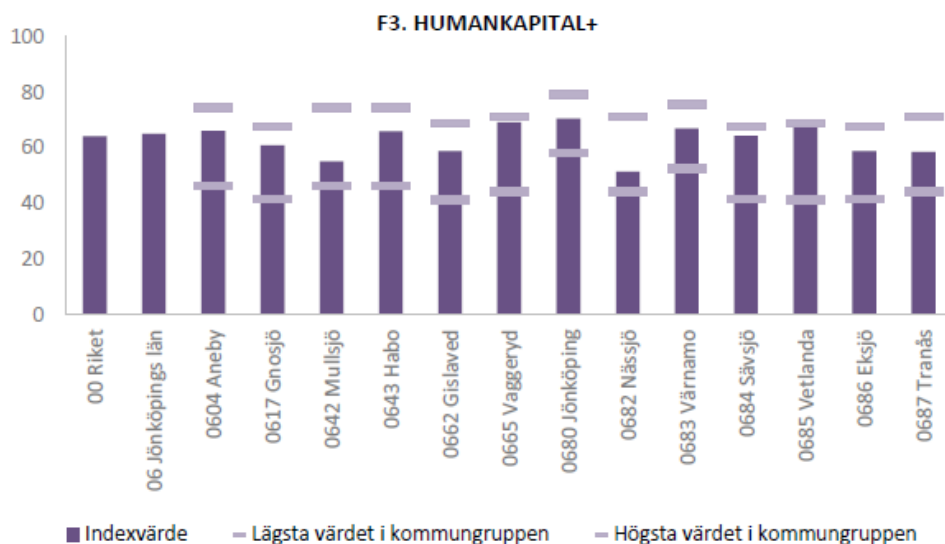
Inom den positiva påverkan på det *Ekonomiska kapitalet* finns fyra aspekter, vilka är *Forskningsinvesteringar*, *Investeringar i finansiella tillgångar*, *Investeringar i fysiska tillgångar* och *Investeringar i miljö*. Totalt är det sju indikatorer som ingår i den positiva påverkan på det ekonomiska kapitalet. I figuren nedan visas kommunernas värden inom länet, jämfört med snittet för länet och riket. Strecken i figuren avser de lägsta och högsta observerade värdena i riket för varje kommuns tillhörande kommungrupp enligt SKL:s kommungruppsindelning.

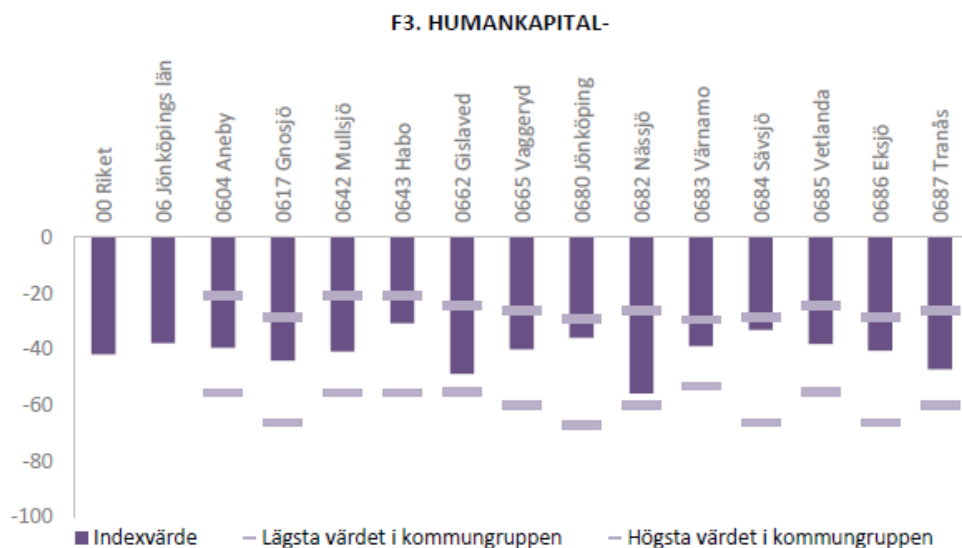
Inom den negativa påverkan på det *Ekonomiska kapitalet* finns två aspekter, vilka är *Värdeförstörelse* och *Skuldbörda*. Totalt är det tre indikatorer som ingår i den negativa påverkan på det ekonomiska kapitalet. I figuren nedan visas kommunernas värden inom länet, jämfört med snittet för länet och riket. Strecken i figuren avser de lägsta och högsta observerade värdena i riket för varje kommuns tillhörande kommungrupp enligt SKL:s kommungruppsindelning.

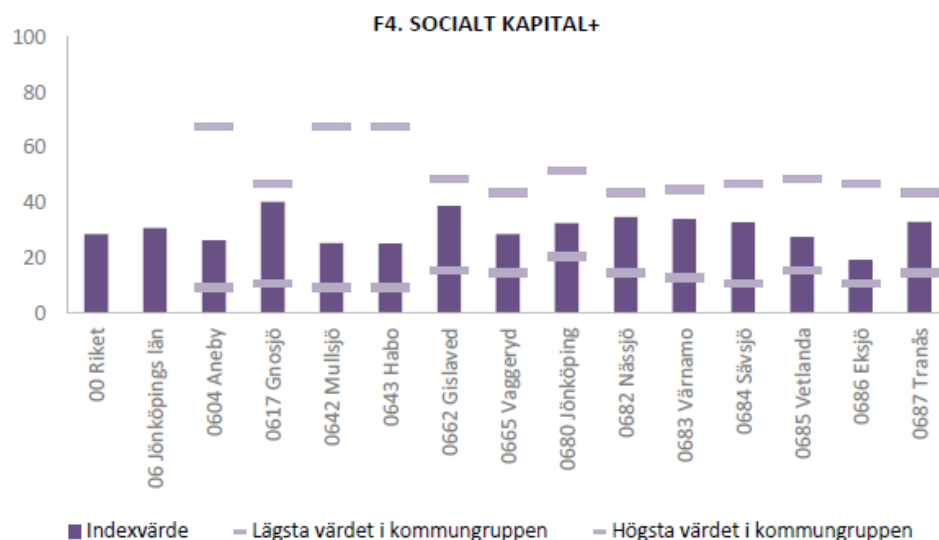
Inom den positiva påverkan på *Humankapitalet* finns två aspekter, vilka är *Investeringar i hälsa* och *Investeringar i kunskap*. Totalt är det 8 indikatorer som ingår i den positiva påverkan på humankapitalet. I figuren nedan visas kommunernas värden inom länet, jämfört med snittet för länet och riket. Strecken i figuren avser de lägsta och högsta observerade värdena i riket för varje kommuns tillhörande kommungrupp enligt SKL:s kommungruppsindelning.

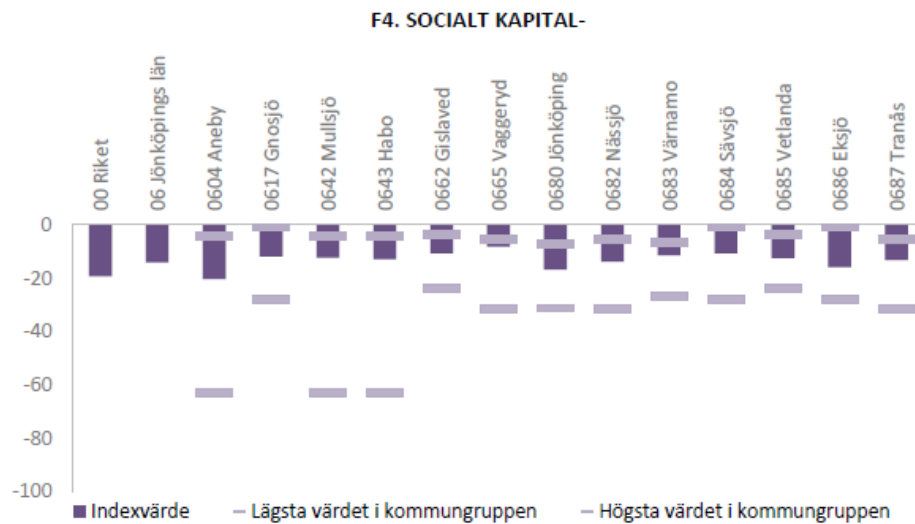
Inom den negativa påverkan på *Humankapitalet* finns två aspekter, vilka är *Förlorad kunskap och kompetens* och *Hälsorisker*. Totalt är det sex indikatorer som ingår i den negativa påverkan på humankapitalet. I figuren nedan visas kommunernas värden inom länet, jämfört med snittet för länet och riket. Strecken i figuren avser de lägsta och högsta observerade värdena i riket för varje kommuns tillhörande kommungrupp enligt SKL:s kommungruppsindelning.

Inom den positiva påverkan på det *Sociala kapitalet* finns två aspekter, vilka är *Möten och medkänsla* och *Samhällsförtroende*. Totalt är det tre indikatorer som ingår i den positiva påverkan på det sociala kapitalet. I figuren nedan visas kommunernas värden inom länet, jämfört med snittet för länet och riket. Strecken i figuren avser de lägsta och högsta observerade värdena i riket för varje kommuns tillhörande kommungrupp enligt SKL:s kommungruppsindelning.

Inom den negativa påverkan på det sociala kapitalet finns två aspekter med värden för, vilka är *Korruption och avtalsbrott* och *Kränkning* (data saknas för aspekten *Segregation*). Totalt är det fyra indikatorer som ingår i den negativa påverkan på det sociala kapitalet. I figuren nedan visas kommunernas värden inom länet, jämfört med snittet för länet och riket. Strecken i figuren avser de lägsta och högsta observerade värdena i riket för varje kommuns tillhörande kommungrupp enligt SKL:s kommungruppsindelning.

Relativa styrkor och svagheter

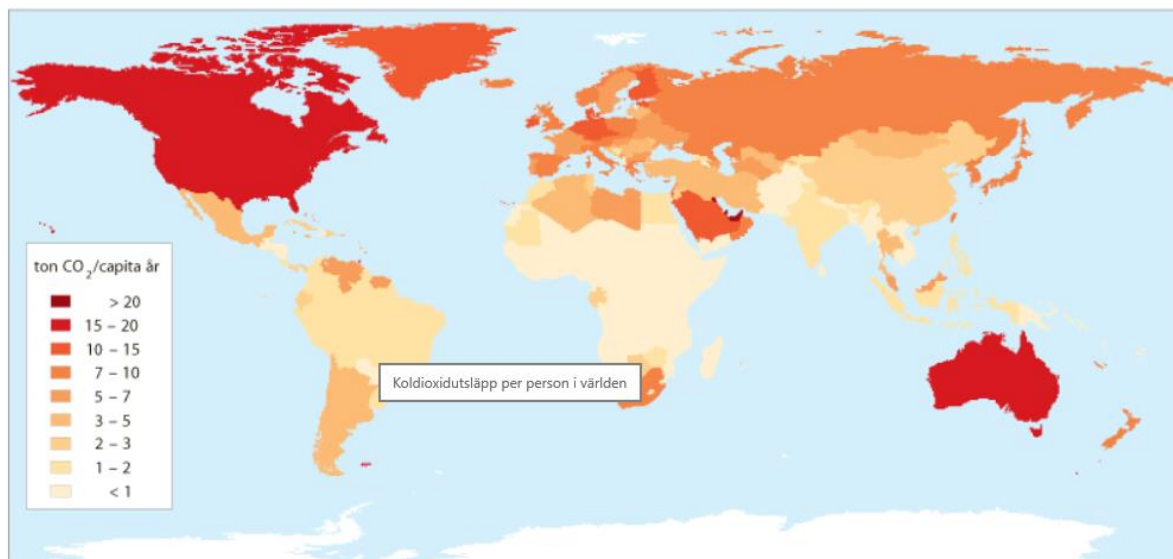
I tabellen nedan visas de 5 aspekter inom indexet för *Livskvalitet här och nu* som länet rankas högst och lägst inom jämfört med samtliga län. Detta ska betraktas som länets inbördes styrkor och svagheter i relation till de andra länen. Sorteringen i tabellen är fallande, vilket innebär att den högsta rankingen visas högst upp i tabellen och den lägsta rankingen längst ner i tabellen. I slutet av denna bilaga finns en tabell som beskriver vilka indikatorer som ingår inom varje aspekt.

TOPP 5 ASPEKTER	
Temaområde	Aspekt
T1. MEDBORGARENGEMANG OCH DEMOKRATISK DELAKTIGHET	DEMOKRATISK DELAKTIGHET
T11. SOCIALA RELATIONER	UTANFÖRSKAP
T9. HÄLSA	ALLMÄNT HÄLSOLÄGE
T3. MILJÖKVALITET	LUFT
T6. ARBETE OCH LÖNER	TILLGÅNG TILL ARBETE

BOTTEN 5 ASPEKTER	
Temaområde	Aspekt
T9. HÄLSA	SJUKDOMAR
T1. MEDBORGARENGEMANG OCH DEMOKRATISK DELAKTIGHET	ENGAGEMANG I CIVILSAMHÄLLET
T10. UTBILDNING OCH KOMPETENS	FORMELL UTBILDNING
T2. TRYGGHET OCH SÄKERHET	OLYCKS- OCH SKADERISK
T6. ARBETE OCH LÖNER	LÖNEKLYFTOR

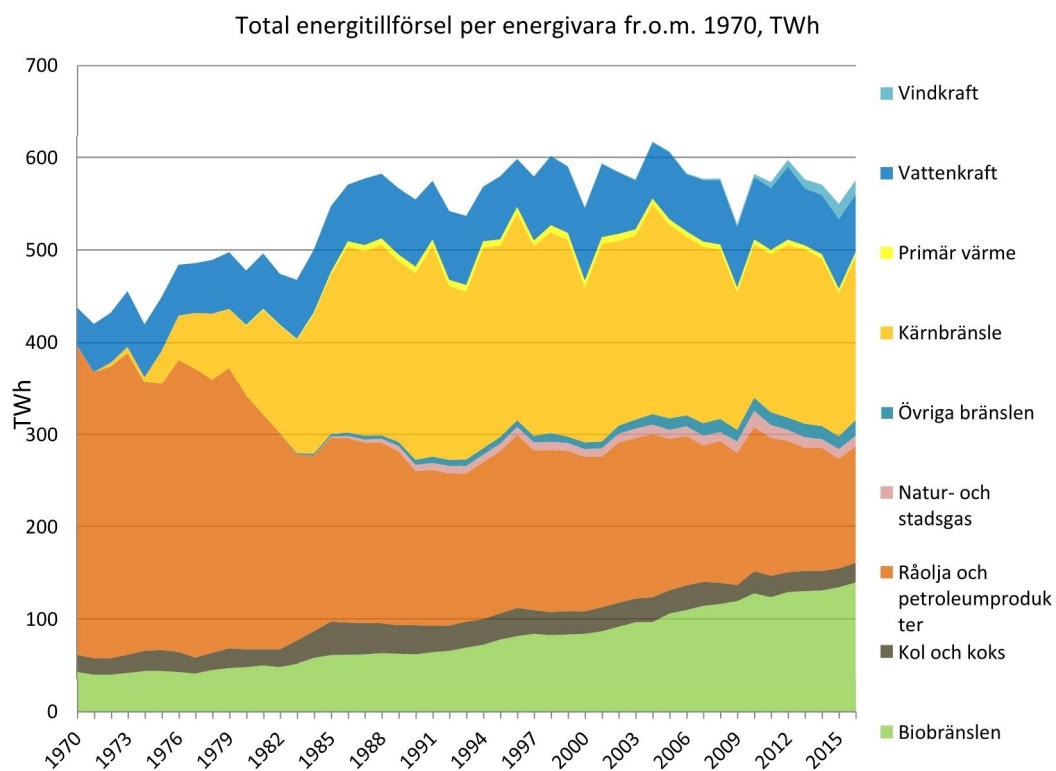
BILAGA 4

Utsläpp av koldioxid per person 1998/1999.

Källa: Naturvårdsverket

Total energitillförsel per energivara i Sverige 1970-2016

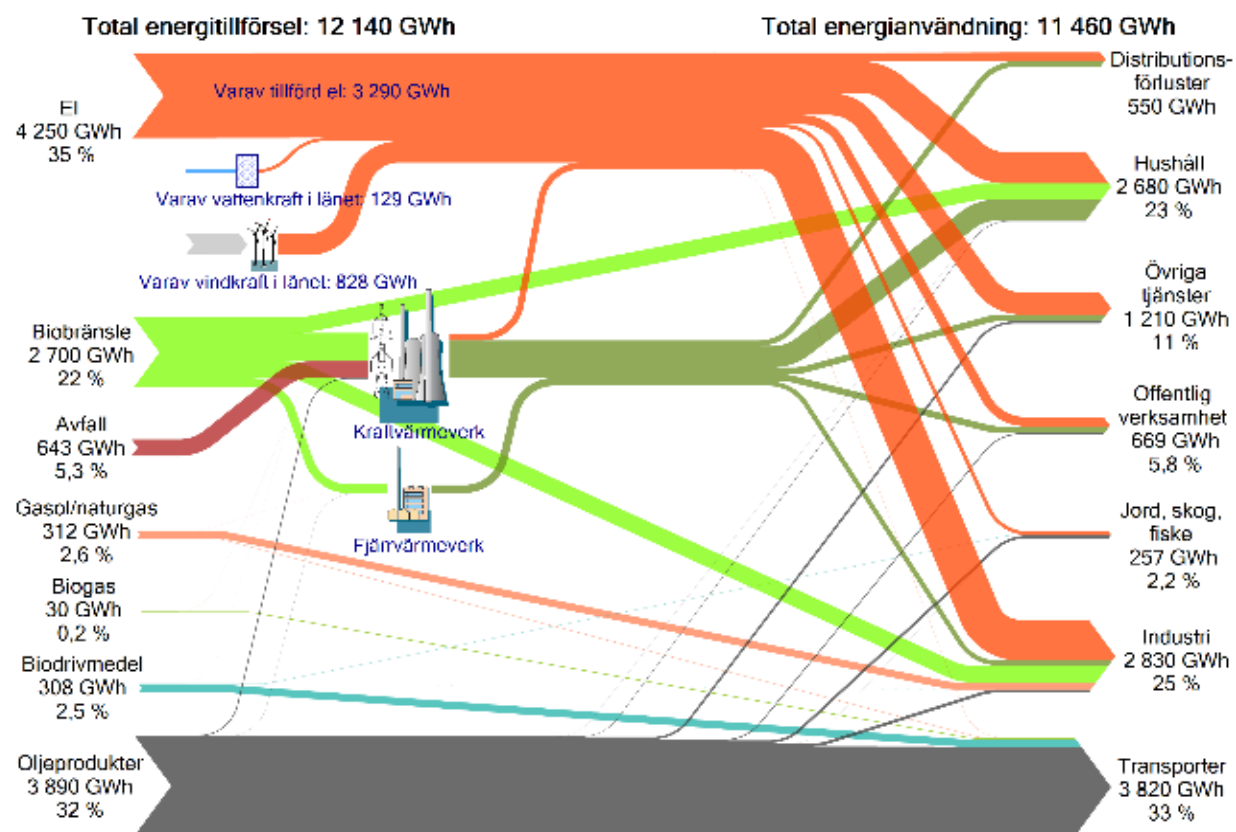

Källa: Energimyndigheten

Bedömning

Miljömål	Bedömning och trend	
Begränsad klimatpåverkan	Enbart nationell bedömning	Nej ↘
Frisk luft	Nej →	
Bara naturlig försurning	Nej ↗	
Giftfri miljö	Nej ○	
Skyddande ozonskikt	Enbart nationell bedömning	Ja →
Säker strålmiljö	Enbart nationell bedömning	Nära →
Ingen övergödning	Nej ↗	
Levande sjöar och vattendrag	Nej →	
Grundvatten av god kvalitet	Nära →	
Myllrande våtmarker	Nej →	
Levande skogar	Nej →	
Ett rikt odlingslandskap	Nej ↘	
God bebyggd miljö	Nej →	
Ett rikt växt- och djurliv	Nej ↘	

Källa: Länsstyrelsen

Källa: Länsstyrelsen

2

Kommunstyrelsen mål 2019 fortsatt arbete

KS 2018/109

Kommunledningskontoret

Dnr KS 2018/109

Till Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsens mål 2019 fortsatt arbete

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen att godkänna ambitionsnivån för kommunstyrelsens mål 2019.

Sammanfattning av ärendet

KS mål 2019 är efter ett arbete under våren 2018 färre, tydligare och har en stark anknytning till kommunstyrelsens reglemente med kommunstyrelsen som samordnande funktion.

KS mål 2019 ingår i SPB19 samt i Programbudget 2019. Till varje mål finns möjliga strategier och en mätbarhet som skall utvecklas till en tydlig ambitionsnivå för att kunna följa upp resultatet.

Nytt för 2019 är att en prognos för måluppfyllelse skall redovisas både i delårsrapport per 31 april och delårsrapport per 31 augusti i syfte att kunna göra politiska omprioriteringar under året vid behov.

En ambitionsnivå för samtliga 8 mål för kommunstyrelsen skall tydligt beskriva vad som skall uppnås:

- Det skall kunna gå att påverka och vara inom kommunstyrelsens ansvarsområde
- Det skall kunna mätas
- Det skall finnas resurser till att uppfylla målen

Kommunstyrelsen kan också välja att inte vara specifik med sin målsättning, utan låta ett mål vara inriktningsmål för verksamheten att förhålla sig till. Ett sådant mål blir inte styrande och en prognos för ett sådant mål kan inte redovisas. Målet blir ett förslag till verksamheten där ingen uppföljning sker baserat på önskad effekt utan genom att efterfråga verksamhetens aktiviteter för att bidra till målen.

Kommunstyrelsens arbetsutskott för en dialog under sammanträdet den 20 februari i syfte att ta fram förslag till ambitionsnivå med samtliga 8 mål.

Ärende

Generellt pågår ett effektiviseringsarbete i Vaggeryds kommun för att skapa tydligare och mer effektiv målstyrning.

Den 5 mars 2018 genomfördes ett förstärkt KSAU och tillsammans med nyckeltjänstemän hölls en workshop kring framtida möjligheter och hinder. Den 15-16 maj redovisades resultatet som risker och behov inför budgetberedningen och den 9 april hölls ett arbetsmöte med KS presidiet och kommundirektör för att från materialet peka ut förslag till inriktning för

KS mål 2019. Resultatet av arbetet godkändes som förslag till kommunstyrelsens arbetsutskott den 17 april. Fortsatt arbete i arbetsgrupp har lett fram till förslag till KS mål 2019 som lyftes till kommunstyrelsen 9 maj för dialog (förmiddag) och beslut (eftermiddag).

Kommunstyrelsens mål har sin inriktning mot 6 områden vilka är direkt kopplade till Kommunfullmäktiges mål 2015-2018 (som fortfarande kommer gälla under 2019) samt kompletterade med Agenda2030. Områdena är även kopplade till KS mål 2016, 2017 och 2018

Kommunstyrelsens mål 2019

Tillväxt, hållbarhet och fysisk planering

Mål 1. Hållbar tillväxt och utvecklad infrastruktur för de som bor, lever och verkar i Vaggeryds kommun

Arbete och fritid

Mål 2. Möjligheten till egen försörjning skall öka för alla målgrupper

Mål 3. Ökad mångfald av nya företag och näringar

Mål 4. Ökad samverkan med civilsamhället för en högre servicekvalitet

Kunskap och hälsa

Mål 5. Vi skall bli en friskare kommun

Demokrati, delaktighet/ tillgänglighet och service

Mål 6. Ökat medborgarinflytande

Samverkan regionalt/nationellt/internationellt

Mål 7. Vi skall utveckla vår internationella omvärldsbevakning till ett lärande och en tydlig nytta för våra invånare

Internt perspektiv

Mål 8. Vi skall bli en effektivare kommun i mål, medel och kvalitet

Beslutet ska skickas till

Kommunledningskontoret

Handläggare

Camilla Wallin Kupferberg, verksamhetsutvecklare

KS mål 2019 (SPB2019, beslut KF juni 2018)

Kommunfullmäktiges mål 2015-2019 Prioritering Samt koppling till Agenda 2030	Kommunstyrelsens mål 2019
KF mål 1a) Kommunen skall vara en god och attraktiv kommun att leva, bo och verka i. Det är viktigt att hela kommunen får möjlighet att utvecklas. b) Verksamheten på Skillingaryds skjutfält ska inte påverka bostadsutvecklingen utanför skjutfältets gränser KF mål 4. Miljöfrågorna ska vara en naturlig del i alla kommunens verksamheter bland annat genom minskade utsläpp av växthusgaser från energianvändning i byggnader och transporter ska den kommunala verksamheten bli klimatneutral Agenda2030 (ex. mål 11 Hållbara städer och samhällen, mål 7 Hållbar energi för alla – m.fl.)	Tillväxt, hållbarhet och fysisk planering: Mål 1. Hållbar tillväxt och utvecklad infrastruktur för de som bor, lever och verkar i Vaggeryds kommun (Boendeutvecklingsprogram, Miljöprogram, Marknadsplan, ÖP)
KF mål 1a) Kommunen skall vara en god och attraktiv kommun att leva, bo och verka i. Det är viktigt att hela kommunen får möjlighet att utvecklas. KF mål 3. Kommunen ska arbeta för att fler företag etablerar sig i kommunen, såväl traditionella industriföretag som tjänsteföretag KF mål 9. Vaggeryds kommun ska stärka sin position som en god kulturkommun och verka för ett rikt och varierat föreningsliv i hela kommunen Agenda2030 (ex. mål 8 anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt)	Arbete och fritid: Mål 2. Möjligheten till egen försörjning skall öka för alla målgrupper Mål 3. Ökad mångfald av nya företag och näringar Mål 4. Ökad samverkan med civilsamhället för en högre servicekvalitet
KF mål 7. Kommunens elever ska lämna skolan med godkända betyg Agenda2030 (ex. mål 3 Hälsa och välbefinnande, mål 4 God utbildning för alla)	Kunskap och hälsa: Mål 5. Vi skall bli en friskare kommun
KF mål 2. Kommunens verksamheter ska vara lättillgängliga och ha ett positivt problemlösande förhållningssätt. Jämställdhet och ett barn och ungdomsperspektiv beaktas i den kommunala planeringen Agenda2030 (ex. mål 16 fredliga och inkluderande samhällen)	Demokrati, delaktighet/ tillgänglighet och service: Mål 6. Ökat medborgarinflytande
KF mål 8. Kommunen ska vara en aktiv part i den regionala utvecklingen Agenda2030 Genomförande och globalt partnerskap	Samverkan regionalt/nationellt/internationellt Mål 7. Vi skall utveckla vår internationella omvärldsbevakning till ett lärande och en tydlig nytta för våra invånare
KF mål 5. Det ska vara ett gott förhållningssätt mellan personal, arbetsledning och politiken KF mål 6. Politiken ska präglas av ekonomisk styrka och budgetföljsamhet KF mål 10. Mångfalden i de kommunala verksamheterna kan utvecklas genom att alternativa driftsformer prövas Medarbetar och ledarskapsprogram, Strategisk plan och budget, Programbudget	Intern resursanvändning och styrning Mål 8. Vi skall bli en effektivare kommun i mål, medel och kvalitet

Kommunfullmäktiges mål samt Agenda2030	Mått och målvärden följs upp med koppling till målgrupper genom:
Tillväxt, hållbarhet och fysisk planering	Mäts genom uppföljning av boendeutvecklingsprogram, miljöprogram och marknadsplan
Arbete och fritid:	Arbetsmarknadsstatistik, verksamhetsuppföljning AME, företagsetableringar
Kunskap och hälsa	Kunskapsnivå och hälsostatistik
Demokrati, delaktighet/ tillgänglighet och service:	KKIK, Servicemätning och öppna jämförelser
Samverkan regionalt/ nationellt/ internationellt	Kvalitativ bedömning år 1, indikatorer väljs ut för år 2
Intern resursanvändning och styrning	Medarbetarenkät, Budgetuppföljning

KS MÅL 2019 (SPB2019, BESLUT KF JUNI 2018).....	1
NÄSTA STEG I ARBETET MED KOMMUNSTYRELSENS MÅL 2019	3
<i>Prognos för måluppfyllelse</i>	3
<i>Ambitionsnivå</i>	3
<i>Bakgrund/historik</i>	3
TILLVÄXT, HÅLLBARHET OCH FYSISK PLANERING	4
<i>Invånareffekt</i>	4
<i>Risker att hantera, exempel</i>	4
<i>Verksamhetens resultat, exempel</i>	5
<i>Analys Året som gått 2018 – 31/1 2019:</i>	5
ARBETE OCH FRITIDSUTBUD.....	6
<i>Invånareffekt</i>	6
<i>Risker att hantera, exempel:</i>	6
<i>Verksamhet resultat, exempel</i>	7
KUNSKAP OCH HÄLSA	8
<i>Invånareffekt</i>	8
<i>Risker att hantera, exempel</i>	8
<i>Verksamhet resultat, exempel</i>	9
DEMOKRATI, DELAKTIGHET/TILLGÄNGLIGHET OCH SERVICE	10
<i>Invånareffekt</i>	10
<i>Risker att hantera, exempel</i>	10
<i>Verksamhet resultat, exempel</i>	10
SAMVERKAN REGIONALT, NATIONELLT OCH INTERNATIONELLT	12
<i>Verksamhet resultat, exempel</i>	12
INTERN RESURSANVÄNDNING OCH STYRNING	13
<i>Verksamhet resultat, exempel</i>	13
<i>Risker att hantera, exempel</i>	13

Nästa steg i arbetet med kommunstyrelsens mål 2019

Kommunstyrelsen genomförde ett grundligt målarbete inför 2018 och har gjort en noggrann uppföljning av målen 2017. I det pågående kommunövergripande förbättringsarbetet med styrning och ledning har man inför 2019 kunnat skapa ett samlat och mer koncentrerat fokus kring de politiska målen.*

KS mål 2019 är färre, tydligare och har en stark anknytning till kommunstyrelsens reglemente med kommunstyrelsen som samordnande funktion.

KS mål 2019 ingår i SPB19 samt i Programbudget 2019. Till varje mål finns möjliga strategier och en mätbarhet som skall utvecklas till en tydlig ambitionsnivå för att kunna följa upp resultatet.

Prognos för måluppfyllelse

Nytt för 2019 är också att en prognos för måluppfyllelse skall redovisas både i delårsrapport per 31 april och delårsrapport per 31 augusti i syfte att kunna göra politiska omprioriteringar under året vid behov.

Ambitionsnivå

En ambitionsnivå för samtliga 8 mål för kommunstyrelsen skall tydligt beskriva vad som skall uppnås:

- Det skall kunna gå att påverka och vara inom kommunstyrelsens ansvarsområde
- Det skall kunna mätas
- Det skall finnas resurser till att uppfylla målen

Kommunstyrelsen kan också välja att *inte* vara specifik med sin målsättning, utan låta ett mål vara inriktningsmål för verksamheten att förhålla sig till. Ett sådant mål blir inte styrande och en prognos för ett sådant mål kan inte redovisas. Målet blir ett förslag till verksamheten där ingen uppföljning sker baserat på önskad effekt utan genom att efterfråga verksamhetens aktiviteter för att bidra till målen.

Bakgrund/historik

Generellt pågår ett effektiviseringsarbete i Vaggeryds kommun för att skapa tydligare och mer effektiv målstyrning.

Den 5 mars 2018 genomfördes ett förstärkt KSAU och tillsammans med nyckeltjänstemän hölls en workshop kring framtida möjligheter och hinder. Den 15-16 maj redovisades resultatet som risker och behov inför budgetberedningen och den 9 april hölls ett arbetsmöte med KS presidiet och kommundirektör för att från materialet peka ut förslag till inriktning för KS mål 2019. Resultatet av arbetet godkändes som förslag till kommunstyrelsens arbetsutskott den 17 april. Fortsatt arbete i arbetsgrupp har lett fram till förslag till KS mål 2019 som lyftes till kommunstyrelsen 9 maj för dialog (förmiddag) och beslut (eftermiddag).

Kommunstyrelsens mål har sin inriktning mot 6 områden vilka är direkt kopplade till Kommunfullmäktiges mål 2015-2018 (som fortfarande kommer gälla under 2019) samt kompletterade med Agenda2030. Områdena är även kopplade till de KS mål 2016, 2017 och 2018

Tillväxt, hållbarhet och fysisk planering

Kommunfullmäktiges mål 2015-2019 Prioritering Samt koppling till Agenda 2030	Kommunstyrelsens mål 2019
<p>KF mål 1a) Kommunen skall vara en god och attraktiv kommun att leva, bo och verka i. Det är viktigt att hela kommunen får möjlighet att utvecklas. b) Verksamheten på Skillingaryds skjutfält ska inte påverka bostadsutvecklingen utanför skjutfältets gränser</p> <p>KF mål 4. Miljöfrågorna ska vara en naturlig del i alla kommunens verksamheter bland annat genom minskade utsläpp av växthusgaser från energianvändning i byggnader och transporter ska den kommunala verksamheten bli klimatneutral</p> <p>Agenda2030 (ex. mål 11 Hållbara städer och samhällen, mål 7 Hållbar energi för alla – m.fl.)</p>	<p>Tillväxt, hållbarhet och fysisk planering:</p> <p>Mål 1. Hållbar tillväxt och utvecklad infrastruktur för de som bor, lever och verkar i Vaggeryds kommun</p> <p>(Boendeutvecklingsprogram, Miljöprogram, Marknadsplan, ÖP)</p>

Mått och målvärden följs upp med koppling till målgrupper genom:

- Mäts genom uppföljning av boendeutvecklingsprogram, miljöprogram och marknadsplan

Befolkningsprognos

Vaggeryds kommun, prognos 2018-2025	Utfall 2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Invånarantal, per 31/12	13 840	13 966	14 121	14 344	14 528	14 697	14 865	15 017	15 169
Årlig förändring	196	126	155	223	184	169	168	152	152

Invånareffekt

- Antal invånare – 13955 november 2018
- Bostäder/ invånare – 431/ 1000 invånare varav 137 med hyresrätt (under medel riket)
- Ca 40-45 % beräknas ha tillgång till fiber

SCB medborgarundersökning

- Nöjd Region Index 65 för år 2018 ökat från att ha legat stilla på 62
- Hög andel kan också tänka sig rekommendera kommunen
- Gator och vägar negativ trend
- Kommunikationer i stort, positiv trend, liksom räddningstjänsten
- Miljöarbete negativ trend, VA negativ utveckling.

Risker att hantera, exempel

- Exploateringstakt
- Investeringsstakt
- Klimatförändringar

Verksamhetens resultat, exempel

- Detaljplaner – beredskap bostäder och verksamhet, detaljplaner som vunnit laga kraft 2018: 5 st för bostäder och 1 för 40 ha etableringsområde
- Drygt 200 Inspektioner och tillsyn miljö och hälsoskydd inkl. livsmedel under 2018.
- 167 bostäder fått bygglov, 38 bostäder färdigställda
- Handläggningstid för avlopp, bygglov och värmepumpar hålls inom ram
- SKL ÖJ Insikt – prel. delresultat 2018, god nöjdhet med hantering av myndighetsärenden (bygglov och tillsyn inom miljö och hälsa)
- Miljöprogram uppfyllelse delår: 45 % genomfört, 44 % påbörjat/delvis genomfört, 11 % ej påbörjat
- Skolenkät och hälsoenkät visar att skolans miljöer inte är tillfredsställande, ex toaletter och duschutrymmen
- Brukarenkät inom särskilt boende visar att det är låg grad av trivsel på rum, gemensamhetsutrymmen och inte tillräcklig möjlighet att röra sig fritt

Analys Året som gått 2018 – 31/1 2019:

- Vi använder inte lokaler fullt ut kommunövergripande
- Många investeringar på gång samtidigt, hur skapa mervärde i de som är på gång.

Kommunstyrelsen som samordnande funktion – vad kan kommunstyrelsen påverka och bidra med, och med vilken ambitionsnivå kopplat till följande mål?

Mål 1. Hållbar tillväxt och utvecklad infrastruktur för de som bor, lever och verkar i Vaggeryds kommun**Syfte**

- Hållbar tillväxt och utvecklad infrastruktur för invånare
- Ökad koncernnytta inom mål, medel o kvalitet
- Ökad kunskap kring hållbar tillväxt i hela Vaggeryds kommun

Strategi

- Mer optimerad strategisk samverkan inom koncernen för en hållbar tillväxt och utvecklad infrastruktur
- Hållbarhetsprogram klart och färdigt att implementera 2020
- Säkerställa att allt som byggs i Vaggeryds kommun produceras enligt social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet
- Balansera tempo i tillväxten så att ekonomisk hållbarhet beaktas (Finansiellt mål 1,2,3) / (internt perspektiv finansiellt mål 4)
- Synliggöra roller och funktioner
- Ökad transparens och goda möten

Nyanlända är en resurs och en del i att utveckla Vaggeryds kommun. Delmål är kopplade till fem områden: Integrerade bostadsmiljöer, En del av samhället, Utbildning och kompetens, Arbete, praktik och försörjning samt samordnad uppföljning.

Arbete och fritidsutbud

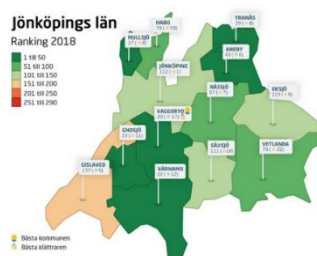
Kommunfullmäktiges mål 2015-2019 Prioritering Samt koppling till Agenda 2030	Kommunstyrelsens mål 2019
<p>KF mål 1a) Kommunen skall vara en god och attraktiv kommun att leva, bo och verka i. Det är viktigt att hela kommunen får möjlighet att utvecklas.</p> <p>KF mål 3. Kommunen ska arbeta för att fler företag etablerar sig i kommunen, såväl traditionella industriföretag som tjänsteföretag</p> <p>KF mål 9. Vaggeryds kommun ska stärka sin position som en god kulturkommun och verka för ett rikt och varierat föreningsliv i hela kommunen</p> <p>Agenda2030 (ex. mål 8 anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt)</p>	<p>Arbete och fritid:</p> <p>Mål 2. Möjligheten till egen försörjning skall öka för alla målgrupper</p> <p>Mål 3. Ökad mångfald av nya företag och näringar</p> <p>Mål 4. Ökad samverkan med civilsamhället för en högre servicekvalitet</p>

Mått och målvärden följs upp med koppling till målgrupper genom:

- Arbetsmarknadsstatistik, verksamhetsuppföljning AME, företagsetableringar

Invånareffekt

- Försörjningsgrad – hög (86,1 % år 2017 – varav ålder 60-64 år 80,6 % högst i riket år 2017))
- Arbetslöshet – låg (3,8 % jmf riket 6,1 % 2018)
- Antal anställda (AB) 3310 st
- Antal nya företag 2018: 77st (varav 14 AB)
- SCB medborgarundersökning – Arbetsmarknaden anses mycket god

Svenskt näringsliv ranking – länsetta!

Totalbetyg (3,96 år 2018, rankingplats 20/290 år 2018) Skolans attityd till företagandet (4,01 år 2018) tillgång på arbetskraft med relevant kompetens (2,75 år 2018)

- SCB medborgarundersökning – Kommersiellt utbud negativ trend
- SCB medborgarundersökning kultur – negativ trend,
- (fritidsaktiviteter ingen utveckling senaste åren)

Risker att hantera, exempel:

- Nyanlända svårt att få jobb
- Funktionshindrade svårt att få jobb
- Servicesektorns utveckling
- Digitalisering kommer kräva resurser
- Kompetensförsörjning offentlig och privat sektor
- Lokalt utbud för en liten kommun

Verksamhet resultat, exempel

- Företagsbesök - en del 2018, fler 2019!
- AME-insatser – 59 % har övergått till arbete eller studier (ökning och över rikssnittet), varav 31,5 % har gått från försörjningsstöd till jobb (11 personer av 35) jämfört med 39 % föregående år (23 av 59)
- Väntetider försörjningsstöd 18 dgr från ansökan till beslut
- Bibliotekslån 63807 år 2017 – 4,6 lån/invånare
- Simhallsbesök 41160 st år 2017 varav 16196 skolbad
- Besök öppna ungdomsverksamheten 5754 st år 2017 samt 2403 sommarkul år 2017
- Elever kulturskola 321 st år 2017

Kommunstyrelsen som samordnande funktion – vad kan kommunstyrelsen påverka och bidra med, och med vilken ambitionsnivå kopplat till följande mål?

Mål 2. Möjligheten till egen försörjning skall öka för alla målgrupper

Strategi:

- Genom att ta tillvara på kommuninvånarens drivkrafter och förmåga, i kombination med aktiva insatser, skall egenförsörjningen öka
- Matcha individens arbetskunskaper mot praktik och jobb.
- Bejaka individens entreprenöriella förmåga

Mål 3. Ökad mångfald av nya företag och näringar

- Syfte/strategi
- Stärka science park

Mål 4. Ökad samverkan med civilsamhället för en högre servicekvalitet

Övriga noteringar från politikerdialog:

- Förtydliga helhetsansvaret kring försörjning och sysselsättning
- Samordning kultur och fritid - ex lokal kulturplan 4 år för hela kommunen eller mer långsiktigt

Kunskap och hälsa

Kommunfullmäktiges mål 2015-2019 Prioritering Samt koppling till Agenda 2030	Kommunstyrelsens mål 2019
KF mål 7. Kommunens elever ska lämna skolan med godkända betyg Agenda2030 (ex. mål 3 Hälsa och välbefinnande, mål 4 God utbildning för alla)	Kunskap och hälsa: Mål 5. Vi skall bli en friskare kommun

Mått och målvärden följs upp med koppling till målgrupper genom:

- Kunskapsnivå och hälsostatistik

Invånareffekt

- Medellivslängd (Kvinnor 84,7 år högre än riket, Män 80,2 år, lägre än riket)
- Ohälsotal, dagar 25,9
- Eftergymnasial utbildning 25-64 år (30,7 % år 2017 jmf. riket 42,5 %)
- Förgymnasial utbildning 24-64 år (14,9 % år 2017)
- Gymnasieexamen (hemkommun, inom 4 år) 69,8 %
- Behörighet till gymnasiet (yrkesprogram) 79,5 % (ökning från 68,6 %)

SCB medborgarundersökning

- Utbildningsmöjligheter har ökat från 67 till 70,
- Bilden av förskolan har ej förändrats men är över rikssnitt, grundskolan under rikssnitt men utvecklas positivt.
- Gymnasiet över rikssnitt o utvecklats positivt
- Äldreomsorgen har utvecklats positivt, medan stöd för utsatta personer inte utvecklats och ligger under rikssnittet.
- Invånarnas upplevelse av trygghet i stort positiv utveckling.

MSB undersökning – preliminärt resultat – offentligt resultat i april/maj

- Stort förtroende för räddningstjänst och ambulans, ganska stort för polis.
- En stor andel känner inte att de kan påverka sin egen situation när det gäller avbrott i dricksvattenförsörjning, el, telefoni och internet, och har inte heller all utrustning för att klara sig.
- En viss andel av invånare litar inte på säkerheten och avstår (50 %) från att utföra beställning av varor och tjänster (30 %), kommunicera med myndigheter (6 %) utföra bankärenden m.m, och att denna siffra kan komma att öka med digitaliseringen. Av de som svarat på enkäten finns ett rimligt antagande kring hur snabbt räddningstjänst, polis eller ambulans kan vara på plats i jämförelse med genomsnittlig faktiskt utryckningstid.
- Öppna jämförelser Trygghet och säkerhet, plats 33 i riket 2017, plats 22 år 2018 i riket
 - Räddningstjänst är snabba i utryckning o handläggningstid, (ambulans medel i utryckning men snabba i handläggning)
 - Det som lyser rött är vårt arbete med risk och sårbarhetsanalyser
 - Det som lyser grönt är anmälda våldsbrott

Risker att hantera, exempel

- Kompetensförsörjning
- Språklig segregation
- Socioekonomisk segregation
- Nationella reformer (skola, LSS)
- Osäkerhet och riktning kring statsbidrag

Verksamhet resultat, exempel

- Andel gymnasiebehöriga (åk 9) har ökat sedan föregående år och är nu över rikssnittet och i nivå med länet.
- Ämnen med lägst betygspoäng i åk 9 är SvA, Ma, Ke.
- Åk 6: Lägst betyg A-E är SvA, En, SV
- Gymnasieexamen inom 4 år, kommunal skola 65,3 %
- Andel avgångselever med gymnasieexamen 2018 90,5 %
- Väntetider till (71 % får plats på förskola önskat datum)
- Väntetider till särskilt boende (38 dagar år 2018, nedåtgående trend)
- Den upplevda hälsan bland boende i SÄBO är låg.
- Upplevd trygghet – 7 % upplever ganska dålig trygghet i skolan i åk 5 och är under rikssnittet, och 8 % i åk 9– motsvarar rikssnittet och har utvecklats positivt.
- Upplevd studiero – 10 % av personalen på grundskolan upplever att det är ganska dålig studiero
- I åk 5 upplever 35 % att det är ganska dålig eller dålig studiero i åk 9 upplever 24 % att det är ganska dålig studiero.
- 34 % i åk 9 svarar ”Stämmer ganska dåligt” på frågan om skolarbetet stimulerar till att lära mer, 27 % i åk 5 anser att det ganska dåligt eller dåligt stämmer överens. Båda årskurser under rikssnittet.

Kommunstyrelsen som samordnande funktion – vad kan kommunstyrelsen påverka och bidra med, och med vilken ambitionsnivå kopplat till följande mål?

Mål 5. Vi skall bli en friskare kommun

Mäts genom:

- Hälsotal
- Kunskapsnivå
- Trygghet

Strategier -

- Hållbarhetsprogrammet kan peka ut inriktningen och prioritering i arbetet
- Tillgängliggöra och möjliggöra kommunikation för våra olika målgrupper för ökad kunskap och en bättre folkhälsa
- Tillgängliggöra det offentliga rummet för ett friskare och tryggare samhälle för alla våra målgrupper
- Vara längst fram med kommunikation, drivande kraft

Övriga noteringar från politikerdialog:

- *Ökad kunskapsnivå generellt, oavsett typ av inhämtning av kunskap*
- *Förbättrad folkhälsa – bli friskare o sundare*

Demokrati, delaktighet/tillgänglighet och service

Kommunfullmäktiges mål 2015-2019 Prioritering Samt koppling till Agenda 2030	Kommunstyrelsens mål 2019
KF mål 2. Kommunens verksamheter ska vara lättillgängliga och ha ett positivt problemlösande förhållningssätt. Jämställdhet och ett barn och ungdomsperspektiv beaktas i den kommunala planeringen Agenda2030 (ex mål 16 fredliga och inkluderande samhällen)	Demokrati, delaktighet/ tillgänglighet och service: Mål 6. Ökat medborgarinflytande

Mått och målvärden följs upp med koppling till målgrupper genom:

- KKiK, Servicemätning och öppna jämförelser

Invånareffekt

- Valdeltagande – 85 % år 2018 (84,7 % år 2014)
- Upplevelse: SCB medborgarundersökning NII, Nöjd inflytande index 47 år 2018 – ökande trend samt över rikssnittet

Risker att hantera, exempel

- Kommunkompassen 2018 pekade på att vi inte anpassar information till olika målgrupper.
- Information till alla
- Kommunikation så alla förstår
- Digitalisering ur medborgarperspektiv
- Demokrati

Verksamhet resultat, exempel

- Svar telefon inom 60 sek – 56 % (tillfälligt nedåtgående)
- Svar e-post 1 dygn – 90 %
- Väntetid SÄBO 38 dgr, nedåtgående trend
- Personalkontinuitet hemtjänst 17 olika personer på 14 dagar
- Brukarundersökningar, elevenkäter och externservicemätning visar att vi har ett gott bemötande
- Brukarbedömning LSS daglig verksamhet – brukaren får bestämma om saker som är viktiga 80 %
- Brukarundersökning SÄBO och Hemtjänst, möjlighet hänsyn tas till synpunkter och åsikter – ojämn trend
- Elevenkät delaktighet under rikssnittet- 35 % i åk 5, 40 % i åk 9, 30 % i gy år 2, anser att det stämmer ganska dåligt eller inte alls att de påverkar hur de skall arbeta med olika skoluppgifter
- 23 % i åk 9 anser att det stämmer ganska dåligt att man respekterar varandras olikheter, 15 % av personalen i grundskolan likaså.
- 15 % i åk 9 anser att det stämmer ganska dåligt att lärarna förklarar så att de förstår vad de skall göra i skolarbetet
- Inom LSS gruppbostad anser 8 % att personalen inte pratar så de förstår, 38 % att några pratar så att de förstår.
- Delaktighetsindex- (tidigare ett KKiK mått) Positiv utveckling från 46 till 58. Det är framförallt medborgardialog som utvecklats.

Kommunstyrelsen som samordnande funktion – vad kan kommunstyrelsen påverka och bidra med, och med vilken ambitionsnivå kopplat till följande mål?

Mål 6. Ökat medborgarinflytande

Strategi

- Ökad transparens av resultat
- Använda rätt digitala verktyg på rätt sätt anpassat till olika målgrupper
- Att fullt ut använda digitaliseringen
- Undersöka möjligheter till appar för e-tjänster
- Förenkla
- Utgå alltid från användaren
- Ha fokus på vad vi kan göra tillsammans med våra invånare, inte för våra invånare
- Mäta genom delaktighet, bemötande och service

Övriga noteringar från politikerdialog

- *Ökad kunskapsnivå generellt, oavsett typ av inhämtning av kunskap*
- *Förbättrad folkhälsa – bli friskare o sundare*

Samverkan regionalt, nationellt och internationellt

Kommunfullmäktiges mål 2015-2019 Prioritering Samt koppling till Agenda 2030	Kommunstyrelsens mål 2019
KF mål 8. Kommunen ska vara en aktiv part i den regionala utvecklingen Agenda2030 Genomförande och globalt partnerskap	Samverkan regionalt/nationellt/internationellt Mål 7. Vi skall utveckla vår internationella omvärldsbevakning till ett lärande och en tydlig nytta för våra invånare

Mått och målvärden följs upp med koppling till målgrupper genom:

- Kvalitativ bedömning år 1, indikatorer väljs ut för år 2

Verksamhet resultat, exempel

Det finns internationell omvärldsbevakning idag inom barn och utbildning, men inte kommunövergripande.

Kommunstyrelsen som samordnande funktion – vad kan kommunstyrelsen påverka och bidra med, och med vilken ambitionsnivå kopplat till följande mål?

Mål 7. Vi skall utveckla vår internationella omvärldsbevakning till ett lärande och en tydlig nytta för våra invånare

- Vaggeryds kommun skall ta ett kliv in i en den globala världen genom att öka kunskapen inom Agenda2030
- Vi skall gå från omvärldsbevakning till ett lärande
- Vaggeryds kommun som en del av världen, vara föredöme
- Vaggeryds kommun skall leverera kunskap om hur vi är en del av världen
- Se hur andra kommuner i andra länder löst likande utmaningar
- Genom att ta del av andras kunskaper bli en rikare kommun
- Det som händer i världen påverkar oss i vår kommun

Övriga noteringar från politikerdialog:

Växla upp, ta ett kliv in i det internationella arbetet – koppla samman med kommande hållbarhetsarbete

Intern resursanvändning och styrning

Kommunfullmäktiges mål 2015-2019 Prioritering Samt koppling till Agenda 2030	Kommunstyrelsens mål 2019
KF mål 5. Det ska vara ett gott förhållningssätt mellan personal, arbetsledning och politiken KF mål 6. Politiken ska präglas av ekonomisk styrka och budgetföljsamhet KF mål 10. Mångfalden i de kommunala verksamheterna kan utvecklas genom att alternativa driftsformer prövas Medarbetar och ledarskapsprogram, Strategisk plan och budget, Programbudget	Intern resursanvändning och styrning Mål 8. Vi skall bli en effektivare kommun i mål, medel och kvalitet

Mått och målvärden följs upp med koppling till målgrupper genom:

- Medarbetarenkät, Budgetuppföljning

Verksamhet resultat, exempel

- Goda HME-mått kommunövergripande
- Sjunkande sjukfrånvaro

Risker att hantera, exempel

- Kompetensförsörjning
- Ökad grad av psykisk ohälsa yngre
- Digitalisering – krav på resurser och säkerhet

Kommunstyrelsen som samordnande funktion – vad kan kommunstyrelsen påverka och bidra med, och med vilken ambitionsnivå kopplat till följande mål?

Mål 8. Vi skall bli en effektivare kommun i mål, medel och kvalitet

Strategi:

- Dra lärdom av kommunkompassen
- Optimera organisation och processer
- Skapa mål och mäta det som skapar nytta

Övriga noteringar från politikerdialog:

- *Se Kommunkompassen*
- *Se arbete med rollförttydligande*
- *Ta hänsyn till omarbetning delegationsordning exploatering och personalpolitik*
- *Inte ta med sådant som "ändå skall göras" / självklarheter - för då syns inte utveckling. Man kan fortfarande ha uppföljning och mäta resultat*

§2

Kommunstyrelsens mål 2019 (KS 2018/109)

Beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott godkänner informationen och återupptar dialog vid sammanträdet i februari.

Sammanfattning

Inför budget 2019 har varje nämnd tagit fram inriktningsmål kopplade till kommunfullmäktiges övergripande mål. Kommunstyrelsens ambition inför 2019 var färre och tydligare mål med en stark anknytning till kommunstyrelsens reglemente med kommunstyrelsen som samordnande funktion.

Kommunstyrelsens mål 2019 har sin inriktning mot 6 områden vilka är kopplade dels till kommunfullmäktiges mål 2015-2018 (som fortfarande kommer gälla under 2019) samt till Agenda2030. Områdena tar också hänsyn till kommunstyrelsens tidigare mål 2016, 2017 och 2018.

Målen ingår i SPB19 och till varje mål finns möjliga strategier och en mätbarhet som skall vidareutvecklas inför första delårsrapporteringen 2019, vilket för första gången innebär en helårsprognos av måluppfyllelse baserat på april månad, i syfte att tidigt kunna besluta om insatser och omprioriteringar. Detta ställer dock krav på att kommunstyrelsen tidigt under året deklarerat sin ambitionsnivå med målen, vilket förslagsvis bereds under arbetsutskottets sammanträde i februari för beslut i kommunstyrelsen i mars.

Verksamhetsutvecklare Camilla Wallin Kupferberg föredrar ärendet.

Expedieras till

Kommunledningskontoret

Beslutsunderlag

- Kommunledningskontorets tjänsteskrivelse 2019-01-14
- Kommunstyrelsens mål 2019 arbetsmaterial 2018
- Kommunstyrelsens mål 2019 utdrag ur SPB 2019

3

Kommunfullmäktiges arbetsordning -
revidering

KS 2019/034

Kommunledningskontoret

Dnr KS 2019/034

Till Kommunstyrelsen

Kommunfullmäktiges arbetsordning revidering

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att godkänna förslaget till omarbetad arbetsordning för kommunfullmäktige.

Sammanfattning av ärendet

Kommunallagen (2017:725), KL, ger de grundläggande reglerna för ansvar och beslutanderätt i en kommun. Vissa uppgifter sköter fullmäktige, styrelsen och nämnderna enligt annan lag, författning eller enligt statlig myndighets beslut. Kommunfullmäktige är kommunens högsta beslutande organ.

Parlamentariska gruppens beslut KF 2018-06-25 § 106 innebär tillsammans med SKLs rekommendationer följande ändringar i fullmäktiges arbetsordning:

- Ett sammanträde även i februari
- Fullmäktiges sekreterare ska kunna vara annan än kommundirektören
- Talartid och antal repliker – skall utredas under året, tas ej med i denna arbetsordning

Skillnaden från SKLs rekommendationer i korthet:

- Allmänhetens frågestund är kvar 46 §
- Upphörande av uppdraget (5 §) är tillagt enligt SKL rek.

Ärende

Kommunfullmäktige är kommunens högsta beslutande organ. Kommunfullmäktige representerar folket i kommunen och tar beslut i kommunens viktigaste frågor.

Det här gör kommunfullmäktige

- Tar beslut om kommunens inriktning, verksamhet och ekonomi. De tar till exempel beslut om budget, skattesats och avgifter för kommunal service.
- Beslutar om den kommunala förvaltningens organisation och verksamhetsformer.
- Väljer ledamöter och ersättare till kommunstyrelsen och nämnderna.
- Väljer revisorer som granskar kommunens verksamhet.

Fullmäktige har relativt stor frihet att själv bestämma arbetsordningens utformning och innehåll. I sakens natur ligger att fullmäktige inte bör tyngas av onödiga regler. Vissa frågor har dock ansetts vara av sådan vikt att de inte får lämnas oreglerade. I 5 kap. 72 § KL uppställs därför krav på att arbetsordningen ska innehålla bestämmelser om

1. antalet ledamöter i fullmäktige,
2. när sammanträden ska hållas, anmälan av hinder att delta i sammanträden.

4. inkallande av ersättare och deras tjänstgöring,
5. vem som ska föra ordet, tills ordförande utsetts,
6. rätten att delta i fullmäktiges överläggningar,
7. förfarandet vid omröstningar,
8. handläggningen av motioner, interpellationer och frågor,
9. formerna för justeringen av protokollen, samt
10. fullmäktigepresidiets arbetsuppgifter.

Om fullmäktige med stöd av 8 kap.1 § KL har beslutat att medborgarförslag får väckas, ska arbetsordningen även innehålla föreskrifter om hur sådana förslag ska handläggas. Samma sak gäller om fullmäktige beslutat att ledamöter får delta i fullmäktiges sammanträden på distans. Utöver dessa obligatoriska bestämmelser kan arbetsordningen således komplettera KL där denna endast ger ram-bestämmelser. I förarbetena betonas särskilt behovet av regler för slutna omröstningar (prop. 1990/91:117 s. 194). I många fall är reglering i arbetsordning frivillig men det kan ändå framstå som angeläget att ta in bestämmelser som inte finns i KL. Dit hör t.ex. regler om ordförandens "ordningsmakt".

Enligt tidigare beslut KF 2018-06-25 §106 skall följande inkluderas i arbetsordningen:

(Fullmäktiges beslut enligt parlamentariska gruppens förslag)

- Kommunfullmäktige: Antalet ledamöter ska vara oförändrat, 41 ledamöter
- Kommunfullmäktige ska ha ett sammanträde även i februari.
- En allmänpolitisk debatt ska hållas i februari och augusti
- Starttid för kommunfullmäktiges sammanträden ska fortsätta vara 17.00.
- Kriterier för lokalerna tas fram 2019, inklusive lokalisering och beskrivning av kostnader, säkerhet och funktion. Tekniken i lokalen skall vara mycket bra. Fullmäktiges presidium ansvarar för verkställandet.
- Fullmäktiges sekreterare ska kunna vara annan än kommundirektören, detta regleras i arbetsordningen.
- Begränsad talartid införs på försök 2019, regleras i fullmäktiges arbetsordning.

(Talartid och antal repliker – skall utredas under året, tas ej med i denna arbetsordning.)

Utöver bakgrund och koppling till politiska beslut ovan:

Ekonomiska konsekvenser:

Beslutet medför en ekonomisk konsekvens baserat på tidigare beslut KF 2018-06-25 §106 att även ha ett sammanträde i februari, vilket ger en ökad arvodeskostnad, interna resurser för hantering av ärenden och sammanträde samt lokal och fika.

Agenda 2030

Ingen särskild hänsyn till Agenda2030 och FN barnkonvention har tagits utöver tidigare beslut att det skall finnas fungerande säkerhet, teknik och tillgänglighet.

Beslutet ska skickas till

Ekonomienheten

Kanslienheten

Personalenheten

Handläggare

Handläggare: Camilla Wallin Kupferberg, verksamhetsutvecklare

Ansvarig tjänsteman: Annika Hedvall, kommundirektör

**VAGGERYDS
KOMMUN**

Till KSAU 2019

Arbetsdokument 2019-02-11

Arbetsordning för Kommunfullmäktige

Antagen av kommunfullmäktige XX-XX-XX §XX

Ansvarig förvaltning: Kommunledningskontoret

Ansvarig tjänsteman: Annika Hedvall

Innehåll

Arbetsordning för kommunfullmäktige	4
Allmänt om kommunfullmäktige	4
Antalet ledamöter (5 KAP. 5-7 §§ KL)	5
Presidium (5 KAP. 11 § KL)	5
Interimsordförande, ålderspresident	5
Fyllnadsval till presidiet m.m.	5
Upphörande av uppdraget	5
Tid för sammanträdena (5 kap. 12 § kl)	5
Extra sammanträde	5
Ändringar i sammanträdesordningen	5
Plats för sammanträde	6
Placeringsordning	6
Tillkännagivande av sammanträdena	6
Förlängning av sammanträde och fortsatt sammanträde	6
Ärenden och handlingar till sammanträde	6
Anmälan av hinder för tjänstgöring och inkallande av ersättare	7
Upprop	7
Protokollsjusterare	7
Turordning för handläggning av ärendena	7
Yttranderätt vid sammanträdena	7
Talarordning och ordning vid sammanträdena	8
Yrkanden	8
Deltagande i beslut	9
Omröstningar	9
Motioner	9
Medborgarförslag	9
Företagens initiativrätt	10
Interpellationer	10
Frågor	10
Beredning av ärenden	11
Återredovisning från nämnderna	11
Prövning av ansvarsfrihet och anmärkning	11
Beredning av revisorernas budget	11
Valberedning	11
Justering av protokollet	11
Reservation	12
Expediering och publicering	12

Allmänhetens frågestund.....	12
------------------------------	----

Arbetsordning för kommunfullmäktige

Utöver det som föreskrivs om fullmäktige i lag eller annan författning gäller bestämmelserna i denna arbetsordning.

Allmänt om kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige är kommunens högsta beslutande organ. Kommunfullmäktige representerar folket i kommunen och tar beslut i kommunens viktigaste frågor.

Kommunfullmäktige

- Tar beslut om kommunens inriktning, verksamhet och ekonomi. De tar till exempel beslut om budget, skattesats och avgifter för kommunal service.
- Beslutar om den kommunala förvaltningens organisation och verksamhetsformer.
- Väljer ledamöter och ersättare till kommunstyrelsen och nämnderna.
- Väljer revisorer som granskar kommunens verksamhet.

Kommunstyrelsen utses av kommunfullmäktige.

Kommunstyrelsen

- Styr, leder, följer upp och samordnar allt arbete inom kommunen.
- Ansvarar för kommunens ekonomi.
- Ansvarar för särskilda uppgifter som inte hanteras av annan nämnd.

Kommunfullmäktige beslutar vilka nämnder som ska finnas och väljer ledamöter. Varje nämnd ansvarar för ett visst område. Exempel på nämnder som finns i många kommuner är miljönämnd, socialnämnd och kulturnämnd. Eftersom kommunerna själva bestämmer vilka nämnder de vill ha ser det olika ut runt om i Sverige. Alla frågor som kommer till fullmäktige förbereds i någon av nämnderna. I mindre frågor kan nämnderna besluta direkt.

Nämnderna

- Ansvarar för den löpande verksamheten inom kommunen.
- Förbereder ärenden som ska beslutas av fullmäktige.
- Genomför beslut som fattas i fullmäktige.

I praktiken är det tjänstemän som sköter själva genomförandet av kommuners verksamheter, men de förtroendevalda har alltid det yttersta ansvaret. Arbetsuppgifterna kan vara att ge byggnadslov, bevilja ekonomiskt bistånd eller att organisera äldreomsorgen.

Kommunallagen styr kommunernas och regionernas verksamhet. Kommunerna styrs också av andra lagar som socialtjänstlagen, skollagen och plan- och bygglagen med mera.

Antalet ledamöter (5 KAP. 5-7 §§ KL)

1 § Fullmäktige ska bestå av 41 ledamöter I vallagen finns bestämmelser om antalet ersättare.

Presidium (5 KAP. 11 § KL)

2 § De år då val av fullmäktige har ägt rum i hela landet, väljer fullmäktige bland ledamöterna en ordförande samt en förste och en andre vice ordförande som tillsammans utgör fullmäktiges presidium. Val av presidium ska förrättas på ett sammanträde som hålls före november månads utgång.

Vid valet bestämmer fullmäktige tiden för uppdragen.

Vice ordförandena ska biträda ordföranden i uppgiften att planera och leda sammanträdet i den mån ordföranden anser att det behövs.

Interimsordförande, ålderspresident

3 § Till dess att val av presidiet har förrättats, tjänstgör som ordförande den som har varit ledamot i fullmäktige längst tid (ålderspresidenten).

Om flera ledamöter har lika lång tjänstgöringstid som ledamot, ska den äldste av dem vara ålderspresident.

Fyllnadsval till presidiet m.m.

4 § Om ordföranden eller någon av vice ordförandena avgår som ledamot eller från sin presidiepost, bör fullmäktige så snart det kan ske välja en annan ledamot för återstoden av tjänstgöringstiden för den som har avgått. Om samtliga i presidiet är hindrade att fullgöra uppdraget, fullgör ålderspresidenten ordförandens uppgifter.

Upphörande av uppdraget

5 § Om en förtroendevald som valts av fullmäktige upphör att vara valbar upphör uppdraget vid nästa fullmäktigesammanträde om inte fullmäktige, efter ansökan, beslutar att den förtroendevalde får ha kvar sitt uppdrag under återstoden av mandattiden. En sådan ansökan ska vara skriftlig och innehålla skälen för att uppdraget ska bestå. Ansökan ska göras i så god tid att den hinner behandlas av fullmäktige innan uppdraget upphör. Ansökan ges in till kommunstyrelsens kansli och beredas av fullmäktiges presidium enligt framtagna riktlinjer.

Tid för sammanträdena (5 kap. 12 § kl)

6 § Ordinarie sammanträde med fullmäktige skall som huvudregel hållas varje månad förutom juli och december. Sammanträde äger som regel rum sista måndagen i månaden.

Första sammanträdet med det nyvalda fullmäktige hålls under oktober på dag och tid som ålderspresidenten bestämmer.

Extra sammanträde

7 § Ett extra sammanträde hålls på den tid som ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena.

En begäran om ett extra sammanträde ska göras skriftligen hos ordföranden och ska innehålla uppgift om det eller de ärenden som önskas bli behandlade på det extra sammanträdet.

Ändringar i sammanträdesordningen

8 § Om det föreligger särskilda skäl, får ordföranden efter samråd med vice ordförandena ställa in ett sammanträde eller ändra dagen eller tiden för sammanträdet.

Om ordföranden beslutar att ett sammanträde ska ställas in eller att dagen eller tiden för ett sammanträde ska ändras, låter ordföranden snarast underrätta varje ledamot och ersättare om beslutet. Uppgift om beslutet ska snarast tillkännages på kommunens anslagstavla.

Plats för sammanträde

9 § Fullmäktiges sammanträden hålls som regel växelvis i kommunens båda centralorter (centrumlokalen, Folkets Hus, Vaggeryd och Sessionssalen, Skillingehus, Skillingaryd). Ordföranden får efter samråd med vice ordförandena för särskilt fall bestämma annan sammanträdesplats.

Krav på lokalen är fungerande teknik, säkerhet och tillgänglighet.

Placeringsordning

10 § Ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena placeringsordningen för fullmäktiges ledamöter, ersättare och andra som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar, om fullmäktige inte beslutar annat.

Tillkännagivande av sammanträdena

11 § Kungörelse om sammanträde med fullmäktige innehållande uppgift om tid och plats för sammanträdet och om de ärenden, som ska behandlas (föredragningslista), ska anslås även på den kommunala anslagstavlan, som anordnats i kommunen.

Fullmäktige bestämmer i vilken omfattning uppgift om de ärenden som ska behandlas vid sammanträde ska införas i ortstidning.

Med kallelse till sammanträde skall sändas ärendehandlingar i den omfattning ordföranden eller, i förekommande fall, ålderspresidenten bestämmer.

15 kap. 14 och 15 §§ KL finns undantagsbestämmelser för brådskande ärenden.

Förlängning av sammanträde och fortsatt sammanträde

12 § Om fullmäktige inte hinner slutföra ett sammanträde på den utsatta sammanträdesdagen, kan fullmäktige besluta att förlänga tiden för sammanträdet.

Fullmäktige kan också besluta att avbryta sammanträdet och att hålla fortsatt sammanträde en senare dag för att behandla de ärenden som återstår. I ett sådant fall beslutar fullmäktige genast när och var sammanträdet ska fortsätta.

Om fullmäktige beslutar att hålla fortsatt sammanträde, utfärdar ordföranden ett tillkännagivande om det fortsatta sammanträdet på vanligt sätt.

Om sammanträdet ska fortsätta inom en vecka, behöver något tillkännagivande inte utfärdas. I ett sådant fall låter ordföranden dock underrätta de ledamöter och ersättare som inte är närvarande när sammanträdet avbryts om tiden och platsen för det fortsatta sammanträdet.

Ärenden och handlingar till sammanträde

13 § Ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena när fullmäktige ska behandla ett ärende, om inte annat följer av lag.

14 § Styrelsens, övriga nämnders och beredningars förslag till beslut eller yttranden i de ärenden som tagits in i tillkännagivandet bör tillställas varje ledamot och ersättare före sammanträdet.

Ordföranden bestämmer i vilken omfattning övriga handlingar ska tillställas ledamöter och ersättare före sammanträdet.

Kallelse och övriga handlingar skickas elektroniskt.

Handlingarna i varje ärende bör finnas tillgängliga för allmänheten i sammanträdeslokalen under sammanträdet.

Interpellationer och frågor bör tillställas samtliga ledamöter och ersättare före det sammanträde vid vilket de avses bli ställda.

Anmälan av hinder för tjänstgöring och inkallande av ersättare

15 § En ledamot som är hindrad att delta i ett helt sammanträde eller i en del av ett sammanträde, ska snarast anmäla detta till kommunledningskontorets kansli. Kansliet underrättar den ersättare som står i tur att tjänstgöra.

16 § Om en ledamot utan föregående anmälan uteblir från ett sammanträde eller hinder uppkommer för en ledamot att vidare delta i ett pågående sammanträde, kallar ordföranden in den ersättare som är tillgänglig och står i tur att tjänstgöra.

Ledamot är skyldig att anmäla till sekreteraren om ledamoten avbryter sin tjänstgöring.

17 § Det som sagts om ledamot i 15 och 16 §§ gäller också för ersättare, som kallats till tjänstgöring.

18 § Ordföranden bestämmer när en ledamot eller en ersättare ska träda in och tjänstgöra under ett pågående sammanträde. Endast om det föreligger särskilda skäl för det bör inträde ske under pågående handläggning av ett ärende i enlighet med SKL's rekommendationer.

Upprop

19 § En uppslagslista som utvisar de ledamöter och ersättare som tjänstgör ska finnas tillgänglig under hela sammanträdet.

I början av varje sammanträde ska upprop ske enligt uppslagslistan. Upprop ska också ske i början av varje ny sammanträdesdag, vid fortsatt sammanträde och när ordföranden anser att det behövs.

Protokollsjusterare

20 § Protokollet justeras av ordföranden och ytterligare två ledamöter.

Om två eller flera ledamöter har fungerat som ordförande vid sammanträdet, justerar varje ordförande de paragrafer i protokollet som respektive ordförande har lett.

Fullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet får justeras omedelbart. Paragrafen skall redovisas skriftligt, innan fullmäktige justerar den.

Så snart fullmäktiges protokoll blivit justerat skall avskrift av protokollet överlämnas till kommunstyrelsen och utdrag därav tillställas de nämnder, vilka har i uppdrag att verkställa fullmäktiges beslut.

Turordning för handläggning av ärendena

21 § Fullmäktige behandlar ärendena i den turordning som de har tagits upp i tillkännagivandet. Fullmäktige kan dock besluta om ändrad turordning för ett eller flera ärenden.

Ordföranden bestämmer när under ett sammanträde ett ärende ska behandlas som inte finns med i tillkännagivandet.

Fullmäktige får besluta att avbryta handläggningen av ett ärende under ett sammanträde för att återuppta det senare under sammanträdet.

Yttranderätt vid sammanträdena

22 § Rätt att delta i överläggningen har

- kommunalråd, oppositionsråd
- ordföranden och vice ordförandena i en nämnd eller en gemensam nämnd vid behandling av ett ärende där nämndens verksamhetsområde berörs,

- ordföranden och vice ordförandena i en fullmäktigeberedning, när fullmäktige behandlar ett ärende som beredningen har handlagt,
- ordföranden i en nämnd eller i en fullmäktigeberedning eller någon annan som besvarar en interpellation eller en fråga när överläggning hålls med anledning av svaret,
- styrelsens ordförande i ett sådant företag som avses i 10 kap. 2-6 §§ KL, när fullmäktige behandlar ett ärende som berör förhållandena i företaget.

23 § Revisorerna ska ges tillfälle att delta i överläggningen när fullmäktige behandlar revisionsberättelsen och årsredovisningen.

Revisorerna får också delta i överläggningen, när fullmäktige behandlar ett ärende som berör revisorernas granskning eller revisorernas egen förvaltning.

Sakkunnigt biträde ska ges tillfälle att yttra sig vid fullmäktiges behandling av revisionsberättelsen.

24 § Ordföranden låter efter samråd med vice ordförandena, i den utsträckning som behövs, kalla ordförandena och vice ordförandena i nämnderna och fullmäktigeberedningarna, revisorerna samt anställda hos kommunen för att lämna upplysningar vid sammanträdena. Detsamma gäller utomstående sakkunniga.

Ingår kommunen i en gemensam nämnd eller gemensamt förbund får ordföranden efter samråd med vice ordförandena i den utsträckning som det behövs kalla ordföranden och vice ordförandena i den gemensamma nämnden/förbundet och anställda i de samverkande kommunerna för att lämna upplysningar vid sammanträdena.

Om fullmäktige inte beslutar något annat, bestämmer ordföranden efter samråd med vice ordförandena i vilken utsträckning de som har kallats för att lämna upplysningar på ett sammanträde får yttra sig under överläggningarna.

25 § Kommundirektören får yttra sig och delta i överläggningen i alla ärenden. Fullmäktiges sekreterare får yttra sig om lagligheten av det som förekommer vid sammanträdena.

Talarordning och ordning vid sammanträdena

26 § Den som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar får ordet i den ordning han eller hon har anmält sig och har blivit uppropad.

Den som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar har också rätt till ett kort inlägg på högst två minuter för en replik med anledning av vad en talare anfört. Inlägget görs omedelbart efter den talare som har ordet då begäran om att få göra inlägget framställs.

Om någon i sitt yttrande skulle avlägsna sig från ämnet och inte rättar sig efter tillsägelse av ordföranden får ordföranden ta från talaren ordet. I övrigt får ingen avbryta en talare under hans eller hennes anförande.

Ordföranden kan utvisa den som uppträder störande och som inte rättar sig efter tillsägelse.

Uppstår oordning som ordföranden inte kan avstyra, får ordföranden ajournera eller upplösa sammanträdet.

Yrkanden

27 § När fullmäktige har förklarat överläggningen i ett ärende avslutad, går ordföranden igenom de yrkanden som har framställts under överläggningen och kontrollerar att de har uppfattats korrekt.

Ordföranden befäster genomgången med ett klubbslag. Därefter får inte något yrkande ändras eller läggas till, om inte fullmäktige beslutar medge det enhälligt.

Om ordföranden anser att det behövs ska den ledamot som har framställt ett yrkande avfatta det skriftligt.

Ordföranden skall vägra proposition, om denne anser att ett framställt förslag eller yrkande innebär ett nytt ärende, varvid ordförandens beslut blir gällande. Vad nu sagts är inte tillämpligt i ärende som inte behöver beredas.

Deltagande i beslut

28 § En ledamot som avser att avstå från att delta i ett beslut, ska anmäla detta till ordföranden, innan beslutet fattas.

En ledamot som inte har gjort en sådan anmälan anses ha deltagit i beslutet, om fullmäktige fattar det med acklamation.

Omröstningar

29 § När omröstningar genomförs, biträds ordföranden av de två ledamöter som har utsetts att justera protokollet.

Omröstningarna genomförs genom att ledamöterna avger sina röster efter upprop. Uppropet sker enligt uppordslistan.

Ordföranden avger alltid sin röst sist.

Sedan omröstningen har avslutats, befäster ordföranden detta med ett klubbslag. Därefter får inte någon ledamot avge sin röst. Inte heller får någon ledamot ändra eller återta en avgiven röst efter klubbslaget.

Om oenighet uppstår om resultatet av en öppen omröstning, ska en ny omröstning genomföras omedelbart.

30 § En valsedel som avlämnas vid en sluten omröstning ska uppta så många namn som valet avser samt vara omärkt, enkel och sluten.

En valsedel är ogiltig om den

- upptar namnet på någon som inte är valbar,
- upptar flera eller färre namn än det antal personer som ska väljas,
- upptar ett namn som inte klart utvisar vem som avses.

Det som sagts nu gäller inte vid val som sker med tillämpning av proportionellt valsätt. För sådana val finns särskilda föreskrifter i lag.

Motioner

31 § En motion

- ska vara skriftlig och undertecknad av en eller flera ledamöter,
- får inte ta upp ämnen av olika slag,
- väcks genom att den ges in till styrelsens kansli, eller vid ett sammanträde med fullmäktige.

En ersättare får väcka en motion bara när ersättaren tjänstgör som ledamot vid ett sammanträde.

Styrelsen ska två gånger varje år redovisa de motioner som inte har beretts färdigt. Redovisningen ska göras på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april och oktober.

Medborgarförslag

32 § Den som är folkbokförd i kommunen eller i en kommun inom landstinget får väcka ärende i fullmäktige (medborgarförslag).

Ett medborgarförslag

- ska vara skriftligt och undertecknat av en eller flera personer,
- ska innehålla namnförtydligande, adress och telefonnummer,
- får inte ta upp ämnen av olika slag,
- väcks genom att det lämnas in till styrelsens kansli, eller vid ett sammanträde med fullmäktige.

Ett medborgarförslag kan bara behandlas i sak i fullmäktige om det ligger inom fullmäktiges befogenhetsområde. Presidiet kan avslå medborgarförslaget direkt om särskilda skäl föreligger exempelvis om det strider mot gällande lagstiftning eller om det redan finns ett aktualiserat beslut i närtid.

Fullmäktige kan i vissa fall överlåta till styrelsen eller annan nämnd att besluta i ärendet. Förslagsställaren ska i så fall underrättas om vilken nämnd som i fortsättningen kommer att handlägga ärendet. Om fullmäktige har överlåtit ärendet till en nämnd gäller inte följande bestämmelser som avser handläggningen i fullmäktige.

Medborgarförslag ska beredas så att fullmäktige kan fatta beslut inom ett år från det förslaget väcktes.

När ett medborgarförslag beretts färdigt och beslut ska fattas, ska förslagsställaren underrättas.

Styrelsen och övriga nämnder ska två gånger per år redovisa de medborgarförslag som inte har beretts färdigt. Redovisningen ska göras på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april och oktober.

Företagens initiativrätt

33 § Styrelsen i ett sådant företag som avses i 10 kap. 2-6 §§ KL får väcka ärenden i fullmäktige i sådana ärenden som företaget är skyldigt att se till att fullmäktige får ta ställning till.

Interpellationer

34 § En interpellation ska vara skriftlig och undertecknad av en ledamot. Den bör ges in till styrelsens kansli senast 3 dagar före det sammanträde vid vilket ledamoten avser att ställa den.

En ersättare får lämna in en interpellation under ett sammanträde, om ersättaren tjänstgör som ledamot vid sammanträdet.

En interpellation bör besvaras senast under det sammanträde som följer närmast efter det då interpellationen ställdes.

Ett svar på en interpellation ska vara skriftligt. Uppgift om att interpellationssvar kommer att lämnas vid visst sammanträde bör tas in i tillkännagivandet om sammanträdet.

Den ledamot som har ställt interpellationen bör få del av svaret senast dagen före den sammanträdesdag då svaret ska lämnas.

Om en interpellation avser förhållandena i ett sådant företag som avses i 10 kap. 2-6 §§ KL, får den ordförande till vilken interpellationen har ställts överlämna till en av fullmäktige utsedd ledamot i företagets styrelse att besvara interpellationen.

Ordföranden i en nämnd till vilken en interpellation ställts får överlåta besvarandet av interpellationen till ordföranden i styrelsen eller till ordföranden i annan nämnd i ett kommunalförbund där kommunen är medlem, om denne på grund av sitt uppdrag har särskilda förutsättningar att besvara interpellationen.

En ersättare som har ställt en interpellation får delta i överläggningen då svaret på interpellationen behandlas oberoende av om ersättaren tjänstgör vid sammanträdet eller inte.

Frågor

35 § En fråga ska

- vara skriftlig och undertecknad av en ledamot,

- ges in till styrelsens kansli senast 3 dagar före det sammanträde vid vilket ledamoten avser att ställa den.

Vad som sägs i 34 § gäller i tillämpliga delar också fråga. Svar på frågan behöver dock inte vara skriftligt.

En fråga bör besvaras under det sammanträde vid vilket den har ställts.

Beredning av ärenden

36 § Om fullmäktige inte beslutar något annat, avgör styrelsen hur de ärenden som fullmäktige ska behandla ska beredas.

Styrelsen får uppdra åt en förtroendevald eller åt någon anställd att besluta om remiss av sådana ärenden.

På varje ordinarie sammanträde med fullmäktige ska redovisas de fullmäktigeärenden som har kommit in efter det närmast föregående ordinarie sammanträdet samt de beslut som har fattats om beredning och remiss av sådana ärenden.

Återredovisning från nämnderna

37 § Fullmäktige beslutar om omfattningen och formerna för nämndernas återredovisning av uppdrag som fullmäktige lämnat. Närmare bestämmelser härom anges i respektive nämnds reglemente.

Prövning av ansvarsfrihet och anmärkning

38 § Presidiet bereder frågor och ärenden om ansvarsfrihet och anmärkning.

Beredning av revisorernas budget

39 § Presidiet bereder revisorernas budget.

Valberedning

40 § På det första sammanträdet med nyvalda fullmäktige väljer fullmäktige en valberedning för den löpande mandatperioden.

Valberedningen består av 9 ledamöter och lika många ersättare.

Bland ledamöterna väljer fullmäktige vid samma tillfälle en ordförande och en vice ordförande (och en andre vice ordförande) för den tid som de har valts att vara ledamöter.

Valberedningen ska lägga fram förslag i alla valärenden som fullmäktige ska behandla med undantag av valen av fullmäktiges presidium, valberedning eller fyllnadsval som inte är ordförandeval.

Fullmäktige kan dock besluta att förrätta även andra val utan föregående beredning.

Valberedningen bestämmer själv sina arbetsformer.

Justering av protokollet

41 § Protokollet justeras av ordföranden och två ledamöter.

Om två eller flera ledamöter har fungerat som ordförande under ett sammanträde, justerar varje ordförande de paragrafer i protokollet som redovisar de delar av förhandlingarna som han eller hon har lett.

Fullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart. Paragrafen ska redovisas skriftligt innan fullmäktige justerar den.

Reservation

42 § Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen, ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas till sekreteraren före den tidpunkt som har fastställts för justeringen av protokollet.

Om fullmäktige beslutar att omedelbart justera den paragraf i protokollet som reservationen avser, ska motiveringen dock lämnas så snart det kan ske och senast under den sammanträdesdag beslutet fattades.

Expediering och publicering

43 § Utdrag ur protokollet ska tillställas de nämnder, andra organ och personer som berörs av besluten i protokollet.

Styrelsen och kommunens/landstingets revisorer ska dock alltid tillställas hela protokollet.

Ordföranden undertecknar och sekreteraren kontrasignerar fullmäktiges skrivelser och övriga handlingar som upprättas i fullmäktiges namn, om inte fullmäktige beslutar annat.

44 § Tillkännagivande av justering av fullmäktiges protokoll ska göras i enlighet med vad som föreskrivs i 8 kap. 12 § KL. Härutöver ska hela protokollet publiceras på kommunens/landstingets anslagstavla i den utsträckning hinder ej möter på grund av lag eller annan författning.

Allmänhetens frågestund

45 § Allmänheten ska beredas tillfälle att ställa frågor (allmänhetens frågestund) vid följande sammanträden med fullmäktige:

1. när fullmäktige behandlar årsredovisningen
2. när fullmäktige behandlar budgeten
3. vid de övriga tillfällen som fullmäktiges presidium anser frågor behandlas som föranleder att allmänheten bör ges tillfälle till frågor

I kungörelsen till dessa sammanträden ska anges att allmänhetens frågestund ska förekomma.

Under frågestunden får någon överläggning inte förekomma.

Fullmäktiges presidium bestämmer i övrigt formerna för frågestunden.

Arbetsordning för kommunfullmäktige

ANTAGEN AV KOMMUNFULLMÄKTIGE, 2016-01-25, § 008

Utöver vad som i 3 och 5 kap kommunallagen är stadgat om kommunfullmäktige, nedan kallat fullmäktige, skall följande bestämmelser gälla för fullmäktiges sammanträden och ärendenas handläggning.

1 § Antal ledamöter

Fullmäktige ska bestå av 41 ledamöter

I vallagen finns bestämmelser om antalet ersättare.

2 § Presidium

År då val i hela riket av fullmäktige ägt rum, skall fullmäktige senast vid sammanträde före utgången av november välja sitt presidium, bestående av ordförande och en vice ordförande. Om fullmäktige så beslutar utses en 2:e vice ordförande. Presidiet väljs för innevarande mandatperiod.

Tills presidievalen har förrättats, tjänstgör som ordförande den som varit ledamot längst i fullmäktige (ålderspresidenten). Om flera ledamöter har lika lång tjänstgöringstid som ledamot skall den äldste av dem vara ålderspresident.

Avgår ordföranden eller vice ordförande som fullmäktig eller från sin presidiepost, bör fullmäktige så snart det kan ske välja en annan ledamot i den avgångnes ställe.

3 § Sammanträdesordning

Ordinarie sammanträde med fullmäktige ska hållas minst 9 gånger per år. Sammanträde äger som regel rum sista måndagen i månaden.

Första sammanträdet med de nyvalda fullmäktige hålls under oktober på dag och tid som ålderspresidenten bestämmer.

Om det är påkallat av särskilda skäl, får ordföranden efter samråd med vice ordförandena besluta, att visst sammanträde skall hållas på annan dag än den som fullmäktige bestämt eller att visst sammanträde skall inställas.

Uppgift om beslut enligt tredje stycket skall snarast och minst en vecka före den bestämda sammanträdesdagen anslås på kommunens anslagstavla och inom samma tid sändas till varje ledamot och ersättare i fullmäktige.

Dag för extra sammanträde bestäms av ordföranden efter samråd med vice ordförandena, om fullmäktige inte själva beslutar därom. Begäran om extra sammanträde skall göras skriftligen hos ordföranden. Av begäran skall framgå det eller de ärenden som skall behandlas.

4 § Sammanträdesplats

Fullmäktiges sammanträden hålls som regel växelvis i kommunens båda centralorter (centrumlokalen, Folkets Hus, Vaggeryd och Sessionssalen, Skillingehus, Skillingaryd). Ordföranden får efter samråd med vice ordförandena för särskilt fall bestämma annan sammanträdesplats.

5 § Placeringsordning

Ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena placeringsordningen för fullmäktiges ledamöter, ersättare och andra som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar, om fullmäktige inte beslutar annat.

6 § Interimsordförande

Om presidiets ledamöter inte kan närvara vid sammanträde, utövas ordförandeskapet av den som varit ledamot i fullmäktige längst tid (ålderspresidenten), tills dess tillfällig ordförande utsetts. Har två eller flera ledamöter lika lång tjänstgöringstid utövas denna uppgift av den äldste av dem.

7 § Sammanträdes kungörande

Kungörelse om sammanträde med fullmäktige innehållande uppgift om tid och plats för sammanträdet och om de ärenden, som ska behandlas (föredragningslista), ska anslås även på den kommunala anslagstavlan, som anordnats i kommunen.

Fullmäktige bestämmer i vilken omfattning uppgift om de ärenden som ska behandlas vid sammanträde ska införas i ortstidning.

Med kallelse till sammanträde skall sändas ärendehandlingar i den omfattning ordföranden eller, i förekommande fall, ålderspresidenten bestämmer.

Om fullmäktige inte hinner slutföra ett sammanträde på den utsatta sammanträdesdagen, kan fullmäktige besluta att förlänga tiden för sammanträdet.

Fullmäktige kan också besluta att avbryta sammanträdet och att hålla fortsatt sammanträde en senare dag för att behandla de ärenden som återstår. I ett sådant fall beslutar fullmäktige genast, när och var sammanträdet ska fortsätta.

Om sammanträde skall fortsätta vid senare tidpunkt än inom en vecka, skall kungörelse utfärdas i vanlig ordning. Om fullmäktige sammanträder inom en vecka ska ordföranden underrätta de ledamöter och ersättare som inte är närvarande när sammanträdet avbryts om tiden och platsen för det fortsatta sammanträdet.

8 § Inkallande av ersättare

Ledamot som inte kan delta i sammanträde eller del därav, skall snarast anmäla detta till kommunkansliet. Det ankommer på kommunkansliet att kalla in den ersättare som står i tur att tjänstgöra.

Vad som här sagts om ledamot gäller även ersättare som redan kallats att tjänstgöra.

Om ledamot utan att i förväg ha anmält förhinder uteblir från sammanträde eller efter anmälan om hinder att vidare delta i sammanträde lämnar detta, inträder på ordförandens anmodan ersättare som är närvarande vid sammanträdet och står i tur att tjänstgöra.

Ordföranden bestämmer när en ledamot eller en ersättare skall träda in och tjänstgöra under ett pågående sammanträde. Ledamot eller ersättare får inte inträda i tjänstgöring under pågående handläggning av ett ärende.

9 § Upprop

Vid sammanträdes början uppropas samtliga ledamöter och de ersättare som står i tur att tjänstgöra i ledamots ställe. Uppropet sker enligt särskild lista (uppropsslistan). Ordföranden uppropas sist. Också ersättare som är närvarande utan att tjänstgöra uppropas vid sammanträdes början. Upprop förrättas även vid början av sammanträde som efter längre avbrott fortsätter vid senare tidpunkt. Upprop avslutas med klubbslag.

Ledamot som infinner sig vid sammanträde efter det uppropet avslutats, skall anmäla sig hos ordföranden, som tillkännager närvaron och låter ledamoten tjänstgöra.

Ledamot och tjänstgörande ersättare får inte annat än tillfälligtvis lämna sammanträde utan att anmäla detta till ordföranden.

10 § Berednings initiativrätt

Beredning som tillsatts av fullmäktige har rätt att väcka ärende hos fullmäktige, om fullmäktige beslutar det.

11 § Motion

Motion skall vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av ledamot i fullmäktige. Ämnen av olika slag får inte tas upp i samma motion.

Ersättare får väcka motion endast vid sammanträde då han tjänstgör som ledamot.

Kommunstyrelsen skall årligen vid fullmäktiges ordinarie april- och oktobersammanträde redovisa de motioner som då ännu inte är färdigberedda.

12 § Medborgarförslag

Den som är folkbokförd i kommunen får väcka ärende i kommunfullmäktige (medborgarförslag) enligt de regler kommunfullmäktige beslutat.

Ämnen av olika slag får inte tas upp i samma medborgarförslag.

Fullmäktige kan i vissa fall överlåta till kommunstyrelsen eller annan nämnd att besluta i ärendet. Förslagsställaren ska i så fall underrättas om vilken nämnd som i fortsättningen kommer att handlägga ärendet. Om fullmäktige har överlåtit ärendet till en nämnd gäller inte följande bestämmelser som avser handläggningen i fullmäktige.

Medborgarförslag ska beredas så att fullmäktige kan fatta beslut inom ett år från det förslaget väcktes.

När ett medborgarförslag beretts färdigt och beslut ska fattas, ska förslagsställaren underrättas.

Kommunstyrelsen skall årligen vid fullmäktiges ordinarie april- och oktobersammanträde redovisa de medborgarförslag som då ännu inte är färdigberedda.

13 § Ordförandens remissrätt

Motion eller annat ärende, som skall prövas av fullmäktige och inkommer mellan två fullmäktigesammanträden, får ordföranden eller på hans uppdrag kommundirektören remittera till kommunstyrelsen för beredning.

Om ärendet inte vid nästa sammanträde överlämnats till fullmäktiges prövning, skall ordföranden då göra anmälan om remissen.

Fullmäktige beslutar om remiss för beredning av motion eller annat ärende som inte remitterats med stöd av bestämmelserna i första stycket.

14 § Föredragningsordning

Vid sammanträde handläggs ärendena i den ordning de står på föredragningslistan. Fullmäktige får dock besluta om ändring av ordningsföljden.

Ordföranden bestämmer, när under ett sammanträde ett ärende skall behandlas som inte finns med på kungörelsen.

Fullmäktige får besluta att avbryta handläggningen av ett ärende under ett sammanträde för att återuppta det senare under sammanträdet.

15 § Yttranderätt

Yttranderätt för andra än ledamöterna:

Följande har yttranderätt i kommunfullmäktige, förutom de tjänstgörande ledamöterna:

- Ordföranden och vice ordföranden i en nämnd vars verksamhetsområde ett ärende berör,
- Ordföranden och vice ordföranden i en fullmäktigeberedning när ett ärende behandlas som är berett av beredningen,
- Ordföranden i en nämnd eller en beredning eller någon annan som besvarar en interpellation eller en fråga,

- Kommunens revisorer, när fullmäktige behandlar revisionsberättelsen och årsredovisningen, eller när fullmäktige behandlar ett ärende som berör revisorernas egna förvaltning,
- Kommundirektören har rätt att yttra sig i alla ärenden,
- Fullmäktiges sekreterare får yttra sig om lagligheten av det som förekommer vid sammanträdena,

Ordföranden låter kalla ovanstående, samt anställda i kommunen för att lämna upplysningar i den utsträckning som det behövs. Detta gäller även utomstående sakkunniga.

Om inte fullmäktige beslutar annat, bestämmer ordföranden i vilken utsträckning de som kallats för upplysningar ska få yttra sig.

Fullmäktige kan i särskilt beslut meddela att annan än ledamot eller ovan nämnda kan få rätt att, i enskilt ärende, få delta i överläggningar i detta ärende.

Talarordning mm:

Den som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar får ordet i den ordning, i vilken han anmält sig och blivit uppropad.

Den som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar har också rätt till ett kort inlägg på högst två minuter för en replik med anledning av vad en talare anfört. Inlägget görs omedelbart efter den talare som har ordet då begäran om att få göra inlägget framställs.

Skulle någon i sitt yttrande avlägsna sig från ämnet, får ordföranden med klubbslag fästa talarens uppmärksamhet därpå. Om denne inte rättar sig efter ordförandens erinran, får ordföranden ta från honom ordet. I övrigt får ingen avbryta en talare under hans anförande.

16 § Propositionsordning

Ett förslag eller yrkande skall avfattas skriftligen, om ordföranden anser att det behövs.

När överläggningen i ett ärende förklarats avslutat, går ordföranden igenom de yrkanden som har framställts under överläggningarna och kontrollerar att de uppfattats rätt.

Ordföranden befäster genomgången med ett klubbslag. Därefter får inget yrkande ändras eller återtas, om inte fullmäktige enhälligt medger detta.

Ordföranden får vägra proposition, om denne anser ett framställt förslag eller yrkande strider mot lag eller annan författning. Om någon yrkar att proposition ändå skall ställas och detta yrkande bifalls, får ordföranden dock inte vidare vägra proposition.

Ordföranden skall vägra proposition, om denne anser att ett framställt förslag eller yrkande innebär ett nytt ärende, varvid ordförandens beslut blir gällande. Vad nu sagts är inte tillämpligt i ärende som inte behöver beredas.

En ledamot som avser att avstå från att delta i beslutet ska anmäla detta innan beslutet är fattat.

En ledamot som inte gjort sådan anmälan anses ha deltagit i beslutet, om fullmäktige fattar det med acklamation.

17 § Omröstning

Vid omröstning avges rösterna efter upprop. Uppropet sker enligt uppslagslistan. Ordföranden ropas upp sist.

Avgiven röst får inte ändras efter det att uppropet och röstavgivningen genom klubbslag förklarats avslutade. Ledamot eller tjänstgörande ersättare, som inte varit närvarande vid uppropet, får efter denna tidpunkt inte heller utöva sin rösträtt.

Före varje omröstning skall ordföranden anmoda protokollsjusterarna att anteckna de avgivna rösterna.

När omröstningen avslutats befäster ordföranden detta med ett klubbslag. Därefter får inte någon ledamot avge sin röst eller ändra eller återta en avgiven röst.

Om oenighet uppstår om resultatet av en öppen omröstning, skall en ny omröstning genomföras omedelbart.

18 § Valsedlar

Vid val, som inte är proportionellt, skall valsedel för att bli giltig

1. vara enkel, sluten, omärkt och fri från all tvetydlighet i fråga om namn,
2. uppta lika många valbara namn som valet avser.

Personer med samma tillnamn skiljs åt genom sina förnamn eller dessas begynnelsebokstäver. Om det är ovisst vem som åsyftas med något namn på valsedel, skall valsedeln kasseras.

Om valsedel vid proportionellt val gäller särskilda bestämmelser.

19 § Interpellation

Vill ledamot eller tjänstgörande ersättare framställa interpellation, gäller utöver vad som stadgas i 5 kap 49-53 §§ kommunallagen följande:

1. Interpellation bör avlämnas till kommunkansliet senast arbetsdagen före sammanträdesdagen då den är avsedd att framställas.
2. Interpellationen bör besvaras senast vid nästa sammanträde.
3. Interpellanten ska ges tillfälle att senast dagen före det sammanträde då interpellationen skall besvaras ta del av svaret i skriftlig form.
4. Uppgift om att interpellationssvar kommer att lämnas vid visst sammanträde bör intas i kungörelsen om sammanträdet.

5. Kommunstyrelsens ordförande får överlämna till honom/henne framställd interpellation till annan ledamot av styrelsen som på grund av sitt uppdrag har särskilda förutsättningar att besvara interpellationen eller till ledamot i styrelsen för aktiebolag, ekonomisk förening eller stiftelse, som utsetts av fullmäktige. Överlämnandet förutsätter att ledamoten förklarat sig beredd att besvara interpellationen.
6. Ersättare får framställa interpellation endast vid sammanträde då han/hon tjänstgör som ledamot. Vidare förutsätts att interpellationen genom ersättarens försorg därvid är tillgänglig för fullmäktiges ledamöter. Han/hon får delta i debatt när interpellationen besvaras endast om han/hon då är i tjänst.

20 § Fråga

Vill ledamot eller tjänstgörande ersättare framställa muntlig fråga, gäller utöver vad som stadgas i 5 kap 54-56 §§ kommunallagen följande:

1. Frågan skall kunna besvaras utan större omfång.
2. Den tillfrågade skall vara närvarande vid sammanträdet.
3. Fullmäktige skall utan föregående överläggning ha beslutat att frågan får framställas.
4. Frågan bör besvaras vid sammanträdet.
5. I debatt med anledning av frågan får endast den som framställt frågan och den tillfrågade delta.

21 § Valberedning

Vid första sammanträdet efter det val av fullmäktige ägt rum väljer fullmäktige för löpande mandatperiod en valberedning, bestående av en ledamot och en ersättare från varje parti som vunnit plats i kommunfullmäktige. Fullmäktige väljer samtidigt och för samma tid bland valberedningens ledamöter en ordförande och en vice ordförande.

Valberedningen skall upprätta förslag till de val som förekommer hos fullmäktige. Detta gäller dock inte val av fullmäktiges presidium, valberedning eller fyllnadsval som inte är ordförandeval.

Fullmäktige kan dock besluta att förrätta även ett annat val utan föregående beredning.

Valberedningen bestämmer själva sina arbetsformer.

22 § Sekreterare

Som sekreterare hos fullmäktige och fullmäktiges valberedning tjänstgör kommundirektören om inte annat påkallas av omständigheterna. Vikarie för sekreteraren utses av fullmäktiges ordförande.

23 § Expediering av protokoll

Protokollet justeras av ordföranden och ytterligare två ledamöter.

Om två eller flera ledamöter har fungerat som ordförande vid sammanträdet, justerar varje ordförande de paragrafer i protokollet som respektive ordförande har lett.

Fullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet får justeras omedelbart. Paragrafen skall redovisas skriftligt, innan fullmäktige justerar den. Så snart fullmäktiges protokoll blivit justerat skall avskrift av protokollet överlämnas till kommunstyrelsen och utdrag därav tillställas de nämnder, vilka har i uppdrag att verkställa fullmäktiges beslut.

24 § Reservation

Om en ledamot reserverar sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen, skall ledamoten göra detta skriftligt. Motiveringen skall lämnas till sekreteraren före den tidpunkt som har fastställts för justeringen av protokollet.

25 § Revisionsanmärkning

Om kommunfullmäktige inte beslutar annat, bestämmer ordföranden i vilken ordning förklaringar över en anmärkning som revisorerna framställt i revisionsberättelsen skall inhämtas från nämnden mot vilken anmärkningen framförts.

26 § Allmänhetens frågestund

Allmänheten ska beredas tillfälle att ställa frågor (allmänhetens frågestund) vid följande sammanträden med fullmäktige:

1. när fullmäktige behandlar årsredovisningen
2. när fullmäktige behandlar budgeten
3. vid de övriga tillfällen som fullmäktiges presidium anser frågor behandlas som föranleder att allmänheten bör ges tillfälle till frågor

I kungörelsen till dessa sammanträden ska anges att allmänhetens frågestund ska förekomma.

Under frågestunden får någon överläggning inte förekomma.

Fullmäktiges presidium bestämmer i övrigt formerna för frågestunden.

Denna arbetsordning träder ikraft 2016-02-01

4

Analys av resultaten i Aktuell hållbarhets
ranking för 2018

KS 2019/040

Kommunledningskontoret

Dnr KS 2019/040

Till Kommunstyrelsen

Redovisning av miljöranking 2018 i Aktuell Hållbarhet

Klicka här för att skriva ärenderubrik.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen arbetsutskott föreslås besluta att godkänna lämnad information kring Vaggeryds kommuns miljöranking 2018 i Aktuell hållbarhet.

Sammanfattning av ärendet

Aktuell hållbarhets miljöranking mäter ambitionsnivån i svenska kommuners miljöarbete. Kommunstyrelsen har valt att se till rankingen i Aktuell hållbarhet som ett av måtten på måluppfyllelsen för kommunens miljöarbete. För 2018 fick Vaggeryds kommun 19,6 poäng av 35 möjliga. Målet var satt till 20 poäng för 2018 och Kommunstyrelsen har som långsiktigt mål att nå 35 poäng.

Bifogad rapport pekar på kommunens starka områden men också våra utvecklingsområden. För att kunna öka antalet poäng och klättra i rankingen bör en diskussion föras kring vilka områden vi ska fokusera på.

1. Vilka områden är vi på rätt väg?
2. Vilka områden ser vi de största bristerna (risk att vi inte kommer att uppnå dem på kort sikt utan resurser)?
3. Vilka områden vill vi fokusera mer på under kommande år?
4. Vilka områden tycker vi inte är aktuella att arbeta med för Vaggeryds kommun?

Beslutet ska skickas till

Miljöstrateg

Handläggare

Handläggare Lina Larsson, miljöstrateg och ansvarig chef Torbjörn Åkerblad, kanslichef

Frågor i 2018 års kommunenkät från Aktuell Hållbarhet

Frågor:

1)Klimat: Har kommunen genomfört ett arbete med koldioxidbudgetar för att kartlägga vilket arbete som krävs för att nå Parisavtalets mål?

Svarsalternativ: Ja/ arbete har påbörjats men ej färdigställt/ **Nej**

Ange länk till dokument:

Beskriv kortfattat hur kommunen arbetar och vad kommunen har åstadkommit:

2)Klimat: Har kommunen ett politiskt antaget klimatmål för att minska utsläppen av växthusgaser inom det egna geografiska området som minst motsvarar

Miljömålsberedningens och regeringens förslag om noll nettoutsläpp av växthusgaser till 2045?

Svarsalternativ: **Ja**

Ange länk till dokument:

<http://www.vaggeryd.se/download/18.7c5d303c152844c09d2c85/1453990416841/Milj%C3%B6program%20f%C3%B6r%20Vaggeryds%20kommun.pdf>

Vilka klimatmål har kommunen? Beskriv kortfattat: Lokala klimatmål finns i kommunens Miljöprogram som grundar sig på de nationella klimatmålen samt Jönköpings läns regionala klimatmål. Målen finns i det miljöprogram som beslutades av kommunfullmäktige 2014-09-29. De lokala målen är satta till 2020 och får de mer långsiktiga målen gäller de regionala mål som finns i länet som bland annat innebär Plusenergilän 2050.

3) Klimat: Har kommunen ett systematiskt arbete (miljöprogram, handlingsplan, politiskt antaget beslutat eller liknande) som innefattar aspekter som inte ingår i Sveriges klimatramverk (t.ex. utsläpp från internationella transporter och konsumtionsrelaterade mål)?

Svarsalternativ: **Ja** / Nej

Ange länk till dokumentet:

Kommentar:

4)Agenda 2030: Har kommunen en formulerad strategi (eller liknande) för att bedriva ett arbete med Agenda 2030?

Svarsalternativ: **Ja**

Ange länk till dokument: Kommunfullmäktige har beslutat om att vi ska utbildas i Agenda 2030 samt göra en kartläggning av vad vi redan gör. Därefter ska ett hållbarhetsprogram tas fram. Tidsplan finns.

Beskriv kortfattat hur kommunen arbetar och vad kommunen har åstadkommit:

5) Miljömål: Har kommunen ett politiskt antaget miljöprogram (eller motsvarande) med lokala miljömål kopplade till nationella miljömål och som omfattar hela kommunorganisationen (inklusive kommunala bolag)?

Svarsalternativ: **Ja**

Ange länk till dokumentet: Miljöprogrammet antogs 2014-09-29. Programmet innefattar 105 åtgärder som följs upp varje år samt ytterligare tilläggsåtgärder från de regionala åtgärdsprogrammen.
<http://www.vaggeryd.se/download/18.7c5d303c152844c09d2c85/1453990416841/Milj%C3%B6program+f%C3%B6r+Vaggeryds+kommun.pdf>

Kommentar:

6) Transporter: Säkerställer kommunen att koldioxidutsläppen från samhällsbetalda transporter (exempelvis skolskjutsar, färdtjänst, varutransporter, tjänsteresor m.m.) minskar, genom att använda ekonomiska styrmedel eller krav som följs upp?

Svarsalternativ: Ja

Kommentar: Vi ställer olika hård krav beroende på vilket område som vi upphandlar och hur marknaden ser ut. Dessa krav har vi uppföljning på varje år. Skolskjutsar idag kör med 90% fossilfritt bränsle och miljöklass EURO 6.

7) Transporter: Har kommunen ett systematiskt arbete (miljöprogram, handlingsplan, politiskt antaget beslutat eller liknande) för att minska kommuninvånarnas utsläpp från transporter genom att få fler att cykla, gå, åka kollektivt eller köra fossilfria fordon?

Svarsalternativ: Ja

Ange länk till dokument:

Kommentar. : Kommunen följer upp antal kollektivresor per invånare i kommunen i årlig miljöredovisning. I den regionala transportplanen finns målsättningar för det kollektiva resandet som Länstrafiken/ regionen tillsammans med länets kommuner samverkar för att uppnå. I kommunens reviderade miljöprogram (2018-04-23) finns nya mål om att vi ska öka andelen hållbara resor hos våra invånare samt att vi ska främja och utveckla cykeltrafiken.

8)Byggnader: Använder kommunen livscykelanalyser i mer än hälften av tillfällena för att minska miljöpåverkan vid nybyggnationer, större ombyggnationer och renoveringar av kommunägda lokaler och bostäder?

Svarsalternativ: Nej

Kommentar: Det finns mål i kommunens strategiska boendeutvecklingsprogram att föra in livscykelperspektivet i det egna

byggandet.<http://www.vaggeryd.se/download/18.1672d91a1552b9f6258a5da/1465825220874/Strategiskt+boendeutvecklingsprogram+2015-2018+Del+2+M%C3%A5l+och+strategier.pdf>

9) Byggnader: Har kommunen ett systematiskt arbete (miljöprogram, handlingsplan, politiskt antaget beslutat eller liknande) för att ställa miljökrav på materialval vid nybyggnad, större ombyggnader och renoveringar av kommunägda lokaler och bostäder?

Svarsalternativ: Ja

Ange länk till dokument:

Kommentar: I vårt boendeutvecklingsprogram står det att vi ska prioritera förnyelsebara material, såsom trä och limträbalkar.

10)Byggnader: Har kommunen ett systematiskt arbete (miljöprogram, handlingsplan, politiskt antaget beslutat eller liknande) för att ställa miljökrav på demonterbarhet vid nybyggnad, större ombyggnader och renoveringar av kommunägda lokaler och bostäder?

Svarsalternativ: Nej

Ange länk till dokument:

Kommentar.

11) Miljöledning. Är minst hälften av kommunens verksamheter certifierade enligt ISO 14001, EMAS eller diplomerad av Svensk Miljöbas eller någon annan miljöledningsstandard?

Svarsalternativ: Nej

Kommentar:

12) Upphandling: Har kommunen ett systematiskt arbete (miljöprogram, handlingsplan, politiskt antaget beslutat eller liknande) som inkluderar systematisk granskning av efterlevnad av miljömässiga och sociala krav som ställts vid upphandling genom revision, stickprov minst en gång under respektive avtalsperiod?

Svarsalternativ: **51-75 % av upphandlingarna.**

13) Livsmedel: Har kommunen en livsmedelsstrategi för minskad klimatpåverkan i minst hälften av kommunens matserveringar (förskola, skola, äldreboende och liknade)?

Strategin ska innehålla köttfria dagar, minskat matsvinn, gårdagens rester lagas till nya rätter eller annan metod som minskar klimatpåverkan.

Svarsalternativ: **Ja**

Kommentar och beskrivning av arbetet: vi har mål i det reviderade miljöprogrammet om att vi ska minska matsvinnet med 20 % till år 2021 och vi har redan utfört matsvinnmätningar. Vi har också mål om att öka andelen ekologisk, närproducerad och säsongsbetonad mat vilket på olika sätt minskar klimatpåverkan.

14) Återvinning: Erbjuder kommunen avfallssortering av minst fem fraktioner för fastighetsnära insamling hos minst 60 procent av kommunens fastigheter?

Svarsalternativ: **Nej**

Kommentar: Detta kan införas först 2021 eftersom vi har kvar ett gammalt avtal.

15) Återvinning: Har kommunen avfallssortering med minst fem fraktioner i 80 procent av de verksamheter som kommunen ansvarar för?

Svarsalternativ: **Ja**

Kommentar:

16) Cirkulär ekonomi: Arbetar kommunen aktivt för att upplysa kommuninvånarna om cirkulär ekonomi, t.ex. info om möjlighet att hyra, låna, återbruk, avfall osv?

Svarsalternativ: **Ja**

Om ja, beskriv kort upplysningsarbetet: Återvinningscentralen arbetar med ”ge och ta” koncept samt insamling i samarbete med Human Bridge. Kreativt återbrukscenter ReMida som samlar rest och spillmaterial från företag i kommunen som sedan hämtas och används i förskola, skola och fritidshem i pedagogiskt arbete.

17) Cirkulär ekonomi: Har kommunen ett systematiskt arbete (miljöprogram, handlingsplan, politiskt antaget beslutat eller liknande) för att utveckla samarbeten med det lokala näringslivet för utökad cirkulär ekonomi?

Svarsalternativ: **Nej**

Ange länk till dokument:

Kommentar: Om ja, beskriv kort upplysningsarbetet:

18) Energi: Har kommunen ett systematiskt arbete (miljöprogram, handlingsplan, politiskt antaget beslutat eller liknande) för ökad andel eller helt förnybar energianvändning i kommunal verksamhet, exempelvis vind-, vatten-, sol-energi.

Svarsalternativ: **Ja**

Ange länk till dokument:

Kommentar: Om ja, vilken typ av förnybar energi används och hur stor andel innefattar den? Vi har i vårt nya miljöprogram satt som mål att solceller ska sättas upp på i princip varje

nybyggnation i kommunal regi. Vi har även tagit fram en vindbruksplan. I princip all el vi köper är ursprungsmärkt förnybar el.

19) Naturvård: Har kommunen ett systematiskt arbete (miljöprogram, handlingsplan, politiskt antaget beslut eller liknande) som säkerhetsställer att värdet av ekosystemtjänster vägs in i beslutsprocessen?

Svarsalternativ: **Nej**

Ange länk till dokument:

Kommentar: En grönstrukturplan för hela kommunen som fokuserar på ekosystemtjänster är under framtagande. I det reviderade miljöprogrammet finns det även målformuleringar kring ekosystemtjänster i samhällsplaneringen.

20) Naturvård: Har kommunen eller kommunalägd verksamhet sedan 2016 års början exploaterat, tagit beslut om att exploatera eller låtit exploatera skyddsvärd natur?

Svarsalternativ: **Nej**

Ange länk till dokument:

Kommentar:

Följdfråga. Om ja, har kommunen ställt krav om markkompensation (exempelvis ekologisk kompensation)?

Svarsalternativ: Ja / Delvis / Nej

Kommentar:

21)Kemikalier: Har kommunen en politiskt antagen kemikalieplan (eller motsvarande systematisk strategi) för att fasa ut och/eller minska användningen av farliga kemikalier i den kommunala verksamheten?

Svarsalternativ: **Nej**

Ange länk till dokumentet:

Kommentar:

22)Plast: Har kommunen ett systematiskt arbete (miljöprogram, handlingsplan, politiskt antaget beslutat eller liknande) för att minska förbrukning, inköp av plast (plastbantning) i kommunal verksamhet?

Svarsalternativ: **Ja**

Ange länk till dokumentet:

Kommentar: I vårt miljöprogram finns mål om att förebygga avfall, minska mängden engångsprodukter och om vi behöver engångsprodukter ska sådana väljas som inte är gjorda av fossila ämnen (t ex plast).

23)Klimatanpassning: Ställer kommunen krav på att (kommunala) nybyggnationer ska anpassas efter förväntade klimatförändringar (gröna tak och andra åtgärder)?

Nej

Kommentar

24)Klimatanpassning: Har kommunen genomfört en riskanalys i översiktsplanen där man visar vad man tänker vidta för åtgärder med anledning av klimatförändringarna?

Nej

Kommentar

25)Klimatanpassning: Har kommunen ett aktivt arbete för att informera och medvetandegöra medborgare och lokala aktörer om konsekvenser av klimatförändringarna samt klimatanpassning?

Nej

Kommentar

26)Klimatanpassning: Har kommunens Vatten- och avloppsverksamhet (VA) ett systematiskt arbete (miljöprogram, handlingsplan, politiskt antaget beslut eller liknande) för att kunna hantera konsekvenserna vid t.ex: skyfall och torka?

Nej

Kommentar

27)Klimatanpassning: Har kommunen en försäkringslösning som i ett kommunägt försäkringsbolag (captive) eller hos ett traditionellt försäkringsbolag?

Ja, i ett traditionellt försäkringsbolag

Kommentar

28)Klimatanpassning: Ställer försäkringsgivaren specifika krav på riskhantering kopplat till klimatrisker?

Berätta gärna om dessa krav.

Nej

Kommentar

29)Klimatanpassning: Finns det ekonomiska ”morötter” för förvaltningar, avdelningar, verksamheter, i kommunen för att arbeta med klimatanpassning?

Nej

Kommentar

Miljörankning i Aktuell hållbarhet 2018

Kommunfullmäktiges miljömål

Ett av kommunfullmäktiges mål är att *"Miljöfrågorna ska vara en naturlig del i alla kommunens verksamheter. Bl a genom minskade utsläpp av växthusgaser från energianvändning i byggnader och transporter ska den kommunala verksamheten bli klimatneutral"*. Kommunstyrelsen har för 2018 förtydligat detta mål inom sin verksamhet till att *"Omvärldsbevaka och samordna kring klimatfrågor för att möjliggöra verkställighet i miljöprogrammet."* För att följa upp och mäta denna måluppfyllelse har kommunstyrelsen valt att se till rankningen i Aktuell Hållbarhets miljörankning.

Om Aktuell Hållbarhets miljörankning

Aktuell hållbarhets miljörankning mäter ambitionsnivån i svenska kommuners miljöarbete. Rankingen kan lyfta föredömen men blottar även de kommuner som inte prioriterar miljöfrågan. Rankingen bör användas som ett analysverktyg för det kommunala miljöarbetet och som ett kreativt diskussionsunderlag för hur kommuner kan och bör arbeta strategiskt framöver.

Maxpoäng i miljörankningen är 35 poäng. Underlag för miljörankningen består av en sammansättning av egna frågor och insamling av data från andra myndigheter och organisationer. Följande ingick i 2018 års miljörankning:

- 23 frågor till kommunerna från Aktuell hållbarhet (maxpoäng 22 p)
- Vattenmyndigheternas enkät (3 utvalda frågor)
- Länsstyrelsens miljömålsenkät (5 utvalda frågor)
- Undersökning av andelen ekologisk kost
- Undersökning av medborgarnas nöjdhet med kommunens miljöarbete samt gång- och cykelvägar
- Miljöfordon Syds statistik kring den kommunala fordonsflottan
- Naturskyddsföreningens undersökning kring Grön flagg förskolor
- Naturvårdsverkets undersökning om antal kommunala naturreservat
- Svenskt vatten, de kommuner som är med i deras hållbarhetsindex får ett poäng

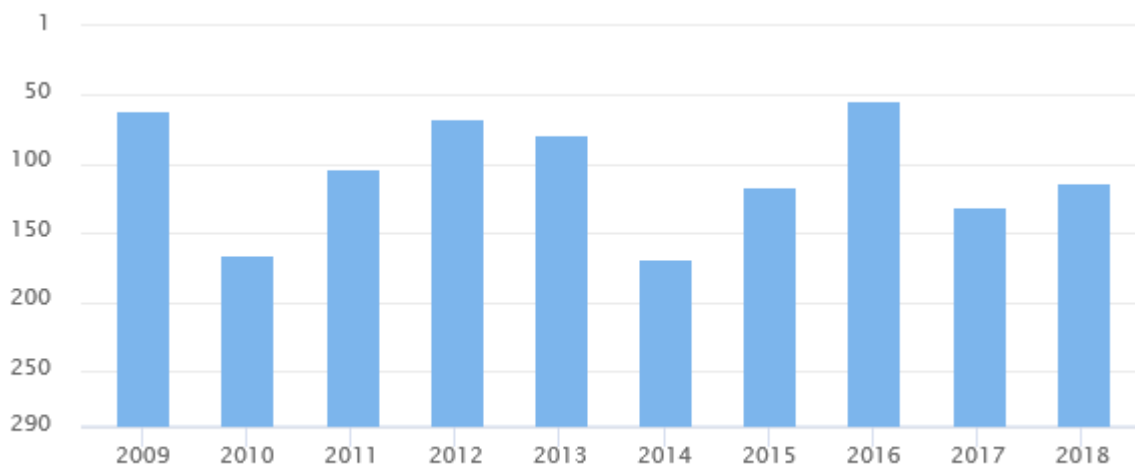
Vid en jämförelse av frågorna mellan 2017 och 2018 är ca 75 % av frågorna samma. År 2017 fokuserade resterande 25 % av frågor på kemikalier och social hållbarhet och under 2018 på klimatanpassning. Frågorna byts ut varje år och vi kan därför aldrig vara säkra på vad som kommer i nästa års enkät. Kommunen behöver se över vilka områden som ska prioriteras och vilka satsningar som ger mest miljönytta.

Resultat och diskussion

Kommunstyrelsen har som långsiktigt mål att nå maxpoängen 35 poäng. Målet för 2018 var att nå 20 av 35 poäng. Vi tilldelades 19,6 poäng vilket var mycket nära vårt mål.

Vaggeryds kommun har svarat på Aktuell Hållbarhets miljörankning sedan starten 2009. Miljörankningen har varierat från plats 55 år 2016 till plats 166 år 2010. År 2018 hamnade Vaggeryds kommun på plats 114, se tabell nedan.

Placering år för år Vaggeryds kommun

Frågorna i enkäten som kommunerna själva svarar på handlar om olika typer av miljöfrågor såsom vatten, samhällsplanering, naturvård, kemikalier med mera. Gemensamt för många av frågorna är dock om det finns ett politiskt beslutat underlag att arbeta med frågan. Vaggeryds kommun får till exempel poäng för att vi:

- ✓ har ett miljöprogram
- ✓ har en strategi för att arbeta med Agenda 2030 frågor
- ✓ har ett politiskt antaget mål att minska utsläppen av växthusgaser
- ✓ har mål om hållbar konsumtion och att upplysa invånare om cirkulär ekonomi (återbruk m m)
- ✓ ställer krav på t ex skolskjutsar att minska koldioxidutsläppen
- ✓ har mål om hållbara transporter
- ✓ har en livsmedelsstrategi (mål i miljöprogrammet) som innefattar mål om bl a minskat matsvinn, närproducerat och ekologiskt
- ✓ ställer miljökrav på materialval vid byggnationer
- ✓ har avfallssortering i kommunorganisationen
- ✓ har mål om att öka den förnybara energianvändningen
- ✓ arbetar med ekosystemtjänster i beslutsprocesser
- ✓ inte har exploaterat värdefull natur
- ✓ har mål om att minska plastförbrukningen i den kommunala verksamheten

Vaggeryds kommun får inga poäng eftersom vi:

- saknar miljöcertifiering i kommunkoncernen (minst 50 %)
- inte har en koldioxidbudget
- inte har genomfört en riskanalys i översiktsplanen gällande klimatanpassningsfrågor
- inte har ett åtgärdsprogram för trafikbuller
- inte använder livscykelanalyser vid nybyggnationer, större ombyggnationer och renoveringar.
- inte har ett systematiskt arbete för att ställa krav på demonterbarhet vid nybyggnad, större ombyggnationer och renoveringar
- inte erbjuder fastighetsnära insamling
- inte arbetar med att förebygga avfall
- inte har ett systematiskt arbete gällande att utveckla samarbetet med det lokala näringslivet för en utökad cirkulär ekonomi
- saknar en grönstrukturplan
- inte har utpekade framtida vattentäkter, t ex i en regional vattenförsörjningsplan eller motsvarande
- inte har en dagvattenstrategi
- inte har genomfört en miljöbedömning gällande översiktsplanen där miljökvalitetsnormer för vatten finns med
- saknar en kemikalieplan

- saknar riktlinjer för hur barn behov av bra utemiljöer ska kunna tillgodoses och om riktlinjerna är inarbetade i översiktsplanen

Det fortsatta arbetet

I det fortsatta arbetet bör vi satsa på att behålla goda resultat inom alla de områden där vi under 2018 samlar poäng. Vi bör också analysera vilka områden det är som vi inte får några poäng för att se om vi i vårt reviderade miljöprogram är på rätt väg eller om något väsentligt område saknas.

Starka områden

Vi kan konstatera att inom de områden där vi plockar poäng är områden som vi generellt sett har varit duktiga under en längre tid. Dessa områden är t ex upphandling och ÅVC och Remidas arbete med återbruk och hållbar konsumtion där vi ligger i framkant. Fastighetsenhetens arbete med solceller och kostenhetens arbete med ekologisk mat bör också lyftas fram som goda exempel som visar att vi, enligt rankingen, är på rätt väg.

Utvecklingsområden

I de frågor vi inte får några poäng så går det att dela in dessa i olika grupper. Några av områdena finns som mål i det reviderade miljöprogrammet men vid svarstillfället för enkäten var dessa mål inte beslutade. Det gäller t ex att vi håller på att ta fram en grönstrukturplan, ska arbeta med att förebygga avfall och att vi ska starta upp arbetet med att ta fram en dagvattenstrategi. Fastighetsnära insamling är något som vi också tagit beslut om men som ligger några år framåt i tiden.

Tre av frågorna rör direkt eller indirekt vår översiktsplan. De perspektiv som bör lyftas med in i arbetet med en ny översiktsplan är barns behov av bra utemiljöer, miljöbedömning av miljökvalitetsnormer för vatten och en riskanalys gällande klimatanpassningsfrågor.

Frågor gällande koldioxidbudget och miljöcertifiering av kommunkoncernen har inte diskuterats nämnvärt under de senaste åren och kanske inte hör till någon av de frågor vi framöver ska prioritera. Likaså kan ett åtgärdsprogram för trafikbuller ses som mindre angeläget för en mindre kommun än för stora städer. Dock är frågan om trafikbuller viktig att väga in i de enskilda fallen.

Frågan om behovet en kemikalieplan har varit uppe för diskussion bland tjänstemännen. Frågan är viktigt men vi bedömer inte i dagsläget att det finns tid eller tillräcklig kompetens att upprätta en särskild kemikalieplan. Frågan bör dock hanteras inom miljöprogrammet men med risken att det blir punktinsatser istället för att vi kan ta ett samlat grepp.

Frågan om framtida vattentäkter och vatten är ett område som generellt har släpat efter. Vi saknar en samordningsansvarig för vattenfrågor i kommunen vilket gör att de olika förvaltningarna arbetar med sina ansvarsområden och i s k stuprör. Här finns utvecklingspotential men resurser måste till.

Ytterligare en fråga som kan utvecklas är samarbetet mellan näringsliv och kommunen för att få en utökad cirkulär ekonomi.

Slutsats och rekommendationer

Att bara se till placeringen på miljöranking ger en felaktig bild av hur vårt miljöarbete utvecklas. Alla kommuner har olika förutsättningar och även om vi har gjort framsteg inom miljöområdet så kan andra kommuner ha tagit ännu större kliv.

Det är bättre att fokusera på de poäng som delas ut och framförallt att analysera de frågor som ställs i enkäten. Frågorna ger en fingervisning av vilka områden som nationellt sett ses som prioriterade. Genom att se över de områden där vi i dagsläget inte får några poäng och analysera dessa områden kan vi årligen diskutera vilka frågor vi ska fokusera på inför kommande år.

Vaggeryds kommuns följsamhet
Dataskyddsförordningen (GDPR)
Delrapportering 1 Granskning av
Dataskyddsombudet och sammanfattning av
Informationssäkerhetssamordnaren
KS 2018/222

Kommunledningskontoret

Dnr KS 2018/222

Till Kommunstyrelsen

Vaggeryds Kommuns följsamhet enligt Dataskyddsförordningen (GDPR) – Delrapportering 1 Granskning av dataskyddsombudet Johan Isaksson och sammanfattning av Informationssäkerhetssamordnare

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen godkänner innehållet i dataskyddsombudets rapport samt informationssäkerhetssamordnarens rapport

Sammanfattning av ärendet

Arbetet med att anpassa kommunens verksamheter och bolagen till GDPR är mycket resurskrävande. Stor analys och kartläggning av informationsflöden måste genomföras på respektive verksamhet. Processer ska kartläggas och klassning av information måste genomföras där bl.a. personuppgifter behandlas för att kunna svara upp till GDRs intentioner. Hur personuppgiftsbehandlingen hanteras beskrivs i "registerförteckning" som är en del i dataskyddslagstiftningen. Dataskyddsombudet har kontrollerat Vaggeryds kommuns "registerförteckning" och lämnat utlåtande för godkännande av kommunstyrelsen. Informationssäkerhetssamordnaren har sammanfattat rapport kring förflyttningen och följsamhet enligt GDPR från maj till och med november 2018.

Ärende

Efter den 25 maj då dataskyddsförordningen började gälla har kommunen rekryterat informationssäkerhetssamordnare som strukturerat arbetet och tillsatt organisation för dataskyddsarbete. Kommunens verksamheter och de bolag anslutna inom den kommunala organisationen arbetar mot att anpassa personuppgiftsbehandling till den nya Dataskyddsförordningen (GDPR). Verksamheterna måste säkerställa att arbetet fortskrider på ett systematiskt sätt. Det är ett viktigt uppdrag för kommunen att hantera personuppgifter på ett förtroendegivande sätt mot medborgare. Nämnder och bolag kan också ha ekonomiska sanktionsavgifter anslutna till icke följsamhet till lagen enligt GDPR. Kontroll av följsamhet är därför viktig och genomförs av extern kontrollfunktion "dataskyddsombud" samt av intern kontrollfunktion "informationssäkerhetssamordnare".

Beslutet ska skickas till

Kommunstyrelsen

Handläggare

Handläggare på ärendet, Annika Lagerqvist, Informationssäkerhetssamordnare
Ansvarig chef, Torbjörn Åkerblad, Kanslichef

Rapport från Informationssäkerhetssamordnare efter kontroll av personuppgiftsbehandling i Vaggeryds Kommun 22 okt. 2018.

Bakgrund

Den 25 maj började den nya dataskyddsförordningen (GDPR) att gälla. Tidigare lagstiftning Personuppgiftslagen (Pul) upphörde och ersattes av GDPR.

Några punkter att peka på gällande skillnaden i de båda lagstiftningarna är främst

- Hårdare sanktioner
- Ökad kontroll
- En ny roll tillsätts (Dataskyddsombud)
- Strängare regler för information och samtycke,
- Ökade rättigheter för den enskilde
- "Missbruksregeln" försvann (gäller personuppgifter och e-post)

På ett mer konkret plan innebär GDPR att kommuner/företag/myndigheter måste kunna visa vad de vill göra med personuppgifter. Pul har mer varit inriktat på hur data hanteras när en kommuner/företag/myndigheter väl har skaffat dem. Det går inte att ha dolda syften med att samla in personuppgifter d.v.s. använda uppgifterna till annat än vad som avsågs från början. Vi får inte heller hantera uppgifter för att "de kan vara bra att ha", det kan inte vara det enda syftet. Kommuner/företag-/myndigheter ska ha klart för sig på vilken rättslig grund de hanterar uppgifterna.

Förutom de ovannämnda delarna ska kommuner/företag/myndigheter också anmäla personuppgiftsincidenter till datainspektionen, kontraktera de som hjälper till att behandla uppgifterna (personuppgiftsbiträden) samt föra registerförteckning.

Registerförteckningen beskriver bl.a. de ovannämnda punkterna, alltså hur kommuner/företag/myndigheter hanterar personuppgiftsbehandlingen, varför, på vilka rättsliga grunder, hur behandlingen går till samt hur vi kontrakterar andra som hjälper oss i behandlingen.

Registerförteckningen används för granskning av bl.a. dataskyddsombudet samt underlag till den enskilde som önskar information om specifik behandling.

Från Pul till GDPR Vaggeryds Kommun - sammanfattning

Kommunen och de bolag anslutna inom den kommunala verksamheten arbetar mot att anpassa personuppgiftsbehandling till GDPR lagstiftningen.

Arbetet med att anpassa kommunen och bolagen till GDPR är mycket resurskrävande. Stor analys och kartläggning av processer med personuppgiftsbehandling krävs för att kunna svara upp till GDPR's intentioner och informationen i registerförteckningen samt skyldigheten med avtalsförfarande mot personuppgiftsbiträden.

Kommunen har införskaffat ett systemstöd för att föra registerförteckning (Draftit).

Mot bakgrund av oklarheterna kring lagstiftningen både nationellt och kunskapsnivån i vår egen organisation kring GDPR har arbetet och hanteringen varit varierande. Från början fanns mycket litet stöd nationellt så också inom organisationen. Vi hanterade uppgiften på bästa sätt utefter den kunskapsnivån som fanns.

Genom tillsättning av samordningsfunktion inom informationssäkerhet har arbetet organiserats och fått styrning. Förändringar har gjorts i systemstöd och utbildningar genomförs på bred kant inom hela organisationen för att uppnå medvetande nivå inom informationshantering och GDPR. Ett strukturerat arbete pågår nu inom informationshantering och vårt arbete att förändra samt registrera underlag i vår registerhantering.

Granskning/kontroll

Vaggeryds kommuns satta organisation kring dataskyddsarbetet GDPR ger förutsättningar för en interkontrollshantering. Utsedda roller ska stötta organisationen kring registerhanteringen. Utveckling av systematisering i arbetet pågår.

Extern part i kontroll och granskningsförfarande för kommunen är Dataskyddsombudet (innefattat ej bolagen). Dataskyddsombudet ger rådgivning och juridiskt stöd i hanteringen av personuppgiftsbehandling och granskar också vår registerförteckning. Dataskyddsombudet är också den som anmäl till datainspektionen (tillsynsmyndighet) om brott föreligger kring hanteringen av personuppgifter.

Kontroll 22 oktober 2018 i registerförteckning av dataskyddsombud

Kommentarer utifrån Dataskyddsombudets rapport:

Mot bakgrund av utlåtande från dataskyddsombud och sammanfattningen gällande Vaggeryds kommuns arbete i anpassning mot lagföljksamhet GDPR, går arbetet framåt i godtycklig takt utefter de förutsättningar organisationen har. Vi tar med oss bra synpunkter från dataskyddsombudet och anpassar vårt arbete. Process kring incidenthantering finns men den är dåligt förankrad inom organisationen, här krävs ett förbättringsarbete.

I jämförelse på regional och nationell nivå gällande kommunal anpassning till GDPR, befinner sig kommunen i en mitt sektion. Genom fortsatt planering i ett strukturerat tänk kring informationshanteringsområdet kommer också följksamhet inom GDPR som en naturlig del.

Det fortsatta arbetet innefattar:

- Nämnderna fortsätter inventering av personuppgiftsbehandling.
- Kartläggning och klassificering av processer för att identifiera risker och personuppgiftsbehandlingar.
- Klassificering av information och system utefter konfidentialitet, riktighet, tillgänglighet och spårbarhet.
- Incidenthantering
- Riskhantering

//Annika Lagerqvist, samordnare Informationssäkerhet

Kontroll av Vaggeryds kommuns personuppgiftsbehandlingar

Bilaga 1: Behandlingsförteckning med kommentarer

Dataskyddsombuds kontroll av personuppgiftsbehandlingar inom Vaggeryds kommun har skett den 22 oktober 2018. Framöver kommer sådana genomgångar att genomföras återkommande årsvis.

Vid den första kontrollen har jag valt att fokusera på själva registerförteckningen och att en korrekt kartläggning gjorts av hur kommunens behandlingar går till. Vaggeryd använder för hantering av registerförteckning tjänsten DraftIT Records.

Resultatet av kontrollen är i huvudsak positivt. Kommunen har en bra hantering av personuppgifter. Registrerades rättigheter respekteras och det har inte framkommit några kränkningar av den personliga integriteten.

Det återstår dock en del arbete vad gäller själva registerförteckningen. Registerförteckningen behöver fyllas i fullständigt. Dels ska alla bearbetningar eller processer läggas in och dels ska fullständiga uppgifter om dessa finnas i systemet. Detta kan kräva en del arbete av de medarbetare som registrerar och av de som är insatta hur personuppgifter behandlas i olika processer.

Registreringsarbetet kommer att variera i omfattning mellan förvaltningar. Arbetet har hittills fokuserats främst på den centrala förvaltningen under kommunstyrelsen och behöver expanderas för att i högre grad inkludera övriga förvaltningar.

Även vissa andra förändringar utifrån övergången till dataskyddsförordningen innebär att arbetsinsatser krävs för att få en fullgod registerförteckning och hantering av personuppgifter. Interesseavvägning är inte längre en godtagbar laglig grund för myndigheters behandlingar. I vissa fall måste därför nya lagliga grunder hittas.

I vissa delar är också förteckningen uppdelad utifrån system istället för processer. Detta var korrekt hantering under PUL, men enligt den nya förordningen ska förteckningen delas upp efter bearbetningar (eller processer) och inte efter IT-system. DraftIT Records har goda

möjligheter att lägga in system och knyta dessa till olika bearbetningar, så systemperspektivet behöver inte förloras helt.

De nya reglerna innebär även en större informationsskyldighet gentemot den registrerade personen. Information behöver lämnas oftare och behöver innehålla mer information om hur personuppgifterna hanteras. Det bör dock noteras att mycket information som är densamma för alla behandlingar kan lämnas genom intern och extern hemsida för att i informationen kopplad till den specifika bearbetningen fokusera på vad som är unikt för bearbetningen.

Många processer är ofullständigt registrerade i förteckningen. Återkommande brister är redogörelse för säkerhetsåtgärder och behörighetshantering, hur gallring sker och hur övergång sker till arkivbehandling när så är aktuellt. Om säkerhetsåtgärder hänvisas ofta till IT-säkerhetsplan som är mycket gammal och inte verkar vara förankrad i organisationen idag.

I många processer behöver det även i förteckningen redogöras för att personuppgifter kan komma att lämnas ut vid begäran om allmän handling enligt tryckfrihetsförordningen.

Kommunen behöver även undersöka vilka biträdesförhållanden som finns inom kommunen, främst mellan IT-enheten och förvaltningar eller bolag. Därefter behöver någon typ av rättsakt eller avtal upprättas för att reglera dessa förhållanden.

Sammanfattningsvis har Vaggeryds kommun till stor del samma arbete framför sig som många andra aktörer i Sverige som berörs av de nya reglerna om personuppgiftshantering. Ett grundligt arbete har dock inletts för att kartlägga kommunens processer och informationsflöden, vilket bör resultera i god efterlevnad av förordningen och ett stärkt arbete med personuppgiftshantering. Många av de brister som idag finns i registerförteckningen och det praktiska arbetet med personuppgifter löses genom en kartläggning av kommunens processer. Med rätt resurser och tid finns alla förutsättningar att helt leva upp till förordningens krav.

Johan Isaksson

Dataskyddsombud Vaggeryds Kommun

2018-10-23

6

Kommunstyrelsen - Handlingsplan för budget
i balans

KS 2019/039

Kommunledning

Dnr KS 2019/039

Till Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsens – handlingsplan för budget i balans

Klicka här för att skriva ärenderubrik.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen antar handlingsplan för budget i balans.

Sammanfattning av ärendet

Kommunfullmäktige beslutade den 25 juni 2018 om riktlinjer för ekonomistyrning och god ekonomisk hushållning i Vaggeryds kommun. I riktlinjen framgår i princip 4 att:

- Nämnd skall bedriva sitt arbete med planering, budgetering och uppföljning så att det egna ansvaret för verksamheten säkerställs. Nämnd svarar också för att eventuella åtgärder vidtas när så är påkallat med anledning av verksamheten och dess utfall.

I budget 2019 fick kommunstyrelsen som nämnd ett effektiviseringskrav om 3 procent vilket innebar 1 548 tkr. För budgetåret 2018 var motsvarande effektivitetskrav 755 tkr.

Utifrån tilldelade medel för 2019 har ett gediget detaljbudgetarbete genomförts. Arbetet har varit gediget och målinriktat i syfte att hitta en ordning och reda samt få alla poster som vi vet med säkerhet inträffar under 2019 budgeterade. Arbetet har gjorts både i förvaltningsdelen och i den politiska delen. När arbetet sammanställts till en helhet, saknas cirka 3 mnkr.

Kommunens regler princip 12 tydliggör att en nämnds budget för driftverksamheten inte får vara underbalanserad. Princip 17 och 18 beskriver att handlingsplan med åtgärder för budget i balans ska tas fram av förvaltningschef till nämndens nästkommande möte. Utifrån regelverket och god ekonomisk hushållning redovisas kommundirektörens förslag till åtgärder för budget i balans i detta ärende. Enligt princip 19 ska beredning med alla nämnder som berörs av en större förändring göras. I detta ärende påverkar förslag nr 9 Miljö- och byggnämnden. Likaså har förslag 11 beredningskrav gentemot övriga nämnder.

Handlingsplanen för budget i balans summerar till cirka 3 miljoner kronor. Delar i planen innebär förslag på nya prioriteringar av medel som idag inte nyttjas/används eller som behöver värderas om utifrån att grundbemanning och grunduppdraget inte kan finansieras inom ramen för tilldelade medel.

För att kunna upprätthålla en budgetföljsamhet under året behöver åtgärdsplanen antas i kommunstyrelsen skyndsamt.

Ärende

Kommunen har att förhålla sig till och hitta lösningar på flera stora utmaningar både i närtid och under flera år framöver. I kommunens omvärldsanalys framkommer tydligt flera utmaningar.

* Vi närmar oss slutet på en rekord stark tillväxt och flera experter bedömer att toppen på högkonjunkturen nu har passerats och att skatteunderlaget successivt minskar kommande år.

* Inflationen har tagit fart och räntorna har höjts något.

* Den demografiska puckeln innebär fler barn och ungdomar och fler äldre samtidigt som de som de i arbetsför ålder minskar som andel av befolkningen – färre ska försörja fler.

* Bristen på olika typer av personal ökar och är en stor utmaning i hela samhället, och framförallt inom den kommunala verksamheten. Att hitta medarbetare och chefer blir svårare och svårare. Samtidigt fortsätter staten att stimulera med statsbidrag till de kommuner som kan öka personaltätheten, vilket blir svårare och svårare eftersom det råder brist. Man erbjuder pengar till något som är mycket svårt att uppfylla.

* Kommunens investeringsnivåer som drivs av reinvesteringsbehov, målsättningar, en ökad efterfrågan i våra verksamheter samt ökad ambition ställer stora krav på inte bara den ekonomiska hållbarheten utan även på de människor som arbetar i kommunen.

Slutsatsen enligt SKL och flera andra aktörer är att landets kommuner, däribland Vaggeryds kommun står inför stora effektiviseringar under flera år framöver för att kunna klara välfärdens finansiering.

Förslag 1-7 i handlingsplanen innebär ett generellt effektiviseringskrav per enhet/stödfunktion på KKK motsvarande ungefär 900 tkr.

Kommunstyrelsen med dess förvaltning kommunledningskontoret (KKK) upplever i nuläget ett mycket hårt tempo. Man har inom sitt ansvarsområde bland annat att samordna den politiska verksamheten, ge anvisningar och ta fram regler och riktlinjer, se och förslå strategisk riktning, styra och leda samt idka uppsikt över nämnder och bolag. För att lyckas med att hålla ihop det kommungemensamma arbetet är KKK:s medarbetare och chefer en viktig förutsättning. Utan deras engagemang, motivation och höga kompetens hade inte nuvarande tempo kunnat hanteras, ärendemängden ökar, den politiska administrationen ökar, frågorna blir mer komplexa, vilket ställer höga krav, tillväxten och kommunens höga ambitioner driver upp tempot. Att vara attraktiv som arbetsgivare, erbjuda en hälsosam arbetsplats med en hanterbarhet i den enskildes uppdrag blir därför ännu viktigare för att lyckas dels med rekrytering av ny kompetens och dels för att kunna behålla duktiga medarbetare. Kommundirektörens bedömning är att vi inte kan minska stödfunktionernas budget ytterligare utan att riskera att energin och motivationen tryter och i förlängningen att

medarbetare söker sig till en attraktivare arbetsplats.

Förslag 8: Försörjningsstöd och Valfärdstjänster/beredskapsarbete. Omfördelning av beräknat utrymme 2019.

Budget för försörjningsstödet uppgår till cirka 5,2 mnkr och balanserar 2018. Däremot ger välfärdstjänsterna ett överskott om 1,7 mnkr år 2018. Kostnaderna har minskat de senaste åren, konjunkturen och ett målinriktat arbete på AME är delförklaringar. Ytterligare en anledning till att kostnaderna för välfärdstjänster minskat 2018 är regeringens statsbidrag för X-tra tjänster. Detta innebär att AME kunde finansiera målgruppen både med kommunala skattemedel och statsbidraget. För att finansiera personalkostnad och opåverkbara kostnader i verksamheten på kommundirektörens anslag föreslås att 900 tkr avsätts på detta anslag av utrymmet om 1,7 mnkr. Resterande 800 tkr föreslås fördelas till välfärdstjänster. Förslaget innebär en positiv inverkan på kommunledningskontorets förutsättningar. Likaså stärks anslaget för den målgrupp som är föremål för kommunens s k välfärdstjänster. (se bilaga: Skrivelse från arbetsmarknadsenhetens chef Jenny Andersson).

Förslag 9. Dialog med Miljö och byggnadsnämnden avseende samhällsutvecklingsåtagandet.

I programbudget 2018 omfördelas 803 tkr mellan Kommunstyrelsen och Miljö- och byggnämnden med anledning av en organisatorisk förändring. I bokslut 2018 uppvisar Miljö och byggnämnden ett starkt resultat medan kanslienheten har en besvärligare situation. Omorganiseringen innebär att kanslienheten övertog ansvaret för delar av kommunens samhällsutvecklingsuppdrag. Kommunens samhällsuppdrag är idag omfattande, det är viktigt att de resurser som finns, oavsett nämnd, används effektivt så att inte onödiga obalanser uppstår mellan nämnder som i förlängningen kan leda till onödiga beslut - sämre service - eller i värsta fall skattehöjningar. Förslaget innebär att kommundirektör och förvaltningschef ser över möjligheterna att inom ramen för vårens budgetarbete eventuellt korrigera den obalans som i viss utsträckning finns idag och som delvis kan ha uppstått vid omorganiseringen 2018.

Förslag 10. Stödfunktionernas tjänster gentemot kommunala bolag.

EU-statsstödsregler innebär att våra bolag inte får subventioneras. Konkurrensneutralitet ska råda. Stödfunktioner debiterar idag inte fullt ut för tjänster till bolagen. Åtgärden innebär att arbete initieras i att ta fram underlag som tydliggör åtagandena emellan stödfunktionerna och bolagen 2020.

Förslag 11. Central utbildningspott minskas med 500 tkr för att finansiera personalenhetens grundläggande uppdrag (bemanning och verksamhetssystem). Nämnderna finansierar idag i allt väsentligt sin kompetensutveckling med egna budgetmedel. Socialnämnden har uppmanats under flera år att söka medel inte gjort detta. Idag finansieras projektledare för heltidsprojektet med dessa medel enligt politiskt beslut. Därutöver har beslut tagits att

upphandla och finansiera ett ledarskapsutvecklingsprogram inom ramen för denna pott.

Bakgrund: I genomlysningen av personalenhetens detaljbudget finns obudgeterade poster om cirka 500 tkr som funnits i flera år delvis hänförliga till verksamhetssystem inom personalenheten. För att få budget i balans föreslås att 500 tkr av kompetensutvecklingsanslaget omfördelas. Om så inte blir fallet behöver personalenhetens uppdrag utvärderas och eventuellt minska i omfattning.

Förslag 12. Central försäkringsbudget om 1 mnkr.

Beloppet är satt för att långsiktigt hantera försäkringsärenden i kommunen. Vissa år genereras överskott och andra underskott. Utifrån ett historiskt perspektiv kan en lägre nivå budgeteras. Förslaget innebär att budgeten minskas med 150 tkr till 850 tkr.

Förslag 13. Ökad E-handel leder till högre avtalstrohet som innebär lägre priser/kostnader i kommunen.

Vinsterna av högre avtalstrohet och att beställningarna görs genom E-handel ramlar tillbaka på hela kommunen. Inköp av varor och tjänster står för en stor del av budgeten. Att köpa rätt produkter av rätt leverantörer till rätt priser ger positiva effekter.

Andra effekter av E-handel är:

- Ökad prismedvetenhet
- Effektivare processer som genererar lägre fakturahanteringskostnader
- Bättre underlag inför nya upphandlingar
- Miljövänligt

Kommunens ledningsgrupp föreslås besluta vid möte i februari att E-handelsutvecklingen ska ges prioritering i alla verksamheter.

Förslag 14. Ökad samverkan

Ökad samverkan inom kommunkoncernen behöver tydliggöras ytterligare så att hela koncernen bedrivs så effektivt och ändamålsenligt som möjligt. Ett sådant långsiktigt arbete behöver vila på en politiskt beslutad inriktning som avspeglas i styrande dokument och i bolagens ägardirektiv. Viktigt att få med i nuvarande översyn av ägardirektiv. Det behöver bli tydligt och framgå i ägardirektiv att kommunkoncernperspektivet är överordnat.

I kommunfullmäktiges antagna riktlinjer den 25 juni 2018 för ekonomistyrning under punkten ”1.5 Koncernen Vaggeryds kommun”. Står skrivet.

”Vaggeryds kommuns bästa är överordnat enskilda verksamheters och bolags behov och önskemål. Detta innebär att koncernnyttan ska beaktas vid varje form av beslut i dialog med berörda enheter/nämnder/bolag både när det gäller frågor om ekonomi och verksamhet.

Bolagens styrning och villkor framgår av respektive bolags ägardirektiv.

Åtgärd: Överväg politiskt och arbeta in denna inriktning tydligt även i ägardirektiven.

Beslutet ska skickas till

Alla nämnder
Kommundirektör
Ekonomichef
Kanslichef
Personalchef
IT-chef
Servicechef
Arbetsmarknadschef

Handläggare

Jörgen Hansson
Ekonomichef

Handlingsplan för budget i balans 2019 och 2020

(Till Ksau: 2019-02-20).

Kommunstyrelsen	Åtgärd	Aktiviteter	Ansvar	Ekonomisk effekt 2019	Ekonomisk effekt 2020
Förslag 1. Minskad budget Kanslienheten	Generell besparing per enhet enligt beslutade belopp KLK-ledningsgrupp.	Chef prioriterar med en lägre budget.	Kanslichef	167 000	167 000
Förslag 2. Minskad budget Kommunledning	Generell besparing per enhet enligt beslutade belopp KLK-ledningsgrupp.	Chef prioriterar med en lägre budget.	Kommundirektör	140 000	140 000
Förslag 3. Minskad budget IT-enheten	Generell besparing per enhet enligt beslutade belopp KLK-ledningsgrupp.	Chef prioriterar med en lägre budget.	IT-chef	203 000	203 000
Förslag 4. Minskad budget Ekonmienheten	Generell besparing per enhet enligt beslutade belopp KLK-ledningsgrupp.	Chef prioriterar med en lägre budget.	Ekonomichef	110 000	110 000
Förslag 5. Minskad budget Personalenheten	Generell besparing per enhet enligt beslutade belopp KLK-ledningsgrupp.	Chef prioriterar med en lägre budget.	Personalchef	122 000	122 000
Förslag 6. Minskad budget Serviceenheten	Generell besparing per enhet enligt beslutade belopp KLK-ledningsgrupp.	Chef prioriterar med en lägre budget.	Chef serviceenheten	36 000	36 000
Förslag 7. Minskad budget Arbetsmarknadsenheten	Generell besparing per enhet enligt beslutade belopp KLK-ledningsgrupp.	Chef prioriterar med en lägre budget.	Chef arbetsmarknadsenheten	120 000	120 000
Förslag 8. Försörjningsstöd och välfärdstjänster/beredskapsarbete. Omfördelning av beräknat utrymme 2019.	Budget för försörjningsstödet uppgår till cirka 5,2 mnkr och balanserar 2018. Däremot ger välfärdstjänsterna ett överskott om 700 tkr år 2018. Därtill finns obudgeterade bidrag från AMS/AF om 1 mnkr. Sammantaget cirka 1,7 mnkr i överskott 2018. Ekonmienheten har budgeterat och följt upp denna verksamhet/ekonomi till KS under flera år. Kostnaderna har minskat de senaste åren av olika skäl, bl a införde regeringen statsbidrag för X-tra tjänster 2018 vilket innebar att AME kunde finansiera målgruppen både med kommunala skattemedel och statsbidraget. Fr o m 2019 tar AME över ansvaret för bedömningar av försörjningsstöd. Viktigt att vi använder resurserna effektivt i kommunstyrelsen och att verksamhet är finansierad. Vi står inför stora utmaningar på KLK där högre volymer, fler ärenden och en hög ambition ställer höga krav. För att finansiera nuvarande "gap" på kommundirektörens anslag föreslås att utrymmet om 1,7 mnkr ofördelas så att 900 tkr avsätts på detta anslag för att finansiera grundläggande åtaganden. Resterande 800 tkr fördelas till i huvudsak välfärdstjänster (se bilaga från AME-chef, Jenny A kring välfärdstjänsternas positiva effekter).	Kommundirektör för dialog med politiken. KLK-ledningsgrupp har samsyn kring förslaget om omfördelning av resurserna. I Dagens samhälle framgår att den nya regeringen återför "X-tra tjänster". Effekterna av den nya regeringens förslag förbättrar situationen för AME-budget. Förutom positiva effekter för den enskilda människan, för arbetsplatsen som får en extra resurs finns också kopplingen att de som haft välfärdstjänst i över 1 år blir berättigade till A-kassa d.v.s. tas över av AF istället för att hamna i kommunens försörjningsstöd.	Kommundirektör/AME-chef	900 000	900 000
Förslag 9. Dialog med Miljö och byggnadsnämnden avseende samhällsutvecklingsåtagandet.	Dialog utifrån den omorganisering som gjordes mellan Miljö och bygg och KS avseende samhällsutv. Åtagandet är stort idag i kommunens samhällsuppdrag, det är viktigt att de resurser som finns oavsett nämnd, används effektivt så att inte onödiga obalanser uppstår mellan nämnder som i förlängningen kan leda till onödiga beslut - sämre service - eller i värsta fall skattehöjningar.	Se över nämndernas åtagande och eventuellt göra en omfördelning av budget inom ramen för vårens budgetprocess. Justering i SPB20 avseende 2020.	Kommundirektör/tf. kommundirektör	0	0
Förslag 10. Stödfunktionernas tjänster gentemot kommunala bolag	EU-statsstödsregler innebär att våra bolag inte får subventioneras utan att konkurrensneutralitet ska råda. Stödfunktionerna debiterar inte fullt ut för tjänster till bolagen.	Att ta fram underlag som tydliggör åtagandena emellan stödfunktionerna och bolagen 2020.	Ekonomichef, Personalchef, Kanslichef och (IT-chef).	0	100 000

Förslag 11. Central utbildningspott minskas och viss del omfördelas.	Nämnderna finansierar idag i allt väsentligt sin kompetensutveckling med egna budgetmedel. Socialnämnden har uppmanats under flera år att söka medel inte gjort detta. Idag finansieras projektledare för heltidsprojektet med dessa medel. Därutöver ska ledarskapsutvecklingsprogrammet som påbörjas hösten 19 och som kommer pågå under flera år nyttjats 400 tkr. I genomlysningen av personalenhetens detaljbudget finns obudgeterade poster om cirka 500 tkr som funnits i flera år delvis hänförliga till verksamhetssystem inom personalenheten. Redan innevarande år föreslås att kompetensutvecklingsanslaget används enligt detta förslag. Heltidsprojektet läggs under personalenheten (600 tkr), underskottet på personalenheten om (500 tkr) finansieras, Ledarskapsutvecklingsprojektet budgeteras som projekt under kompetensutvecklingsanslaget (400 tkr), resterande medel (500 tkr) är sökbara för kompetensutveckling.	Personalchef och ekonomichef verkstället politiskt inriktning på förslaget.	Personalchef	500 000	500 000
Förslag 12. Central försäkringsbudget om 1 mnkr.	Beloppet är satt för att långsiktigt hantera försäkringsärenden i kommunen. Vissa år genereras överskott och andra underskott. De senaste åren har något lägre nivå redovisats.	Ekonomisekreterare Torbjörn Lindberg har sett över förutsättningarna för att omfördela del av anslaget till annan verksamhet på KLK. Utfallet skiljer mellan år förstås men i genomsnitt har 1 mnkr varit en något för hög budget. Förslag 850 tkr.	Ekonomichef	150 000	150 000
Förslag 13. Ökad E-handel leder till högre avtalstrohet som innebär lägre priser/kostnader i kommunen.	Öka medvetenheten i kommunen, få alla att avropa på avtal, handla i E-handelssystemet (det som är möjligt) etc. • Ökad trohet mot ramavtal, därmed bättre priser • Ökad prismedvetenhet • Effektivare processer som genererar lägre fakturahanteringskostnader • Ger bra underlag inför nya upphandlingar • Miljövänligt	Projektarbete på ekonomienheten. Effekten ramlar tillbaka på hela kommunen. Inköp av varor och tjänster står för en stor del av budgeten. Att köpa rättprodukter av rättleverantörer till rättpriser ger positiva effekterna! Kommunens ledningsgrupp föreslås besluta vid möte i februari att E-handels utvecklingen ska ges prioritering.	Upphandlingsansvarig	0	0
Förslag 14: Utredning - centralisering alternativt samordning av nämndsekreterare och utredningsfunktioner likt genomförd omorganisering ekonomifunktion	Utredning centralisering nämndssekreterare och utredningsfunktioner likt genomförd omorganisering ekonomifunktion.	Uppdraget finns också i budget för 2018 och 2019.	Kommundirektör samt ansvarig enhetschef	0	0
Förslag 15. Ökad samverkan	Ökad samverkan inom kommunkoncernen behöver tydliggöras så att hela koncernen bedrivs så effektivt och ändamålsenligt som möjligt. Ett sådant långsiktigt arbete behöver vila på en politiskt beslutad inriktning som avspeglas i styrande dokument och i bolagens ägardirektiv.	Översyn av nuvarande ägardirektiv. Framgår det i ägardirektiv att kommunkoncernperspektivet är överordnat. I kommunens ekonomistyrningsregler antagna i KF 2018 beskrivs koncernperspektivet.	Kommundirektör		
		S:a Kommunstyrelsen		2 448 000	2 548 000

8

Idrottsplatserna - Utredning av driftsformen

KS 2018/187

§8

Återrapport - Utredningsuppdrag idrottsplatserna (KS 2018/187)

Beslut

1. Arbetsutskottet tackar för återrapporteringen.
2. Ärendet tas upp på kommunstyrelsens arbetsutskotts sammanträde den 20 februari för beslut om en inriktning för en fördjupad utredning.

Sammanfattning

Kultur- och fritidsnämnden har beslutat att låta utreda alternativa och hållbara driftsformer för idrottsplatserna Movalla IP och Vaggeryds IP samt att en konsekvens- och riskanalys ska göras för de olika driftsformerna som föreslås. Utredningen utförs av en extern utredare och sakkunnig inom verksamhetsområdet.

Kommunstyrelsens arbetsutskott ska vara delaktiga i utredningsprocessen. Arbetsutskottet fick en redovisning av arbetet den 17 oktober 2018.

Vid dagens sammanträde presenterar konsult Stephan Lund utredningen. Fyra hållbara driftsformer med tillhörande konsekvens- och riskanalys redovisas.

Beslutsunderlag

- Kultur- och fritidsnämndens beslut 2018-06-27 § 103, Idrottsplatserna - Utredning av driftsformen,
- Arbetsutskottets beslut 2018-08-22 § 200
- Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut 2018-10-17 § 229

**VAGGERYDS
KOMMUN**

Idrottsplatsutredning 2018

Movalla IP

Vaggeryds IP

Stephan Lund, utredare

5/12

- Efter CA 20 st möten och samtal
- Slutsatser och övervägande
- 4 olika organisationsformer
- Ideell föreningsdrift
- Kommunal drift
- Entprenad eller AB drift
- Nuvarande driftsform

Nuvarande driftsform

- Förordar av båda styrelserna
- Förändring men ändå inte
- Känd av de föreningar som finns
- accepterad

Vad bör justeras

- Nya avtal mellan Kommunen och styrelserna
- Gränsdragningslistor
- Delegationer
- Systematisk arbetsmiljöarbetet
- Fastighetsansvaret övertas av Kommunen
- Avtal mellan styrelserna o föreningarna
- Ekonomihanteringen

Möte 20/11 18,00-20,00

- Nulägesinformation / Stephan
- Respektive styrelse syn på utredningen
- Förslag till organisation

Nulägesbeskrivning

- Ca 15-20 träffar
- Personalfrågor
- Administrativa rutiner
- Verksamhetsfrågor
- **Behov av delaktighet för att nå framgång**

Redovisning

- Kultur- och fritidsnämnden 28/12

KS au 2019 01 16

- Redovisning av alternativa organisationsformer

Önskade krav på organisationerna

- Ekonomiskt stabil
- Lokal förankrad
- Administrativt säkerställd
- Verksamhetsinriktad
- Informationsinriktad

Föreningsdrift(ägda anläggningar av WIK och SIS)

- Snabba beslutsvägar
- Lokalt engagemang
- Hög påverkan från föreningslivet
- Personal
- Ekonomiskt sårbart
- Kan hindra föreningens verksamhetsutveckling
- Organisationsfrågan sårbar

Kommunal drift

- Hög jämförbarhet av liknade anläggningar
- Säkerställd organisation
- Ekonomiskt kontrollerbart
- Personal
- Mindre lokalt inflytande (engagemang)
- Större insatser från kommunen

Entreprenad

- En gemensam avtalspartner för båda idrottsplatserna
- Fasta ekonomiska regler
- Mindre kommunal påverkan
- Personal
- Oklara upphandlingsformer
- Mindre påverkan av föreningar
- Strikta beslutsformer över tid

Nuvarande driftsform (inkl justeringar)

- Nuvarande styrelse
- Lokalt engagemang
- Fastighetsansvaret övergår till Kommunen
- Personal
- Nuvarande driftsform (likt)
- Organisationsformen
- Ekonomifrågan

Övriga synpunkter att beakta

- Avtalen bör justeras och kompletteras
- SAM (det systematiska arbetsmiljöarbetet bör dokumenteras)
- Investerings och underhållsplaner bör upprättas
- Personal och Ekonomihanteringen bör säkerställas

Förslag till org o arbetssätt

- Nuvarande organisation
- Kommunal drift
- Föreningsdrift
- En gemensam styrelse
- Justering av nuvarande organisation
- AB eller entprenadform

Redovisning kultur -fritidsnämnden

24 oktober

- Enskilda och gruppsamtal
- Stort engagemang
- Betydelse i samhället
- Tradition/historia

Nulägesbeskrivning

- Anläggningarnas standard
- Driftekonomin
- Säkerhetsfrågor
- Arbetsmiljön
- Styrelsearbetet
- Samverkan
- Administrativa rutiner

Framtida övervägande

- Organisationsform /process för genomförande
- Långsiktighet
- Samverkan
- Fastighetsansvar
- Översyn av avtal
- Kontakt med Vaggeryds kommun
- Arbetsmiljöfrågor

Förslag

- Upprätta en investeringsplan samt prisnivåer för den
- Upprätta gränsdragningslista
- Skriftliga delegations och arbetsmiljölistor
- Regelbundna träffas med Vaggeryds kommun 2-4 gånger/ år
- Regelbundna träffar mellan de två föreningsstyrelserna

förslag

- Se över ekonomihanteringen och rutiner
- Genomför en delaktighetprocess innan beslut om organisationsförändringar

Vilka anläggningar/lokaler finns på idrottsplatserna?

- Movalla IP
 - Fotbollsplaner, 2 st. fullmått, gräs
 - Fotbollsplan, 1 st. mindre, gräs
 - Ishall
 - Friidrottsanläggning
 - Tennisbanor
 - Kansli-, omklädnings- och samlingslokaler
- Vaggeryds IP
 - Fotbollsplaner, 2 st. fullmått, gräs
 - Fotbollsplaner, 3 st. mindre, gräs
 - Konstfrusen bandybana
 - Konstgräsplan
 - Tennisbanor
 - Kansli-, omklädnings- och samlingslokaler
 - Maskinrum/garage

Organisation/Åtagande

- Movalla IP och Vaggeryds IP ägs av Vaggeryds kommun
- Drift- och skötsel Föreningarna Movalla IP och Vaggeryds IP
- Verksamheten på Movalla drivs av Skillingaryds IS
 - Fotboll
 - Hockey
- Verksamheten på Vaggeryds IP bedrivs av Waggeryds IK
 - Fotboll
 - Bandy
- Tennisbanor och verksamhet bedrivs av Skillingaryds TK och Vaggeryds TK

Årliga kommunala bidrag till

- Föreningen Movalla IP 2018
 - 2 417 000 kr
- Föreningen Vaggeryds IP 2018
 - 2 019 000 kr
- Kommunala kapitalkostnader 2018
 - Movalla IP 599 000 kr
 - Vaggeryds IP 654 000 kr
- Total kostnad för idrottsplatserna 2018
5 689 000 kr (förvaltningsbidrag + kapitalkostnader)

Uppdrag lämnat av KFN 2018-06-27

- Utredda alternativa driftformer för Movalla och Vaggeryds IP
- En konsekvens- och riskanalys skall göras för de olika driftsformerna som föreslås.

Etappindelning och tidplan

- A. Av framtagande av utredningsuppdrag tillsammans med KSAU – **augusti**
- B. Dialogmöten med olika intressegrupper samt sammanställning av lämnade förslag och synpunkter – **september-oktober**

Avstämning med KSAU + KFN – **oktober**
- C. Framtagande av alternativa hållbara driftsformer med tillhörande konsekvens- och riskanalys – **november**
- D. Sammanställning av slutrapport som överlämnas för politisk behandling – **december**
- E. Politisk behandling av rapporten – **januari- mars 2019**

Frågeställningar

- Vilken information och vilka frågor ska tas upp vid de samlingar som ska hållas?
- Vad vill vi ha svar på för frågor och vilka synpunkter är betydelsefulla i sammanhanget?

Planerade samlingar

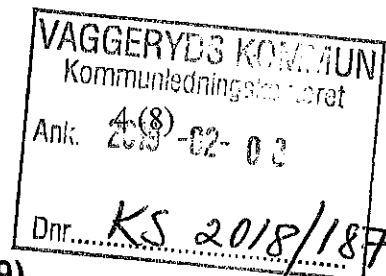
- Föreningarna Movalla IP och Vaggeryds IP
- Skillingaryds IS och Waggeryds IK
- Personal på anläggningarna
- Politiker/partier
- Intresseföreningar
- Tekniska kontoret
- Fastighetsenheten
- Öppen medborgardialog
- Finns det fler grupperingar?

Kultur- och fritidsnämnden

Mötesdatum
2018-12-28

§214

Idrottsplatserna - Utredning av driftsform (KFN 2018/079)

Beslut

Kultur- och fritidsnämnden beslutar att utredaren Stephan Lund får i uppdrag att redovisa alla 4 driftsformerna för kommunstyrelsens arbetsutskott. Nämnden förordar en fördjupad utredning av nuvarande driftsform inklusive justeringar samt driftsformen i kommunal regi.

Sammanfattning

Nämnden fattade vid sammanträdet den 7 mars beslut om att låta utreda alternativa och hållbara driftsformer för idrottsplatserna Movalla IP och Vaggeryds IP. Utredningsuppdraget förs av utredaren Stephan Lund.

Utredningen är uppdelad i 4 delområden med avrapporteringar efter varje avsnitt.

Delområden

- A. Framtagande av utredningsuppdrag tillsammans med kommunstyrelsens arbetsutskott
- B. Dialogmöten med olika intressegrupper och sammanställning av lämnade förslag och synpunkter.
- C. Framarbetande av några hållbara driftsformer med tillhörande konsekvens- och riskanalyser.
- D. Sammanställning av slutrapport som överlämnas för politisk behandling.

Nämnden har fattat beslut 2018-11-24 om extra sammanträde fredagen den 28 december för slutrapportering av utredningen.

Stephan Lund är och närvarar nämndens sammanträde 2018-12-19 och presenterar 4 hållbara driftsformer med tillhörande konsekvens- och riskanalys.

Utredningen ska redovisas för kommunstyrelsens arbetsutskott för dialog kring det fortsatta arbetet med idrottsplatsutredningen i januari 2019.

Beslutsgång

Stephan Lund redovisar 4 alternativa driftsformer och en konsekvensanalys.

Nämnden för dialog kring ärendet.

Jan Gustavsson (S) föreslår att nämnden ajourneras för partiöverläggning.

Nämnden ajournerar mötet kl. 11:15-11:45 för partiöverläggning gällande fördjupad utredning av presenterade driftsformer.

Oppositionen föreslår att nämnden beslutar om fördjupad utredning av nuvarande driftsform inklusive justeringar, men att utredningen innehåller utreningspunkter om ansvarsområde för fastighet och el kopplas ifrån föreningsdriften till kommunal drift.

Justerandes sign

2019-02-07

Utdragsbestyrkande

Kultur- och fritidsnämnden

Mötesdatum
2018-12-28

5 (8)

Lars Seger (M) stödjer oppositionens förslag.

Ordförande föreslår om nämnden beslutar att utredaren får i uppdrag att redovisa alla 4 driftsformerna för kommunstyrelsens arbetsutskott och att nämnden förordar en fördjupad utredning av nuvarande driftsform inklusive justeringar och kommunal drift.

Ordförande konstaterar att det finns två förslag för beslut Gustavssons och ordförandes förslag och finner ordförandes förslag antaget av nämnden.

Expedieras till

Kommunstyrelsens arbetsutskott

Beslutsunderlag

- Kultur- och fritidsnämndens berednings protokoll 207, 2018-12-05

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

9

Motion - Ändring av namn Götarps hage till
Nestors

KS 2018/038

Kommunledningskontoret

Dnr KS 2018/038

Till Kommunstyrelsen

Svar på motion-Ändring av namn Götarps hage till Nestors

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att avslå motionen, i enlighet med Kultur- och fritidsnämndens förslag.

Sammanfattning av ärendet

Fullmäktigeledamoten Lennart Karlsson (-) har lämnat in en motion daterad 2018-01-29 med förslag att kommunfullmäktige beslutar att ändra namn Götarps hagar till Nestors. Kultur- och fritidsnämnden förslår i beslut 2018-11-21 § 182, avslag på motionen med hänvisning till Museiföreningens yttrande 2018-11-15. Där anger man bland annat att namnet Götarps hage är starkt förankrat i historien.

Beslutet ska skickas till

Motionären

Kultur- och fritidsnämnden

Handläggare

Tina Blomster

Samhällsutvecklare

Torbjörn Åkerblad

Kanslichef

Kultur- och fritidsnämnden

Ank. 2019 -01- 2 1

Mötesdatum

2018-11-21

12 (24)

§182

Dnr. KS 2018/038

Motion - Ändring av namn Götarps hage till Nestors (KFN 2018/036)**Beslut**

Kultur- och fritidsnämnden beslutar att ändra tidigare beslut § 79, 2018-05-23, om att ange området Nestors med hänvisning till Waggeryds Museiförenings skrivelse.

Nämnden föreslår kommunfullmäktige att avslå motionen med hänvisning till Waggeryds Museiförenings yttrande 2018-11-15 och som nämnden ställer sig bakom om att namnet Götarps hage är ett passande och vackert namn, starkt förankrat i historien. Namnet harmonierar dessutom väl med övriga namn på bostadsområden i Vaggeryd såsom Södra park, Östermo, Västrastrand och Götafors.

Sammanfattning

Kultur- och fritidsnämnden har mottagit en remiss gällande motion om ändring av namn Götarps hage till Nestors.

Motionen är inlämnad av fullmäktigeledamoten Lennart Karlsson (-) som menar att Nestors är ett begrepp i Vaggeryd där Nestors kommer från flera generationer i familjen Nestors som odlat och haft sin utkomst från denna plats.

Beslutsgång

Nämnden för dialog kring ärendet.

Ordförande föreslår att tidigare beslut 2018-10-24 om Nestorsnamn rivs upp och avslå motionen enligt Waggeryds Museiförenings skrivelse. Föreningens skrivelse bifogas beslutet.

Ordförande konstaterar att det finns ett förslag till beslut ordförandes förslag och finner det antaget av nämnden.

Expedieras till

Kommunfullmäktige

Beslutsunderlag

- §194 KFB Motion - Ändring av namn Götarps hage till Nestors
- Waggeryds Museiförenings yttrande 2018-11-15
- Kommunstyrelsen återremiss
- Kultur- och fritidsnämndens protokoll 167, 2018-10-24
- Waggeryds Museiförenings yttrande 2018-09-12
- Kommunstyrelsens remiss 2018-02-21

Justerandes sign

2019-01-21

Utdragsbestyrkande

Ese JG

Waggeryds
Museiförening

Kultur- och fritidsnämnden
Waggeryds kommun

Motion – ändring av namn Götarps hage till Nestors

Waggeryds Museiförening har på uppdrag av Kultur- och fritidsnämnden lämnat namnförslag på två gator och tre kvarter i området Götarps hage. I det underlag vi fick benämndes området Götarps hage. Museiföreningen ägnade ingen uppmärksamhet åt detta utan utgick ifrån att områdesnamnet var formellt fastställt till Götarps hage.

Vi ger Lennart Charlie Karlsson rätt i att Nestors är ett känt begrepp i Waggeryd, platsen där två generationer Nestor verkade som jordbrukare. Detta förtjänas att lyftas fram. Därför föreslog vi att huvudgatan i det nya området skulle få namnet **Oskar Nestors väg**. Museiföreningen håller fast vid förslaget då vi menar att begreppet Nestors lever vidare med större tydlighet i ett gatunamn än i ett områdesnamn. Oskar Nestors son, Matti, har tagit del av vårt förslag som han med glädje godkänt.

Ser man historiskt på namnet Götarp så är det känt sedan 1500-talet. Första gången det påträffas i skrift är 1500 *Götatorp* och några år senare 1546 *Giöttorp* och 1561 *Götarp*. I ett köpedokument från 1500 omnämns en "*quernaström i götatorp j byrom soken*". Götarps ström säljs då till Nydala kloster. I början av 1630-talet ärvde Peder Gudmundsson Götarps kvarn och såg. 1672 utfärdar Kungl. Bergskollegium privilegium på en hammarsmedja vid strömfallet. I ett brev från 1692 ges tillstånd för fortsatt drift av en hammare med tvenne härdar samt en masugn som kallas Giötafors Bruk. 1881 blåstes masugnen för sista gången och vid jultiden 1882 tystnade den stora smälthammaren.

1904 startar Munksjö sulfatfabrik sin verksamhet i Götafors och äger då gamla Götafors bruksområde. Under alla år har det bedrivits jordbruk vid sidan av övrig verksamhet i Götarp.

1919 flyttade Lina Justina och Emil Nestor till Götarp som då ägdes av Munksjö AB. Huset de bodde i hade 1904 flyttats dit från Stora Möckleäng, Bratteborg. 1949 efterträdde sonen Oskar sin far som arrendator och drev jordbruket fram till 1978, men bodde kvar till 1995 i boningshuset som i folkmun kallas Nestors. Då köpte Jeanette Ljung "Nestors" av Oskars son Matti Nestor.

Museiföreningen menar att namnet **Götarps hage** är ett passande och vackert namn, starkt förankrat i historien. Namnet harmonierar dessutom väl med övriga namn på bostadsområden i Waggeryd såsom **Södra park**, **Östermo**, **Västra strand** och **Götafors**.

Waggeryd 15 november 2018

Lars Erik Joakimson
Ordförande

Motion – Ändring av namn Götarps hage till Nestors

Kommunstyrelsens beslut

Kommunstyrelsen beslutar att återremittera ärendet till kultur- och fritidsnämnden för att få mer underlag för beslut, bl.a. yttrande från Museiföreningen.

Reservation

Lennart Karlsson (-) reserverar sig mot kommunstyrelsens beslut till förmån för eget förslag.

Sammanfattning av ärendet

Fullmäktigeledamoten Lennart Karlsson (-) har lämnat in en motion daterad 2018-01-29 med förslag att kommunfullmäktige beslutar att ändra namnet Götarps hage till Nestors.

Yttrande över motionen har begärts från kultur- och fritidsnämnden och kommunledningskontoret.

Kultur- och fritidsnämnden föreslår i beslut 2018-05-23 § 79 att kommunfullmäktige bifaller motionen enligt motionens förslag.

Beslutsunderlag

Inlämnad motion daterad 2018-01-29

Kommunfullmäktiges beslut 2018-01-29, § 008

Remiss till kommunledningskontoret och kultur- och fritidsnämnden 2018-02-19

Kultur- och fritidsnämndens beslut 2018-05-23, § 79

Kommunledningskontorets tjänsteskrivelse 2018-09-10

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen 2018-09-19 § 219

Förslag till beslut på sammanträdet

Lennart Karlsson (-) föreslår att kommunstyrelsen bifaller arbetsutskottets förslag.

Kenneth Åberg (S) och Allan Ragnarsson (M) föreslår att kommunstyrelsen avslår motionen.

Maritha Bengtsson (KD) föreslår att kommunstyrelsen bifaller arbetsutskottets förslag.

forts.

Kenth Williamsson (S) föreslår att ärendet återremitteras till kultur- och fritidsnämnden för att få mer underlag för beslut, bl.a. yttrande från Museiföreningen.

Beslutsgång

Ordförande konstaterar att det finns tre förslag till beslut, arbetsutskottets förslag, Kenneth Åbergs m.fl. förslag och förslaget om återremiss.

Ordförande ställer frågan om ärendet ska återremitteras eller om det ska avgöras vid dagens sammanträde och finner att kommunstyrelsen beslutar att ärendet ska återremitteras.

Kommunledningskontoret
Kultur- och fritidsnämnden

Motion – Ändring av namn Götarps hage till Nestors

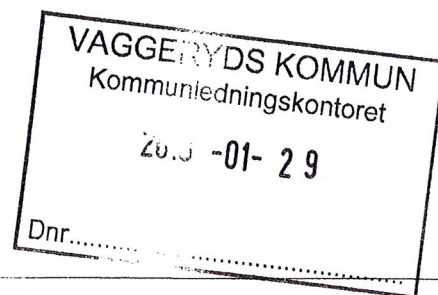
Fullmäktigeledamoten Lennart Karlsson (-) har inlämnat en motion daterad 2018-01-29 med förslag att kommunfullmäktige beslutar att ändra namn Götarps hage till Nestors.

Motionen remitteras härmed till kommunledningskontoret och kultur- och fritidsnämnden för yttrande senast den 21 maj 2018.

För kommunstyrelsen

Gert Jonsson
Kommunstyrelsens ordförande

Annika Hedvall
Kommundirektör

Motion angående ändring av namn Götarps hagar till

Nestors

Nestors är inte bara ett namn utan också ett begrepp i Vaggeryd.

Namnet Nestors kommer från flera generationer i familjen Nestors som odlat och haft sin utkomst från denna plats.

Odla...betyder ju kultivera (kultur).

Att döpa om ett begrepp som Nestors kan näst intill kallas för ett helgerån, dels mot Familjen Nestors och mot den muntliga traditionen och folkviljan.

Därför uppmanar jag att Fullmäktige ger i uppdrag Kultur och fritidsnämnden att återgå till namnet som har en lång historia, nämligen Nestors.

Lennart Charlie Karlsson (politisk oberoende

VAGGERYD 29/1-18

A handwritten signature in cursive script, likely belonging to Lennart Charlie Karlsson.

10

Detaljplan för bostäder på del av Hok 2:110
m.fl. - godkännande av samrådsredogörelse

KS 2018/031

Kommunledningskontoret

Dnr KS 2018/031

Till Kommunstyrelsens
arbetsutskott

Detaljplan för bostäder på del av Hok 2:110 m.fl., - beslut om godkännande av samrådsredogörelse

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslås godkänna samrådsredogörelsen.

Sammanfattning av ärendet

Kommunstyrelsens arbetsutskott gav enligt protokoll 2018-01-24 § 014 i uppdrag att upprätta förslag till detaljplan för området Hok 2:110 m.fl. för att möjliggöra för bostäder.

Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutade enligt protokoll 2018-09-19 § 211 att skicka ut detaljplanen på samråd under perioden 2018-09-28 t.o.m. 2018-11-09.

Ärende

1. Bakgrund

Kommunstyrelsens arbetsutskott gav enligt protokoll 2018-01-24 § 014 i uppdrag att upprätta förslag till detaljplan för området Hok 2:110 och del av Hok 2:95 för bostäder.

Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutade enligt protokoll 2018-09-19 § 211 att skicka ut detaljplanen på samråd. Inkomna yttranden har sammanställts i en samrådsredogörelse.

2. Ekonomiska konsekvenser

Kommunens kostnader består bland annat av upprättande av detaljplanen, kostnader för fastighetsförteckning, grundkarta samt utbyggnad av gata och VA. Kommunens intäkter består av försäljning av tomter samt anslutningsavgifter för VA.

3. Politiska mål och beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut 2018-01-24 § 014

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut 2018-09-19 § 211

4. Agenda 2030

Målen i Agenda 2030 kommer beaktas vid framtagande av detaljplanen.

5. Samråd

Detaljplanen var ute på samrådsremiss under perioden 2018-09-28 t.o.m. 2018-11-09.

Samrådsmötet var den 16 oktober på skolan i Hok.

6. Uppföljning

Efter godkänd samrådsredogörelse påbörjas arbetet med att ta fram granskningshandling.

7. Förvaltningens helhetsbedömning

Helhetsbedömningen är att området är lämpligt för bostadsändamål.

8. Handlingar
Samrådsredogörelse – Del av Hok 2:110 m.fl.

Handläggare

Andreas Lindberg
Planarkitekt

Torbjörn Åkerblad
Kanslichef

Samrådsredogörelse för
Del av Hok 2:110 m.fl., Hok,
Vaggeryds kommun, Jönköpings län
Februari 2019

Inkomna synpunkter

Namn	Datum
Telia Sverige AB	2018-10-01
Vattenfall Eldistribution AB	2018-10-03
Tekniska utskottet	2018-10-23
Sakägaryttrande	2018-10-25
Sakägaryttrande	2018-11-01
Lantmäteriet	2018-11-02
Länsstyrelsen i Jönköpings län	2018-11-07
Trafikverket	2018-11-07
Miljö- och byggnämnden	2018-11-08

Inkomna synpunkter efter samrådstiden

Namn	Datum
Kultur- och fritidsnämnden	2018-11-13
E.ON Energidistribution	2018-11-16

Ett planförslag har varit på samrådsremiss under tiden 2018-09-28 till och med 2018-11-09.

Ett samrådsmöte hölls den 16 oktober 2018 på skolan i Hok.

Inkomna synpunkter redovisas och kommenteras enligt följande:

Inkomna synpunkter

Telia Sverige AB 2018-10-01

Inget att erinra på aktuell detaljplan.

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten.

Vattenfall Eldistribution AB 2018-10-03

Vattenfall Eldistribution AB har ingen elnätanläggning inom aktuell del av fastighet Hok 2:110 eller inom dess närområde och har därmed inget att erinra i detta ärende.

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten.

Tekniska utskottet 2018-1023

Har inga synpunkter på detaljplanen.

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten.

Sakägaryttrande inkommit 2018-10-25

Vi vill överklaga bygget för del av Hok 2:110. När vi köpte huset så var det just för att vi fick hörntomt med skogen som granne. Lugnt område, ingen insyn i vårat från något håll. Vi bor i detta hus med lugn miljö, "lantlig" utsikt och känsla. Förutsättningarna kommer inte vara de samma nu när det planeras bygg av tomter och det leder till att vi få grannar i tomtanslutningen.

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten. I kommunens översiktsplan som fick laga kraft 2014-04-28, är aktuellt område utpekade för nya bostäder. Kommunen kommer inför granskningskedet se över möjligheten till begränsad byggnation för angränsande tomter.

Sakägaryttrande inkommit 2018-11-01

Med anledning av att det nu föreslås att prospektera mark i syfte att bebygga densamma, i nära anslutning till vår tomt vill vi härmed uttrycka följande önskemål. Vi har sedan tidigare ett arrendeavtal med kommunen på en bit mark motsvarande cirka 350 kvadratmeter. Denna råmark är vi intresserade av att köpa av kommunen under förutsättning att prisbilden är rimlig och under förutsättning att kommunen följer vedertagen praxis och står för kostnaderna för utstakning av marken. Om kommunen har önskemål om att utöka ytan för att optimera övriga tomter torde det också vara hanterbart. Vi ser fram emot ett positivt svar.

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten. Den nya detaljplanen fastställer kvartersmark för berört arrendeområde. Detta ger möjlighet till köp av

mark. Markpris beslutas av politiken när detaljplanen har fått laga kraft. Utstakning av mark genomförs i samband med lantmäteriförrättning som bekostas av köparen enligt taxa.

Lantmäteriet 2018-11-02

Inom planområdet finns ett vägservitut, akt 0665-610.1, till förmån för Hok 2:119. Servitutet berör både allmän plats och kvartersmark för bostäder. Om tanken är att servitutet ska ändras eller upphävas så bör det framgå under ”Fastighetsrättsliga frågor”. Om tanken är att servitutet ska vara kvar så bör planen justeras eftersom det blir planstridigt inom allmän plats och berör byggrätten inom kvartersmark.

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten. Kontakt med härskande fastighet, Sveaskog, har tagits och åtgärd kring servitut och eventuell förändring av planen kommer ses över inför granskningsskedet.

Länsstyrelsen i Jönköpings län 2018-11-07

Prövningsgrunder enligt PBL 11 kap. 10§

FÖRORENADE OMRÅDEN

Strax väster om planområdet finns ett potentiellt förorenat område, Linto AB/fd Hooks Mekaniska, ID152027 i EBH-stödet. Enligt befintlig MIFO fas 1 utredning har användning av trikloretylen förekommit vid denna verksamhet mellan 1967-1986. Avståndet mellan det potentiellt förorenade området och föreslaget planområde är ca 80 meter, från fastighetsgräns ca 40 meter. Trikloretylen har tidigare visat sig kunna spridas på längre avstånd än 80 meter. Med den bakgrunden samt det faktum att trikloretylen använts under många år anser Länsstyrelsen att föroreningssituationen och eventuella risker kopplade till markens lämplighet för bostadsändamål ska bedömas och redovisas i planhandlingarna. Detta skulle kunna göras genom exempelvis en miljöteknisk markundersökning. En sådan markundersökning bör omfatta provtagning av jord och grundvatten och resultatet bör finnas tillgängligt inför granskning av planen.

Råd enligt 2 kap. PBL

KULTURMILJÖ

Med anledning av att föreslagen detaljplan innebär att ett större tidigare oexploaterat markområde tas i anspråk för bostäder i ett område där fornlämningsbilden är oklar anser Länsstyrelsen att det krävs en arkeologisk utredning. Cirka 500 meter nordost om aktuellt område finns ett gravfält (RAÄ Svenarum 20:1) vilket indikerar att ytterligare under mark dolda lämningar kan finnas i området.

TRAFIK

Kommunen anger att föreslagen detaljplan inte bedöms innebära en betydande ökning av fordonstrafiken. Detta ställningstagande bör kompletteras med en redovisning av det underlag som ligger till grund för kommunens bedömning. Länsstyrelsen vill påpeka att vid trafikbullenberäkningar ska tillkommande trafik beaktas samt hänsyn tas till framtida trafik som har betydelse för bullersituationen. För att styra bebyggelsens placering anger planen en 4 meter bred zon med prickmark mot gatan. Inom bostadsområden som utgör enbostadshus så är det lämpligt att ha plats för minst 2 biluppställningsplatser inom fastigheten för att undvika att parkering sker på allmän platsmark (gata). Därtill är det en fördel om planen reglerar att

garage/carport placeras minst 6 meter från tomtgräns för att tillskapa en trafiksäker och fungerande trafikmiljö som möjliggör att en parkerad bil ryms framför garage/carport.

Undersökning av betydande miljöpåverkan

Kommunen bedömer att förslaget inte innebär betydande påverkan på miljön. Länsstyrelsen delar kommunens åsikt.

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten. En miljöteknisk utredning är under framtagande. Inför granskningsskedet kommer kommunen redovisa sin bedömning och ställningstagande till planens lämplighet. Offert för arkeologisk utredning är beställd. Fornlämningsbilden kommer utredas vidare.

Bedömning kring fordonstrafiken kommer kompletteras inför granskningsskedet. Kommunen kommer vidare utreda lämplig åtgärd för att säkerställa en säker trafikmiljö avseende byggnadsverks placering mot gatan.

Trafikverket 2018-11-07

Trafikverket har inget att erinra mot föreslagen detaljplan.

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten.

Miljö- och byggnämnden 2018-11-08

Har inget att erinra mot förslag till detaljplan.

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten.

Inkomna synpunkter efter samrådstiden

Kultur- och fritidsnämnden 2018-11-13

Kultur- och fritidsnämnden beslutar enligt beredningens förslag och har inget att invända mot detaljplanen för del av Hok 2:110 m.fl. utan ser detaljplanen som en positiv del i utvecklingen av Hoks samhälle. Nämnden vill framhålla att de nya byggnader som kommer att uppföras passar i stil med den bebyggelse som finns idag.

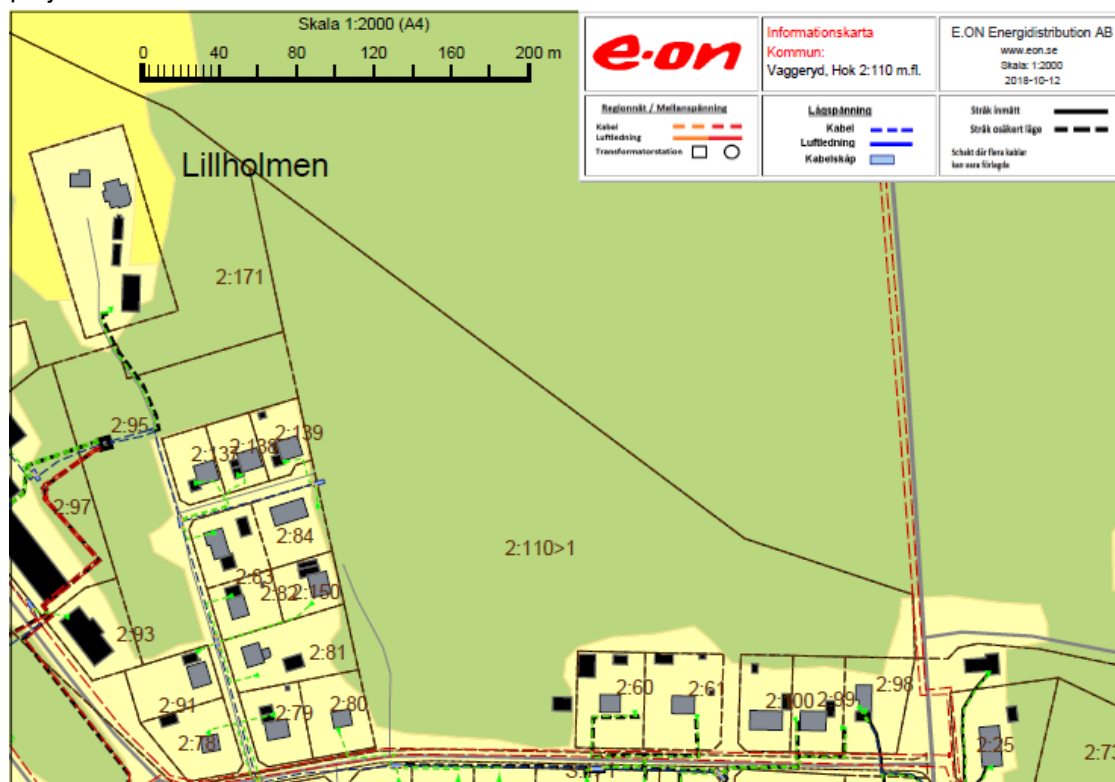
Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten. Ny bebyggelse inom planområdet ska enligt planen ordnas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stadsbilden, samt ha god form och färg. Detta behandlas i bygglovsskedet.

E.ON Energidistribution 2018-11-16

Inom området har E.ON en mellanspanningsledning i mark längs östra plangränsen samt servisledning i mark inga ledningar idag förutom att befintlig serviskabel i mark i den nordvästra delen, se bifogad karta.

Eventuella kostnader i samband med planens genomförande så som flyttningar eller ändringar av våra befintliga anläggningar bekostas av exploatören.

I samband med att området exploateras behövs även nya kablar förläggas samt kabelskåp sätts upp i anslutning till den nya bebyggelsen. Nya kablar förläggs förslagsvis i lokalgata i samband med att man iordningställer gator och mark. E.ON förutsätter dock att samordning sker i god tid innan projektstart.

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten. Avseende serviskabel i nordvästra planområdet kommer eventuella behov av justeringar av plankartan ses över inför granskningsskedet för att säkerställa underhåll. Kommunen ser positivt på att samordna förläggning av nya kablar i samband med utbyggnad av gatumark.

Vaggeryds kommun, Kommunstyrelsens arbetsutskott
2019-02-20

Torbjörn Åkerblad
Kanslichef

Andreas Lindberg
Planarkitekt

11

Samrådsredogörelse - Del av Hok 2:110 m.fl.
- ny förskola

KS 2018/108

Kommunledningskontoret

Dnr KS 2018/108

Till Kommunstyrelsens
arbetsutskott

Ny detaljplan för förskola mm. Hok 2:110 m.fl., - beslut om godkännande av samrådsredogörelse

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslås godkänna samrådsredogörelsen.

Sammanfattning av ärendet

Kommunstyrelsens arbetsutskott gav enligt protokoll 2018-04-17 § 115 i uppdrag att upprätta ny detaljplan för del av Hok 2:110 m.fl. för att möjliggöra för förskola. Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutade enligt protokoll 2018-10-17 § 244 att skicka ut detaljplanen på samråd under perioden 2018-10-30 t.o.m. 2018-2018-12-05.

Ärende

1. Bakgrund

Kommunstyrelsens arbetsutskott gav enligt protokoll 2018-04-17 § 115 i uppdrag att upprätta ny detaljplan för Hok 2:110 m.fl. för att möjliggöra för en förskola, då det finns behov av utökad förskoleverksamhet i Hok. Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutade enligt protokoll 2018-10-17 § 244 att skicka ut detaljplanen på samråd. Inkomna yttranden har sammanställts i en samrådsredogörelse.

2. Ekonomiska konsekvenser

Kommunens kostnader består bland annat av upprättande av detaljplanen, kostnader för iordningställande av mark för förskolan samt dess tillhörande anläggningar med mera.

3. Politiska mål och beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut 2018-04-17 § 115

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut 2018-10-17 § 244

4. Agenda 2030

Målen i Agenda 2030 beaktas vid framtagande av detaljplanen.

5. Samråd

Detaljplanen var ute på samrådsremiss under perioden 2018-10-30 t.o.m. 2018-12-05.

Samrådsmötet var den 21 november i Folkets hus, Hok.

6. Uppföljning

Efter godkänd samrådsredogörelse påbörjas arbetet med att ta fram granskningshandling.

7. Förvaltningens helhetsbedömning

Helhetsbedömningen är att området är lämpligt för förskoleändamål.

8. Handlingar

Samrådsredogörelse – Del av Hok 2:110 m-fl. – ny förskola

Handläggare

Andreas Lindberg
Planarkitekt

Torbjörn Åkerblad
Kanslichef

Samrådsredogörelse för

Del av Hok 2:110 m.fl. – Ny förskola mm. i Hok,

Vaggeryds kommun, Jönköpings län

Februari 2019

Inkomna synpunkter

Namn	Datum
Vattenfall Eldistribution AB	2018-11-01
Vida Energi AB	2018-11-26
Lantmäteriet	2018-11-26
Tekniska utskottet	2018-11-27
Sakägaryttrande	2018-11-28
Barn- och utbildningsnämnden	2018-12-04
Miljö- och byggnämnden	2018-12-05
Länsstyrelsen i Jönköpings län	2018-12-05
Trafikverket	2018-12-05
Thor Ahlgren AB	2018-12-05

Inkomna synpunkter efter samrådstiden

Namn	Datum
Sakägaryttrande	2018-12-07

Ett planförslag har varit på samrådsremiss under tiden 2018-10-30 till och med 2018-12-05.

Ett samrådsmöte hölls den 21 november 2018 i Folkets hus, Hok.

Inkomna synpunkter redovisas och kommenteras enligt följande:

Inkomna synpunkter

Vattenfall Eldistribution AB 2018-11-01

Vattenfall har inga elanläggningar inom och i närheten av planområdet och har därför inget att erinra.

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten.

Vida Energi AB 2018-11-26

Jag var med på mötet i onsdags och har egentligen ingen synpunkt på att det byggs en förskola på den platsen som ni har planerat. Dock vill jag understryka att det går mycket tung trafik in och ut till vår verksamhet varje dag. (ca 100 lastbilar totalt ut och in). Vår verksamhet avger såklart också till viss del lite buller. Vill inte ha några klagomål på buller och trafiken när väl förskolan är byggd eftersom vi har upplyst er om detta med detta email samt på mötet.

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten. En trafikmätning har genomförts som bland annat visar på antal mängden fordon på Sägverksvägen.

Kommunens bedömning är att inga riktvärden för buller överskrids. Ur trafiksäkerhetssynpunkt bedöms avståndet mellan Sägverksvägen och förskolan som tillräcklig. Avseende riktvärden för buller innebär den föreslagna markanvändningen Skola (S) ingen förändring i jämförelse för bostäder, som i dagsläget finns på samma avstånd till Sägverksvägen.

Lantmäteriet 2018-11-26

Egenskapsbestämmelserna om exploateringsgrad och byggnadshöjd inom skolområdet finns bara i delen sydöst om u-området, medan det i planbeskrivningen framstår som att de gäller för hela skolområdet.

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten. Detaljplanen är tänkt att reglera exploateringsgrad och byggnadshöjd inom hela skolområdet. Plankartan korrigeras inför granskningsskedet.

Tekniska utskottet 2018-11-27

På detaljplanen är en plats för återvinning markerad. Platsen är inte lämplig utan behöver flyttas minst 10 meter från närmaste korsning så att trafiksäkerheten förbättras.

Då detaljplanen ändras från bostadsändamål där VA-ledningsnätet är utbyggt kommer en kostnad för proppning av befintliga serviser belasta kommande byggnation i enlighet med kommunens gällande vatten- och avloppstaxa.

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten. Lämplig placering för återvinning kommer ses över inför granskningsskedet. Behov av åtgärder på VA-ledningsnätet kommer beaktas i utbyggnad av området.

Sakägaryttrande 2018-11-28

Jag vill jätte gärna ha en nya förskola i Hok men det nu tänkta läget är under all kritik! Bor själv i den delen av samhället och drabbas av "dammet" ifrån Vida fabriken, tycker inte detta känns som en hälsosam miljö för småbarn och personal. Sedan så är det den tunga trafiken som passerar förbi och närheten till järnvägen som gör det högst olämpligt. Kan ni inte vara lite moderna när det ändå satsas och bygga den nära till skog och natur i någon riktning som ni tänkt utveckla Hoks samhälle åt. Vi vill ju vara en attraktiv del kommun att flytta till!! Vet även att det finns önskemål om någon form av gympasal i närheten av förskolan.

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten. Vida Energi AB är förelagda att vidta åtgärder avseende utsläpp av stoft samt buller kopplat till verksamheten. En trafikmätning har genomförts som bland annat visar på antal fordon som passerar vid korsningen Sågverksvägen/Alstervägen. Ur trafiksäkerhetssynpunkt bedöms avståndet mellan Sågverksvägen och förskolan som tillräcklig. På Alstervägen förekommer ett fåtal tunga transporter per vecka. Järnvägen avskärmas från förskoleområdet genom området märkt NATUR, vilken verkar som en barriär mot järnvägen.

Området anses vara lämpligt för förskola, då placeringen är central samt i anslutning till redan i anspråkstagen mark. Längs Sågverksvägen planeras en gång- och cykelväg vilket förbättras framkomligheten och trafiksäkerheten för oskyddade trafikanter i området. Området nås även enkelt via biltrafik. Framtida förskoleverksamhet kommer kunna nyttja sporthallen vid skolan, varmed det i dagsläget inte anses finnas behov av en ny sporthall.

Barn- och utbildningsnämnden 2018-12-04

Barn- och utbildningsnämnden har inget att erinra.

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten.

Miljö- och Byggnämnden 2018-12-05

Miljö- och byggnämnden har inget att erinra.

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten.

Länsstyrelsen i Jönköpings län 2018-12-05

Prövningsgrunder enligt PBL 11 kap. 10§

FÖRORENAD MARK

Inom fastigheten Hok 2:69 finns det, som planbeskrivningen anger, utpekade ett potentiellt förorenat område då Hoks cementfabrik hade verksamhet på platsen mellan 1940-och 1970 talet. Med anledning av föreslagen markanvändning inom fastigheten samt närheten till planerad förskola på fastigheten intill, behöver kommunen utreda eventuella risker kopplat till förorenad mark inom planområdet. Innan antagande ska det av planen framgå att föroreningssituationen inom området är utredd, och att kommunen bedömt och tagit ställning

till markens lämplighet för föreslagen användning.

HÄLSA OCH SÄKERHET, RISK FÖR OLYCKOR

Beträffande eventuella risker kopplat till avståndet mellan järnväg och planförslaget gör Länsstyrelsen bedömningen att centrumändamål 30 meter från järnväg kan vara rimligt i enlighet med planförslaget. Dock bör kommunen i planen upplysa om enklare skyddsåtgärder såsom möjlighet att utrymma åt motsatt håll från järnvägen för både skola och centrumverksamheterna samt placera luftintag högt på motsatt sida på centrumverksamheten. Enligt Länsstyrelsens kartunderlag ligger väg och järnväg lägre än föreslagna verksamheter (centrum och skola), vilket är positivt och hindrar vid olyckor eventuell vätska att rinna in mot bebyggelsen.

Översvämning

Skolan kan betraktas som samhällsviktig verksamhet och har därmed ett skyddsvärde för kommunen. Kommunen är medveten om att ett skyfall, flöde 100-årsregn, troligtvis kan skapa problem för den nordvästra byggrätten och bör därmed också beakta risken i planen vid utformningen av byggnaderna t ex vad gäller placering och utformning av dörröppningar samt säkerställa den tekniska försörjningen. Likaså bör transformatorstationens funktion skyddas och säkerställas från risken med inträngande vatten. Den är placerad precis vid avrinningsstråk och nära det tänkta området som ska kunna samla upp eventuella vattenmassor. Om ytor fylls ut i samband med skolbyggnationen och även hårdgörs kan vattnet ta andra vägar och eventuellt öka påverkan på transformatorstationen och centrumbebyggelsen.

Råd enligt 2 kap. PBL

KULTURMILJÖ

Det saknas en beskrivning och bedömning av eventuella kulturhistoriska värden som kan komma att beröras inom eller i anslutning till den föreslagna planen. Detaljplanen är ett tillfälle att klargöra förutsättningarna för plan- och bygglagens krav på att tillvarata kulturmiljöns värde i plan- och byggprocessen. Att i detaljplanen beakta kulturmiljön ökar förutsättningarna för att dessa värden skall kunna tas till vara vid eventuella framtida tillägg och förändringar.

KOPPLING TILL MILJÖMÅLEN, HÅLLBAR UTVECKLING

Planbeskrivningen anger att med hänsyn till tätortens storlek och förskolans placering finns det goda möjligheter att lämna och hämta till fots eller med cykel vilket är mycket positivt sett utifrån ett hållbarhetsperspektiv. Med tanke på tomtens utformning och läge är det i den vidare planeringen/projekteringen av tomten och byggnader viktigt att ge de hållbara transportsätten goda förutsättningar när det gäller möjligheter att lämna och hämta. Exempelvis kan det redan i detaljplanen vara bra att säkerställa att det finns utrymme i byggrätten för förvaring av barnvagnar/cyklar/cykelkärror mm. Det kan även handla om att i vissa lägen ersätta prickmark med plusmark för att möjliggöra förvaringen i anslutning till entréer mm.

BULLER

I planbeskrivningen hänvisas till att skolbyggnaden ska placeras så att byggnadskroppen skärmar av ljud från bl.a. järnvägen. Länsstyrelsen kan inte se att byggrätten i detaljplanen reglerar vare sig placeringen av byggnader eller friytor vilket gör att framtida utformning av verksamheten inte kan säkerställas.

TRAFIKFRÅGOR

För att underlätta förståelsen av planens konsekvenser för exempelvis närboende kan planbeskrivningen med fördel kompletteras med en redovisning av det underlag som ligger till grund för kommunens bedömning av hur föreslagen plan påverkar trafiken i närområdet.

Undersökning om betydande miljöpåverkan

Kommunen bedömer att förslaget inte innebär betydande påverkan på miljön. Länsstyrelsen delar kommunens åsikt.

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten. En miljöteknisk utredning är beställd som syftar till att utreda föroreningsituationen inom området. Utrymningsmöjligheterna och säkerhetsåtgärder kommer vidareutvecklas i planen inför granskningsskedet.

Platsen för föreslagen lokalisering av förskolebyggnaden är enligt skyfallskarteringen inom riskzonen för att översvämning vid skyfall. Kommunen arbetar vidare med att utreda möjligheterna för att omhänderta flöden från skyfall. Möjlighet finns till att höja marknivån där förskolebyggnaden planeras för att skapa möjlighet för vatten att rinna bort från området. I naturområdet i den sydvästra delen av planområdet finns möjlighet att anlägga fördröjningsmagasin.

Transformatorstationen omfattas inte av risken av översvämning vid skyfall, enligt skyfallskarteringen. Transformatorstationen är placerad i samma höjdläge som Alstervägen och marken runt transformatorn sluttar nedåt. Med hänsyn till placering och transformatorstationens höjdläge anses den inte vara i riskzonen för att översvämmas. Riskerna kopplat till skyfall kommer fortsatt att utredas i planarbetet.

Inför granskningsskedet kommer kulturvärden beaktas i planen. Kvartersmarken för förskolan är väl tilltagen för att möjliggöra parkering för cykel och barnvagn, vilket kommer tas i beaktning i projekteringen av byggnationen. Möjligheter att säkerställa förskolans placering i förhållande till närliggande lokaliteter kommer ses över inför granskningsskedet.

Trafikverket 2018-12-05

Nuvarande halvbomsanläggning, där Sågverksvägen korsar järnvägsspåret, är inte tillräckligt trafiksäker för att hantera ett utökat antal passager, både av fordon och oskyddade trafikanter. Olagligt och livsfarligt spårsspring kan inte helt förhindras med halvbommar. Vidare bör kommunen säkerställa en bättre möjlighet för oskyddade trafikanter att smidigt, tryggt och trafiksäkert kunna ta sig mellan planerad ny förskola, bostäder, grundskola och tåg/busstation. Den framtida cykelväg, prioritet 2, som beskrivs i samrådshandlingen (s. 12) bör byggas innan den nya förskolan tas i bruk. I samrådshandlingen påtalas att "En byggnation av den sträckan kommer öka tillgängligheten och höja säkerheten för alternativa transporter till förskolan." Därför är det motsägelsefullt och olämpligt att kommunen vill släppa fram en ny förskola, utan att samtidigt planera för denna GC-väg. Detta mot bakgrund av att Sågverksvägen hanterar relativt omfattande lastbilstrafik till och från Vida Energi AB. Om Trafikverket verkar för en säker helbomsanläggning med kompletterande stängsel/panelstaket

intill spår, som möjliggör önskad utveckling av Hoks samhälle, bör kommunens motprestation vara att komplettera detaljplanen med nämnda cykelväg. Trafikverket ser fram emot fortsatt dialog om detta för att parterna tillsammans ska kunna verka för och samordna en bra lösning och utformning.

Aktuell del av järnvägen mellan Värnamo och Nässjö, liksom hela Y:et, ska elektrifieras 2024-2029. Objektet är med i nationell plan för transportsystemet 2018-2029. Punktlig, hållbar och utvecklad persontågstrafik kommer att stärka Hoks förutsättningar som attraktiv boendeort. Därför är det framsynt att planförslaget möjliggör för ytterligare centrumfunktioner som samlingslokaler, caféverksamhet, vandrarhem, kontor etc. Eftersom sådana verksamheter genererar ytterligare fordonstrafik måste nuvarande halvbomsanläggning först ersättas med en trafiksäkrare helbomsanläggning. Som beskrivits i föregående stycke behöver området få en säker, gen tillgänglighet, både för fordon och oskyddade trafikanter, innan detaljplanen i nuvarande form kan accepteras. Vidare måste frågan om avvattning och behov av och läge för fördröjningsdamm/magasin utredas ytterligare. Området där järnvägen passerar förefaller redan idag att vara tämligen vattensjukt. Planerad byggnation och hårdgörning av nya ytor kan därför bli problematisk. Eftersom järnvägen är av riksintresse måste fortsatt planering säkerställa att tänkt exploatering kan hantera extrema väder, skyfall och hundraårsregn, utan att järnvägens anläggning eller funktionalitet menligt påverkas.

Detaljplanegränsen bör inte överlappa och omfatta Trafikverkets järnvägsfastighet. Detaljplanegränsen bör därför flyttas för att gå kant i kant med Trafikverkets fastighet.

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten. Den planerade gång- och cykelvägen längs med Sågverksvägen medför en ökad tillgänglighet och trafiksäkerhet för oskyddade trafikanter. Sträckan är i den reviderade gång- och cykelvägsplanen numera högt prioriterad och finns med i planering för utbyggnad av det kommunala gång- och cykelvägsnätet.

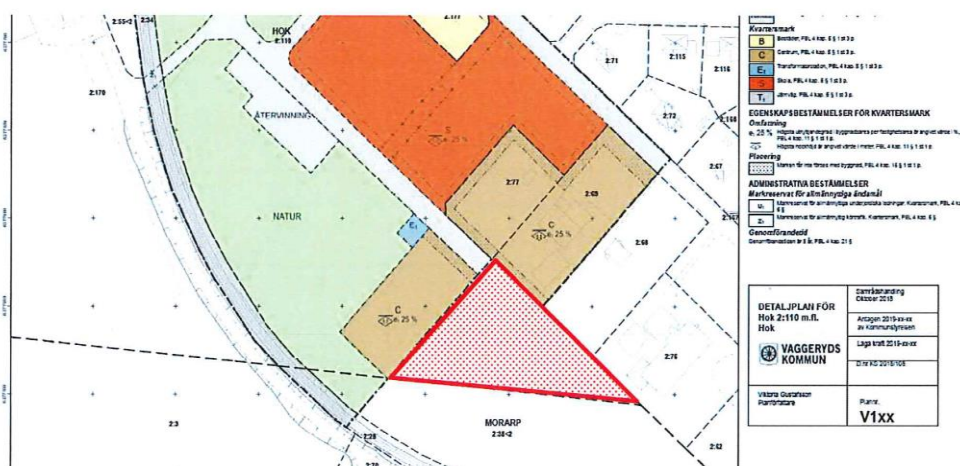
Avvattning inom planområdet är under vidare utredning. Möjlighet att anlägga ett fördröjningsmagasin finns i den södra delen av planområdet. Eventuellt behov av ytterligare åtgärder kommer utredas vidare för att säkerställa järnvägens funktionalitet vid skyfall. Befintlig detaljplan, vilken upphävs då ny föreslagen plan får laga kraft, omfattar Trafikverkets fastighet. För att ny detaljplan ska angränsa till intilliggande detaljplaner och skapa en helhet omfattas Trafikverkets fastighet i plan.

Thor Ahlgren AB 2018-12-05

Yttranden på Ny detaljplan för förskola m.m. på del av Hok 2:110 m.fl., Hok, Vaggeryds kommun, Jönköpings län.

Nedan följer ett antal frågeställningar från Thor Ahlgren AB på texten i ovan dokument.

- Vad blir konsekvenserna av att man ändrar befintlig industrimark till natur och centrum för den tunga lastbilstrafiken som går till och ifrån Thor Ahlgren AB nu och i framtiden?
- Vad händer med triangeln i södra hörnet av 2:110 (innehållande industrimark och industrigata med vändplats m.m.) när ni säger att detaljplanen för 2:110 m.fl. upphävs när föreslagen detaljplan får laga kraft? Triangeln som menas är den rödprickade triangeln i bilden nedan.

- I skriften sägs att "På Alstervägen förekommer lastbilstrafik till Jul-Ljus och Thor Ahlgren AB ett fåtal gånger per dag." Vi vill gärna påpeka att det är tung lastbilstrafik som går till Thor Ahlgren AB och att det i en framtid kommer öka i takt med att Thor Ahlgren AB växer och vad får då detta för konsekvenser för området?
- Vida Energi AB släpper ut stoft och bullrar men är förelagda att vidta åtgärder. Vilka åtgärder är de förelagda att vidta och hur kan dessa åtgärder påverka Thor Ahlgren AB nu och i en förlängning?
- I skriften sägs att "Alstervägen är idag en industrigata med ett fåtal tunga transporter per vecka samt några interna transporter per dag till verksamheterna i området."

Thor Ahlgren AB vill påpeka att de interna transporter som nämns inte är interna transporter på Alstervägen utan det är transporter som går dagligen mellan Thor Ahlgren AB:s enheter i Skillingaryd och Hook. Hur påverkar detta detaljplanen?

- I skriften sägs att "Enligt gällande detaljplan är Alstervägen en industrigata. Eftersom vägen inte kommer att gå igenom ett rent industriområde ändras bestämmelsen till gata":
 - Hur påverkar det att det inte längre ska vara en industrigata (vars huvudsyfte är industritrafik) då det nu och i framtiden ska gå tung trafik på Alstervägen till Thor Ahlgren AB?
 - Ska vägen göras mindre bred? Svårare för tung trafik.
 - Ska vägen få trottoarer? Svårare för tung trafik.
 - Ska gående och cyklister samsas med tung trafik? Svårare för tung trafik och farligare för övriga.
 - Övriga inskränkningar för tung trafik (lastbil + eventuellt släp) då bestämmelsen gata (vars huvudsyfte inte längre är industritrafik) tar vid?
- I kommunens "Utvecklingsplan för allmänna kommunala aktivitetsplatser och lekplatser" (2017-01-11) finns förslag på att befintliga lekplatser i Hok slås ihop och placeras på en mer central plats. Föreslagen plats är vid runstenen i Hok, ca 300 m från förskolan. Detta förslag om ny lekplats ligger väldigt nära Thor Ahlgren AB och vad innebär detta:
 - för nya bullerkrav på Thor Ahlgren AB?
 - med tanke på nya krav på företaget eftersom det blir fler som passerar företagets lokaler och mark?
 - för trafiken (lastbilar såsom bilar) till och ifrån Thor Ahlgren AB som ska samsas med en ökad mängd gående/cyklande besökare till lekplatsen?
 - för kommande inskränkningar på Thor Ahlgren AB:s framtida utbyggnationer?
 - för ökade krav på företaget då den placeras kant i kant med industrimark?
 - i framtiden för den industrimark Thor Ahlgren AB befinner sig på idag?
 - för övriga krav på Thor Ahlgren AB idag och i framtiden?
- I och med byggnation av förskolan så tillkommer friytor som enligt de allmänna råden kännetecknas av god ljudkvalitet:
 - Hur kommer detta fungera ihop med tung lastbilstrafik till och ifrån Thor Ahlgren AB?
 - kommer det nya krav på Thor Ahlgren AB och dess transporter?
 - Vad innebär detta för Thor Ahlgren AB vid en eventuell framtida utbyggnad av företaget?
- I skriften sägs att "För området som omvandlas från industritomt till centrum så finns möjlighet att uppföra samlingslokal, utvidga butiker och caféverksamhet, vandrarhem, kontor och andra verksamheter som bör ligga centralt eller vara lätta att nå. Hur rättfärdigar man ett centrum:
 - som det ska gå tung lastbilstrafik rakt igenom till och ifrån Thor Ahlgren AB?

- då en ännu större mängd tunga transporter kommer gå igenom detta centrum vid en eventuell utbyggnad av Thor Ahlgren AB:s lokaler pga att företaget växer?
- Är det lämpligt att ha ett "lämna- och hämta-område" vid förskolan i direkt anslutning till vägen (Alstervägen) som det går tung trafik på?
- Här följer ett antal frågeställningar på bilaga 1, "Undersökningen av betydande miljöpåverkan"
 - Miljökvalitetsnormer: Klarar tung lastbilstrafik dessa angivna decibelnivåer?
 - Luft: Vilka åtgärder är Vida Energi AB förelagda att vidta (dvs hur kan detta krav i ett senare skede påverka Thor Ahlgren AB)
 - Effekter på människors hälsa och säkerhet:
 - Säkerhet: Hur bedöms tung lastbilstrafik som går på Alstervägen idag och i framtiden?
 - Hälsa: Var går gränsen för "inte högt belastade" med tanke på all tung trafik som går på och kommer gå på Alstervägen nu och i framtiden?
 - Sammanfattande bedömning: Vad är en MKB och varför behövs inte en sådan göras?
 - Kan effekterna sammantagna bli betydande: Hur bedöms detta med tanke på all tung lastbilstrafik?

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten. Möjlighet till att trafikera Alstervägen kommer inte påverkas till följd av den förändrade markanvändningen.

Markerat yta (se yttrandet) ligger utanför planområdet. För ytan finns gällande detaljplan som anger industriändamål samt industrigata. Denna yta berörs inte av någon planändring.

En trafikmätning har genomförts som bland annat visar att det passerar cirka 800 fordon per dygn, på Sågverksvägen. På Runstensvägen passerar cirka 160 fordon per dygn.

Trafikmängden på Alstervägen bedöms vara liknande som för Runstensvägen, och anses inte ha en betydande påverkan på området.

Vida energi AB är förelagda att vidta åtgärder angående buller samt utsläpp av stoft. Thor Ahlgren anses inte påverkas av förelagda åtgärder.

De interna transporter mellan Skillingaryd och Hok har under planarbetet varit känt och påverkar därmed inte planen. Innebörden av interna transporter kommer förtydligas inför granskningsskedet.

Bestämmelsen GATA avser både fordonstrafik och gång- och cykeltrafik. Gata innefattar även industrigata, varmed industritrafik tillåts. Alstervägens bredd är planerad att bibehållas. För den planerade gång- och cykelvägen längs med Sågverksvägen planeras en överfart som korsar Alstervägen, mellan Sågverksvägen och Alstigen.

Enligt utvecklingsplanen kan en ny lekplats uppföras vid runstenen. Utpekat område ligger inte inom planområde varför lekplatsen inte behandlas i denna samrådredogörelse.

De allmänna råden kring ljudnivå för utelek och rekreation är samma som tillåtna värden för uteplatser, enligt Trafikbullerförordningen SFS 2015:216. Kommunen gör bedömningen att inga riktvärden överskrids.

Inom planområdet finns i dagsläget verksamheter som faller under centrumändamål. Därmed anses föreslagen användning lämplig. Trafiken bedöms som ringa i området.

Placering och utformning av ytor för att hämta och lämna barn till förskolan, kommer ses över inför granskningsskedet.

Riktlinjer för bullernivåer för förskolor finns i Boverkets vägledning "Gör plats för barn och unga!"(2015). Enligt trafikmätningen görs bedömningen att trafikmängden i området kring förskolan inte kommer överskrida riktvärden för buller.

Angående förelagda åtgärder, se tidigare svar ovan.

Med utgångspunkt i trafikmätningen bedöms trafiken på Alstervägen som ringa och därmed inte heller som högt belastad.

MKB betyder miljökonsekvensbeskrivning. En MKB är en strategisk miljöbedömning som identifierar, beskriver och bedömer vilka miljöeffekter en detaljplans genomförande kan för människors hälsa. Om en detaljplan kan antas få en betydande miljöpåverkan ska en MKB upprättas. Då undersökningen om betydande miljöpåverkan inte visade att detaljplanens genomförande kan antas få betydande miljöpåverkan, behövdes ingen MKB upprättas.

Den sammanfattande bedömningen av betydande miljöpåverkan innefattar samtliga områden, i undersökningen om betydande miljöpåverkan. Undersökningen anger att detaljplanens genomförande inte antas få betydande miljöpåverkan.

Inkomna synpunkter efter samrådstiden

Sakägaryttrande 2018-12-07

Hej, jag har en synpunkt på den hörntomten som är planerad på Runstensvägen i Hok märkt B på detaljplanen. Kommunen har gjort ett bräddavlopp på dagvattenledningen på runstensvägen som går under marken på den tomten, vattnet rinner sedan ut i diket på Sågverksvägen. Anledningen till bräddavloppet är att vi har haft vattenskada i källaren vid tre olika tillfällen på grund av kommunens dagvattenledning är underdimensionerad vilket innebär att när det kommer kraftigt regn så hinner den inte svälja allt vatten och då har det tryckts upp bakvägen genom husets dränering. Efter att man gjorde bräddavloppet så har det inte varit några problem. Nu funderar jag på vad som händer om det skall byggas på den tomten, vad händer med bräddavloppet, skall vi få vattenskada igen?

Kommentar: Kommunstyrelsens arbetsutskott har tagit del av synpunkten. Plankartan kommer inför granskningsskedet att revideras genom införande av ett markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar. Detta för att säkerställa ledningarnas funktion och underhåll.

*Vaggeryds kommun, Kommunstyrelsens arbetsutskott
2019-02-20*

*Torbjörn Åkerblad
Kanslichef*

*Andreas Lindberg
Planarkitekt*

12

Planuppdrag - Ny detaljplan för Skänkelund 1
m.fl, Vaggeryds tätort

KS 2018/294

Kommunledningskontoret

Dnr KS 2018/294

Till Kommunstyrelsens arbetsutskott

Planuppdrag – Ny detaljplan för Skänkelund 1 m.fl., Vaggeryds tätort

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslås ge positivt planbesked och ger därmed i uppdrag att upprätta förslag till detaljplan för att möjliggöra bebyggelse på Skänkelund 1 m.fl.

Sammanfattning av ärendet

Ansökan om planbesked för Skänkelund 1 inkom 2018-11-15.

Underlag för planbesked har framtagits med beskrivning av projektet. Syftet är att ta fram ett förslag till detaljplan som möjliggör byggnation på Skänkelund 1 m.fl.

Ärende

1. Bakgrund

Ansökan om planbesked inkom 2018-11-16. Ansökan avser upprättande av ny detaljplan för att möjliggöra bostadsbyggnation om 18 lägenheter på fastigheten Skänkelund 1.

Ett underlag för planbesked är framtaget med beskrivning av projektet. Syftet är att upprätta ett förslag till detaljplan som möjliggör byggnation på fastigheten Skänkelund 1 m.fl.

Underlaget föreslår att ett helhetsgrepp ska tas för området kring östra torget.

2. Ekonomiska konsekvenser

En grov uppskattning av kostnader som arbete med detaljplanen innebär är 236 000 kr. Ännu finns ingen samlad ekonomisk kalkyl över utgifter och intäkter.

3. Politiska mål och beslut

Vaggeryds kommuns översiktsplan. Det finns inga tidigare politiska beslut i ärendet.

4. Agenda 2030

Målen i Agenda 2030 kommer beaktas vid framtagandet av detaljplanen.

5. Samråd

Detaljplanen föreslås upprättas genom utökat förfarande. Detta innebär att samrådet ska kungöras samt att samrådshandlingar ska finnas ute för granskning under minst tre veckor.

6. Uppföljning

Efter beslut om att upprätta förslag till detaljplan påbörjas framtagande av samrådshandling. Efter framtagen samrådshandling tar kommunstyrelsens arbetsutskott beslut om att skicka ut detaljplanen för samråd.

7. Förvaltningens helhetsbedömning

Helhetsbedömningen är att det är lämpligt att upprätta förslag till detaljplan för att pröva områdets lämplighet i förhållande till detaljplanens syfte.

8. Handlingar

Underlag för planbesked – Skänkelund 1 m.fl.

Handläggare

Andreas Lindberg
Planarkitekt

Torbjörn Åkerblad
Kanslichef

Underlag för planbesked

Skänkelund 1 m.fl.

Vaggeryds kommun

Upprättat av kanslienheten
Datum 2019-02-07
Plan- och bygglagen (PBL 2010:900)

Innehållsförteckning

Ansökan.....	3
Sökande.....	3
Fastighet.....	3
Fastighetsägare.....	3
Syfte.....	3
Avgränsning.....	3
Bakgrund.....	4
Ärende.....	4
Tidigare ställningstagande.....	4
Översiktsplan.....	4
Detaljplan.....	5
Platsens förutsättningar.....	5
Mark och vegetation.....	5
Naturvärden.....	5
Strandskydd.....	5
Infrastruktur.....	6
Riksintressen.....	6
Människors hälsa och säkerhet.....	6
Teknisk försörjning.....	6
Vatten och avlopp.....	6
Dagvattenhantering.....	6
Energi, el, tele, fiber.....	6
Genomförande.....	7
Utredningsbehov.....	7
Förslag till process och tidplan.....	7
Slutsats.....	7

Ett planbesked är ett kommunalt beslut som inte är bindande och inte kan överklagas (Plan- och bygglagen 2010:900, PBL 13 kap 2 §). Beslutet ska inte heller uppfattas som ett slutligt ställningstagande från kommunens sida.

Meningen med planbeskedet är att alla som har för avsikt att genomföra en åtgärd ska kunna få ett snabbt och tydligt besked om huruvida kommunen tänker inleda ett planläggningsarbete eller inte (PBL 5 kap 2,5 §§).

Ansökan

Sökande

PHL Fastigheter AB

Fastighet

Skänkelund 1, Vaggeryds tätort.

Fastighetsägare

PHL Fastigheter AB

Syfte

Syftet är att framta en ny detaljplan för att möjliggöra bostadsbyggnation av flerbostadshus om 18 lägenheter. Efter möte med sökande framkom intentioner om att göra ett helhetsgrepp för området.

Avgränsning

Planområdet ligger centralt i Vaggeryds tätort i närhet till centrum. Ansökan avser fastigheten Skänkelund 1, vilken har en areal på 1 320 kvadratmeter. Helhetsgreppet innebär att området kring östra torget berörs vilket innefattar bland annat fastigheterna del av Götastrand 1:1, Dalhem 1 och Heimdal 1.

Figur 1: Föreslaget planområde på fastigheten Skänkelund 1 samt tillhörande helhetsgrepp.

Bakgrund

Ärende

2018-11-15 inkom ansökan om planbesked. Ansökan syftar till att upprätta en ny detaljplan för att möjliggöra bostadsbebyggelse på fastigheten Skänkelund 1.

Tidigare ställningstagande

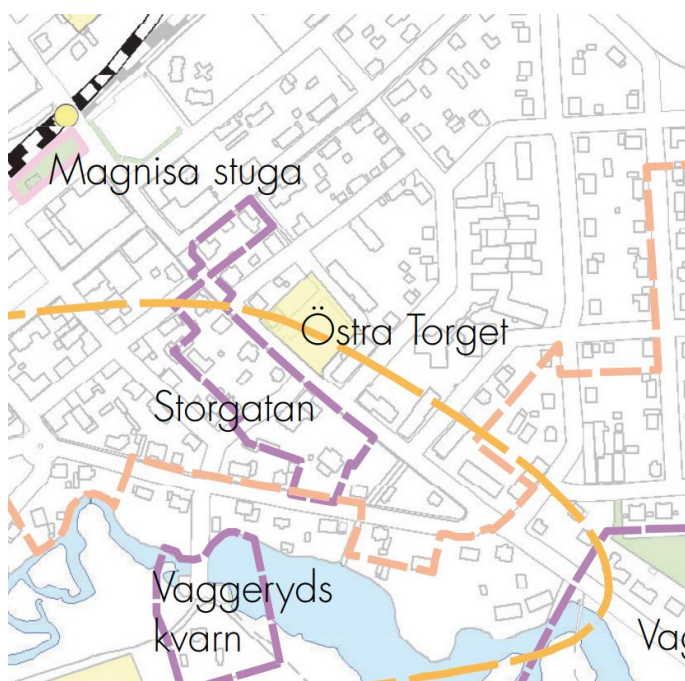
Översiktsplan

Del av föreslaget planområde finns utpekad i Vaggeryds kommuns översiktsplan som fick laga kraft 2014-04-28. Nedan följer utdrag från översiktsplanen:

Östra Torget

Torget vid Skänkelund används uteslutande till parkering och ger ett i övrigt ödsligt intryck. Marken ägs av kommunen som föreslår att torgytan görs mindre och att parkeringen flyttas närmre Skänkelund så att den nya torgytan blir fri från bilar. Gatumarken och fastigheten på torgets västra sida bebyggs med ett flerbostadshus i 3-5 våningar för att skapa en mer stadsmässig känsla vid torget. Kommunen föreslår dessutom att en mindre park anläggs, en så kallad pocketpark. Planförslaget innebär att parkeringen effektiviseras med samma antal parkeringsplatser på tre uppdelade ytor. Parkeringen för de nya bostäderna sker inom kvartersmark för bostäder. En byggnation vid Östra Torget skall inte inskränka på den befintliga torgmiljön.

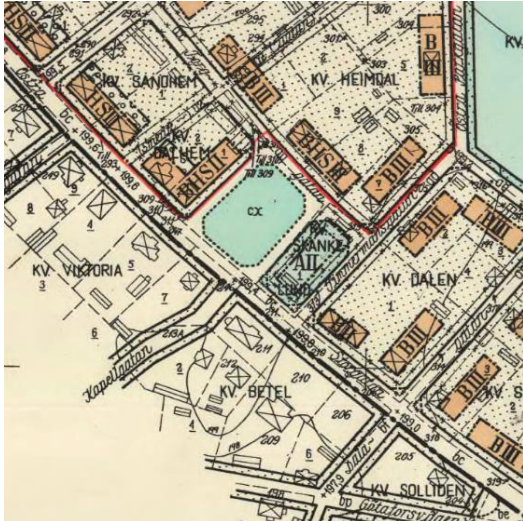
Konsekvenser - Planen innebär att byggrätten på kvarteret Dalhem (fastigheten i öster) utökas med intilliggande gatu- och parkeringsytor. Torgytan blir fri från bilar och ny grönska tillförs i form av en pocketpark. Förslaget innebär att torget bryts upp från att vara en stor ödlig yta till att få mindre ytor och fler funktioner. Detta skulle kunna bidra till att stärka torget som mötesplats och parken skulle kunna ge möjligheter till rekreation för boende runt området.

Vaggeryds kommuns översiktsplan. Laga kraft 2014-04-28.

Detaljplan

I området finns tidigare detaljplaner:

1. Ändring och utvidgning av stadsplanen för Östermoområdet mm. Laga kraft 1965-06-15.

2. Stadsplan för Vaggeryds Municipalsamhälle. Laga kraft 1916-07-28.

Ny planläggning innebär att den nya detaljplanen ersätter del av 1. Ändring och utvidgning av stadsplanen för Östermoområdet mm. samt del av 2. Stadsplan för Vaggeryds municipalsamhälle.

Platsens förutsättningar

Mark och vegetation

Marken i området består av isälvsediment och har en hög genomsläpplighet. Delar av området ingår i utbredningsområde Udden – Lyckorna, vilken finns utpekad i översiktsplanen. Området anger i vilka områden stabilitetsförhållanden särskilt behöver beaktas vid planering, baserad på en översiktlig stabilitetskartering som genomfördes på uppdrag av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Därmed kan en geoteknisk utredning behöva göras.

Torgytan är hårdgjord och större delen av kvartersmarken är bebyggd. Området är plant och befaras inte vara i riskzonen för översvämning.

Naturvärden

Enligt Skogsstyrelsens samt länsstyrelsens underlag föreligger inget naturvärde inom området. Därmed görs bedömningen att inga naturvärden föreligger.

Strandskydd

Området ligger inte inom strandsskyddsområde.

Infrastruktur

Planområdet ligger centralt i Vaggeryds tätort, i närhet till centrum och kollektivtrafikknytpunkter. Avståndet till Vaggeryds station är cirka 400 meter, där både tåg- och bussanknytning finns. Närmsta anslutning till E4 sker genom trafikplats 89 eller 90. Därifrån nås Jönköping och Värnamo på runt 20 minuters bilfärd. Området ligger i god anslutning till gång- och cykelvägnätet.

I planarbetet behöver infrastrukturen i området utredas vidare för att uppnå en god trafiksituation. Parkeringsmöjligheter och infart till området behöver lösas.

Riksintressen

I området finns inga riksintressen.

Människors hälsa och säkerhet

I området finns ingen misstanke om förorenad mark. En bullerutredning behövs för att säkerställa en god ljudmiljö. Buller förekommer främst från vägtrafik.

Teknisk försörjning

Vatten och avlopp

Vaggeryds kommun har hand om vatten- och avloppsanläggningar med tillhörande ledningar inom tätorterna i kommunen. Aktuellt område ligger därmed inom verksamhetsområdet för kommunalt VA och anslutning kan tillgodoses.

Dagvattenhantering

Kommunalt avledningsnät för dagvatten finns i gator i området. Planen bör även verka för naturlig infiltration genom att skapa genomsläppliga ytor.

Energi, el, tele, fiber

Vaggeryds energi ansvarar för energi, fjärrvärme, el och fiber. Området försörjs med fjärrvärme och tilltänkt byggnation kan med fördel ansluta sig till fjärrvärmenätet. Elnätet bedöms påverkas av planerad byggnation och elledningar i området och anslutningar behöver ses över. Området försörjs idag av fiber och tillbyggnad inom området kan med fördel anslutas till fibernätet, varmed utbyggnad och komplettering av nuvarande fibernät kan behövas.

Genomförande

Utredningsbehov

Utifrån ovanstående beskrivningar anses följande utredningar krävas i dagsläget:

Utredning	Ungefärlig kostnad
Bullerutredning	45 000
Geoteknisk utredning	180 000
Fastighetsförteckning	5 000
Grundkarta	6 000
Totalt	236 000

Utöver ovan nämnda utredningar kan det under processen bli aktuellt med ytterligare undersökningar som i dagsläget inte går att förutse. Detta underlag innehåller inte heller kostnader för utbyggnation av t.ex. VA eller gator.

Förslag till process och tidplan

Kommunen gör bedömningen att detaljplanen ska handläggas med utökat förfarande. Detta eftersom hela området inte finns utpekad i Vaggeryd kommuns Översiktsplan antagen 2012. Planen handläggs enligt reglerna i plan- och bygglagen (PBL 2010:900 5 kap) med utökat förfarande. Det betyder att planen efter genomfört samråd kommer att granskas under minst tre veckor. Samrådet ska kungöras och efter genomförd granskning kan planen antas. Antagandebeslutet och där med planen vinner laga kraft om det inte överklagas.

Arbetet med detaljplanen förväntas påbörjas under mars 2019 och beräknas ta ca 1,5-2 år.

Slutsats

Den samlade bedömningen är att bostadsändamål och park är lämpligt att pröva i en planprocess och kommunstyrelsens arbetsutskott föreslås besluta om positivt planbesked. I samband med detaljplaneläggning behöver ett flertal frågor utredas för att säkerställa lämpligheten med hänsyn till bl.a. markstabilitet och buller.

13

Återrapportering av uppdrag angående köp av
Sörgården 1:50

KS 2018/302

Kommunledningskontoret

Dnr KS 2018/302

Till Kommunstyrelsen

Återrapportering av uppdrag angående köp av Sörgården 1:50

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen att godkänna att inte köpa Sörgården 1:50

Sammanfattning av ärendet

2018-11-07 gavs uppdrag av kommunstyrelsen till kommunledningskontoret att undersöka möjligheten att köpa Sörgården 1:50, som låg ute till försäljning. Då marken består av produktiv jordbruksmark och det i dagsläget inte är behov av exploatering av jordbruksmark, förslås kommunstyrelsen att inte köpa marken.

Handläggare

Tina Blomster
Samhällsutvecklare

Torbjörn Åkerblad
Kanslichef

14

Slutredovisning VA – utökat
verksamhetsområde Bondstorp – ID 9370

KS 2013/185

Kommunledningskontoret

Dnr KS 2013/185

Till Kommunstyrelsen

Slutredovisning VA – utökat verksamhetsområde Bondstorp – ID 9370

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att godkänna slutredovisning av projektet VA utökat verksamhetsområde Bondstorp med ID-nummer 9370.

Sammanfattning av ärendet

Länsstyrelsen gav kommunen förläggande om inrättande av kommunalt VA-verksamhetsområde med färdigställande till den 31 december 2015. Funktionaliteten för avloppsförsörjning inträdde inom utsatt tidsgräns. Markintrångsersättningar utifrån genomförda förrättningar har dragit ut på tiden, vilket föranlett en fördröjning av slutredovisningen av projektet. Resultatet -61 tkr innebär ett budgetöverskridande på drygt 1%. Projektet har varit mer betungande inom markersättning och installation än vad som förutsattes i planeringen. Ekonomienheten har granskat slutredovisningen och godkänt den.

Beslutet ska skickas till

Tekniska nämnden
Ekonomienheten

Handläggare

Tina Blomster
Samhällsutvecklare

Torbjörn Åkerblad
Kanslichef

Slutredovisning VA – utökat verksamhetsområde Bondstorp – ID 9370

Tekniska nämndens beslut

Föreslå Kommunfullmäktige att godkänna slutredovisning av projektet VA utökat verksamhetsområde Bondstorp med ID-nummer 9370.

Sammanfattning av ärendet

Länsstyrelsen gav kommunen föreläggande om inrättande av kommunalt VA-verksamhetsområde med färdigställande till den 31 december 2015. Funktionalitet för avloppsförsörjning inträdde inom utsatt tidsgräns. Markintrångsersättningar utifrån genomförda förrättningar har dragit ut på tiden vilket föranlett en fördröjning av slutredovisningen av projektet.

Tekniska kontoret har utifrån föreläggandet byggt om ett vattenverk, en pumpstation och VA-utbyggnad till 24 fastigheter.

Utfall

Kommunal budget	8 300 tkr
Totalkostnad	8 361 tkr
Resultat	-61 tkr

Anläggningsavgifterna för utbyggnaden i Bondstorp uppgår till 1 178tkr exkl. moms. Dessa intäkter ingår inte i projektredovisningens ekonomiska utfall.

Resultatet -61 tkr innebär ett budgetöverskridande på drygt 1%. Projektet har varit mer betungande inom markersättning och installation än vad som förutsattes i planeringen.

Beslutsunderlag

Föreläggande från Länsstyrelsen om att anordna allmän vatten- och avloppsanläggning i Bondstorp, Länsstyrelsens beteckning 563-727-2011. Kommunfullmäktiges beslut 2013-11-25 § 114 om utökat VA-verksamhetsområde för Bondstorp, dnr KS 2013/185.

Beslutsgång

Ordförande föreslår tekniska nämnden att bifalla förslaget till Kommunfullmäktige om att godkänna redovisningen, och finner det bifallet.

Protokollet ska skickas till

Kommunstyrelsen
Ekonomienheten
Teknisk chef
VA-chef
Diarium

15

Remiss - Trafiksäkerhetsprogram för
Vaggeryds kommun

KS 2018/272

Moderata synpunkter på trafiksäkerhetsprogram.

Ett program bör vara framtidsytande och därför innehålla framtida förslag för att få en god trafiksäkerhet i vår kommun.

Mot bakgrund att de största olycksriskerna finns centralt i våra tätorter och utanför våra skolor bör trafiksäkerhöjande åtgärder finnas där.

Den moderata uppfattningen är att markerade övergångsställen/passager är att föredra. God skyltning och god belysning gör att man uppmärksammar fotgängare som bilist.

Cykeltrafik ökar vilket är positivt men det gäller även där att hitta bra övergångar så att olycksrisken minskar.

Tycker också att man bör pröva blinkande övergångsställen.

Anser också att fartdämpande åtgärder blir bäst med rondeller. Att tvinga ut någon i mötande körbana som ett sätt att minska hastigheten medför nya olycksrisker.

Ett annat sätt att få fartdämpande effekter är att sätta upp skyltar som visar bilistens hastighet och på så vis ger en dämpande effekt.

Moderaterna anser att vi ska fortsätta med 50 km i tätorterna och 30 km vid skolor och förskolor.

Gert Jonsson Moderaterna

Svar på remiss om trafiksäkerhetsprogram

De senaste åren har vi sett ett ganska stort antal medborgarmotioner och motioner som handlat om att införa olika typer av trafiksäkerhetsåtgärder i våra tätorter. Önskemålet från allmänheten att förbättra trafikmiljön är alltså tydligt. Motionerna handlar i stort sett om att sänka hastighetsgränser eller införa säkra gång- och cykelpassager inom tätbebyggt område. Flera av dessa motioner har besvarats med att ett nytt trafiksäkerhetsprogram är under utarbetande och det har antytts att svaren ska komma i detta program.

Några exempel på önskemål:

"Sänka hastigheten inom Bondstorps tätort"

"Sänkt hastighet och fartdämpande åtgärder på Bondstorpsvägen i Vaggeryd"

"Övergångsställe på Storgatan i Vaggeryd"

"Förslag att hastighetsbegränsningen på Smedbygatan i Vaggeryds ska sänkas från nuvarande 50 till 30."

"Ändring av bashastigheten i villaområden till 40 kilometer i timmen"

"Övergångsställe i korsningen Ödestuguvägen-Storgatan"

"Övergångsställe vid Götafors skola"

"Blinkande övergångsställe vid Storgatan i Skillingaryd"

Inget av dessa förslag har hittills lett till någon åtgärd utan det har istället hänvisats till det kommande trafiksäkerhetsprogrammet. Av den anledningen vill vi i Miljöpartiet poängtera att det nya trafiksäkerhetsprogrammet måste innehålla utförligare och tydligare svar på de frågor som ställts genom dessa motioner. Så är inte fallet i det nu liggande utkastet. Visserligen nämns under "mål och åtgärder" att det pågår en "hastighetsöversyn" och en "utredning för att se över och klassificera säkra GCM-passager". Vi anser här att resultatet av dessa utredningar - i form av förslag på åtgärder och riktlinjer - borde vara en del av programmet från början.

De inledande texterna med bakgrundsfakta i utkastet till trafiksäkerhetsprogram ger tydliga signaler om vad åtgärderna i programmet bör handla om. Vi kan bland annat konstatera att:

- Det finns ett antal faktorer som i hög grad påverkar trafiksäkerheten. Det som är av störst betydelse är hastigheten.
- Vaggeryds kommun är "ej i linje med nödvändig utveckling" när det gäller "andel cyklister med hjälm" samt "god kvalitet på gång- och cykelvägar"
- På det kommunala vägnätet är det olyckor med oskyddade trafikanter som är överrepresenterade, det vill säga olyckor med fotgängare, cyklister och mopedister.

Eftersom de oskyddade trafikanterna är just oskyddade och därmed har högst risk att drabbas av personskador anser vi att trafiksäkerhetsprogrammet bör fokusera extra hårt på åtgärder som skyddar denna grupp. "Rätten" att inte skadas/dödas i trafiken väger självklart tyngre än "rätten" att få köra fort med sin bil. En generell sänkning av bashastigheten i våra tätorter till 40 km/h kan såväl höja trafiksäkerheten som minska behovet av andra typer av åtgärder. Lägre hastighet leder dessutom till sänkt bränsleförbrukning. Vi anser därför att en sänkning till 40 km/h som bashastighet i tätorterna ska tas med som en självklar åtgärd i trafiksäkerhetsprogrammet.

Debatten om "övergångsställen" är ständigt pågående och nya önskemål om övergångsställen inkommer från allmänheten med jämna mellanrum. I trafikprogrammets faktadel kan man läsa att "Ungefär var tredje tillfrågad, fler kvinnor än män, har svarat att bilarna sällan stannar när de ska korsa gatan på ett övergångsställe". Det är alltså tydligt att ett övergångsställe inte är en garanti för att bilarna stannar och att passage ändå alltid måste ske i samspel mellan gående/cyklist och fordonsförare. Av den anledningen anser vi att trafiksäkerhetsprogrammet bör vara tydligt i om kommunen överhuvudtaget ska ha några skyltade övergångsställen (Herr Gårman) – och om dessa ska finnas bör det även finnas riktlinjer för när det kan vara aktuellt.

Programmet bör också tydligt peka på vilka andra åtgärder som kan komma att sättas in som alternativ till traditionella övergångsställen, såsom förträngningar, vägbulor, "rödljus", andra typer av ljussignaler eller fartkameror. Varje sådan tänkbar åtgärd bör tas upp i programmet och motiveras var den kan komma att bli aktuell i vår trafikmiljö. I programmets "åtgärdsdel" nämns att "utförandet av gång- och cykelpassager eller övergångsställen görs enligt trafikverkets standardritningar". För att tydliggöra hur vi hanterar säkra passager bör riktlinjerna för dessa passager finnas med direkt i trafiksäkerhetsprogrammet, alternativt som bilaga.

De flesta olyckor med oskyddade trafikanter sker vid våra genomfartsleder och i tätorternas centrum. Därför är det extra viktigt hur vi utformar trafikmiljön på dessa platser. Dessvärre är det också just dessa platser som är i störst behov av förbättringar för de oskyddade trafikanterna. Som cyklist är det svårt att veta var man ska cykla. Det saknas ofta skyltning och uppmärkning av cykelväg. Till exempel i Vaggeryd längs Jönköpingsvägen och Storgatan riktning sydost från Järnvägen – där det korrekta idag är att cykla i vägbanan – trots att trottoaren är flera meter bred. Tydlighet i trafikmiljön är avgörande för trafiksäkerheten.

Miljöpartiet vill därför se att trafiksäkerhetsprogrammet innehåller en total översyn av skyltning och uppmärkning av gång/cykelvägar längs genomfartsleder i samhällena samt i samhällenas centrum.

Vid våra genomfartsleder och i tätorternas centrum finns också mycket att önska gällande utformningen. Förutom att det är otydligt vart man ska cykla är det dessutom väldigt krångligt att ta sig fram och cykelvägarna hänger inte ihop. Uppmärksamheten hamnar snarare på vart man ska ta vägen än på medtrafikanterna. Storgatan i Vaggeryd mellan järnvägen och Jönköpingsvägen är ett exempel där utformningen är extra dålig. Cyklister och bilar samsas här om samma körbana med bara ett streck i vägen. Vintertid är detta extra problematiskt när snö plogas upp över "cykelvägen" och alla trafikanter tvingas dela på samma yta. Miljöpartiet anser att det ska vara säkert och smidigt att ta sig fram med cykel. Raka sammanhängande cykelvägar som är bekväma att cykla ska eftersträvas.

Vi anser därför att trafiksäkerhetsprogrammet även ska innehålla en översyn över "helheten" i cykelvägsnätet längs genomfartsleder i samhällena och i samhällenas centrum, med fokus på att cykelvägarna ska hänga ihop.

Miljöpartiet de gröna i Vaggeryds kommun genom Mikael Wahss

§11

Remiss - Trafiksäkerhetsprogram för Vaggeryds kommun (KS 2018/272)

Beslut

1. Kommunstyrelsens arbetsutskott begär hos tekniska kontoret om förlängd remisstid till den 27 februari.
2. Partigrupperna ska lämna sina synpunkter till kommunledningskontoret senast den 8 februari.

Sammanfattning

Tekniska kontoret har tagit fram ett trafiksäkerhetsprogram för Vaggeryds kommun, för att systematiskt arbeta för ett trafiksystem som förbättrar säkerhet och tillgänglighet.

Trafiksäkerhetsprogrammet ska uppdateras var fjärde år i samband med ny mandatperiod.

Kanslienheten har granskat programmet och föreslår förutom några mindre redaktionella ändringar, att det vore lämpligt att ta med att trafiksäkerhetsarbetet inleds redan i stadsplaneringsarbetet för att planera in säkra trafiklösningar i ett tidigt skede.

Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutade 2018-12-05 om förlängd remisstid till den 20 januari 2019.

Yrkanden

Trafiksäkerhetsprogrammet har ännu inte diskuterats ute i partigrupperna, varför arbetsutskottet enas om att begära ytterligare förlängd remisstid till den 27 februari.

Partigrupperna ska lämna in sina synpunkter till kommunledningskontoret senast den 8 februari, för att ärendet ska kunna behandlas vid arbetsutskottet sammanträde i februari.

Expedieras till

Tekniska kontoret

Beslutsunderlag

- Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut 2018-12-05 § 259
- Kommunledningskontorets tjänsteskrivelse 2018-11-15
- Remiss - Trafiksäkerhetsprogram för Vaggeryds kommun

Kommunledningskontoret

Dnr KS 2018/272

Till Kommunstyrelsen

Remissvar, Trafiksäkerhetsprogram för Vaggeryds kommun

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen att ta yttrandet som sitt eget.

Sammanfattning av ärendet

Tekniska kontoret har tagit fram ett trafiksäkerhetsprogram för Vaggeryds kommun, för att systematiskt arbeta för ett trafiksystem som förbättrar säkerhet och tillgänglighet. Trafiksäkerhetsprogrammet ska uppdateras var fjärde år i samband med ny mandatperiod. Kanslienheten har granskat programmet och föreslår förutom några mindre redaktionella ändringar, att det vore lämpligt att ta med att trafiksäkerhetsarbetet inleds redan i stadsplaneringsarbetet för att planera in säkra trafiklösningar i ett tidigt skede.

Ärende

Tekniska kontoret har tagit fram ett trafiksäkerhetsprogram för Vaggeryds kommun, för att systematiskt arbeta för ett trafiksystem som förbättrar säkerhet och tillgänglighet. Trafiksäkerhetsprogrammet ska uppdateras var fjärde år i samband med ny mandatperiod.

Kanslienheten har granskat trafiksäkerhetsprogrammet och föreslår följande.

För att öka läsbarheten vore det bra med figurtext till bilder, grafer och tabeller i programmet. Det vore även bra med hänvisning till figurerna i texten.

Under mål och åtgärder, vore det lämpligt att ta med att trafiksäkerhetsarbetet inleds redan i stadsplaneringsarbetet för att planera in säkra trafiklösningar i ett tidigt skede och på så vis kunna minska antalet olyckor.

Beslutet ska skickas till

Tekniska kontoret

Handläggare

Tina Blomster, Samhällsutvecklare och Torbjörn Åkerblad, Kanslichef

Remissinstanser

Remiss om Trafiksäkerhetsprogram för Vaggeryds kommun

Vid tekniska utskottets sammanträde den 16 oktober 2018 beslutades att skicka ett förslag på Trafiksäkerhetsprogram för Vaggeryds kommuns på remiss till barn- och utbildningsnämnden, räddningstjänsten, kultur- och fritidsnämnden, kommunstyrelsen, lokala politiska partier samt trafikskolor.

Tekniska utskottet önskar era synpunkter, förslag på ändringar och tillägg, samt hur ni kan bidra till trafiksäkerheten i Vaggeryds kommun **senast den 19 december 2018**.

Skriftliga svar skickas till Vaggeryds kommun, Tekniska kontoret, Box 43, 568 21 SKILLINGARYD eller per e-post tekniska@vaggeryd.se. Ange gärna diarienummer TU 2017/059 Trafiksäkerhetsprogram.

Med vänlig hälsning

Elisabeth Wigert
Förvaltningssekreterare
Tekniska kontoret

Dokumenttyp Riktlinjer	Beslutad av (datum och §) Kommunstyrelsen	Giltig fr o m 2019-xx-xx
Dokumentansvarig Teknisk chef		
Gäller för Alla kommunens verksamheter	Senast reviderad	Version nr 1

Trafiksäkerhetsprogram 2019-2023

Förord

En bra trafiksäkerhet ökar attraktiviteten i kommunen. Vanliga synpunkter från kommuninvånare är att man upplever otrygghet i trafiken, vilket i sin tur leder till sämre tillgänglighet, framförallt för unga och gamla.

Syftet med trafiksäkerhetsprogrammet är att systematiskt arbeta för ett trafiksäkerhetsprogram som förbättrar säkerhet och tillgänglighet.

I Vaggeryds kommun är trafiksäkerhetsprogrammet ett övergripande program till handlingsplanen "Trygghet och säkerhet", som tar ett helhetsgrepp på alla trygghets- och säkerhetsfrågor i trafikmiljön.

Utgångspunkten är att Trafiksäkerhetsprogrammet ska uppdateras var fjärde år i samband med ny mandatperiod.

Arbetet bedrivs samordnat mellan olika kommuner. På detta sätt blir vi effektivare i vårt arbete och hittar gemensamma lösningar. Medverkar i samarbetet gör också Trafikverket, Polisen och Nationalföreningen för Trafiksäkerhetens Främjande (NTF).

NTF Jönköpings län har medverkat i faktaunderlag och text i programmet.

Nuläge

Sverige är föregångare inom trafiksäkerhet. Ändå är trafikolyckor ett av de stora folkhälsoproblemen i Sverige. Olycksrisk och otrygghet påverkar också vår vardag.

Många föräldrar låter inte sina barn röra sig på egen hand, då man är orolig för trafiksäkerheten. Detta påverkar barnens hälsa och utveckling. Ett ökat bilåkande och skjutsande av barnen påverkar även miljön negativt, med ökade luftföroreningar.

Vad påverkar trafiksäkerheten?

Trafiksäkerhet är i grunden en fråga om attityder, omdöme och beteende.

Det finns ett antal faktorer som i hög grad påverkar trafiksäkerheten. Det som är av störst betydelse är hastigheten. Användning av bilbälte och skyddsutrustning för barn är också av stor betydelse för hur allvarliga konsekvenser en olycka får för de inblandade trafikanterna. Risken för att en olycka ska inträffa ökar vid intag av alkohol/droger i samband med bilkörning.

Användningen av cykelhjälm reducerar skadeföljderna för cyklister som råkar ut för en trafikolycka. Även synbarheten är en viktig faktor för ökad trafiksäkerhet, liksom gators drift och underhåll. Att gatumiljön fungerar och är tilltalande är viktigt för alla olika sorts resor som vi gör dagligen. Oavsett om vi väljer cykel, buss, bil eller att gå ska vi på ett så säkert sätt som möjligt nå vårt mål utan att råka ut för en olycka.

För att påverka beteenden är samarbetet mellan kommuner, polis, NTF, räddningstjänsten och Trafikverket oerhört viktigt.

Enkät om trafiksäkerhet

Nedan beskrivs resultatet från **2015** års trafiksäkerhetsenkät, som Trafikverket genomför årligen på nationellt plan.

I stort sett ställs samma frågor varje år, vilket gör att trafiksäkerhetsenkäten är en utmärkt källa för att studera förändringar av allmänhetens attityder till viktiga trafiksäkerhetsfrågor över tid. Det har också visat sig att det i många frågor finns skillnader i attityder mellan kön och ålder.

Trafikbeteenden

En stor majoritet av de tillfrågade har angivit ”Att inte köra rattfull” som allra viktigast för trafiksäkerheten när de fått välja mellan åtta viktiga beteenden. Därefter följer ”Använda bilbälte”, ”Inte köra mot rött ljus”, ”Inte prata i mobiltelefon” och ”Hålla hastigheten”.

Trafiknykterhet

Fem procent av de tillfrågade uppger att de under det senaste året kört bil efter att ha druckit alkohol, män i större utsträckning än kvinnor

Hastighet

50% av de tillfrågade anser att det är rimligt att sänka hastigheterna för att öka trafiksäkerheten. Betydligt fler kvinnor än män instämmer i det påståendet och det är också fler i den äldsta åldersgruppen, över 75 år.

Bilbälte

I framsätet används bilbälte i mycket hög utsträckning – hela 98 % använder alltid eller nästan alltid bilbältet oavsett om det är tätortstrafik eller landsvägstrafik. Användningen är något högre bland kvinnor än bland män, och något lägre i de yngre grupperna.

Cykelhjälm

Det är 26 procent av cyklisterna som nästan alltid använder cykelhjälm när de cyklar, medan 56 procent svarar att de sällan eller aldrig använder hjälm. Kvinnorna använder hjälm i något högre utsträckning än män och grupperna

mellan 18 och 25 år är de minst frekventa hjälmbärarna. I tonårsgrupperna avviker könsmönstret och flickorna använder hjälm i lägre utsträckning än pojkarna.

Synbarhet

25 procent uppger att de använder reflexer om vägen är belyst, medan 40 procent om belysning saknas. Användandet av reflexvästar har ökat bland både barn och vuxna. Reflexanvändningen ökar med stigande ålder.

Mer riskfylld trafik

Hälften av alla män och 65 % av alla kvinnor tycker att trafiken har blivit mer riskfylld under senare år. Bland de allra äldsta instämmer över 80 % medan personer under 25 år instämmer i betydligt lägre utsträckning.

Mobiltelefon och bilkörning

Det är 75 % som instämmer i att det borde vara förbjudet att tala i mobiltelefon när man kör bil. Det är skillnader mellan könen, där 82 % av kvinnorna instämmer, jämfört med 67 % av männen.

Övergångsställen

Ungefär var tredje tillfrågad, fler kvinnor än män, har svarat att bilarna sällan stannar när de ska korsa gatan på ett övergångsställe

Nollvisionen

Nollvisionen beslutades av riksdagen 1997. Den är både en vision om vägtrafik där ingen människa ska dödas eller skadas allvarligt och strategier för hur vi ska uppnå en säker vägtrafik enligt visionen. Trafiksäkerhetsarbetet enligt nollvisionens anda innebär att vägar, gator och fordon i högre grad ska anpassas till människans förutsättningar eftersom människan är den svagaste länken i systemet.

Ansaret för säkerheten delas mellan systemutformare och de som använder vägtransport-systemet. Samtidigt som åtgärder ska vidtas för att förhindra olyckor, måste vägtransportsystemet utformas med hänsyn till insikten om att människor gör misstag och att trafikolyckor därför inte kan undvikas helt. Den perfekta människan finns inte. Nollvisionen accepterar att olyckor inträffar men inte att de leder till allvarligare personskador.

Etappmål

Riksdagen beslutade i juni 2009 om ett nytt etappmål för trafiksäkerheten. Det innebär att antalet dödade ska halveras och antalet allvarligt skadade ska minska med en fjärdedel från 2007 till 2020. Det motsvarar högst 220 dödade år 2020. Trafikverket tog fram förslaget våren 2008 på uppdrag av regeringen. Om det svenska etappmålet anpassas efter EU:s mål ska antalet dödade inte vara högre än 133 år 2020.

För att uppnå trafiksäkerhetsmålen tillämpas så kallad målstyrning av trafiksäkerhetsarbetet. Det innebär att det finns mål att följa upp för ett antal indikatorer och att trafiksäkerhetsutvecklingen och måluppfyllelsen utvärderas tydligt vid årliga resultatkonferenser. Syftet med arbetssättet är att skapa långsiktighet och systematik i trafiksäkerhetsarbetet. Arbetssättet är framtaget och utvecklas löpande inom Gruppen för Nationell Samverkan - Väg (GNS Väg)

I dagsläget ingår följande organisationer: Arbetsmiljöverket, Folksam, Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, Näringsdepartementet, Polismyndigheten, SAFER, Sveriges kommuner och landsting, Sveriges trafikskolors riksförbund, Sveriges åkeriföretag, Toyota Sweden AB, Transportstyrelsen och Trafikverket. Uppföljningen av indikatorer är central i målstyrningen. Var och en av dessa har ett målvärde att nå till 2020. Dessa målvärden motsvarar tillsammans det samlade målet för trafiksäkerhetsutvecklingen. Tabellen nedan visar nuläget för indikatorerna och en bedömning av om de förändrats i tillräcklig takt för att nå målet år 2020.

Indikator	Utgångsläge	2017	Mål år 2020	Utveckling
Antal omkomna i trafiken	440	253	220	I linje med nödvändig utveckling
Antal allvarligt skadade i trafiken	5 400	4 400	4 100	I linje med nödvändig utveckling
Andel trafikarbete inom hastighetsgräns, statligt vägnät	43 %	45 %	80 %	Ej i linje med nödvändig utveckling
Andel trafikarbete inom hastighetsgräns, kommunalt vägnät (startår 2012)	64 %	67 %	80 %	Ej i linje med nödvändig utveckling
Andel trafikarbete med nyktra förare	99,71 %	99,74 %	99,90 %	Ej i linje med nödvändig utveckling
Andel bältade i framsäte i personbil	96 %	98 %	99 %	I linje med nödvändig utveckling
Andel cyklister med hjälm	27 %	44 %	70 %	Ej i linje med nödvändig utveckling
Andel mopedister med rätt använd hjälm	96 %	98 %	99 %	I linje med nödvändig utveckling
Andel trafikarbete med högsta Euro NCAP-klass	20 %	72 %	80 %	I linje med nödvändig utveckling
Ökad regelefterlevnad bland motorcyklister	-	-	-	Mäts inte ännu mål saknas
Andel trafikarbete med mötesseparering på vägar över 80 km/tim, statligt vägnät	50 %	76 %	90 %	Ej i linje med nödvändig utveckling
Andel säkra gång-, cykel- och mopedpassager	19 %	27 %	35 %	I linje med nödvändig utveckling
Andel av kommuner med god kvalitet på underhåll av gång- och cykelvägar	18 %	36 %	70 %	Ej i linje med nödvändig utveckling
Systematiskt trafiksäkerhetsarbete i linje med ISO 39001	-	-	-	Mäts inte ännu mål saknas

Trafiksäkerheten i Vaggeryd

STRADA

STRADA (Swedish Traffic Data Acquisition) är ett informationssystem som hanterar skador och olyckor inom hela vägtransportsystemet. Systemet bygger på data från 2 källor, polisrapporterade olyckor och sjukvårdsrapporterade olyckor. De polisrapporterade olyckorna har ganska bra tillförlitlighet och har registrerats rikstäckande sedan 2003, men alla sjukhus i Sverige har fram till 2013, inte rapporterat in sina olyckor i STRADA. Då det bara rapporteras olyckor på landets akutsjukhus och inte på vårdcentraler, kan ett mörkertal finnas, vilket är mycket rimligt. Det gäller då främst rapporteringen gällande de lindriga skadorna.

De data som används i analysen är hämtade från STRADA och gäller de 6 senaste åren, 2011–2016.

Definitioner

Lätt skada och måttlig skada (ISS 1–8)

Lätt skada kan innebära mjukdelsskador som kräver ingen eller begränsad rehabilitering. Lätt skada är inte skador på huvud eller skelett. Måttlig skada kan innebära större mjukdelsskador och skelettskador som kräver viss rehabilitering, ofta med kortare sjukskrivning.

Allvarlig skada (ISS 9-)

Allvarlig skada kan innebära flera och svåra skelettskador som kräver lång och omfattande rehabilitering.

Dödsfall

Person som avlidit inom 30 dagar efter trafikolycka, som direkt eller indirekt följd av trafikolycka.

Samhällskostnader

För att kunna prioritera och avväga olika trafiksäkerhetsåtgärder, och se till att de gemensamma resurserna används på ett effektivt sätt behövs ett ekonomiskt mått på de olika olyckstyperna. En värdering av samhällets kostnader har tagits fram av Trafikverket och är hämtad från publikationen ”Effektsamband för transportsystem”. Den samhällsekonomiska kostnaden för en trafikolycka består delvis av en riskvärdering, som skall spegla kostnader för olycksdrabbade individer på grund av förlust av liv eller hälsa, dels av materiella kostnader i form av kostnader för sjukvård, administration och skador på egendom samt produktionsbortfall på grund av sjukskrivning eller dödsfall.

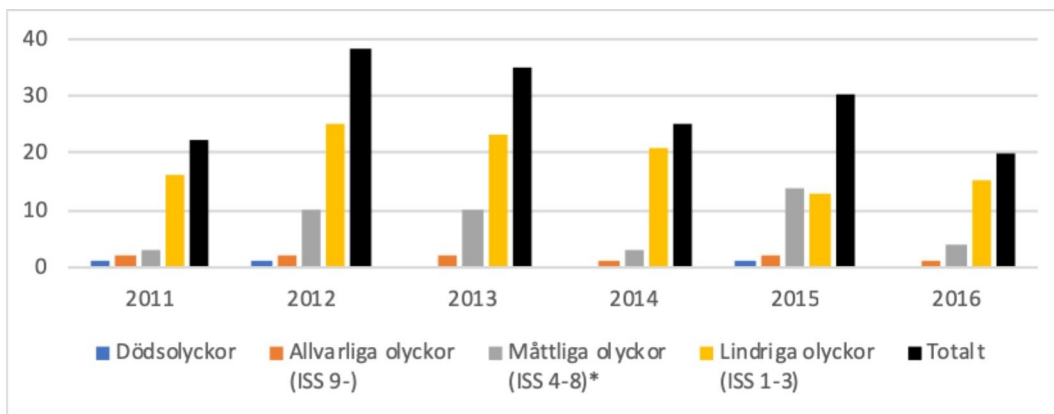
Skada	Tkr
Dödsfall	31 331
Svår	5 672
Lindrig	267

(Siffrorna är tagna från STRADA.)

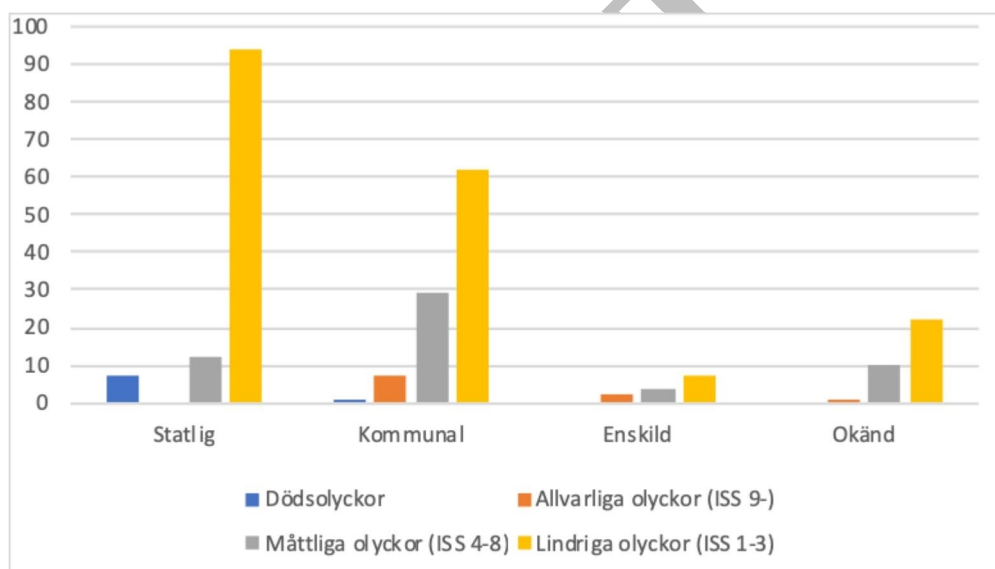
[illegible]

År	Dödsolyckor	Allvarliga olyckor (ISS 9-)	Måttliga olyckor (ISS 4-8)*	Lindriga olyckor (ISS 1-3)	Totalt
2011	1	2	5	31	39
2012	3	2	11	38	54
2013	0	2	12	39	53
2014	1	1	5	29	36
2015	2	2	16	22	42
2016	1	1	6	26	34

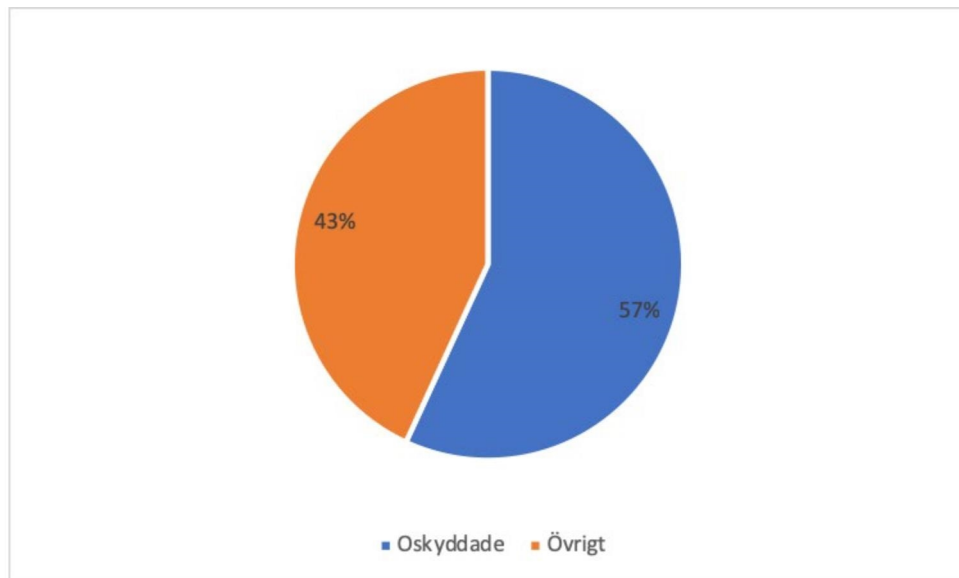
Trafiksäkerhetsprogram 2019

Av olyckorna har 113 stycken inträffat på det statliga vägnätet (7 döda, 0 allvarligt skadade, 12 måttligt skadade och 94 lindrigt skadade) och 99 på det kommunala vägnätet (1 döda, 0 allvarligt skadade, 7 måttligt skadade och 62 lindrigt skadade). Resterande olyckor har inträffat på övriga vägar.

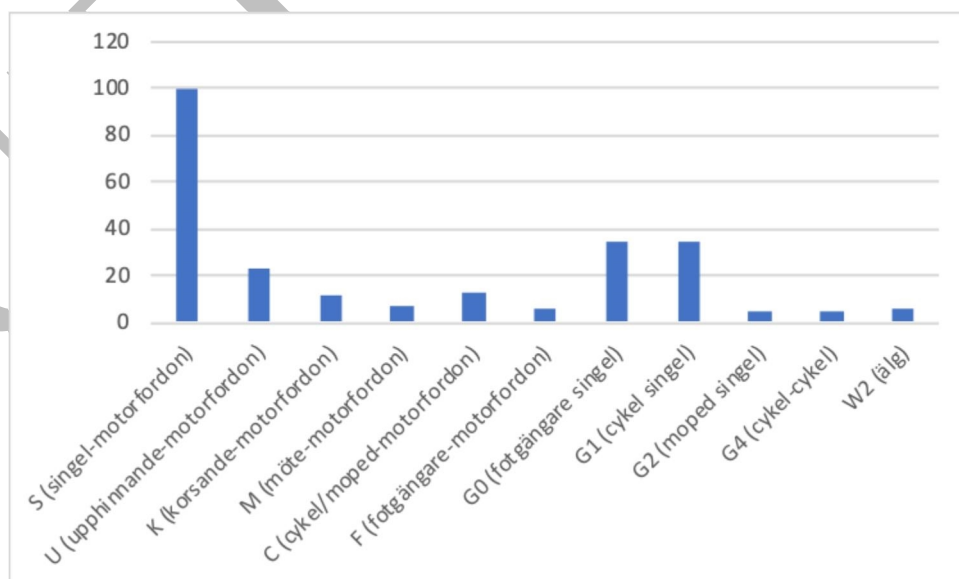
På det kommunala vägnätet är det olyckor med oskyddade trafikanter som är överrepresenterade, det vill säga olyckor med fotgängare, cyklister och mopedister.

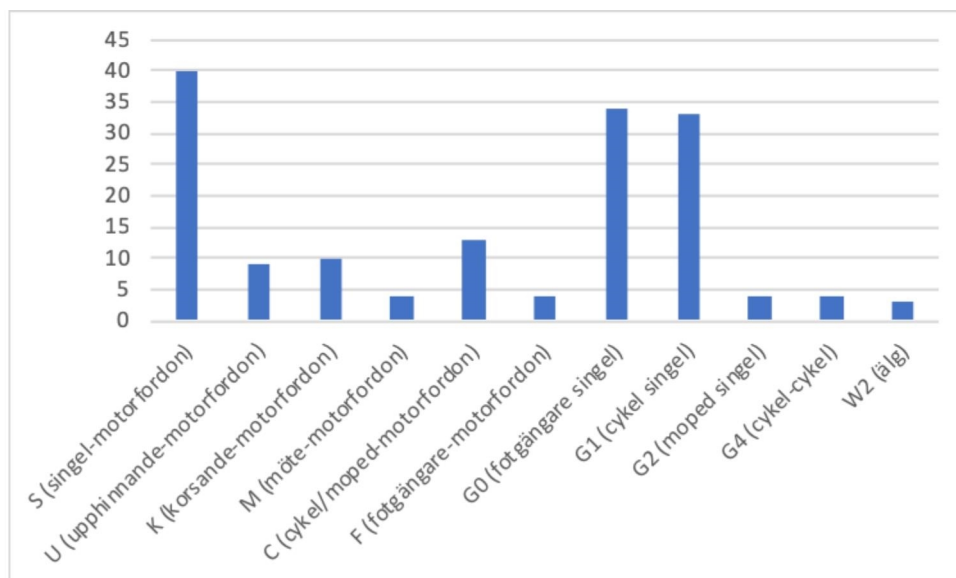
Under samma period har 101 olyckor inträffat, där oskyddade trafikanter varit inblandade. Av dessa är 34 fotgängare (fotgängare singel) och 34 cyklister. (Cykel singel) Dessa inträffar i första hand på kommunala vägar.

Den enskilt största olyckstypen i Vaggeryds kommun är singel olyckor med motorfordon.

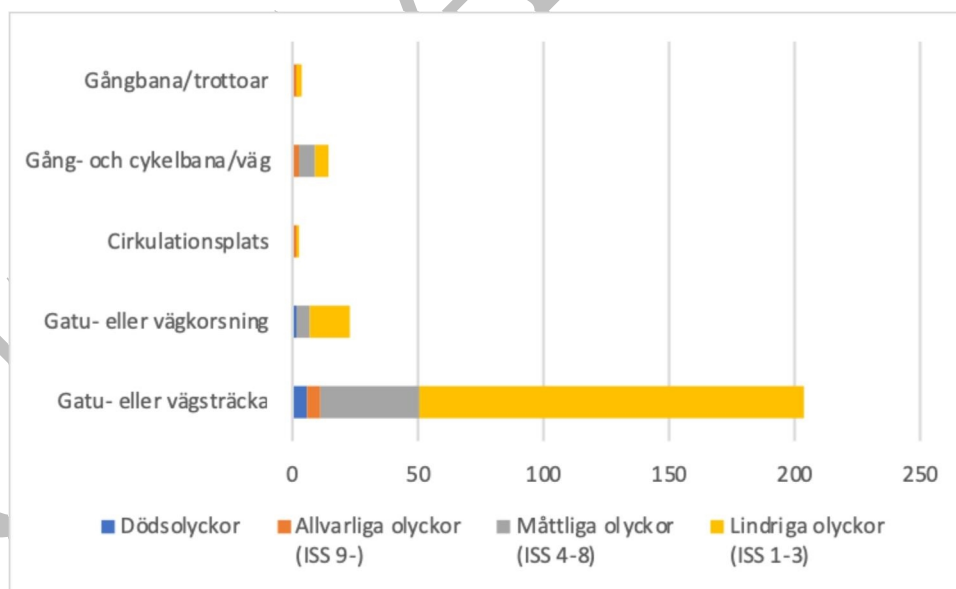
Olyckstyp kommunala och statliga vägar

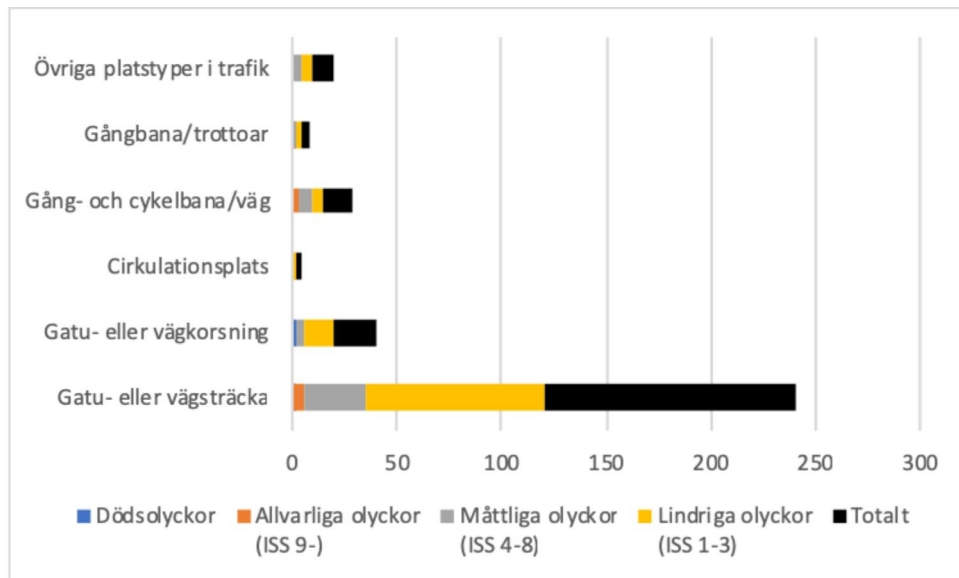
Olyckstyp kommunala vägar

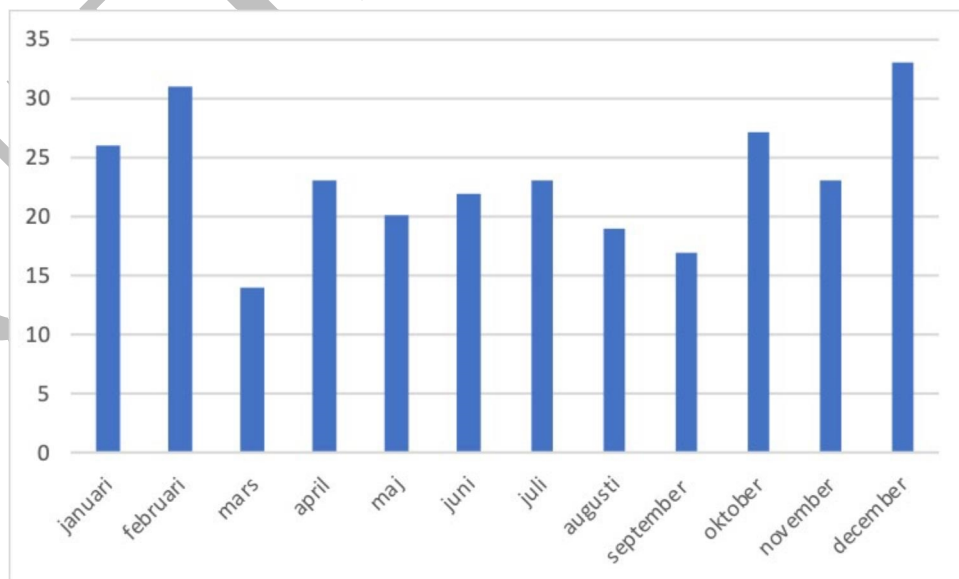
Platstyp kommunala och statliga vägar

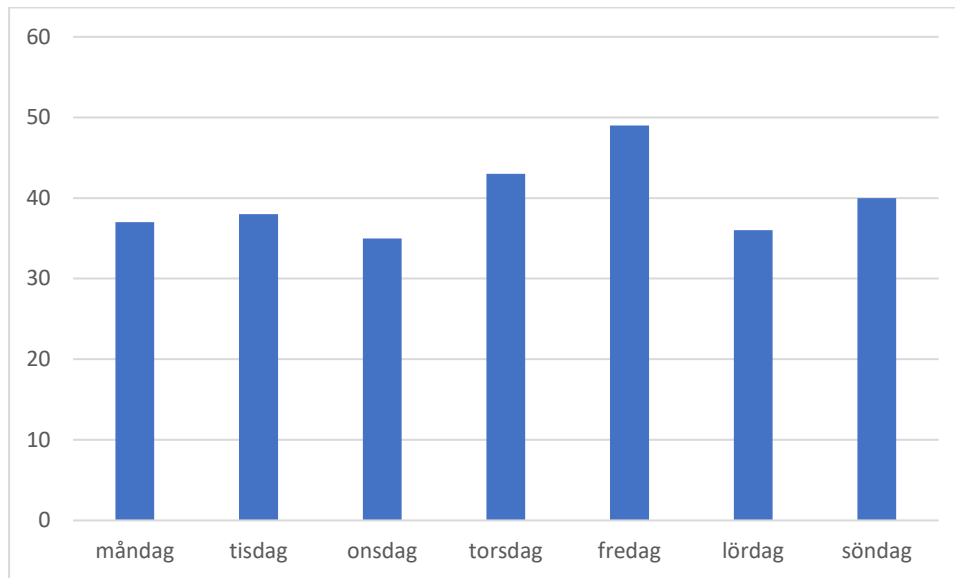
Platstyp kommunala vägar

Olyckor fördelat på månad

Olyckor fördelat på veckodag

Mål och åtgärder

Det övergripande målet är att minska antalet olyckor med personskador. Här redovisas fem målområden som Vaggeryds kommun inriktar sitt trafiksäkerhetsarbete på.

1. Påverka trafikantbeteenden

Att följa reglerna i trafiken är avgörande för en bra trafiksäkerhet.

Följande insatser görs på området:

- **Insatser kopplat mot skola och barnomsorg:**
 - Trafiksäkerhetsutbildning på låg och mellanstadiet, utdelning av reflexer med mera.
 - Information till föräldrar i årskurs 8 med fokus på moped och hjälmanvändning.
 - Don't drink and drive-kampanj på gymnasiet.
 - Inventera och säkerhetsbedöma kommunens skolskjuthållplatser.
- **Övriga insatser:**

- Ökat reflexanvändande genom utdelning till skolor, pensionärsföreningar, flyktingförläggningar vid förfrågan. Även reflexkampanjer via reklam i tv i utvalda butiker, kommunens webbplats samt sociala medier.
- Regelbundna möten med polis, andra kommuner, räddningstjänsten, trafikverket och NTF.
- Stödja ett lugnare körsätt i trafikmiljön där oskyddade trafikanter vistas, genom att trafikmiljön anpassas för hastighetsgränser och risker genom fysiska åtgärder och hastighetspåminnande skyltning.
- Samverka med polisen kring det årliga medborgarlöftet gällande trafiksäkerhetsfrämjande insatser.
- Fortsätta använda parkeringsövervakning för att skapa trafiksäkrare parkeringsmönster.

2. Minska halkolyckor

Halkolyckor för gående och cyklister är kanske det största trafiksäkerhetsproblemet. Följande insatser görs för att minska halkolyckor:

- Prioritera centrala gång- och cykelvägar vid snöröjning och halkbekämpning
- Tekniska kontoret tillhandahåller sand för att boende på ett enkelt sätt ska kunna sanda vid sin bostad.
- Prioritering av grusupptagning på våren för att minska olycksrisken för gående och cyklister.

3. Bygga om trafikmiljöer

Ombyggnader av trafikmiljöer har under flera år haft fokus på barn och ungdomars möjlighet att själva kunna ta sig till skola och fritidsanläggningar. Följande insatser görs på området:

- Utredning för att se över och klassificera säkra GCM-passager. *
- Ta fram en handlingsplan för hur kommunen ska arbeta med säkra passager.
- Bygga 500 meter GC-väg per år, enligt förslag i GC-plan.
- Fasa ut övergångsställen på de ställen där de inte behövs enligt inventering och Trafikverkets riktlinjer.
- Utförandet av gång- och cykelpassager eller övergångsställen görs enligt Trafikverkets standardritningar. Förstärkt belysning vid behov.
- Genomföra hastighetsöversyn på vägarna i Vaggeryds kommun.

Prioriterade åtgärdslistor arbetas fram årligen.

4. Säkert arbete på väg

I samband med nyanläggning eller driftjobb är det viktigt med fastlagda rutiner

för att uppnå en säker arbetsplats. Handboken- Arbete på väg ska följas. TA-planer ska kontrolleras.

5. Olycksuppföljning

Trafik- och samverkansgruppen sammanställer statistik över trafikolyckor med hjälp av NTF Jönköpings län. Statistiken används som underlag för olycksuppföljning och trafiksäkerhetsåtgärder. Inkluderar även statistik över viltolyckor.

- Årlig rapportering till politiker.

* En gång-, cykel- och mopedpassage (GCM-passage) definieras som säker om den är planskild eller om 85 procent av bilisterna passerar i maximalt 30 km/tim. Det senare åstadkoms mest effektivt genom att ha någon form av fysiskt farthinder i anslutning till övergångsstället.

16

Kommunalt stöd och verksamhetsberättelse -
Skillingaryds- och Vaggeryds Internationella
Vänner

KS 2019/015

Arbetsmarknadsenheten

Dnr KS 2019/015

Till kommunstyrelsen

Kommunalt stöd och verksamhetsberättelse – Skillingaryds- och Vaggeryds Internationella Vänner

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen besluta att fortsätta det kommunala stödet till Internationella Vänner på 120 000 kronor för 2019.

Sammanfattning av ärendet

Internationella Vänner har ett brett utbud av aktiviteter och arbetar för att bredda verksamheten för att möta behov där de uppstår. Verksamheten anpassas nu ytterligare för att möta behoven hos ensamkommande som omfattas av den nya gymnasielagen.

Föreningen har haft kommunalt stöd under 2015, 2016, 2017 och 2018 och ansöker nu om samma belopp för 2019.

Föreningen har inkommit med en verksamhetsberättelse och redovisning av ekonomiskt utfall för Skillingaryds- och Vaggeryds Internationella Vänner 2018

Ärende

Skillingaryds- och Vaggeryds Internationella Vänner startade år 2010 som ett integrationsprojekt med stöd av Leader Västra Småland och har sedan 2015 haft kommunalt stöd.

Internationella Vänner jobbar främst med integration på individnivå, att inte skapa nytt utan att se till att alla får plats i kommunens föreningar med mera. De har ett brett utbud av aktiviteter; bland annat språkcaféer, föreläsningar, lära-känna-kvällar och läxläsning. Under 2018 avslutades asylverksamheten på Yxenhaga och gav därmed utrymme att intensifiera arbetet med de ensamkommande i kommunen. Speciellt riktades resurser till den grupp som bor på boendet Berget. För den gruppen har man haft trafikinformation/förberedande körkortsteori, yrkessvenska, studiebesök, BIV-grupp (Barn i Väntan; en samtalsmetod grupp) och fotbollskvällar en gång i veckan. Under 2019 är planen att stödet till de ensamkommande som omfattas av den nya gymnasielagen ska utökas ytterligare och vara mer inriktat på tillsyn och psykosocialt stöd. Internationella Vänner kommer här att få ett utökat stöd i och med de tidigare avsatta 50 000 kronorna för att jobba med målgruppen. Extra bidraget och det kommunala stödet är en förutsättning för att föreningen ska kunna fortsätta sina ordinarie verksamheter i kommunen samt klara av det utökade ansvaret för gruppen ensamkommande.

Handläggare

Anna Gradeen
Områdeschef etablering och försörjning

Internationella Vänner

KS 2019/015

Faktura

Fakturanummer / Kundnummer

18024

678282

Fakturadatum

2019-01-04

Fakturaadress

Vaggeryds Kommun

Box 43

568 21 Skillingaryd

Er referens Gert Jonsson

Ert ordernr

Leveransvillkor Fritt kund

Leveranssätt Lämnas

Leveransdatum 2019-01-04

Vår referens Peter Lagerman

Betalningsvillkor 30 dagar netto

Förfallodatum 2019-02-03

Dröjsmålsränta 11,00 %

Artnr	Benämning	Lev ant	Enh	Å-pris	Summa
Avvik leveransdatum					
1001	Verksamhetsanslag 2019	1	St	120 000,00	120 000,00
	Skillingaryds- och Vaggeryds Internationella Vänner				
Netto					120 000,00
					ATT BETALA
					120 000,00

Adress
Internationella Vänner
Hattmakaregatan 2

331 30 Värnamo

Tel
070-51 160 36

Företagets säte
Värnamo

Internet

www.internationallavanner.se

PlusGiro
683429-5

Bankgiro
0371-8939

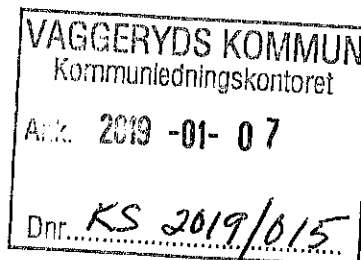
Organisationsnr
802471-4290

Momsreg.nr
SE802471429001

e-post

info@internationallavanner.se

Verksamhetsrapport 2018

2019-01-01

Året har varit intensivt med stort inslag av verksamhet till stöd för de ensamkommande i Vaggeryds kommun. Samtidigt har vi i vanlig ordning haft igång alla våra ordinarie aktiviteter och mötesplatser som omfattat ett tiotal verksamheter tillsammans med ideella föreningar/organisationer och volontärer runt om i kommunen. Ett flertal har varit återkommande medan vissa andra har varit av engångskaraktär.

Våra traditionella språkcaféer, en uppskattad aktivitet vi haft sedan starten 2010, pågår alltså på Fenix Kunskapscentrum. Under 2018 har de riktats till ensamkommande i arrangemang av volontärgruppen som består av drygt 20 personer. Som brukligt har vi satsat lite extra inför sommaravslutning och julavslutning vilket är roligt eftersom engagemanget bland volontärer och deltagare varit stort.

Under året har arrangerats efterpluggets läxläsning i Vaggeryds Betelkyrka för barn på mellanstadiet, "Lära-känna-kvällar" genom ekumeniken under vår och höst, vardagssvenska för somaliska kvinnor och yrkessvenska för ensamkommande på NBV, föreläsning på Skillingehus med Vladislav Savic i samarrangemang med NBV, språkcafé på Fenix Kunskapscentrum, internationell sommarfest på Fridhäll i samarbete med kyrkorna, trafikinformation för ensamkommande, bowlingkväll och återkommande fotbollskvällar för ensamkommande, språkcaféen med Missionskyrkan i Skillingaryd som arrangerar och en BIV-grupp (barn i väntan) under hösten, vilket skett i arrangemang av Svenska kyrkan i Vaggeryd.

Asylverksamheten på Yxenhaga avslutades under våren. Därför har vår asylverksamhet, med TIA-stöd från Länsstyrelsen, istället intensifierats till Skillingaryd och i synnerhet Berget där extra insatser gjorts. Det har gällt studiebesök på arbetsplatser och samhällsinformativa insatser samt vissa läxläsningstillfällen.

För år 2019 ser vi oss an ett fortsatt arbete med de ensamkommande då vi med stöd från AME och civilsamhället kommer att engagera oss med personal/ledare för de ensamkommande. Detta kommer ske i en "resurs- och asylgrupp", efter modell Värnamo, med upptaktsmöte i slutet av januari. I övrigt är de sociala behoven med de aktiviteter vi bedriver intakta, och kommer genomföras, och tillägnas de familjer och individer som har behov av dem.

Den ekonomiska verksamheten har gått ihop sig under året. Ett bra stöd gavs under tidigt 2018 då vi fick extra ekonomiskt tillskott som gjorde vi kunde stötta upp verksamheten för de ensamkommande i Vaggeryds kommun. Till rapporten bifogas preliminärt utfall då bokslutet och revision över 2018 ännu inte är klart.

Med vänliga hälsningar

Peter Lagerman
070-51 160 36

Peter Lagerman

peter@internationellavanner.se
www.internationellavanner.se

Skillingaryds & Vaggeryds Internationella Vänner (SVIV)

Ekonomiskt utfall 2018

Verksamhet och marknadsföring	55 000
Personal inkl. soc.avg och försäkringar	47 000
Administration, kontor, revision	15 000
Kvarvarande medel (överfört i ny räkning till 2019)	3 000
Summa	120 000

Skillingaryds- och Vaggeryds Internationella Vänner

17

Namnförslag till det nya vård- och omsorgsboendet i Skillingaryd med arbetsnamn "Mejeriet"

KS 2019/042

Kommunledningskontoret

Dnr KS 2019/042

Till kommunstyrelsen

Namnförslag till det nya vård- och omsorgsboendet i Skillingaryd med arbetsnamn "Mejeriet"

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen, i enlighet med socialnämndens förslag, att Mejeriet godkänns som namn på det nya vård- och omsorgsboendet i Skillingaryd.

Sammanfattning av ärendet

Socialnämnden föreslår i beslut 2019-01-24, § 8 att kommunstyrelsen beslutar att Mejeriet godkänns som namn på det nya vård- och omsorgsboendet i Skillingaryd.

I samband med att arkitekten tar fram förslag på fasad och fasadbeklädnad av den nya byggnaden i centrala Skillingaryd som kommer att innehålla vård- och omsorgsboende, trygghetsboende, personalkostnader, aktiviteter och restaurang är det av vikt om byggnadens namn kan få en väl genomtänkt placering på fasaden. Därför är det av stor vikt att namnfrågan fastställs.

Byggnaden har under framtagandets tid gått under arbetsnamnet "Mejeriet".

Socialförvaltningen har haft kontakt med kultur- och fritidsförvaltningen för att få råd, de i sin tur kontaktade Östbo Historiska Sällskap och bad dem lämna förslag till socialförvaltningen.

Kultur- och fritidsförvaltningen har beslutanderätt för namnsättning av nya gator, kvarter, torg och andra allmänna platser samt remissinstans vid ändringar av befintliga gatu- och kvartersnamn.

Byggnaden är nu placerad i kvarteret Gästgivaren. På platsen har ett Mejeri tidigare legat.

Östbo Historiska sällskap har lämnat förslag på namnet Mejeriet.

Handläggare

Rose-Marie Moberg
Förvaltningssekreterare

Annika Hedvall
Kommundirektör

Socialnämnden

Mötesdatum
2019-01-24

6 (11)

§8

Namnförslag till det nya vård- och omsorgsboendet i Skillingaryd med arbetsnamn "Mejeriet". (SN 2019/019)

Beslut

Socialnämnden beslutar föreslå kommunstyrelsen att Mejeriet godkänns som namn på det nya vård- och omsorgsboendet i Skillingaryd.

Sammanfattning

I samband med att arkitekten tar fram förslag på fasad och fasadbeklädnad av den nya byggnaden i centrala Skillingaryd som kommer att innehålla vård- och omsorgsboende, trygghetsboende, personallokaler, aktiviteter och restaurang är det av vikt om byggnadens namn kan få en väl genomtänkt placering på fasaden.

Därför är det av stor vikt att namnfrågan fastställs.

Byggnaden har under framtagandets tid gått under arbetsnamnet "Mejeriet".

För att göra en omvärldsanalys har Socialförvaltningen haft kontakt med Kultur och fritidsförvaltning för att få råd, de i sin tur kontaktade Östbo Historiska Sällskap och bad dem lämna förslag till Socialförvaltningen.

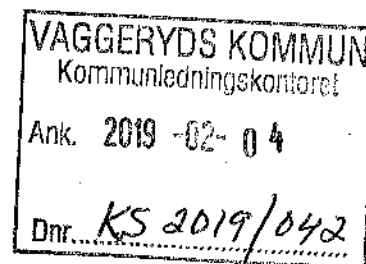
Kultur och fritidsförvaltningen har beslutanderätt för namnsättning av nya gator, kvarter, torg och andra allmänna platser samt remissinstans vid ändringar av befintliga gatu- och kvartersnamn.

Byggnaden är nu placerad i kvarteret Gästgivaren på plats har ett Mejeri tidigare legat.

Östbo Historiska sällskap lämnar förslag på namnet Mejeriet.

Beslutsunderlag

- §10 Sn au Namnförslag till det nya vård- och omsorgsboendet i Skillingaryd med arbetsnamn "Mejeriet".
- Förvaltningens förslag till beslut
- Östbo Historiska sällskapets yttrande

Justerandes sign

AKL SL

Utdragsbestyrkande

190131 Kommunstyrelsen

Socialförvaltningen

Dnr SN 2019/019

Till Socialnämnden

Namnförslag till det nya vård- och omsorgsboendet i Skillingaryd med arbetsnamn "Mejeriet".

Förslag till beslut

Mejeriet godkänns som namn på det nya vård- och omsorgsboendet i Skillingaryd.

Sammanfattning av ärendet

I samband med att arkitekten tar fram förslag på fasad och fasadbeklädnad av den nya byggnaden i centrala Skillingaryd som kommer att innehålla vård- och omsorgsboende, trygghetsboende, personallokaler, aktiviteter och restaurang är det av vikt om byggnadens namn kan få en väl genomtänkt placering på fasaden.

Därför är det av stor vikt att namnfrågan fastställs.

Byggnaden har under framtagandets tid gått under arbetsnamnet "Mejeriet".

För att göra en omvärldsanalys har Socialförvaltningen haft kontakt med Kultur och fritidsförvaltning för att få råd, de i sin tur kontaktade Östbo Historiska Sällskap och bad dem lämna förslag till Socialförvaltningen.

Kultur och fritidsförvaltningen har beslutanderätt för namnsättning av nya gator, kvarter, torg och andra allmänna platser samt remissinstans vid ändringar av befintliga gatu- och kvartersnamn.

Byggnaden är nu placerad i kvarteret Gästgivaren på plats har ett Mejeri tidigare legat.

Östbo Historiska sällskap lämnar förslag på namnet Mejeriet.

Beslutet ska skickas till

Klicka här för att fylla i vilka beslutet ska skickas till. Om ej aktuellt lämnas tomt.

Handläggare

Lotta Damberg
Socialchef

Yvonne Frank Ljungberg
Projektledare/administratör

2018-12-04

Östbo Historiska Sällskap tackar för förtroendet att få komma med namnförslag på det nya trygghetsboendet.

Vi har diskuterat frågan med vår arbetsgrupp och styrelse och kommit fram till att **Mejeriet** som redan det heter i folkmun är vårt förslag.

Mejeriet var en viktig epok i Skillingarydsbygdens historia och är en symbol för den drivkraft och företagsamhet som finns i föreningslivet. Många Skillingarydsbor har minnen av dess verksamhet som fyllde en viktig samhällsfunktion. När nu mejeribyggnaden revs för att lämna plats åt ny viktig verksamhet så vore det värdefullt att fortsätta hålla liv i minnet av den historiska verksamheten som funnits på platsen. Fastän det gått nära 50 år sedan mejeriverksamheten upphörde, fortsatte byggnaden hela tiden att kallas Mejeriet.

På våren 1936 bildades mejeriföreningen i Skillingaryd av lantbrukare från socknarna Tofteryd, Åker och Hagshult. Verksamheten kom senare att omfatta även socknarna Valdshult, del av Bondstorp, Fryele och Åsenhöga. Styrelsen införskaffade en tomt för mejeriområde av grosshandlare David Aronsson på ca 4 000 kvm och anställde föreståndaren Oscar Gustavsson, verksam föreståndare för Dalarnas Mejeriförening. Anläggningen kostade ca 250 000 kr och styrelsen var i borgen för hela kostnaden. I mars 1938 startade driften och redan vid första bokslutet kunde en amortering göras på 20 000 kr. 1949 tillverkade mejeriet 120 000 kg ost, 140 000 kg smör och 600 705 l mjölk hade försålts, 3 871 l tjock grädde samt 14 000 l kaffegrädde. Även filmjölk tillverkades. Mejeriprodukterna såldes i butiken ut mot Storgatan. Mjöiken såldes i lösvikt fram till 1955 då den började förpackas i glasflaskor.

1967 föreslogs vid föreningsmöte att föreningen skulle begära inträde i Mjölkkentralen (sedermera Aria) och förslaget vann majoritet först i april 1969 vilket innebar att mejeriet lades ned i oktober samma år. Föreningen hade då 335 medlemmar. Föreståndaren Oscar Gustavsson gick i pension.

I mejeribyggnaden fanns även Bengtssons livs som sålde charkuterier även sedan mejeriverksamheten upphört.

Vill Ni i nämnden ha tips på namn på lokaler i byggnaden, kan vi föreslå Mjölkkannan, Smörkärnan, Gräddmättet, Ostkaret, Mjölkbilen och ev. Charkuteristen.

För styrelsens räkning

Jenny Larsen

Ordförande Östbo Historiska Sällskap

18

Budget och verksamhetsplan för Kommunal
utveckling för 2019

KS 2019/018

Kommunledningskontoret

Dnr KS 2019/018

Till Kommunstyrelsen

Budget och verksamhetsplan för Kommunal utveckling för 2019

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen att godkänna budget och verksamhetsplan 2019 för Kommunal utveckling.

Sammanfattning av ärendet

Primärkommunalt samverkansorgan beslutade 2018-12-06 att godkänna budget och verksamhetsplan 2019 för Kommunal utveckling, att omformulera Kommunal utvecklings sista strategiska mål enligt följande; Vår verksamhet ska leda till en ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet för kommunerna i länet, samt att flytta detta strategiska mål så att det ligger överst i förteckningen över verksamhetens strategiska mål, att utveckla verksamhetens budget- och uppföljningsmodell under våren 2019 samt att rekommendera länets kommuner att anta budget och verksamhetsplan 2019 till beslut.

Ärende

Kommunal utveckling är kommunernas gemensamma utvecklingspartnerskap där kommunerna aktivt styr och driver utvecklingsarbetet genom aktiva chefsnätverk och till verksamheten utlånad personal. Verksamheten beräknas omsätta ca 52 miljoner 2018 och för 2019 är en budget lagd motsvarande 60 miljoner kronor.

Kommunal utvecklings strategiska mål:

- Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.
- Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.
- Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.
- I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.
- Vi stärker och ökar kompetensen i länet.
- Vi har en ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet.

Varje område eller projekt redovisas i tabellform. Tanken är att varje område gör en kort redovisning för sina områden varje tertiäl där både ekonomi och kvalitet följs upp. Tertiälrapport skrivs av utvecklingschefen för Kommunal utveckling.

Beslutet ska skickas till

Kommunal utveckling

Handläggare

Annika Hedvall, Kommundirektör

Kommunal utveckling

Kommunerna i Jönköpings län

Budget och verksamhetsplan för Kommunal utveckling för 2019

Förslag till beslut

att godkänna budget och verksamhetsplan 2019 för Kommunal utveckling.

Bakgrund

Primärkommunalt samverkansorgan beslutade 2018-12-06 att godkänna budget och verksamhetsplan 2019 för Kommunal utveckling, att omformulera Kommunal utvecklings sista strategiska mål enligt följande; Vår verksamhet ska leda till en ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet för kommunerna i länet, samt att flytta detta strategiska mål så att det ligger överst i förteckningen över verksamhetens strategiska mål, att utveckla verksamhetens budget- och uppföljningsmodell under våren 2019 samt att rekommendera länets kommuner att anta budget och verksamhetsplan 2019 till beslut.

Beslutsunderlag

- Budget och verksamhetsplan 2019 för Kommunal utveckling

Ola Götesson
Utvecklingschef
Kommunal utveckling
Region Jönköpings län

Verksamhetsplan 2019

Kommunal utveckling

Innehåll

Inledning	3
Kommunal utvecklings strategiska mål	3
FoUrum social välfärd samt hälso- och sjukvård.....	4
Missbruk och beroende	4
Barn och unga	9
Psykiatri	17
Äldre	23
Arbete och delaktighet	29
Funktionsnedsättning	35
eHälsa.....	39
Verksamhetsförlagd utbildning (VFU)	44
Vård- och omsorgscollege	47
FoUrum utbildning.....	49
FoUrum fritid.....	53
Miljösamverkan Jönköpings län	57
Kurs och konferens	61
Personligt ombud	63
CHANGE	65
Bilaga 1. Budget Kommunal utveckling 2019 (tkr).....	66
Bilaga 2. Budget Kommunal utveckling 2018 (tkr), beslutad i PKS 2017-10-12	67
Bilaga 3. Redovisat resultat Kommunal utveckling (tkr), 2017-12-31	68
Bilaga 4. Finansiering av Kommunal utveckling 2019.....	70

Inledning

Kommunal utveckling är kommunernas gemensamma utvecklingspartnerskap där kommunerna aktivt styr och driver utvecklingsarbetet genom aktiva chefsnätverk och till verksamheten utlånad personal.

Verksamheten beräknas omsätta ca 52 miljoner 2018 och för 2019 är en budget lagd motsvarande 60 miljoner kronor (se bilaga).

FoUrum är den del av verksamheten som arbetar med kommunernas forskning och utveckling (FoU). Verksamhet bedrivs inom socialtjänst, skola och fritidsområdet. Inom varje prioriterat område finns ett antal projekt som definierats och tagits fram i länsgemensamma chefsnätverk. Verksamheten finansieras dels genom grundfinansiering från kommunerna dels genom externa medel såsom projektmedel och statliga satsningar.

Utöver FoU-verksamhet bedrivs Miljösamverkan samt Kurs och konferens som länsgemensamma verksamheter inom Kommunal utveckling. Vi ansvarar också för samordningen av personliga ombud i länet samt Familjehemsresursen och Barnahus.

Kommunal utvecklings strategiska mål

- Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.
- Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.
- Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.
- I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.
- Vi stärker och ökar kompetensen i länet.
- Vi har en ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet.

Varje område eller projekt redovisas i tabellform. Tanken är att varje område gör en kort redovisning för sina områden varje tertiäl där både ekonomi och kvalitet följs upp. Tertialrapport skrivs av utvecklingschefen för Kommunal utveckling.

Gällande budget är det i vissa fall svårt att veta exakt hur området ska se ut 2019 då i enstaka fall detta beror på ansökningar som i skrivande stund inte getts besked. Som regel är kostnaden för områdena personalkostnader och dessa uttrycks i årsarbetare (givetvis kan även andra kostnader rymmas). En schablon har använts att en heltidspersonal kostar cirka 725 000 inklusive sociala avgifter samt Kommunal utvecklings overheadkostnader på motsvarande 20 %.

FoUrum social välfärd samt hälso- och sjukvård

Missbruk och beroende

Tillsammans med chefsnätverket och länets kommuner sker under 2019 fortsatt arbete för att skapa förutsättningar för systematisk uppföljning inom missbruksvården genom ökad användning av ASI och dess data i verksamhetsutvecklingen. Vidare sker förberedelser inför en ny länsgemensam upphandling avseende HVB med det övergripande syftet att kommunernas erbjudna insatser ska tillgodose målgruppens behov och ge största möjliga nytta för medborgarna.

Fortsatta utbildningssatsningar sker utifrån kommunernas behov i form av löpande utbildningar utifrån aktuell lagstiftning och evidensbaserade metoder, förslag till introduktionspaket för personal, samt planering av kompetenshöjande insatser över områdesgränserna för att stärka den interna samsynen och samarbetet gällande unga vuxna samt familjer med missbruks- och beroendeproblematik.

I samverkan med regionen är fokus bland annat implementering av reviderad länsöverenskommelse, översyn av beroendevården och uppstart av TNE.

Det finns en strävan om ökat brukarinflytande inom området, och att ta tillvara på medborgarnas kunskap och erfarenheter. Detta sker genom representation från länets brukarråd vid chefsnätverkets träffar och i arbetsgrupper kopplade till aktiviteter, men också genom fortsatta brukarrevisioner i verksamheter inom eller kopplade till missbruksvården samt återkoppling och användning av revisionernas resultat.

Budget och finansiering: 1,6 miljoner i basfinansiering, intäkter från utbildningar och brukarrevisioner samt delfinansiering från överenskommelse psykisk hälsa.

Medarbetare: 3 FoU-ledare.

Strategiskt mål	Mål på områdesnivå	Mätetal	Aktivitet
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Samtliga kommuner har aktiva representanter i chefsnätverk.	Närvaro vid chefsnätverk missbruk och beroende.	Kontinuerliga träffar med chefsnätverk missbruk och beroende.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling stimulerar till samverkan mellan länets kommuner.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan mellan kommunerna. Det finns en gemensam handlingsplan formulerad för chefsnätverket missbruk och beroende.	Skapa sammanhang för samverkan mellan kommunerna - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Ny länsgemensam HVB-upphandling. Framtagande och uppföljning av årlig handlingsplan.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar till samverkan med Region Jönköpings län.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med	Vid behov skapa sammanhang där Region Jönköpings län blir en naturlig samverkanspart – årlig

		<p>Region Jönköpings län.</p> <p>Närvaro vid strategigrupp psykiatri/missbruk av både kommun, primärvård samt psykiatri/beroende vård.</p>	<p>utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.</p> <p>Kontinuerlig uppföljning av vårdsamordningsärenden vid chefsnätverksträffar.</p> <p>Samverkan med regionen genom träffar med strategigrupp psykiatri/missbruk.</p> <p>Följa strategigrupp psykiatri/missbruks handlingsplan med gemensamma utvecklingsområden.</p>
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar till samverkan med annan aktör.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med annan aktör.	Vid behov skapa sammanhang för samverkan med andra aktörer - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Systematisk uppföljning inom missbruksvården.	<p>Andel genomförda ASI av det totala antalet missbruksutredningsärenden. Målvärde 70 %.</p> <p>En plan framarbetas för uppföljning av TNE. Målvärde 1.</p>	<p>Använda ASI för kontinuerlig och systematisk uppföljning.</p> <p>Ta fram nyckeltal som förberedelse för uppföljning av TNE.</p>
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	HVB inom missbruksvården håller utlovad kvalitet.	<p>Ökad andel ifyllda brukarenkäter. Målvärde 50 %.</p> <p>Handläggarna ska vara nöjda med HVB-placeringar. Målvärde 70 %.</p>	<p>Enkäter till brukare efter avslutad HVB-placering.</p> <p>Enkäter till handläggare efter avslutad HVB-placering.</p> <p>Regelbunden information och återkoppling gällande upphandlade HVB samt resultat av HVB-uppföljning.</p>

Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Kommunal utveckling fungerar som ett stöd för utveckling av den egna verksamheten.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd för utveckling av den egna verksamheten. Två genomgångar genomförs årligen i chefsnätverket. Målvärde 2.	Aktiviteter för att stödja länets kommuner i arbetet med att utveckla den egna verksamheten - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Gemensam genomgång inför kommunernas inrapportering till öppna jämförelser. Gemensam genomgång av kommunernas resultat i öppna jämförelser.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling sprider kunskap om aktuell forskning.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till att sprider kunskap om aktuell forskning.	Återkommande punkt på chefsnätverkens dagordningar avseende ny forskning samt omvärldsbevakning inom aktuellt området - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna i att använda aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd till användning av aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna med implementering av forskningsprojekt - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling integrerar forskning i sin projektverksamhet.	Andel projekt med någon typ av forsknings-basering.	Uppstart av nya forskningsprojekt.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling integrerar medborgarens erfarenhet i verksamheten.	Andel projekt som på någon nivå skapar förutsättning för medborgares delaktighet/ inflytande.	Aktivt ställningstagande vid varje ny aktivitet/projekt avseende integrering av medborgarens erfarenhet.
I vår verksamhet är medborgarnas	Kommunal utveckling bidrar till att synliggöra medborgarnas erfarenheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal	Aktiviteter för att synliggöra medborgarnas

erfarenhet en viktig kunskapskälla.		<p>utvecklings bidrag till att synliggöra medborgarnas erfarenheter.</p> <p>Närvaro vid chefsnätverk missbruk och beroende. Målvärde 80 %.</p>	<p>erfarenheter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.</p> <p>Genomföra brukarrevisioner.</p> <p>Återkoppla resultat av brukarrevisioner till beställande verksamhet samt chefsnätverk missbruk.</p> <p>Sprida modellen brukarrevisioner inom missbruks- och beroendevården samt till verksamheter med koppling till området.</p> <p>Aktiviteter som stimulerar till länstäckande brukarinflytande.</p> <p>Representant från brukarrådet deltar på chefsnätverkets träffar.</p>
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling stödjer arbetet med att utveckla kommunens verksamheter med hänsyn till medborgarnas erfarenheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd i arbetet med att utveckla kommunens verksamheter med hänsyn till medborgarnas erfarenheter.	<p>Stödjande aktiviteter för utveckling av kommunernas verksamheter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.</p> <p>Återkoppling av brukarrevisioner samt kompetensförstärkning från brukarrådet i enskilda verksamheter utifrån framkomna behov i revisioner.</p>
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling bidrar till ökad kompetens i länet.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till ökad kompetens i länet.	Olika kompetenshöjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.

			<p>Omvärldsbevakning inom missbruks- och beroendområdet.</p> <p>Sammanställande av kommunernas behov av kompetensutveckling.</p> <p>Utbildningar utifrån evidensbaserade metoder, nationella riktlinjer och aktuell lagstiftning, samt utifrån kommunernas behov.</p>
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling ger stöd i implementering av aktuella metoder.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd i implementering av aktuella metoder.	<p>Olika metodstödjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.</p> <p>Genomföra 4 träffar i ASI-metodstödjar-nätverket.</p>
Vi har en ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet.	Verksamheten söker aktivt externa projektmedel.	<p>Beviljade projektmedel av sökta projektmedel.</p> <p>Beviljade projekt av sökta projekt.</p>	Projektansökningar.

Barn och unga

Barn- och ungaområdet är ett relativt stort område där det pågår en mängd aktiviteter. Under flera år har vi arbetat aktivt med frågor kring stabilitet och kompetens inom socialsekreterargruppen, samverkansfrågor samt förbättringar för de mest utsatta barnen.

De svårigheter som funnits i att bemanna tjänster som socialsekreterare och skapa stabila arbetsgrupper har mattats något. Fler kommuner i länet uppger att de har en relativt stabil situation och att det nu är möjligt att rekrytera socialsekreterare med socionomkompetens. Arbetet inom detta område fortgår, likaså samverkansarbetet. Stora satsningar görs för att utveckla länets ungdomsmottagningar och ett arbete inleds med att hålla samman och utveckla länets familjecentraler. Dessutom är förhoppningen att ytterligare förbättra samverkan för att möjliggöra bättre hälsa och utbildning till placerade barn, och andra barn med omfattande behov.

Kostnaden för 2019 beräknas till ca 8 miljoner kronor, vilket finansieras av de PRIO-pengar som FoUrum social välfärd förfogar över, samt statliga öronmärkta pengar och externa projektmedel.

Under 2019 beräknas ca 6 årsarbetare arbeta inom området.

Strategiskt mål	Mål på områdesnivå	Mätetal	Aktivitet
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Samtliga kommuner har aktiva representanter i chefsnätverk.	Alla kommuner ska delta vid 80 % av träffarna.	Träffar med chefsnätverk barn och unga.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Samtliga kommuner har aktiva representanter i övriga nätverk.	Alla kommuner ska delta vid 75 % av träffarna.	Nätverk för 1:e socialsekreterare (rättssäker handläggning och dokumentation). Familjehemsnätverket. Öppenvårdsnätverket. Ungdomsmottagningsnätverket.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	HVB-arbetet i länet ska vara väl förankrat i kommunerna.	75 % av cheferna i chefsnätverk upplever att de har goda kunskaper om utvecklingsarbetet med HVB-placeringar.	Referensgrupp HVB.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Alla länets kommuner ska vara aktiva i någon/några aktiviteter inom stabilitet och kompetens.	100 % av länets kommuner har deltagare i kurser och utbildningar som ingår i kompetensprogrammet. Minst 50 % av kommunerna	Kurser och utbildningar inom länets kompetensprogram. Arbetstygds-mätning, m.fl.

		deltar i respektive aktivitet.	
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunerna deltar aktivt i det strategiska och övergripande samverkansarbetet.	Socialtjänstens representanter i strategigrupp barn och unga samt ledningsgrupp för ungdomsmottagningarna har en närvaro på minst 75 %.	Träffar med strategigrupp barn och unga samt ledningsgrupp för ungdomsmottagningarna.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling stimulerar samverkan mellan länets kommuner.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan mellan kommunerna.	Skapa sammanhang för samverkan mellan kommunerna - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Familjehemsresursen och barnahus.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar samverkan med Region Jönköpings län.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med Region Jönköpings län.	Vid behov skapa sammanhang där Region Jönköpings län blir en naturlig samverkanspart - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Följ utvecklingen gällande familjecentraler, barnahus samt barn- och ungdomshälsan. Utveckla arbetet med ungdomar med missbruk. Utveckla ungdomsmottagningarnas arbete med psykisk ohälsa.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar samverkan med annan aktör.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med annan aktör.	Vid behov skapa sammanhang för samverkan med andra aktörer - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.

			Följ utvecklingen gällande barnahus.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Barn och unga som är aktuella inom flera myndigheter ska erbjudas goda och samordnade insatser på kort och lång sikt.	Cheferna i chefsnätverket upplever att hjälpen till barn och unga med behov av insatser från flera olika myndigheter har förbättrats det senaste året.	<p>Följ utvecklingen av barnahus, familjecentraler, ungdomsmottagningar, familjehemsresursen samt barn- och ungdomshälsan.</p> <p>Utarbeta prioriteringsordning där placerade eller placeringsnära barn och barn med sammansatta behov ska få behov av hälsa och utbildning tillgodosedda.</p> <p>Utveckla arbetet med ungdomar med missbruk.</p> <p>Utveckla ungdomsmottagningarnas arbete med psykisk ohälsa.</p>
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Kommunal utveckling fungerar som ett stöd för utveckling av den egna verksamheten.	<p>Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd för utveckling av den egna verksamheten.</p> <p>Deltagarna i pilotprojekt Ungdomsmottagning Online upplever att projektet bidragit på ett positivt sätt till utvecklingen i den egna verksamheten.</p> <p>Deltagarna i familjehemsnätverket upplever att det gemensamma arbetet bidragit på ett positivt sätt till utveckling i den egna verksamheten.</p>	<p>Aktiviteter för att stödja länets kommuner i arbetet med att utveckla den egna verksamheten - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.</p> <p>Genomförande av projektplanen för Ungdomsmottagning Online.</p> <p>Arbete enligt framtagna handlingsplan.</p> <p>Följ statistiken över sammanbrott.</p> <p>Kontinuerligt följa upp uppföljningsformulär vid placeringar på HVB och i konsulentstödda familjehem.</p>

		Alla kommuner i länet ska fylla i uppföljningsenkäten vid minst 75 % av alla utskrivningar från HVB och konsulentstödda familjehem.	
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunerna ska ta fram och/eller använda evidensbaserade metoder i sitt arbete med barn och unga.	Kommunerna deltar i utvecklingen av Letterbox Club Sverige. Antal kommuner som arbetar med Circle of security och HOME.	Letterbox Club. Implementering av Circle of security och HOME.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling sprider kunskap om aktuell forskning.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till att sprida kunskap om aktuell forskning. Deltagarna upplever att de fått del av aktuell forskning som kan hjälpa dem i utvecklingen av den egna verksamheten.	Återkommande punkt på chefsnätverkens dagordningar avseende ny forskning samt omvärldsbevakning inom aktuellt området - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Forskarfrukostar, temadag tillsammans med högskolan och omvärldsbevakning. Delta i Allmänna barnhusets projekt för att utveckla stöd och behandling för barn som utsatts för våld, misshandel och sexuella övergrepp samt för barn som bevittnat våld.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna i att använda aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd till användning av aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna med implementering av forskningsprojekt - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.

		Deltagare upplever att FoUrum fungerar som ett stöd för att implementera evidensbaserade metoder och arbetssätt i den egna verksamheten.	Implementering av HOME och Sexit.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling integrerar forskning i sin projektverksamhet.	Andel projekt med någon typ av forskningsbaserad.	Uppstart av nya forskningsprojekt. Råd och service. Letterbox Club. Placerade barns föräldrar.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling integrerar medborgarens erfarenhet i verksamheten.	Andel projekt som på någon nivå skapar förutsättning för medborgares delaktighet/inflytande.	Aktivt ställningstagande vid varje ny aktivitet/projekt avseende integrering av medborgarens erfarenhet.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling bidrar till att synliggöra medborgarnas erfarenheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till att synliggöra medborgarnas erfarenheter.	Aktiviteter för att synliggöra medborgarnas erfarenheter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling stödjer arbetet med att utveckla kommunens verksamheter med hänsyn till medborgarnas erfarenheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd i arbetet med att utveckla kommunens verksamheter med hänsyn till medborgarnas erfarenheter. Användarna av Västernorrlandsmodellen upplever att den bidragit till att tillgodogöra sig barn och ungas	Stödjande aktiviteter för utveckling av kommunernas verksamheter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Implementering av Västernorrlandsmodellen. Spridning och implementering av framtagna förslag.

		<p>kunskaper om socialtjänsten.</p> <p>Andel kommuner som utvecklat sitt arbetssätt utifrån framtagna förslag från brukarrevisionens arbetsgrupper.</p> <p>Deltagande kommuner i forskningsprojekt om stöd till placerade barns föräldrar upplever att det bidragit till ökade kunskaper om hur målgruppen bör mötas och stödjas.</p>	Deltagande i forskningsprojekt.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Dokumentationsprojektet har på ett positivt sätt bidragit till ökad kompetens i länet.	De kommuner som fortsätter att arbeta enligt dokumentationsprojektet anser att projektet bidragit på ett positivt sätt till den egna kompetens-/professionsutvecklingen.	Arbete enligt framtagna implementeringsplan.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling bidrar till ökad kompetens i länet.	<p>Deltagarna i det gemensamma arbetet upplever att den egna kompetens-/professionsutvecklingen stärks.</p> <p>Deltagarna upplever att den egna verksamheten utvecklats med hjälp av det gemensamma arbetet i öppenvårdsnätverket.</p> <p>Deltagande kommuner ska följa upp</p>	<p>Kompetensutvecklingsprogram för öppenvården.</p> <p>Kompetensplan för ungdomsmottagningar.</p> <p>Träffar och gemensamt arbete i öppenvårdsnätverket.</p> <p>Träffar och gemensamt arbete i familjehemsnätverket, referensgrupp HVB.</p> <p>Uppföljning av HVB-vård och konsulentstöd familjehemsvård.</p>

		<p>användningen av metoden Circle of security.</p> <p>Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till ökad kompetens i länet.</p>	<p>Arbete med systematisk uppföljning i öppenvården. Metodutveckling för att kunna möta behovet hos placeringsnära barn och unga.</p> <p>Fortsatt implementering av Circle of security.</p> <p>Olika kompetenshöjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.</p> <p>Delta i Allmänna barnhusets projekt för att utveckla stöd och behandling för barn som utsatts för våld, misshandel och sexuella övergrepp samt för barn som bevittnat våld.</p>
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Öka förutsättningarna för en minskad personalomsättning samt stärka stabilitet och kompetensen i organisationerna.	<p>90 % av deltagare i utbildningar under året upplever att dessa bidragit på ett positivt sätt till den egna kompetens-/professions-utvecklingen.</p> <p>75 % av cheferna som genomfört arbetstygds-mätning upplever att det bidragit positivt till utveckling i den egna verksamheten.</p> <p>Deltagare i arbetet med processkartor avseende myndighets-utövning upplever att dessa bidragit på ett positivt sätt till verksamhetens</p>	<p>Introduktionsprogram för arbetsledare.</p> <p>Kompetensprogram för öppenvården.</p> <p>Underlätta för de socialsekreterare som saknar socionomkompetens att få behörighet.</p> <p>Utbildningar i kompetensprogram för socialsekreterare.</p> <p>Stödja kommunernas användande av arbetstygds-mätning som en del i arbetsmiljöarbetet.</p> <p>Utveckling av processkartor.</p>

		kompetens- utveckling.	
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling ger stöd i implementering av aktuella metoder.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd i implementering av aktuella metoder. Antal kommuner som arbetar med Circle of security och HOME.	Olika metodstödjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Utbildningssatsning och implementering av Circle of security och HOME.
Vi har en ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet.	Verksamheten söker aktivt externa projektmedel.	Beviljade projektmedel av sökta projektmedel. Beviljade projekt av sökta projekt.	Projektansökningar.

Psykiatri

Även under 2019 kommer den röda tråden i allt arbete inom psykiatriområdet att vara återhämtning och co-production. Som ett led i att integrera medborgarnas erfarenheter och utveckla kommunens verksamheter med hänsyn till medborgarnas erfarenheter fortsätter arbetet med peer (person med egen erfarenhet som resurs) och peer support. Merparten av arbetet sker tillsammans med Region Jönköpings läns psykiatriverksamheter. Implementering av nya nationella riktlinjer och vård- och insatsprogram inom psykiatriområdet kommer att fortsätta under hela året för att stärka och öka kompetensen. Detta arbete görs delvis gemensamt av kommuner och landsting i Jönköping, Kalmar och Östergötlands län. Kommunernas satsning på att följa upp och utveckla boendestödet fortgår under året.

Budget och finansiering: 6 miljoner i statliga stimulansmedel.

Medarbetare: 6,5 årsarbetare.

Kommentar: Några tjänster samfinansieras med andra verksamheter i Region Jönköpings län. Vissa medel förläggs till angränsande områden inom Kommunal utveckling som omfattas av den statliga satsningen "Överenskommelsen om psykisk hälsa".

Strategiskt mål	Mål på områdesnivå	Mätetal	Aktivitet
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Samtliga kommuner är aktiva i chefsnätverk.	Närvaro vid chefsnätverk psykiatri. Målvärde 80 % av kommunerna deltar vid chefsnätverkets möten.	6-8 möten med länsnätverk psykiatri.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling stimulerar samverkan mellan länets kommuner.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan mellan kommunerna.	Skapa sammanhang för samverkan mellan kommunerna - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar samverkan med Region Jönköpings län.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med Region Jönköpings län. Representation vid minst två länsnätverksträffar per termin..	Vid behov skapa sammanhang där Region Jönköpings län blir en naturlig samverkanspart - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Framtagande och uppföljning av överenskommelser och handlingsplaner inom

			<p>ledningssystemet i samverkan.</p> <p>Representanter från regionens psykiatriverksamheter deltar i länsnätverk psykiatris möten.</p>
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar till samverkan med annan aktör.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med annan aktör.	<p>Vid behov skapa sammanhang för samverkan med andra aktörer - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.</p> <p>Kontinuerliga träffar med regionala och nationella nätverk.</p>
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	IPS används som metod inom kommunernas psykiatriverksamheter.	<p>Kommuner som använder IPS.</p> <p>Målvärde 6 av 13 kommuner.</p> <p>Kommuner som använder IPS når 74 poäng på programtrohets-skalan.</p>	<p>Handledning till kommuner som använder IPS.</p> <p>Stöd till implementering till kommuner som ännu inte börjat använda IPS.</p> <p>Införandet av programtrohetsskalan för IPS och SE verksamheter.</p>
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Integrerade arbetsformer används som metod i psykiatrins verksamheter.	<p>Antal kommuner som har tillgång till verksamhet som använder RACT.</p> <p>Verksamheter med RACT använder metodens programtrohets-skala.</p>	<p>Implementeringsarbete genom länsnätverk psykiatri och chefsnätverk missbruk samt strategigrupp psykiatri/missbruk.</p> <p>Högskoleutbildning i metoden förlagd till länet.</p> <p>Utbildning av chefer i RACT för att innefatta programtrohetsskala i verksamhetsuppföljning.</p>
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Förbättrad somatisk hälsa för gruppen med psykiska funktionsnedsättningar.	Antal kommuner som påbörjar implementering.	Stöd till kommuner och Region Jönköpings län att införa arbetssättet på

			fler platser än pilotkommunen.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Suicidprevention.	Antal suicid och suicidförsök i Jönköpings län över tid. Antal kommuner med lokala handlingsplaner för suicidprevention på kommunal nivå.	Genomföra utbildningar i suicidpreventiva metoder för personal i målgruppen. Larmplan för Räddningstjänst, polis och ambulans. Stöd till framtagande av lokala handlingsplaner.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Personer med boendestöd ska uppleva att det stöd de får, stämmer överens med det överenskomna syftet.	Resultat från nationell brukarenkät.	Ta reda på hur brukarna upplever boendestödet samt vilken upplevd livskvalitet och självständighet de har.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Synliggöra och uppmärksamma psykisk ohälsa hos äldre.	Mätetal formulerade med chefsnätverk äldre.	Utbildning av personal genom Psyk E Senior.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Kommunal utveckling fungerar som ett stöd för utveckling av den egna verksamheten.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd för utveckling av den egna verksamheten.	Aktiviteter för att stödja länets kommuner i arbetet med att utveckla den egna verksamheten - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling sprider kunskap om aktuell forskning.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till att sprida kunskap om aktuell forskning.	Återkommande punkt på chefsnätverkens dagordningar avseende ny forskning samt omvärldsbevakning inom aktuellt område - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna i att använda aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd till användning av aktuell forskning för att utveckla	Kommunal utveckling stödjer kommunerna med implementering av forskningsprojekt - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller

		och förbättra kommunens verksamheter.	liknande på Kommunal utveckling. Deltagande i framtagande av VIP (vård- och insatsprogrammet) nationella riktlinjer. Deltagande i revidering av nationella riktlinjer. Uppföljning av behov i länets kommuner.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling integrerar forskning i sin projektverksamhet.	Andel projekt med någon typ av forsknings-basering.	Uppstart av nya forskningsprojekt. Omvärldsbevakning. Utbyte med universitet och högskolor rörande utbildning, utveckling och forskning.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling integrerar medborgarens erfarenhet i verksamheten.	Andel projekt som på någon nivå skapar förutsättning för medborgares delaktighet/ inflytande. Antal genomförda brukarstyrda brukarrevisioner genomförda av Kommunal utveckling. Antal genomförda utbildningar till brukarrevisorer inom område psykiatri. Två brukar-representanter deltar vid varje möte med länsnätverk psykiatri. Antal tillfällen där FoU-ledare deltagit vid	Aktivt ställningstagande vid varje ny aktivitet/projekt avseende integrering av medborgarens erfarenhet. Information till brukare, personal och politiker om resultatet av gemensamma satsningar. Dialog och kunskapsinhämtning från personal och brukare sker kontinuerligt. Planering och genomförande av brukarstyrda brukarrevisioner. Genomföra utbildning av brukarrevisorer. Brukarrepresentanter deltar vid varje möte med länsnätverk psykiatri.

		inflytanderådets träffar.	FoU-ledare deltar vid inflytanderådets träffar.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling bidrar till att synliggöra medborgarnas erfarenheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till att synliggöra medborgarnas erfarenheter. Genomfört Inflytanderåd inför varje länsnätverk psykiatri möte.	Aktiviteter för att synliggöra medborgarnas erfarenheter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Bjuda in Inflytanderådet inför varje möte med länsnätverk psykiatri.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling stödjer arbetet med att utveckla kommunens verksamheter med hänsyn till medborgarnas erfarenheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd i arbetet med att utveckla kommunens verksamheter med hänsyn till medborgarnas erfarenheter.	Stödande aktiviteter för utveckling av kommunernas verksamheter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Inventering av gruppen personer med psykisk funktionsnedsättning enligt Socialstyrelsens modell. Implementering av MISU inom socialpsykiatri.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling stödjer arbetet med att utveckla kommunens verksamheter med hänsyn till medborgarnas erfarenheter.	Antal genomförda utbildningar i återhämtningsinriktat arbetssätt.	Erbjuda och genomföra utbildningar i återhämtningsinriktat arbetssätt.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling bidrar till ökad kompetens i länet.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till ökad kompetens i länet. Utbildningar i MI och ESL har genomförts i länet under året.	Olika kompetenshöjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Plan för förvaltning av utbildningskoncept.

			Återkommande utbildningar prioriterade av länsnätverk psykiatri. Länet har metodstödjare/utbildare inom återkommande metodutbildningar.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling ger stöd i implementering av aktuella metoder.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd i implementering av aktuella metoder. Antal kommuner som påbörjat utbildning med Psyk-E senior. Uppstart av ”Recovery college”.	Olika metodstödjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Inköp och utbildning Psyk-E senior. Kartläggning av möjligheter angående lokaler, organisation, resurser som personal och peers samt ekonomi.
Vi har en ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet.	Verksamheten söker aktivt externa projektmedel.	Beviljade projektmedel av sökta projektmedel. Beviljade projekt av sökta projekt.	Projektansökningar.

Äldre

Satsningen inom äldreområdet görs i samverkan mellan länets kommuner och med regionen. Syftet är att skapa förutsättningar för ett aktivt liv oavsett funktionsnivå samt en trygghet i att vård och omsorgsinsatser ges baserat på behov för personer över 65 år. Kommunerna bedriver sitt gemensamma arbete via olika nätverk. Ledningssystemet i samverkan beskriver hur samarbetet görs mellan huvudmännen.

Satsningen bygger på två strategiska områden:

Förebyggande och hälsofrämjande insatser för att stödja och medverka till att fler friska år läggs till livet genom att:

- Bibehålla hälsan genom främjande och förebyggande arbete
- Engagera civilsamhället och idéburna organisationer
- Uppmärksamma och förebygga våld i nära relationer samt stödja anhörigstöd

Vård - och omsorgsinsatser såsom:

- Skapa trygg, säker och sammanhållen vård och omsorg
- Genomföra samordnad individuell plan (SIP)
- Erbjuder god vård och omsorg vid demenssjukdom, god rehabilitering efter stroke samt god vård i livets slut
- Fokusera på och utveckla området psykisk ohälsa och missbruk
- God läkemedelsanvändning

Budget och finansiering: Grundfinansiering enligt beslut från socialcheferna.

Medarbetare: 1,75 årsarbetare

Strategiskt mål	Mål på områdesnivå	Mätetal	Aktivitet
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Samtliga kommuner har aktiva representanter i chefsnätverk.	Närvaro vid chefsnätverk äldre, MAS/MAR, utvecklingsledare, HS-chefer.	Utvecklingsarbete genom nätverksträffar.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Deltagarna i arbetsgrupperna har en positiv upplevelse av arbetet som sker inom projektet IBIC.	Deltagarna i arbetsgruppens totala upplevelse av projektet IBIC.	Styrgruppsmöten, kommunsamarbete.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Deltagare i de olika länsarbetsgrupperna har en positiv upplevelse.	Deltagarna har en positiv upplevelse av länsarbetsgruppernas arbete.	Länsarbetsgrupper enligt uppdrag från Strategigrupp äldre.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling stimulerar samverkan mellan länets kommuner.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan mellan kommunerna.	Skapa sammanhang för samverkan mellan kommunerna - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller

			liknande på Kommunal utveckling. Utvecklingsarbete genom nätverksträffar.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar samverkan med Region Jönköpings län.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med Region Jönköpings län.	Vid behov skapa sammanhang där Region Jönköpings län blir en naturlig samverkanspart - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Strategigrupp äldre inrättar länsarbetsgrupper med tydlig uppdragsbeskrivning inom följande områden; demens, palliativ vård, god rehab vid stroke, psykiatri, trygg och säker vård, förebyggande och främjande insatser.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar samverkan med annan aktör.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med annan aktör.	Vid behov skapa sammanhang för samverkan med andra aktörer - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Samverkan med lärosäten, länsstyrelsen, Socialstyrelsen och SKL.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling integrerar medborgarens erfarenhet i verksamheten.	Andel projekt som på någon nivå skapar förutsättning för medborgares delaktighet/ inflytande.	Aktivt ställningstagande vid varje ny aktivitet/ projekt avseende integrering av medborgarens erfarenhet.

I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling bidrar till att synliggöra medborgarnas erfarenheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till att synliggöra medborgarnas erfarenheter.	Aktiviteter för att synliggöra medborgarnas erfarenheter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling stödjer arbetet med att utveckla kommunernas verksamheter med hänsyn till medborgarnas erfarenheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd i arbetet med att utveckla kommunernas verksamheter med hänsyn till medborgarnas erfarenheter.	Stödande aktiviteter för utveckling av kommunernas verksamheter – årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Träffar med idéburna organisationer.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Länsarbetsgrupp ”demens”.	Ökad täckningsgrad i relevanta register. God kvalitet i arbetet med personer med demenssjukdom.	Stöd i utvecklings- och implementeringsarbetet av lokala riktlinjer.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Länsarbetsgrupp ”Äldres psykiska hälsa/ohälsa”.	Ökad täckningsgrad i relevanta register. Ökad kunskap inom området (kartläggning).	Stöd för genomförande av utbildningsinsatser med Psyk e-Senior. Förankring i chefnätverk, medarbetare inom området på Kommunal utveckling och idéburna organisationer.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Länsarbetsgrupp ”God palliativ vård”.	Ökad täckningsgrad i palliativregistret. Ökad kunskap inom området.	Utveckla och implementera palliativ vård enligt beslut från PKS och nämnden folkhälsa och sjukvård. Stöd för genomförande av utbildningsinsatser.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Trygg, säker och sammanhållen vård och omsorg.	Andel nöjda med Kommunal utvecklings bidrag i utvecklingsarbete	Följa samverkansprocessen vid utskrivning.

		och resultat- uppföljning.	Utbilda i användandet av SIP. Stöd i utvecklingsarbetet med nytt verksamhetssystem.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	God rehabilitering vid stroke.	Andel nöjda med Kommunal utvecklings bidrag i utvecklingsarbete, uppföljning och resultat.	Stöd i implementering av nya riktlinjer. Stöd för genomförande av kompetenshöjande utbildningsinsatser.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Kommunal utveckling fungerar som ett stöd för utveckling av den egna verksamheten.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd för utveckling av den egna verksamheten.	Aktiviteter för att stödja länets kommuner i arbetet med att utveckla den egna verksamheten - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Projektdeltagare upplever att projektet IBIC bidragit på ett positivt sätt till den egna kompetens- och professionsutvecklingen.	Deltagare upplever att IBIC bidragit på ett positivt sätt till den egna kompetens-/ professions- utvecklingen.	Utbildningar och workshops. Samarbete mellan och över kommungränser.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling bidrar till ökad kompetens i länet.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till ökad kompetens i länet. Deltagarna upplever ökad kompetens inom ramen för länsarbets- gruppernas uppdrag.	Olika kompetenshöjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefs nätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Nätverksträffar inom olika områden. Kunskapsseminarium och/eller workshop, under perioden.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling ger stöd i implementering av aktuella metoder.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd i	Olika metodstödjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefs nätverk/ styrgrupper eller

		<p>implementering av aktuella metoder.</p> <p>Antal kommuner som påbörjat utbildning med Psyk-E senior.</p> <p>Antal kommuner som arbetar enligt de nationella riktlinjerna inom strategiska områden.</p> <p>Fler områden ska in här</p>	<p>liknande på Kommunal utveckling.</p> <p>Stöd för genomförande av utbildningsinsatser med Psyk e-Senior.</p> <p>Inköp och utbildning Psyk-E senior.</p> <p>Stöd för utbildningsinsatser.</p>
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling sprider kunskap om aktuell forskning.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till att sprida kunskap om aktuell forskning.	<p>Återkommande punkt på chefsnätverkens dagordningar avseende ny forskning samt omvärldsbevakning inom aktuellt området - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.</p> <p>Planering och uppstart av ett forskningsprojekt.</p>
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna i att använda aktuell forskning för att utveckla och förbättra sina verksamheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd till användning av aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna med implementering av forskningsprojekt - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling integrerar forskning i sin projektverksamhet.	Andel projekt med någon typ av forskningsbaserad.	Uppstart av nya forskningsprojekt.
Vi har en ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet.	Verksamheten söker aktivt externa projektmedel.	Beviljade projektmedel av sökta projektmedel.	Projektansökningar.

		Beviljade projekt av sökta projekt.	
--	--	--	--

Arbete och delaktighet

Utvecklingsarbetet inom området fortsätter att bedrivas utifrån verksamhetsplaner som tagits fram av chefsnätverken inom försörjningsstöd respektive arbetsmarknad. Huvudfokus fortsätter att även under 2019 vara arbetet med att bryta det långvariga biståndsmottagandet och att stödja människors väg från utanförskap tillbaka till deltagande i samhällslivet och egen försörjning. Ett särskilt fokus riktas även mot målgruppen personer med komplex problematik som står långt ifrån arbetsmarknaden samt nyanlända.

Genomförandet av en brukarstyrd revision inom försörjningsstöd kommer att lägga särskild vikt vid det strategiska målet om att använda medborgaren som kunskapskälla för att utveckla kommunernas verksamheter.

De övergripande områdesmålen nås genom ett antal aktiviteter som chefsnätverken och FoU-ledare tillsammans har tagit fram. Aktiviteterna utgår till stor del ifrån befintlig forskning och sker i samverkan med flera olika aktörer, bland annat fortsätter ett nära samarbete med SKL och Socialstyrelsen kring utvecklingsarbete inom försörjningsstöd.

Inom arbetsmarknadsområdet fortsätter det sedan sedan många år nära samarbetet med samordningsförbunden kring arbetsmetoderna SE och IPS, bland annat i form av läns-gemensamma programtrohetsmätningar. Arbetet kring våldsutsatta och jämställdhetsfrågor fördjupas under året, dels i samarbete med Socialstyrelsen.

Budget och finansiering: kostnaden för 2019 beräknas till ca 700 000 kronor, vilket finansieras av kommunernas grundfinansiering för social välfärd.

Medarbetare: 3 FoU-ledare delar på området på totalt 110% av en årsarbetstid.

Metodstödjare för MIX utgör 1,0 årsarbetstid via tjänsteköp från Jönköpings kommun och finansieras genom sju av kommunerna (Jönköping, Vetlanda, Eksjö, Tranås, Vaggeryd, Nässjö och Aneby).

Strategiskt mål	Mål på områdesnivå	Mätetal	Aktivitet
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Samtliga tretton kommuner har aktiva representanter i chefsnätverk.	Närvaro vid chefsnätverket för försörjningsstöd. Närvaro vid chefsnätverket för arbetsmarknads-enheterna.	Genomföra chefsnätverk kontinuerligt för försörjningsstöds-enheterna. Genomföra chefsnätverk kontinuerligt för arbetsmarknads-enheterna.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Deltagare i chefsnätverk och läns-gemensam MIX-grupp upplever att samverkan mellan enheter underlättas genom metoden.	Andel deltagare i MIX-gruppen som är nöjda med samverkan. Ärenden handläggs enligt metoden (MIX).	Stående punkt vid chefsnätverk samt uppföljning via den årliga utvärderingsenkäten. Läns-gemensam metodstödjare (MIX).
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling stimulerar samverkan mellan länets kommuner.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag	Skapa sammanhang för samverkan mellan kommunerna - årlig utvärderingsenkät till

		till samverkan mellan kommunerna.	chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar samverkan med Region Jönköpings län.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med Region Jönköpings län.	Vid behov skapa sammanhang där Region Jönköpings län blir en naturlig samverkanspart - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar samverkan med annan aktör.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med annan aktör. Genomföra uppdragsutbildning enligt plan inom försörjningsstöd.	Vid behov skapa sammanhang för samverkan med andra aktörer - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Uppdragsutbildning i ekonomiskt bistånd och våld i nära relationer, 7,5 hp i samarbete och Linnéuniversitetet.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Delta i det nationella utvecklingsarbetet kring MIX så att ny kunskap kring metoden når länets MIX-kommuner.	Antal träffar utifrån utvecklingsarbetet kring metoden MIX.	FoU-ledare ingår i nationell grupp för vidareutveckling av MIX.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Att personalgrupperna når mindre omsättning och en högre kompetens och stabilitet.	Färre rekryteringar jämfört med föregående år utifrån ökad kontinuitet.	Inspirera Mera-dagen (försörjningsstöd). Arbetsledarutbildning (arbetsmarknadsenheterna).
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Flera kommuner har som följd av projektet börjat ställa sociala krav vid upphandlingar som ett arbetsmarknadsverktyg.	Antal nya arbetstillfällen per deltagande kommun som är ett resultat av att sociala krav har ställts vid upphandlingar.	Upphandling med sociala krav genomförs i länets kommuner.

Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Kommunal utveckling fungerar som ett stöd för utveckling av den egna verksamheten.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd för utveckling av den egna verksamheten.	Aktiviteter för att stödja länets kommuner i arbetet med att utveckla den egna verksamheten - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Skapa nya områden att arbeta med länsgemensamt. Forma arbetsgrupper utifrån behoven som identifieras.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Samarbete med samordningsförbunden och forskare inom området.	Antal genomförda aktiviteter.	Genomföra länsgemensam programtrohetsmätning (SE/IPS).
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling sprider kunskap om aktuell forskning.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till att sprida kunskap om aktuell forskning. Antalet genomförda aktiviteter med forskningsinslag. Antal forskarmöten med Jönköping University.	Återkommande punkt på chefsnätverkens dagordningar avseende ny forskning samt omvärldsbevakning inom aktuellt området - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Inspirera Mera-dagen. Utbildningar och temadagar efter behov och efterfrågan från personal och chefer. Anordna forskarträffar, 1-2 ggr/år. Knyta kontakt med forskare vid JU som har arbetsmarknad, socioekonomi eller integration som fält.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra	Kommunal utveckling stödjer kommunerna i att använda aktuell forskning för att	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd	Kommunal utveckling stödjer kommunerna med implementering av forskningsprojekt - årlig

kommunernas verksamheter.	utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	till användning av aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling integrerar forskning i sin projektverksamhet.	Andel projekt med någon typ av forsknings-basering.	Uppstart av nya forskningsprojekt.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling integrerar medborgarens erfarenhet i verksamheten.	Andel projekt som på någon nivå skapar förutsättning för medborgares delaktighet/ inflytande.	Aktivt ställningstagande vid varje ny aktivitet/projekt avseende integrering av medborgarens erfarenhet.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Resultat av brukarrevision används för att förbättra verksamheterna.	Klienterna upplever bättre delaktighet och inflytande under sin tid på försörjningsstöd.	Brukarrevision i länets alla kommuner (försörjningsstöd).
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Klienter vars ansökan handläggs enligt metoden MIX ska uppleva bättre samordning, kvalitet och effektivitet än tidigare.	Klienterna upplever bättre samordning, kvalitet och effektivitet.	Brukarenkät. Fokusgrupper.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Bistå kommunerna vid SKL:s brukarenkät på försörjningsstöd och följa upp resultat gemensamt.	Antal kommuner som genomför enkäten.	Resultatseminarium.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling bidrar till att synliggöra medborgarnas erfarenheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till att synliggöra medborgarnas erfarenheter.	Aktiviteter för att synliggöra medborgarnas erfarenheter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling stödjer arbetet med att utveckla kommunens verksamheter	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd i arbetet med att	Stödjande aktiviteter för utveckling av kommunernas verksamheter - årlig utvärderingsenkät till

	med hänsyn till medborgarnas erfarenheter.	utveckla kommunens verksamheter med hänsyn till medborgarnas erfarenheter . Brukarnas åsikter tas tillvara vid utvecklingen av verksamheterna.	chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Brukarenkät.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling bidrar till ökad kompetens i länet.	Andel chefer som är mycket nöjda med utbildnings-tillfällena via SKL och RKA i att analysera nyckeltal och resultat. Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till ökad kompetens i länet.	Genomföra utbildningstillfällena. Olika kompetenshöjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Anordna utbildningar, tolknings- och analysseminarium via RKA och SKL kring nyckeltal. Arbetsledarutbildning genomförs kontinuerligt. Avstämningsmöten med samordningsförbunden 2-3 ggr/halvår avseende kvalitetssäkring och utveckling av arbetet inom SE/IPS. Samarbete med Socialstyrelsen kring arbetet med jämställdhet inom försörjningsstöd. Träffar 2 ggr/år med gruppen för erfarenhetsutbyte inom försörjningsstöd. Utbildningsinsatser och fördjupningsdagar inom SE/IPS.

Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling ger stöd i implementering av aktuella metoder.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd i implementering av aktuella metoder. Andelen anställda i kommunernas försörjningsstöd som har adekvat utbildning inom MIX.	Olika metodstödjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Fördjupningsdagar. MIX-intro. MIX-utbildning.
Vi har en ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet.	Verksamheten söker aktivt externa projektmedel.	Beviljade projektmedel av sökta projektmedel. Beviljade projekt av sökta projekt.	Projektansökningar.

Funktionsnedsättning

Under flera år framöver är det kompetensförsörjning och yrkesstatus inom funktionshinderområdet som är prioriterade områden i länssamarbetet. Funktionshinderområdet kommer att växla till ett mer pedagogiskt förhållningssätt och lämna omsorgsspåret.

Ett arbete som bedrivs i varje kommun med hjälp av titelbyten, kompetenshöjning av baspersonal och andra yrkeskårer, med länsgemensamma utbildningsinsatser och i samverkan med vård- och omsorgscollege. YH-utbildning till stödpedagoger och annan högskoleutbildning, som hjälper till att höja statusen i de olika yrken som finns inom verksamhetsfältet. De nya yrkesrollerna innebär att brukarna får större möjligheter att vara med och påverka sin livssituation. Det ger en ökad delaktighet med utgångspunkt från var och ens möjligheter att vara med och känna delaktighet och ta ansvar för beslut och dess konsekvenser. Det innebär att personalens kunskap om makt och delaktighet och sin egen roll blir utgångspunkt för reflektion och förändring av sig själv som personal.

Vidare innebär det att personal behöver öka sin kunskap om anpassning och tillrättaläggande så att man möjliggör delaktighet. Det i sin tur innebär att kunna arbeta med olika kommunikations- och tidshjälpmedel, tillrättalägga miljöer, göra verkligheten begriplig och hanterbar för brukaren, ge stöd för samverkan och inte minst bli bra på att kartlägga individens egna förmågor och svårigheter, så att rätt individuellt stöd kan utformas.

Budget och finansiering: Genom basfinansiering från kommunerna enligt fördelningsnyckel baserat på antal invånare/kommun, motsvarande 1 årsarbete.

Medarbetare: En 100% tjänst, samt tjänsteköp till liten andel som håller i delar av grundutbildning 1 och 2. Även detta för att möjliggöra karriärväg för lämpliga medarbetare i länet.

Strategiska mål	Mål på områdesnivå	Mätetal	Aktivitet
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Samtliga kommuner har aktiva representanter i chefsnätverk.	Närvaro vid chefsnätverket för funktionsnedsättning. Närvaro vid chefsnätverket för myndighetschefer eller liknande inom FO och ÄO.	Chefsnätverksträffar. Träffar med myndighetschefer eller liknande inom FO och ÄO.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling stimulerar samverkan mellan länets kommuner.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan mellan kommunerna.	Skapa sammanhang för samverkan mellan kommunerna - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar samverkan med Region Jönköpings län.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med	Vid behov skapa sammanhang där Region Jönköpings län blir en naturlig samverkanspart - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.

		Region Jönköpings län.	
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar samverkan med annan aktör.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med annan aktör.	Vid behov skapa sammanhang för samverkan med andra aktörer - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Möjliggöra en meningsfull och aktiv fritid för barn och unga med funktionsnedsättning.	Följa användandet av webbsidan fritidsinfo. Följa användandet av pluspolarkortet.	Samverkan med respektive chefsnätverk inom funktionsnedsättnings- och fritidsområdet. Stödja föreningarna att förbättra och sprida information om vad de erbjuder målgruppen.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Stödja kommunerna i bra strukturer för att få personer från daglig verksamhet till öppet arbete eller inte få in personer inom daglig verksamhet. Avser personer som kan klara annat jobb.	Fastställa rutin för varje länsdel.	Ge stöd på de tre årliga handläggarträffarna för kontinuitet av metoden. Utarbeta och sprida generella rutiner så att de blir kända av såväl brukare som handläggare och andra samarbetspartners. Utarbeta regionala samverkansformer och samsyn med gymnasieskolorna, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Kommunal utveckling fungerar som ett stöd för utveckling av den egna verksamheten.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd för utveckling av den egna verksamheten.	Aktiviteter för att stödja länets kommuner i arbetet med att utveckla den egna verksamheten - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Nya arbetssätt för att möta neuropsykiatri-gruppens behov av olika samhällsstöd effektivare och som ger ett bättre resultat.		Driva tvärsektoriellt projekt där några utvalda kommuner prövar nya okonventionella arbetssätt att möta de komplexa behov som målgruppen ofta har.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling bidrar till ökad kompetens i länet.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till ökad kompetens i länet. Mäta grad av följsamhet av utbildnings-	Olika kompetenshöjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Underlätta för kommunerna att vara uppdaterade i lagändringar, nationella riktlinjer (omvärldsbevakning och nationell samverkan).

		planen som är framtagen.	Genomföra en basutbildning och en fortsättningsutbildning/ termin. Samt efterfrågade föreläsningar/utbildningar från myndighetssidan.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling ger stöd i implementering av aktuella metoder.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd i implementering av aktuella metoder.	Olika metodstödjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Personalen ökar sin medvetenhet och kunskap om makt och beroende, ändrade yrkesroller genom Delaktighetsmodellen.	Attityd före och efter en slinga ska öka gällande medvetenheten kring delaktighet hos personalen.	2 årliga nätverksträffar för befintliga vägledare. Anordna vägledarutbildning vid behov. Följa upp och utvärdera modellens effekt.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Underlätta för kommunerna att vara uppdaterade i lagändringar, nationella riktlinjer, kunskapsstöd genom omvärldsbevakning och nationell samverkan.	Antal chefsnätverks-träffar . Antal utskickade informationsbrev.	Chefsnätverksträffar. Informationsbrev. Utskickade brev.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling sprider kunskap om aktuell forskning.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till att sprider kunskap om aktuell forskning.	Återkommande punkt på chefsnätverkens dagordningar avseende ny forskning samt omvärldsbevakning inom aktuellt området - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna i att använda aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd till användning av aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna med implementering av forskningsprojekt - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra	Kommunal utveckling integrerar forskning	Andel projekt med någon typ av forskningsbaserad.	Uppstart av nya forskningsprojekt. Fortsatt utveckling av metoden MISU. Hjälpa till att sprida MISU

kommunernas verksamheter.	i sin projektverksamhet.		i landet, nationella nätverk NSK – NSKs.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling integrerar medborgarens erfarenhet i verksamheten.	Andel projekt som på någon nivå skapar förutsättning för medborgares delaktighet/ inflytande.	Aktivt ställningstagande vid varje ny aktivitet/projekt avseende integrering av medborgarens erfarenhet.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Brukarna involveras i förbättringsprocesser i den verksamhet de är beroende av genom Delaktighetsmodellen.	Antal kommuner som använder Delaktighetsmodellen.	Kommunerna använder Delaktighetsmodellen.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling bidrar till att synliggöra medborgarnas erfarenheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till att synliggöra medborgarnas erfarenheter.	Aktiviteter för att synliggöra medborgarnas erfarenheter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling stödjer arbetet med att utveckla kommunens verksamheter med hänsyn till medborgarnas erfarenheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd i arbetet med att utveckla kommunens verksamheter med hänsyn till medborgarnas erfarenheter.	Stödjande aktiviteter för utveckling av kommunernas verksamheter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har en ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet.	Verksamheten söker aktivt externa projektmedel.	Beviljade projektmedel av sökta projektmedel. Beviljade projekt av sökta projekt.	Projektansökningar.

eHälsa

Via utvecklingspartnerskap mellan länets kommuner kommer uppgifter inom eHälsa att hanteras och lösas gemensamt. Fokus kommer att läggas på nytt verksamhetssystem, digitala vårdplaneringar, journal via nätet, nationell patientöversikt, införande av lämplig välfärdsteknik, att lära mer om medborgarens erfarenhet och kunskap samt ta ökad kontakt med externa aktörer. Goda exempel och ny kunskap ska spridas. Vi förhåller oss till och påverkar nationella mål.

Syftet är att dra nytta av varandras kompetens för att maximera nyttan, och nå bättre samt mer rationella lösningar för varje kommun, än om var och en skulle hantera samtliga utmaningar var för sig. Kommunal utveckling samordnar och stödjer arbetet.

Budget och finansiering: 900 000 kronor via uppdragsgivarnas medel.

Medarbetare: Länets kommuners IT- utvecklare ingår i chefsnätverket eHälsa, verksamma inom social välfärd och hälso- och sjukvård. De har mandat från sin organisation och är utsedda av social- och omsorgschefer i länet.

Begreppet eHälsa avser verksamhetsutveckling med stöd av digitala verktyg, produkter och tjänster. Det kan till exempel handla om avancerade applikationer för professionen eller för den enskilde användaren, för ökat inflytande och delaktighet, kontakt och informationsutbyte med sjukvården eller socialtjänsten. Det kan också vara trygghetsskapande tjänster såsom olika typer av larm, sensorer eller påminnelsetjänster.

Strategiskt mål	Mål på områdesnivå	Mätetal	Aktivitet
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Samtliga kommuner har aktiva representanter i chefsnätverk.	Närvaro vid chefsnätverket eHälsa.	Stående ämnen på agendan, vilka stäms av och revideras inför kommande möten. Träffar med chefsnätverket.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling stimulerar till samverkan mellan länets kommuner.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan mellan kommunerna.	Skapa sammanhang för samverkan mellan kommunerna - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Vid möten i chefsnätverket förs dialog om mötets nytta.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar till samverkan med Region Jönköpings län.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med Region Jönköpings län.	Vid behov skapa sammanhang där Region Jönköpings län blir en naturlig samverkanspart - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller

			liknande på Kommunal utveckling.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar till samverkan med annan aktör.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med annan aktör. Antal besök.	Vid behov skapa sammanhang för samverkan med andra aktörer - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Chefsnätverket bjuder aktivt in externa aktörer till träffarna, inom de områden man vill veta mer om.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Finna svagheter, styrkor och samverkansområden genom användning av SKL:s självskattningsverktyg LIKA samt it-tempen för socialtjänsten i det gemensamma arbetet.	Samtliga kommuner har registrerat i LIKA så att läget i sin tur kan redovisas på länsnivå av FoU-ledare.	Sammanställning via FoU-ledare, lyfts i relevanta nätverk. Åtgärder utifrån resultat i LIKA planeras i chefsnätverket.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Digitalt informationsflöde i vårdkedjan: Digitala verktyg underlättar vårdplaneringsmöten, sparar restid och underlättar deltagandet för patient och anhöriga.	Digitala verktyg används av samtliga kommuner vid vårdplanering. Utvecklingen i andel vårdplaneringar som genomförs digitalt följs.	Delprojektet Digitala lösningar.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Samverkan kring införandet av, och organisation kring, nytt verksamhetssystem.	Antal samverkansområden/projekt som tas fram och arbetas med.	Stående ämne på chefsnätverksmöten. Bilda gemensamt nätverk/arbetsgrupp med deltagare från eHälsa och verksamheterna, i samband med att nytt verksamhetssystem införs i kommunerna.

Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Kommunal hälso- och sjukvårdsdokumentation lyfts till den nationella tjänsteplattformen.	<p>Antal kommuner som påbörjat arbete syftande till att lyfta information till Nationell patientöversikt.</p> <p>Antalet kommuner som påbörjat arbete syftande till att lyfta information till Journalen via nätet.</p> <p>Antal kommuner som färdigställt arbetet.</p>	<p>Lyfta information till Nationell patientöversikt.</p> <p>Lyfta information till Journalen via nätet.</p> <p>Lyfta information till Journalen via nätet och NPÖ.</p>
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Kommunal utveckling fungerar som ett stöd för utveckling av den egna verksamheten.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd för utveckling av den egna verksamheten.	Aktiviteter för att stödja länets kommuner i arbetet med att utveckla den egna verksamheten - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling sprider kunskap om aktuell forskning.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till att sprida kunskap om aktuell forskning.	<p>Omvärldsbevaka och sprida aktuell forskning på området i chefsnätverket.</p> <p>Återkommande punkt på chefsnätverkens dagordningar avseende ny forskning samt omvärldsbevakning inom aktuellt området - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.</p>
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna i att använda aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd till användning av aktuell forskning för att utveckla	Kommunal utveckling stödjer kommunerna med implementering av forskningsprojekt - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller

		och förbättra kommunens verksamheter.	liknande på Kommunal utveckling.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling bidrar till att synliggöra medborgarnas erfarenheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till att synliggöra medborgarnas erfarenheter. Antal tillfällen som medborgares erfarenhet tagits tillvara.	Aktiviteter för att synliggöra medborgarnas erfarenheter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Lyfta medborgardialogen med fokus på kommunikation och information kopplat till utvecklingen av välfärdstekniken. Goda exempel/forskning lyfts i chefsnätverk och inkluderas i arbeten.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling stödjer arbetet med att utveckla kommunens verksamheter med hänsyn till medborgarnas erfarenheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd i arbetet med att utveckla kommunens verksamheter med hänsyn till medborgarnas erfarenheter.	Stödjande aktiviteter för utveckling av kommunernas verksamheter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling bidrar till ökad kompetens i länet.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till ökad kompetens i länet.	Olika kompetenshöjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Finna bättre kommunikationskanal för att sprida goda exempel. Områden aktuella för kompetenshöjande åtgärder tas fram i chefsnätverk eHälsa.

Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling ger stöd i implementering av aktuella metoder.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd i implementering av aktuella metoder.	Olika metodstödjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har en ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet.	Verksamheten söker aktivt externa projektmedel.	Beviljade projektmedel av sökta projektmedel. Beviljade projekt av sökta projekt.	Projektansökningar.

Verksamhetsförlagd utbildning (VFU)

Kommunal utveckling ansvarar för länets kommuners samverkan med Hälsohögskolan vad gäller VFU (verksamhetsförlagd utbildning).

Från 2019 ska samarbetet bedrivas utifrån ett nytt samverkansavtal. Avtalet redogör för bland annat hur den ekonomiska ersättningen ska hanteras, Hälsohögskolans ersättning till kommunerna utifrån antal studenter och VFU-veckor. Under 2019 ska kommunerna arbeta med att ytterligare utveckla samarbetet. Ett område är att genom IT-stöd utveckla modell för placering av studenter inom kommunal verksamhet och därigenom få fakturaunderlag samt annan statistik.

Budget för 2019 motsvarar den ersättning som faktureras för VFU-veckor. Ersättningen fördelas ut till aktuella kommuner efter att Kommunal utveckling ersatts för sina kostnader.

Medarbetare: En tjänst på 50 % finns avsatt för att driva arbetet.

Strategiska mål	Mål på områdesnivå	Mätetal	Aktivitet
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Samtliga tretton kommuner har aktiva representanter i chefsnätverk.	Närvaro vid samordnarmöte VFU.	VFU-samordnarmöte.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling stimulerar till samverkan mellan länets kommuner.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan mellan kommunerna.	Skapa sammanhang för samverkan mellan kommunerna - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar till samverkan med Region Jönköpings län.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med Region Jönköpings län.	Vid behov skapa sammanhang där Region Jönköpings län blir en naturlig samverkanspart - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar till samverkan med annan aktör.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med annan aktör.	Vid behov skapa sammanhang för samverkan med andra aktörer - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Kommunal utveckling fungerar som ett stöd för utveckling av den egna verksamheten.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd för utveckling av den egna verksamheten. Andelen av kommunernas	Aktiviteter för att stödja länets kommuner i arbetet med att utveckla den egna verksamheten - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Utvärdering ska ske via enkät till studenter efter varje VFU-period.

		<p>studenter som är mycket nöjda med hur det strategiska VFU-arbetet kommer dem till nytta .</p> <p>Andelen av kommunernas handledare som är mycket nöjda med hur det strategiska VFU-arbetet kommer dem till nytta.</p>	<p>Utvärdering ska ske via enkät till handledare efter varje VFU-period.</p>
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling sprider kunskap om aktuell forskning.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till att sprider kunskap om aktuell forskning.	Återkommande punkt på chefsnätverkens dagordningar avseende ny forskning samt omvärldsbevakning inom aktuellt området - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna i att använda aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd till användning av aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna med implementering av forskningsprojekt - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling bidrar till ökad kompetens i länet.	<p>Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till ökad kompetens i länet.</p> <p>Antal medarbetare som deltagit i handledarutbildning inom VFU.</p> <p>Medel till länets kommuner för handledning under VFU-period.</p>	<p>Olika kompetenshöjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.</p> <p>Inhämta information från länets kommuner årsvis.</p> <p>Möjligheten att förmedla kompetens i kommunerna stärks genom samarbete med Jönköping University.</p> <p>Handledning under VFU-period.</p>

Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling ger stöd i implementering av aktuella metoder.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd i implementering av aktuella metoder.	Olika metodstödjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har en ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet.	Verksamheten söker aktivt externa projektmedel.	Beviljade projektmedel av sökta projektmedel. Beviljade projekt av sökta projekt.	Projektansökningar.

Vård- och omsorgscollege

Under 2019 kommer vård- och omsorgscollege bedrivas i en läns-gemensam organisation med placering inom Kommunal utveckling. Ett läns-gemensamt vård- och omsorgscollege ska skapa förutsättningar för övergripande samarbete vad gäller utbildning inom gymnasienivå och yrkeshögskolenivå. Arbetsgivaren ges möjligheter att utifrån ett verksamhetsperspektiv vara med och forma de utbildningar inom vård och omsorg som är nödvändiga för att möta framtidens behov av kompetens inom området. Inom vård- och omsorgscollege samverkar länets kommuner (utbildning och arbetsgivare) med Region Jönköpings län.

Budget för 2019 är beräknad till 1,1 miljoner som fördelas utifrån nyckeltal till kommunerna och Region Jönköpings län.

Medarbetare: En årsarbetare kommer att vara samordnare för VO-College.

Strategiska mål	Mål på områdesnivå	Mätetal	Aktivitet
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Samtliga kommuner har aktiva representanter i chefsnätverk.	Närvaro vid styrgruppsmöte för vård- och omsorgscollege.	Regionala och lokala styrgruppsmöten.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling stimulerar till samverkan mellan länets kommuner och regionen.	Andel nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan mellan kommunerna.	Skapa sammanhang för samverkan mellan kommunerna - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar till samverkan med Region Jönköpings län.	Andel nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med Region Jönköpings län.	Vid behov skapa sammanhang där Region Jönköpings län blir en naturlig samverkanspart - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar till samverkan med annan aktör.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med annan aktör.	Vid behov skapa sammanhang för samverkan med andra aktörer - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Under 2019 ska ett läns-gemensamt vård- och omsorgscollege implementeras.	Ett underlag för utvärdering av ett läns-gemensamt vård- och omsorgscollege arbetas fram.	Regional styrgrupp arbetar fram utvärderingsunderlag.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Kommunal utveckling fungerar som ett stöd för utveckling av den egna verksamheten.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd för utveckling av den egna verksamheten.	Aktiviteter för att stödja länets kommuner i arbetet med att utveckla den egna verksamheten - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.

Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling sprider kunskap om aktuell forskning.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till att sprider kunskap om aktuell forskning.	Återkommande punkt på chefsnätverkens dagordningar avseende ny forskning samt omvärldsbevakning inom aktuellt området - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna i att använda aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd till användning av aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna med implementering av forskningsprojekt - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling bidrar till ökad kompetens i länet.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till ökad kompetens i länet. Antal sökande till utbildningar inom vård- och omsorgsområdet. Antal arbetssökande undersköterskor och skötare med utbildning genom vård- och omsorgscollege.	Olika kompetenshöjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Enkät till utbildarna om antal sökande till utbildningar inom vård- och omsorgscollege. Enkäter till aktuella kommuner och Region Jönköpings län.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling ger stöd i implementering av aktuella metoder.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd i implementering av aktuella metoder.	Olika metodstödjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har en ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet.	Verksamheten söker aktivt externa projektmedel.	Beviljade projektmedel av sökta projektmedel. Beviljade projekt av sökta projekt.	Projektansökningar.

FoUrum utbildning

Syftet är att genom partnerskapet stärka förskolors och skolors koppling till vetenskap och beprövad erfarenhet, stödja förbättringar av skolresultat, stärka utvecklingen av den professionella kompetensen samt integrera forskning och praktik.

FoUrum utbildning kommer att fullfölja beslutade och pågående forskningsstudier och utbildningsinsatser för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter samt öka kompetensen i länet. I pågående forskningsstudier sker samverkan med Halmstad högskola, med HLK samt deltagande kommuner i länet.

För ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare kommer befintliga nätverk med skolchefer och utvecklingsledare att fortsätta och utvecklas för att skapa attraktiva träffar som bidrar till erfarenhetsutbyte och ökade kunskaper för deltagarna som i sin tur ska stärka och öka kompetensen i länet.

I arbetet med att koordinera fjärrundervisning i länet kommer vår verksamhet till reell nytta för användarna på ett praktiskt och konkret sätt. Arbetet kommer att fortgå under 2019.

I samarbete med kommunerna kommer vi att planera, designa och genomföra beslutade aktiviteter enligt kommunernas prioriterade behov.

Budget och finansiering: Bidrag från länets kommuner.

Medarbetare: 2,6.

Strategiskt mål	Mål på områdesnivå	Mätetal	Aktivitet
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Samtliga tretton kommuner har aktiva representanter i chefsnätverk.	Närvaro vid nätverksträffar med utvecklingsledarna med ett genomsnitt på 80% under året. Närvaro vid nätverksträffar med skolcheferna med ett genomsnitt på 80% under året.	Regelbundna nätverksträffar med länets utvecklingsledare för skola/förskola. Regelbundna nätverksträffar med länets skolchefer.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Parterna deltar aktivt på olika sätt i arbetet.	Dialog och samverkan ger mervärde för parterna.	Regelbundna nätverksträffar med länets skolchefer. Regelbundna träffar med länets utvecklingsledare och övriga nyckelpersonsnätverk.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunerna deltar aktivt i det strategiska och övergripande samverkansarbetet.	Närvaro av kommun-representanter i strategigrupp barn och unga med ett	Träffar med strategigrupp barn och unga.

		genomsnitt på 80% bland skolcheferna.	
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling stimulerar till samverkan mellan länets kommuner.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan mellan kommunerna.	Skapa sammanhang för samverkan mellan kommunerna - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar till samverkan med Region Jönköpings län.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med Region Jönköpings län.	Vid behov skapa sammanhang där Region Jönköpings län blir en naturlig samverkanspart - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar till samverkan med annan aktör.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med annan aktör.	Vid behov skapa sammanhang för samverkan med andra aktörer - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	I samarbete med kommunerna planera, designa och genomföra beslutade aktiviteter enligt kommunernas prioriterade behov.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd för utveckling av den egna verksamheten. Beslutade aktiviteter planeras, designas och genomförs enligt plan. Fjärrundervisningen utvärderas och förbättras efter	Aktiviteter för att stödja länets kommuner i arbetet med att utveckla den egna verksamheten - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Fjärrundervisning. Framgångsfaktorer i undervisningen. Psykisk hälsa & Tillit i förskolan. Puls för lärande och hälsa.

		utvärderingens resultat. Pågående forskningsstudier slutförs och redovisas.	
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Kommunal utveckling fungerar som ett stöd för utveckling av den egna verksamheten.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd för utveckling av den egna verksamheten.	Aktiviteter för att stödja länets kommuner i arbetet med att utveckla den egna verksamheten - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Skapa förutsättningar för att den lokala praktiken utvecklas mot en starkare koppling till vetenskap och beprövad erfarenhet	Beslutade forskningsstudier genomförs enligt plan. Pågående forskningsstudier slutförs och redovisas.	Framgångsfaktorer i undervisningen. Puls för lärande och hälsa.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling sprider kunskap om aktuell forskning.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till att sprider kunskap om aktuell forskning.	Återkommande punkt på chefsnätverkens dagordningar avseende ny forskning samt omvärldsbevakning inom aktuellt området - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna i att använda aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd till användning av aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna med implementering av forskningsprojekt - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.

Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling integrerar forskning i sin projektverksamhet.	Andel projekt med någon typ av forsknings-basering.	Uppstart av nya forskningsprojekt.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling integrerar medborgarens erfarenhet i verksamheten.	Andel projekt som på någon nivå skapar förutsättning för medborgares delaktighet/ inflytande.	Aktivt ställningstagande vid varje ny aktivitet/projekt avseende integrering av medborgarens erfarenhet.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Skapa förutsättningar för att den professionella kompetensen utvecklas mot en starkare koppling till vetenskap och beprövad erfarenhet.	Beslutade forskningsstudier och utbildningsinsatser genomförs enligt plan.	Fjärrundervisning. Psykisk hälsa & Tillit i förskolan. Puls för lärande och hälsa. Framgångsfaktorer i undervisningen.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling bidrar till ökad kompetens i länet.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till ökad kompetens i länet.	Olika kompetenshöjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling. Specialpedagogisk påbyggnadsutbildning, språkutveckling på avancerad nivå.
Vi har en ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet.	Verksamheten söker aktivt externa projektmedel.	Beviljade projektmedel av sökta projektmedel. Beviljade projekt av sökta projekt.	Projektansökningar.
Vi har en ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet.	FoUrum utbildning genomför utredningar utifrån skolchefernas beslut.	Utredningen av länsövergripande gymnasie-samverkan färdigställs och utgör beslutsunderlag för hur arbetet ska fortsätta.	Utreda förutsättningarna för en eventuell länsövergripande gymnasiesamverkan.

FoUrum fritid

Fritidssektorn är i förändring. Människors levnadsvanor och behov innebär ett ökat intresse för exempelvis fysisk aktivitet, hälsa och upplevelser. Kommuninvånare söker upplevelser som erbjuds vid olika typer av bad- och fritidsanläggningar och fritidsmiljöer.

Nationella mål för folkhälsan har antagits av riksdagen, vilket innebär att de kommunala fritids- och friskvårdsanläggningarna har ett särskilt ansvar att erbjuda verksamhet för detta ändamål. Det innebär bland annat att kravet på personalens ledarkompetens ökar. Av tradition har barn och ungdomar varit de som nyttjat anläggningarna i störst omfattning. Idag ser ansvariga att besökarna utgörs av människor i alla åldrar med en stor tillströmning av medelålders och äldre. För att möta samhällsförändringarna jobbar Jönköpings län enligt nedan beskriven plan. För att kunna möta utmaningarna samverkar kommunerna med Malmö universitet, Nod Småland, Smålandsidrotten, Region Jönköpings läns folkhälsoavdelning, Vuxenutbildningen Jönköpings kommun, Länsstyrelsen, Smålandsturism, FoUrum funktionshinderområdet samt barn och unga, SKL och MUCF.

Genom en ökad satsning på forskning och utveckling koordinerad via FoUrum fritid kan kvalitén inom verksamheterna stärkas. Även samarbetet och erfarenhetsutbytet kommunerna emellan och utvecklingsarbetet ökar. Styrkan är att medvetenheten om fritidssektorns roll som utvecklingspotential för hela Jönköpings län ökar och får förtroende inom ett bredare område. Budget och finansiering för 2019 är 940 000 kr, en årsarbetare.

Strategiskt mål	Mål på områdesnivå	Mätetal	Aktivitet
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Samtliga tretton kommuner har aktiva representanter i chefsnätverk.	Närvaro vid chefsnätverk fritid.	Träffar med chefsnätverk.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Alla kommuner i länet ska skapa bättre förutsättningar för att fler barn och unga rör sig mer på sin fritid.	Antal inrättade fritidsbanker 2019.	Inrättande av en fritidsbank eller liknande i varje kommun.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling stimulerar till samverkan mellan länets kommuner.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan mellan kommunerna.	Skapa sammanhang för samverkan mellan kommunerna - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar till samverkan med Region Jönköpings län.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med Region Jönköpings län.	Vid behov skapa sammanhang där Region Jönköpings län blir en naturlig samverkanspart - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.

Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar till samverkan med annan aktör.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med annan aktör.	Vid behov skapa sammanhang för samverkan med andra aktörer - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Möjliggöra en meningsfull och aktiv fritid för barn och unga med funktionsvariation.	En plan för gemensamt åtagande för att möjliggöra en meningsfull och aktiv fritid för målgruppen.	Vässa formerna för de verktyg som redan har tagits fram, pluspolarekortet och webbsidan fritidsinfo, vilka ska marknadsföras mer offensivt. Mätinstrument för uppföljning implementeras.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Stärka kommunerna i sitt uppdrag att få fler barn och unga att hitta till och stanna i föreningslivet. Parallellt med detta ska kommunerna även stöda Riksidrottsförbundets strategi 2025 till att kommunerna i samverkan med idrottsrörelsen möjliggör för ”idrott hela livet”.	Öka andelen barn och unga i föreningslivet. Mäta föreningarnas deltagande i kommunernas ansatser till dialog och information gällande prioriteringar och satsningar delvis utifrån samhällsaktuell idrottsforskning.	Gemensamt prova nya metoder och verktyg för att skapa bättre dialog med föreningslivet i syfte att stärka ungas deltagande i föreningslivet. Samtidigt pekar Riksidrottsförbundets strategi 2025 tydligt på vinsterna med att hålla på med idrott hela livet. Framöver blir fler åldrar prioriterade målgrupper inom sektorn.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Stimulera strategisk samverkan mellan välfärdssektorens skola, social och fritid.	Antal samtal sektorer emellan internt på Kommunal utveckling och på regional nivå.	Ett antal tvärsektoriella samtalsforum genom FoU-ledare på Kommunal utveckling. Skapa insikt och kunskap om hur det regionala ledningssystemet fungerar samt fundera över om det är en möjlig arena även för fritidscheferna att verka på framöver.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Kommunal utveckling fungerar som ett stöd för utveckling av den egna verksamheten.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd för utveckling av	Aktiviteter för att stödja länets kommuner i arbetet med att utveckla den egna verksamheten - årlig utvärderingsenkät

		den egna verksamheten.	till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Att fortsätta samarbetet med Malmö universitet genom projektet "Praktiker i den öppna fritidsverksamheten".	Att skicka in minst två olika projektansökning till olika fonder i syfte att hitta vidare finansiering för samarbetet med Malmö universitet.	Bygga på med ny forskning efter rapporten om praktiker i den öppna fritidsverksamheten.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling sprider kunskap om aktuell forskning.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till att sprider kunskap om aktuell forskning.	Återkommande punkt på chefsnätverkens dagordningar avseende ny forskning samt omvärldsbevakning inom aktuellt området - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna i att använda aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd till användning av aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna med implementering av forskningsprojekt - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling integrerar forskning i sin projektverksamhet.	Andel projekt med någon typ av forskningsbaserad.	Uppstart av nya forskningsprojekt.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Att lyssna till barn och ungas synpunkter och intressen.	Regionens folkhälsoenkät Ung.	Att beakta de svar som framkom i folkhälsoenkät Ung inom området fritid och jobba vidare utifrån resultatet för dessa frågor.
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling integrerar medborgarens erfarenhet i verksamheten.	Andel projekt som på någon nivå skapar förutsättning för medborgares delaktighet och inflytande.	Aktivt ställningstagande vid varje ny aktivitet/projekt avseende integrering av medborgarens erfarenhet.

Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Samtliga kommuner har aktiva representanter vid fritidschefernas presidieträff.	Antal närvarande vid utbildnings-tillfället.	Nätverksträffar, studieresor, utbildningsdagar och konferenser.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Öka kvalitén inom länets bad- och simhallsverksamhet.	Antal deltagare i länets gemensamma badmästar-utbildning.	Fortsätta med badmästarutbildning för redan anställd personal och för potentiell ny personal.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Öka kvalitén på länets idrottsanläggningar.	Antal utbildnings-tillfällen (gräs) och antal erfarenhets-utbytesträffar kommuner emellan.	Utbildning i gräsyteskötsel. Vanligt gräs och konstgräs för personal på idrottsanläggningar.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling bidrar till ökad kompetens i länet.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till ökad kompetens i länet.	Olika kompetenshöjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling ger stöd i implementering av aktuella metoder.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd i implementering av aktuella metoder.	Olika metodstödande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har en ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet.	Verksamheten söker aktivt externa projektmedel.	Beviljade projektmedel av sökta projektmedel. Beviljade projekt av sökta projekt.	Praktiker inom den öppna fritidsverksamheten. Projektansökningar.

Miljösamverkan Jönköpings län

Syfte: Samordna och effektivisera miljö- och hälsoskyddsarbetet i länet och ge stöd till myndighetsutövning inom miljöbalkstillsynen. Säkra likvärdiga bedömningsgrunder, skapa ytor för erfarenhetsutbyte och bidra till kompetensutveckling och kompetensförsörjning hos miljöinspektörer och miljöchefer.

Målgrupp: Miljöinspektörer och miljöchefer på kommunerna och handläggarna på Länsstyrelsen som arbetar med miljöbalkstillsyn.

Nyttan: Undvika dubbelarbete och dra nytta av varandra. Spara resurser genom att utnyttja och dela med oss av varandras kompetens, erfarenhet och framtaget material.

Deltagare: Länets kommuner, Region Jönköpings län och Länsstyrelsen.

Samverkan: Miljöbrottsamverkan (Länsstyrelsen, polis, åklagare), Samordningsgrupp Miljö och hälsa (Länsstyrelsen, folkhälsa inom regionen, miljömedicin, Trafikverket), Miljösamverkan Sverige (länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheten), övriga läns Miljösamverkan (10 totalt i landet) och centrala myndigheter som Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen.

Budget och finansiering: Kommunerna betalar en grundavgift och en avgift per invånare. Länsstyrelsen och regionen betalar bara en grundavgift. Totala intäkter för 2019 är 1 035 tkr.

Medarbetare: En årsarbetskraft.

Strategiskt mål	Mål på områdesnivå	Mätetal	Aktivitet
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Samtliga tretton kommuner har aktiva representanter i chefsnätverk.	Närvaro vid styrgrupp Miljösamverkan Jönköpings län.	Träffar med styrgrupp.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling stimulerar till samverkan mellan länets kommuner.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan mellan kommunerna .	Skapa sammanhang för samverkan mellan kommunerna. Årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar till samverkan med Region Jönköpings län.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med Region Jönköpings län.	Vid behov skapa sammanhang där Region Jönköpings län blir en naturlig samverkanspart. Årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar till samverkan med annan aktör.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med annan aktör.	Vid behov skapa sammanhang för samverkan med andra aktörer. Årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller

			liknande på Kommunal utveckling.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Anordna styrgruppsmöten och beredningsgruppsmöten, kontaktpersonsträffar, presidieträff, miljö- och hälsoskyddshandläggartäff avloppshandläggartäff och lantbrukshandläggartäff.	Styrgruppsmöten och beredningsgruppsmöten fyra gånger per år vardera. Övriga träffar en gång per år.	Miljösamverkan anordnar mötena och för anteckningar/protokoll.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Tillsyn av idrottsanläggningar <i>Syfte:</i> Skapa en god hygien på länets idrottsanläggningar och skapa samsyn i tillsynen i länet. <i>Miljö kvalitetsmål:</i> <ul style="list-style-type: none">• God bebyggd miljö	Alla kommuner deltar i tillsynskampanjen och besöker minst tio verksamheter var. Minst fem inspektörer deltar aktivt i projektgruppen.	Ta fram en detaljerad projektplan och sedan handläggartöd med checklistor. Genomföra en tillsynskampanj och skriva en projektrapport.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Tillsyn av medelstora förbränningsanläggningar (1-50 MW) <i>Syfte:</i> Minska utsläppen till luft från länets medelstora förbränningsanläggningar. Skapa samsyn i tillsynen i länet. <i>Miljö kvalitetsmål:</i> <ul style="list-style-type: none">• Frisk luft• Begränsad klimatpåverkan• God bebyggd miljö	Alla kommuner och eventuellt Länsstyrelsen deltar i tillsynskampanjen och besöker minst fem verksamheter var. Minst fem inspektörer deltar aktivt i projektgruppen.	Ta fram en detaljerad projektplan och sedan ett handläggartöd med checklistor utifrån det nya EU-direktivet (2015/2193). Genomföra en tillsynskampanj och skriva en projektrapport.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Handläggartöd om ABP (animaliska biprodukter) <i>Syfte:</i> Undvika att smitta sprids och att djur och människor därigenom kan komma till skada. Uppfylla de krav som ställs på kommunen som kontrollmyndighet. Säkra att kommunerna arbetar likriktat med frågan. <i>Miljö kvalitetsmål:</i> <ul style="list-style-type: none">• God bebyggd miljö• Ett rikt växt- och djurliv	Kommunerna använder sig av handläggartödet. Minst fem inspektörer deltar aktivt i projektgruppen.	Genomföra en tillsynskampanj och skriva en projektrapport. Ta fram en detaljerad projektplan och sedan ett handläggartöd utifrån Lag (2006:805) om foder och animaliska biprodukter. Stödet kan innehålla en riskanalys och en checklista med kontrollpunkter. Samarbete kan med fördel ske med livsmedelshandläggarna.

	<ul style="list-style-type: none"> • Grundvatten av god kvalité • Levande sjöar och vattendragvattendrag 		
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	<p>Handläggarsöd om nedskräpning</p> <p><i>Syfte:</i> Klargöra ansvarsfördelningen inom kommunen för olika typer av nedskräpningsärenden. Skapa möjligheter till en likvärdig hantering av ärendena i kommunerna.</p> <p><i>Miljö kvalitetsmål:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • God bebyggd miljö • Giftfri miljö • Ett rikt växt- och djurliv • Grundvatten av god kvalité • Levande sjöar och vattendragvattendrag 	<p>Kommunerna använder sig av handläggarsödet.</p> <p>Minst fem inspektörer deltar aktivt i projektgruppen.</p>	<p>Ta fram en detaljerad projektplan. Sedan gå igenom relevant lagstiftning och utifrån denna ta fram ett handläggarsöd. Klargöra ansvarsfördelningen inom kommunens olika förvaltningar.</p>
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling bidrar till ökad kompetens i länet.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till ökad kompetens i länet.	Olika kompetenshöjande aktiviteter. Årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/ styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	<p>Utbildning i motiverande samtal</p> <p><i>Syfte:</i> Ge inspektörerna kunskap och verktyg att använda i kommunikationen med verksamhetsutövarna, med syfte att kunna motivera och skapa beteendeförändringar.</p>	Alla kommuner har någon eller några miljöinspektörer som deltar i utbildningen.	Fortsätta den utbildningsinsats kring motiverande samtal som påbörjats med energiincitamentsprojekt et. Anordna en utbildningsdag för de som inte tidigare gått utbildningen.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	<p>Utbildning om dagvattenhantering i detaljplaner och vid tillsyn</p> <p><i>Syfte:</i> Ge inspektörerna bättre kunskap om dagvattenjuridik. Kunna tillämpa miljö kvalitetsnormerna i samband med tillsyn och vid</p>	Alla kommuner har någon eller några miljöinspektörer som deltar i utbildningen.	En utbildning om dagvattentillsyn som uppfyller syftet tas fram.

	<p>granskning av detaljplaner. Skapa samsyn i länet.</p> <p><i>Miljö kvalitetsmål:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Giftfri miljö • Levande sjöar och vattendrag • Grundvatten av god kvalitet • Hav i balans samt • Myllrande våtmarker • God bebyggd miljö • Ett rikt växt och djurliv • MKN för vatten 		
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	<p>Utbildningar i miljöbalken och livsmedelslagstiftningen för politiker</p> <p><i>Syfte:</i> Öka kunskapen om lagstiftningen för miljönämndspolitiker.</p>	Samtliga miljönämndspresidier i länet deltar i utbildningarna.	Ordna en utbildning i form av föreläsning med diskussion. Samtliga miljönämndspolitiker länet inbjuds till utbildningarna.

Kurs och konferens

Verksamheten bedrivs av en kurssamordnare som håller dialog med kommunerna kring behov, innehåll och uppdrag. Samverkan sker med länets kommuner, nationellt nätverk kurs och konferens, Region Halland och Kommunförbundet Skåne.

Syftet är att samordna kurser och konferenser för länets kommuner för att till lägsta pris kompetensutveckla länets anställda. Föreläsarna och kursledarna kommer till Jönköping; på så sätt kan fler ta del av kompetensutveckling till ett lägre pris då kursdeltagarna inte behöver lägga pengar på traktamenten, resor och förlorat arbetsförtjänst samt vikariekostnader.

Budget och finansiering: Självfinansierat.

Medarbetare: 1 årsarbetare.

Strategiska mål	Mål (på områdesnivå)	Mätetal	Aktiviteter
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Samtliga kommuner har aktiva representanter i chefsnätverk.	Närvaron vid chefsnätverksmöten Kurs och konferens.	Chefsnätverksmöten ca 5-6 gånger/år.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling stimulerar samverkan mellan länets kommuner.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan mellan kommunerna.	Skapa sammanhang för samverkan mellan kommunerna - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar till samverkan med Region Jönköpings län.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med Region Jönköpings län.	Vid behov skapa sammanhang där Region Jönköpings län blir en naturlig samverkanspart - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Kommunal utveckling underlättar samverkan med annan aktör.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till samverkan med annan aktör.	Vid behov skapa sammanhang för samverkan med andra aktörer - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Kommunal utveckling fungerar som ett stöd för utveckling av den egna verksamheten.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd för utveckling av den egna verksamheten.	Aktiviteter för att stödja länets kommuner i arbetet med att utveckla den egna verksamheten - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra	Kommunal utveckling sprider kunskap om aktuell forskning.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till att sprida kunskap om aktuell forskning.	Återkommande punkt på chefsnätverkens dagordningar avseende ny forskning samt omvärldsbevakning inom

kommunernas verksamheter.			aktuellt området - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi använder forskning för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna i att använda aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings stöd till användning av aktuell forskning för att utveckla och förbättra kommunens verksamheter.	Kommunal utveckling stödjer kommunerna med implementering av forskningsprojekt - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Årligen öka antalet kurser, efter önskemål från verksamheterna samt styrgruppen.	Antal genomförda kurser genom kurs- och konferensverksamheten. Antal deltagare på aktiviteter som arrangeras via kurs- och konferensverksamheten.	Aktivt marknadsföra kurs- och konferensverksamheten. Genomföra kurser och andra arrangemang.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Kommunal utveckling bidrar till ökad kompetens i länet.	Andel mycket nöjda med Kommunal utvecklings bidrag till ökad kompetens i länet. Medarbetarna inom kommunernas verksamheter upplever att de kurser som arrangeras ger en ökad kompetens.	Kurser och nätverksträffar samt styrgruppsmöten som arrangeras genom kurs- och konferensverksamheten. Olika kompetenshöjande aktiviteter - årlig utvärderingsenkät till chefsnätverk/styrgrupper eller liknande på Kommunal utveckling.

Personligt ombud

De övergripande målen för verksamheten utgår från meddelandebladet; nr 5/2011(bilaga 1) samt förordningen; SFS 20213:522 (bilaga 2).

”Målet är att klienten skall stärka makten över sitt liv – ombudet skall stödja klienten med nödvändiga resurser för att nå de egna uppsatta målen. Den enskilde skall ges goda möjligheter till samordnade insatser i enlighet med hans/hennes rättigheter och behov. Utgångspunkten skall vara att den enskilde ges möjligheter att få tillgång till samhällets utbud av vård, stöd och service på jämlika villkor samt rätt hjälp, rådgivning och annat stöd utifrån sina önskemål och behov”.

Gruppen ska fortsätta arbetet med att få en länsövergripande organisation. Vi ska på olika sätt arbeta för en samsyn kring uppdraget. Genom att arbeta med dokument, meddelandeblad och förordning på ett strategiskt sätt kommer vi att skapa en bättre samsyn. Teamchef kommer också vara med på fler nybesök över hela länet, för att se om det finns skillnader i bedömningarna i de olika grupperna i länet.

Vi ska arbeta för att få en fungerande ledningsgrupp, med god närvaro och representation under 2019. Ledningsgruppen för personligt ombud har påbörjat arbetet med att lyfta systemfel och brister i gruppen, detta kommer fortlöpa under 2019.

Finansieringen för 2019 söks i slutet av 2018 genom stadsbidrag och finansiering av kommunerna i länet enligt samarbetsavtal.

Verksamheten har 11 personliga ombud inklusive teamchef i länet. Antalet årsarbetare fördelas efter invånarantalet per kommun.

Strategiska mål	Mål (på områdesnivå)	Mätetal	Aktiviteter
Vi har ett starkt och jämbördigt partnerskap med aktiva ägare.	Samtliga kommuner har aktiva representanter i chefsnätverk.	Närvaro vid ledningsgruppen för personligt ombud. Utöver kommunrepresentanterna ska arbetsförmedling, försäkringskassa, specialistpsykiatri och primärvård vara med enligt förordningen.	Ledningsgruppsmöten
I vår verksamhet är medborgarnas erfarenhet en viktig kunskapskälla.	Kommunal utveckling bidrar till att synliggöra medborgarnas erfarenheter.	Antal intresseorganisationer som blivit inbjudna att delta i ledningsgruppen.	Inbjudningar
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Klienter ska känna att de fått det stöd de har behov av.	Antal nöjda klienter.	Utvärderingsenkät vid varje avslut av klient.
Vår verksamhet kommer till reell nytta för användarna.	Personliga ombud bidrar till att stödet från samhället förbättras.	Andelen klienter som anser att stödet från samhället har förbättrats genom kontakten med sitt personliga ombud.	Utvärderingsenkät vid varje avslut av klient.
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Att personliga ombuden samt teamchef får	Antalet genomförda kompetensutvecklingstillfällen.	Kompetensutveckling.

	kontinuerlig utbildning.		
--	-----------------------------	--	--

CHANGE

Vi ska under 2019 fullfölja projektets genomförandeplan. Projektet har finansiering till augusti 2019. Då budgeten inte utnyttjats fullt ut har en eventuell förlängning diskuterats. Detta förutsätter godkännande från Svenska ESF-rådet samt fortsatt behov och aktivt intresse från kommunerna. Användning av medel måste balanseras mot antal inrapporterade deltagartimmar så att kommunernas medfinansiering uppgår till 53 %.

Utbildningar inom integrationsområdet i linje med vad som tidigare erbjudits. Erkännande – fortsatt arbete med handledning och forskning samt dokumentation av process, metod, slutsatser.

Rapporteringsfas (enligt plan jun-aug).

Eventuell förlängning från september.

Budget och finansiering: ESF-finansiering 2016-2019: 14,5 miljoner. Kommunernas medfinansiering: 53% av totalbudget.

Medarbetare: 4-5 (under projektets löptid).

Strategiska mål	Mål (på områdesnivå)	Mätetal	Aktiviteter
Vi stärker och ökar kompetensen i länet.	Att i Jönköpings län bidra till utvecklingen av ett samhälle som är inkluderande och fritt från diskriminering, där mångfald ses som en tillgång och där förmågan hos nyanlända och utrikesfödda flickor, pojkar, kvinnor och män tas tillvara och stärks för ett ökat deltagande i samhällslivet och en snabbare etablering på arbetsmarknaden.	Antal deltagartimmar på de kompetenshöjande aktiviteterna.	

Bilaga 1. Budget Kommunal utveckling 2019 (tkr)

	Ingående medel 2019 (tkr)	Beviljade medel 2019 eller intäkter (tkr)	Disponibla medel 2019 (tkr)	Budget 2019 (tkr)
FoUrum social välfärd samt hälso- och sjukvård	44 096	16 280	60 375	34 870
FoUrum utbildning	1 400	2 800	4 200	2 800
FoUrum fritid	350	940	1 290	1 055
Miljösamverkan	100	1 060	1 160	1 100
Change	0	2 885	2 885	2 885
Personliga ombud	700	6 818	7 518	6 818
Jönköping Academy	0	500	500	500
Kurs och konferens		4 000	4 000	4 000
Ledning o stab	0	3 500	3 500	6 400
Härav Ledn/stab finansierat från områdena ovan	0			-2 900
Överskott sedan tidigare år	936		936	
Totalt	47 582	38 783	86 364	60 428

Kurs och konferens är en helt intäktsfinansierad verksamhet.

**Bilaga 2. Budget Kommunal utveckling 2018 (tkr),
beslutad i PKS 2017-10-12**

	Ingående medel 2018 (tkr)	Beviljade medel 2018 eller intäkter (tkr)	Disponibla medel 2018 (tkr)	Budget 2018 (tkr)
FoUrum social välfärd samt hälso- och sjukvård	32 775	19 790	52 565	26 290
FoUrum utbildning	1 500	2 260	3 760	2 780
FoUrum fritid	150	900	1 050	1 050
Miljösamverkan	200	800	1 000	1 000
Change	0	6 000	6 000	6 000
Personliga ombud	475	6 700	7 175	6 850
Jönköping Academy	0		0	500
Kurs och konferens		4 000	4 000	4 000
Ledning o stab	0	3 500	3 500	6 200
Härav Ledn/stab finansierat från områdena ovan	0			-2 700
Överskott sedan tidigare år	473		473	
Totalt	35 573	43 950	79 523	51 970

Bilaga 3. Redovisat resultat Kommunal utveckling (tkr), 2017-12-31

		Ingående medel 2017	Erhållna medel 2017	Disponibla medel 2017	Budget förbrukning 2017	Utfall förbrukning 2017	Kvarvarande medel 2017- 12-31	Varav kvarvarande fonderade statliga medel ****	Redovisat resultat 2017-12-31
FoUrum social välfärd samt hälso - och sjukv		34 320	24 978	59 298	22 800	23 968	35 367	28 630	-37
Change*			3 912	3 912	5 100	3 912			
Miljösamverkan		398	729	1 127	1 000	937	190		
FoUrum utbildning		1 278	2 624	3 902	3 000	2 437	1 465		
FoUrum fritid		428	1 133	1 561	1 300	1 087	474		
Personliga ombud		20	6 614	6 634	6 600	6 199	435		
Jönköping Academy		0	500	500	500	500			
Kurs och konferens **)			6 064	6 064	3 000	5 564			500
Ledning o stab	***)	0	6 171	6 171	6 400	6 171			
Härav Ledn/stab finansierat från		0							
områdena ovan		0	-4 675	-4 675	-5 000	-4 675			
		36 444	48 050	84 494	44 700	46 100	37 931	28 630	463
Överskott från tidigare år		473							473
Ackumulerat överskott 2017-12-31									936

Kommentarer till disponibla och kvarvarande medel 2017

*Change

Finansieras av medel från ESF och betalas ut i efterskott

** Kurs och Konferens

Disponibla medel utgörs av deltagaravgifter som finansierar verksamheten.

*** Utvärdering "Kom hem"

Nedlagda kostnader är 111 tkr och bokförda under ledning/Stab

****Kvarvarande medel Social välfärd

Av kvarvarande medel 171231 utgör 28,6 milj statliga medel och resterande, 6,7 milj, avser grundfinansiering, som ska täcka kostnader för de projekt som ej har statliga medel.

Bilaga 4. Finansiering av Kommunal utveckling 2019

Finansiering	IB 2019	Erhållna medel 2019	Disponibla medel 2019
SKL/våld i nära relationer	300 000	400 000	700 000
Länets kommuner			
Finansieringsavtal, exkl. social välfärd och hälso- och sjukvård	2 690 000	16 571 000	19 261 000
Finansieringsavtal social välfärd och hälso- och sjukvård	10 757 000	7 000 000	17 757 000
Medlemsavgift		3 500 000	3 500 000
Totalt länets kommuner	13 447 000	27 071 000	40 518 000
PRIO-medel	32 900 000		32 900 000
Länsstyrelsen/stadsbidrag personliga ombud		3 426 000	3 426 000
Region Jönköpings län/Miljösamverkan		100 000	100 000
Europeiska socialfonden (ESF) CHANGE-projektet		2 885 000	2 885 000
Jönköping University/ Hälsohögskolan (VFU)		900 000	900 000
Totalt	46 647 000	34 782 000	81 429 000

Kommentarer till finansiering 2019

Med anledning av rådande läge nationellt är det i dagsläget svårt att prognosticera storleken och villkoren för eventuella statsbidrag 2019. År 2018 erhöles 17,9 miljoner kronor i stimulansmedel riktade till områdena barn och unga samt psykiatri. Kämt i dag gällande statsbidrag är att 400 000 kronor kommer riktas till projektet Våld i nära relationer samt till personliga ombud och endast dessa tas upp i budgeten för 2019.

Ingående balans 2019, PRIO-medel riktat till barn och unga samt psykiatri, beräknas uppgå till 32,9 miljoner kronor. Dessa medel kan endast användas av nämnda områden och finansierar insatserna under 2019.

Finansieringen från länets kommuner består av tre delar: medlemsavgift, grundfinansiering social välfärd och verksamhetsspecifika avtal.

Enligt gällande avtal uppgår grundfinansieringen social välfärd och hälso- och sjukvård till 9,4 miljoner kr. Under 2019 har avgiften reducerats till 7 miljoner kronor. Grundfinansieringen fördelas till de områden

inom området som inte erhåller statliga stimulansmedel. Medlen har inte nyttjats fullt ut under 2017 och 2018.

ESF-projektet CHANGE avslutas under 2019 och intäkter och kostnader beräknas uppgå till 2 885 tkr.

19

Införa InfoPoints med utvärdering efter år
2019

KS 2018/299

Kommunledningskontoret

Dnr KS 2018/299

Till Kommunstyrelsen

Införa InfoPoints med utvärdering efter 2019

Förslag till beslut

Kommunledningskontoret ges i uppdrag att införa InfoPoints istället för turistbyrå i enlighet med PM "Införa InfoPoints med utvärdering efter år 2019"

Sammanfattning av ärendet

Kommunstyrelsen beslutade 2019-01-09 §010 att återremittera ärendet gällande fortsatt utveckling av turistverksamheten med uppdrag att arbeta i riktningen att InfoPoints införs istället för turistbyrå med utvärdering efter år 2019.

Kommunledningskontoret beskriver i bilaga "Införa InfoPoints med utvärdering efter år 2019" hur det fortsatta arbetet kan bedrivas.

Ärende

1. Bakgrund: Kommunledningskontoret föreslår att ett antal befintliga besöksmål i kommunen tillfrågas om intresse att bli InfoPoints istället för att ha en turistbyrå och att arbetet utvärderas efter år 2019.
2. Ekonomiska konsekvenser: Arbetet sker inom befintlig ram för turistarbetet.
3. Kommunledningskontoret undersöker också möjligheten till Leaderstöd för att ytterligare utveckla arbetet, exempelvis med en mobil InfoPoint som kanske kan bedrivas av privat aktör.
4. Politiska mål och beslut: Kommunfullmäktiges övergripande mål, kommunen ska vara en attraktiv plats att leva, bo och verka i. Kommunstyrelsens beslut 2019-01-09 § 010.
5. Agenda 2030: Utvecklad digital närvaro och turistinformation vid ett flertal befintliga lokala besöksmål bör ha miljömässiga fördelar.
6. Samråd: Förslaget är att involvera befintliga lokala besöksmål.
7. Uppföljning: Förslaget ska utvärderas efter år 2019.
8. Förvaltningens helhetsbedömning: Flera InfoPoints istället för en turistbyrå har mottagits positivt och skapat mervärden runtom i Sverige och bedöms kunna ha samma förutsättningar i Vaggeryds kommun.
9. Bilaga: PM "Införa InfoPoints med utvärdering efter år 2019", daterad 2019-02-07.

Handläggare

Torbjörn Åkerblad, kanslichef

Kommunstyrelsen

Införa InfoPoints med utvärdering efter år 2019

Bakgrund

Kommunstyrelsen beslutade 2019-01-09 §010 att återremittera ärendet gällande fortsatt utveckling av turistverksamheten med uppdrag att arbeta i riktningen att InfoPoints införs istället för turistbyrå med utvärdering efter år 2019.

Kommunledningskontoret beskriver i detta PM hur det fortsatta arbetet förslagsvis kan bedrivas.

Ärendet

Kommunen kan som auktoriserad turistinformation placera ut bemannade turistserviceplatser, InfoPoints, utmärkta med den vit/gröna InfoPoint-skylden. Denna möjlighet är inkluderad i auktorisationsavtalet med Visita. InfoPoint-märket är ett varumärke som ägs av Visita och endast får användas av auktoriserade turistinformationer och turistcenter.

En InfoPoint är en *bemannad* turistserviceplats utmärkt med det vit/gröna InfoPoint-märket. Det kan till exempel röra sig om en butik, ett hotell eller restaurang som kan ge turistisk information där besökarna är. Ansvar för att InfoPoint-märket används korrekt ligger hos den auktoriserade turistinformationen (kommunen).

En auktoriserad turistinformation (kommunen) behöver inte ha fysisk besöksmottagning. Man kan alltså auktorisera en turistinformation som endast är tillgänglig via webb, sociala medier, e-post och telefon. En sådan auktoriserad turistinformation kan vara huvudman för Infopoint.

Exempel från andra kommuner visar på att en satsning på InfoPoints istället för en traditionell turistbyrå uppskattas och ger tydliga, positiva effekter för det lokala näringslivet: <https://www.vn.se/article/storsatsning-pa-turism-i-varnamo/>

Om InfoPoints (utdrag ur aukorisationsavtalet)

En av Visita auktoriserat turistinformation eller turistcenter (kommunen) har möjlighet att använda sig av det vit/gröna InfoPoint-märket, ägt av Visita, på följande sätt:

- I skyltning på, i och i vägvisning till bemannad turistinformationsplats, turistinformationslokal eller fordon/mobil turistinformation (InfoPoint) som är en auktoriserad turistinformation, under förutsättning att platsen, lokalen eller fordonet står under den auktoriserade turistinformationen eller turistcentrets regelbundna tillsyn.
- I tryckt eller i elektronisk media för att hänvisa till och/eller märka ut den bemannade turistinformationsplatsen, lokalen eller fordonet (InfoPoint).
- I den storlek som är lämplig för ovan nämnda ändamål.
- Den auktoriserade turistinformationen eller turistcentret tar fullt ansvar för att det vit/gröna InfoPoint-märket används på ett korrekt sätt. Ansvaret för märkets användning kan ej överlåtas.

Mer om InfoPoints

1. Endast bemannad turistserviceplats kan märkas ut som InfoPoint. Bemanning kan antingen ske med personal anställd av den auktoriserade turistinformationen eller av extern aktör, t ex lokal näringsidkare, på uppdrag av den auktoriserade turistinformationen (kommunen).

2. Avtal ska tecknas mellan turistinformationen (kommunen) och den *externa* aktör (näringsidkare/person) som bemannar InfoPoint. Avtalet ska säkerställa att InfoPoint-verksamheten och InfoPoint-märkets användning sker i överensstämmelse med vad som framgår av auktorisationsavtalet.
3. Turistinformationen (kommunen) anordnar minst ett utbildnings-/ inspirationstillfälle per år för den/de InfoPoints som bemannas av externa aktörer.
4. Turistinformationen/turistcentret håller regelbunden kontakt med sina InfoPoints under den tidsperiod de håller öppet för besökare.
5. Turistinformationen (kommunen) besöker sina InfoPoints minst en gång under den tidsperiod de håller öppet för besökare, för att utvärdera InfoPoint-verksamheten.

Utöver dessa avtals- och auktorisationskrav har turistinformationen (kommunen) fria händer (inom ramen för gott omdöme och med besökarnas intressen i fokus) att hantera och ställa krav på de InfoPoints man inrättar.

Lokala besöksmål som kan bli InfoPoints

Kommunen har sett över vilka befintliga lokala besöksmål som i första skedet kan vara aktuella att tillfråga om intresse att fungera som InfoPoints med utvärdering efter år 2019, en förutsättning är att besöksmålet har en bemannad reception / kundmottagning.

Följande aktörer kommer att kontaktas och ytterligare fler kommer att välkomnas att anmäla sitt intresse via kommunens kommunikationskanaler och kommunen får därefter bedöma hur många av dem som kan startas upp under 2019:

Byarums Hembygdsgård
Götaströms golfklubb
Hjortsjöns camping
Hooks Herrgård
Hotell Småland

Julljus
Leva Café
Magnisa stuga
Miliseum
Stiftsgården Tallnäs
Yxenhaga stugby

Det arbete som behöver göras kring InfoPoints och för att bibehålla befintlig kvalitetsnivå kring IT- plattform / webb, e-post och telefon kommer lösas dels med befintlig personal vid kommunledningskontoret och dels genom köp av tjänst med medel avsedda för turismarbetet.

Kommunledningskontoret undersöker också möjligheten till Leaderstöd för att ytterligare utveckla arbetet, exempelvis med en mobil InfoPoint som kanske kan bedrivas av privat aktör.

Till kommande år:

Upplägget med InfoPoints ska utvärderas efter år 2019. I samband med det bör även kommunens arbete med turism och den lokala besöksnäringen i stort utvärderas för att se hur kommunens medel för turism kan användas för att ge bästa möjliga effekt.

Torbjörn Åkerblad

Kanslichef, kommunledningskontoret

Utvärdering av turistsäsongen 2018 och förslag till fortsatt utveckling

Kommunstyrelsens beslut

Kommunstyrelsen beslutar att återremittera ärendet till kommunledningskontoret med inriktning på att kommunala turistvärdar avvecklas 2019 i syfte att utveckla infopoints på fler platser i Vaggeryds kommun och att denna inriktning utvärderas efter 2019.

Reservation

Kenth Williamsson (S), Kenneth Åberg (S), Annelie Borgström (S) och Anna-Karin Slunge (S) reserverar sig mot kommunstyrelsens beslut till förmån för Kenth Williamssons förslag.

Sammanfattning av ärendet

Turistsäsongen 2018 visar att själva turistbyrån år 2018 tappat cirka en fjärdedel sett till antal besökare jämfört med år 2017. Försäljning av fiskekort går bra, broschyrmaterialet som kommunen tar fram uppskattas och av dem som besöker turistbyrån uppskattas turistvärdarnas arbete.

Trenden att allt mer av frågor kopplade till turism och besöksnäring sker via digitala kanaler är tydlig i Sverige och allt fler kommuner och besöksdestinationer väljer att gå ifrån de traditionella turistbyråerna till att använda resurserna på annat sätt.

Under 2018 har kommunledningskontoret arbetat fram en ny IT-plattform för turismen. Plattformen kommer lanseras under kvartal 1 2019 och bygger på samma lösning med öppen källkod som bland annat Destination Jönköping använder.

Kommunledningskontoret föreslår därför följande utveckling av turistarbetet framöver:

- Turistbyrån och kommunala turistvärdar avvecklas. Turistbyrån ersätts av infopoints genom att lokala aktörer tillfrågas om intresse
- En del av de befintliga medel för turismarbetet används för att tillskapa en resurs för att i linje med marknadsplanen stärka och utveckla kommunen som plats med särskilt fokus på
 - o centrumutveckling, handel och service
 - o besöksnäring
 - o landsbygdsutveckling

forts.

- Den digitala utvecklingen i syfte att utveckla och stärka den lokala besöksnäringen prioriteras även fortsättningsvis

Förväntade positiva effekter av ett ökat fokus på att utveckla kommunen som plats:

- Utveckla och stärka kommunens attraktivitet som en plats att bo, leva och verka
- Samordna aktiviteter och engagemang för att stärka handel, service och besöksnäring i hela kommunen
- Sammanhållen dialog mellan kommun, handel och fastighetsägare i syfte att hitta lösningar och strategier för t.ex. tomma handelslokaler
- Bidra med kunskap och kompetens för att söka medel och bidrag som tar vara på engagemang och utvecklar kommunen som plats
- Bidra till samordning av centrumutveckling, främst Skillingaryd och Vaggeryd
- Stärka boendeutveckling och landsbygdsutveckling

Möjligheten till infopoints som komplement

En InfoPoint är en bemannad turistserviceplats utmärkt med det vit/gröna InfoPoint-märket. Det kan till exempel röra sig om en butik, ett hotell eller restaurang som kan ge turistisk information där besökarna är. Ansvaret för att InfoPoint-märket används korrekt ligger hos en auktoriserad Turistinformation eller Turistcenter.

Sedan 2016 har möjlighet funnits att auktorisera en turismfunktion som inte tar emot fysiska besökare - som alltså endast är tillgänglig via webb, e-post, sociala medier, telefon eller brev - som Turistinformation. Vaggeryds kommun kan som sådan auktoriserad turismfunktion alltså vara huvudman för Infopoint.

Exempel på lokala aktörer att tillfråga om intresse att vara infopoint:

Hooks Herrgård, Byarums Hembygdsgård, Stiftsgården Tallnäs, Götaströms golfklubb, Hjortsjöns camping, Magnisa stuga, Miliseum, Hotell Småland, Leva Café, Julljus, Villa Vilan

Näringslivsrådets synpunkt är att det är viktigt att attraktiviteten i hela kommunen utvecklas.

Beslutsunderlag

Kommunledningskontorets tjänsteskrivelse 2018-11-27

Arbetsutskottets beslut och förslag till kommunstyrelsen 2018-12-05, § 280

forts.

Kommunstyrelsens behandling av ärendet

Kanslichef Torbjörn Åkerblad föredrar ärendet.

Förslag till beslut på sammanträdet

Kommunstyrelsen diskuterar ärendet ingående.

Ajournering begärs för diskussion i partigrupperna.

Sammanträdet ajourneras kl. 15:15-15:30

Sammanträdet återupptas.

Ordförande Gert Jonsson (M) redogör för femklövern's förslag att återremittera ärendet med inriktning på att kommunala turistvärdar avvecklas 2019 i syfte att utveckla infopoints på fler platser i Vaggeryds kommun och att denna inriktning utvärderas efter 2019.

Kenth Williamsson (S) föreslår att turistbyrån i Skillingaryd ska vara kvar i sin helhet som idag, men samtidigt bygga upp arbetet med infopoints.

Beslutsgång

Ordförande konstaterar att det finns flera förslag till beslut, arbetsutskottets förslag, Kenth Williamssons förslag och förslaget om återremiss.

Ordförande ställer först frågan om ärendet ska återremitteras eller om det ska avgöras vid dagens sammanträde och finner att kommunstyrelsen beslutar att ärendet ska återremitteras.

Omröstning begärs. Följande beslutsgång godkänns.

Ja-röst för att ärendet ska återremitteras

Nej-röst för att ärendet ska avgöras vid dagens sammanträde

Omröstningsresultat enligt bilaga till protokollet, omröstning 3.

Kommunstyrelsen beslutar, med 9 Ja-röster mot 4 Nej-röster, att ärendet ska återremitteras.

20

Uppdrag att utreda behovet av riktlinjer för
parkering/parkeringsnorm

KS 2019/045

Kommunledningskontoret

Dnr KS 2019/045

Till Kommunstyrelsens
arbetsutskott

Uppdrag att utreda behovet av riktlinjer för parkering / parkeringsnorm

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott ger kommunledningskontoret i uppdrag att utreda behovet av riktlinjer för parkering / parkeringsnorm och återkomma med underlag för beslut i ärendet.

Sammanfattning av ärendet

Miljö- och byggförvaltningen har framfört önskemål om att kommunstyrelsen tar fram riktlinjer för parkering / parkeringsnorm kopplat till den fysiska planeringen.

Ärende

1. Bakgrund: Miljö- och byggförvaltningen har framfört önskemål om att kommunstyrelsen tar fram riktlinjer för parkering / parkeringsnorm.
2. Ekonomiska konsekvenser: Ett förtydligande kring parkeringstal kopplat till den fysiska planeringen kan ge en viktig styrning rent samhällsekonomiskt genom att en tydlighet för ansvar för parkeringsbehov skapas.
3. Politiska mål och beslut: Arbetsutskottet föreslår uppdra till kommunledningskontoret att utreda behovet och återkomma med beslutsunderlag i ärendet.
4. Agenda 2030: Genom att styra parkeringstal kopplat till byggnation är det troligt att kommunen kan påverka nyttjandet av bil i förhållande till andra färdssätt.
5. Samråd: I utredningen behöver kommunledningskontoret ta in synpunkter såväl internt från berörda förvaltningar som externt från fastighetsägare.
6. Uppföljning: Kommunstyrelsen ska ta ställning till den utredning som föreslås.
7. Förvaltningens helhetsbedömning: En tydlighet kring parkeringstal förenklar såväl för planarkiteter som bygglovhandläggare och bidrar med en tydlighet gentemot fastighetsägare och byggherrar.
8. Bilaga: Rekommendationer för parkering, Sveriges Kommuner och Landsting, SKL

Beslutet ska skickas till

Miljö- och byggnämnden, tekniska nämnden

Handläggare

Torbjörn Åkerblad, kanslichef

Parkeringshandbok

LAGSTIFTNING, REGLERING OCH TILLSTÄNDGIVNING

Sveriges
Kommuner
och Landsting

Parkeringshandbok

LAGSTIFTNING, REGLERING OCH TILLSTÅNDGIVNING

Upplysningar om innehållet:
Erik Levander, erik.levander@skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2016 (reviderad maj 2017)
ISBN: 978-91-7585-535-6
Text: Karin Hassner och Marlene Björ, WSP Sverige AB
Foto: SKL och Karin Hassner, WSP Sverige AB
Produktion: Advant Produktionsbyrå
Tryck: LTAB, 2017

Förord

Parkeringshandboken är avsedd att fungera som ett stöd i kommunernas arbete med parkering och vänder sig i första hand till kommunernas handläggare i olika typer av parkeringsärenden. Handboken kan även vara användbar för andra som hanterar eller är intresserade av parkeringsfrågor på såväl kommunal som privat mark.

Handboken omfattar framförallt regleringsfrågor för parkering och innehåller en översiktlig beskrivning av relevant lagstiftning för befintlig parkering och ger förslag på tillämpning av denna. Det finns även en kortare beskrivning av hur parkeringsreglering kan användas som ett verktyg i det strategiska parkeringsarbetet och för att uppnå mål i trafik- och stadsplaneringen.

Huvudsakligen behandlas regelverken inom följande fyra områden:

- Allmänt om parkeringsreglering
- Reserverade platser och undantag (tillstånd)
- Övervakning av parkering
- Parkeringstillstånd för rörelsehindrade

Handboken beskriver och ger förslag på tillämpning av lagstiftningen men i första hand är det lagtexten som gäller. Vid tveksamheter och/eller gränsdragningsfall hänvisas till respektive lagrum, förordning eller föreskrift.

Handboken är framtagen i samverkan med följande styrgrupp: Inger Wiström, Norrköpings kommun, Karin Hebel, Stockholms stad, Stefan Carlsson, Eskilstuna kommun, samt Erik Levander och Ida Nelson, SKL.

Stockholm i maj 2017

Gunilla Glasare
Direktör
Tillväxt och Samhällsbyggnad

Peter Haglund
Sektionschef
Infrastruktur och fastigheter

Sveriges Kommuner och Landsting

Innehåll

6	Inledning
6	Trafikförordningen
7	Lokala trafikföreskrifter - LTF
10	Villkoren för parkering påverkas i detaljplanen
12	Kapitel 1. Parkeringsreglering som ett strategiskt verktyg
12	Kommunala mål, strategier och riktlinjer
14	Syften och begränsningar
14	Utbud, efterfrågan och kostnader
15	Att arbeta med parkeringsnormer och parkeringstal
15	Tillhandahålla parkering genom avtal eller parkeringsköp
16	Styrning med hjälp av tidsreglering
17	Styrning med hjälp av avgifter
17	Styrning genom att begränsa eller gynna parkeringsmöjligheterna för vissa fordonsslag eller trafikantgrupper
19	Kapitel 2. Parkeringsreglering
19	Allmänna parkeringsregler enligt Trafikförordningen
21	Särskilda parkeringsregler med stöd av lokala trafikföreskrifter (LTF)
24	Särskilda parkeringsregler beslutade av väghållningsmyndigheten
24	Parkeringsregler på kvartersmark
25	Allmänna vägar
25	Enskilda vägar
25	Utmärkning av parkeringsregler
30	Utmärkning på kvartersmark
31	Kapitel 3. Reserverade platser och undantag
31	Reserverade platser
32	Generella undantag
32	Särskilda undantag
33	Vanliga företeelser
39	Handläggning
41	Kapitel 4. Parkeringsövervakning
41	Övervakning på allmän platsmark
50	Övervakning på kvartersmark

53	Kapitel 5. Parkeringstillstånd för rörelsehindrade
54	Boverket har regler för tillgänglighet
55	Vem kan få tillstånd?
62	Villkor för att använda parkeringstillstånd
65	Handläggning
70	Säkerhet och missbruk
73	Bilaga 1. Lagstiftning som berör parkering
76	Bilaga 2. Vägmärken
82	Bilaga 3. Handlägningsrutin för parkeringstillstånd
86	Bilaga 4. Handlägningsprocess parkeringstillstånd för rörelsehindrade
88	Bilaga 5. Mer om parkering från SKL

Inledning

I det här kapitlet ges en orientering kring de lagar och föreskrifter som berör parkering. Kapitlet tar upp både allmänna regler som gäller i hela landet och kommunens möjlighet att besluta om särskilda trafikregler genom lokala föreskrifter. Vidare redogörs för skillnaden mellan parkering på allmän platsmark (gata) och kvartersmark (tomtmark) samt vilken betydelse detaljplanen har i sammanhanget. Se även bilaga 1 *Lagstiftning som berör parkering*.

Trafikförordningen

Av trafikförordningen (1998:1276), TrF, framgår vilka allmänna trafikregler som gäller i hela landet. Regler enligt trafikförordningen anges normalt inte genom vägmärken utan det förutsätts att varje enskild trafikant känner till dem. De allmänna parkeringsreglerna kan sammanfattas med att det inte är tillåtet att stanna eller parkera så att fara uppstår eller så att det hindrar eller stör andra.

I förordningen (2001:651) om vägtrafikdefinitioner anges vad som är stannande och vad som är parkering. Definitionen har samma betydelse i trafikförordningen.

Stannande är stillastående fordon, av annan anledning än:

- › För att undvika fara
- › Att trafikförhållandena kräver det
- › Parkering

Parkering innebär uppställning av fordon – med eller utan förare – av annan anledning än:

- För att undvika fara
- Att trafikförhållandena kräver det
- På- eller avstigning
- Lastning eller lossning

Begreppen stannande och parkering är alltså kopplade till syftet med stillaståendet. Det finns ingen regel som anger att stannande som pågår en viss tid är parkering.

Lokala trafikföreskrifter – LTF

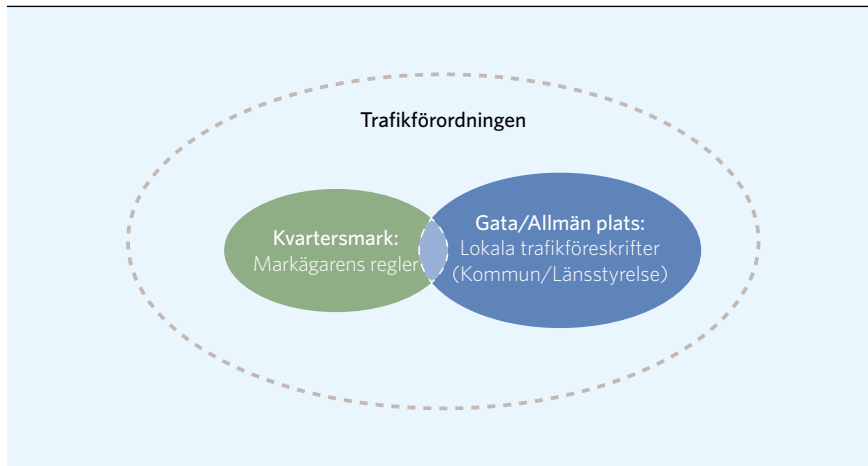
Genom lokala trafikföreskrifter beslutas om särskilda trafikregler. Vad föreskrifterna kan avse och vilken myndighet som kan besluta om sådana regleras i trafikförordningens kapitel 10. Vilken myndighet som kan besluta om en trafikföreskrift beror på föreskriftens innehåll och platsen där den ska gälla, men vanligen är det kommunen som tar beslut inom tätbebyggt område och länsstyrelsen som tar beslut utanför. I brådskande fall, där ett beslut från kommunen eller länsstyrelsen inte kan inväntas, får polismyndigheten meddela lokala trafikföreskrifter. Alla gällande föreskrifter ska finnas publicerade och tillgängliga på webbplatsen Svensk Trafikföreskriftssamling (STFS).

Olika regler på allmän platsmark och kvartersmark

Hur parkering kan regleras beror på om det är allmän platsmark eller kvartersmark. I plan- och bygglagen (2010:900), PBL, definieras vad som utgör allmän platsmark respektive kvartersmark.

- **Allmän platsmark (eller gatumark)** är gata, väg, park, torg eller annat område som enligt en detaljplan är avsett för ett gemensamt behov. Markens ändamål anges i detaljplan eller områdesbestämmelse. För allmän plats anges markens ändamål som exempelvis gata/väg och parkering föreskrivs med lokal trafikföreskrift.
- **Kvartersmark (eller tomtmark)** definieras enligt plan- och bygglagen som ”mark som enligt en detaljplan inte ska vara allmän plats eller vattenområde”, exempelvis anges ändamålet parkering.

FIGUR 1. Trafikförordningens bestämmelser gäller oavsett om det är allmän platsmark eller kvartersmark
 På allmän platsmark beslutar kommunen om vilka lokala trafikregler som ska gälla. Markägaren beslutar, med några få undantag, om vilka lokala trafikregler som ska gälla på dennes mark. Undantag är till exempel hastighetsgränser, som kräver LTF.

Allmänna regler enligt trafikförordningen, som att man inte får stanna eller parkera så att det kan uppstå fara, gäller oavsett om det är allmän platsmark eller kvartersmark. Kommunen är ansvarig för att reglera parkering på allmän platsmark. På kvartersmark är det markägaren, som kan vara kommunal eller privat, som avgör vilka parkeringsregler som ska gälla utöver de allmänna bestämmelserna. I figur 1 illustreras hur de olika regelverken förhåller sig till varandra samt till allmän platsmark och kvartersmark.

Det finns både likheter och skillnader mellan de lagar och regler som gäller för parkering på allmän plats (gata) respektive kvartersmark. Dessa sammanfattas översiktligt i tabell 1 och beskrivs ytterligare längre fram i handboken.

TABELL 1. Lagar och regler för parkering på allmän platsmark respektive kvartersmark

	Allmän platsmark	Kvartersmark
Lagstiftning	<ul style="list-style-type: none"> - Offentligrättslig (kommunen/ staten är ena parten och den enskilde trafikanten den andra parten). 	<ul style="list-style-type: none"> - Civilrättslig (markägaren är ena parten och den enskilde trafikanten den andra parten).
Reglering	<ul style="list-style-type: none"> - Allmänna regler om parkering enligt trafikförordningen gäller. - Lokala trafikföreskrifter. - Utmärkning enligt vägmärkesförordningen. - Begränsad möjlighet att reservera platser eftersom likställighetsprincipen gäller. Vilka möjligheter som finns framgår av trafikförordningen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Allmänna regler om parkering enligt trafikförordningen gäller. - Markägare kan upplåta mark för eller förbjuda parkering enligt lag (1984:318) om kontrollavgift vid olovlig parkering. - Utmärkning enligt vägmärkesförordningen. - Markägaren bestämmer vem som får parkera och villkoren för parkering. Inget krav på att behandla alla lika.
Parkeringsavgifter	<ul style="list-style-type: none"> - Avgift för parkering kan tas ut för trafikens ordnande, belopp beslutas av kommunfullmäktige. Hänsyn kan inte tas till bilförarnas betalningsvilja eller avgifter på kvartersmark. 	<ul style="list-style-type: none"> - Markägaren bestämmer själv vilka avgifter som ska tas ut för parkering.
Övervakning	<ul style="list-style-type: none"> - Myndighetsutövning. - Kommunen beslutar om kommunal övervakning. Polis har alltid rätt att övervaka. - Lag (1987:24) om kommunal parkeringsövervakning m.m. Förordning(1987:26) om parkeringsövervakning i kommuner. - Parkeringsvakter förordnas. Ska ha utbildning enligt RPS 2002:1, FAP 759-1. 	<ul style="list-style-type: none"> - Inte myndighetsutövning. - Markägaren beslutar om övervakning. - Lag (1984:318) om kontrollavgift vid olovlig parkering. - Markägaren kan övervaka och driva in eventuella kontrollavgifter själv eller välja att anlita ett företag för övervakning och/eller indrivning. - Vid infart till parkeringsområdet ska det finnas uppgift om vem som är markägare eller dennes ombud samt telefonnummer.
Påföljder m.m.	<ul style="list-style-type: none"> - Felparkeringsavgift. - Felparkeringsavgifter beslutas av kommunfullmäktige. Beloppsintervall regleras i förordning (1976:1128) om felparkeringsavgift. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kontrollavgift. - Markägaren bestämmer om kontrollavgifter. Nivån får inte överskrida kommunens felparkeringsavgifter för motsvarande förseelse i området.

	Allmän platsmark	Kvartersmark
Påföljder m.m. (forts.)	<ul style="list-style-type: none"> - Bestridande görs hos polisen. Om felparkeringsavgiften har utfärdats felaktigt eller om den som bestrider inte är betalningsansvarig ska polisen undanröja avgiften. Polisen måste i sin utredning strikt följa lagstiftningen och kan inte ta hänsyn till andra omständigheter än de som finns reglerade i lag. - Om man inte får rättelse hos polisen kan man överklaga till tingsrätten och eventuellt till hovrätt/HD. Överklagan skickas till polisen inom 3 veckor efter besked. - Felparkeringsavgift betalas till Transportstyrelsen som tar ut administrationskostnad. Övrig del betalas till kommunen, även om polisen har utfärdat felparkeringsavgiften. - Om felparkeringsavgiften inte betalas skickar Transportstyrelsen påminnelse med förhöjd avgift. Om den inte betalas skickas den till kronofogden för indrivning. 	<ul style="list-style-type: none"> - Rättelse söks hos markägaren (eller dennes ombud). Markägaren kan välja att avskriva av "good-will" eller att ta hänsyn till speciella omständigheter om den vill. En kontrollavgift som är felaktigt utfärdad kan bestridas skriftligen för att förhindra att ärendet går till inkasso. - Kontrollavgift betalas till den som utfärdat den (markägaren eller dennes ombud). - Markägaren (eller dennes ombud) kan - men måste inte - skicka påminnelse mot extra avgift innan indrivning söks. Indrivning kan ske med hjälp av kronofogden eller inkassoföretag. Om den som parkerat fel inte betalar måste markägaren stämma fordonsägaren vid tingsrätten (tvistemål) inom två år. Förlorande part kan bli skyldig att betala delar av rättegångskostnaderna och motpartens kostnader.
Betalning vid bestridande	<ul style="list-style-type: none"> - Även om trafikanten bestrider/överklagar måste felparkeringsavgiften betalas i tid. Får trafikanten rätt vid prövning i domstol återbetalas beloppet. 	<ul style="list-style-type: none"> - Bestrids kontrollavgiften ska den inte betalas. Om fordonsägaren får rätt kan denne ändå behöva stämma markägaren vid tingsrätten för att få tillbaka pengarna. Kostnaden för stämningen kan överstiga kontrollavgiften, även om man vinner målet.

Villkoren för parkering påverkas i detaljplanen

Av en detaljplan ska det framgå vad som inom planområdet är allmän platsmark (gata), där kommunen vanligen är huvudman, och vad som är kvartersmark. Enligt plan- och bygglagen är det kommunen som i detaljplanen bestämmer om markanvändning på allmän plats och kvartersmark, oavsett om det är kommunalt eller enskilt huvudmannaskap.

En detaljplan får inte vara mer detaljerad än vad som behövs för planens syfte (PBL, kap 32). Detaljplanernas långa giltighet är ytterligare ett skäl för kommunen att undvika alltför detaljerade regleringar.

Parkeringsreglering som ett strategiskt verktyg

I detta avsnitt beskrivs parkeringsregleringens potentiella roll som styrmedel och hur den kan användas för att genomföra parkeringsstrategier och nå övergripande målsättningar om resande och transporter.

Kommunala mål, strategier och riktlinjer

Parkeringsåtgärder kan, om kommunen så önskar, utgöra ett starkt styrmedel för att nå olika mål i samhällsplaneringen. Det kan vara lokala mål som god tillgänglighet till bostäder, arbetsplatser och service, en attraktiv stadsmiljö med ett levande centrum, eller mer övergripande mål om ett hållbart samhälle som främjar resor med kollektivtrafik och cykel. Hur kommunen ska arbeta med parkeringsfrågor för att nå dessa mål kan framgå av en parkeringsstrategi eller parkeringspolicy. I en parkeringsplan kan kommunen mer detaljerat ange hur man vill arbeta för att genomföra strategin. Se figur 2.

FIGUR 2. Figuren visar hur kommunens mål och strategier hänger ihop med parkeringsregleringen

Syften och begränsningar

Tillgången på parkeringsplatser är en av de faktorer som avgör om vi kan resa med bil dit vi önskar och när vi önskar. Det handlar inte bara om antalet parkeringsplatser och var dessa är lokaliserade. Tillgången kan även styras med olika restriktioner, till exempel hur länge man får parkera eller vem som får parkera. Syftet med reglering är att gator och parkeringsplatser ska användas på det sätt som kommunen – eller fastighetsägaren – önskar. Genom en ändamålsenlig reglering kan omsättningen på parkeringsplatserna påverkas vilket gör det lättare att hitta en ledig parkeringsplats.

Reglering av parkering kan även användas för att förändra konkurrensförutsättningarna mellan olika trafikslag för att få en övergång till mer hållbara transportsätt. Regleringen kan utformas med avseende på områdets karaktär, parkeringens lokalisering, omfattningen av tillgänglig parkering, målpunkter och kapaciteten på vägnätet till platsen.

En kommun kan införa särskilda trafikregler för vissa trafikantgrupper, fordonsslag eller för fordon med last av visst slag. Lagstiftningen är dock restriktiv när det gäller hur trafikanter får behandlas. Det är en följd av den så kallade likställighetsprincipen i kommunallagen (1991:900 2 kap 2 §), vilken innebär att kommunmedborgare ska behandlas lika. Mer om detta finns i kapitel 3 *Reserverade platser och undantag*.

Utbud, efterfrågan och kostnader

Efterfrågan på parkeringsplatser är bland annat beroende av bilinnehavet. Omvänt kan utbudet av parkering i ett samhälle också påverka bilinnehavet. Vid nyexploatering kan kommunen vidta olika åtgärder för att påverka resvanorna, till exempel genom att förbättra kollektivtrafiken.

Vid gles bebyggelse är god tillgång till parkering ofta önskvärt och kan tillgodoses utan större prioriteringar, oftast som ytparkering. Vid tät exploatering däremot finns normalt inte utrymme för ytparkering utan parkeringsplatserna måste lokaliseras under mark. Kostnaderna för att anlägga dessa platser, vanligen flera hundra tusen kronor per plats, överstiger normalt de boendes betalningsvilja (Trafikverket 2013). Konsekvensen blir att underskottet måste täckas av samtliga lägenhetsinnehavare. I centrala lägen kan det innebära att de som inte äger någon bil subventionerar bilägare med flera hundra kronor i månaden. Även i mindre centrala lägen och utanför storstadsområden subventioneras parkeringsplatser i garage.

Att arbeta med parkeringsnormer och parkeringstal

På eller i närheten av en fastighet ska det finnas parkeringsplatser för fastighetens behov (plan- och bygglagen, 8 kap 9 §, punkt 4). Hur många platser som behövs beror bland annat på vilken verksamhet som bedrivs, byggnadernas storlek och var fastigheten är belägen.

Vid planläggning brukar parkeringsplatsbehov uttryckas som ett parkeringstal. Parkeringstal är det antal parkeringsplatser som bör finnas i ett planförslag och är vanligtvis en funktion av bruttoarea (BTA), antal lägenheter, antal rumsenheter eller liknande. Syftet med att ange ett parkeringstal för en detaljplan eller en fastighet är vanligen att säkerställa att parkeringsbehovet kan tillgodoses på kvartersmark, så att det inte uppstår olägenheter i omgivningen eller trafiken genom att allmän plats måste användas (plan- och bygglagen, 8 kap 9 § punkt 2). Om det inte är möjligt att lösa parkeringsbehovet på kvartersmark är det dock möjligt att ordna parkering på allmän platsmark, till exempel genom så kallad boendeparkering.

För att slippa utreda hur många parkeringsplatser som behövs varje gång en ny detaljplan ska tas fram kan kommunen ha en parkeringsnorm. Av parkeringsnormen framgår vilka parkeringstal som, beroende på typ av bebyggelse, ska uppnås vid ny bebyggelse i olika områden i kommunen.

Det är även möjligt att ha parkeringstal för cykel för att säkerställa tillräckligt antal cykelparkeringsplatser.

Flexibla parkeringstal

För att utnyttja marken effektivt kan kommunen arbeta med så kallade *flexibla parkeringstal* i parkeringsnormen. Flexibla parkeringstal gör det möjligt för fastighetsägaren att få ett lägre parkeringstal genom att vidta åtgärder som underlättar ett boende utan bil. Exempel på sådana åtgärder är att reservera platser för bilpool eller att underlätta för cyklande eller varuleveranser. Fastighetsägaren behöver därmed inte bygga lika många parkeringsplatser och kan undvika parkeringsplatser som subventioneras av alla som bor i eller är verksamma i fastigheten.

Tillhandahålla parkering genom avtal eller parkeringsköp

En fastighetsägare kan ordna parkering på en annan fastighet. Det kan ske utan offentlig inblandning genom att koppla två fastigheter till varandra genom servitut, eller genom att en fastighetsägare och kommunen löser parkeringsfrågan med så kallat parkeringsköp.

En fastighetsägare kan även tillhandahålla parkering genom att hyra parkeringsplatser i ett befintligt garage eller parkeringshus. Kravet på varaktighet måste dock uppfyllas. Praxis är att avtal skrivs på tjugofem år, vilket är maximalt juridiskt möjligt (jordabalken 7 kap 5 §). Även efter det att avtalstiden gått ut har fastighetsägaren skyldighet att anordna parkeringsplatser. Därför bör det finnas möjlighet att teckna nytt avtal.

Parkeringsköp är ett sätt för exploatören att tillhandahålla parkeringsplatser. Den offentlighetsrättsliga förpliktelsen att anordna parkeringsutrymme omvandlas då, genom ett civilrättsligt avtal, till en skyldighet att ekonomiskt bidra till en kommunal eller privat parkeringsanläggning. Baserat på fastighetens behov betalar fastighetsägaren en engångssumma till kommunen som ansvarar för att uppföra en kollektiv parkeringsanläggning. Detta förfarande som kallas *friköp* brukar ge fastighetsägaren förtur vid uthyrning av bilplatserna, men någon skyldighet att hyra platser finns inte. Alternativt kan fastighetsägaren betala en årlig avgift till kommunen, så kallad *avlösen*.

Även om parkeringsbehovet tillgodoses genom avtal eller parkeringsköp måste kraven på parkering i plan- och bygglagen följas.

Styrning med hjälp av tidsreglering

En kommun eller en fastighetsägare har rätt att reglera både hur länge och under vilka tider man får parkera på en plats.

Begränsning av parkeringstid kan användas för att gynna en viss typ av parkering (arbets-, boende- eller besöksparkering). I centrala lägen kan det vara önskvärt med en hög omsättning på parkeringsplatserna för att skapa bra underlag för handeln. Med korta parkeringstider blir arbets- och boendeparkering inte attraktivt samtidigt som besöksparkering underlättas. På samma sätt kan reglering av parkeringstidens längd eller vilka tider som man får parkera underlätta för arbetsplats- eller boendeparkering.

Genom tidsangivelser som anger när det är tillåtet att angöra lastplatser kan kommunen även styra varuleveranser. En genomtänkt placering av lastplatser i kombination med tider för angöring kan bidra till en bättre miljö i centrala lägen.

Vissa tidsregleringar kan få andra konsekvenser än de avsedda. Ett sådant exempel är datumparkering som reglering för servicenätter. Vid datumparkering är det endast tillåtet att parkera på den ena sidan av gatan, beroende på om det är jämnt eller udda datum. Bilägaren måste då flytta sin bil varje dygn och kanske leta efter en ny parkeringsplats, vilket ökar sannolikheten för att bilen används för dagliga resor. Ett alternativ är så kallad veckonatts/-dagsreglering där parkering endast är förbjuden (delar av) en natt eller en dag per vecka.

Styrning med hjälp av avgifter

Syftet med parkeringsavgifter är att befintliga parkeringsplatser ska användas på det sätt som kommunen önskar.

Genom en högre avgift på platser där efterfrågan på parkering är stor, som i en stadskärna eller vid andra stora målpunkter, kan man få en högre omsättning på parkeringsplatserna och därmed ökad tillgänglighet. Avgiftsreglering kan också användas för att påverka färdmedelsval. Om kostnaden för parkering nära bostaden är lägre än vid destinationen kan fler antas lämna bilen hemma.

På allmän plats får kommunen endast ta ut parkeringsavgifter för ”trafikens ordnande”. Betalningsviljan eller vilka avgifter som tas ut på kvartersmark ska därför inte påverka beslut om avgifter på allmän plats. Avgifter får heller inte tas ut enbart för att finansiera kommunal verksamhet.

En kombination av avgifter och tidsregleringar är ett effektivt sätt att styra efterfrågan på parkeringsplatser i ett område.

Parkeringsavgifter kan tas ut för alla fordon, även cyklar.

Styrning genom att begränsa eller gynna parkeringsmöjligheterna för vissa fordonsslag eller trafikantgrupper

Ett sätt att styra vem eller vilka som parkerar på en plats, och därmed även påverka resande och transporter, är att begränsa eller gynna parkering för vissa fordonsslag, trafikantgrupper eller fordon med last av visst slag.

Fordonsslag är till exempel tung lastbil, personbil, buss, traktor och motorcykel. Begränsning till viss trafikantgrupp bör endast användas när begränsning inte är möjlig med angivelsen fordonsslag. Med trafikantgrupp avses främst rörelsehindrade som är innehavare av parkeringstillstånd. Det är även möjligt att anordna parkeringsplatser för beskickningsbilar och boende i ett visst område.

Det finns inget lagligt stöd för kommunen att med hjälp av lokala trafikföreskrifter särskilt gynna miljöbilar eller att på gatumark reservera parkeringsplatser för bilar som tillhör en bilpool. Miljöbilar är bilar som genom låga utsläpp av miljö- och hälsoskadliga avgaser har mindre påverkan på klimatet än övriga bilar på marknaden. Definitionen av miljöbilar förändras dock över tid. Staten kan ge skattelättnader för miljöbilar, men kommunen kan inte tillämpa lägre – eller inga – parkeringsavgifter för miljöbilar.

Elbilar utgör inte ett särskilt fordonsslag. Däremot kan kommunen genom en LTF besluta att en plats ska vara laddplats, förutsatt att där finns anordningar för extern laddning med elektrisk energi för fordons framdrivning (trafikförordningen 10 kap 1 §, 9a §). På en laddplats får endast fordon som kan laddas externt med elektrisk energi för fordonets framdrivning stannas eller parkeras, men andra fordon får stannas för på- eller avstigning (trafikförordningen 3 kap 54 §). Det finns inget krav på att laddning ska ske för att en bil som kan gå på el ska få parkera på platsen.

RÄTTSFALL

Högsta förvaltningsdomstolen har slagit fast att det strider mot kommunallagen att favorisera miljöbilsägare och därmed inte tillämpa likställighetsprincipen (HFD 2014 ref 57). I domskälet anförts att det endast är parkering för boende och nyttoparkering som kan ges reducerad avgift samt endast parkering för rörelsehindrade som kan befrias från avgift (lag [1957:259 2 §] om rätt för kommun att ta ut avgift för vissa upplåtelser av offentlig plats m.m.)

Parkeringsreglering

Det här kapitlet handlar om vilka lagar som styr parkering, om hur kommunen kan reglera parkering på allmän platsmark och om hur markägare kan reglera parkering på kvartersmark. Kapitlet tar även upp hur parkeringsregler märks ut.

Allmänna parkeringsregler enligt Trafikförordningen

Trafikförordningen (1998:1276), TrF, innehåller bestämmelser för alla trafikanter och trafik med fordon, bland annat om hur man får stanna och parkera. De allmänna bestämmelserna om hur man får stanna och parkera (vad som är tillåtet respektive inte tillåtet) gäller för hela landet, det vill säga oberoende av lokala trafikföreskrifter. Reglerna i trafikförordningen utmärks normalt inte med vägmärken utan fordonsförarna förväntas känna till dessa.

De allmänna regler som anges i trafikförordningen behöver inga ytterligare föreskrifter om inte villkoren måste skärpas ytterligare. En kommun eller annan beslutsfattare av en lokal trafikföreskrift bör vara noga med att inte reglera sådant som redan regleras i trafikförordningen. Förutom att det formellt inte är acceptabelt, så kan dubbelreglering eller utmärkning av allmänna bestämmelser skapa förvirring och osäkerhet hos den som ska parkera. Om kommunen vill införa lokala trafikföreskrifter om stannande eller parkering i strid med allmänna bestämmelser i trafikförordningen måste det framgå av beslutet.

I tabell 2 ges exempel på allmänna regleringar i trafikförordningen som gäller oberoende av lokala trafikföreskrifter och som alltså inte får regleras ytterligare med lokal trafikföreskrift.

TABELL 2. Allmänna parkeringsregler i Trafikförordningen

Trafikregel	Kommentar
Ett fordon får inte stannas eller parkeras i en vägkorsning eller inom ett avstånd av tio meter från en korsande körbanas närmaste ytterkant (TrF 3 kap 53 § första stycket 2).	Gäller även den anslutningsfria sidan i en T-korsning. Observera att vägutformningen påverkar om det kan anses vara en vägkorsning eller en infart.
Ett fordon får inte parkeras på en väg framför infarten till en fastighet eller så att fordons- trafik till eller från fastigheten väsentligen försvåras (TrF 3 kap 55 § första stycket 2).	Obs! På en smal gata kan detta även gälla på motsatt sida om infarten. Regleringen är viktig att känna till vid datumparkering så att parkerade bilar längs en gata inte hindrar framkomlighet till fastigheter.
Ett fordon får inte stannas eller parkeras på en sådan plats eller på ett sådant sätt att fara uppstår eller trafiken onödigtvis hindras eller störs (TrF 3 kap 47 § första stycket 1).	
På en markerad hållplats för spårvagn, fordon i linjetrafik eller skolskjuts får andra fordon inte stannas eller parkeras annat än för på- och avstigning som kan ske utan hinder för spårvägs-, linje- eller skolskjutstrafiken (TrF 3 kap 54 § första stycket).	Om det behövs förbud mot att stanna är det möjligt att införa det med en LTF. Observera att fordon som får föras i körfältet får stannas där för på- eller avstigning (TrF 8 kap 2 §).
Ett fordon får inte parkeras på en mötesplats som har märkts ut med märke E18, mötesplats, i vägmärkesförordningen (TrF 3 kap 55 § första stycket 5).	
Ett fordon får inte parkeras på en körbana bredvid ett annat fordon som stannats eller parkerats längs körbanans kant eller bredvid en anordning som har ställts upp där (TrF 3 kap 55 § första stycket 4).	Det är alltså inte tillåtet att "dubbelparkera" bredvid ett annat fordon längs en körbana. Däremot hindrar regeln inte uppställning för lastning och lossning eller på- och avstigning. Uppställningen får dock inte vara sådan att fara uppstår eller trafiken onödigtvis hindras.
Ett fordon får inte stannas eller parkeras på eller inom ett avstånd av tio meter före ett övergångsställe, en cykelpassage eller en cykelöverfart (TrF 3 kap 53 § första stycket 1).	Det är inte tillåtet att anlägga parkeringsplatser närmare än 10 meter från ett övergångsställe. Undantaget om parkeringsplatsen anläggs i en ficka som är så djup att säkerheten inte försämrats och om sikten är tillräcklig.
Ett fordon får inte stannas eller parkeras i en korsning med järnväg eller spårväg (TrF 3 kap 47 § första stycket 2).	
Ett fordon får inte stannas eller parkeras på eller i närheten av ett backkrön eller i närheten av en kurva där sikten är skymd (TrF 3 kap 53 § första stycket 5).	Backkrön och/eller kurvor kan förekomma inom tätbebyggt område, men är inte lika vanligt som på landsbygden.

Trafikregel	Kommentar
Inom tätbebyggt område får fordon inte stannas eller parkeras på allmän plats som är terräng (Trf 3 kap 48 § första stycket).	Med allmän plats som är terräng inom tätbebyggt område avses allt som inte är gata/väg eller parkeringsyta. Fordon får t.ex. inte stannas eller parkeras i diken, i skiljeremsor, i parker, i planteringar eller liknande.
På en gång- eller cykelbana får andra fordon än tvåhjuliga cyklar eller mopeder klass II inte stannas eller parkeras (Trf 3 kap 48 § första stycket).	Observera att detta gäller även om man endast står med ett eller ett par hjul på gångbanan. Hela fordonet behöver alltså inte stå uppe på gångbanan.
Ett fordon får inte stannas eller parkeras på ett sådant sätt att vägmärken eller trafiksignaler skymms (Trf 3 kap 47 § första stycket 3).	Tänk på att inte anlägga parkeringsplatser så att vägmärken eller andra trafikordningar skymms av parkerade fordon.
Det är tillåtet att parkera i 24 timmar dels på allmän plats med kommunalt huvudmannaskap, dels inom vägområde för allmän väg inom tätbebyggt område om inte annat föreskrivits med lokal trafikföreskrift (Trf 3 kap 49 a §). Bestämmelsen gäller vardagar utom vardag före sön- och helgdag och behöver inte vara utmärkt.	Om kommunen vill att andra regler för parkering ska gälla generellt inom ett tätbebyggt område krävs det lokal trafikföreskrift och utmärkning.

Särskilda parkeringsregler med stöd av lokala trafikföreskrifter (LTF)

Utöver de allmänna bestämmelserna i trafikförordningen finns särskilda regler för stannande och parkering som föreskrivs av kommunen genom lokala trafikföreskrifter. Lokala trafikföreskrifter bestäms utifrån förhållandena på plats och bör föregås av en utredning som anger skäl och motivering. Ett väl motiverat beslut ger goda möjligheter för att bestämmelsen ska följas och underlättar handläggningen om beslutet skulle överklagas.

Särskilda bestämmelser som beslutas och föreskrivs av kommunen är bland annat tids- och avgiftsreglering, parkeringsförbud, ändamålsplatser och datumparkering. Utmärkning sker med vägmärken enligt gällande förordning och föreskrifter, se bilaga 1 *Lagstiftning som berör parkering*.

Det är inte ovanligt att en kommun genom LTF beslutar om parkeringsbestämmelser för ett visst område, till exempel att datumparkering ska gälla. Det är då viktigt att uppmärksamma den begränsning i markägarens bemyndigande att ta ut kontrollavgift som framgår av lagen om kontrollavgift vid olovlig parkering. Där anges till exempel att kontrollavgift inte får tas ut för överträdelse för vilken felparkeringsavgift kan tas ut. Det innebär att en LTF om parkeringsbestämmelser för ett område måste innehålla ett undantag om

att föreskriften inte gäller enskilda vägar. Om den lokala trafikföreskriften inte innehåller ett undantag för enskilda vägar, kan inte lag (1984:318) om kontrollavgift vid olovlig parkering, LKOP, tillämpas inom området.

Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om lokala trafikföreskrifter m.m. (TSFS 2015:60) innehåller bland annat riktlinjer om hur en LTF ska utformas samt information om undantag från utmärkningsskyldigheten. Lokala trafikföreskrifter publiceras på webbplatsen Svensk Trafikföreskriftsamling (STFS) enligt förordning [2007:231] om elektroniskt kungörande av vissa trafikföreskrifter samt utmärks med vägmärke på platsen.

Kommunen kan med fördel använda särskilda bestämmelser om stannande och parkering som ett styrmedel i den övergripande planeringen, och som ett verktyg för att öka andelen som går, cyklar och åker kollektivt i syfte att främja hållbart resande. Det lokala arbetet med stannande och parkering stödjer även en del av kommunens arbete med tillgänglighet.

Parkeringstider

Om inga andra tidsangivelser finns får fordon parkeras på allmän plats inom tätbebyggt område där kommunen har huvudmannaskapet eller inom vägområdet för allmän väg under högst 24 timmar i följd på vardagar, utom vardag före sön- och helgdag (TrF, 3 kap 49 a §). Denna tidsregel kan inte märkas ut.

Kommunen kan införa lokala bestämmelser för parkering för att underlätta för väghållningsfordon att ta sig fram och på så sätt effektivisera snöröjning, sandupptag och sopning eller annan service på gatan. Ett sätt kan vara att införa förbud att parkera längs gatan under viss tid på dygnet en veckodag i veckan, så kallad servicedag eller servicenatt. Servicedagar kan gälla under hela eller delar av året.

En annan reglering som kan användas för att underlätta väghållningen är datumparkering, som innebär att det är förbjudet att parkera på vägsida med jämna adressnummer under dagar med jämna datum och på vägsida med udda adressnummer under dagar med udda datum. Då endast en sida av vägen upptas av parkerade bilar kan drift- och underhållsarbete enklare genomföras och regleringen bidrar även till att långtidsuppställning av fordon kan undvikas. Nackdelen med datumparkering är att regleringen kan vara svår att förstå och att den kan bidra till ökat bilåkande eftersom bilarna måste flyttas varje dygn.

Ett komplement till datumparkering eller servicedag/-natt är att vid behov införa tillfälliga parkeringsförbud. Dessa behöver då förannonseras på platsen i så god tid att fordonsägarna har möjlighet att flytta sitt fordon, det vill säga minst en vecka i förväg vid veckonatt/-dag.

Vid begränsad parkeringstid kan kommunen genom LTF föreskriva att parkeringsbiljett eller parkeringsskiva ska användas för att ange när fordonet parkerades. Det är tillåtet att ange ankomsttid med en handskriven lapp eller på annat sätt.

Parkeringsavgifter på allmän platsmark

Kommunen kan reglera parkering genom att avgiftsbelägga parkeringsplatser. Parkeringsavgifter kan vara ett effektivt verktyg för att öka omsättningen på parkerade bilar och för att styra parkeringen till lämpliga platser. Möjligheten regleras i lag (1957:259) om kommuners rätt att ta ut avgift för vissa upplåtelser av offentlig plats, m.m. Avgiften får vara ett engångsbelopp för en viss period (näringsidkare/nyttokort, boende), rörelsehindrade får befrias från avgiftsskyldighet, se lag (1978:234) om nämnder för vissa trafikfrågor. Parkeringsavgifter på allmän platsmark får endast tas ut för "trafikens ordnande", vilket innebär att avgifternas storlek inte påverkas av vilka avgifter som tas ut på kvartersmark eller betalningsviljan hos dem som parkerar.

Vilka allmänna bestämmelser som gäller om särskilda villkor för parkering har införts med lokal trafikföreskrift anges i trafikförordningen (3 kap 49 a §). Parkeringsavgift ska betalas på det sätt som anges på platsen och enligt angiven taxa. Om en parkeringsbiljett eller motsvarande används ska denna placeras framtill inuti eller på fordonet. Detsamma gäller för parkeringsskiva och period- eller kontrollmärke som används för att visa förbetald parkeringsavgift, till exempel nyttoparkeringstillstånd eller boendeparkeringstillstånd. Tidsangivelser eller andra uppgifter om att villkoren för parkering är uppfyllda ska vara väl synliga och läsbara utifrån fordonet. Med framtill menas inte bara innanför framrutan utan även innanför någon av de främre sidorutorna.

Kommunen kan, inom sitt eget område, besluta om att parkeringstillstånd för rörelsehindrad ska innebära befrielse från parkeringsavgift eller en lägre avgift för parkering. Detsamma gäller för innehavare av boendeparkeringstillstånd och nyttoparkeringstillstånd. Till skillnad mot för parkeringstillstånd för rörelsehindrade (se kapitel 6 *Parkeringstillstånd för rörelsehindrade*) kan kommunen ta ut en avgift för handläggning av boendeparkeringstillstånd och nyttoparkeringstillstånd.

Det finns flera olika betalsystem för att erlagga parkeringsavgift. Den kommun som planerar att införa parkeringsavgifter rekommenderas ett elektroniskt system utan fysiska biljetter. Detta av flera orsaker; parkeringsautomater med biljetter är dyra både i inköp och drift, parkeringsbiljetter kan förfalskas och de kan vara svåra att fästa eller läsa av på flera fordonsslag (lastbilar, mc). En elektronisk biljett syns dessutom även om bilen är översnöad eller rutorna igenisade. Förutom att övervakningen underlättas, finns det ofta en

efterfrågan på biljettfria betalningsalternativ. Övervakning av parkering utan fysiska biljetter kan till exempel ske med hjälp av applikationer till vanliga mobiltelefoner.

Felparkeringsavgifter på allmän platsmark

Kommunen kan ha mer än en beloppsnivå för felparkeringsavgifter. Högsta nivån kan gälla parkering på plats reserverad för rörelsehindrade och där det är förbud att stanna. Den lägsta nivån kan avse parkering utöver tillåten tid på markerad parkeringsplats eller parkering utan erläggande av avgift. Genom olika felparkeringsavgifter för olika förseelser uppnås en viss styrning. Det blir mindre attraktivt att felparkera på en plats för rörelsehindrade om man vet att felparkeringsavgiften är hög.

Kommunen beslutar om felparkeringsavgiftens belopp enligt förordning (1976:1128) om felparkeringsavgift. För närvarande (2016) är 75 kronor lägsta och 1 000 kronor högsta möjliga belopp.

Särskilda parkeringsregler beslutade av väghållningsmyndigheten

Väghållningsmyndigheten har möjlighet att om det behövs under kortare tid på grund av vägarbete eller liknade arbete besluta om särskilda regler om stannande och parkering. Samma krav som gäller beslut om lokala trafikföreskrifter när det gäller publicering på webbplatsen STFS och utmärkning gäller vid beslut av väghållningsmyndigheten.

Parkeringsregler på kvartersmark

En markägare har rätt att besluta om vilka parkeringsregler som ska gälla på dennes mark eller i parkeringshus. Kommunen har möjlighet, men ingen skyldighet, att besluta om lokala trafikföreskrifter för att reglera parkering på kvartersmark. Detta kräver dock samråd med och i vissa fall även medgivande av markägaren.

Bestämmelserna i trafikförordningen och vägmärkesförordningen gäller även på kvartersmark (tomtmark). Det är samma regler för kvartersmark som ägs av privat eller offentlig fastighetsägare.

Om någon parkerar i strid mot de regler som markägaren har satt upp kan markägaren ta ut en kontrollavgift. Möjligheten regleras i lag (1984:318) om kontrollavgift vid olovlig parkering, LKOP. Markägaren beslutar själv vilka belopp för kontrollavgifter som skall gälla, de får dock inte vara högre än den felparkeringsavgift som kommunen tar ut för samma eller motsvarande förseelse i området.

Om parkeringsövervakning sker på kvartersmark så ska det framgå vid infarten till parkeringsplatsen, så kallad portalutmärkning, se avsnitt Utmärkning på kvartersmark.

Allmänna vägar

Inom tätbebyggt område beslutar kommunen om föreskrifter som rör parkering på allmänna vägar.

För allmänna vägar utom tätbebyggt område där staten, genom Trafikverket, är väghållare beslutar länsstyrelsen om LTF för exempelvis parkering. Om kommunen är väghållare för en allmän väg utom tätbebyggt område beslutar kommunen om parkeringsregler.

Enskilda vägar

Den största delen av Sveriges vägnät utgörs av enskilda vägar, varav merparten är skogsbilvägar. Väghållare med ansvar för enskilda vägar kan vara enskilda markägare eller vägföreningar, vägsamfälligheter och andra samfälligheter.

På enskilda vägar gäller de allmänna bestämmelserna för stannande och parkering enligt trafikförordningen. Är den enskilda vägen belägen inom tätbebyggt område beslutar kommunen om lokala trafikföreskrifter. Utom tätbebyggt område är det länsstyrelsen som beslutar. Ett sådant beslut kräver dock samråd med och i vissa fall även medgivande av vägens ägare. Kommunen (inom tätbebyggt område) respektive Trafikverket (utom tätbebyggt område) ansvarar för att sätta upp och underhålla utmärkning med vägmärken som grundas på lokala trafikföreskrifter. Kräver beslutet ett medgivande från vägens ägare har dock denne motsvarande ansvar.

Utmärkning av parkeringsregler

Lokala trafikföreskrifter ska kungöras elektroniskt på webbplatsen Svensk Trafikföreskriftssamling (STFS) samt utmärkas med vägmärke på platsen.

För att en lokal trafikföreskrift ska vara giltig måste den vara rätt utmärkt. Om utmärkningen med vägmärke inte stämmer överens med innehållet i den lokala trafikföreskriften är regleringen ogiltig och felparkeringsavgift kan inte utfärdas. Det behövs därför ett nära samarbete mellan dem som utfärdar föreskrifterna och ansvariga för beställning och uppsättning av vägmärken samt med dem som sköter övervakningen.

Föreskrifter med särskilda trafikregler om stannande och parkering utmärks med hänsyn till gällande förordning och föreskrifter och de fysiska förhållandena på platsen. Utmärkning gäller fram till nästa korsning, annars krävs vägmärke om var parkeringsföreskriften upphör (vägmärkesförordningen 2 kap 7 § fjärde stycket). Ny utmärkning behövs efter varje korsning och i korsningen gäller trafikförordningens generella regler om stannande och parkering. Om ett förbud om stannande eller parkering avser en längre sträcka eller om det i övrigt är nödvändigt ska vägmärket upprepas på lämpligt avstånd.

Fullständiga regler för vägmärkens betydelse finns i vägmärkesförordningen (2007:90), som kompletteras av Vägverkets föreskrifter om vägmärken och andra anordningar (VVFS 2007:305).

ETT URKLIPP UR VÄGMÄRKESFÖRORDNINGEN

3 § Vägmärken och andra anordningar skall tillsammans med väg- och gatuutformningen och dess anpassning till väg- och gaturum ge trafikanten vägledning, styrning och information för en effektiv och säker trafik. Vägmärken och andra anordningar skall vara utformade och placerade samt i sådant skick att de kan upptäckas i tid och förstås av de trafikanter som de är avsedda för. De får inte sättas upp så att de innebär fara för eller onödigtvis hindrar trafikanter. Särskild hänsyn skall tas till barn, äldre och funktionshindrade.

I bilaga 2 *Vägmärken* finns en lista med föreskrifter och vägmärken som påverkar parkeringsreglerna.

Vikten av rätt utmärkning

På en parkeringsplats är det vägmärke E19, parkering tillåten, som utgör huvudmärke. Villkor som avviker från märkets grundbetydelse, till exempel tidsbegränsningar och avgiftsplikt, anges med tilläggstavlor. För att regleringen ska vara giltig måste tilläggstavlor utformas och kombineras på rätt sätt i enlighet med föreskriften.

Om det finns flera tilläggstavlor under ett vägmärke gäller anvisningarna var för sig som komplement till huvudmärket. Nedan ges några exempel på hur tilläggstavlor med samma text kan få olika innebörd beroende på hur de kombineras.

Parkeringsregler bör vara så enkla som möjligt. Med detaljerade och specificerade föreskrifter med flera olika regler på samma plats riskerar utmärkningen att bli omfattande och svår att förstå.

Att ha en bra dialog mellan kommun, parkeringsövervakning, polismyndigheten och invånare i kommunen är viktigt när det kommer till parkeringsfrågor. Eventuella felaktigheter och missförstånd gällande utmärkningar i kommunen bör åtgärdas snarast.

En vanlig reglering på parkeringsplatser är en tidsbegränsning för hur länge det är tillåtet att parkera. I det här fallet är det tillåtet att parkera under högst två timmar i följd. Regleringen gäller alla tider på dygnet och alla dagar i veckan.

- *Parkering tillåten alla dagar, alla tider.*
- *Tillåtelsen gäller högst två timmar i följd.*

Här anges 2 tim och 8-17 på samma tilläggstavla. Detta betyder att tidsbegränsningen endast gäller mellan klockan 8-17. Då siffrorna är skrivna i vitt utan parentes gäller detta vardagar utom vardag före sön- eller helgdag. Övrig tid är det alltså tillåtet att parkera längre än två timmar. Den andra tilläggstavlan anger att avgiftsplikt alltid gäller för parkering på platsen.

- *Parkering tillåten.*
- *Tillåtelsen gäller högst två timmar i följd mellan klockan 8-17, vardagar. Övrig tid - ingen begränsning vad avser parkeringstid.*
- *Avgiftsplikt gäller alla tider och dagar.*

I detta exempel har huvudmärket kompletterats med två andra tilläggstavlor. Tilläggstavlor är snarlika det föregående exemplet men får här en annan innebörd. Den första tilläggstavlan anger 2 tim, och den andra avgift 8-17. Detta innebär att det precis som i det första exemplet endast är tillåtet att parkera två timmar i följd och att detta gäller alla tider på dygnet och alla dagar i veckan. Dessutom är det avgiftsplikt mellan klockan 8-17, vardagar utom vardag före sön- eller helgdag.

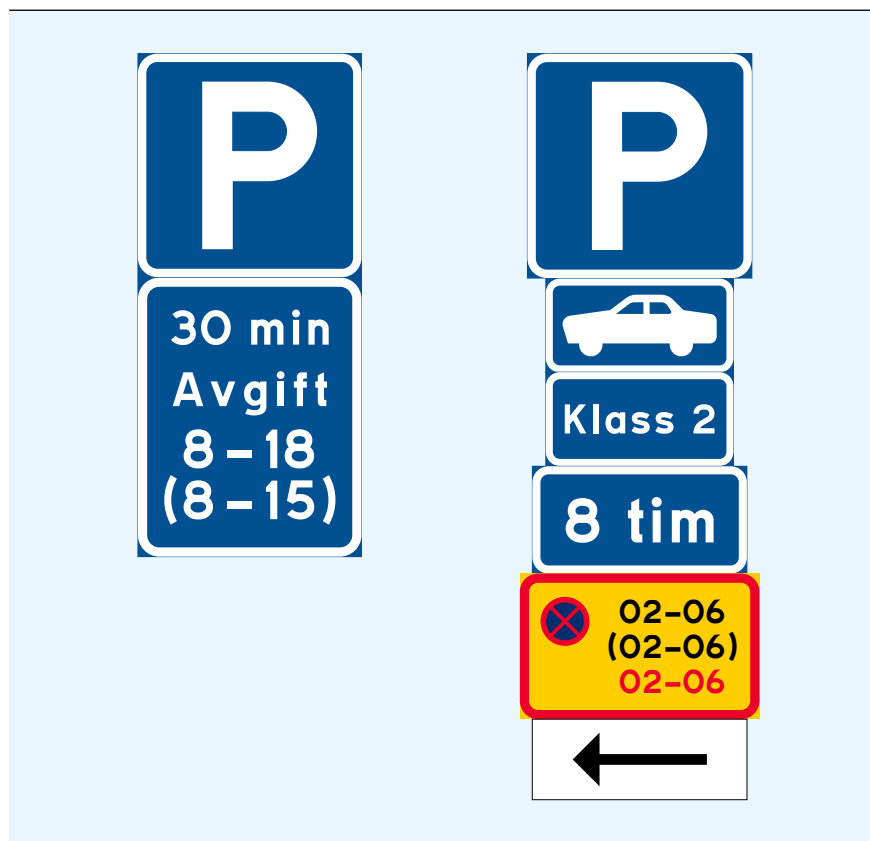
- *Parkering tillåten.*
- *Tillåtelsen gäller högst två timmar i följd.*
- *Avgiftsplikt gäller endast klockan 8-17, vardagar.*

RÄTTSFALL

Hovrättsdom ÖÄ 4733-15: Hovrätten undanröjer parkeringsanmärkning för personbil klass I. Enligt LTF avser parkeringen endast personbil klass II (husbil). Skyltningen består av "P" med tilläggstavla "personbil" och separat tilläggstavla med text "Klass II". Tilläggstavlan med personbilssymbolen anger att parkering är tillåten med alla personbilar. Se figur 3, högra vägmärkeskombinationen.

ÖÄ 2285-1: Hovrätten har undanröjt felparkeringsavgift för parkering efter klockan 18 på en plats skyltad med P samt en tilläggstavla med text "30 minuter, Avgift, 8-18 (8-15)". Se figur 3, vänstra vägmärkeskombinationen. Skylten stod på en plats som ingick i zon med parkeringsförbud. Avsikten från kommunen var att parkering inte skulle vara tillåtet utöver de tider som angavs på skylten. Tilläggstavlans text innebär dock att det är tillåtet att parkera under 30 minuter mot avgift under upptagna tider och att det är fritt att parkera övrig tid.

FIGUR 3. Figuren illustrerar hur utmärkningen av vägmärken sett ut i båda rättsfallen ovan

YTTERLIGARE RÄTTSFALL SOM PÅVISAR VIKTEN AV TYDLIGHET I UTMÄRKNING

RH 1995:72: Hovrätten undanröjde betalningsansvar för parkeringsanmärkningen med motivet att skyltningen av parkeringsplatserna för rörelsehindrade inte var korrekt enligt VMF och att utmärkningen av platserna var otydlig. De aktuella parkeringsplatserna var utmärkta endast med tilläggstavla 1.11.13.2 (symbol för rörelsehindrad) samt tilläggstavla med texten "2 platser". Tillsammans med tilläggstavlor krävs grundmärket "P", utmärkningen stämde därför inte överens med vägmärkesförordningen. Dessutom var utmärkningen av vilka platser som var avsedda för rörelsehindrade utmärkt med utsträckningspilar, men på ett otydligt sätt så att det kunde missförstås. Marken var snötäckt, målningen var därför inte synlig.

Utmärkning på kvartersmark

FIGUR 4. Infart till kvartersmark

Vid infart till kvartersmark ska det finnas vägmärken som informerar om vilka parkeringsregler som gäller (figur 4). Om platsen är avsedd för parkering, till exempel ett parkeringshus eller liknande, används vägmärket för parkering, i annat fall används parkeringsförbud inskrivet i en zontavla. Underst ska det finnas en tilläggstavla med namn och telefonnummer till markägaren, dennes ombud eller den som ansvarar för övervakningen. Vid utfart från området krävs vägmärke som anger att områdets reglering upphör. Om ny reglering tar vid behöver även denna skyltas vid utfart från området.

Oavsett vilket vägmärke som används vid infarten så är parkering endast tillåten på markerade platser. Om det är skyltat med parkeringsförbud krävs vägmärke för parkering vid eventuella parkeringsplatser.

Reserverade platser och undantag

Detta kapitel behandlar vilka möjligheter det finns att anpassa parkeringsreglerna till speciella förhållanden, för vissa trafikanter eller fordonsslag. Anpassningen kan innebära att vissa platser reserveras eller att undantag från gällande bestämmelser finns eller utfärdas. Undantag kan vara generella eller gälla särskilt för en viss trafikantkategori. Kapitlet avser i huvudsak allmän platsmark, men kan även vara vägledande för kvartersmark där så är tillämpligt.

Reserverade platser

Ibland behöver parkeringsplatser reserveras för specifika behov. På allmän platsmark gäller likställighetsprincipen i kommunallagen, vilken innebär att kommunmedborgare ska behandlas lika (kommunallagen [1991:900] 2 kap 2 §). Kommunen får dock besluta om lokala trafikföreskrifter (LTF) för en viss trafikantgrupp, ett visst fordonsslag eller för fordon med viss last (trafikförordningen [1998:1276] 10 kap 2 §). Genom denna möjlighet kan kommunen reservera parkeringsplatser på allmän platsmark för ett visst fordonsslag, till exempel personbilar eller lastbilar samt för personer med parkeringstillstånd för rörelsehindrade. Utöver detta finns möjlighet att anordna parkering för besöksbilar samt för boende i ett visst område.

På kvartersmark kan platser reserveras för en viss person, ett visst fordon eller på annat lämpligt sätt.

En plats som reserverats utmärks med vägmärke som innebär att det är förbjudet att stanna och parkera för annat ändamål än det angivna. Om endast ett visst fordonsslag eller en viss trafikantgrupp får stanna och parkera anges det på en tilläggstavla.

Generella undantag

Generella undantag från parkeringsregler vid trafikövervakning, väghållningsarbete och för räddningstjänsten finns i trafikförordningen (12 kap 1 § respektive 11 kap 9 §). Kommunen får medge generella undantag från lokala bestämmelser (LTF) om parkering (TrF 13 kap 4 §), men generella undantag får endast medges för näringsidkare och andra med särskilt behov av att parkera i sitt arbete eller för boende i ett område.

För att gynna nyttotrafik och näringsidkare kan kommunen medge undantag för vissa parkeringsregler på gatumark. Ett så kallat nyttoparkeringstillstånd (nyttokort) kan utfärdas till yrkesverksamma näringsidkare som använder bilen i sitt arbete och är beroende av att kunna parkera i närheten för att kunna utföra sitt arbete. Exempel på yrkesgrupper som kan beviljas nyttoparkeringstillstånd är hantverkare, servicetekniker och hemtjänstpersonal som behöver parkera nära de adresser där de utför sina tjänster. Att fordonet används vid yrkesutövning är en förutsättning för tillståndet. Nyttoparkeringstillståndet kan ge tillåtelse att parkera längre tid än vad som annars är tillåtet, på plats med parkeringsförbud och/eller mot lägre avgift. För att kontrollera parkeringstiden kan parkeringsskiva användas som komplement till nyttokortet.

Parkeringstillstånd för nyttotrafik och boende bör ges för max ett år i taget. Kommunen har rätt att ta betalt för handläggning av tillstånden men även för själva tillståndet som då blir en förbetald avgift.

Särskilda undantag

Särskilda undantag benämns i dagligt tal ofta dispenser eller tillstånd.

Kommunen kan medge särskilda undantag för den rörliga eller stillastående trafiken inom den egna kommunen om det avser ett visst ändamål och om det behövs av särskilda skäl förutsatt att det kan ske utan fara för trafiksäkerheten, skada på vägen eller medföra någon annan avsevärd olägenhet (TrF 13 kap 3 § och 4 §). Detta ger kommunen möjlighet att besluta om och utfärda tillfälliga parkeringstillstånd (här och nu), förutsatt att kraven på trafiksäkerhet m.m.

är beaktade och uppfyllda. Det kan handla om att någon tillfälligt behöver parkera nära en målpunkt på grund av sjukdom, en speciell leverans av varor, i samband med flytt eller liknande.

Det är inte möjligt för kommunen att i samband med exploatering medge undantag från parkeringsregler för byggarbetsplatsens medarbetare (likställighetsprincipen enligt kommunallagen). Parkeringsbehovet kan tillgodoses genom hänvisning till befintliga parkeringsplatser på kvartersmarken där byggandet sker eller via avtal/överenskommelse med en annan markägare.

Parkering för rörelsehindrade är ett undantag från lokala trafikföreskrifter om parkering. Bestämmelser om särskilda undantag för rörelsehindrade beslutas av kommunen med stöd av trafikförordningen (13 kap 8 §), se kapitel 6 *Parkeringstillstånd för rörelsehindrade*.

Vanliga företeelser

På denna och följande sidor listas ett antal vanliga företeelser som kan vara aktuella för undantag eller reserverade platser.

TABELL 3. Vanliga företeelser

Fordonstyp	Företeelser
Beskickningsbilar	- Högst tre parkeringsplatser får reserveras för beskickningsfordon/diplomatfordon i anslutning till beskickningens fastighet. (TrF 10 kap 2 §).
Bilpool	<ul style="list-style-type: none"> - En bilpool kan vara ett system där flera personer/familjer och/eller företag samäger bilar. Hur många familjer/företag och bilar som ingår i en bilpool varierar men syftet är att de som ingår i bilpoolen ska få tillgång till en bil utan att behöva äga en egen. Antalet bilar blir då färre vilket minskar behovet av parkeringsplatser. - Bilpool kan också vara en form av hyrbilssystem där bilar som inte är uthyrda är utplacerade på olika platser, i stället för att finnas hos uthyraren. En del bilpooler har fasta platser för sina bilar, andra bilpooler parkerar bilarna på allmän platsmark på samma sätt och enligt samma villkor som gäller för andra bilar. - Det är inte möjligt att reservera platser för bilpoolsbilar på allmän platsmark, däremot på kvartersmark.
Boendeparkering	<ol style="list-style-type: none"> 1. Reserverade parkeringsplatser endast för dem som har boendeparkeringstillstånd i ett visst område. 2. Parkeringsplatser där ett boendeparkeringstillstånd ger lägre avgift. De som bor i området konkurrerar om platserna på samma villkor som övriga trafikanter.

TABELL 3. Vanliga företeelser, fortsättning

Fordonstyp	Företeelser
Boendeparkerings-tillstånd	<ul style="list-style-type: none"> - I normalfallet bör parkering ske på fastighetsmark, men i äldre eller centrala områden kan det finnas behov av boendeparkering på gatumark. - Om det behövs av särskilda skäl kan kommunen besluta om särskilda parkeringsregler och/eller lägre parkeringsavgifter för dem som bor i ett visst område. Rättigheten att parkera (mot en lägre avgift) administreras med hjälp av boendeparkeringsstillstånd. Kommunen har rätt att ta betalt för (handläggning av) boendeparkeringsstillstånd (TrF 10 kap 2 § andra stycket). Boendeparkering är ett undantag från likställighetsprincipen.
Bussparkering	<ul style="list-style-type: none"> - Kommunen kan ordna särskilda uppställningsplatser för bussar. Detta möjliggör parkering av turistbussar vid särskilda turistmål eller på platser i städer där besökare med buss gärna stannar. En buss tar vid parkering betydligt mer yta i anspråk än en vanlig personbil varför det kan vara angeläget att styra parkeringen till lämpliga platser. Uppställningsplatser för bussar utmärks genom att vägmärke E19 för Parkering kombineras med symboltavlan S5 Buss som anger att till-låtelsen att parkera endast gäller buss. Platserna för buss kan finnas på kvarters- eller gatumark, gälla hela dygnet eller endast delar av dygnet. Parkeringen kan vara tidsbegränsad och den kan vara avgiftsbelagd.
Cykel	<ul style="list-style-type: none"> - Det finns tre definitioner för cykel: 1. Ett fordon som är avsett att drivas med tramp- eller vevanordning och inte är ett lekfordon. 2. Ett eldrivet fordon utan tramp- eller vevanordning. 3. Ett eldrivet fordon med en tramp- eller vevanordning. - Fordonet cykel, oavsett definition, omfattas av samma trafikregler som andra fordon, t.ex. bilar.
Cykelparkering	<ul style="list-style-type: none"> - Anordnade platser för parkering av cyklar och mopeder klass II. Cykel-parkeringar anordnas på lämpliga platser utifrån ett tillgänglighetsperspektiv. De bör finnas i direkt anslutning till målpunkten och i närhet till cykelvägar och gatunät. Se även "GCM-Handbok Utformning, drift och underhåll med gång-, cykel- och mopedtrafik i fokus" (SKL 2010). - Trehjuliga cyklar, cykelkärror och paketcyklar likställs med cyklar. Vid planering av utrymmen för cyklar kan hänsyn behöva tas till att dessa är mer utrymmeskrävande än vanliga cyklar. Det är tillåtet att stanna eller parkera tvåhjuliga cyklar och mopeder klass II på en gång- eller cykelbana (TrF 3 kap 48 §). Detta är viktigt att känna till vid planering och utformning av gång- och cykelbanor så att dessa inte blockeras av uppställda cyklar eller mopeder.
Dispens (undantag)	<ul style="list-style-type: none"> - Uttrycket dispens används ofta när det gäller undantag vid tillfälliga händelser. Med dispens menas då undantag från allmänna bestämmelser eller särskilda bestämmelser (LTF), t.ex. transportdispens (fordons vikt, längd och bredd). Uttrycket kan även användas när kommunen beslutar om tillfälliga parkeringstillstånd.
Elbil	<ul style="list-style-type: none"> - Se <i>Laddplats</i>.

TABELL 3. Vanliga företeelser, fortsättning

Fordonstyp	Företeelser
Farligt gods	<ul style="list-style-type: none"> - Det ställs särskilda krav på uppställningsplatser för farligt gods avseende t.ex. avstånd till bebyggelse och avvattning. I normalfallet ska transporter med farligt gods inte ställas upp annat än för kortare raster. Anvisade uppställningsplatser är främst till för fordon som av någon anledning inte kan köras (trasiga eller körförbud). - Regler om transporter av farligt gods på väg finns i lag (2006:263) om transport av farligt gods och förordning (2006:311) om transport av farligt gods. Lagen kompletteras m.fl. föreskrifter av vilka ADR-S, <i>Föreskrifter om transport av farligt gods på väg och i terräng</i> (MSBFS 2015:1) är mest omfattande. I ADR-S anges bland annat att inga fordon med farligt gods får parkeras utan att parkeringsbromsen är ansatt. För släpvagnar utan broms-anordningar ska stoppkloss användas för att hindra att vagnen kommer i rörelse (MSBFS 2015:1, kap 8.3.7). Det finns även flera handböcker med riktlinjer om hur transporter av farligt gods får gå till. Exempel är "Farligt gods på vägnätet - underlag för samhällsplanering" utgiven av Räddningsverket, Vägverket och Boverket samt SKL:s handbok <i>Transporter av farligt gods</i> som gavs ut 2012. - Länsstyrelsen har bemyndigande att genom lokala trafikföreskrifter förbjuda vissa vägar för transport av farligt gods. Länsstyrelsen kan även rekommendera lämpliga transportvägar samt ange var fordon med farligt gods kan parkera. Föreskrifter om farligt gods finns publicerade i STFS på Transportstyrelsens webbplats. - Ibland uppkommer frågan om en uppställd tankbil kan utgöra en risk för allmänheten. Typ av last framgår av bilens märkning och genom den kan man kontrollera om lasten skulle kunna utgöra en fara.
Food-trucks	<ul style="list-style-type: none"> - Kommunen kan inte reservera platser för mobila gatukök, så kallade food-trucks, på allmän plats. Om kommunen vill hänvisa till en viss plats kan det lösas med markupplåtelse. Speciella nyttoparkeringstillstånd kan göra det möjligt att ställa upp fordonen på flera platser.
Fordon	<ul style="list-style-type: none"> - En anordning på hjul, band, medar eller liknande som är inrättad huvudsakligen för färd på marken och som inte löper på skenor. Fordon delas in i motordrivna fordon, släpfordon, efterfordon, sidvagnar, cyklar, hästfordon och övriga fordon.
Fordonsägare	<ul style="list-style-type: none"> - Med fordonets ägare jämföras den som långtidshyr eller leasar ett fordon.
Färdtjänst	<ul style="list-style-type: none"> - Se <i>Ändamålsplats</i>.
Husbil	<ul style="list-style-type: none"> - Se <i>Personbil klass II</i>.
Husbilar - parkeringsplats	<ul style="list-style-type: none"> - Det finns ingen särskild tilläggstavla för husbilar. För att visa att husbilar får, eller inte får, parkera på en plats används tilläggstavla (T22) med text <i>Personbil klass II</i>. Se även <i>Ställplats</i>.
Husvagn	<ul style="list-style-type: none"> - För att reservera en parkeringsplats för husvagn ska symbolen för släpkärra (S9) alternativt symbolen för personbil med tillkopplad släpkärra (S4) användas.

TABELL 3. Vanliga företeelser, fortsättning

Fordonstyp	Företeelser
Infartsparkering	- Anordnad parkeringsplats i närhet av knut- eller bytespunkter för kollektivtrafiken (buss, tåg/spårburet), främst avsedd för pendling till/från arbete eller studier. En infarts- eller pendlarparkeringens funktion kan ses som en del i ett "hela-resan"-tänk som bidrar till olika färdmedelsval och därmed ett hållbart resande.
Laddplats	- Det finns ett antal olika uppfattningar om vilka trafikregler som kan tillämpas för en laddplats. Trots att det i lagstiftningen finns en definition av laddplats, återfinns på olika håll i landet andra uppfattningar om vad en laddplats är. Anledningen till att dessa uppfattningar framförts grundar sig säkerligen på förhållandet att lagstiftningen med utgångspunkt från definitionen begränsar möjligheten att villkora en parkering på en laddplats. Lagstiftningens utformning medför med största sannolikhet att det inte finns formella möjligheter att villkora, till exempel tidsbegränsa eller avgiftsbelägga, parkering på laddplats. Detta eftersom "fordon som kan laddas externt med elektrisk energi för fordonets framdrivning" inte är ett fordonsslag enligt vad som framgår av förordningen om vägtrafikdefinitioner. Till detta kommer att det är oklart hur sådana villkor skulle kunna utmärkas. Mer om laddinfrastruktur för elfordon finns att läsa i SKLs skrift <i>Ladda för framtiden – Laddinfrastruktur för elfordon 2017</i> .
Lastbilsparkering - korttid	- Ibland är det av säkerhets- eller miljöskäl lämpligt att kommunen ordnar särskilda parkeringsplatser för lastbilar eller tillåter korttidsuppställning. Lämplig placering kan vara i industriområden, i anslutning till bensinstationer eller anläggningar för bilservice.
Lastbilsparkering - långtid eller natt	- Ibland uppstår önskemål om att kommuner ska ordna speciella uppställningsplatser för lastbilar. Efterfrågan kan t.ex. uppstå när lastbilsförare parkerar nära det egna hemmet, stannar för att sova längs vägen eller anländer till destinationen sent på kvällen och sover i lastbilen i väntan på att mottagaren öppnar på morgonen. - En anordnad lastbilsparkering bör vara säker, både för förarna som sover i bilarna och för godset. Det kan krävas säkerhetsåtgärder såsom bevakning, belysning och eventuellt stängsel och grind. Ärenden om anordnande av lastbilsparkeringar bör föregås av en noggrann analys av efterfrågan och betalningsvilja.
Lastplats	- För att underlätta godstransporter kan kommunen föreskriva om ändamålsplats för lastning och lossning. En lastplats kan regleras med förbud att parkera eller stanna för övriga fordon. Genom tidsreglering kan lastplatser göras tillgängliga endast under en del av dygnet. Övrig tid kan det t.ex. vara kollektivkörfält eller förbud att stanna eller parkera. På så sätt kan trafikföreskrifterna bidra till förbättrad trafikmiljö, t.ex. i centrala gaturum där efterfrågan på utrymme är stort eller där kommunen vill begränsa den tunga trafiken till vissa tider.

TABELL 3. Vanliga företeelser, fortsättning

Fordonstyp	Företeelser
Markupplåtelse	<ul style="list-style-type: none"> - Med markupplåtelse menas i dagligt tal tillstånd att använda allmän plats såsom vägar, gator, torg, det vill säga offentlig plats enligt ordningslagen. En offentlig plats inom detaljplanlagt område får inte utan polismyndighetens tillstånd användas på ett sätt som inte stämmer överens med det ändamål platsen upplåtits för eller som inte är allmänt vedertaget. Tillstånd för uppställning av gatukök, container eller liknande på gata eller torg söks hos polismyndigheten. Polismyndigheten inhämtar yttrande från kommunen och om kommunen avstyrker får beslut om tillstånd inte ges. Polismyndighetens beslut får inte överklagas, men kommunens beslut att avstyrka kan överklagas. - Medges tillstånd för ianspråktagande av offentlig plats, där kommunen är huvudman, såsom gata eller torg får kommunen ta ut en avgift enligt lag (1957:259) om rätt för kommun att ta ut avgift för vissa upplåtelser av offentlig plats, m.m.
Moped klass I	<ul style="list-style-type: none"> - Moped klass I likställs med motorcykel i parkeringssammanhang.
Moped klass II	<ul style="list-style-type: none"> - Moped klass II likställs i trafiklagstiftningen med cyklar. Vid planering av utrymmen för mopeder klass II behöver hänsyn tas till att dessa är mer utrymmeskrävande än cyklar.
Motorcykel-parkering	<ul style="list-style-type: none"> - Motorcykelparkering kan ordnas på gatumark eller kvartersmark. Platserna märks ut med tilläggstavla. - Saknas särskilda platser parkeras motorcyklar och mopeder klass I på samma sätt och enligt samma villkor som personbilar. - För att motorcykel eller moped klass I ska tillåtas parkera i anslutning till cykelparkering eller gång- och cykelbana krävs LTF.
Miljöfordon/-bil	<ul style="list-style-type: none"> - Det är inte möjligt att bevilja undantag eller att ha särskilda parkeringsregler för miljöbilar, undantaget laddplatser för elbilar.
Nyttoparkerings-tillstånd	<ul style="list-style-type: none"> - Undantag från parkeringsförbud för verksamheter som har särskilda behov av att parkera i samband med arbete. Det kan handla om hantverkare, service till fast utrustning i fastigheter, hemsjukvård och liknande. Kommunen kan ta betalt för att utfärda ett så kallat nyttokort/nyttoparkeringstillstånd.
Parkeringsskiva	<ul style="list-style-type: none"> - Parkeringsskiva är ett sätt att ange ankomsttid på plats med begränsad parkeringstid. Att ange tiden med en (handskriven) lapp eller parkeringsbiljett är också tillåtet. Observera att om parkeringstiden endast är begränsad under del av dygn inträder nytt parkeringstillfälle när regleringen börjar varje dygn. Det är alltså möjligt att komma en dag och stå kvar till nästa dag, förutsatt att parkering under den reglerade tiden inte överskrider tillåten tid. Exempel: Parkering är tillåten hela dygnet, men endast tre timmar i följd kl 8–18. En bil kan då parkeras klockan 15 den första dagen och stå kvar till klockan 11 dagen därpå utan att bryta mot parkeringsreglerna. I praktiken är det inte meningsfullt att inleda övervakning förrän efter det att den begränsade parkeringstiden passerats det aktuella dygnet.

TABELL 3. Vanliga företeelser, fortsättning

Fordonstyp	Företeelser
Pendelparkering	- Se <i>Infartsparkering</i> .
Personbil	- Personbilar delas in i klass I och klass II. Beteckningen personbilar klass I och klass II samt släpvagn och dess betydelse framgår av lag (2001:559) om vägtrafikdefinitioner (ny 2 § från och med 2016-01-01).
Personbil klass I	- Personbil som är försedd med högst 8 sittplatser utöver förarplatsen.
Personbil klass II	- En bil som är permanent försedd med ett karosseri som är inrättat som bostadsutrymme och utrustad med åtminstone fasta sittplatser, fasta sovplatser vilka kan vara sittplatser som kan omvandlas till sovplatser, fast monterad utrustning för matlagning, lagring och bord. Det som i dagligt tal brukar benämnas husbil.
Samåkningsparkering	- Se <i>Infartsparkering</i> .
Sightseeingbussar	- Sightseeingbussar som trafikerar fasta ruttor och tider är en form av linjetrafik som ska ha trafiktillstånd. Hanteras på samma sätt som övrig kollektivtrafik.
Skyddad identitet	- För ärenden som berör personer med skyddad identitet – se kapitel 5.
Släpkärra	- Innefattar bland annat husvagnar och andra släp som kopplas till en personbil.
Servicenatt/ Servicedag	- Viss tid (dag eller natt) varje vecka med parkeringsförbud för att underlätta service på gatan. Parkeringsförbudet kan gälla hela eller delar av året. Om kommunen vill att det inom tätbebyggt område ska vara möjligt att parkera utan att flytta bilen mellan servicedagarna/-nätterna krävs LTF som undanröjer den generella 24-timmarsregeln.
Ställplats för personbil klass II	<ul style="list-style-type: none"> - Med ställplats avses en yta för parkering/uppställning av husbilar, i vissa fall även för husvagnar, för en eller ett fåtal övernattningar. - Ett ökat antal husbilar har medfört en ökad efterfrågan på ställplatser. Kommunen kan på kvartersmark upplåta en yta som ställplats eller parkeringsplats för husbilar för att bidra till och gynna den lokala besöksnäringen. - En ställplats kan upplåtas mot avgift och den kan, men behöver inte, vara utrustad med faciliteter. - Vid utformning av ställplatser eller anvisade parkeringar för övernattning bör kontakt tas med räddningstjänsten för bedömning av eventuella risker vid gasolanvändning. Eventuell risk för sanitär olägenhet eller störning av kringboende bör beaktas inför beslut om ställplats.
Taxi	- Se <i>Ändamålsplats</i> .
Terräng	- Med allmän plats som är terräng inom tätbebyggt område avses allt som inte är gata/väg eller parkeringsyta, t.ex. diken, skiljeremsor, parker, planteringar eller liknande. Fordon får inte stannas eller parkeras i terräng inom tätbebyggt område.

TABELL 3. Vanliga företeelser, fortsättning

Fordonstyp	Företeelser
Undantag	- Beslut om att utfärda tillstånd som undantar innehavaren från lokala bestämmelser för vissa parkeringsregler enligt LTF. Dessa undantag kallas ofta i dagligt tal för dispens eller tillstånd.
Vändplats	- En plats på en gata avsedd för vändning av fordon. För att det ska vara förbjudet att parkera i en vändplats krävs beslut genom en LTF. En vändplats kan även vara reglerad med förbud att både stanna och parkera.
Ändamålsplats	- Plats som reserverats för visst ändamål. Exempel på ändamål är för lastning och lossning eller på- och avstigning, taxiplats, bokbuss, skolskjuts eller ambulans.
Övernattning i personbilar	<ul style="list-style-type: none"> - Ibland uppstår sanitära olägenheter, sociala eller andra problem till följd av övernattning i personbilar (klass I eller II). - Inget i trafikförordningen anger att det inte är tillåtet att sova i en personbil som är lagligt parkerad på offentlig plats. Däremot kan kommunen förbjuda övernattning genom lokala ordningsföreskrifter. Brott mot lokala ordningsföreskrifter ger påföljder enligt ordningslagen (1993:1617). - En kommun som vill förebygga eller stävja problem i samband med övernattning med hjälp av parkeringsbestämmelser, kan antingen förbjuda parkering helt mellan vissa klockslag eller endast tillåta kort parkeringstid på natten. - Om kommunen överväger att införa parkeringsregler som försvårar övernattning i personbil bör konsekvenserna utredas och samråd med t.ex. polismyndigheten, boende i området eller andra berörda genomföras. Förbud mot parkering nattetid kan vara negativt för personer som arbetar natt om förbudet avser en infartsparkering eller en parkering nära arbetsplatser. För att regleringen ska ha effekt kan det krävas parkeringsövervakning även nattetid.

Handläggning

Det är varje kommun som, inom ramen för lagstiftningen, beslutar om rutiner och riktlinjer för hantering av ärenden på allmän plats. Förvaltningslagen (1986:223) ligger till grund för hur handläggningen ska gå till. I lagen anges bland annat att varje myndighet har en serviceskyldighet vilket innebär att de ska lämna upplysningar, vägledning och råd i frågor som rör dess verksamhet. Myndigheten ska ta emot besök och telefonsamtal från enskilda och besvara frågor från enskilda så snart som möjligt. Förvaltningslagen ställer krav på att ärenden där någon enskild är part, ska handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt. Vidare innehåller lagen skrivningar om att handläggare inte får hantera ärenden där de själva är jäviga och att ett ärende inte får avgöras utan

att den som är sökande fått ta del av det. Det ställs också krav på att beslut ska vara väl motiverade, att den enskilde ska underrättas om beslutet och att det alltid finns möjlighet att överklaga.

Det är tillåtet för kommunen att ta ut en avgift för handläggningen vid ansökan om undantag som till exempel boende- och nyttoparkering. Avgiften får inte överstiga kommunens kostnader. Det är däremot inte möjligt att ta ut avgift för ärendehandläggning av parkeringstillstånd för rörelsehindrade.

Exempel på handlägningsrutin för ansökningar om undantag, reserverad plats eller dispens:

- › En enskild/sökande kontakter kommunen med handling om ett ärende via brev, e-post, telefon eller sms.
- › Handling i brevform stämplas med datum för inkommande handling. Digitala handlingar via e-post kan översändas till diariet direkt. Kommunen kan sedan svara den enskilde/sökande genom att meddela att ärendet ska utredas, tilldelas en handläggare och därefter återkomma med mer information i ärendet. Ett alternativ är att kommunen direkt utser handläggare, upprättar ett ärende som lämnas för diarietföring och ger den enskilde/sökande uppgifter om namn på handläggaren, kontaktuppgifter och diarienummer för ärendet. Beräknad handläggningstid bör meddelas den sökande, liksom om prövningen av ansökan kommer att medföra en kostnad för den sökande.
- › Beredning/utredning av ärendet påbörjas och genomförs utifrån ärendets omfattning och eventuellt de fysiska förhållandena på platsen. Utredningen kan omfatta platsbesök, faktainsamling eller andra åtgärder, såsom samråd inför beslutsfattande om ansökan gäller en speciell plats, till exempel dispens vid ett tillfälle/plats.
- › Resultatet av utredningen utgör underlag för beslut. Skäl och motivering till beslut dokumenteras som tjänsteskrivelse för beslut i kommunal nämnd eller som delegationsbeslut. Beslutet bör vara väl motiverat.
- › Beslutet delges/meddelas den enskilde/sökande.
- › Beslut som meddelas av kommunen om generella undantag från LTF om parkering inom en kommun får inte överklagas (TrF 15 kap 2 § punkt 2).

Parkeringsövervakning

Detta kapitel tar upp frågor om parkeringsövervakning på allmän platsmark och kvartersmark. Rutiner för anställning och upphandling av parkeringsvakter och handläggning av överklagningsärenden beskrivs.

För frågor som rör flytt av fordon på grund av olovlig parkering hänvisas till SKL:s handbok *Flyttning av fordon*.

Övervakning på allmän platsmark

Parkeringsövervakning på allmän plats är en form av myndighetsutövning som historiskt har varit polisens uppgift, men numera har även kommuner rätt att utöva parkeringsövervakning.

Regler för övervakning på allmän plats framgår av lag (1987:24) om kommunal parkeringsövervakning m.m. samt lag (1976:206) om felparkeringsavgift. Dessa lagar kan tillämpas för parkeringsföreseelser med registrerade fordon, förutsatt att det inte handlar om lagöverträdelse i straffrättslig mening enligt annan lag eller författning.

Parkeringsanmärkningar får utfärdas av polisen och av parkeringsvakter som kommunen har förordnat. Parkeringsvakter kan vara anställda i kommunen, i andra kommuner, kommunala parkeringsbolag eller i ett auktoriserat bevakningsföretag.

En förutsättning för övervakning och utfärdande av felparkeringsavgifter är att parkeringsreglerna är beslutade och utmärkta på rätt sätt. En parkeringsanmärkning för överträdelse av lokala trafikföreskrifter, LTF, får enligt förordning (1976:1128) om felparkeringsavgift inte utfärdas om föreskriften

inte märkts ut enligt gällande bestämmelser i trafikförordningen (1998:1276) eller inte kungjorts på den särskilda webbplatsen för trafikföreskrifter (STFS). Dock får parkeringsanmärkningar meddelas om bristerna i utmärkningen med vägmärke är utan betydelse för trafikanternas förståelse av trafikregleringen. Se mer i avsnittet *Utmärkning av parkeringsregler* i kapitel 2.

Polisen får, efter samråd med kommunen, besluta om att ta hjälp av parkeringsvakter för att biträda polismän vid fullgörande av övervakningsuppgifter i trafiken. Se lag (2014:724) om ändring i lag (1987:24) om kommunal parkeringsövervakning m.m.

Beslut om kommunal parkeringsövervakning

Polisen har alltid rätt att beivra felparkering på allmän platsmark. I praktiken brukar polisen prioritera övervakning av fordon som står trafikfarligt eller stör trafiken på annat sätt, inte fordon som stått för länge på en parkeringsplats eller utan att erlägga avgift. Om det behövs får kommunen därför besluta om att själv sköta parkeringsövervakningen.

Av beslutet om parkeringsövervakning ska det framgå inom vilket område som övervakning ska ske och det minsta antalet parkeringsvakter som behövs. Ett beslut av kommunen om att ett område ska omfattas av kommunal parkeringsövervakning, behöver inte innebära att kommunen aktivt bedriver övervakning i området. Det kan vara klokt att ta beslut om ett större område, eller hela kommunen, även om det för tillfället inte bedöms nödvändigt att övervaka mer än ett mindre område. Om det uppstår nya eller tillfälliga problem kan kommunens tjänstemän då utöka parkeringsvakternas arbetsområde utan att avvakta nytt beslut i ansvarig nämnd.

Om kommunen beslutar om kommunal parkeringsövervakning ska polisen underrättas. Kommunen ska också samråda med polisen om inriktning och omfattning av parkeringsövervakningen. Polisen kan å sin sida begära samråd vid händelser som kan kräva särskilda insatser inom parkeringsövervakningen.

En parkeringsvakt ska ha utbildning enligt Rikspolisstyrelsens föreskrifter. Se Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om utbildning av parkeringsvakter, m.m. (RPSFS 2002:1 FAP 759-1) och Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till lagen (1974:191) och förordningen (1989:149) om bevakningsföretag (RPSFS 2012:18 FAP 579-2).

Personer som får förordnas som parkeringsvakter ska vara anställda av:

- › Kommunen
- › En annan kommun
- › Kommunalt parkeringsaktiebolag
- › Kommunalt trafikbolag som bedriver linjetrafik
- › Auktoriserat bevakningsföretag

Anställning som parkeringsvakt i kommunen anses som ett förordnande. Bevakningsföretags personal ska vara godkänd av länsstyrelsen. Innan en parkeringsvakt i ett bevakningsföretag får börja övervaka i kommunen ska denne vara påanmäld av företaget och tilldelas ett så kallat särskilt förordnande genom beslut i den nämnd som ansvarar för parkeringsövervakningen.

RÄTTSFALL

HD NJA 2002 s. 565 (nr 68): En person som haft förordnande som parkeringsvakt i en kommun har inte ansetts ha kvar detta förordnande när anställningen övergick i en ny anställning på ett kommunalt bolag som inte var att anse som kommunalt parkeringsbolag.

Upphandling av övervakning

Parkeringsövervakning kan, trots att det är myndighetsutövning, upphandlas av privata företag. Upphandlingsförfarandet omfattas av lag (2007:1091) om offentlig upphandling (LOU). Vid utvärdering av anbud bör referenser tas på de företag som lämnar anbud. Företaget ska ha parkeringsvakter med rätt utbildning, men även andra kommuners erfarenheter av parkeringsföretaget kan vägas in i utvärderingen.

Även om kommunen anlitar ett företag för övervakning är det kommunen som är huvudman och beslutar om villkor för övervakningen samt hanterar frågor angående villkor, avgifter och felparkeringsavgifter.

Ersättning för uppdrag med parkeringsövervakning bör baseras på nedlagt antal timmar. Om parkeringsbolaget får provision på antal utfärdade felparkeringsavgifter kan det leda till en inriktning på övervakningen som inte överensstämmer med kommunens önskemål.

Riktlinjer och rutiner

En kommun som bedriver parkeringsövervakning, med egen personal eller som en upphandlad tjänst, bör ta fram policyer och rutiner för hur övervakningen ska utföras. Av en policy kan framgå prioriteringar, till exempel att i första hand utfärda parkeringsanmärkning på bilar som står trafikfarligt eller som hindrar trafiken och i sista hand kontrollera att bilar inte har parkerats längre än tillåtet på anvisade parkeringsplatser.

Målet för kommunen bör vara att så många som möjligt ska parkera rätt och att intäkter från parkering bör utgöras av parkeringsavgifter, inte felparkeringsavgifter. I parkeringsvakternas arbetsuppgifter bör ingå att svara på frågor och att hjälpa invånare och besökare till rätta. Ser parkeringsvakten en fordonsförare som är på väg att göra fel ska vakten upplysa om det och om vilka alternativ som finns, inte vänta tills föraren har lämnat fordonet och då skriva ut en felparkeringsavgift.

Eftersom parkeringsövervakning är myndighetsutövning gäller den så kallade likställighetsprincipen, det vill säga att alla ska behandlas på samma sätt. Detta underlättas av tydliga rutiner. Även vid invändningar är det en fördel att ha tydliga rutiner som alltid följs. Om parkeringsvakten vid en eventuell rättegång inte kommer ihåg det specifika fallet kan denne luta sig mot att övervakningen alltid sker på samma sätt.

Av parkeringsvakternas rutinbeskrivning kan till exempel framgå hur länge de ska vänta för att kunna avgöra om det förekommer någon aktivitet vid fordonet, till exempel att föraren tillfälligt har lämnat fordonet på grund av lastning eller lossning av gods, olyckshändelse eller transport av sjuk eller rörelsehindrad (TrF 3 kap 51 § samt 11 kap 9 §). Fem till tio minuter kan det vara lämpligt att hålla fordonet under uppsikt, men det kan anpassas till förhållandena på platsen. Observera att det är tillåtet att lasta och lossa där det är förbjudet att parkera och där parkeringen är avgiftsbelagd. Lastning och lossning ger även rätt att dubbelparkera.

Vid övervakning av tidsreglerad parkering ska den tid som fordonet är uppställt alltid säkras genom ventilkontroll på samtliga hjul för att säkerställa att fordonet inte har flyttats mellan de tidpunkter som parkeringsvakten haft fordonet under uppsikt.

Av rutinerna bör framgå hur parkeringsvakterna ska säkra bevis för att det finns grund för att utfärda en parkeringsanmärkning, hur övervakning ska gå till när vägmärken och/eller fordon är översnöade, när rutorna är igenisade, vid extrema väderförhållanden eller liknande. Det finns inget krav på att parkeringsvakten med fotografering ska säkra bevis för att en felparkeringsanmärkning är rätt utfärdad. Vill kommunen införa den rutinen måste kommunen ta ställning till hur bilderna ska lagras, hur länge de ska lagras, hur rensning ska gå till samt hur integritetskraven ska klaras.

För föraren kan det vara bra att dokumentera med fotografi om denne anser att en felparkeringsavgift eller kontrollavgift är felaktig och det finns rättsfall där domstolen har använt fotografier i sin bedömning.

RÄTTSFALL

HD (NJA 2013 s. 711): Domstolen undanröjer betalningsansvar eftersom den som parkerat fordonet visat fotografier på en giltig parkeringsbiljett innanför bilrutan. Biljetten har legat på passagerarsidan samtidigt som det funnits en äldre biljett på förarsidan, där felparkeringsavgiften fästs. Trots att stor vikt skall läggas vid parkeringsvaktens anteckning och rutiner, så anser domstolen att det är möjligt för den som fått en felparkeringsavgift att åberopa bevis som grund för undanröjande av betalningsansvar. Fotografier i detta fall ansågs vara tillräckliga motbevis mot parkeringsvaktens anteckning.

RH 1993:113: En taxi parkerades under några minuter på en plats där det var förbud att stanna för att föraren skulle kunna hjälpa en svårt blödande passagerare till sin bostad. Hovrätten undanröjde felparkeringsavgiften med hänvisning till 159 § vägtrafikkungörelsen (1972:603) som i trafikförordningen motsvaras av 11 kap 9 §, den så kallade nödparagrafen.

Personalens säkerhet

Att arbeta som parkeringsvakt kan vara ett utsatt yrke. En parkeringsvakt kan möta personer som är påverkade, upprörda eller hotfulla. Därför ingår grundläggande kunskaper om konflikthantering och kommunikation, kris- och stresshantering samt självskydd i utbildningen enligt Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om utbildning av parkeringsvakter, m.m. (RPSFS 2002:1, FAP 759-1). Arbetstagaren ska löpande i det ordinarie arbetet erhålla stöd och hjälp att hantera obehagliga samt hotfulla situationer som kan uppstå. Dessa situationer ska följas upp inom ramen för det interna systematiska arbetsmiljöarbetet på arbetsplatsen.

Även kommunens handläggare kan bli utsatt för hot eller kränkande behandling i samband med tjänsteutövning.

Skyddad identitet behandlas i kapitel 5 *Skyddad identitet*.

RÄTTSFALL

HFD 2015 ref.57: Enligt domen utgör parkeringsövervakning myndighetsutövning. Parkeringsvaktens namn omfattas därför inte av personaladministrativ sekretess.

Utfärdande av felparkeringsanmärkning

Om någon bryter mot allmänna eller lokala parkeringsföreskrifter får polis eller parkeringsvakt utfärda felparkeringsanmärkning.

Innan felparkeringsanmärkningen skrivs ut kontrolleras att utmärkningen är korrekt. Det är viktigt att parkeringsvakten är noga med att fylla i rätt förseelse, eftersom parkeringsanmärkningen annars kan bli ogiltig.

Parkeringsanmärkningen ska alltid fästas på fordonet eller överlämnas till föraren. Om föraren vägrar att ta emot anmärkningen kan den skickas per post, men det är inte tillåtet att skicka anmärkningen utan att föraren först har fått möjlighet att ta emot den.

Ny anmärkning får utfärdas för varje påbörjat kalenderdygn, men det måste gå minst sex timmar mellan den första och den andra anmärkningen. Högst fem anmärkningar får skrivas för samma förseelse. Innan flera anmärkningar börjar skrivas ut bör man ha försökt få fordonsägaren att flytta fordonet frivillig eller – om det står trafikfarligt – flyttat det med stöd av lag (1982:129) respektive förordning (1982:198) om flytt av fordon i vissa fall.

Polis och parkeringsvakt får avstå från att meddela en parkeringsanmärkning om överträdelsen på grund av omständigheterna framstår som obetydlig. Denna möjlighet kan utnyttjas om man misstänker att föraren har missförstått regleringen eller när någon parkerat med stöd av ett parkeringstillstånd vars giltighet har gått ut. Samma rutin kan användas i samband med införande

Fotograf: Karin Hassner, WSP Sverige AB.

av nya parkeringsregler eller vid andra speciella tillfällen om man istället för en felparkeringsanmärkning vill informera fordonsförarna om vilka regler som gäller.

Transportstyrelsen administrerar felparkeringsanmärkningar utfärdade på allmän plats. Om kommunen själv svarar för parkeringsövervakningen tillfaller felparkeringsavgiften, med undantag för en administrationskostnad, kommunen. Om kommunen inte har egen parkeringsövervakning tillfaller felparkeringsavgiften staten.

Det är fordonets ägare som ska betala felparkeringsavgiften (strikt betalningsansvar), såvida fordonet inte var stulet när felparkeringen skedde. En person som hyr, eller på annat sätt förfogar över ett fordon, jämställs i detta fall med ägare.

Om åtal väcks eller strafföreläggande utfärdas för gärning där felparkeringen ingår ska parkeringsanmärkning inte skrivas ut.

Vid tidsreglerad parkering måste fordonet lämna parkeringsrutan så att en annan fordonsförare ges möjlighet att parkera. Det är alltså inte tillräckligt att backa ut ur en ruta och sedan köra in igen.

RÄTTSFALL

HD NJA 2005 s. 17: Även om en parkeringsvakt hade kunnat underlåta att skriva ut parkeringsanmärkning och polismyndigheten hade kunnat undanröja den på grund av att förseelsen var obetydlig så har inte domstolen möjlighet att göra det såvida inte nöd eller annan undantagssituation förekommit som inneburit att det inte varit möjligt att följa reglerna. Att delar av boendeparkeringstillståndet varit osynligt är inte sådant skäl.

RH 2005:2: Hovrätten åberopar ovanstående HD-dom när den avslår ett mål gällande att en person glömt att flytta bilen på grund av att hustrun avlidit.

Insnoad bil kunde i rättsfallet nedan inte användas som skäl för att undanröja parkeringsanmärkning.

RÄTTSFALL

RH 2010:58: En parkeringsanmärkning utfärdad en halvtimme efter det att parkeringsförbud inträffat (städdag) har inte undanröjts av hovrätten. Bilföraren kunde, på grund av mycket snö, inte flytta bilen utan gick hem för att hämta redskap för att kunna undanröja snön. Domstolen anser att föraren hade kunnat vara förutseende och undanröjt snön innan parkeringsförbudet inträffade. I domen åberopas ovanstående HD-dom.

HD NJA 2008 s. 637: Betalningsansvar gäller för parkeringsanmärkning även om det vid parkeringstillfället var bestämt att den vägmarkering som legat till grund för parkeringsförbudet skulle tas bort därför att den saknade funktion. Ärendet gäller parkering för nära en spärrlinje vid ett tidigare övergångsställe. (TrF 3 kap. 53 § 6 p. Ett fordon får inte stannas eller parkeras längs en spärrlinje, om avståndet mellan fordonet och linjen är mindre än tre meter).

HD NJA 2007 s. 799: En parkeringsanmärkning har inte överlämnats till fordonets förare eller ägare på platsen för den påstådda överträdelsen och inte heller fästs på fordonet. I stället har anmärkningen sänts till ägaren med post. Betalningsansvaret för felparkeringsavgiften har undanröjts.

HD (NJA 2014:65): En P-skiva/biljett placerad i en ruta på någon av de främre sidodörrarna uppfyller kravet på att vara placerad framtill i fordonet.

Invändningar mot felparkeringsavgifter

Den som anser att felparkeringsavgiften är felaktig, till exempel att den avser fel fordon, kan begära rättelse eller bestridande hos polisen. Om man inte får rättelse eller anser att anmärkningen är felaktig av andra orsaker, kan anmärkningen överklagas. Även om parkeringsanmärkningen överklagas ska felparkeringsavgiften betalas in, pengarna återfås vid rättelse.

Överklagan skickas till polismyndigheten. Den som inte är nöjd med polisens beslut kan överklaga till tingsrätten. Överklagan ska skickas till polismyndigheten inom tre veckor från det att man fick kännedom om beslutet. Tingsrättens beslut kan överklagas till hovrätten. För att överklaga hovrättens beslut krävs prövningstillstånd. Det är inte möjligt att överklaga om polisen har undanröjt betalningsansvaret.

Ärenden om överklagan behandlas inte om kronofogden har påbörjat indrivning eller om det har gått mer än sex månader sedan förseelsen.

Krav

Om felparkeringsavgiften inte betalas i tid skickar Transportstyrelsen ut en påminnelse och tar då ut en påminnelseavgift. Obetalda ärenden överlämnas till kronofogden. Påminnelsen måste skickas inom ett år från det att felparkeringen skedde.

Transportstyrelsen behöver inte driva in belopp under 100 kronor. Det kan därför vara klokt att inte ha lägre felparkeringsavgifter. Transportstyrelsen driver heller inte in felparkeringsavgifter för utlandsregistrerade fordon.

RÄTTSFALL

HD, NJA 1987 s. 175: Ett bestridande om betalningsansvar som inkommit 1,5 år efter det att parkeringen ägde rum. HD lämnade ansökan utan bifall.

HD, NJA 2001 s. 889: På en felparkeringsanmärkning är angett "saknas biljett". Det har senare framkommit att det funnits en giltig biljett. Fordonsföraren har överklagat till polismyndigheten och sedan till domstol. Polisen har då anfört att biljetten inte placerats väl synligt. Att det funnits en biljett är ostridigt. HD finner att "saknas biljett" tillsammans med koden för ej erlagd parkeringsbiljett är giltig även om det finns en biljett som parkeringsvakten inte kan se. Domstolen fäster stor vikt vid parkeringsvaktens rutiner och anteckningar.

Cykel, moped, MC

Felparkeringsavgift kan skrivas ut för motorcyklar, mopeder och fyrhjulingar som är registrerade i fordonsregister (svenskt eller utländskt). Cyklar, moped klass II eller andra oregistrerade fordon kan inte få felparkeringsavgift. Att felparkeringsavgift inte kan skrivas ut hindrar inte att kommunen flyttar på fordonet. En grundläggande förutsättning för att kommunen ska kunna flytta ett oregistrerat fordon är att det är uppställt på sådant sätt att det strider mot trafikförordningen, mot gällande lokala trafikföreskrifter om stannande och parkering eller att det utgör hinder, fara eller annan olägenhet för andra trafikanter.

Övervakning på kvartersmark

Observera att reglerna för kvartersmark även gäller för fastigheter som kommunen äger, och att de avser parkering både utomhus och inomhus.

Den som äger, arrenderar eller på annat sätt genom avtal förfogar över kvartersmark (tomtmark) får själv bestämma om vilka regler som ska gälla för parkering, förutsatt att de inte strider mot detaljplanens bestämmelser.

Regler för övervakning på kvartersmark framgår av lag (1984:318) om kontrollavgift vid olovlig parkering, LKOP. Kontrollavgift får inte tas ut om överträdelsen omfattas av förordnande enligt lag om felparkeringsavgift eller är belagd med straff enligt annan författning än brottsbalken (1962:200).

Det är möjligt att reglera parkering på kvartersmark med lokala trafikföreskrifter (LTF). Om LTF finns övervakas reglerna på samma sätt som på allmän platsmark. Detta är dock mycket ovanligt.

En förutsättning för att kontrollavgift ska kunna utfärdas är att villkoren för parkering framgår av tydlig utmärkning med vägmärken på plats. Markägaren ansvarar för att den som utför övervakningen har lämplig utbildning.

Det är inte tillåtet att både ta ut parkeringsavgift och kontrollavgift för samma parkering. Om en kontrollavgift tagits ut kan markägaren alltså inte dessutom kräva fordonsägaren på en parkeringsavgift som inte har betalats (vilket kan vara grunden för utfärdandet av kontrollavgiften).

Upphandling av övervakning på kvartersmark

Vid upphandling av övervakning bör det finnas ett avtal eller annat dokument från markägaren där det framgår vem som tagit över markägarens befogenheter och vilka parkeringsvillkor som ska gälla på platsen.

Vid upphandling av parkeringsövervakning på kvartersmark är det viktigt att tänka över effekterna av olika ersättningsformer. Så kallade "nollavtal" där parkeringsföretaget, istället för ersättning från markägaren, behåller de kontrollavgifter som de skriver ut, kan verka som en enkel lösning för markägaren. Nollavtal kan dock uppmuntra till en alltför rigorös övervakning som kanske inte överensstämmer med markägarens uppfattning om hur övervakningen ska bedrivas eller hur parkeringskunderna ska bemötas.

Markägare bör, innan avtal tecknas med ett parkeringsbolag, ta referenser på bolaget. Det bör kontrolleras att företaget sköter bestridanden av kontrollavgifter på ett korrekt sätt och har en organisation som kan ta emot frågor från dem som parkerar. Ett parkeringsbolag representerar markägaren och ska ge hyresgäster, kunder och besökande det bemötande som markägaren önskar.

Utfärdande av kontrollavgift

Att övervaka att parkeringsregler följs på kvartersmark är inte myndighetsutövning, utan kan utföras av markägaren själv eller dennes entreprenör.

Kontrollavgift får inte tas ut för förbud som omfattas av lag om felparkeringsavgift eller är belagt med straff. Det innebär till exempel att kontrollavgift inte får utfärdas om någon har parkerat i en korsning, på en gångbana eller liknande. Kontrollavgift kan endast utfärdas för registrerade fordon, det vill säga inte cykel eller moped klass II.

Ny kontrollavgift får utfärdas för varje påbörjat dygn. Det måste dock gå minst sex timmar mellan första och andra kontrolluppgiften och det får inte utfärdas mer än fem kontrollavgifter för samma förseelse.

Det räknas inte som nytt parkeringstillfälle om föraren backar ut från en ruta och sedan kör in igen eftersom det inte ger någon annan möjlighet att ta över platsen (HD NJA 1973 s. 714). Däremot räknas det som ett nytt parkeringstillfälle om föraren lämnar parkeringsrutan och återvänder efter att till exempel ha kört runt på parkeringsplatsen.

Markägaren, eller den som markägaren upphandlar för ändamålet, hanterar handläggningen av kontrollavgifterna. Transportstyrelsen sköter inte administration som rör kvartersmark.

Ägare och förare ansvarar solidariskt för att kontrollavgiften betalas. Med ägare jämställs den som hyr eller leasar ett fordon. Kontrollavgiften ska fästas på fordonet eller lämnas över till föraren eller ägaren.

Framgår det av omständigheterna att det är uppenbart oskäligt att ta ut kontrollavgift får avgiften inte tas ut.

Invändningar mot kontrollavgifter

Den som anser att en utfärdad kontrollavgift är felaktig ska först vända sig till den fastighetsägare eller det bolag som utfärdat kontrollavgiften. Kontaktuppgifter ska finnas på skyltning på platsen samt på den utfärdade kontrollavgiften. Till skillnad mot vid felparkeringsavgifter som skrivs ut på allmän platsmark ska kontrollavgiften inte betalas om den bestrids. Den som har betalat felaktigt utfärdad kontrollavgift kan tvingas stämma motparten i domstol för att få tillbaka pengarna. Föraren bör vid invändning dokumentera all kommunikation med det företag som utfärdat kontrollavgiften.

RÄTTSFALL

HD NJA 2013 s. 711: En kontrollavgift har ansetts vara riktigt utfärdad trots att bilens förare hävdade att bilen inte parkerats aktuell tid och att kontrollavgift inte fästs på rutan. HD har i sina resonemang lutat sig mot att fall enligt LKOP skall bedömas på samma sätt som allmänrättslig parkering. Den lägger också stort bevisvärde på parkeringsvaktens anteckningar och normala rutiner. Ett apotekskvitto anses inte som bevis för att parkeringen inte har ägt rum den uppgivna tiden.

Krav

Om kontrollavgiften inte betalas i tid som angetts i uppmaningen, skickas påminnelse till fordonets förare eller ägare. Om fordonsägaren inte har betalat senast det datum som anges i påminnelsen kan ärendet skickas till inkasso.

Markägaren kan väcka talan om att få ut kontrollavgift som inte betalats vid tingsrätten på den ort där felparkeringen har skett. Detta ska ske inom två år efter förseelsen.

Parkeringstillstånd för rörelsehindrade

Den som på grund av varaktigt funktionshinder har väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand har rätt att få ett parkeringstillstånd för rörelsehindrade.

Frågor om parkeringstillstånd för rörelsehindrade prövas och utfärdas av den kommun där sökande är folkbokförd eller om sökande inte är folkbokförd i landet, där han eller hon vistas. Det är inte tillåtet för kommunen att ta betalt för ansökan eller parkeringstillståndet.

Ett parkeringstillstånd gäller i hela landet (trafikförordningen, TrF, 13 kap 8 §), men länderna inom EU har förbundit sig att acceptera tillstånd utfärdade i andra EU-länder. För EES gäller motsvarande regler som inom EU.

I Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om parkeringstillstånd för rörelsehindrade (TSFS 2009:73 med ändringar t.o.m. TSFS 2016:19) finns regler för tillståndets utseende som harmonierar med motsvarande regler i andra EU-länder.

FIGUR 5. Utseendet på ett svenskt parkeringstillstånd, fram respektive baksida

Boverket har regler för tillgänglighet

För att underlätta för rörelsehindrade att delta i samhället på villkor så lika de som gäller för andra medborgare som möjligt, finns regler för hur bostäder, arbetsplatser och allmänna lokaler ska kunna nås. Tillgänglighetsreglerna har betydelse för hur parkeringsplatser och angöringsplatser kan placeras.

Allmän platsmark

Allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader, ska vara tillgängliga och användbara för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. I Boverkets föreskrifter och allmänna råd (BFS 2011:5 ALM 2) finns krav om tillgänglighet enligt plan- och bygglagen (2010:900), PBL (8 kap 12 § första stycket). Plats för angöring och parkeringsplats för rörelsehindrade ska ordnas inom 25 meters gångavstånd från en tillgänglig och användbar entré till publika lokaler, arbetsplatser och bostadshus. Det finns även krav om bredd på angörings- och parkeringsplats, lutning i längd- och sidled samt markbeläggning (BFS 2014:3, BBR avsnitt 3:1).

En kommun kan ha utökade riktlinjer för tillgänglighet, till exempel kortare avstånd mellan angöringsplats och entréer, lägre lutningar eller nivåskillnader. Att det finns möjlighet att ordna både angöring och parkeringsplatser för rörelsehindrade nära entréer är viktigt eftersom många som, permanent eller tillfälligt, har svårt att förflytta sig inte har rätt att parkera på platser för rörelsehindrade.

Det tillgängliga utrymmet nära entréer vid till exempel vårdinrättningar, allmän service och handel är av naturliga skäl begränsat. Beviljande av parkeringstillstånd behöver vara restriktivt för att ge en god tillgänglighet för dem som har svårast att förflytta sig. Förhållanden i den egna kommunen får inte påverka bedömningen eftersom ett tillstånd gäller i stora delar av Europa.

Trots att kvartersmark ibland anges som "allmänplatsliknande" miljöer i en detaljplan, omfattas inte kvartersmarken av Boverkets tillgänglighetskrav enligt ALM. Det kan handla om centrummiljöer med kvartersgator och torg eller förgårdsmark mellan allmän gata och byggnader.

I PBL (8 kap 9 §) finns dock krav för kvartersmark samt krav för tillgänglighet och användbarhet på tomter i BFS 2014:3 (BBR avsnitt 3:12). Kraven på kvartersmark och utformningskraven för tillgänglighet och användbarhet prövas i samband med bygglov.

Fotograf: Karin Hassner, WSP Sverige AB.

Vem kan få tillstånd?

Lagstiftning

Regler för vem som kan få parkeringstillstånd finns i trafikförordningens 13 kapitel 8 §. Nuvarande lydelse kom till 1998 med förändringar av redaktionell art 2008 och 2014.

Enligt TrF kan parkeringstillstånd utfärdas för rörelsehindrade, både till dem som själva kör fordonet och till dem som regelbundet behöver hjälp av föraren utanför fordonet. Den rörelsehindrade ska ha ett varaktigt funktionshinder som medför väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand.

Tillämpning

Som ett komplement till trafikförordningen får Transportstyrelsen ge ut föreskrifter och allmänna råd om hur parkeringstillstånden ska se ut, i vilken omfattning som utländska tillstånd får användas i Sverige, hur parkeringstillstånden ska användas samt villkor för utfärdande.

Förutom texten i trafikförordningen och Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, så ger de överklagningsärenden som Transportstyrelsen hanterar vägledning i handläggningen av parkeringstillstånd.

Flera funktionshinder utgör inte grund för parkeringstillstånd, trots att de komplicerar tillvaron för berörda personer och att ömmande fall kan förekomma. Grunden för att bevilja parkeringstillstånd är att personen har väsentlig svårighet att förflytta sig.

Undantag från parkeringsregler på en speciell plats eller en mer allmän dispens från parkeringsregler är ett alternativ om paragrafen om parkeringstillstånd för rörelsehindrade inte räcker till. Dispenser för en viss kommun beviljas av respektive kommun, länsstyrelsen kan ge dispens för ett helt län och Transportstyrelsen för hela riket.

På följande sidor listas olika frågeställningar som kan vara aktuella vid handläggning av parkeringstillstånd för rörelsehindrade.

TABELL 4. Skäl för ansökan och vägledning för bedömning

Skäl	Vägledning för bedömning
Rörelsehindrat barn	- Det är viktigt att skaffa sig en samlad bild av barnets förmåga att förflytta sig. Rörelsehindrade barn som är så små att även friska barn i samma ålder åker i vagn beviljas vanligen inte tillstånd, om det inte finns speciella omständigheter. Exempel på detta är funktionshinder som medför behov av speciella hjälpmedel vid förflyttning, andningssvårigheter eller liknande. Funktionshindret ska vara bestående. För äldre barn kan tillstånd utfärdas om de är för små för att lämnas att vänta under tiden som föraren parkerar bilen. Vid vilken ålder barn kan förväntas klara av att vänta den stunden är individuellt, men inträffar vanligen i mellanstadieåldern, förutsatt att de inte har andra handikapp som gör att de inte kan lämnas ensamma. I så fall bedöms deras fall på samma sätt som andra som söker i egenskap av passagerare. Vid osäkerhet om hur länge ett barn kommer att behöva parkeringstillstånd kan kommunen utfärda tillståndet för en kortare period än den som tillstånd normalt utfärdas för.
Svårighet att betala	- Fysisk svårighet att betala i parkeringsautomat utgör inte grund för utfärdande av parkeringstillstånd.
Bred parkeringsplats	- Enbart behov av att parkera på en bred plats, t.ex. på grund av svårighet att kliva in i eller ut ur bilen, berättigar inte till parkeringstillstånd.
Svårighet att bära	- Svårighet att bära utgör inte underlag för beviljande av parkeringstillstånd.

TABELL 4. Skäl för ansökan och vägledning för bedömning, fortsättning

Skäl	Vägledning för bedömning
Dubblett	<ul style="list-style-type: none"> - Det är inte möjligt att göra kopior eller dubletter (med samma tillståndsnummer) av ett tillstånd.
Flera tillstånd till en person	<ul style="list-style-type: none"> - Kommunen har ingen skyldighet att utfärda mer än ett tillstånd per person. Motiv för att strikt endast utfärda ett tillstånd per person kan vara att begränsa antalet parkeringstillstånd, men också att undvika gränsdragningsproblem. - Det kan finnas personer som är i behov av mer än ett tillstånd, t.ex. för att vid resa både kunna parkera den egna bilen på avreseorten och för att kunna använda hyrbil på resmålet. Det finns exempel på att denna situation har lösts genom dispens för det egna fordonet vid flygplatsen på hemorten. En mark-/fastighetsägare kan utfärda de dispenser som denne tycker är lämpligt.
Färdtjänstfordon	<ul style="list-style-type: none"> - Färdtjänst är en form av kollektivtrafik. Eftersom parkeringstillstånd är knutna till en person, inte ett fordon, kan de inte utfärdas för färdtjänstfordon. Färdtjänstens behov av att parkera nära entréer kan ordnas genom parkeringstillstånd som söks hos och utfärdas av berörd kommun, tillfälligt eller för längre tid. Även det generella undantaget från parkeringsbestämmelser vid transport av sjuka eller rörelsehindrade (TrF 11 kap 9 §) kan tillämpas. - Där det finns behov kan särskilda ändamålsplatser för angöring med färdtjänst och/eller taxi anordnas.
Förare eller passagerare?	<ul style="list-style-type: none"> - Samma person kan inte få tillstånd både som förare och passagerare. Om ansökan är oklar (uppgift saknas eller båda är ifyllda) så måste sökanden förtydliga.
Plötslig försämring av gångförmåga	<ul style="list-style-type: none"> - Om uppgift om gångförmåga skiljer mycket mellan två intyg skrivna nära varandra i tid, bör en komplettering som förklarar varför en försämring har skett på kort tid krävas. Detta för att sökanden, t.ex. vid avslag, inte ska byta till en mer "generös" läkare som intygar att personen har väsentlig svårighet att förflytta sig, utan att någon faktisk försämring har skett.
Föräldrar med delad vårdnad	<ul style="list-style-type: none"> - Om ett tillstånd har utfärdats för ett barn följer tillståndet barnet, inte (någon av) föräldrarna eller fordonet.
Mag- och tarmsjukdomar	<ul style="list-style-type: none"> - Mag- eller tarmsjukdom innebär inte väsentlig förmåga att förflytta sig. Personer med dessa sjukdomar kan därför inte beviljas parkeringstillstånd för rörelsehindrade. Förutom att hänvisa till den allmänna "nödregeln" finns det i trafikförordningen (11 kap 9 § punkt 7), en möjlighet att ge personer med behov av att snabbt parkera i närheten av en toalett dispens från parkeringsregler. Dispens inom en kommun beviljas av kommunen, inom ett län av länsstyrelsen. Transportstyrelsen kan bevilja dispenser som gäller i hela landet.

TABELL 4. Skäl för ansökan och vägledning för bedömning, fortsättning

Skäl	Vägledning för bedömning
Motstridiga uppgifter i ansökan	- Både ansökan och eventuellt intyg från läkare eller fysioterapeut ska innehålla uppgift om gångförmåga/gångsträcka. Om uppgiften saknas ges sökanden möjlighet att komplettera. Detsamma gäller om uppgifter är motstridiga, alternativt kan förtroendeläkare rådfrågas.
Passagerare	- En person som inte själv kör bil, men som regelbundet behöver hjälp av föraren utanför bilen kan beviljas parkeringstillstånd. Det är i dessa fall viktigt att göra en samlad bedömning av personens funktionsnedsättning. Förutom den väsentliga svårigheten att förflytta sig ska personen inte klara sig själv utan föraren en kort stund. Oförmåga att kommunicera med främmande personer, behov av livsuppehållande hjälpmedel, svår utvecklingsstörning, svår epilepsi, svåra spasmer, risk för att falla, döv- eller blindhet eller vissa psykiska sjukdomar är exempel på orsaker som kan göra personen hjälplös utan föraren. - Bedömningar av om den sökande regelbundet behöver hjälp av föraren grundas på sökandes förmåga att ensam invänta föraren vid målpunkten och ska inte påverkas av beviljad assistans eller andra externa faktorer.
Psykisk sjukdom	- Vissa psykiska sjukdomar kan försätta den sjuka personen i ett tillstånd som gör att denne inte kan förflytta sig mer än ett fåtal meter mellan den egna bilen och entréer. Denna typ av psykisk sjukdom kan därför utgöra grund för utfärdande av parkeringstillstånd för rörelsehinder eftersom den psykiska sjukdomen påverkar personen på samma sätt som en fysisk. Läkrintyg om psykisk sjukdom som grund för parkerings-tillstånd bör utfärdas av läkare som är specialist i psykiatri.
Varaktighet	- Enligt trafikförordningen kan parkeringstillstånd endast utfärdas för personer som har en varaktig funktionsnedsättning. Det saknas aktuell rättspraxis om vad som avses med varaktigt, men sannolikt rör det sig om en period på minst sex månader. Om varaktigheten är okänd, t.ex. om funktionen kan förbättras över tid, genom operation eller medicinering är det möjligt att utfärda tillstånd för en kortare tid och, om behovet kvarstår, därefter utfärda nytt tillstånd (för en längre tid).
Verksamheter	- Eftersom parkeringstillstånd är knutna till en person, inte ett fordon, kan de inte utfärdas för fordon som används i verksamheter som transporterar personer med nedsatt rörlighet, t.ex. särskilda boenden. Om någon som färdas i fordonet har parkeringstillstånd för passagerare kan detta användas. Här kan också det generella undantaget från parkeringsbestämmelser vid transport av sjuka eller rörelsehindrade (TrF 11 kap 9 §) vara tillämpligt.

TABELL 4. Skäl för ansökan och vägledning för bedömning, fortsättning

Skäl	Vägledning för bedömning
Väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand	<ul style="list-style-type: none"> - Det finns ingen fastställd gräns för den maximala längd som sökande ska kunna gå för att beviljas parkeringstillstånd. Tidigare har gränsen 100 meter ofta uppgetts, men det finns inget stöd för det i lagstiftning, förordning eller rättsfall. Hundra meter kan ses som ett riktmärke, som kan över- eller underskridas. Förmågan att förflytta sig behöver grunda sig på en samlad bedömning av personens svårigheter. Förflyttning som är mycket långsam eller är förenad med svår smärta är exempel på omständigheter som kan vägas in i bedömningen.
Årstidsberoende tillstånd	<ul style="list-style-type: none"> - En del personer har en funktionsnedsättning som gör det svårt att förflytta sig framförallt vintertid. Det kan exempelvis handla om reumatism eller annan sjukdom som förvärras av kyla eller personer som har stor svårighet att röra sig över ytor som inte är släta. Dessa personer kan beviljas tillstånd som endast gäller under vinterhalvåret. - Det ska röra sig om specifika svårigheter, inte att det allmänt är svårare att förflytta sig när det är halt eller snö på marken.

Det är möjligt för alla fordonsförare att stanna och lämna av/hämta en person på en på- och avstigningsplats, på plats med parkeringsförbud eller plats reserverad för rörelsehindrade, om den skjutsade är en person som är sjuk eller har svårt att gå (TrF 11 kap 9 § punkt 7). Det är även möjligt att köra på gånggator vid oförutsett väder eller vid transport av personer som är sjuka eller har svårt att gå (TrF 8 kap 1 §) vid transport av personer som är sjuka eller har svårt att gå (TrF 8 kap 1 §).

RÄTTSFALL

HD NJA 2014 s. 929: Ett fall där två personer (inklusive föraren) har ledsagat en 92-åring med svag syn och dålig balans från bilen till lägenheten två trappor upp har inte ansetts vara parkering och parkeringsanmärkningen undanröjdes. Bilen stod enligt polisen uppställd på plats med parkeringsförbud under 8 minuter.

Överklagningsärenden hos Transportstyrelsen

Här redogörs kortfattat för de beslut i överklagningsärenden som fanns på Transportstyrelsens webbplats i februari 2016. Nya avgöranden publiceras löpande. Vid handläggning av svåra ärenden, gå gärna in på Transportstyrelsens webbplats och se om något av besluten kan ge vägledning i det aktuella fallet.

Parkeringstillstånd till barn (2015)

Transportstyrelsen bifaller ett barns ansökan om parkeringstillstånd för rörelsehindrade. Barnet, som är under tre år, har flera svåra handikapp och kan inte förflytta sig, sitta, hålla huvudet eller kommunicera. Dessutom har barnet bland annat andningsbesvär och problem med slem som innebär behov av omedelbar hjälp av vuxen. Transportstyrelsen konstaterar att det vid en samlad bedömning framgår att barnet är i behov av mer omfattande hjälp av föraren än andra barn i samma ålder samt att funktionshindret är varaktigt. Däremot är enbart behovet av stor bil och större parkeringsutrymme inte skäl.

Parkeringstillstånd för passagerare

Transportstyrelsen bifaller ansökan från person som efter slaganfall kan gå cirka 50 meter, har balanssvårigheter, inte kan använda rollator på grund av svag arm och som saknar förmåga att tala. Enligt läkarintyg behöver personen regelmässigt hjälp utanför fordonet och levande stöd för att kunna förflytta sig. Personen bedöms ha så stort behov av föraren utanför fordonet att hon/han inte kan lämnas ensam.

Avslag till förare som tidigare har haft parkeringstillstånd

Person med artros, gångsträckan varierar mellan 50 och 100 meter. Personen har behov av att kunna öppna dörren helt för att komma i och ur bilen. Transportstyrelsen grundar sitt beslut på förmåga att förflytta sig till fots med eventuella hjälpmedel. Av handlingarna framgår inte om personen använder gånghjälpmedel eller om ett sådant skulle påverka förmågan att förflytta sig. Vid den samlade bedömningen finner Transportstyrelsen därför att även om personen har ett rörelsehinder är det inte visat att den har sådana väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand att det medför rätt till parkeringstillstånd. Att personen tidigare har haft parkeringstillstånd saknar betydelse för bedömningen.

Avslag till person som sökt som förare, har tidigare haft tillstånd

Person som kan gå 100–200 meter med rullator men har problem med balans, andning vid kyla och utökad risk att halka på grund av nedsatt känsel i fötterna. Utan rullator kan personen gå 20–30 meter. Transportstyrelsen gör sin bedömning på förmågan att förflytta sig till fots med eventuella hjälpmedel och finner att personens gångförmåga inte uppfyller kravet på väsentliga svårigheter. Att personen tidigare haft parkeringstillstånd saknar betydelse i bedömningen.

Kommunen ska bevilja parkeringstillstånd till passagerare som alltid har två assistenter med sig.

Personen kan inte alls förflytta sig på egen hand, den har svåra epilepsianfall och behöver tillsyn dygnet runt. Grund för beslutet är personens behov av hjälp av föraren utanför fordonet. Eftersom personen inte kan förflytta sig på egen hand och dessutom behöver så omfattande hjälp utanför fordonet att den inte kan lämnas ensam uppfylls kraven för att bevilja parkeringstillstånd. Parkeringstillstånd är personliga och endast de omständigheter som rör sökanden prövas. Det är den sökandes behov, inte externa faktorer som att den har beviljats assistans, som utgör grund för bedömningen.

Bifall till förare

Person som inkommit med nytt läkarintyg som anger längsta gångförmåga 10 meter med kryckkäpp. Ett tidigare, odaterat intyg har angett 100 meter utan belastning. Orsaken till gångsvårigheterna är hjärtproblem, andfåddhet och problem med ländryggen. Det medicinska tillståndet är bestående och förväntas försämrats med stigande ålder. Transportstyrelsen anser att den nedsatta gångförmågan är rimlig med tanke på de medicinska besvären samt den sökandes höga ålder och återsänder ärendet till kommunen för utfärdande av parkeringstillstånd.

Transportstyrelsen avslår överklagande från förare

Personen är stel och har svaga benmuskler samt har höftproteser. Personen uppger att den på sommaren kan gå 100–200 meter men blir mer stel på vintern samt är rädd att halka. Kan vintertid ibland inte ens gå 50 meter. Transportstyrelsens beslut grundar sig på personens möjlighet att förflytta sig till fots med eventuella hjälpmedel. Av läkarintyg framgår att sökanden kan gå 200 meter med hjälpmedel. Även om det är klart att sökanden har ett rörelsehinder anses den inte ha så väsentliga svårigheter att förflytta sig att det motiverar ett parkeringstillstånd. Att personen tidigare haft parkeringstillstånd saknar betydelse i bedömningen.

Transportstyrelsen bifaller tillstånd till förare.

Enligt läkarintyg har personen gångsvårigheter och smärta, med stor svårighet kan sökanden gå 200 med hjälp av kryckor. Efter förflyttning följer, enligt sökanden, svår smärta. Transportstyrelsen anser att personen har så väsentlig svårighet att förflytta sig med hjälpmedel att den ska beviljas parkeringstillstånd. Transportstyrelsen har inte tagit hänsyn till var personen bor eller hur parkeringssituationen ser ut där.

Villkor för att använda parkeringstillstånd

Ett parkeringstillstånd gäller i hela landet, oavsett vilken kommun som har utfärdat tillståndet.

Parkeringstillståndet är kopplat till den person som det har utfärdats för. Någon koppling till ett speciellt fordon finns inte, utan det följer alltid den person som har tillståndet. Om tillståndet har beviljats för en person i egenskap av passagerare så måste den personen resa med fordonet för att tillståndet ska få användas. En person som har tillstånd i egenskap av förare kan inte använda tillståndet när hon eller han är passagerare.

Parkeringstillståndet ska placeras fram i bilen så att det är lätt synligt för parkeringsvakt.

RÄTTSFALL

HD NJA 2005 s. 20: För att få parkera på plats för rörelsehindrad krävs, förutom innehav av parkeringstillstånd, att tillståndet placeras på ett sådant sätt att det är "klart synligt för kontroll".

Parkeringstillståndens giltighet

Ett parkeringstillstånd skall vara tidsbegränsat och får utfärdas för högst fem år i taget. Innehavaren måste ansöka om nytt parkeringstillstånd inför varje tidsperiods upphörande. Kommunen gör en individuell prövning av hur länge ett parkeringstillstånd skall gälla för en viss person. Exempel på när kommunen kan utfärda tillstånd för en kortare tid än fem år är om en persons möjlighet att gå förväntas bli bättre, till exempel efter en behandling eller operation, eller för barn som har tillstånd i egenskap av passagerare om den ålder då de kan förväntas klara sig på egen hand en kort stund närmar sig. Det är möjligt att utfärda tillstånd endast under vinterhalvåret om personens rörelsehinder är begränsat till den tiden på året.

Exempel på när kommunen kan utfärda tillstånd för en kortare tid än fem år gäller barn med tillstånd i egenskap av passagerare som närmar sig den ålder då de kan förväntas klara sig på egen hand en kort stund.

I samband med utlämnande, och på kommunens webbplats, kan det vara bra att upplysa om i hur god tid ansökan om förnyelse behöver komma in för att undvika ett glapp mellan två perioder. Kommunen bör inte ha som rutin att påminna när tillstånd snart upphör att gälla. Förutom mer administration kan innehavaren få problem om påminnelsen uteblir.

Om de förhållanden som gällde vid ansökan har ändrats, till exempel om personen genom operation eller medicinerings har fått bättre förmåga att förflytta sig, kan parkeringstillståndet återkallas.

Användande av parkeringstillstånd på allmän platsmark

Vilka rättigheter som följer med ett parkeringstillstånd följer av trafikförordningen (13 kap 8 §).

Där parkering är förbjuden eller begränsad till en kortare tid än 3 timmar, får den med parkeringstillstånd parkera i högst 3 timmar. Där parkering är tillåten i 3 timmar men mindre än 24 timmar får den med parkeringstillstånd parkera i högst 24 timmar. Parkeringstillstånd ger även rätt att parkera i högst 3 timmar på gågata.

Det är möjligt för kommunen att reglera tiden på en parkeringsplats för rörelsehindrade genom en lokal trafikföreskrift (LTF). Detsamma gäller om kommunen vill ha generösare reglering än vad som gäller enligt trafikförordningen.

Parkeringstillståndet ger rätt att parkera på parkeringsplats som, genom LTF, reserverats för personer med parkeringstillstånd för rörelsehindrade. Den parkeringstid som anges för platsen gäller.

Parkeringstillståndet gäller inte på platser som är reserverade för visst ändamål eller fordonsslag, exempelvis lastplatser eller platser för beskickningsbilar, taxi, mc och liknande.

Det finns inget i lagstiftningen som säger att den som har parkeringstillstånd för rörelsehindrade ska få parkera utan avgift. Traditionellt har det varit så, framförallt på grund av att den som inte kan gå kan ha praktiska svårigheter med att erlagga avgift. Med modern teknik är det möjligt att erlagga avgift, vid varje tillfälle eller med periodbiljett, utan att behöva förflytta sig. Det motivet för avgiftsfrihet är därmed inte längre aktuellt.

Fotograf: Karin Hassner, WSP Sverige AB.

Användande av parkeringstillstånd på kvartersmark

Villkoren för de europeiska tillstånden är att de ska gälla på allmän plats. Även om markägare inte har någon skyldighet att acceptera eller ge förmåner till personer med parkeringstillstånd så är det vanligt att de gäller även på kvartersmark. Villkoren vad avser parkeringstid och/eller avgift kan skilja sig från de allmänna villkoren. Vid parkering på kvartersmark behöver tillståndsinnehavaren själv förvissa sig om vilka regler som vid aktuellt tillfälle gäller på platsen. Ofta, men inte alltid, är reserverade parkeringsplatser avgiftsfria.

Utländska tillstånd/utland

Tillstånd utfärdade inom EES¹ gäller för personer i Sverige på samma sätt som svenska tillstånd. Tillstånden bör ha ett utseende som uppfyller kraven i föreskrifterna.

Tillstånd som är utfärdade utanför EES gäller i Sverige förutsatt att de är försedda med den internationella handikapp-symbolen samt är utfärdat på, eller används tillsammans med bestyrkt översättning på danska, engelska, franska, norska, svenska eller tyska. Vid permanent inflyttning är kortet giltigt ett år, därefter krävs ett svenskt tillstånd.

Not. 1. EES omfattar EU samt Norge, Island och Liechtenstein. Observera att Schweiz inte ingår i EES.

Omvänt gäller ett svenskt parkeringstillstånd i alla EES-länder enligt de regler som gäller i respektive land. Enligt Transportstyrelsens föreskrift (TSFS 2009:73 med ändringar t.o.m. TSFS 2016:19) ska kommunen vid utfärdande av parkeringstillstånd på begäran tillhandahålla en översikt över villkoren för användandet i de olika medlemsstaterna i Europeiska unionen. Översikten ska grundas på kommissionens faktablad (punkt 4 i rådets rekommendation 98/376/EG 4 juni 1998). Det kan vara praktiskt att ha denna information på kommunens webbplats.

Återkallelse

Om grunderna för utförandet är oriktiga eller om kortet missbrukas kan det återkallas. Rutin för återkallelse bör innehålla varning och möjlighet för innehavaren att yttra sig.

Handläggning

Att handlägga parkeringstillstånd för rörelsehindrade ingår i kommunens ansvarsområde inom ramen för de löpande/ordinarie arbetsuppgifterna. Kommunen kan inte ta betalt för handläggningen och ska följa förvaltningslagens (1986:223) allmänna krav på handläggning av ärenden (7 §).

Exempel på handläggningsprocess och rutin för handläggning av parkeringstillstånd finns i bilaga 3 *Handläggningsrutin* för parkeringstillstånd och bilaga 4 *Handläggningsprocess* parkeringstillstånd för rörelsehindrade.

Rutiner

Ansökan om parkeringstillstånd sker normalt i den kommun där sökanden är bosatt (folkbokförd). Undantaget är om en person saknar folkbokföringsadress, ansökan ska då göras i den kommun där personen vistas. Det är inte möjligt att ansöka i en annan kommun vid missnöje med beslutet i den egna kommunen.

Kommunen har inte rätt att ta ut någon avgift, varken för ansökan eller för ett beviljat tillstånd. Vid flytt till en annan kommun är utfärdande kommun ansvarig för tillståndet giltighetstiden ut, därefter ansöks om nytt tillstånd i den nya kommunen.

Det finns standardiserade ansökningsformulär som kommunen kan köpa, men inget hindrar att kommunen tar fram en egen ansökningsblankett på papper och/eller ett digitalt formulär (e-tjänst). Ansökan ska vara undertecknad av sökande, god man eller genom fullmakt.

Beslut om parkeringstillstånd är myndighetsutövning. För att säkerställa att alla ansökningar behandlas lika kan det vara bra att ha en fast rutin för handläggningen. Det underlättar också för handläggare och sökande om handläggningen alltid sker på samma sätt. Om det uppstår frågor kring hante-

ringen i ett visst ärende kan det vara svårt att komma ihåg hur det gjordes i just det fallet. Med en rutin som alltid följs kan kommunen även svara på frågor om hanteringen av enskilda fall.

Kommunens handläggare behöver ha delegation för att kunna fatta beslut om parkeringstillstånd. Registrering av ansökningarna innebär inte att besluta och därför kan även andra personer arbeta med den uppgiften. Detsamma gäller arkivering och gallring. Samtliga som kommer i kontakt med ansökningarna omfattas dock av tystnadsplikt.

Om det normalt endast är en person som handlägger ärenden om parkeringstillstånd, bör ytterligare en person vara insatt i rutiner och handläggning för att klara kort- och långtidsfrånvaro på grund av semester, sjukdom eller om den ordinarie handläggaren har en personlig koppling till en sökande. Vid fall som är svåra att avgöra är det bra om det finns en möjlighet för handläggaren att diskutera med en kollega eller överordnad.

Ett beslut ska endast grundas på senast inkommen ansökan. Tidigare inkomna ansökningar eller intyg är inte grund för beslut, men kan påverka processen. Om de till exempel skiljer sig mycket från de senast inkomna handlingarna kan det var grund för att anlita förtroendeläkare.

Om fler personer än handläggaren/handläggarna kan svara på frågor, ge anvisningar för ansökningar m.m. är det inte enbart en god service. Det avlastar handläggarna och kan därmed förkorta handläggningstiderna. Om ansökningen registreras direkt när den kommer in, i väntan på handläggning, kan även andra än handläggaren se att den har kommit in.

Utfärdade parkeringstillstånd är värdehandlingar och ska därför skickas med rekommenderat brev eller lämnas ut över disk.

Avslag bör skickas med mottagningsbevis så att handläggaren vet vilket datum som sökanden tagit del av handlingarna och överklagningstiden börjar. Det ska framgå vad avslaget grundar sig på och anvisningar för överklagan ska bifogas avslaget.

Utfärdande av parkeringstillstånd är myndighetsutövning och kan inte läggas ut på entreprenad eller överlätas till konsult.

Kommunen behöver ha rutiner för arkivering och gallring. Det kan vara lämpligt att ha en akt tillgänglig i ett närarkiv ett par år efter senaste händelse innan den lagras i ett centralt kommunarkiv.

Sekretess

All hantering av ansökningar om parkeringstillstånd är sekretessbelagd, även avslag. Det innebär att informationen i handlingen måste hanteras på ett sådant sätt att den sökandes identitet eller andra uppgifter som kan identifiera den sökande inte röjs vid utlämnande av själva handlingen Offentlighets- och sekretesslag (2009:400) kap. 26 § 1. Skyddet innebär att rätten för andra att ta

del av uppgifterna är starkt begränsad.

Alla som kommer i kontakt med ansökningar och/eller tillstånd omfattas av tystnadsplikt. Beroende på hur kommunens delegationsordning ser ut kan flera personer beröras; handläggare, överordnad som deltar i beslut eller skriver under tillstånden och registrator till exempel. Därför är det viktigt att beslutande nämnd har riktlinjer för hantering av parkeringstillstånd som delges alla inblandade. Delegationsbeslut ska vara avidentifierade när de redovisas i nämnden.

Begäran om att få ta del av handlingar inom detta området ska sekretessprövas vid varje enskild förfrågan.

Akter som rör ansökningar (avslag eller beviljanden) ska förvaras inlåsta på ett sådant sätt att endast berörd personal kommer åt dem. De får inte lämnas framme obehållna eller lämnas kvar framme efter arbetsdagens slut. För att minska risken att akter ligger framme på skrivbordet oövervakat bör rutinen vara att endast ta fram så många akter som handläggaren hinner arbeta med under 1–2 timmar.

Om det finns behov av att skicka e-post angående parkeringstillstånd ska den vara krypterad eller på annat sätt avidentifierad. Om det saknas möjlighet att kryptera e-post kan handläggaren maskera delar av innehållet och meddela de maskerade uppgifterna till rätt person via telefon.

En person som vill hämta ut handlingar måste kunna legitimera sig. Bud måste även kunna visa fullmakt eller tillståndshavarens legitimation. Kommunen bör ha som rutin att en person som hämtar ut handlingar skriver sin namnteckning, tillsammans med datum och uppgift om identitetskontroll och att detta förvaras i akten. Observera att den som lämnar ut parkeringstillstånd över disk omfattas av tystnadsplikt.

Utlämnande av akt

En akt som innehåller ansökningar om parkeringstillstånd får endast hämtas ut av sökanden/tillståndshavaren eller person som har dennes fullmakt.

Innan utlämnande sker sekretessprövning. Om akten inte innehåller någon känslig uppgift, till exempel anmälan om missbruk, kan tillståndshavaren läsa akten på plats eller få kopior. Om akten innehåller känsliga handlingar kan, efter sekretessprövning, beslut tas om att inte lämna ut en viss handling eller att vissa uppgifter i akten ska maskeras innan utlämnande.

Det ska framgå av kommunens rutiner vem eller vilka som utför sekretessprövning och beslutar om sekretess. Den som begär ut en handling ska upplysas om att sekretessprövning kan behövas innan utlämnandet.

Fotograf: Karin Hassner, WSP Sverige AB.

Läkarintyg och andra intyg

Det finns inte något generellt krav på att den sökande ska bifoga ett läkarintyg, men kommunen har rätt att begära det. Hur rutinerna för att begära in läkarintyg ser ut varierar mellan olika kommuner. En del kommuner begär alltid läkarintyg vid den första ansökan, andra gör det endast i fall där handläggaren inte själv kan avgöra behovet. Om funktionshindret är bestående, och det inte är sannolikt att detta kan ändras över tid, kan kommunen ha som rutin att läkarintyg inte krävs vid förnyande av parkeringstillstånd. Inget hindrar att kommunen begär läkarintyg om det finns anledning att tro att behandling eller andra omständigheter kan ha förbättrat den sökandes förmåga att förflytta sig.

Oavsett om läkarintyg begärs eller inte, så är det kommunen som avgör om kraven för att erhålla parkeringstillstånd uppfylls. Läkarintyget utgör endast ett underlag för beslut. För att underlätta för läkaren, och för handläggaren att tolka utlåtandet, kan det vara bra att använda en särskild blankett. Av den blanketten kan villkoren för parkeringstillstånd framgå och det kan finnas instruktioner för hur läkaren ska beskriva på vilket sätt personens funktionshinder medför väsentliga svårigheter att förflytta sig. Att enbart uppge en diagnos är inte tillräckligt, eftersom varje ansökan ska prövas individuellt och det inte finns några allmänna diagnoser som ger rätt till parkeringstillstånd. Som alternativ eller komplement till läkarintyg kan intyg som

beskriver personens gångförmåga inhämtas från sjukgymnast eller fysioterapeut. Den som utfärdar intyget kan vara personens ordinarie läkare/fysioterapeut eller någon som sökanden anlitar specifikt för att bedöma gångförmågan.

Förtroendeläkare

Som ett stöd i bedömningen av ansökningarna kan kommunen anlita en förtroendeläkare. Det kan till exempel handla om att tolka de underlag som sökanden har lämnat in. Förtroendeläkare kan också konsulteras om inkomna uppgifter misstänks vara oriktiga, om de är motstridiga eller om sjukdomen skulle kunna medföra nedsatt körförmåga (gäller personer som söker som förare). En förtroendeläkare kan tillstyrka eller avstyrka ansökan, men det är kommunen som avgör om villkoren för att utfärda ett parkeringstillstånd uppfylls.

När det gäller förtroendeläkare skiljer sig rutinerna åt i olika kommuner. En del anlitar förtroendeläkare endast i fall som är svåra att avgöra eller om läkarintyget är svårtolkat, andra anlitar förtroendeläkaren vid alla beslut om avslag.

Om förtroendeläkaren rekommenderar avslag på ansökan bör sökanden beredas tillfälle att komplettera ansökan. Förtroendeläkaren kan efter komplettering ändra sin bedömning.

En del kommuner vittnar om svårigheter med att hitta läkare som vill vara förtroendeläkare. Det kan bero på missförståndet att det är förtroendeläkaren som avgör om en person ska få parkeringstillstånd eller inte. Det kan också handla om risk för en jävsituation om förtroendeläkaren även är behandlande läkare på orten. Kommunen kan anlita en förtroendeläkare på annan ort om det är svårt att lösa i den egna kommunen.

Överklagan

Om sökanden är missnöjd med ett avslag kan beslutet överklagas. Överklagan skickas till kommunen, som kan ändra sitt beslut om ny information har tillkommit. Kvarstår kommunens bedömning skickas överklagan vidare till länsstyrelsen. Överklagan skickas i original till länsstyrelsen och kommunen behåller kopior. Övriga handlingar som legat till grund för kommunens beslut i det aktuella ärendet (ansökan, läkarutlåtande, utlåtande från förtroendeläkare till exempel) bifogas som kopior till länsstyrelsen och kommunen behåller originalen.

Beslutar länsstyrelsen om bifall till överklagandet utfärdar kommunen ett parkeringstillstånd förutsatt att kommunen ogillar länsstyrelsens beslut (avslag eller bifall). Om så är fallet överklagas beslutet till Transportstyrelsen. I väntat på Transportstyrelsens beslut ska parkeringstillståndet inte utfärdas.

Det är inte möjligt att överklaga att någon annan har beviljats parkeringstillstånd.

Trasiga tillstånd

Tillstånd som är så trasiga att de inte kan användas längre ersätts med ett nytt tillstånd med nytt nummer och det gamla tillståndet makuleras och spärras.

Dödsfall

Kommunen bör ha som rutin att med jämna mellanrum kontrollera tillståndsinnehavare mot avlidna enligt kommuninvånarregistret (KID). Om uppgift om dödsfall kommer till kommunen utifrån ska den kontrolleras.

Tillstånd som har tillhört avliden person ska spärras och dödsboet under rättas (med uppmaning att skicka tillbaka tillståndet). Tillstånd som har skickats tillbaka till kommunen ska makuleras.

Säkerhet och missbruk

Skydd för handläggare

Kommunen behöver ha rutiner för hur hot och trakasserier mot handläggare ska förebyggas och hanteras om de uppstår.

Underlag för kort och hologrametiketter är värdeföremål som är stöldbegärliga. De ska därför förvaras inlåsta på ett säkert sätt.

Stulna och borttappade tillstånd

Parkeringstillstånden är mycket attraktiva på den svarta marknaden och tillstånd säljs för höga belopp (uppgifter om tiotusentals kronor förekommer). Främsta anledningen är gratis parkering, men även möjligheten att stå på plats med parkeringsförbud, parkeringsplatser reserverade för rörelsehindrade och under längre tid än annars.

I samband med en utredning 2005 genomfördes en enkät till ett stort antal innehavare av parkeringstillstånd. Så många som 10 % av dem som besvarade enkäten uppgav att de någon gång fått sitt tillstånd stulet. Detta medför förstås betydande olägenhet för de drabbade. Förutom att tvingas ordna med nytt tillstånd får man skador på bilen, till exempel en sönderslagen vindruta.

Parkeringsavgifter även för personer med parkeringstillstånd skulle sannolikt minska stöldrisken eftersom tillstånden då blir mindre attraktiva.

För att utfärda ett nytt tillstånd efter stöld bör handläggaren kräva att få se en polisanmälan *där det framgår att parkeringstillståndet har blivit stulet*.

Stulna eller borttappade tillstånd ska spärras och ett nytt tillstånd skrivas ut till innehavaren.

För att minska risken för stöld kan kommunen rekommendera innehavare av parkeringstillstånd att inte ha tillstånden liggande synligt i bilen när de parkerar på förhyrd plats, egen tomt eller liknande.

I dagsläget finns inget officiellt nationellt register över spärrade, förfalskade eller borttappade tillstånd. På marknaden saluförs spärrtjänster av privata företag, men dessa register omfattar endast de kommuner som köper tjänsten. Om en parkeringsvakt är osäker på ett tillstånds giltighet, behöver kommunen kontakta den kommun som har utfärdat det. SKL har uppvaktat Näringsdepartementet med önskemål om att det ska upprättas ett nationellt register över giltiga tillstånd.

Förfalskningar

Förfalskningar, framförallt av utländska tillstånd, förekommer. Sannolikt är det främsta motivet möjligheten att parkera gratis. Avgift även med parkeringstillstånd borde minska marknaden för förfalskade tillstånd och därmed öka tillgängligheten till de reserverade parkeringsplatserna för rättmätiga innehavare.

Om polis, parkeringsvakt eller privatperson hittar förfalskningar eller kopior ska tillstånden spärras. Rättmätig innehavare av originalet måste då få ett helt nytt tillstånd med nytt nummer.

Olovligt brukande

Det förekommer att tillstånd söks på oriktig grund och att tillstånd används på ett oriktigt sätt av innehavaren eller av en annan person. Dessutom förekommer det att innehavare av parkeringstillstånd hotas eller får ersättning för att låna ut parkeringstillståndet.

Om tillståndet används på annat sätt än vad som föreskrivs kan det dras in. Vid misstanke om att ett parkeringstillstånd missbrukas bör innehavaren kontaktas, per telefon eller skriftligt, med begäran om en förklaring samt information om att tillståndet kan dras in om eventuellt missbruk fortsätter.

Med regelbunden kontroll mot kommuninvånarregistret kan kommunen spärra tillstånd som utfärdats för personer som har avlidit och på så sätt minska risken för olovligt brukande.

Om någon hör av sig med uppgifter om misstänkt missbruk är det viktigt att endast ta emot upplysningar. Den som tar emot uppgifterna får inte berätta något om innehavaren för den som klagar (se även *Skyddad identitet*). En klagande som hör av sig per telefon ska upplysas om att tillståndshavaren kan få reda på klagomålet om denne begär ut sin akt. Detsamma gäller för klagomål som inkommer med (e-)post. Detta gäller även om uppgiftslämnaren vill vara anonym. Inför ett eventuellt utlämnande av akt görs en sekretessprövning. Om det kan antas att ett utlämnande av akt som innehåller uppgift om klagandens identitet kan innebära risk för våld eller men för klaganden, tas detta med i sekretessprövningen.

Misstankar om olovligt brukande och tillståndshavarens yttrande sparas i akten.

Om missbruket är grovt och/eller återkommande samt kan bevisas, till exempel genom film och/eller fotografi, fattas beslut om att tillståndet ska återkallas.

Beslut om återkallelse skickas till innehavaren med mottagningsbevis och upplysningar om hur beslutet kan överklagas. När tiden för överklagan har gått ut spärras tillståndet, förutsatt att en eventuell överklagan inte bifalls. Om tillståndet skickas tillbaka makuleras det, annars ligger spärren kvar giltighetstiden ut.

Skyddad identitet

Kommunen ska ha rutiner för hur sekretessbelagda personuppgifter ska hanteras. Samma rutiner omfattar även hantering av olika parkeringsfrågor. Det finns generella regler för alla myndigheter om utlämnande av adress när våld eller hot kan misstänkas.

I all hantering och kommunikation som rör personer med skyddad identitet krävs extra noggrannhet. Innan uppgifter lämnas ut ska en särskild sekretessprövning göras. Om någon ringer, oavsett vem det är eller vem personen uppger sig vara, får det inte ens avslöjas om personen bor i kommunen eller inte. Observera att detta även gäller om det är en parkeringsvakt, polis, en domstol eller personen själv som hör av sig.

Kravet på att inte avslöja var en person med skyddad identitet bor kan bli ett problem om denne ansöker om och använder boendeparkeringstillstånd. Kommunen bör ha rutiner för hur detta ska hanteras, samt upplysa sökande om riskerna med att använda ett boendeparkeringstillstånd.

Om kommunen behöver ta kontakt med en person som har skyddad identitet eller kontakta andra myndigheter i ärenden rörande personen, måste det ske på ett säkert sätt. Som säkra sätt anses brev, elektronisk kommunikation där e-legitimation krävs eller personligt besök (legitimation krävs). Okrypterad e-post ska inte användas, inte ens inom eller mellan myndigheter. Kommunikation mellan myndigheter som sker per telefon kräver motringning.

Post med till exempel boendeparkeringstillstånd, parkeringstillstånd för rörelsehindrade eller besked om beslut till en person med skyddad identitet skickas till Skatteverket som har en förmedlingstjänst. Mer information om hur man går till väga finns på Skatteverkets webbplats.

För att öka säkerheten kan det vara lämpligt att endast ett fåtal, speciellt utbildade, handläggare har rätt att hantera skyddade personuppgifter.

Ytterligare information kan erhållas från Skatteverket.

Observera att den som har skyddad identitet kan vara en polisman, en anställd vid domstol eller liknande som är berörd i hanteringen av ett ärende.

BILAGA 1

Lagstiftning som berör parkering

Frågor om parkering berörs av ett flertal lagar och förordningar. Här listas några som är viktiga när det gäller parkering.

TABELL 5. Lagstiftning som berör parkering

Trafikförordningen, TrF (1998:1276)	<ul style="list-style-type: none">- I trafikförordningen finns alla allmänna trafikregler, t.ex. parkeringsregler. Den innehåller även bestämmelser om vilka särskilda trafikregler som får meddelas genom lokala trafikföreskrifter och vem som får besluta om dessa.- <i>Delar som rör stannande och parkering: 3 kap, 47-57 §, 8 kap 1 § första stycket 2, 9 kap 1 § första stycket 5 TrF 1998:1276.</i>- <i>Beslut om lokala trafikföreskrifter: 10 kap 3 § TrF 1998:1276.</i>
Vägmärkesförordningen, VMF (2007:90)	<ul style="list-style-type: none">- Vägmärkesförordningen (2007:90) innehåller bestämmelser om anvisningar för trafik och utmärkning på väg genom:<ul style="list-style-type: none">▪ Vägmärken och tilläggstavlor▪ Trafiksignaler▪ Vägmarkeringar▪ Andra anordningar för anvisningar för trafiken▪ Säkerhetsanordningar i korsningar med järnväg eller spårväg▪ Tecken av polisman
Lag om kommunal parkeringsövervakning m.m. (1987:24)	<ul style="list-style-type: none">- Lagen om kommunal parkeringsövervakning (1987:24) reglerar övervakning av efterlevnaden av föreskrifter om stannande och parkering på allmän platsmark.
Lag om felparkeringsavgift (1976:206)	<ul style="list-style-type: none">- Lagen om felparkeringsavgift (1976:206) reglerar hur avgifter för felparkering på allmän platsmark får tas ut.
Lag om kontrollavgift vid olovlig parkering, LKOP (1984:318)	<ul style="list-style-type: none">- LKOP reglerar de fall när en markägare upplåter ett område för parkering på kvartersmark. Lagen anger att markägaren kan ta ut en kontrollavgift om ett fordon har parkerat i strid mot gällande parkeringsregler inom området. Kontrollavgiftens storlek får inte överstiga den felparkeringsavgift som fastställts inom kommunen enligt lagen om felparkeringsavgift.

TABELL 5. Lagstiftning som berör parkering, fortsättning

Plan- och bygglagen, PBL (2010:900)	<ul style="list-style-type: none"> - Detaljplaner ska användas vid reglering av större förändringar i användningen av mark- och vattenområden. Plan- och bygglagen reglerar både vad en detaljplan måste innehålla och vad den får innehålla. Det är bara de bestämmelser som är nödvändiga för att uppnå planens syfte som ska vara med i planen. - I detaljplanen ska det framgå vad som är allmän platsmark där kommunen vanligen är huvudman och vad som är kvartersmark inom planområdet. Detta är av stor betydelse för hur parkeringsregler tillämpas. - I en detaljplan får kommunen fastställa krav för att ordna utrymme för parkering, placering och utformning av parkering samt att viss mark eller vissa byggnader inte får användas för parkering (4 kap 13 §).
Boverkets byggregler, BBR, (BFS 2011:6)	<ul style="list-style-type: none"> - Boverkets byggregler gäller när man bygger nytt eller ändrar en byggnad eller en byggnads användning. Detta gäller även parkeringsplatser och i BBR anges de krav på tillgänglighet som finns för parkering för rörelsehindrade. - I BBR anges att antalet parkeringsplatser för rörelsehindrade ska kunna ordnas efter behov inom 25 meters gångavstånd från en tillgänglig entré eller till publika lokaler, arbetslokaler och bostadshus. Det finns även krav på hur platser ska utformas för att vara tillräckligt breda samt inte luta för mycket.
Inkassolagen (1974:182)	<ul style="list-style-type: none"> - Inkassoverksamhet regleras i inkassolagen. Lagen gäller både när fordringsägaren själv driver in sina skulder och när ett ombud anlitas.
Likställighetsprincipen, Kommunallagen (1991:900)	<ul style="list-style-type: none"> - Likställighetsprincipen innebär att kommuner och landsting ska behandla sina medlemmar lika om det inte finns sakliga skäl för något annat (2 kap 2 §). - Om specificeringar behövs gällande ett förbud eller tillåtelse får det enligt trafikförordningen endast avse en viss trafikantgrupp, ett visst fordonsslag eller fordon med last av en viss beskaffenhet (TrF 10 kap 2 §).
Ordningslagen (OL) (1993:1671)	<ul style="list-style-type: none"> - Ordningslagen innehåller särskilda föreskrifter om allmänna sammankomster och offentliga tillställningar samt föreskrifter om allmän ordning och säkerhet på offentliga platser.

TABELL 5. Lagstiftning som berör parkering, fortsättning

<p>Lag om nämnder för vissa trafikfrågor (1978:234)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Lagen anger att i den utsträckning regeringen överlåtit åt en kommun att meddela föreskrifter om trafik, transporter och kommunikationer så ska denna uppgift fullgöras av en eller flera nämnder. - Har regeringen gett kommuner rätt att pröva frågor om undantag eller om parkeringstillstånd så ska detta även fullgöras av nämnden. I ärenden som gäller undantag ges kommunen rätt att ta ut avgifter av sökanden. Detta gäller dock inte vid handläggning av parkeringstillstånd för rörelsehindrade. - En nämnds beslut får överklagas till länsstyrelsen och länsstyrelsens beslut får överklagas till Transportstyrelsen. Transportstyrelsens beslut får inte överklagas.
<p>Förvaltningslag (1986:223)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Förvaltningslagen reglerar förvaltningsmyndigheternas och domstolarnas handläggning av ärenden. Lagen innehåller regler om bland annat inkomna handlingar, jäv, remisshantering och hur överklaganden av myndighetsbeslut ska gå till.
<p>Lag (1957:259) om rätt för kommun att ta ut avgift för vissa upplåtelser av offentlig plats, m.m. (KAL)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Reglerar villkoren för kommuner att ta ut avgifter vid parkering och vid markupplåtelse.

BILAGA 2

Vägmärken

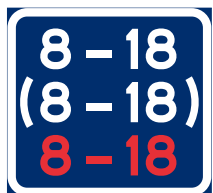
Exempel på vägmärken och tilläggstavlor som används för att utmärka reglering av parkering och/eller stannande.

E19 Parkering

Vägmärket innebär att parkering är tillåten.

På kvartersmark gäller begränsningen 24 timmar vardagar, utom dag före helgdag, om inte annat anges. På allmän plats innebär dock märket ingen tidsbegränsning.

T6 Tidsangivelse

Tavlan anger när vägmärket gäller. Svarta eller vita siffror utan parentes avser vardagar, svarta eller vita siffror inom parentes avser vardag före sön- och helgdag. Röda siffror avser sön- och helgdag.

T7 Särskilda bestämmelser för parkering

Tavlan anger *avvikelse* från det märke den är uppsatt under. Sitter den här tilläggstavlan under vägmärke E19 Parkering innebär det att det generellt är tillåtet att parkera på platsen men att det är parkeringsförbud vardagar mellan klockan 8-18.

T8 Symboltavla

Tavlan anger att det vägmärke som den är uppsatt under endast gäller för det fordonsslag eller den trafikantgrupp som anges på tavlan. Sitter den här tilläggstavlan under vägmärke E19 Parkering så innebär det att endast rörelsehindrade får parkera på platsen.

T11 Utsträckning

En tilläggstavla med utsträckningspil visar att angivelsen gäller åt det håll pilen visar. En pil som pekar åt höger under *vägmärke P* betyder alltså att det är tillåtet att parkera enligt de anvisningar som huvudvägmärken anger från huvudvägmärket och åt höger till dess att annat vägmärke finns uppsatt eller då den fysiska utformningen ger ett naturligt avslut på sträckan. Utsträckningspilar kan även användas fristående för att ange avgränsningen av uppställningsplatser inom ett område.

T16 Avgift

Tavlan anger att avgift ska betalas för parkering enligt gällande avgiftstaxa.

T17 Parkeringsskiva

Tavlan anger att tiden för när parkeringen påbörjats ska anges med parkeringsskiva eller annan anordning.

T18 Tillåten tid för parkering

Tavlan anger längsta tillåtna tid för parkering. I det här fallet 2 timmar.

T19 Boende

Tavlan anger att boende i ett område, med särskilt tillstånd, får parkera enligt särskilda villkor. Kompletterande text kan förekomma.

T20 Parkeringsbiljett

Tavlan anger att parkering är avgiftsfri men att parkeringsbiljett ska användas vid parkering.

T21 Uppställning av fordon

Tavlan anger hur fordon ska ställas upp på en parkeringsplats (anpassas till förhållanden på plats).

T22 Text

Tavlan kan ge kompletterande information eller anvisning som inte kan ges med någon annan tilläggstavla.

C35 Förbud mot att parkera fordon

En parkeringsförbudsskylt gäller på den sida av vägen den är uppsatt och anger förbud mot att parkera fordon. Förbudet gäller från den plats där märket satts upp och till dess att annan bestämmelse om stannande och parkering märkts ut eller till nästa korsning om annan skyltning saknas. Förbudet kan också upphävas av ett motsvarande vägmärke med tilläggstavla, T11 med nedåtriktad pil. Vid ett tillfälligt avbrott i parkeringsförbudet, som t.ex. en parkeringsficka med tillåten parkering, fortsätter förbudet gälla på nytt där tillåtelsen upphör utan att ett nytt vägmärke behövs.

Kan infogas i områdesmärke E20 (området ska slutmärkas med vägmärke E21).

Vägmärket får inte användas för att utmärka parkeringsförbud som följer av allmänna parkeringsbestämmelser i TrF.

C39 Förbud mot att stanna och parkera fordon

Vägmärket anger att det är förbjudet att stanna och parkera på den sidan där märket är uppsatt. Förbudet gäller på samma villkor som beskrivits för parkeringsförbudet ovan.

C38 Datumparkering

Vägmärket innebär att det är förbjudet att parkera på vägsida med jämna adressnummer på dagar med jämna datum och på vägsida med udda adressnummer på dagar med udda datum. Tilläggstavla som anger en tidsbegränsning av regleringen kan förekomma. Det är även vanligt att datumparkering anges med en områdestavla vilket då innebär att datumregeln gäller för ett större område.

Kan infogas i områdesmärke E20 (området ska slutmärkas med vägmärke E21).

E20 Områdesmärke

Märket anger att ett område börjar med de förbud eller tillåtelser som anges i det infogade märket. I detta fall innebär vägmärket att ett parkeringsförbudsområde börjar. Det är även vanligt med områden för datumparkering.

C40 Ändamålsplats

Märket anger att det är förbjudet att stanna eller parkera fordon för annat ändamål än det angivna. I det här fallet är det endast tillåtet att stanna eller parkera med ändamålet att lasta eller lossa. Texten på tavlan anpassas efter behovet. Vilka ändamål som får användas framgår av VVFS 2007:305. Om regleringen endast gäller ett visst fordonsslag eller en viss trafikantgrupp anges det på tilläggstavla.

Om platsen inte är längre än 25 meter kompletteras märket med tilläggstavla T1 för vägsträckans längd.

E23 Taxi

Märket anger bortre gränsen för en särskild uppställningsplats för taxibilar, det vill säga slutmärke för ändamålsplats för taxi (färdrikningens bortre gräns).

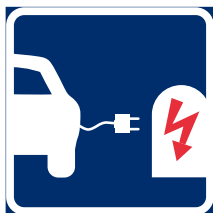
C42 Vändplats

Märket anger att en plats är avsedd för vändning av fordon och att det på den platsen är förbjudet att parkera. Det kan även anges att det är förbjudet att stanna och parkera på vändplatsen om vägmärket för förbud att stanna och parkera är infogat i märket.

S1 symbol Tung lastbil

Tilläggstavlan används vanligen i lokaliseringsmärke för vägvisning men förekommer även under E19 Parkering för särskilda platser avsedda för tung lastbil på anordnad parkeringsplats. Andra fordon får stannas för på- eller avstigning om man inte hindrar det fordon som platsen är avsedd för.

T24 Laddplats

Tavlan används under E19 Parkering och anger att endast fordon med möjlighet till extern laddning av elektricitet för fordonets framdrivning får parkera på platsen. Andra fordon får stannas för på- eller avstigning om man inte hindrar det fordon som platsen är avsedd för.

F28 P-hus

Vägmärket är ett lokaliseringsmärke som visar vägen till ett parkeringshus. Kompletterande information om vilket parkeringshus som avses eller om det finns lediga platser i parkeringshuset kan lämnas i anslutning till märket.

F29 Infartsparkering

Märket anger parkeringsplats i anslutning till kollektivtrafik. Symbolen på märket anger vilken typ av kollektivtrafik det gäller. I detta fall ligger parkeringsplatsen i anslutning till tunnelbana.

E7 Gågata

Märket anger att bestämmelserna i 8 kap 1 § trafikförordningen (1998:1276) är tillämpliga. Parkering är endast tillåtet på markerade platser.

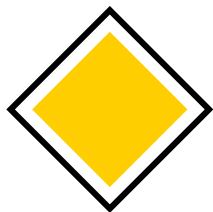
E9 Gångfartsområde

Märket anger att bestämmelserna i 8 kap 1 § första stycket trafikförordningen är tillämpliga. Parkering är endast tillåtet på markerade platser.

D10 Påbjudet körfält eller körbana för fordon i linjetrafik m.fl.

Om körfältet är placerat längst till höger i färdriktningen får även tvåhjulig cykel och moped klass II använda körfältet eller körbanan (8 kap 2 § trafikförordningen 1998:1276), om inte annat anges på en tilläggstavla. Om andra fordon tillåts trafikera körfältet eller körbanan anges det på en tilläggstavla. Fordon som får köras i körfältet får stannas för på- eller avstigning.

B4 Huvudled

Parkering är förbjudet på en huvudled.

Handläggningsrutin för parkeringstillstånd

Rutiner skrivna med kursiv stil kan utföras av person utan delegation eftersom inga beslut fattas. Däremot omfattas rutinen av sekretess.

PRH = Parkeringstillstånd

1. Ansökan kan komma in via e-tjänst, e-post, vanlig post eller lämnas in personligen. Ankomststämplas in enligt postrutin. Även läkarintyg och andra kompletteringar ankomststämplas.
2. Registreras i ärendesystem för PRH. Kontrollera att personen är folkbokförd i kommunen. Om läkarintyg kommer in som inte berör befintlig ansökan registreras det och komplettering efterfrågas (det vill säga en ansökan).
3. Förbered för handläggning genom att skapa akter för nya ärenden eller komplettera befintliga akter med inkomna handlingar. Vid förnyelse – ta fram föregående ärende.
4. Handläggningsprocess där beslut om PRH fattas. Man bör inte ta fram fler akter än man hinner arbeta med under 1–2 timmar eftersom akter inte ska lämnas framme oövakade. Får endast utföras av person med delegation att fatta beslut.

› Behövs komplettering?

- › Är ansökan underskriven och av rätt person? Finns fullmakt eller intyg från god man?
- › Är alla frågor i formuläret ifyllda?
- › Är gångsträcka angiven både av sökande och på eventuellt läkar-/fysioterapeutintyg? Om det finns skillnader i uppgift om sträcka – be om komplettering eller anlita förtroendeläkare. Detsamma gäller om två läkarintyg med kort tid emellan uppges olika gångsträcka.
- › Behövs läkarintyg – eller har läkarintyg utan ansökan kommit in?
- › Är det inte ifyllt om det rör förare eller passagerare eller är båda ifyllda? Be om komplettering och var tydlig med att man inte kan få tillstånd både som förare och passagerare.

- Kontakta sökande och begär komplettering så snart bristen upptäcks. Anteckna att komplettering är begärd och datum.
- Normalt räcker det med att begära komplettering en gång. Om det efter komplettering fortfarande saknas underlag kan bedömningen påverkas. Vid komplettering per telefon görs anteckning om besked, vem som lämnat det och datum. Anteckningarna tillförs akten tillsammans med övriga handlingar.
- Om ansökan – efter eventuell komplettering, innehåller det som behövs för att fatta beslut – gör en bedömning.
- Förtroendeläkare? Om man inte kan bedöma personens förmåga att förflytta sig utifrån de (läkar-)intyg som inkommit, om sökande och intygslämnare lämnat motstridiga uppgifter eller om man av någon anledning misstror uppgifter i ansökan eller intyg kan man konsultera en förtroendeläkare. Förtroendeläkare kan också anlitas om det finns anledning att tro att den sökandes sjukdom kan påverka körförmågan (vid ansökan som förare) eller för att bedöma om sjukdomsbilden innebär att en person som sökt som passagerare behöver hjälp av föraren utanför bilen (kan bedömas som värnlös).
- Förtroendeläkarens bedömning. Hur rutinerna för förtroendeläkarens bedömning ser ut kan variera. De kan innebära att handläggaren och förtroendeläkaren tillsammans går igenom de ansökningar som är aktuella eller att kopior av handlingarna skickas till förtroendeläkaren som sedan svarar skriftligt. Förtroendeläkaren gör en bedömning av om ansökan bör tillstyrkas eller avstyrkas, eller om komplettering behövs. Har förtroendeläkaren inkommit med yttrande över tidigare bedömning kan denne ändra sin bedömning utifrån eventuella nya uppgifter. Om sökanden gett sin tillåtelse kan förtroendeläkaren kontakta intygsskrivande läkare (fysioterapeut). Akten kompletteras med förtroendeläkarens bedömning, skriftlig eller som minnesanteckning från mötet. Observera att förtroendeläkaren inte fattar några beslut! Han eller hon gör en bedömning av om ansökan bör bifallas, avslås eller om den behöver kompletteras.
- Begär in yttrande från sökanden. Om förtroendeläkaren avstyrker ansökan ska ett besked om detta skickas till den sökande för att denne ska få möjlighet att yttra sig över förtroendeläkarens bedömning.
- Yttrande inkommer. Yttrandet visas för/skickas till förtroendeläkaren för ytterligare bedömning.

- Rådgöra? I svårbedömda fall, vid avslag eller där handläggare och förtroendeläkare gör olika bedömning, bör det finnas en möjlighet att rådgöra med kollega, jurist eller överordnad. Denna person omfattas av samma tystnadsplikt som handläggaren och behöver ha god insyn i bedömningsgrunderna. Även i följande fall kan det vara bra om mer än en person fattar beslut:
 - Återkallande av tillstånd.
 - Avvisande av överklagan som inte inkommit i tid.
 - Om beslut i länsstyrelsen ska överklagas till Transportstyrelsen.
 - Yttrande till Transportstyrelsen.

5. Beslut: Baserat på ansökan och aktuella intyg fattar handläggaren beslut om bifall eller avslag. Tidigare intyg eller ansökningar får inte ligga till grund för beslutet. Däremot kan äldre handlingar vara rådgörande i processen fram till beslut. Det kan till exempel handla om att man tar hjälp av förtroendeläkare om uppgifter i aktuell ansökan skiljer sig väsentligt från tidigare ansökan.

6. Bifall:

- Kontrollera att det finns nytaget foto. Om inte skicka brev och fotolapp till sökanden.
- Scanna foto och namnteckning. Om sökanden inte kan skriva anges det (finns i programmet).
- Skriv ut brev om bifall, ange bifall och datum i programvaran och akten.
- Skriv ut och plasta in tillståndet, klistra på hologram.
- Tillståndet skickas i rekommenderat brev eller lämnas ut över disk tillsammans med villkor för användandet.
- Arkivera akten.

7. Avslag:

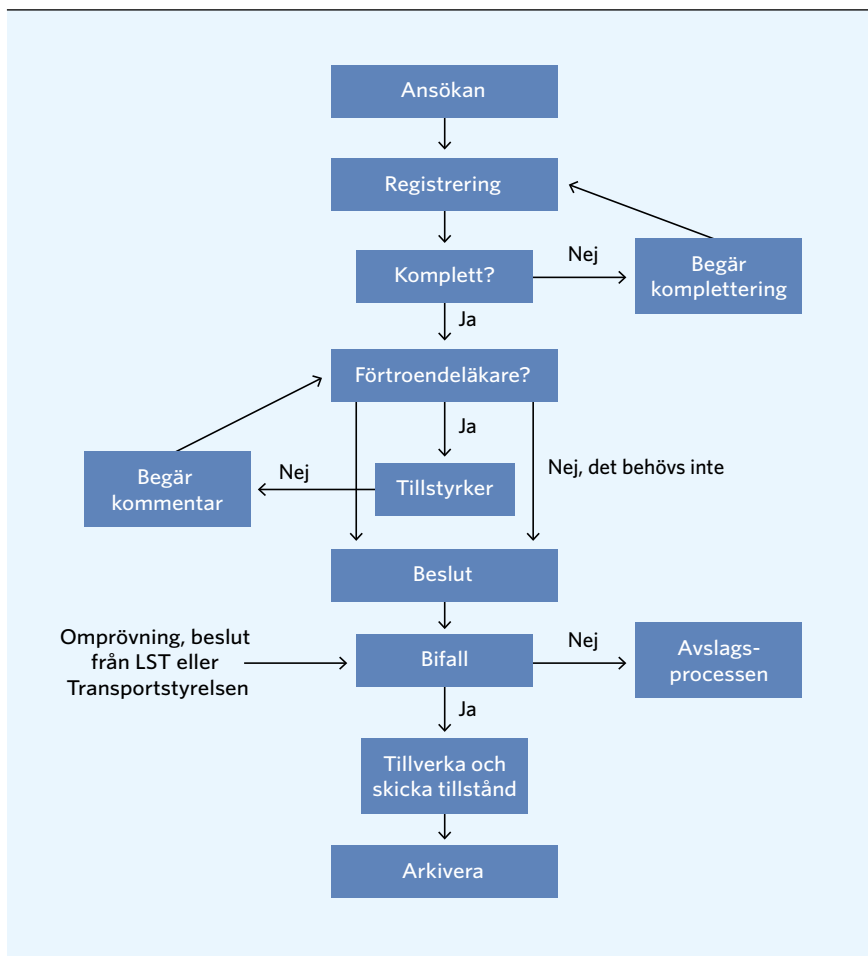
- Om handläggaren gör bedömningen att ansökan ska avslås bör det finnas en möjlighet att konsultera en kollega inför beslut. Man kan ha rutinen att avslag skrivs under av två handläggare eller av/tillsammans med överordnad. Om två handläggare har olika uppfattning behövs rutiner för hur beslut ska fattas (förutsatt att andra stödjande rutiner som komplettering av intyg och förtroendeläkare har använts).
- Skriv ut besked om avslag och grunden för detta. Information om hur man överklagar ska bifogas. Besked skickas rekommenderat med mottagningsbevis. Notera inlämningsnumret så att försändelsen

kan spåras. I akten noteras att beslutet är avslag samt sista datum för överklagan. Rek skrivs upp på postlista enligt kommunens rutiner.

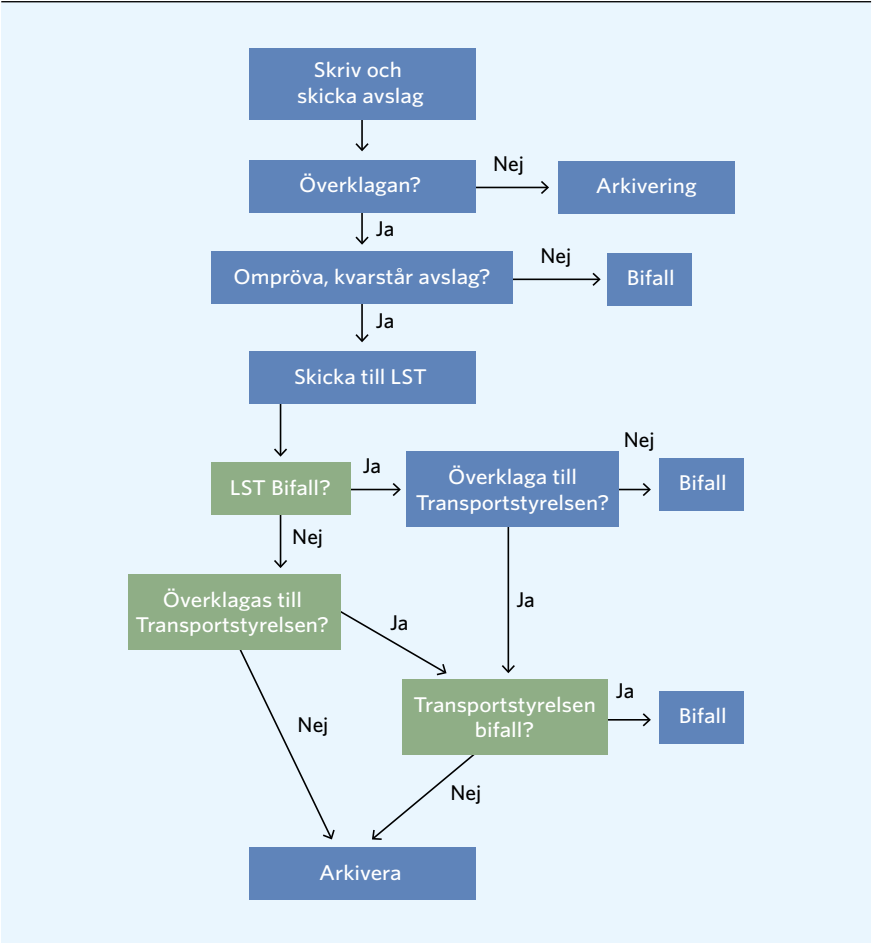
- Invänta mottagningskvittens och lägg i akten när den kommer. Notera datum för sista dag för överklagande (3 veckor från det att sökanden mottog beslutet).
 - Överklagan. Notera i akten att överklagan inkommit. Kontrollera att ärendet har hanterats korrekt och att överklagan inkommit i tid.
 - Omprövning? Om ny information framkommer i överklagan som gör att ansökan ska bifallas – gå till process för bifall.
 - Om handläggaren vidhåller beslutet ska överklagan skickas till länsstyrelsen. Överklagan i original samt kopior av övriga handlingar i *aktuell ansökan* skickas till länsstyrelsen tillsammans med ett brev som innehåller kommunens motiv för att ansökan ska avslås. Kopia av överklagan samt kommunens följebrev läggs i akten.
 - Länsstyrelsens beslut. Om förtroendeläkare anlitas bör kopia av länsstyrelsens beslut skickas till denne.
 - Avslag från länsstyrelsen – lägg beslutet i akten och arkivera.
 - Bifall från länsstyrelsen – fatta beslut om bifall och följ rutinen eller överklaga till Transportstyrelsen.
 - För de fall där handläggaren anser att länsstyrelsens beslut ska överklagas, bör rutin (delegation) finnas för hur och av vem/vilka beslut om överklagan ska fattas.
 - Överklagan skickas till länsstyrelsen, undertecknad enligt delegationsordning. Länsstyrelsen skickar vidare till Transportstyrelsen. Kopia av brev till länsstyrelsen sparas i akten.
 - Transportstyrelsens beslut. Hanteras på samma sätt som avslag och bifall från Länsstyrelsen. Enligt 6 § lagen (1978:234) om nämnder för vissa trafikfrågor får Transportstyrelsens beslut inte överklagas. Högsta förvaltningsdomstolen har dock i dom den 26 maj 2016, mål 4047-15, funnit att ett beslut om parkeringstillstånd för rörelsehindrade rör en civil rättighet i Europakonventionens mening och kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol i enlighet med 3 § förvaltningslagen (1986:223).
 - Arkivera akten.
8. Akten bör förvaras i närarkiv i två år efter senaste händelse eller tillståndets sista giltighetsdag. Därefter kan den flyttas till centralt arkiv.

Handläggningsprocess parkeringstillstånd för rörelsehindrade

FIGUR 6. Handläggningsprocess PRH

FIGUR 7. Avslagsprocessen

Mer om parkering från SKL

Fler skrifter om trafikplanering och trafikreglering finner du på SKL:s webbutik. Nedan listas några av de skrifter som även berör parkeringsfrågor:

- › För information om flytt av fordon hänvisas till *Flyttning av fordon* (2013).
- › För information om arbetssätt, åtgärder och effekter inom ramen för en kommunal parkeringspolicy/strategi hänvisas till *Policy för parkering: processinriktad väg till en parkeringspolicy för kommunen* (2007).
- › För ytterligare inspiration om hur kommunerna kan använda parkeringspolitiken som ett styrmedel för en hållbar stadsutveckling hänvisas till *Parkering för hållbar stadsutveckling* (2013).
- › För mer om laddinfrastruktur och förutsättningar för elbilar hänvisas till *Laddinfrastruktur för elbilar* (2016).
- › För handledning i hur lokala trafikföreskrifter tas fram och formuleras hänvisas till *Lokala trafikföreskrifter, en handledning* (2016).

Parkeringshandbok

Lagstiftning, reglering och tillståndgivning.

Parkeringshandboken är avsedd att fungera som ett stöd i kommunernas arbete med parkering och vänder sig i första hand till kommunernas handläggare i olika typer av parkeringsärenden. Handboken kan även vara användbar för andra som hanterar eller är intresserade av parkeringsfrågor på såväl kommunal som privat mark.

Handboken omfattar framförallt regleringsfrågor för parkering och innehåller en översiktlig beskrivning av relevant lagstiftning för befintlig parkering och ger förslag på tillämpning av denna. Det finns även en kortare beskrivning av hur parkeringsreglering kan användas som ett verktyg i det strategiska parkeringsarbetet och för att uppnå mål i trafik- och stadsplaneringen.

Huvudsakligen behandlas regelverken inom följande fyra områden:

- › Allmänt om parkeringsreglering
- › Reserverade platser och undantag (tillstånd)
- › Övervakning av parkering
- › Parkeringstillstånd för rörelsehindrade

Handboken beskriver och ger förslag på tillämpning av lagstiftningen men i första hand är det lagtexten som gäller. Vid tveksamheter och/eller gränsdragningsfall hänvisas till respektive lagrum, förordning eller föreskrift. Handboken tar inte upp frågor om utformning, drift eller underhåll av parkeringsanläggningar. Inte heller omfattas frågor om teknik eller betalsätt för parkering.

22

Delgivningar

KS 2019/004

Delgivningar

Förslag till beslut

Arbetsutskottet lägger delgivningarna till handlingarna.

Sammanfattning av ärendet

Följande handlingar delges kommunstyrelsens arbetsutskott:

Skrivelser och meddelanden

- Sveriges Kommuner och Landsting, cirkulär 19:02, Arbetsgivardeklaration på individnivå
- Sveriges Kommuner och Landsting, cirkulär 19:5, Internränta för år 2020

Kurser och konferenser

- Räddningstjänsten Skåne Nordväst, Region Skåne, Helsingborg stad, inbjudan till KRIS 2019, 10-11 april i Helsingborg

Handläggare

Rose-Marie Moberg

Förvaltningssekreterare